This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

GAA
M12
Maandelijksche

STERDAM, bij de ERVEN D. ONDER DE LINDEN en ZOON.

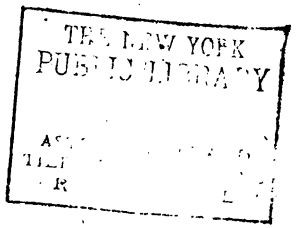
THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY

MAANDELIJKSCHE UITTREKSELS OF BOEKZAAL DER GELEERDE WERELD;

HONDERD EN EEN-EN-TACHTIGSTE DEEL.

Voor JULIJ 1805.

Te AMSTERDAM, bij
DE ERVEN D. ONDER DE LINDEN EN ZOON,
Bijbel- en Boekverkoopers, 1805.
Met Privilegie.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
919359A
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS
R 1937 L

Printed in the Netherlands

UITTREKSELS.

G. DE HAAS, *over de* OPENBARING *van* JOHANNES; *als een Boek voor het Verſtand en Hart. In drie Deelen. Eerſte Deel. Te* Haarlem *bij* J L. Augustini, 1804. 441 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f* 2:18—

De Eerw. DE HAAS geeft in eene *Opdragt en Voorberigt aan de Hervormde Gemeente te Amſterdam* eenig verſlag van de aanleiding tot het ſchrijven van deze Verklaring over de Openbaring van JOANNES. 's Mans voorheen uitgegeven Werk, *Verhandeling over de Toekomende Wereld*, had ten opzigt van het onderwerp als 't ware een natuurlijk verband met den Inhoud van dit Boek, en het ſcheen tot volmaking van dien arbeid te zullen dienen, indien de Leeraar daar op eene Verklaring van dit gedeelte des Bijbels liet volgen. Evenwel bekent de geleerde Schrijver nederig, dat hij tegen de moeijelijkheid van deze taak niet weinig opzag, alhoewel de ſchoonheid en gewigt der-

zelve hem, na eenigen tijd, tot eene *proefneming* deden besluiten, met voornemen, om er van te zullen *afzien*, indien hij of in den weg van Gods Voorzienigheid eenigen wenk van *aflating* ontdekte, of dat hij in het ontwerp zijner denkbeelden over dit Boek *eenige wezentlijke sluiting* ontmoette. Noch het een noch het ander plaats gehad hebbende, heeft hij dit werk volejndigd, gelijk hij het nu heeft uitgegeven.

Met betrekking tot de *inrigting* dezes Werks; de behandeling is voornamelijk *uitlegkundig*, doch evenwel ook tevens *praktikaal*. — Alle gedeelten van den Bijbel hebben *eene uitlegkundige verklaring* noodig, maar vooral de *Openbaring van* JOANNES; inzonderheid het *profetisch deel*.— Ten aanzien van het *praktikale* vindt men daar in eenen *rijken voorraad* van leeringe en stichtinge.

„Nog iet," zegt de *Amsterdamsche* Kerkleeraar tot zijne Gemeente, „moeten wij, nopens de *inrigting* dezes werks hier bijvoegen. Gij weet, dat de leerstukken van den Christen Godsdienst, die in de zoogenaamde *Protestantsche*, bijzonderlijk in de *Gereformeerde* kerkgenootschappen, als *grond-* en *hoofdwaarheden* zijn aangenomen, en *gemeenschappelijk* beleden worden, sinds eenen geruimen tijd *bij toeneming* bestreden worden; niet alleen door de genen, die *buiten* zijn, maar ook, het geen veel erger is, door zulken, die *binnen zijn*. Hoe zeer zulks de overhand genomen heeft in het *naburig Duitschland*, is u bekend. En och! of hetzelve de grenspaal ware van dit kwaad! och! dat er geen *grond* ware, om te vreezen, dat dit vergiftig onkruid niet alleen *kiemt*, maar daadlijk *groeit* in den akker van onze *vaderlandsche* gemeenten! Het gevaar beschouwende, het geen dezelven van deze zijde dreigt, hebben wij *van tijd tot tijd* het *onze*, naar *onze mate* en *wijze*, tragten toe te brengen ter afwending daar van. In het bijzon-

der

der hebben wij *u*, zeer geliefde Gemeente, daar tegen gewaarschuwd en gewapend, *mondelijk* en *schriftlijk*. Dit werk heeft dezelfde strekking. Naar aanleiding der tijdsomstandigheden, waar in het *Openbaringsboek* van JOHANNES geschreven is, en het daar mede overeenkomstig doeleinde daar toe, zult gij ons de gevoelens der gemelde menschen, die bekend zijn onder den naam van *Neologen*, of *nieuwe leerverkondigers*, zoo verre zulks te pas komt, en ons bestek hetzelve toelaat, zien te keer gaan, en u tegen dezelven zien waarschouwen, aan de *eene zijde*, *zonder bitterheid* of *bitsheid*, en zelfs, zoo veel mogelijk, *met vermijding van alle scherpheid*; maar tevens, aan *de andere zijde*, *onbewimpeld*, *zonder eenige bijnamen te gebruiken*, *rondelijk* en *ernstiglijk*; op zulk eene wijze, als ons door *verstandsovertuiging* en *gevoel* werd ingeboezemd. Ik weet wel, en kan, op de gesteldheid onzer dagen lettende, gemakkelijk vooruit zien, wat mij deswegens is *voorbereid*; dat ik namelijk rekening moet maken op een *bijzonder* aandeel aan het gemeene lot dier Schriftuitleggeren, die den *tegenwoordigen tijdgeest* niet volgen, en de *toongeving* van deszelfs *hoofdbestuurders* niet eerbiedigen willen. Dan dit zij zoo! De *ongunst* dier lieden, en derzelver *verachting*, heb ik over voor de eer onzes grooten Verlosers, voor uwe versterking in de waarheid, en voor de ontlasting van mijn eigen gewisse; onder de beschouwing van het naderend tijdstip, waar in ik aan den grooten Herder der schapen rekenschap zal moeten geven van mijn gehouden gedrag, in opzigt tot de bewaking zijner kudde, *die Hij gekogt heeft met zijn bloed*."

In het Werk zelf ontmoeten wij in dit Deel *Bl.* 1—115. *Voorbereidselen* over de *Openbaring van* JOHANNES, en vervolgens in het overige van dit Deel de verklaring der drie eerste Hoofdstukken,

bijzonder der zeven Brieven aan de zeven *Aziatische* Gemeenten.

In de Voorbereidselen onderstelt de Heer DE HAAS *Bladz.* 2. de Goddelijkheid van dit Boek, „ door een gevolg", zegt hij, „ der aanvoeringe van zoo vele en zoo sterke bewijzen, als er bij te brengen zijn voor de goddelijkheid dezes boeks, wordt dezelve thands, onder de voornaamste Schriftverklaarders, als eene voldongene waarheid beschouwd, ook door zulken, die in geene verdenking kunnen komen van, bij de behandeling der *H. Schrift*, niet vrij genoeg te zijn in het gebruik maken van de zoogenaamde *Kritiek*. Wij kunnen daarom de goddelijkheid dezes boeks onderstellen als bewezen. Trouwens dit bewijst genoegzaam zich zelven. Want wie kan dit bijbelschrift met de vereischte opmerkzaamheid doorlezen, zonder de glansen van goddelijkheid te ontdekken, die het van zich verspreidt; die stralen van hemelsche majesteit, wijsheid en heiligheid, die, niettegenstaande de nevels, welke het omgeven, op iedere bladzijde *luisterrijk* afschitteren."

Vervolgens ontleent hij zijn eerste *hoofdvoorbereidsel uit het algemeener opschrift dezes Boeks Bladz.* 3. *Apocalypsis of de Openbaring van* JOHANNES *Theologus* of *den Godgeleerden*. Het Boek is eene *Openbaring* in eenen *bepaalden* zin, voor zoo ver deze uitdrukking beduidt eene *buitengewone* Goddelijke ontdekking, door middel van hemelsche gezigten.

Zij is van JOANNES den Apostel en Euangelist, het welk de Heer DE HAAS, even als de Goddelijkheid des Boeks, als beslist aanmerkt; gelijk hij ook als genoegzaam betoogd onderstelt, dat deze openbaring aan JOANNES gebeurd is op het eiland *Patmos*, zijnde daar gebannen door den Keizer DOMITIANUS, en niet door NERO. gelijk sommigen gemeend hebben; voorts behandelt hij de

de toeſchikking dezes Boeks aan *bepaalde* onderwerpen, de Gemeenten in *Klein-Azie* — de *tijdbrde* van het beſchrijven dezes Boeks, *na* de andere Schriften van JOANNES — de *voorname voordragten* dezes Boeks, zijnde een *tweetal onderſcheidene Openbaringen*, *Hoofdſt.* I—III. en *Hoofdſt.* IV. tot het einde. Nopens de *zeven Brieven* in de eerſte Hoofdſtukken, is de Heer DE HAAS niet overtuigd, dat zij *profetisch* zijn — eindelijk de *hoofdverdeeling* en *hoofdbedoeling* dezes Boeks.

Het tweede *hoofdvoorbereidſel* wordt *Bladz.* 16 ontleend uit het meer bijzonder en breeder Opſchrift dezes Boeks *Hoofdſt.* I: 1—3. Wij teekenen hier uit alleen aan, dewijl wij alles niet binnen het beſtek van onze aankondiging in een uittrekſel brengen kunnen, dat de Schrijver *Bladz.* 35 meent, dat de woorden *vs.* 3. *Zalig is hij, die leest enz.* zien op het openbaar voorlezen der H. Schriften in de vergadering der Christenen.

Het derde *Hoofdvoorbereidſel* wordt ontleend uit den inhoud van de beide opſchriften dezes Boeks over het geheel beſchouwd. Dit Boek is zeer *moeijelijk*, maar niet *onverſtaanbaar* noch *onbruikbaar*. Hier bij geeft de Eerw. DE HAAS de aanmerkingen op van het gene men te *vermijden* heeft bij het nitlegkundig onderzoek dezes Boeks, bij wijze van waarſchuwingen.

Eerſte Waarſchuwing: „ Men moet — zich wachten, om niet te zeer te vallen in het *vernuftige*.

Tweede Waarſchuwing: „ noch in het *geeſtelijke*.

Derde Waarſchuwing: „ men moet zich wachten van eenen *kwalijkbeſtuurden godsdienſtijver*.

Vierde Waarſchuwing: — „ vóór den invloed van *broederverdeeldheid* en *partijzucht*.

Het gene men hier tegen in acht te nemen heeft,

wordt tot deze vier ſtukken gebragt: tot het *Letterkundige* dezes Boeks — tot deszelfs *Oosterſche* wijze van *voordragt* — tot de openbaring, in dit Boek vervat, beſchouwd zoo als die beſtaat in *zigtbare* en *hoorbare* ontdekkingen — eindelijk tot de *naaste beſtemming* en *rigting* van dit Boek.

Daarop volgen eenige aanmerkingen, betrekkelijk de *bepaalde* uitgeſtrektheid van de profetiſche Openbaring dezes boeks — het verband tuſſchen deze en het *voorſpelde* in *andere* gedeelten der H. Schrift — ten aanzien van het *al* en *niet vervulde*, bijzonder over het voorſpelde met opzigt tot den *mensch der zonde*, en den *Antichrist*, welken de Heer DE HAAS niet in het *Roomſche Pausdom* ontdekt. De voorſpelling daarvan behoort volgens hem tot de nog *onvervulde* profetien. — Over de *praktikale* hoedanigheid van de Profetien dezes Boeks in het algemeen beſchouwd, over derzelver *praktikale* vruchtbaarheid enz.

Na deze voorbereidſelen vinden wij eene doorlopende uitlegkundige en praktikale verklaring der III eerſte *Hoofdſtukken*, van welke wij thans geen verder verſlag kunnen doen, maar onze Boekzaallezers naar het werk zelf verzenden moeten, indien wij niet te wijdlopig zullen worden. Alleen melden wij, dat, dewijl de Kerkleeraar den letterlijken zin der zeven Brieven onderſtelt, daar uit deze en gene bijzondere gedachten zijn voortgevloeid, bij voorbeeld: omtrent die *Engelen* der Gemeenten, aan welken de brieven gerigt zijn, waar omtrent zijn Eerw. ſchrijft Bladz. 198.

„ Wat hier de benaming van *engelen der gemeenten* betekent, is bedenkelijk, komende die ſpreekwijze in de ganſche *H. Schrift* nergens voor, dan hier en in de twee volgende *Hoofdſtukken*. De benaming van *engelen* is, op zich zelven beſchouwd, klaar; gevende zoo veel te kennen, als *boden* of *afgezanten*, die met eene boodſchap ge-

gezonden worden; in welken zin dezelve door de H. Schrijvers zeer dikwijls gebezigd wordt, zoo wel van menschen, als van die hemelsche wezens, welke wij gewoon zijn *engelen* te noemen. Tevens is klaar, dat wij door de hier gemelde *engelen der gemeente* te verstaan hebben *bedienaars* van de *Aziatische kerkgemeenten*. Dan! daar de *hier gemelde* personen niet wel kunnen gehouden worden voor *gewone opzienderen*, of *herders* en *leeraars* van die gemeenten; onder anderen, om dat onze Heiland in het vervolg van de *laatstgemelde* onderwerpen spreekt, als van de *eerstgemelde* onderscheiden, (*Hoofdst.* I: 20.) zoo valt de vraag, hoedanig de *ambtsbediening* was van deze personen, beschouwd zoo als die onderscheiden waren van de *gewone opzienderen?* Met zekerheid kan die vraag niet beantwoord worden; maar wel met eenige waarschijnlijkheid, wanneer men namelijk op *twee* dingen let; — op de *benaming*, onder welke dezelve hier voorkomen, (de benaming van *boden* of *afgezanten*) en — op de *gesteldheid* der *zeven Aziatische gemeenten*; voor zoo verre die, offchoon onderscheiden van elkander, en ieder op zich zelven staande, evenwel niet afgescheiden waren van elkander; maar in eene zekere naauwe genootschappelijke betrekking tot elkander stonden; hebbende eenen en denzelfden overopzienden, naamlijk den apostolischen schrijver dezes boeks. Wanneer men op deze *twee dingen* achtgeeft, laat het zich met vele waarschijnlijkheid denken, dat onder de hier voorkomende benaming van *engelen der gemeenten*, bedoeld worden *afgevaardigden* van de kerkenraden der *Aziatische* gemeenten, gelast en gevolmagtigd, om den *band van eenigheid* in de leer, met dien der onderlinge *broederliefde*, te bewaren, en op alle wijze bevorderlijk te zijn aan de gemeenschappelijke belangen van die gemeenten."

„ De gemelde, (in zeker opzigt *buitengewone*) bedienaars van de *Aziatiſche* gemeenten, waren *zeven* in getal; zijnde, uit ieder van de kerkenraden dier *zeven* gemeenten, *één* afgevaardigd, tot de gemelde einden." En dus zal de zin der woorden: *Schrijf aan de Engelen der gemeenten*, zijn: (Bladz. 204.) *Schrijf aan de zeven engelen der gemeenten, dat zij de brieven, die ik u zal opgeven, aan de gemeenten bekend maken, en in derzelver godsdienſtige vergaderingen voorlezen of doen voorlezen* enz."

Zoo is ANTIPAS, naar alle waarſchijnlijkheid, gelijk zijn Eerw. *Bladz.* 255, 256 meent, een leeraar geweest in de *Pergamiſche* gemeente; en JEZABEL *Bladz.* 280. een zekere eigenlijk gezegde vrouw in de gemeente van *Thyatiren* enz. enz.

Het *overige* der verklaring dezes Boeks zal in niet meer dan *twee Deelen* begrepen zijn, beide van eene *middelmatige* en *omtrent gelijke* dikte. Wij wenſchen, dat dit werk ſtrekken moge, om de *wetenſchap* van den zin des Bijbels en deszelfs oogmerk te vermeerderen!

Het

Het LEVEN van PAULUS den Apostel, in Kerkelijke Redevoeringen uitgesprok.n in de Hervormde Gemeenten van Breda *en* Amsterdam. *door* PETRUS HAACK, *te voren S. S. Theol. & Hist. Sacrae Professor, en Predikant te* Breda, *daarna Predikant te* Amsterdam, *thans in de Hoog- en Neder-duitsche Gemeente van* Altona *en* Hamburg; *Lid van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen, en van de Maatschappij van den Landbouw te* Amsterdam. *Derde Deels, Eerste en Tweede Stuk. Behelzende in zich: Des Apostels Vorderingen in Wijsheid en Heiligheid, aangetoond uit eenige gewigtige gedeeltens zijner Brieven. Voorafgaat een uitvoerig Voorbericht over d.n Oorsprong en Privilegien der Gereformeerden in* Altona *en* Hamburg. *Te* Altona *gedrukt en te bekomen bij* J. Schultz, *en te* Amsterdam *bij* H. Diederiks; J. Allart *en* W. Brave. *Te zamen* 622 *Bladz. gr. Octavo. Voorber.* LXII. *De prijs is f* 4:6-

Daar wij geene gelegenheid gehad hebben, om van het breedvoerig Werk van den Amsterdamschen Leeraar P. HAACK melding te doen, waar van deze twee Stukken des derden Deels het besluit uitmaken,

ken, zullen wij daar van ook niet meer zeggen, dan dat wij het enkel aan onze Boekzaal-lezeren aankondigen, opdat wij er niet geheel van zwijgen.

In dit eerste Stuk dan dezes III. Deels komen zes Leerredenen voor, te weten: I. *Het heerlijk gevolg der vrede met God, waardoor een Christen zelfs in de verdrukkingen roemen kan in de hoop der Heerlijkheid Gods*, over *Rom.* V: 2, 3. II. *Het zuchtend schepsel onder de Dienstbaarheid der Verderfenis, hopende op de vrijheid der Heerlijkheid der Kinderen Gods*, over *Rom.* VIII: 19—24. III. *Naarspeuring van de reden, waarom de bediening van het heerlijk Euangelie, geen meerder vrucht doet, geen heilzamer gevolgen heeft, op het hart der menschen*, over 2 *Corinth.* VI: 3, 4. IV. PAULUS *de Apostel, door de kracht van* CHRISTUS *roemende in zijne zwakheden*, over 2 *Cor.* XIII: 7—10. V. *Het Godverheerlijkend leven van een verzekerd Christen, die door het geloof zich verheugt in de liefde van zijnen Goddelijken Verlosser*, over *Gal.* II: 20. VI. *Het ootmoedig en geloovig Gebed van den Apostel* PAULUS, *ten goede van de Efezische Gemeente*, over *Efez.* III: 14—16. Deze laatste of zesde Leerrede heeft den 15den November 1789 gediend tot eene *Afscheidsrede van de Gemeente te Breda*, waar omtrent zich de Eerw. HAACK dus in eene Aanteekening verklaart onder *Bladz.* 289.

„ Hoe dikwerf ook aangezocht tot het in druk uitgeven van deze, en andere Leerredenen, bij plegtige gelegenheden gedaan, heb ik zulks, veelmalen, beleefdelijk geweigerd; alleen twee Leerredenen van dien aard uitgezonderd, welke ik op het door mij geëerbiedigd verzoek, van de Regeering der Plaats, in welke ik dezelve predikte, niet konde weigeren: waarvan, de eene gedaan

is,

is, ter gelegenheid, van den plegtigen Doop van zijne Doorluchtige Hoogheid den Heere Erfprins van Orange, gedrukt te *Zierikzee* 1772. En de andere ter gelegenheid, van het tweede Eeuwfeest, der heilrijke Hervorming, in de Gemeente van *Sommelsdijk*, te *Rotterdam* 1779 gedrukt. Dan daar ik nu, het Leven van PAULUS *den Apostel*, in Kerkelijke Redevoeringen, gedaan in de Gemeenten van *Breda* en *Amsterdam*, uitgeve (om zijne Grootheid van Geest, en verheven Karakter, zijne vorderingen in wijsheid en heiligheid aantetoonen, ter bevestiging van de waarheid en Goddelijken oorsprong van den Christelijken Godsdienst,) vinde ik mij verpligt, mijne beloften, om ook deze Leerredenen, onder dezelven te zullen plaatsen, thans te vervullen; daar het een en ander, in dit ootmoedig en geloovig gebed van PAULUS, ten goede der Efezische Gemeente, zoo heerlijk doorstraalt. Ik zal bij deze gelegenheid hier bij doen, de Aanspraak, door mij gedaan, toen ik den 26. September 1789, aan de Gemeente van *Breda*, van mijne beroeping te *Amsterdam*, en derzelver aanneming, kennis gaf, zij is toen van sommigen, die mij hoorden, gebrekkig nageschreven, ziet hier woordelijk dezelve." Waarna dan vervolgens deze aanspraak onder de volgende Bladzijden te lezen is.

Vijf Leerredenen maken den Inhoud van het Tweede Stuk uit: I. *De luisterrijke grootheid van den Zoon van God, zoo als in Hem alle volheid woont*, over *Collos.* I: 15, 16. II. *De Gronden van troost en blijdschap voor de bedroefde Thessalonicenzen, treurende over hunne afgestorvene Vrienden*, over 2 *Thessalon.* IV: 14—18. III. *Gods onveranderlijke trouw in het bewaren van zijne Kerk, en des Christens verpligting, tot een heilig leven*, over 2 *Timoth* II: 19 IV. *De pligten van eenen getrouwen Euangeliedienaar*, over

over 2 *Timoth.* IV: 1, 2, 3 *eerſte deel.* Met deze Leerrede heeft de Heer HAACK zijnen Ambtgenoot PETRUS MEYBOOM, den 6. Maart 1791 te *Amſterdam* bevestigd. V. *De Roem van* PAULUS *den Apostel voor den Goddelijken bijſtand, in een dreigend doodsgevaar, en zijne godverheerlijkende hoop, op het hemelsch Koningrijk,* over 2 *Tim.* IV: 17, 18.

In het *Voorberigt*, het welk handelt over den oorſprong en de Privilegien der Gereformeerden in *Altona* en *Hamburg*, komen verſcheidene belangrijke bijzonderheden voor nopens de Hervormde Gemeente aldaar, welke ook hier en daar licht verſpreiden over de Kerkelijke Geſchiedenis van ons Vaderland, ten tijde der Hervorming.

WEEKBLAD tot NUT van 't ALGEMEEN voor het Jaar 1804, *uitgegeven door het Departement* Groningen, *behoorende tot de Bataafſche Maatſchappy: Tot Nut van 't Algemeen. Te* Groningen *bij* W. Zuidema, 1804. 416 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f* 1:19—

Met dezen Jaargang wordt dit Weekſchrift geſloten, doch om, gelijk het zelve volgde op het *Weekblad voor den zoogenaamden gemeenen Man*, dus weder op zijne beurt gevolgd te worden van een ſoortgelijk onder den Titel van *Maandſchrift tot nut van den gemeenen Man.*

Ook dit Deel behelst eene aangename en nuttige verzameling van Vertoogen, welke den leeslust wek-

wekken, de aandacht bepalen, het verſtand opheldéren en het hart verbeteren kunnen. Om onze Lezers hier van te overtuigen, zullen wij den Inhoud der Vertoogen overſchrijven:

Nr. 1. *Overdenkingen bij het einde van het jaar* 1803, *door* H. A. SPANDAW. — *Eenige Aanmerkingen over onze verpligting bij de vernieuwing des jaars, door wijlen* A. VAN GELDER. 2. *Vervolg en ſlot van Nr.* 1. — *Iets over de rechte kennis van de juiste waarde der dingen, door* H. WESTER. 3. KASPAR, *of zoo wordt men een groot man, (uit het Hoogduitsch) door* W. WOUTERS. — *De ſchoonheid aan de kuischheid opgeofferd (eene ware geſchiedenis.)* 4. *Vervolg van Nr.* 3. — *Bijzondere ontmoeting van* HENDRIK *den Vierden, Koning van Frankrijk.* 5. *Vervolg en ſlot van Nr.* 4. — *De zonderlinge Gierigaard.* 6. *Gods liefderijke zorg omtrent de dieren, voornamelijk door ſtralende in derzelver kunstdriften, door* H. WOLTERS. — *Fraaie daad van een tienjarig Meisje, door* VAN HEYNINGEN BOSCH. 7. *Vervolg en ſlot van Nr.* 6. — *De vergenoegdheid de echte ſteen der wijzen. (Vrij uit het Engelsch) door* H. O. FEITH. 8. *Over den pligt en de voordeelen der opregtheid, door* W. NIEUWENHUYS. 9. *Redevoering over den invloed van den Godsdienst op de verëdeling der menschlijke natuur, door* H. MUNTINGHE. 10. *Vervolg en ſlot van Nr.* 9. 11. *De wraak van eenen Wellustigen. Eene ware Geſchiedenis. (uit het Hoogduitsch.)* 12. *Vervolg en ſlot van Nr.* 11. — *Schoon antwoord van een' Christelijken Geneesmeester aan eenen Oosterſchen Kalif. (uit het Hoogduitsch.) Het ontijdig mededoogen.* — *Verfijning van het vlas, door* B. TIEBOEL. 13. *Redevoering over onze verpligting tot een leven, waar door wij na onzen dood nog nuttig voor de we-*

wereld zijn, door W. NIEUWENHUYS. — *De Alchijmist.* — *Eene Anecdote.* 14. *Vervolg en ſlot van Nr.* 13. 15. *Vaderlijke Vergeving, (naar het Engelsch) door* H. O. FEITH. 16. *De uitwerkſelen van het langdurig gemis van ſpijs en drank. (uit het Hoogduitsch.) Het zeer merkwaardig voorval (uit het Hoogduitsch.)— De looze vraag.* 17. *Over den invloed der Verbeelding op 's menſchen geluk en over de regelen ter beſtiering van dit zielsvermogen, (Eerſte Redevoering.) door* H. O FEITH. 18. *Vervolg en ſlot van Nr.* 17. 19. *Overdenking in de lente, door* W. NIEUWENHUYS. 20. *Over den invloed der Verbeelding op 's menſchen geluk en over de regelen ter beſtiering van dit zielsvermogen. (Tweede Redevoering.) door* H. O. FEITH. 21. *Vervolg van Nr.* 20. 22. *Vervolg en ſlot van Nr.* 21. — LIJSANDER, *(uit het Engelsch.) door* H. O FEITH. 23. *Iets over de Nieuwsgierigheid.*— LIJSANDER, *vervolg en ſlot van Nr.* 22. 24. *Vervolg en ſlot van Nr.* 23. 25. *Over het ongeoorloofde van dierenmoedwillig te dooden en te mishandelen, en over den nadeeligen invloed daar van op onze zedelijkheid, door* H. WOLTERS. 26. *Vervolg van Nr.* 25. 27. *Vervolg van Nr.* 26. 28. *Vervolg en ſlot van Nr.* 27. — KULICHAN. — *Ernſtige Herinnering. (een Dichtſtukje.)* 29. *Over de chriſtelijke Liefde, door* H. O. FEITH. 30. *Over de matigheid en heerſchappij over zich zelven, door* T. SIJPKENS. 31. *Vervolg en ſlot van Nr.* 30. — *Merkwaardig gezegde van* CICERO. — *Om ranzige boter ſmakelijk te maken, door* B. TIEBOEL. 32. *Eenige aanmerkingen over de beſtuuring onzer gedachten, door* W. NIEUWENHUYS.— *Voorbeeld eener geeſtige ontſchuldiging.*— FONTAINE. 33. *Vervolg en ſlot van Nr.* 32. 34. *Is men geweetenshalve verpligt de openbare Godsdienſt-oefening bijtewoonen? (naar het Hoogduitsch*

duitsch van EWALD) *door* H. O. FEITH. — *Men kan Gode geenen eigenlijken dienst bewijzen.* 35. *Over twee ſpreuken of ſtelregels uit den* Prediker *van* SALOMO, (*vrij gevolgd naar het Hoogduitsch*) *door* P. KLOMP. — *Anecdote.* 36. *Vervolg en ſlot van Nr.* 35. — *De wijze weldadige.* 37. *Eenige voörname regelen opzigtlijk de behandeling der dienstboden*, (*vrij gevolgd naar het Hoogduitsch van* EWALD) *door* G. J. KEISER. — *Inlandſche Thee.* 38. *Vervolg en ſlot van Nr.* 36. — *De magt der Voorzienigheid*, (*uit het Hoogduitsch*) *door* W. WOUTERS. — *Eene Parabel*, (*vrij naar het Hoogduitsch*) *door* P. KLOMP. 39 *Mag men zedelijk kwaad doen, om daardoor nog grooter kwaad te vermijden, of eenig aanmerklijk nut daardoor uittewerken*, *door* W. BEEKHUIS. 40 *Vervolg en ſlot van Nr.* 39. — *God beſchouwd als onze Vader*, (*vrij naar 't Hoogduitsch van* EWALD) *door* G. J. KEISER. 41. *Over de oorzaken van den laster, en de middelen, om zich van denzelven te ontbouden* (*vrij naar 't Hoogduitsch van* EWALD,) *door* H. J. KEISER. — *Chineeſche Regtspleging.* 42. *Vervolg en ſlot van Nr.* 41. — *Iets over het gevoel des menſchen.* (*uit het Hoogduitsch*) *door* W. NIEUWENHUIS. — *Edele denkwijze.* — *Over de mededeelzaamheid.* 43. *De Weldaden door God aan ons Vaderland bewezen, in een algemeen overzigt overwogen, door* H. WESTER. 44. *Leerzame Spreuken.* — *Een aanmerkelijk en waar berigt, beide door* H. WESTER. 45. *De Godzaligheid is tot alle dingen nut; enz.* (*naar een ingezonden Handſchrift*) *door* P. KLOMP. — *Loflied aan God, als den Weldoener en Redder van ons Vaderland, door* H. WESTER. 46. *Van de Groninger kluinkoppen.* — *Lauertakje voor* DRAKE. — *en goede wil en vlijt, allen door* VAN HEININGEN BOSCH. 47. *Gedachten over den dood.* (*vrij gevolgd naar het*

Fransch van MASSILLON). *Elk eerlijk en nuttig beroep achtingswaardig* (*naar het Hoogduitsch*). — *Danklied aan God, door* H. WESTER. 48. *Over de nadeeligheid der Bedelarij, door* H. O. FEITH. 49. *Vervolg van Nr.* 48. 50. *Vervolg van Nr.* 49. 51. *Vervolg en slot van Nr.* 50. — *De dood van* C. E. VON KLEIST. — *Voorbeeld van Vaderlandsliefde* — *Trek van loosheid in* AMBROSIUS SPINOLA, *allen door* H. O. FEITH. 52. *De arme Suikerbakker te* Praag *en zijn Weldoener.* — *Tegenwoordigheid van geest.* (*uit het Hoogduitsch*). — *Aan het Publiek, tot besluit van dit Weekblad.*

Deze Opschriften der Vertogen zullen, ongetwijfeld, onze Lezers doen watertanden, om het Werk zelf in handen te nemen, hetwelk hun, op eene aangenaam nuttige wijze, een uurtje kan doen besteden; ons bestek duldt niet een uitvoerig vertoog over te schrijven, doch om evenwel onzen Boekzaal-lezer niet geheel ledig bij zoo véél goeds te laten, zullen wij aan een of twee korte opstellen plaats geven.

Schoon Antwoord van een' Christelijken Geneesmeester aan eenen Oosterschen Kalif.

De Kalif MOTEWAKKEL vattede argwaan op tegen HONAÏN, zijnen Geneesheer. Daar deze een Christen was, vreesde de Prins, dat de griekſche Keizer, onder voorwendsel van Godsdienst verschillen, hem mogt overhalen, om eenen aanslag op zijn leven te doen. De Kalif, om zich van de getrouwheid van zijnen Geneesmeester te verzekeren, besloot, om zijne deugd op eene zeer moeielijke proef te stellen."

„ Op eenen zekeren tijd zeide hij tot hem: HONAÏN! ik heb een' vijand, dien ik in 't heimelijke wil van kant maken; gij moet mij een vergif bereiden, welks werking zoo onmerkbaar is, dat men

men ook zelfs geen ſpoor ontdekken kan aan hem, wien ik het heb toegedacht."

Prins I antwoordde HONAÏN met eene edele vrijmoedigheid, ik heb ſlechts alleen geleerd, om heilzame middelen te bereiden; en had ik ooit kunnen verwachten, dat de Keizer der ware geloovigen van mij zoude geëischt hebben, om doodelijk gif te bereiden? Zoo gij echter wilt gehoorzaamd zijn, dan zij het mij vergund uw Hof te verlaten, en in een ander Land kennis optedoen van dingen, waarvan ik tot hier toe onkundig was."

„ MUTEWAKKEL bleef er op ſtaan, dat zijne orders terſtond zouden uitgevoerd worden. De Prins ſtelde alles in 't werk, — gebeden, beloften, bedreigingen, zonder hem tot het volvoeren van zijnen wil te kunnen overhalen. Eindelijk gebelgd over zijnen wederſtand, liet hij hem in de gevangenis brengen; daar hij tevens eenen ander' bij hem plaatſte, die een getrouw berigt zelfs van zijne minſte handelwyzen geven moest."

„ HONAÏN, overtuigd, dat de ſchande alleen in de misdaad, en niet in de vernedering gelegen is, onderging met ſtandvastigheid een lot, dat hij gewis niet had verdiend. De ſtudiën verzachtten het onaangename der gevangenis; hij beſteedde al dien tijd aan het overzetten van boeken uit het Grieksch in 't Arabisch, en aan het ſchrijven van Commentariën over de werken van HIPPOCRATES."

„ Een geheel jaar dus verlopen zijnde, liet de Kalif hem voor zich komen. Men had op eene tafel geplaatst goud, diamanten en kostbare ſtoffagiën; ter zijde zag men op dezelfde tafel geeſelroeden, en alle andere werktuigen, geſchikt tot pijniging."

„ Gij hebt tijds genoeg gehad, zeide de Vorst tegen den Geneesheer, om tot een beſluit te komen: ik kan niet gelooven, dat gij zoo zeer uw eigen vijand zijn zult, om voortaan mijnen wil te

weêrſtreven. Gij hebt nu te kiezen, — of deze rijkdommen, die hier voor u liggen, — of uwen dood, waartoe gij de verſchriklijke werktuigen gereed ziet. — Ik heb u reeds gezegd, antwoordde HONAÏN met vele onverſchrokkenheid, dat ik alleen kennis heb aan die middelen, die geſchikt zijn, om het leven der menſchen te verlengen, en dat ik onkundig ben van zulken, die het verkorten zouden: beveel over mijn lot; ik ben gereed, om het te ondergaan."

„ De Kalif, de gewaande geſtrengheid, die hij had poogen aantenemen, afleggende, zeide: Stel u gerust, HONAÏN! men had mij twijfeling aan uwe opregtheid zoeken inteboezemen, en ik had deze proeve noodig, om die uittewiſſchen. Ik ſchenk u thans mijn ganſche vertrouwen weder; maar ik wil, dat gij mij de redenen zegt, die u konden verpligten, om mij ongehoorzaam te zijn."

„ Prins! zeide HONAÏN, het was in weêrwil van mij zelven, dat ik den wil van den grootſten Vorst der Aarde ongehoorzaam zijn moest, maar mijn Godsdienst en mijn levensſtand noodzaakte mij hier toe. De Christelijke Godsdienst, die gebiedt, om zelfs zijnen vijanden wel te doen, verbiedt veel meer ten ſtrengſten, om kwaad te doen aan hun, die ons nooit beledigden; en de Geneeskunde, die Goddelijke wetenſchap, uitgevonden tot behoud des menschdoms, mag nimmer dienen tot deszelfs verderf. Een Geneesmeester verbindt zich, voor dat hij deze verhevene kunst mag uitoefenen, door eenen plegtigen eed, van nimmer eenig ſchadelijk middel te zullen aanwenden. — Voorwaar zeer ſchoone wetten! zeide de Kalif; ik kan mijnen eerbied en bewondering niet weigeren aan eenen Godsdienst, aan een beroep, op zulke wetten gegrond."

Het

Het zeer merkwaardig voorval.

„ Eenige jaren geleden ging ik met eenen vriend op eenen zeer aangenamen herfst-avond in zijn hof. Het uitgebreid gewelf des hemels praalde heerlijk met talloze ſtarren; de lucht was aangenaam en mild; de volle maan werd door geen enkel wolkje verdonkerd. Wij onderhielden ons onderling vrij ernſtig en levendig over de jongſte oorlogs-tijdingen en het verſchrikkelijk nieuws, het welk de aanhoudende moord-tooneelen van *Parijs* toen ten tijde opleverden. Ten tien uren was mijn vriend gezind naar huis te gaan: doch mij vielen de ſchoonheden der Natuur, die wij gedurende ons levendig geſprek maar weinig hadden opgemerkt, tegenwoordig eerst weder ſterk in 't oog, en werd ik door dezelven dermate getroffen, dat ik hem dringend verzogt, om of nog een uurtje met mij aldaar te vertoeven, of, zoo hij dat niet verkiezen mogt, mij te vergoorlooven, dat ik alleen mij daar nog een weinig tijds ophield. — Het laatſte gebeurde."

„ Het hof, waarin ik mij nu alleen bevond, grenst aan het groote kerkhof van die plaats, en is ſlechts door eene lage hegge van hetzelve afgeſcheiden, zoo dat ik bijna het ganſche kerkhof overzien kon."

„ Men denke niet, dat hierdoor eene zekere kindſche of bijgeloovige vrees in mij ontſtond. Ó Neen! — integendeel was ik welligt nog nimmer in geheel mijn leven zoo opgeruimd en bij mij zelven zoo vergenoegd geweest, als toenmaals, terwijl ik op eene bank voor het tuinhuisje mij had neêrgezet, en ik mij over dien zoo ſchoonen avond innerlijk verheugde."

„ In de ganſche Natuur heerſchte eene treffende doodſche ſtilte; want behalven, dat hier en daar ſomwijlen een rijp ſtuk ooft nederplofte, een-

eenige nachtvogels in en om den tegenoverſtaanden kerktoren fladderden en krischten, hoorde ik geene levendige ziel, noch eenigerlei geluid. — De mij klaar, als bij lichten dage, voor het gezicht liggende graven, nevens de daar bij opſtaande ſteenen en kruiſen trokken hoe langer hoe ſterker mijne opmerkzaamheid, en verwekten in mij de zaligſte zoo wel, als ernſtigſte beſpiegelingen over de vergankelijkheid des menſchelijken levens, — over dood, graf, onſterfelijkheid en opſtanding, — tot dat het elf uren geſlagen had, het welke ik nog onderſcheiden hoorde. — Maar daarop werd het om mij heen ganschlijk duiſter; doch daarentegen op het geheele kerkhof nog eens zoo licht, als te vooren. In mijne denkbeelden en beſpiegelingen ging ik daarbij intusſchen al geregeld voort. Maar eensklaps begonnen zich de kruiſen te bewegen, — de lijkſteenen ſtorten omver, — de graven ontlasttedan zich van hunne zandheuvels, en verſtorvenen, groot en klein, oud en jong, kwamen op de graven te voorſchijn, al meerder in getal, — eindlijk zoo velen, dat het kerkhof hen niet meer bevatten kon, en zij over de hegge heen al nader naar mij toe drongen."

„ Naauwlijks kon ik meer denken van geweldigen ſchrik, welken die hoogst ontzettende vertooning mij op het hart joeg; — vlugten wilde ik, maar had het niet in mijne magt. Nu hoorde ik ook nog het geheel mijne ziel als met den donder treffende geklank der trompetten, en zocht op nieuw alle mijne krachten bij een te zamelen, om te ontvlieden. Om dit in 't werk te ſtellen, wilde ik mij eerst aan het tuinhuisje vasthouden; maar greep, in plaats van dat, één der opgeſtanen aan, die zich aan mijne zyde had gedrongen, en ſcheurde dezen zoo geweldig naar mij toe, dat hij zeer onzacht op mijn aangezicht, en van daar over mij heen ſtortte."

„ Nu

„ Nu kon ik mij niet langer bedwingen, maar ſchreeuwde uit alle mijne magt om hulp, en ziet! — eensklaps was alles verdwenen, — behalven den dooden, die zoo geweldig op mijnen neus was neêrgevallen, dat hij mij deegelijk bloedde. Ook hoorde ik nog van verre het geſchal der trompetten, en daarop — de klok twaalf uren ſlaan. Toen ontwrong ik mij den opgeſtanen, en ging met bevende voeten en een bebloed gezicht naar huis."

„ En dit geheele voorval was niets meer en niets minder, dan — een droom, welke ook hiermede bewijst, dat onze geest in den ſlaap daarmede voort blijft werken, waarmede hij zich bezig hield, terwijl het lichaam waakte."

„ Maar van waar kwam het dan, dat de neus mij werklijk bloedde? en wat moet men toch denken van dat trompetten geſchal, het welk ik inzonderheid nog hoorde, toen ik alreeds wakker was? — Het één zoo wel, als het andere, had louter natuurlijke oorzaken: — want tegen het tuinhuisje ſtond een ladder aan, welken ik in mijnen droom had aangegrepen, omvergehaald, en welke mij op den neus gevallen was; doch van welke mijn geest eenen van den dood opgeſtanen had gemaakt. — En wat was het geſchal der trompetten? — Niets anders, dan het blazen van ettelijke veldwagters.—

Dit nog ten ſlotte.

De loose Vraag.

„ Van Tweelingen, welke zeer ſterk op elkanderen geleken, was de eene kortelings overleden. Een kennis van hun beiden ontmoette den overgeblevenen, en vroeg hem: „ Met uw verlof, mag ik weten, wie eigentlijk van u beiden geſtorven is, uw Broeder of Uij?"...

VOLLEDIGE BESCHRIJVING van alle Konsten, Ambachten, Handwerken, Fabrieken, Trafieken, derzelver Werkhuizen, Gereedſchappen, enz. Ten deele overgenomen uit de beroemdſte buitenlandſche Werken; en vermeerderd met de Theorie en Praktyk der beste Inlandſche Konſtenaren en Handwerkslieden. Eén-en-twintigſte Stuk. — De Orgelmaker. Derde Deel. — Met Platen. Te Dordrecht *bij* A. Blusſé en Zoon. 1805. 475 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f* 5: 12 —

Dit XXIſte Stuk van dit belangrijk Werk bevat in zich: „ De ORGELMAKER, behelzende eene Beſchrijving van alle de uit- en inwendige deelen des Orgels, en Handleiding tot het maken, zamenbrengen en herſtellen derzelve. Benevens de Beſchrijving en Afbeelding der Werktuigen, welke tot deze Kunst gebezigd worden. Uit de nieuwſte Uitlandſche Schrijveren, en volgens de inlichting der beste hedendaagſche Meesters in deze Kunst, zamengeſteld door Mr. JAN VAN HEURN, *Lid van het* Utrechts *Genootſchap van Kunſten en Wetenſchappen, en Hoogleeraar in de Rechten te* 's Bosch. Derde Deel. Met Platen."

Zie hier den Inhoud: „ Derde Afdeeling, waarin gehandeld wordt over het geluidgevend gedeelte des Orgels. Iſte Hoofdſt. *Van de ſtoffen, waar uit*

uit de Orgelpijpen gemaakt worden. II. *Van den Smelt-Oven, de Giet-lade, en het geen verder tot de Gieterij behoort.* III. *Van het bereiden der platen tot het maken van Pijpen.* IV. *Van de verſchillende ſoorten van Orgel-Pijpen.* V. *Van het Menſureeren.* VI. *Van het ſnijden en vormen der Labiaal-Pijpen.* VII. *Van het ſoldeeren, en het geen daar toe behoort.* VIII. *Van het volvooijen der Labiaal-Pijpen.* IX. *Van de Gezigt-Pijpen, en het geen daar aan bijzonder eigen is.* X. *Van de houten Pijpen.* XI *Van het Intoneeren der Labiaal-Pijpen.* XII. *Van de Tong-werken.* XIII. *Van de bijzondere eigenſchappen en menſuren der verſchillende Tongwerken.* XIV. *Van het Intoneeren der Tongwerken.* XV. *Van de Orgelſtemmen.* XVI. *Van het plaatſen der Pijpen in het Orgel, en het geen daar bij in acht behoort genomen te worden.* XVII. *Van de Temperatuur, en het ſtemmen des Orgels.* XVIII. *Van Orgel-Dispoſitien.*"

„ Vierde Afdeeling. Behelzende eenige algemeene Onderrigtingen. Iſte Hoofdſt. *Van het repareeren en verbeteren eens Orgels.* II. *Van het onderhoud des Orgels.* III. *Onderrigt voor Organisten, wegens de behandeling des Orgels.* IV. *Onderrigt voor de genen, welke een Orgel willen doen vervaardigen of repareeren.* V. *Onderrigt voor de genen, die een Orgel moeten opnemen. Beſluit.*"

„ Hiermede", zoo beſluit de Heer VAN HEURN, „ heb ik de mij voorgeſtelde taak afgewerkt, en, zoo ik vertrouwe, voldaan aan mijn oogmerk, om namelijk eene volledige beſchrijving te geven van alles, wat tot het vervaardigen van Orgelen behoort, welke in onze Taal nog ontbrak. Het zal mij verheugen, zoo ik hier in meer of min gelukkig geſlaagd moge zijn, en zoo ik de zulken

mijner Lezeren, die wat van deze belangrijke, doch tevens moeijelijke kunst verſtaan, eenige genoegelijke uren mogt verſchaft hebben. Zonder gebreken zal mijn Werk, zoo min als alle andere menſchelijke werken, niet zijn; mogelijk zal zich nog wel iemand verledigen, om dat te ontdekken en dóór te ſtrijken. Dit laatſte zal ik mij in allen gevalle, ook bijaldien het met bitterheid geſchieden mogte, getroosten moeten. Maar alleraangenaamst zal het mij zijn, indien de één of ander Liefhebber der Orgelkunde daar in vinden moge, het geen ik niet zelden vruchteloos elders heb gezogt. Ondertusſchen vertrouw ik, dat zij, die der Franſche taale magtig zijn, en het Werk van D. BEDOS met het mijne vergelijken willen, in beiden zoo veel onderrigting zullen vinden, als noodig is, om in de Orgelkunde zoodanige vorderingen te maken, als zij redelijker wijze kunnen verlangen."

PROEVE van MINNEZANGEN en IDIJLLEN. Derde Stukje. Door H. TOLLENS CZ. *Te* Amſterdam *bij* P. J. Uijlenbroek, 1805. 112 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f* 1 : 10 —

Weder een aantal lieve gedichtjes, die met de twee te vooren door den Dichter TOLLENS uitgegeven, en door ons op hunnen tijd aangekondigd, dit Werkje beſluiten, gelijk de Dichter ons in een kort bericht vermeldt, en het werklijk dus

BESLUIT.

Leg ik, moede, 't ſpeeltuig neder
Uit de klamgeknelde hand,
Och; mijn hart ſlaat even teder,
't Hart, waar nóch de liefde in brand,
Schoon de cither zich ontſpant.
Liefde, ſchutsgod, wien ik love,
Pronkbeeld van mijn praalloos lied!
Schoon ik u mijn lier ontroove,
Dat mijn offervuur niet doove
En ontroof me uw' invloed niet.
Andren moog' de glori wenken,
Dat zij zingen als ik blaak,
Dat zij ſchetſen wat ik ſmaak:
Andren moogt gij lauwren ſchenken,
Och, ſchenk mij alleen vermaak.
Groeft de tijd me eens hoofd en wangen,
Niets maak' voor uw' gunst me ooit koel;
Blijf me in rozenketens prangen,
En, onttrek ik u mijn zangen;
Nooit onttrek ik u 't gevoel.
Laat de lier dan vrij me ontglijden;
'k Zal niet beurtlings, als voorheen,
Ziel en zang u offren, neen!
Maar, om beter 't u te wijden,
Wije ik u mijn hart alleen.

Bevallig en vrolijk rollen deze liedjes, en ſchoon vol min en liefde, gaan zij de palen van beſcheidenheid en eerbaarheid niet te buiten. Daar wij geern een proefje van dezelven aan onze Lezers willen opdiſſchen, maakt ons de overvloed van het ſchoone en lieftallige verlegen. Bijzonder hebben ons vier Stukjes: *de Jaargetijden* behaagd: wij willen daar uit *den Zomer* overnemen. Dus heft de Dichter aan:

Ido-

Idothea! welk een vuur
Gloeit door de adren der natuur!
Zie haar zwoegen en verſmachten:
Och, ze is uitgeput van krachten
En bekoopt haar ſchoonheid duur!
Zie haar' blijden tooi verdwijnen,
Zie haar' friſſchen bloei verkwijnen,
Zie hoe bleek haar blos verſchoot...
Och, zij is in barensnood!
Zie het ſmachtend lover bukken,
Door den drang der zon bezwaard;
Voel het zengend luchtruim drukken
Op de mat bezweken aard.
Vlièn wij naar de friſſche ſtroomtjes,
Vlièn wij naar de dichte boomtjes,
Waar de ſchaduw ons beſchut;
Maar, de hitte heeft in 't groeijen
Reeds de boomtjes doen verſchroeijen;
Reeds de ſtroomtjes leêg geput.
Och, wat toevlugt blijft ons open?
Laten we op den avond hopen,
Hij verkoelt de ontſtoken lucht;
Maar de vuurſchijf dooft niet weder,
En de ſcheemring graauwt niet neder,
En de nacht ſchijnt de aarde ontvlugt.
Hoor den maaijer lustloos ſtenen;
Zie hem op den ſikkel lenen,
Die hem vastkleeft in zijn hand;
Zie rondom zijn trage ſchreden
't Groene gras, raauw' afgeſneden,
Straks door 't zonvuur geel gebrand.
Alles hijgt en zwijgt neêrſlagtig,
Alles is tot vreugd onmagtig,
Die ontvlied aan de enge borst.
'k Hoor geen fluitjes, 'k hoor geen riedjes,
De echo wederkaatst geen liedjes,
Slechts de vogel ſchreeuwt van dorst.
Idothea! weg die handen!

Dart-

Dartle! knel mij minder vast;
Voel mijn bruine wangen branden.
Weg! de liefde ſtrekt me een' last;
Weg die handen, weg die kusſchen!
Pogen we eer' een' gloed te blusſchen,
Die bij koeler hemel pást.
Voel u 't vlammend zonvuur ſteken,
Voel u 't zweet uit de adren breken:
Vlién wij ijlings dien volkaan;
Laten we, in de hut geweken,
Samen knielen, ſamen ſmeeken,
Roepen wij den donder aan.
Maar, wat ritſelt ginder? Luister!
Is 't niet als een windgefluister?
Word het zwerk daar ginds niet duister?
Valt daar niet een droppel neêr?
Stil toch! voelt gij 't? ja, 't is regen!
't Is die lang gewenschte zegen:
Hij brengt hulpzaam allerwegen
D'overvloed op de akkers weêr!
Kom, voldoen we ons zoet verlangen:
Laten wij de dropjes vangen,
Vangen in den open mond:
Maar, wat dartle lust komt boven!
Zouden wij een drupje ontrooven
Aan den droogge ſchreiden grond?
Stoorloos moog' die goudſtroom vloeijen,
En een' daauw van paerlen ſproeijen,
Die het armlijk veldgewaad
Tooijen met vernieuwd ſieraad.
Stoorloos moog' natuur verrijken,
En, herboren na 't bezwijken,
In volwaſſen ſchoonheid prijken,
Met de blijdſchap op 't gelaat.
Haasten we ons hier neêr te vlijen,
Vieren we ons vernoegen bot,
Laten wé onze zangen wijen
Aan den milden zomergod:

's Is

't Is de bloem der jaargetijên,
't Is de vader van 't genot.
Laten we ons in 't groen verfrisschen,
Dat zijn luister weêr verhoogt;
'k Zal er beide uw koontjes wisschen:
't Zweet is noch niet opgedroogd.
'k Zal u ſtreelen, 'k zal u prangen,
'k Zal u knellen naar mijn' lust,
Kusſchen tegen mond en wangen:
Nimmer word ik moê gekuscht.
Wat verrukking, wat vermaken
Als men last en zorg verzaken
En in 't lover rusten mag!
Als we zoete zuchtjes ſlaken,
Prangend kusſchen, zwoegend haken,
Door natuur vertederd... ach!
Van den gloed der liefde aan 't blaken...
Weêr den koelen avond ſmaken,
Na den heeten zomerdag!

Hoe zacht, hoe malsch rollen deze regels:

DE LIEFDE, OP HET IJS.

De wintervorst vierde zijn woede den toom,
En dempte met ijsſchors het meir en den ſtroom;
De veldvreugd verruilde met ijsvreugd van plaats,
En meirtjes en ſtroomtjes weêrkaatſten de ſchaats.

Schoon Elsje, een boerinnetje, poëzel en mals,
Verloor, in het zwenken, de boot van haar' hals,
En Koenraad, de ſlinkſte gezel van al 't oord,
Ontdekt die en raapt haar en rijd er meê voort.

„Wat deert u, ſchoon Elsje?" dus vraagt hij wel ras,
Terwijl zij, al ſchreijende, zoekt op de plas:
„Mijn

„ *Mijn bootje,*" *dus roept zij,* „ *helaas! ben ik kwijt!*
„ *Het is mij ontvallen in ſneeuwhoop of bijt.*"—

„ *'t Was wis van een' vrijer, tot meerder verdriet.*" —
„ *Neen, 't was van mijn moeder, ik kreet anders niet.*" —
„ *Kom, laat ons dan zoeken, licht vinden wij 't weêr:*
„ *Men zwier dan en giert dan de baan op en neêr.*"

Zij rijden en glijden en ſnijden door 't ijs,
En ijllen en zeilen het ſpiegelpad grijs;
Hij ſnort haar vóóruit met een' zwierenden zwaai,
En vangt haar weêr op met een' knarsſende draai.

Zij ſtreven en zweven het baantje ten ênd',
En wiegen en vliegen in de openen tent,
En klinken en drinken, en leggen reis aan,
En waaijen en zwaaijen op nieuw langs de baan.

Het ſchaatsje van 't meisje ſpringt los van haar been,
Zij valt en zij ſtuift als een ſneeuwvlokje heen;
De knaap ijlt haar na en heft ze op met een til,
En zoent, waar 't haar zeer doet, de pijn aanſtonds ſtil.

Nu rijden weêr beiden, het meisje achter hem,
Met handen in handen, ſteeds vaster van klem;
De koû maakt haar boutjes en kaakjes wel ſtijf,
Maar innig toch voelt zij geen koude in het lijf.

Zij pozen en kozen; hij zoent haar een blos,
Terwijl trapt zij willens haar ſchaatsje weêr los;
Hij bind en herbind het en aarzelt en teemt,
En vraagt en verkrijgt wat en wenscht noch en neemt.

De landjeugd reed af en het maanlichtje klom,
En Koenraad gaf Elsje haar bootje weérom,
En gaf haar een ringetje en zoende haar teér,
Maar, hield toch haar hartje en gaf nimmer 't
haar weér.

Alleen eenige regelen uit het Dichtſtukje THERZIRUS AAN PAMIRA, *Bladz.* 84. hebben ons geheel niet behaagd.

BELANGRIJKE BIJDRAGEN tot de Geſchiedenis der regeering van ROBESPIERRE, *behelzende het edelmoedig gedrag van* CHARLES DE LA BUSSIERE. *Te* Amſterdam *bij* J. A. Meyboom, 1805. 77 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f*— 11 —

Men heeft dit Stukjen overgenomen en vertaald uit het Hoogduitsch Maandwerk van den beroemden VON ARCHENHOLTZ, *Minerva* genoemd. Deszelfs inhoud is eene zeer gedenkwaardige bijzonderheid, en een voorbeeld van edele deugd, in het midden der onmenſchelijke gruwelen, welke in *Frankrijk*, gedurende het ſchrikbewind, gepleegd zijn. De hoofdzaak is een berigt, hoe en op welke wijze een menſchenvriend, CHARLES DE LA BUSSIERE, aan honderden ja duizenden ongelukkigen het leven heeft behouden, wier dood door de *revolutionaire* regtbank zeker zou gevolgd zijn; men zal hetzelve, ongetwijfeld, met deelneming, lezen, en den edelen man, die in hetzelve den held uitmaakt, te meer bewonderen, als men bedenkt,

denkt, dat hij, ofschoon hij een man was zonder vermogen en bediening, echter van het gene hij verricht had, gezwegen heeft, en eindelijk aan het verzoek van zijne vrienden gehoor gegeven, om den Regtsgeleerden LIENART toe te staan, dat hij, een in den *Haag* gevonden Manuscript, het leven van DE LA BUSSIERE betreffende, in het licht gaf, het welk in 4 deelen is uitgevoerd, hoewel ten aanzien van den vorm en stijl ongemeen slecht.

Uit dat omslachtig werk is dit een zakelijk uittreksel door ARCHENHOLTZ, het welk hoogstbelangrijke daadzaken behelst; als de wijze, hoe de *Commités* der regeering onder het schrikbewind hunne doodvonnissen lieten vervaardigen; een gesprek van ST. JUST en ROBESPIERRE, bij nacht, met FOUQUIER TINVILLE gehouden; de middelen, waar van zich DE LA BUSSIERE bediende, om de papieren van aanklaging te vernietigen, en de gevaren, waar aan hij zich hier door blootgesteld vond.

Wij willen het bedoelde nachtgesprek aan onzen *Boekzaal-lezer mededeelen*, opdat hij de monsters met afgrijzen kenne, die, ten dien tijde, *Frankrijk* tijrannizeerden. Het gesprek door LA BUSSIERE beluisterd, was van den volgenden inhoud:

„ ROBESPIERRE zeide: „ dit portaal schijnt mij zeer koel te zijn. Ik geloof, wij zullen niet kwaad doen, hier eenige oogenblikken te vertoeven: want de hitte is nog niet minder geworden." Terwijl hij dit zeide, zette hij zich op het dekzel van de houtkist, (in welke DE LA BUSSIERE verborgen lag,) en ST. JUST naast hem: de andere stonden in een kring. ST. JUST vatte nu het woord op, om, zoo het scheen, den afgebroken draad van het gesprek weder op te vatten. „ Gij moogt zeggen wat gij wilt, alle deze redeneeringen, zijn enkel *temporisatien*, (uitstellingen van tijd,) die niets afdoen. Steeds zal men tot het groot lijstema van het algemeen welzijn terug moeten komen;

alles is daartoe in gereedheid; op zijn laatst binnen twee maanden, moeten de patriotten in het binnenſte van geheel *Frankrijk* geenen vijand meer hebben. — „ En wie is niet van deze meening ?"— zeide COLLOT D'HERBOIS, wij zullen niet eer gerust zijn, tot dat de aarde alle roijalisten bedekt zal hebben (*)." — „ Ik geloof intusſchen — viel ROBESPIERRE in — dat het beter is, eerst een geringer getal van roijalisten uit den weg te ruimen, om het volk geen ſchrik aantejagen: want het konde oproerig worden, wanneer het 't bloed in zóó grote ſtroomen zag vlieten."

„ Ik denk hieromtrent, als ST. JUST, — zeide BILLAUD VARENNES — wanneer uiterlijk binnen den tijd van ééne maand het ſijstema van verdelging niet uitgevoerd is, dan zijn alle de patriotten verloren." — In het geheel niet — voerde hem ROBESPIERRE te gemoet — Laten ſlechts de rechtbanken en volks-commisſien daarover beſchikken, deze zijn genoegzaam berekend, om alles in vrees te brengen, en daarbij het volk bewondering inteboezemen. Deze *methodiſche* gang kan ons te vrede ſtellen, en het volk zal deze allengskens voortgaande nationale wraak met hare goedkeuring toejuichen." FOUQUIER TINVILLE antwoordde hier op:

(*) In de zitting van de Nat. Vergadering van den 17 September 1795, zeide deze COLLOT D'HERBOIS: „ Men moest niemand deporteren (verbannen) doch wel allen, die zamenzweren, verdelgen, en hen in de aarde der vrijheid begraven. Zij moesten allen in gevangenisſen geworpen, en dan deze plaatzen ondermijnd worden; daarbij moesten de lonten ſtoeds brandende zijn, om terſtond alles in de lucht te doen ſpringen, wanneer zij, of hunne aanhangers nieuwe ondernemingen tegen de Republiek wagen mogten." — Juist toen was het, dat men in vele gevangenisſen van *Parijs*, breede en diepe graven maakte, onder voorwendſel, dat men de waterbuizen verbeteren wilde, die zich onder de aarde bevinden, doch eigentlijk met geheel andere oogmerken.

op: — „ het volk twijfelt zeer, dat deze ſtraf-oefeningen tot deszelfs voordeel geſchieden. Wij hebben vele heimlijke vijanden, die aan deszelfs verleiding arbeiden. Ik kan mij wel op zamenzweringen in de gevangenisſen beroepen, doch dit zijn geringe middelen, die ook ſlechts langzaam werken. Het nieuw ontwerp ſchijnt mij veel raſſer, zekerder en nadrukkelijker te zijn."

„ Men heeft gisteren deze zaak in het geheim committé der Parijzer-Commune in eene goede orde gebragt, en zij zal van zelfs gaan, wanneer het daartoe tijd zal zijn. Ik heb ſchrandere waarnemers in alle gevangenisſen beſchikt, waar men alle hulpe van de cipiers verwachten kan. Deze zoogenaamde waarnemers zullen de kerkers gewelddadig openbreken, zich van alle ſleutels meester maken, en dan van daar weglopen. Nu zullen hen meerder gevangenen volgen; men zal met een groot alarm om wachten ſchreeuwen, en ieder zal zien, dat de gevangenen vlugten; kanoniers en ſoldaten, *die reeds in gereedheid moeten ſtaan*, zullen dan met brandende lonten en bajonetten onder de menigte dringen, en in weinig minuten zal alles voorbij zijn. — ROBESPIERRE eindigde dit moordzuchtig geſprek en hield zich daarbij, dat men nog wat wachten moest, voor dat men een zoo buitengewoon ontwerp uitvoerde, daar de werkzaamheid der revolutionaire rechtbanken, allengskens dit groote werk volbrengen zouden. Hij ſtond nu op, en ſloeg zijne ambtgenoten voor, naar beneden in de kamer van het committé te gaan, om daar de beraadſlagingen voort te zetten."

Omtrent het middel, door LA BUSSIERE gebezigd, om zoo vele ongelukkigen, als hij maar kon, te redden, lezen wij *Bladz.* 8.

„ LA BUSSIERE", die een post had bij het committé van algemeen welzijn, en wien het *Regiſter* der ingekomene akten van aanklaging werd toever-

trouwd, „ ontwierp nu tot redding van vele ongelukkigen eèn groot plan, en voerde het ook met zoo veel moed en ſtandvastigheid, als geluk uit. Eene menigte van menſchen heeft aan hem eenig en alleen hun leven te danken, die niet eens den naam van hunnen redder weten, of hem vergeten hebben. De volks-commisſie kreeg gewoonlijk uit de handen van LA BUSSIERE de papieren, zonder dezelve te tellen, en zonder hem een ſchriftelijk bewijs van ontvangst daar voor te geven. Nog op denzelfden namiddag, werden dan door hen de papieren onderzocht, en des nachts het beſluit opgemaakt. De papier-pakken werden aan den rand met eene letter, als het ſignaal voor den openlijken aanklager en de gezworenen, met roode inkt geteekend. Het grootſte gedeelte van deze teekens was een groote G; dit beduidde *guillotine*. Was het teeken een D, zoo beduide het *deportatie*; en ſlechts op een zeer klein getal zag men een R, om den rechteren aanteduiden, dat deze aangeklaagden moesten vrijgeſproken worden, om toch ſchijnshalven niet allen te veroordeelen. Deze zending was van eene lijst vergezeld, waarop de namen van alle beſchuldigden ſtonden, en de gezamentlijke leden van het committé van algemeen welzijn hadden deze lijst ondertekend."

„ Zoodra de revolutionaire rechtbank deze proſcriptie-lijsten ontfangen had, liet de openlijke aanklager FOUQUIER TINVILLE, de aangeklaagden naar de conciergerie brengen; den volgenden dag werden zij voor het geregt geſteld, hunne namen afgelezen, en des namiddags naar het moordſchavot gevoerd." LA-BUSSIERE beſloot daarom, uit zijne *cartons* zoo vele papieren, als hij maar met mogelijkheid kon, weg te doen, en daardoor dezen regterlijken moord te ſtremmen; ondertusſchen was het zeer bedenkelijk, de groote papier-pak-

ken

ken voor den dag te halen, alleen tegen 1 uur na middernacht, wanneer het committé van algemeen welzijn bijeen vergaderd was, konde hij dit bewerkstelligen. Tegen dezen tijd dan, begaf hij zich, alle drie of vier dagen, na vertooning van zijn entrée-billet aan de schildwachten, naar zijn bureau. De sleutel tot hetzelve vond hij op eene bestemde plaats, welke met zijne ambtgenoten afgesproken was, en zoo ging hij, zonder licht en zonder gedruisch, al tastelings, tot de afgeslotene kast, nam de papieren uit dezelve, en wierp ze in een emmer met water, die op zijn last hier altijd stond, onder het voorwendsel, om den wijn bij het ontbijt koel te houden. Wanneer nu de papieren geheel geweekt en tot een brij geworden waren, maakte hij er ballen van, vulde daarmede zijne zakken, en ging zoo dan steeds, met het aanbreken van den dag, naar de baden van *Vigier*, aan de *Seine* gelegen."

„ *Hier weekte hij de ballen nogmaals in zijne badkuip, en maakte er kleine balletjes van, welken hij nu uit het venster van zijn badkamer één voor één in de rivier wierp. Eerst, op den klaren dag, begaf hij zich wederom naar huis.* Hij had dus in een bestendigen angst den ganschen nacht doorgebragt, en, zonder de geringste hoop op eenig voordeel, hetwelk hem nu of in het vervolg van tijd mogt wachten, een zuren arbeid verricht voor personen, welke hij niet eens kende. Dit werk was de heilzame vrucht van eene zeer rijpe overweging. Zóó en niet anders kon de zaak ten uitvoer gebragt worden. Aan het verbranden der papieren was, in deze tijden der strengste waakzaamheid, om de vlam en rook, niet te denken, daar de laatste aanhoudend, vooral in den zomer, bij de groote hitte, noodzaaklijk een middel worden moest, tot de ontdekking van het een en ander. Tot het medenemen van de papieren was,

wegens de veelheid en grootte der pakken, en ook, om het ſtreng opzicht der ſchildwachten, die alles aanhielden, nog minder kans. Dezelve na de eerſte natmaking in de rivier te werpen, was ook in het geheel niet raadzaam; want de groote hitte deed de ballen in zijne zakken ſchielijk droogen. Zij moesten dus, bij hunne hardheid en masſa, door hunnen val in het water een gedruisch maken; daarenboven ſtond het te vreezen, dat zij in klompen afdrijven, en opgevischt konden worden, in welk geval, alles verraden zou zijn geworden. Op deze wijze werden zoo velen, om hunne deugden en talenten, hoogachting-waardige menſchen, door de heldhaftige volharding van dezen LA BUSSIERE gered. Op den 1 Mesſidor van het 2de jaar telde hij reeds 800 procesſen, die door zijne handen in het water vernietigd waren."

Onder de menigvuldige namen der dus door hem geredde perſonen ſtaat die van Madame BEAUHARNAIS, thans Keizerin JOSEPHINE, boven aan, en voor dit alles had de edele man tot dus lang geen ander loon, dan de bewustheid van wel gedaan te hebben.

De echtheid der berigten is genoegzaam geſtaafd, en is er dan iet meer noodig tot aanprijzing te zeggen?

GE-

GESCHIEDENIS van de AGTTIENDE EEUW; behelzende al het merkwaardige, het welke, zoo in als buiten Europa, in de laatſte Honderd Jaren, is voorgevallen, op eene zaakelijke en beknopte wijze beſchreven, en uit de beſte en meest geloofwaardige Autheuren en oorſpronkelijke Stukken, bijeengetrokken, door JAN FOKKE. *Vierde Deel. Met Platen. Te* Haarlem *bij* Fr. Bohn, 1804. *gr. Octavo. De prijs is f* 3:18 —

De Geſchiedenis der achttiende eeuw, zoo kort en beknopt, als duidelijk en volledig, door de welbeſnedene pen van den Heer JAN FOKKE beſchreven, wordt in dit IV Deel, met het XXVſte Boek vervolgd; het welk de geſchiedenis van *Italie*, van 1781 tot 1795 behelst, bijzonder de reis van Paus PIUS VI. naar *Weenen*, de afſchaffing der Inquiſitie in het Koningrijk *Napels*, en de vreeſelijke aardbeving te *Meſſina*, de hoofdſtad van *Sicilie*, en in *Calabrie* in het jaar 1783 énz. Het XXVIſte Boek behandelt de zaken van *Spanje*, in hetzelve is de belegering van *Gibralter* bijzonder merkwaardig, en de dappere verdediging dezer ſtad door den Engelſchen Bevelhebber ELLIOT, onder anderen is merkwaardig de onderneming der Spanjaarden, om door vuurſchepen de ſcheepstimmerwerven en de Engelſche ſchepen te *Gibralter* te vernielen. „ De *Spanjaarden*", zegt de Geſchiedſchrijver *Bladz.* 28. „ lieten ondertuſſchen niet nà alles te beproeven, om de Veſting ſchade aan te

brengen, en besloten, de scheepstimmerwerven, die beneden den berg, aan de baaij lagen, benevens de *Engelsche* schepen, welke zich aldaar bevonden, door den brand te vernielen. Hier toe zonden zij, in den nacht van den zevenden van Zomermaand, negen Vuurschepen, in volle vlam, naar de Baaij. De *Engelschen* waren dezelven naauwlijks gewaar geworden, of de Generaal ELLIOT gaf bevel, om zoo wel van de schepen in de Baaij als van de Batterijen en Vesting, op deze gevaarlijke werktuigen onophoudelijk te vuren, ten einde dezelve te doen zinken. Daarenboven droeg hij ook zorg, om de *Engelsche* schepen buiten gevaar te brengen, en uit de Linie der Brandschepen te voeren, het welk met een ongelooflijke vlijt verricht werd. — Ondertusschen zochten de *Engelsche* gewapende booten de *Spaansche* Brandschepen zoo nabij te komen, als doenlijk was, om er een soort van Enterhaken, aan lange ketenen vastgemaakt, in te werpen, het welk gelukt zijnde, maakte men aan zoo vele Sloepen, als men maar bij de hand konde krijgen, de uitersten dier ketens vast, en roeide toen met alle magt, om de Vuurschepen buiten staat te stellen, om eenig nadeel te kunnen doen. — Hier bij kwam ook nog, dat de Wind, die vrij sterk was, op het oogenblik dat het gevaar het grootste was, en alle de *Spaansche* Branders in volle vlam stonden, op eens bedaarde, waardoor de verdere uitwerking van het vuur verhinderd, en geene der *Engelsche* Schepen, in 't minst beschadigd werd. — Drie der negen Brandschepen dreven in de *Middelandsche* Zee, en de overige zes, werden, toen het grootste vuur uit was, door de *Engelschen* in zegepraal en onder een groot gejuich, naar binnen gesleept, en tot brandhout gebruikt."

„ Zulk een deerlijk einde nam deze Onderneming van Don BARCELO, die met zijne geheele Vloot,

Vloot, zich in de ruimte begeven had, in het vast vertrouwen, dat de *Engelſche* Schepen, op het zien van zijne Vuurſchepen, de ankers gekapt zouden hebben en afgedreven zouden zijn, als wanneer hij gemeend had, dezelven dus zonder ſlag of ſtoot te vermeesteren. — Zoodra hij de mislukking van zijn voornemen bemerkte, zeilde hij ten eerſte wederom naar *Algeziras* terug. — Gedurende dit alles, en op het zien van het eerſte vuur der Brandſchepen, die eene allerſchrikkelijkſte vertooning maakten (*), was de bezetting der ſtad *Gibralter*, uit vreeze voor overrompeling van de Landzijde, in de Wapenen gekomen, doch echter met den ſchrik vrij geraakt." Met het XXVIIſte Boek vangt de Geſchiedſchrijver aan de onlusten en rampen van *Frankrijk* te beſchrijven, en vervolgt die tot aan de dood van ROBESPIERRE en zijne vloekverwanten, waar mede het XXXſte Boek eindigt. Wij zullen hier uit enkel het verhaal van het innemen der *Baſtille* te *Parijs* overnemen *Bladz. 89.* „ Men had te *Parijs*" zoo luidt het zelve, „ allerhande nadelige gerugten, wegens het aanrukken van nog meer Krijgsvolk, met oogmerk om de ſtad met geweld in te nemen, verſpreid. Ook liep de mare, dat er reeds Huſſaren in de voorſtad *St. Antoine* ingerukt, en het Ge-

(*) Men kan uit de volgende beſchrijving naargaan, welk een gedugt gezigt deze Vuurſchepen gemaakt hebben: op het eerſte oogenblik vertoont het zich, als of er eenige ponden los kruid aangeſtoken werden, waar op het Brandſchip, gedurende eenigen tijd, met een dikken rook overdekt ſchijnt, wanneer op eens het Vaartuig zich enkel vuur vertoont, alles aanſteekt, waar het bijkomt, en eenige oude geladen ſtukken geſchut, ſnaphanen, pistolen, ja zelfs loopen met kogels gevuld, die eigenlijk het kwaad uitrichten moeten, van zelven doet losbranden, het welk zulk een zwaar gedonder te wege brengt, als of alles van elkander zoude berſten.

Geschut op den Toren der *Bastille* geplant was, om den aantogt te dekken, en allen tegenstand met geweld aftekeeren. — In hoe verre alle deze gerüchten waar of valsch waren, laat zich niet gemakkelijk beslissen, zeker is het nogtans dat men een groot getal Krijgsbehoeften, in het voornoemde Kasteel gebragt en deszelfs Bezetting merkelijk versterkt had. Daarenboven was de Bevelhebber van de *Bastille*, DE LAUNAY, zeer in den haat des Volks, en dit geheele Kasteel, was bereids langen tijd, een doorn in den voet der *Fransche* Natie geweest (*). — Het was dus niet te verwonderen, dat de woede des Volks, op hetzelve losberste, en de dag van den veertienden van Hooimaand, des jaars 1789, de laatste dag van deze verfoeilijke Gevangenis was. — Eerst poogde men den Bevelhebber te bewegen het Kasteel aan de gewapende Burgermagt over te geven, doch deze eisch door DE LAUNAY, welke verklaarde, dat men het zelve, buiten 's Konings last, niet over mogt geven, geweigerd zijnde, met de bijvoeging, dat men geweld met geweld keeren zoude, ontstak dit zulk een drift in het Volk, dat hetzelve thans besloot, de *Bastille* stormenderhand in te nemen, en er zich, het koste wat het wilde, meester van te maken."

„ Het Kasteel werd dus moedig aangevallen, en op geene minder moedige wijze verdedigd. Gedurende het Beleg had men echter den Abt FAUCHET af-

(*) De *Bastille* was door KAREL den V. Koning van *Frankrijk*, omtrend het einde der veertiende Eeuw gebouwd, tot een Bolwerk tegen den inval van vijanden, en door LODEWIJK de XIV. bestemd, om tot eene Staatsgevangenis te dienen, of liever om de zulken, die zich tegen het Hof vergrepen hadden, er in te doen opsluiten; welke straf somtijds met de wreedste behandelingen aan de ongelukkige Slagtoffers van Staat gepaard ging, waardoor de dood voor hen verkiesselijker dan deze Kerker geweest zoude zijn.

afgezonden, om den Bevelhebber, ter voorkoming van verdere bloedſtorting, te bewegen, om hetzelve over te geven, of Burger Krijgsmagt in te nemen, doch alles vruchteloos, waar op het grof Geſchut, onlangs uit het Gasthuis der Soldaten veroverd, aangebragt, en voor de *Baſtille* geplant werd. Ook vereenigden zich de *Franſche Guardes* met de gewapende Burgermagt, en deden mede hun best om het Kaſteel te bemagtigen. — De Bezetting van hetzelve, wanhopende aan den goeden uitſlag hunner pogingen ter verdediging, drongen den Bevelhebber DE LAUNAY ten ſterkſten aan, om het Kaſteel liever over te geven, dan hen allen aan een onvermijdelijk bederf bloot te ſtellen. Doch deze bleef onverzettelijk en poogde, wanneer de Bezetting weigerde langer tegen de Burgers te vechten, de Kruidkamer der Vesting aan te ſteken en dus het Kaſteel, met al wat er in was, Vriend en Vijand, en zich zelven, in de lucht te doen ſpringen, doch in welk ijſelijk opzet, hij nogtans door twee zijner Onderofficieren belet werd, die hem de Bajonet op de borst zetten, op het oogenblik, dat hij deze helſche onderneming werkſtellig wilde maken. — Kort daar na volgde de Overgave van het Kaſteel, waar op de Overwinnaars, de Bezetting, ondanks derzelver gedanen tegenſtand, op het minnelijkſt omhelsden, en alle herinnering, der pas geëindigde moorddadigheden vernietigden. Voorts ſtreefde men ten eerſten naar de Gevangenisſen van de *Baſtille* en verloste de ongelukkigen, die jaren lang in deze akelige Kerkers gekwijnd hadden."

„ Ondertusſchen had zich de Bevelhebber der *Baſtille*, zonder monteering en in een eenvoudig gewaad, in hoop van zijn gevaar te ontvluchten, reeds onder de menigte begeven, doch hij werd echter al ſpoedig ontdekt, en met den degen in de hand, welken hij ontbloot had, om, of zich te ver-

verdedigen, of zich te doorsteken, gevat. Het Volk was hier nauwlijks van bewust, of het drong op zijne geleiders aan, ontweldigde hen hunnen prooi, en maakte welhaast een einde aan het leven van DE LAUNAY, wiens hoofd vervolgens met een' bijl afgehouwen, op een' staak gezet, en rondgedragen werd, met het volgende opschrift: „Dit is het hoofd van DE LAUNAY, Bevelhebber der Bastille, een trouweloos Verrader van het Volk."— Dergelijk een rampzalig lot trof dezen zelfden dag ook den Prevoost der Kooplieden DE FLESSELLES, welke bij het Volk in verdenking gerakt zijnde, van eene heimelijke briefwisseling met den Bevelhebber van de *Bastille* gehouden te hebben, op het oogenblik dat hij de trappen van het Raadhuis afstrad, om zich bij het Volk te verontschuldigen, door een' Pistoolschoot ter aarde geveld en voorts door Bajonetsteken ontzield werd. — Zijn hoofd met een' bijl mede afgehouwen zijnde, werd naast dat van DE LAUNAY, insgelijks door de straten van *Parijs* gevoerd. — Ten zelfden tijd werden ook ook de moedige BEQUARD (*), en de deugdzame DE LOSME (†), de slachtoffers van 's Volks verblinde woede, wier wraakzucht thans ongelukkigen deed sneuvelen, die, indien men bedaard te werk gegaan had, behouden waren geworden."

Het XXXIste Boek draagt de geschiedenis van *Groot-Brittannien*, gedurende dit tijdvak (1781—1794) voor. Het XXXII en XXXIIIste de Gebeurtenissen in de *Nederlanden* voorgevallen, ook

(*) Onderofficier der *Bastille* en een der genen welken den Bevelhebber van het Kasteel belet hadden, hetzelve in de lucht te doen springen.

(†) Majoor der *Bastille*, van welken getuigd werd, dat hij ten allen tijde de Vriend der Gevangenen in dezelve geweest was, hen getroost, en hun lijden, zoo veel in hem was, altijd verminderd had.

ook de *Brabandſche* onluſten en die in *Geneve*; wordende dit Deel geſloten met het XXXIVſte Boek, en daar in de lotgevallen van *Duitſchland*, en in de Noordſche Koningrijken, bijzonder met een verſlag van den moord des Konings van *Zweeden* die, bij gelegenheid van een gemaskerd Bal, den 16den van Lentemaand 1792 door den Kapitein ANKERSTROM met een piſtool gewond zijnde, aan deze wond den 29ſten van die maand overleed, wordende door zijnen minderjarigen Zoon GUSTAVUS ADOLFUS opgevolgd, onder voogdijſchap van den Hertog van *Sudermanland*, die het rijk tot het jaar 1797 met veel roem en gematigdheid beſtuurde.

Nieuwe ZEDELIJKE VERTELLINGEN, door J. F. MARMONTEL. *Uit het Fransch vertaald. Eerſte Deel. Te* Leyden *bij* P. H. Trap, 1804. 294 *Bladz. Octavo. De prijs is f* 1 : 16 —

De *Zedelijke Vertellingen* van den Wijsgeer MARMONTEL, voor bijna dertig jaren in onze taal uitgekomen, zijn en worden nog ſteeds met ſmaak gelezen, om de eenvoudigheid en kieschheid in het verhalen, den bevalligen ſtijl, en de zuivere Zedekunde; thans geeft men ons een eerſte Deel *Nieuwe Zedelijke Verhalen* van denzelfden Franſchen Schrijver, welke nog door twee andere Deelen zullen gevolgd en daarmede voltooid worden. Deze *nieuwe Verhalen* zijn vooral niet minder dan de oude, en zijn vrij vloejend in onze Taal overgebragt, jammer alleen, dat de vertaling niet ten volle van Taal- en Spel- óf Schrijffouten gezuiverd

verd is, het welk haar, daar zij anders lofwaardig is, min of meer ontſiert.

Dit Deel behelst vijf Verhalen, onder deze Opſchriften: *De beste vader kan dwalen. De genoegelijke avond. De drievoet van Helena. De les des Ongeluks*, en *de berg der twee Gelieven.* Alle deze vertellingen laten zich met genoegen lezen, ſchoon, gelijk dit niet anders kan, de eene fraaijer is dan de andere. De tweede behelst verſcheidene vertellingen in eene; te weten verſcheidene perſonen in een avondgezelſchap geven een verhaal van de genoegelijkſte en gelukkigſte oogenblikken, welke zij, gedurende hunnen leeftijd, beleefd hebben, en brengen dus al pratende den genoegelijken avond door, het welk verſcheidene treffende verhalen oplevert; wij zullen het eerſte dezer bijzondere Verhalen overſchrijven, het welk kort, maar tevens geſchikt is, om een denkbeeld te geven van de wijze van voordragt en behandeling van den Schrijver, als ook van de Nederlandſche Vertaling.

Een jong Heer uit het gezelſchap, die DERVIS genoemd wordt, verhaalt het volgende *Bladz.* 52 volgg. „Mijne Moeder, zaliger gedagtenis! zeide hij met aandoening, was zoo goedaardig, dat zij door ieder een beſchuldigd werd hare kinderen te bederven. Zeker is het, dat zij zelve, meer dan wij, aangedaan was, wanneer mijn Vader ons beſtrafte. Indien onze misſlagen ſlechts eenige verſchooningen hadden, dan had zij dezelve, eer wij er om dagten, al gevonden, en waren zij er niet, evenwel vond zij er eene. Somwijlen beknorde zij ons, maar ook dan was hare ſtem zoo zagt, dat men dezelve voor die der liefde zou gehouden hebben, en wanneer hare ſchoone wenkbrauwen zich fronsten, om ons te bedreigen, ja! dan waren onder die wenkbrauwen nog altijd zulke tedere oogen, dat de vergeving zelfs boven de be-

bedreiging zigtbaar was. Gij kunt wel begrijpen, dat, daar zij zoo goedaartig omtrent ons was, zelfs als wij aan onze kinderlijke pligten niet voldaan hadden, hare vreugde des te grooter moest zijn, en geenzins verborgen bleef, als wij dezelve volbragt hadden; ja deze vreugde schitterde op haar gelaat, en als men met haar over hare gezondheid, over hare bekoorlijkheid en schoonheid sprak, welke, helaas! onsterfelijk scheen te zullen zijn, dan antwoordde zij altijd, „ mijne kinderen alleen zijn in staat om in mij de jeugd te behouden."

„ DERVIS hield, bij deze woorden, op, om eens adem te scheppen, en een paar tranen, die zijn oog ontrolden, afwischende, riep hij uit: „ verschoon deze tranen, ik sprak van mijne Moeder!" JULIA dit hoorende, omhelsde de hare, en in hare schoone oogen, waarmede zij op hare Moeder staarde, schitterden oprechte kinderlijke tranen."

„ Ik moet," hernam DERVIS, „ van deze liefdeblijk vooraf spreken, om mijne onregtvaardigheid te verschonen. Mijn Vader, wiens hart en karakter ik u, in zijn bijzijn, niet durf afschilderen, had gemeend, dat van zijn kant, eene koele gestrengheid, het nadeel, dat eene te verregaande goedheid van mijne Moeder ons berokkenen zou, kon herstellen. Hij had zich als een' strijdigen pligt opgelegd, ons onophoudelijk voor hem bevreesd te maken. De geringste misslagen werden berispt, de grovere bestraft. Niets ontsnapte aan zijne waakzame zorg, zijne gestrengheid verschoonde niets, en alles wat in zijne kinderen geprezen werd, scheen bij alleen toeteschrijven aan de aanhoudende zorgen, welke men aan ons, ter vorming van ons verstand en hart, besteedde: het loon der opvoeding, en de goede getuigenissen, welke men hem van ons gaf, werden door hem, zonder eenig gevoel van vreugde aangehoord, hij zeide ons dan, men schijnt over u te vrede te zijn; gaat zoo

voort,

voort, en doet nog beter, opdat men mij niet, bij vergrooting, met u kan vlijen."

„ Wij allen waren overtuigd, dat wij een' braven en billijken Vader hadden, maar niemand onzer wist, dat hij tevens een' goedaardigen en zagten Vader bezat. Toen ik vijftien jaren oud was, wist ik dat niet, en tot dien tijd toe, hadden twee drijfveeren alleen, mijn hart doen werken: de vrees, namelijk, van zijne gramschap te doen ontsteken, en de vrees van mijne Moeder te zullen bedroeven. Dit laatste was, dit beken ik, tederder en niet min magtiger: en wanneer ik de verwijtingen over mijne misstappen, op mijne Moeder laadde, welke mijn Vader aan hare te verregaande inschiklijkheid toeschreef, dan trof mij de droefheid, welke zij daarover gevoelde, tot in het binnenste van mijn hart. Ik vermengde mijne tranen met de hare; en ik kan verklaren, dat met haar dood mijne jeugd een einde nam. Mijne smart deed op eens mijne gewaarwordingen en gedagten rijp worden. Een jaar van rouw was voor mij een geheele leeftijd. Mijne pligten werden gestrenger. Mijne letteroefeningen, toen ik weder kragt genoeg bezat, mij aan dezelve overtegeven, waren geen arbeid, maar eene opbeuring voor mij. Ik beschouwde mij als een kluizenaar, te midden mijner medescholieren: zij waren mij onverschillig geworden. Aan mijne Moeder te denken en te weenen, of mij aan mijn letter-arbeid te begeven, even als of ik mij in de armen van een trooster wierp, dit was mijne dagelijksche bezigheid, gedurende den loop mijner toeleg op de *rhetorica*. (*). Somwijlen meende ik al werkende, mijne Moeder voor mij te zien, en haar deze woorden te hooren uitboezemen: „ Vorm uw hart en gedagten: zijt uwen Vader waardig: wees hem tot troost en ondersteuning:

(*) Redeneerkunde. (*Rederijkkunde.*)

ning: mogt hij, indien hij dit zonder mij zijn kan, door zijne kinderen gelukkig worden." Deze begoocheling verdubbelde mijne pogingen, en deed mijn moed herleven. Eene overtreffelijkheid, welke ik nimmer in mijne andere scholen bekomen had, was de vrucht van dezen droevigen en vromen ijver, en toen de tijd aanbrak van de uitdeeling der eerprijzen, had ik dit voordeel boven mijne medemakkers, dat ik de les des tegenspoeds ontvangen had."

„ Met het onzeker voornemen van mijn best te zullen doen, had ik noch hoop noch eergierigheid gehad op die voordeelen, welke ik verkreeg. Zij waren mij onbekend, maar mijn Leermeester was er van onderricht. Hij kwam nu en dan mijn Vader bezoeken; hij werd door hem met achting ontvangen, maar nimmer had hij in hem eenig bewijs van die vreugde kunnen gewaar worden, welke de ouders als dan gevoelen, wanneer men hun van hunne kinderen streelende verwachtingen geeft. Ongetwijfeld was hij bevreesd, dat zijn geheim ontdekt was."

„ De schoolbestuurder, die in hem eene koelheid gewaar werd, welke hij echter zogt te overwinnen, nam daartoe als gewonelijk de veinzerij ter baat. Hij noodigde hem uit welvoeglijkheid, ter bijwoning van de jaarlijkse gewoonte der uitdeeling van de eerprijzen. „ Is er eenig persoonelijk belang in gelegen, om daar bij tegenwoordig te zijn?" vroeg mijn Vader hem onverschillig. „ Dit is een regterlijk geheim," antwoordde mijn leermeester hem, en men is niet gewoon hetzelve te openbaren." — „ Wat zal ik daar dan verrigten?" — „ Gij zult er ten minsten een bron van naarijver zien." — En van trotsheid." — Neen mijn Heer, de trotsheid verbindt zich aan beuzelingen; en de behaalde overwinningen zijn voor de jonge lieden geene onvruchtbare en beuzelachtige eer. In iede-

ren leeftijd, is de lust tot arbeid, de ſmaak voor de letteroefening eene weldaad, en het gevolg daar van is prijslijk. Het ſtaat ſchoon, daartoe een voorbeeld te geven; het is noodzakelijk die te bekomen." „ Gij hebt gelijk," antwoordde mijn Vader. „ Het zal mij tot genoegen ſtrekken, wanneer ik mijn zoon den prijs aan zijne bekroonde medemakkers zie benijden."

„ Mijn Vader gaf dan aan de uitnodiging van mijnen leermeester gehoor. Ik zal u niet zeggen hoe zeer ik verwonderd was, toen ik hem van verre in de zaal zag ſtaan, waar zal ik mij verbergen, vroeg ik mij zelven, indien ik geen prijs behaal? Maar zou men wreed genoeg geweest zijn, om, indien ik er geen verkrijg, mijn Vader te verzoeken? Laat ik goeden moed houden. En al hopende, beefde ik. Toen gevoelde ik voor de eerſte maal een verlangen naar eer: mijne ſchool-klaſſe werd gelukkig het eerst geroepen."

„ De eerſte, tweede ja derde prijs werd mij overhandigd. Mijn Vader hoort driemaal mijn naam noemen, hij ziet mij driemaal bekronen, en met boeken en lof beladen, onder 't geraas van handgeklap en gejuich, ziet hij mij door de menigte dringen, en in de armen der aanſchouweren gedragen, mij aan zijne voeten vallen. Hij neemt mij in zijne armen, en met eene ontroering, welke hem verraadde, drukt hij mij aan zijne borst, en ik voel mij door zijne tranen als overſtroomd. „ *Ach! mijn Vader, indien zij nog leefde:*" riep ik, ſnikkende, uit „ De indruk dezer woorden was zoo levendig en verſtikte ons beiden zoo geheel, dat wij de zaal verlaten moesten: „ kom mijn kind!" zeide die goede Vader, kom in mijn rijtuig, ik gevoel dat ik uw bijzijn behoeve, wij kunnen niet langer van elkander geſcheiden zijn."

„ Toen wij beiden in het rijtuig gezeten waren, omhelsde hij mij weder, en zeide: „ nu ziet gij

dat

dat uw Vader een gevoelig hart heeft, gij ziet dat hij zijne kinderen bemint. Gij weet het geheim mijner zwakheid, verberg hetzelve vooral voor uwe jongere broeders, zij hebben mijne geſtrengheid nog noodig." „ Mijn Vader," antwoordde ik, „ bedenk toch dat uwe kinderen geene moeder meer bezitten, dat hun leeftijd met zorgen en verdrietelijkheden gepaard gaat, en dat de balſem, die hunne jonge harten verzachtte, niet meer te bekomen is. Die tedere zwakheden, waar van wij zoo dikwerf een misbruik maken, kunnen ongelukkig voor hun dat gevaar niet meer hebben, waarvoor gij bedugt zijt. Zijt altijd een Vader, door de kragt van eenen ontzag behoevenden wil, maar zijt ook zomwijlen eene Moeder." „ Ja!" antwoordde hij, „ beiden deze geaardheden zal ik met elkander vereenigen: beide hebben haren zetel in mijn hart, maar van nu af aan, wil ik in hetzelve voor u nog eene plaats ruimen, die van Vriend. Beloven wij elkander, oprecht, dat wy ſlechts een *hart hebben, en niets voor elkander ontveinzen of verbergen zullen.*" *Hoe kan ik uitdrukken*, met welk eene vreugde ik daarvan de belofte afleide en ontving! Dit was het gelukkigst oogenblik van mijn verloopenen leeftijd, en eene onuitputlijke bron van ſtreelende aangenaamheden voor mijne overige levensdagen."

Wij hopen, dat volgens belofte des Uitgevers de twee overige Deelen ſpoedig zullen volgen.

ADOLF VAN KNIGGE, *over de* VERKEERING *met* MENSCHEN, *bij wijze van uittrekſel bewerkt voor Jonge Lieden uit den beſchaafden ſtand, opgehelderd en verrijkt met een aantal voorbeelden en karakterſchetſen, uit de beſte Schrijvers, door* J. G. GRUBER. *Uit het Hoogduitsch. Eerſte Deel. Te* Zutphen *bij* H. C. A. Thieme, 1803. 223 *Bladz. Octavo. De prijs is f* 1:2 —

Wij hadden reeds lang van dit voor de jeugd zoo leerzaam als nuttig Werkje moeten ſpreken; thans dachten wij er aan, daar wij het II. Deel van hetzelve ontvingen, en haasten ons, om onzen Boekzaal-lezer met het zelve eenigzins nader bekend te maken.

Om den Jongeling, die nu de wereld ſtaat in te treden, met de menſchen in de wereld bekend te maken, eene zoo noodige wetenſchap voor elk, die zijn tijdelijk geluk op aarde begeert te bevorderen! heeft de Eerw. GRUBER dit Boekje, het welk uit drie Deeltjes beſtaan zal, opgeſteld, leggende het bekende Werk van KNIGGE *over de Verkeering met Menſchen*, tot grondſlag, en voorts de voorbeelden en karakterſchetſen, waarmede hij zijne leſſen opheldert en verlevendigt, ontleenende uit zijne eigene ſchriften, en die van de algemeen beroemde voortreffelijke Schrijvers FEST, GELLERT, HERMES, IFFLAND, LAFONTAINE, MORITS, MULLER, SCHILLER, WIELAND, ZIMMERMAN en anderen.

In dit Boekje, gericht aan EDUARD, eenen Jon-

Jongeling, die de wereld ſtaat in te treden, wordt in de *Inleiding* aangetoond de waarde en noodzakelijkheid van zelfs- en menſchenkennis voor den Jongeling, om zich bemind, geacht, nuttig en gelukkig te maken in de wereld; in het *Werkje* zelf wordt in dit eerſte Deeltje de *zelfkennis* behandeld, of aangewezen, hoe men met zichzelven behoort te verkeeren.

De ſtijl en wijze van voordragt is innemend, niet droog, niet afgetrokken, niet vervoelend; maar klaar, vloeijend, overredend, en alles opgehelderd met voorbeelden en karakterſchetſen, die de leſſen en voorſchriften klaarheid en kracht bijzetten. Ook is de Vertaling zeer wel gelukt, en getroffen.

Met één woord, het Werkje behoort den jongen lieden in handen gegeven te worden, het kan hun tot een' gidze zijn op het pad des levens.

Tot eene proeve uit hetzelve, verkiezen wij de volgende *aanprijzing* en voorſchrift van een *Dagboek, waar in men des avonds zijne bedrijven en gedachten van den verloopenen dag opteekent*, ten einde zich zelven rekenſchap van het beſteden van den tijd te geven; dus lezen wij Bladz. 56.

„ Ga des avonds niet te bed, voor dat gij, in de ſtille eenzaamheid, u zelven, en al, wat gij gedurende den afgeloopenen dag hebt verricht, voor de vierſchaar van uw geweten getrokken hebt, ſchrijf dan alles voor u op, wat gij zaagt, hoordet, leerdet, deedt; dacht en waart; maar doe zulks toch naauwkeurig, ja ſtiptelijk, en wel voor elk bijzonder uur. Wilt gij het niet zoo naauwkeurig en ſtiptelijk doen; dan bedriegt gij u zelven, en wordt voor u zelven de wreedſte vijand; want deze onderneming zal u alsdan niets baten, maar zelfs allernadeeligst en verderfelijkst voor u worden; dewijl zij, in plaats van u te verbeteren, u ſlechts de helſche kunst der geveinsdheid leeren

zal. Ik denk, dat gij de gevolgen van die kunst wel bij eene andere gelegenheid zien zult, daarom zwijg ik, hier ter plaatse, daarvan. Genoeg, de geſtrengſte opregtheid jegens ú zelven is voor u zelven het eerſte en hoogſte vereiſchte bij de gezegde onderneming; en daaraan zult gij dies te eerder voldoen, als gij toch blootelijk voor u zelven ſchrijft. Sla derhalve geene de minſte omſtandigheid over; want het geen eene kleinigheid ſchijnt, is hier dikwijls van zeer veel aanbelang; en voeg er ook niets het minſte bij; verbloem en verſchoon niets ter wereld!"

„ Onbeſchrijfelijk zal het nut zijn, dat gij daar uit trekt. Alles, wat gij zaagt, hoordet en leerdet, zal zich dieper in uwe ziel inprenten, en getrouwer door uw geheugen, als een ſchat voor de toekomst, bewaard worden. Tevens verneemt gij, of gij uwe kennis verder uitſtrektet, of uwe inzichten juister werden, waar u nog veel ontbreekt, en welken de gapingen in uwe wetenſchap zijn, die door u nog moeten worden aangevuld. Daardoor zult gij meer op onderwerpen leeren letten, die gij anders misſchien ligtzinnig zoudt hebben over het hoofd gezien; gij zult aanvangen te zoeken, het gene gij te vinden hebt; en al uwe kundigheden zullen beter beginnen zamen te hangen, dan zij buiten dien, veelligt zouden hebben gedaan."

„ Terwijl gij ter nederſchrijft wat gij deedt, en dacht, zult gij ligt den zamenhang tusſchen uw denken en doen ontdekken; en gij zult opletteder worden op de beweegredenen van uwe handelingen, op welken, in den grond der zaak, alle waarde of onwaarde der handelingen rust. Het is alleszins een aanmerkelijk voordeel, dat langs dien weg uw oordeel, over de wereld en het menſchdom, ſteeds juiſter en bepaalder worden zal: maar het veel grooter nut der gezegde onderneming zal zijn,

zijn, dat gij steeds naauwkeuriger inzien zult, wie gij waard en zijt, braaf of slecht, roemens- of bestraffenswaardig, of niets van beiden, maar een gevaarlijk dubbelhartig middelding, tusschen beiden. Gij zult, namelijk, door het nederschrijven van uwe gedachten en bedrijven, onmiddelijk worden opgeleid tot derzelver beproeving; en hier, dierbare Jongeling! hier is bijzonderlijk de scherpste gestrengheid voor u onontbeerlijk. Ten aanzien van uwe gedachten hebt gij, vooreerst, wel *daarop* te letten, hoe zij in u opkwamen, en welk een aandeel uw hart daarin nam, welke gedachten u meer, en welken u minder, in hun belang trokken. Dan zult gij welhaast die genen ontdekken, die meer, dan anderen, door u opgevat, en het liefste gekoesterd worden, en deze uwe geliefkoosde gedachten zullen u den sleutel van uwe geliefkoosde neigingen, uwe sterke en zwakke zijde, uwe driften en uwe gebreken, aan de hand geven. Ten aanzien van uwe handelingen moet gij niet alleen *daarop letten*, met welk eene maat van verstand, *geestigheid*, *gevatheid* en *snedigheid*, gij ze hebt verrigt, maar vooreerst, *waarom* gij zulks hebt gedaan, of gij het met goede, dan met kwade, oogmerken deedt, of gij door deugd, dan door eenige drift, bij voorbeeld, eergierigheid, hebzucht, enz. werdt gedreven. Hierbij hebt gij eene bijzondere voorzigtigheid noodig; want het gebeurt maar al te dikwijls, dat zich hier eene van die hatelijke driften in het hemelsche gewaad der deugd verbergt. Wees moedig, en ruk haar spoedig de bedriegelijke mom van het aangezigt! Gij houdt immers hier Gods gerigt over u zelven; hoe zoudt gij u dan kunnen willen bedriegen! Op uw vast voornemen komt hier alles aan; en dat voornemen hadt gij immers, toen gij uw dagboek aanving! Zijt gij intusschen hieromtrent volkomen met u zelven te vrede, zie dan even zoo gemoe-

delijk *daarop* toe, hoe gij uwe handelingen hebt volbragt; of het u volkomen onverschillig was, van welke middelen gij u bedienen moest, wanneer gij slechts uw doel bereiken mogt, dan of dit het geval niet was; en laat u hierbij nooit wegslepen, door het verderfelijk vooroordeel, dat men het met de middelen zoo naauw niet behoeft te nemen, bij aldien het doel slechts goed is; want wanneer KRISPIJN aan de leertouwers hun leder ontsteelt, om het aan de arme schoenmakers te schenken, dan is en blijft zijn bedrijf evenwel eene strafbare dieverij. De toepassing van dit voorbeeld zult gij, in alle voorkomende gevallen, ligtelijk zelf maken."

» Zie, EDUARD! wanneer gij, met uw dagboek, na genoeg op deze wijze te werk gaat, erlangt gij, in het zelve, een' helderen spiegel, die u uwe eigene gedaante klaar en getrouw vertoont, een toetssteen, met behulp van welken gij elk oogenblik ligt berekenen kunt, hoe veel gij waardig zijt, een vriend, die het gansch opregt met u voorheeft, een leidsman, die u liefderijk vermaant, om uwen tijd op het nuttigste te besteden, Houd u vast aan dezen, door u zelven gekozenen, vriend en leidsman. Hij zal vlijt, orde en stiptheid, in uwe bezigheden, duidelijke begrippen, verlichting en onpartijdige beschouwing der dingen, in uw hoofd, en deugd en zuivere braafheid, in uw hart, brengen. Dikwijls zal hij, in verwarde, bezwarelijke gevallen, uw raadgever, in gevarelijke omstandigheden uw waarschouwer, in ongelukkige ontmoetingen uw trooster, wezen. Hoe gemakkelijk zult gij niet in het toekomstige, door zijn toedoen, opmerken, met welken scherpen blik in menig geheim dringen, hoe onbedremmeld en regtuit te werk gaan, hoe bevallig en snedig u overal leeren gedragen, en hoe welgemoed eenmaal kunnen sterven!"

Denk,

„ Denk, zoo dikwijls gij des avonds uw dagboek onder handen neemt, steeds aan den ouden ronden Major VAN HALDEN, die, na een verwarden zamenloop van dingen zeide: Ja, ik kon mij van eenen zet bedienen, maar wanneer men met God en zijn geweten te doen heeft, dan is er met zetten weinig uit te rigten."

„ Of — gij kent toch GELLERT? Hoe zoudt gij niet!"

„ *Het eerste letterwerk, dat we onze kinderen schenken,*
Is 't heerlijk Fabel-boek, dat GELLERT *heeft gedigt.*
Zij snappen GELLERT *na, en letten op zijn wenken.*
Zijn boertig schrift verschaft hun 't nuttigst onderrigt.
Gansch Duitschland liefkoost hem. In kleene en groote steden,
Paleis en hut, voldoet zijn dichtgeest ieders wensch,
Hij vormde onzen smaak, veredelde onze zeden,
Ja beterde ook veellicht het hart van menig mensch."

„ Denk derhalve, EDUARD! aan den beminnelijken deugdlievenden GELLERT, die ook geen avond verloopen liet, zonder zulk eene zelfsbeproeving in het werk te stellen! O, de mensch heeft noodig, naauwkeurig en bestendig over zich zelven te waken, wanneer hij goed worden of blijven wil. Want te regt zegt de grote menschenkenner JEZUS: *de geest is gewillig: maar het vleesch is zwak.* GELLERT heeft ons de Artikelen, waaromtrent hij zich zelven rekenschap plagt af te vorderen, in een schoon lied nagelaten. Denk steeds daaraan! Schrijf het voortaan in uw dagboek! Leer het van buiten! Hier is het:

ZELFBEPROEVING BIJ AVOND.

Op nieuw een dag voorbij! Hoe heb ik hem geſleten?
Wat heb ik uitgevoerd; en wat heb ik vergeten?
Heb ik met allen ernst het goede nageſtreefd?
Heb ik ook meer voor mij, dan voor mijn pligt, geleefd?

Heb ik dit tijdperk wel Godsdienſtig aangevangen?
Met dank en ſmeekgebed, en ijvrig zielsverlangen,
Om, als een dankbaar kind, voor 't alziend oog van God
Getrouw te zijn aan regt en deugd en 't pligtgebod.

Heb ik in mijn beroep, van God mij aangewezen,
Door ijver en door vlijt, Hem, mijnen God, geprezen?
Het nut van andren, en mijn eigen nut, gewrocht;
Bij pligtsbetoon Gods gunst, geen' menſchengunst gezocht?

Heb ik mij heden regt van 't zelfbeſtuur gekweten?
Hoe dikwijls tſ of Gods vrees in ſtilte mijn geweten?
Verblijdde ik mij in Hem, die ons geween bemerkt?
Heb ik op Hem vertrouwd? Heeft dit mijn moed verſterkt?

Vereerde ik, bij 't genot der goedren van dit leven,
Gods almagt, die ze aan mij, en andren, heeft gegeven?
Bewees ik, naar mijn pligt, Hem ſteeds ontzag en huld?
Ontving ik 't heil met dank, en 't onheil met geduld?

Hoe

Hoe heeft mijn hart het zoet des omgangs weer genoten?
Sloeg 't voor de vriendſchap? Hoe heb ik mijn' mond ontſloten?
Bleef ik handborſtig, zacht in ernst, en wraakt' mijn ziel
Niets, dat me in boerterij, of buitendien, ontviel?

Mogt ik de mijnen door zorgvuldigheid verpligten?
Mogt ik ze in ſtilte door mijn voorbeeld onderrigten?
Was ik, bij 's naastens leed, gevoelig voor zijn ſmart?
En ſtreelde weer het heil, dat God hem ſchonk, mijn hart?

Werd ik, bij elk verkeerd bedrijf, door rouw bevangen?
Beſtreed ik in mij elk ondeugend zielsverlangen?
Als God me eens in den nacht, die nadert, ſterven deed;
Ben ik dan wel genoeg tot rekenſchap gereed?

O God! die alles weet! Gij weet, hoe mijn gebreken
Mij daaglijks dringen, om ontferming af te ſmeken,
Vergeef, ô Vader! mij 't verzuimen van mijn pligt!
Schenk mij, tot beterſchap, bemoediging en licht!

Wij zullen niet verzuimen in onze volgende van het Tweede Deel van dit welgeſchreven Werkje verſlag te doen.

LET-

LETTER-NIEUWS.

De waare Godsdienstigheid geen Dweperij, aangetoond door P. J. RESLER, Predikant te *Maasſluis*; is heden gedrukt bij de Boekverkoopers Cornel en van Baalen te *Rotterdam*, en is alom te bekomen. De prijs is *f* 2:-

Bij M. Wijt, Boekverkooper te *Rotterdam*, is van de Pers gekomen en alom verzonden: *Zedige Bedenkingen* of onpartijdig onderzoek of PAULUS in 't negende Hoofdſtuk van den Brief aan de Romeinen van de Eeuwige Voorbeſchikking des menſchen handelt, door J. VEEN, Schrijver der Gedachten over de Zaligwording van Zondaaren, Eeuwige Verkiezing énz. De prijs is 8 Stuiv.

Bij S. Alter, Boekverkooper te *Utrecht*, is heden van de Pers gekomen en alom verzonden: *Opwekking tot Standvastigheid onder alterleie wederwaardigheeden of Redevoering over Exod. XIV: 13b. Staat vast. — En ziet het heil des Heeren ter bemoediging van Hopeloſen.* Uitgeſproken in een Gezelſchap van vervolgden en verdrukten in *Duitschland*, door een Lid van het zelve Gezelſchap op den 3 April 1805, naar het oorſpronglijk Hoogduitsch handſchrift vertaald, in gr. 8vo. à 10 Stuiv.

Bij W. Brave, Boekverkooper te *Amſterdam*, word heden uitgegeven 3de Deel No. 3. van de *Bibliotheek van Theologiſche Letterkunde*. De Recenſenten van dit zoo zeer gezocht wordend Maandwerk gaan in dit Nommer op het zelfde voetſpoor voort, met de volgende In- en Uitlandſche Werken, vrijmoedig te beoordeelen. Als PAULI ERNESTI JABLONSKI, *Opuscula* &c. — KIST, *Beoefeningsleer*. — *Brieven van verſcheiden Geleerden over het Tijdperk eener algemeene bekeering der Heidenen*. — *Nagelaten Werken van* LAVATER. — *Vervolg van de Gedachten over het Predikampt in de Gereformeerde Kerk*. — *Predigten von* C. H. EBERSBACH. — P. BONNET, *Laatſte Euangelieraad*. — *Chriſtelijke Gezangen ingevoerd bij de Waalſche Gemeenten*. — J. D. SCHULZE, *der Schriftſtelleriſche Caracter und Werth* des JOANNES, &c. — THEOPHIL, *Unterhaltungen uber die Chriſtliche Religion mit Junglingen von reifern Alter von*

J.

J. G. MULLER. — A *Letter to an Antipædobaptist*, by J. PRIESTLEIJ. — P. ROBERTS, A *Harmonij of the Epistles of the Holij Apostles*. — *Nieuwe Uitgave van de Gothiſche Bijbelvertaling van* ULPHILAS. — *Anecdote* aangaande M. MENDELSOHNS *Verklaring van Geneſis XLIX*: 10. — *Akademie Nieuws*, uit *Groningen*, *Franeker* en *Harderwijk*. — NB. Door 't Bijdrukken zijn thands weer compleete Exemplaaren te bekomen, ook wordt bij dit Nommer uitgegeven het Register voor het 2de Deel. Bij 't jaar kost dit Maandwerk *f* 5-10-

---

Te *Amſterdam*, bij David Frantzius Berntrop, Boekverkoper, wordt heden uitgegeeven *Lijst der Texten*, gepredikt te *Amſterdam*, in de Gereformeerde Nederduitſche, Waalſche, Engelſche, als ook in de Lutherſche en Herſtelde Lutherſche Kerken; op den *Dank-*, *Boet- en Bededag*, gehouden op Woensdag den 24 Julij 1805, benevens de Lijst van het Gecollecteerde zedert den jaare 1724. à 2 Stuiv. ſchrijfpap. 3 Stuiv.

Uijlenbroek te *Amſterdam*, geeft uit: *De Snoodaart naar beginzels*, Tooneelſpel, door J. VAN PANDERS; *Lukretia*, Treurſpel, door H. TOLLENS, CZ. en *Kosroës*, Treurſpel, door A. L. BARBAZ; 't Stuk à 12 Stuiv. wijders eene Alphabetiſche Lijst zijner bij hem gedrukte Tooneelſtukken, met de prijzen, gratis.

Uijlenbroek te *Amſteldam*, geeft uit: *Bedenkingen over het einde, waar toe vermoedelijk, de Inſekten geſchapen zijn*, door C. F. KLEIJNHOFF, Med. Doct. — SAINT LAMBERTS *Leven*, geſchetst in eene Redevoering, door WITSEN GEIJSBEEK, met opheldernde Aanteekeningen. — KLIJN, *De Mensch een volmaakbaar wezen*, Redevoering. — *Dichtvruchten van den Vrindenkring*, *Kunst door Vrindſchap volmaakter*, *derde Inzameling*, door VAN AKOOIJ, BARBAZ, FEITH, DE FLINES, FRANKE, WITSEN GEIJSBEEK, HOFFMAN, VAN DER LOO, MEIJER, ROOS, SPANDAW, TOLLENS, UIJLENBROEK, VOORMAN en VAN DE WART. — *Handſchriften*, 16de Schakering. — *De Jaargetijden*, naar ST. LAMBERT. — TOLLENS, *Tuiltje van Dichtbloemen*, en TOLLENS, *Minnezangen*, 3de Stukje, waar mede dit bevallig Dichtwerkje compleet is. — PIJPERS, *Eemlands Tempe*, vol platen, waar onder de *Afbeeldingen des Dichters*, van zijne Gade en Mevrouw DE NEUFVILLE uitmunten. — SPANDAW, *Gedichten*, enz. met het Pourtrait van den Wel Eerw. Heer GUIJOT. — VERREUL, *Poëtiſche Brieven*. — DEN BEER, *Dichtpoogingen*.

gen. — ARNTZENIUS, *Uitſpanningen.* — THEMMEN, *Fabelen*, 3 Deelen. — *Doodenlijst* en *Kospokken.* — BARBAZ, *Fabelen*, 2 Deelen; en BARBAZ, *de Mensch naakt en gekleed*, 2de Druk. — WITSEN GEIJSBEEK, *Panorama der Nederduitſche Taal*, 2de Druk. — *Emmelina*, 4 Deelen, met platen, door C. SMITH. — *Genoegens van mijn Huwelijk*, door STERNBERG. — *Gevaarlijke Weddingſchap*, door KOTZEBUE. *Eelhart* en *Petronella*, door ESSENBERG. — *De Dankbare*, *Martin*, *Pauline* en *Reis naar Utrecht*, allen gr. 8vo. — *Mohammed*, 2 Deelen, en *Vertelſels*, 3 Stukjes, beide door NOMSZ. — VAN LENNEP, *Rusticatio Manpadica.* — DE FLINES, *Loiſirs Litteraires*, en 4 langues, 2 parties. — *Germanicus*, poëme, en 16 chants, par Mad. VAN WINTER, née VAN MERKEN. — VAN ROIJEN, *Carmen Elegiacum in Michaëlem de Ruiter.* — H. DE BOSCH; *Carmen ad Pacem*, &c. — Verwacht KLIJN, *Zielenleer.* BIGLAND, *Brieven*, *Handſchriften*, 17de Schakeering, en *Letterhof*, 2de aſperking.

Bij W. van Vliet, Boekverkooper te *Amſterdam*, is van de Pers gekomen, en alom verzonden: Het *Tweede Deel* van het *Sijſtematisch Handboek der beſchouwende en werkdadige Scheikunde*; ingerigt volgens den leidraad der *Chemie*, voor beginnende Liefhebbers; door w. HENRIJ. Om te dienen, tot opheldering en uitbreiding van gemelde Werkje: door ADOLPHUS IJPEIJ, A. L. M. Philoſ. et Med. Doct. gewoon Hoogleeraar in de Geneeskunde, voornamelijk in de Ziektekunde en Practijk, aan de Bataafſche Hooge Schole te *Franeker*. In gr. 8vo. De prijs is *f* 3:12 — Van W. HENRIJ, *Chemie*, voor beginnende Liefhebbers, enz. zijn nog maar zeer weinig Exemplaren meer overig.

VOOR NOTARISSEN, VOOGDEN, EXECUTEURS, EN ALLEN DIE ADMINISTRATIEN OVER GOEDEREN EN BOEDELS HEBBEN.

Is voor de derdemaal gedrukt, *Verhandeling over het Notaris Ambt*, of korte inhoud van al het zaakelijke, dat tot de weetenſchap van het Notariaat, vereiſcht wordt; benevens een Examen, zeer dienſtig voor alle de geene die zich op het Notaris Ambt toeleggen, door P. F. RECHTSGELEERDE, in 8vo. à 7 Stuiv. is van de Pers gekomen, te *Amſterdam*, bij P. G. en N. Geijsbeek, Boekverkoopers op de Lelijgragt, bij de Keijzersgragt. Bij gemelde zijn nog weinige Exemplaaren te bekomen, van het *Nuttig en Profijtelijk Koornboekje*, gereduceerd op alle groote Steeden, van *Holland*, *Zeeland*, *geheel Vriesland*, *'t Stigt van Utrecht*,

en

en meer andere Plaatſen; hier is bij gevoegd, als iemand een Last Lijn- of andere Zaaden koopt, wat hem de Ton komt te kosten, als mede de zetting van het Brood, geregulèerd na de ongelden zoo als het heden is. Ook de Maalloonen van de Brood- en Koekebakkers, &c. door H. R. VAN DER DOES, vijfde Druk, à 8 Stuiv.

BEKENDMAKING.

De Algemeene Vergadering des Genootſchaps, tot verdediging van den Chriſtelijken Godsdienst, opgericht in *'s Hage*, zal dit Jaar gehouden worden op Donderdag den 22ſten Augustus, 's middags ten twaalf uren, in den Ouden, of St. Joris Doele.

Naamlijst der D D. Proponenten, met Aanwijzing onder welke Claſſis hun Eerw. geëxamineerd zijn, of wonen.

ZUTPHEN.

Johannes Martinus van Uchelen, Nic. Zeg. Fil.

MAASTRICHT.

Theophilus Carolus Eſſers, Joh. fil. Henr. Joh. fr. *Litt. et Ling. Gr. Prof.*

DORDRECHT.

Hendrik Johannes la Verge

DELFT EN DELFTSLAND.

Wilhelmus van Bijlert, Ant. Ger. fil. Wilh. nep.

LEIDEN EN NEDER-RHIJNLAND.

Florentius Adrianus de Bruin Flor. fil.
Samuel Verweij Wijbr. fil. Bern. fr.

WOERDEN EN OVER-RHIJNLAND.

D. IJpeij.

HAARLEM.

Marcellus Baarſelman.

HOORN.

HOORN.

A. Fonhoff.

EDAM.

Johannes Morenvliet, *Rector te Edam en Prediker te Volendam*, afgestaan.
Hermannus Willijns.

THOLEN EN BERGEN OP DEN ZOOM.

Jacobus Diderik Jansen Jac. Fil.

UTRECHT.

A. R. Bruining, Abr. Fil.
Jacob van der Eijk.
Dirck Doedes.
Wouter Leonardus van Oosterzee.
Johannes Frederik Gobius du Sart.

RHEENEN EN WIJK.

Heiliger Jacobus Wunder.
Jan Fredrik Hemij.

DOKKUM.

Jac. Nic. Talma.
P. T. van Kleffens.

FRANEKER.

Arent van Duden, *Conrector* te *Franeker*.
T. L. Spannenburg.

BOLSWARD EN WORKUM.

. . . Marnstra.

CAMPEN.

Herman Dresselhuis.

ZWOLLE.

Johannes Brandgum Crans.

GRONINGEN.

Petrus Hofman Peerlkamp, *Praceptor te Groningen*.

APPINGEDAM.

H. Buurma.
T. Braam.
C. Brouwer.

'T WESTERKWARTIER.

Bernardus Bredée.

EMMEN.

C. Winkel.

ROLDE.

E. H. Mecima.
H. Wieneke.

OOSTFRIESLAND.

Henricus Edenhuizen, Ubbo Fil.
Lucas Pannenborg.
Gerhardus Pauwel van Santen.
E. P. Sparringa.
N. Staal.
E. C. Gravemeijer.
A. Tormijn.
H. N. ter Haar.
Sibold Dalhoff.

BENTHEIM.

Gerardus Tigler, Lamb. fr.
P. A. Schultz, *Rector te Bentheim.*
Zeno Meijling, Hof. fil. Zen. nep.

LINGEN.

Joan. Herman. Stapenhorst.
Arnold Fokke.
Ernst Lodewijk Banning.
F. S. Bork.
F. W. Zimmerman.
J. H. L. Kreckler.
. . . Melchior.
J. W. Chatin.

KLEEVE.

Johan Henrich Finman, *Rector te Zevenaar.*
Godfried Arnold Maas, *Conrector te Kleeve.*
. . . Kolsch, *Rector te Emmerik.*
. . . Riethausen, *Conrector te Cleef.*
. . . Gunther, *Conrector te Cleef.*

WEZEL.

Theodorus Christianus Bender, *Rector te Rees.*
Joh. Ad. Heijmanns, Adolph. Nep. Joh. Phil. filius, *Conrector van 't Gymnasium te Wezel.*
Johan Daniel Hoffman, *Rector te Orsoi.*
Cornelis Roodbeen.

DUISBURG.

Johan Peter Taljan.
Henricus Jacobus Berkenkamp.
Frederich Wilhelm Dahlhof, *Collaborator* aan 't *Gymnasium* te *Duisburg.*
Henrich Wilhelm Cramer, *Conrector te Duisburg.*

Register der DD. Proponenten, die in de zes eerste Maanden van het Jaar 1805. tot Predikanten beroepen zijn.

A. N. VAN PELLECOM, te *Zandvoort.*
G. J. LETTE, te *Zoutelande.*
WOUTER ZIMMERMAN, te *Ouddorp en Oterleek.*
F. HOLKEMA, te *Akkrum en Terherne.*
PH. J. WENTZ, te *Emden (Walsche Kerk.)*
SIMON GRADUS PRINS, te *Ochten.*
JAN VAN TROOSTENBURG DE BRUIJN, te *Ommeren.*
ABRAHAM HENDRIK TER HORVEN, te *Lunteren.*
SAMUEL JACOBUS EVERAARS, te *Stad aan 't Haringvliet.*
JOAN CHRISTIAAN VAN DIEST S. H. fil., te *Zutphaas.*
J. DE BOUTER, te *'t Waal en Hendswyk.*
JACOBUS JUSTUS SCHOLTEN, te *Ophemert.*
JOHANNES JACOBUS VAN BEUNINGEN, te *Maartensdijk.*

Naamlijst der DD. *Proponenten, onder de Waalsche Sijnode dezer Landen, en derzelver Woonplaatsen.*

A M S T E R D A M.

Jean Louis Bize.

L E I D E N.

Abraham Blussé.

A. F. Puerari.

D E N H A A G.

Daniel Mounier.

V O O R B U R G.

. . . Zilly.

NB. *Zoo 'er in deze Naamlijsten der DD. Proponenten iet abusiefs mogte geplaatst staan; verzoekt men, daar van opgave te doen, aan de Uitgevers dezer.*

S I J N O D E

V A N

Z U I D-H O L L A N D.

Gehouden in den Haag, *den 9den Julij en volgende dagen* 1805.

Deze Hooge Kerkvergadering werd met het Gebed geöpend door den Hoog Eerw. Heer F. BUIJT, als Præses der laatstgehoudene Sijnodus.

In deze Kerkzamening waren als Geëommitteerden tegenwoordig:

Uit de Eerw. Clasſis van *Zuid-Holland.*

DD. W. L. ALLEMAND, J. J. VAN STEENSBERGEN, en G. VAN KOTEN, reſp. Predikk. te *Oud Beijerland*, *Sliedrecht* en *Dordrecht*, en de Heer L. SPUIJBROEK, Ouderling te *Geertruidenberg.*

Uit de Eerw. Clasſis van *Delft en Delfsland.*

DD. D. H. VAN ROSSUM, W. MOLENAAR en J. KAM, reſp. Predikk. te *Delft*, *Maasſluis* en *Berkel*, en de Heer C. V. D. BOON MESCH, Ouderling te *Delft.*

Uit de Eerw. Clasſis van *Leijden en Neder-Rhijnland.*

DD. H. PROPER, A. HAVERKAMP en J. H. ALDENRATH, reſp. Predikk. te *Leijden*, *Benthuizen* en *Rhijnsburg*, en de Heer H. HALDER, Ouderl. te *Leijden.*

Uit de Eerw. Clasſis van *Gouda en Schoonhoven.*

DD. H. VAN MEERTEN, M. S. VAN HEIJNSBERGEN en J. BEKKING, reſp. Predikk. te *Gouda*, *Ameide en Tienhoven* en *Oudewater* en de HH. A. DUIJBUS, Ouderl. te *Ameide*, voor de 1ſte, en J. BROOGLEVER, Ouderl. te *Gouda*, voor de 2de week.

Uit de Eerw. Clasſis van *Schieland.*

DD. J. J. LE SAGE TEN BROEK, Art. Lib. Mag. Theol. et Phil. Dr. Phil. Prof. Honor. FRANS VAN GOCH en J. U. GRAAF, reſp. Predikk. te *Rotterdam*, *Schiedam* en *Zevenhuizen* en de Heer P. PIJKER, Ouderl. te *Rotterdam.*

Uit de Eerw. Clasſis van *Gorinchem.*

DD. J. HOOLBOOM, H. H. 'T HOOFD en J. F. BARENDS, reſp. Predikk. te *Asperen*, *Gorinchem* en *Gieſſendam*, en de Heer M. SPEELMAN, Ouderl. te *Gorinchem.*

Uit de Eerw. Clasſis van *Voorn en Putten.*

DD. G. GEERLING, B. GABRIJ en L. SLOTEMAKER, reſp. Predikk. op het Eiland *Blankenburg en Rozenburg*, *Heenvliet* en *Middelharnis*, en de Heer J. V. D. SCHILD, Ouderl. te *Brielle.*

Uit

Uit de Eerw. Classis van *den Haag*.

DD. J. GROENEVELD, A. BOWIER en P. FAASSEN DE HEER, resp. Predikk. in *den Haag* en *Scheveningen*, en de Heer S. BERKENBOS BLOK, Ouderl. te *Scheveningen*.

Uit de Eerw. Classis van *Woerden en Over-Rhijnland*.

DD. H. HUIJZER, J. A. WIEDEMAN en B. A. JONKERS, resp. Predikk. te *Langeraar*, *Waddinxveen* en *Rheeuwijk*, en de Heer J. V. DAM, Ouderl. te *Rheeuwijk*.

Uit de Eerw. Classis van *Buren*.

DD. P. J. MONHEMIUS, T. BUSSINGH en P. D. BURGER, resp. Predikk. te *Buurmalsum*, *Benschop* en *Buren*, en de Heer G. V. RINTELN, oud Secretaris en Ouderl. te *Buren*.

Uit de Eerw. Classis van *Breda*.

DD. J. J. HOFSTEDE, J. DUIMAAR VAN TWIST en NADLER, resp. Predikk. te *Breda*, *Oosterhout* en *Leur*, en de Heer V. D. MEER, Ouderl. te *Ter Heijde*.

Tot het bestuur der Vergadering werden eenparig benoemd:

D. BUSSINGH, *Præses*.
D. HOFSTEDE, *Adsessor*.
D. VAN STEENBERGEN, *Scriba*.

Als Commissaris Politicq verscheen in deze Vergadering de Heer Mr. J. MEERMAN, Lid van het Departementaal Bestuur, Heer van *Vuren en Dalem*.

Als Deputaten: DD. EVERAARS, VAN ELJCK, KEUCHENIUS en BUIJT.

Als Correspondenten:

Uit *Gelderland*. D. VAN HERWERDEN, Pred. te *Zutphen*

Uit *Noord-Holland*. D. TEN NAPEL, Pred. te *Zuiderwoude*.

Uit *Utrecht*. D. MOLIEVES, Pred. te *Hermelen*.

Uit *Friesland*. D. SNOEK, Pred. te *Oostgrwierum*.

Uit *Overijsſel.* D. SANDERS, Pred. te *Vollenhoven.*

Uit *Stad en Lande.* D. WINTER, Pred. te *Zuidhorn.*

Reeds in de eerſte ſesſie werd er eene Commisſie, beſtaande uit de Beſtuurders der Vergadering en één Lid, uit elke Classis, waarbij zich de HH. Correspondenten voegden, gedecerneerd om uit naam dezer en der Corresponderende Sijnoden, Zijne Excellentie, den Heere Raadpenſionaris te Complimenteren — 't welk dan ook op den 12den Julij geſchiedde.

Tot het waarnemen der Commisſien zijn benoemd en aangeſteld:

Tot Depp. DD. VAN ROSSUM en BUSSINGH primi., MOLENAAR en BURGER ſecundi.

Tot Correspondenten:

Naar *Gelderland.* D. HAVERKAMP Sec. ALDENRATH.

Naar *Noord-Holland.* D. v. HEINSBERGEN Sec. VAN MEERTEN.

Naar *Utrecht.* D. BARENDS Sec. 't HOOFT.

Naar *Friesland.* D. GEERLING Sec. SLOTEMAKER.

Naar *Overijsſel.* D. A. BOWIER Sec. FAASSEN DE HEER.

Naar *Stad en Lande.* D. FAASSEN DE HEER, loco HUIJZER Sec. WIEDEMAN.

Tot het begroeten van den Raad van *den Haag* werden gecommitteerd de Præſes en Adſesſor, benevens den Scriba der Vergadering — doch de HH. BOWIER en GROENEVELD werden als Pastores loci, daartoe door Præſes en Adſesſor verzogt, die dan ook met den Scriba die Commisſie hebben waargenomen.

Eindelijk is deze Hooge Kerkvergadering in vrede en liefde met dankzegging en gebeden aan en tot God geſcheiden.

BERIGT.

De Christelijke Sijnodùs van *Zuid-Holland*, vergaderd in *den Haag*, den 9den Julij en volgende dagen, heeft D. B. A. VAN MEERBEEK, voorheen gedeporteerd Predikant, — doch in het voorleden jaar gedeeltelijk van dat deportement ontheven, — nu op vertoning van valabele en genoegzame bewijzen van een aanhoudend verbeterd en stichtelijk gedrag, geheel van het gezegde deportement ontslagen, — hem vrijheid gegeven, tot de opentlijke verkondiging van Gods woord niet alleen, — maar ook tot de bedieninge der H. Bondzegelen, en tot alle verdere verrigtingen, eenen Leeraar toekomende.

Uit naam en last der Christelijke Sijnodus van *Zuid-Holland*.

In *den Haag*, den 16 Julij 1805.

VAN STEENBERGEN, V. D. M. te *Sliedrecht*, Sijn. h. t. Scriba.

SIJNODE VAN OVER-YSSEL.

Is in dit Jaar gehouden binnen *Zwol*, den 18den Junij en twee volgende dagen, bij welke plegtigheid de Hoog Eerw. Heer W. A. J. ROSENDAAL, als Dep. Sijn. de Credentialen voorlas, waar uit bleek, dat tot deze hooge Kerkvergadering gecommitteerd waren:

Uit de Eerw. Clasſis van *Zwol.*

DD. C. FORTUIN, C. W. P. HUGENHOLTZ en C. NIEVEEN, reſp. Predikk. te *Zwol*, *Haſſelt* en *Rouveen*, benevens den Heer en Broeder J. VAN DER VOORT, Ouderling te *Zwol.*

Uit de Eerw. Clasſis van *Steenwijk en Vollenhoven.*

DD. W. SANDERS, H. V. ACKER en A. MIDDENDORP, reſp. Predikk. te *Vollenhoven*, *Wanneperveen* en *Steenwijk*, benevens den Heer en Broeder T. RECK, Ouderling te *Steenwijk.*

Uit de Eerw. Clasſis van *Deventer.*

DD. F. G. IMMINK, J. F. HEIN en M. ARENDS, reſp. Predikk. te *Deventer*, *Diepenheim* en *Enſer*, benevens den Heer en Broeder J. A ZIEKLER, Ouderling te *Deventer.*

Uit de Eerw. Clasſis van *Campen.*

DD. J. J. RAUWERTS TICHLER, H. J. D. F. MEIJERINK en B. CLEMENT, reſp. Predikk. te *Campen*, *Camperveen* en *Genemuiden*, benevens den Heer en Broeder W. BODE, Ouderling te *Campen.*

Uit welke Afgevaardigden tot Moderatoren van deze Vergadering werden verkoren:

D. C. FORTUIN, *Præſes.*
D. F. G. IMMINK, *Adſeſſor.*
D. W. SANDERS, *Scriba.*

Hierna werd door den Adſeſſor en 't voorzittend Lid der ſtilzittende Clasſis binnengeleid de Hoog aanzienlijke Heer A. C. W. VAN HAERSOLTE, Lid van 't Departementaal Beſtuur, en door 't Staatsbewind benoemd tot Commisſaris Politiek.

Voorts door dezelve de Hoog Eerw. Heeren Deputaten: DD. ROZENDAAL, MEIJER, als Sec. van D. VAN WIJHE, KUVEL en CREMER.

En eindelijk de Hoog Eerw. Heeren Correspondenten.

Uit *Gelderland.* D. B. WESSELINK, Pred. te *Wilp.*

Uit

Uit *Zuid-Holland.* D. J. S. VAN STAVEREN, Pred. in den *Briel.*

Uit *Noord-Holland.* D. G. VAN DER GOOT, Pred. te *Noordſcharwoude.*

Uit *Utrecht.* D. J. RENSEN, Pred. te *Houten.*

Uit *Friesland.* D. B. BRANDSMA, Pred. te *Wijnjeterp.*

Uit *Stad en Lande.* D. C. VAN GROENENDAL, Pred. te *Godlinſe.*

Na dat deze Vergadering hare werkzaamheden voleind had zijn benoemd tot

Deputaten Sijnodi:

DD. FORTUIN, Sec. HUGENHOLTZ, Tert. NIEVEEN.
SANDERS, Sec. MIDDENDORP, Tert. ACKER.
IMMINK, Sec. HEIN, Tert. ARENDS.
TICHLER, Sec. MEIJERINK, Tert. CLEMENT.

En tot Correspondenten: Naar

Gelderland. D. HEIN, Sec. IMMINK, Tert. ARENDS.

Zuid-Holland. D. SANDERS, Sec. AKKER, Tert. MIDDENDORP.

Noord-Holland. D. HUGENHOLTZ, Sec. NIEVEEN, Tert. FORTUIN.

Utrecht. D. MEIJERINK, Sec. CLEMENT, Tert. TICHLER.

Friesland. D. ARENDS, Sec. HEIN, Tert. IMMINK.

Stad en Lande. D. CLEMENT, Sec. MEIJERINK, Tert. TICHLER.

Waar op deze Vergadering na het afſcheidnemen der Heeren Correspondenten, den Heer Commisſaris Politiek en Deputaten, met hartelijke dankzegging tot God, door den Heer Præſes beſloten is.

SIJNODE VAN STAD EN LANDEN VAN GRONINGEN.

Tot de Sijnodale Kerkvergadering van dit Departement, welke door Deput. Sijnodi, daartoe door het voormalig Staatsbewind gemagtigd, was uitgeschreven, en die te *Groningen* den 11den Junij 1805 en volgende dagen gehouden is, waren, om dezelve als Leden bij te wonen, de volgende Predikanten door de Classen afgevaardigd:

Uit de Eerw. Classis van *Groningen en 't Corecht.*

DD. N. VAN DER TUUK, Pred. te *Groningen*, in continuat.; L. VAN MULTEN, Pred. te *Windeweer en Lula*, en W. BRONNIGER, Ouderling.

Uit de Eerw. Classis van *Appingedam.*

DD. N. J. KRUISINGA, Pred. te *Tjamsweer*, in continuat; U. E. VAN DER SWAAG, Pred. te *Heyeskes*, als Sec. van E. DUCELLIÉE, Pred. te *Farmsum*, en L. VAN DER WERFF, Pred. in de *Harkstede.*

Uit de Eerw. Classis van *Loppersum.*

DD. L. TIGLER, Pred. te *Wirdum*, E. VAN GROENENDAL, Pred. te *Godlinse*; in continuat.; en N. VAN LACUM, Pred. te *Spijk.*

Uit de Eerw. Classis van *Middelsum.*

DD. B. LIEFTINGH, Pred. te *Warffum*, in continuat.; G. B. ANTONIDES, Pred. te *Werterwijtweerd en Menkeweer*, en J. DEKENS, Pred. te *Zandeweer.*

Uit

Uit de Eerw. Classis van *de Marne.*

DD. H. CRULL, Pred. te *Petersburen en Wierhuizen*, W. E. SMITH, Pred. te *Wetsing en Sauwert*, in contin.; E. W. LUBBERS, Pred. te *Wehe en Zuurdijk.*

Uit de Eerw. Classis van het *Westerkwartier.*

DD. J. MEIJER, Pred. te *Ham en Transsum*, J. H. BROESE, Pred. te *Niekerk*, *Oldkerk en Faan*, in continuat.; H. R. WARMOLTS, Pred. te *Aduard.*

Uit de Eerw. Classis van *Oldambt en Westerwolde.*

DD. W. L. HANENBERGER, Pred. te *Beerta*, J. H. DE SITTER, Pred. te *Finsterwolde*, in contin.; O. J. OOMKENS, Pred. te *Bellingwolderschans.*

Tot Moderatoren werden aangesteld.

DD. B. LIEFSTINGH, als *Praeses.*
N. VAN DER TUUK, als *Adsessor.*
W. E. SMITH, als *Scriba.*

De Vergadering door den Praeses, met een Gebed, geopend zijnde, werd tot Commissaris Politiek binnengeleid de Heer L. B. LOHMAN, Lid van het Departementaal Bestuur van *Stad en Landen van Groningen*, daar toe verzocht, en gecommitteerd door het Staatsbewind bij decreet van den 4den April 1805

Voorts de Professor E. TINGA, wegens de Theolog. Faculteit.

Benevens de Correspondenten van de andere Sijnoden, zijnde wegens

Gelderland. D. G. W. BEKKING, Pred. te *Beest.*

Zuid-Holland. D. H. E. VAN DEN KERKHOFF, Pred. te *Wateringe*, als Sec. van D. W. L. KRIEGER, Pred. te *'s Gravenhage.*

Noord-Holland. D. F. BAARSLAG, Pred. te *Amsterdam.*

Utrecht. D. J. A. PLOIJGERS, Pred. te *Driebergen.*

Friesland. D. T. C. E. BELLANUS, Pred. te *Pasens.*

Over-

Overijsſel. D. H. L. DONKERMAN, Pred. te *Tubbergen.*

Uit *Zeeland* waren de Acta Sijn. overgezonden.

Ook waren als Deputati der naastvoorgaande Sijnode, behalven DD. N. VAN DER TUUK en W. L. HAENENBERGER, boven reeds genoemd, in deze Vergadering tegenwoordig DD. T. F. UILKENS, en J. E. WINTER, Predikk. te *Lopperſum* en *Zuidhorn.*

De zaken afgehandeld zijnde, werd bepaald, dat de Sijnode in het volgende jaar op den tweeden Dingsdag na Pinkſteren, te *Groningen*, zou gehouden worden.

En werden tot Deputati Sijnodi aangeſteld: in continuatione:

Uit de Eerw. Clasſis van *Groningen en 't Gorecht*, DD. N. VAN DER TUUK, 1mus, M. SWIJGHUIZEN 2dus, U. E. VAN BERCHUIS 3tius, Predikk. te *Groningen.*

Uit de Eerw. Clasſis van *Lopperſum.* DD. T. F. UILKENS, Pred. te *Lopperſum* 1mus, E. VAN GROENENDAL, Pred. te *Godlinſe* 2dus en H. ABBRING, Pred. te *Lopperſum* 3tius. nieuws aankomende.

Uit de Eerw. Clasſis van *Middelſtum*: DD. B. LIEFSTINGH, Pred. te *Warffum* 1mus, G. B. ANTONIDES, Pred. te *Westerwijtwerd en Menkeweer* 2dus en J. DEKENS, Pred. te *Zandeweer* 3tus.

Uit de Eerw. Clasſis van *Oldambt en Westerwolde.* DD. J. H. DE SITTER, Pred. te *Finſterwolde* 1mus, W. L. HAENENBERGER, Pred. te *Beerta* 2dus en O. J. OOMKENS, Pred. te *Bellingwolderſchans* 3tius.

Tot Correspondenten naar

Gelderland. DD. J. TIGLER 1mus, E. VAN GROENENDAL 2dus, en N. VAN LACUM 3tius.

Zuid-Holland. DD. J. E. WINTER 1mus, J. MEIJER 2dus en J. H. BROESE 3tius.

Noord-Holland. DD. W. L. HAENENBERGER 1mus, J. H. DE SITTER 2dus en O. J. OOMKENS 3tius.

Ut-

Utrecht. DD. G. B. ANTONIDES 1mus, J. DEKENS 2dus en B. LIEFSTINGH 3tius.

Friesland. DD. O. J. OOMKENS 1mus, J. H. DE SITTER 2dus en W. L. HAENENBERGER 3tius.

Overijssel. DD. J. H. DE SITTER 1mus, W. L. HAENENBERGER 2dus en O. J. OOMKENS 3tius.

AKADEMIE- EN SCHOOL-NIEUWS.

FRANEKER.

Den 22sten l. l. is alhier tot Doctor in de Rechten gepromoveerd de Heer ISACUS VERWEIJ, *Hasta-Frisius*, na het geven en verdedigen van *Theses Juridic. inaugurales.*

Op den 27 en 28sten daarnavolgende wierden insgelijks tot Doctores utriusque Juris bevorderd de Heeren L. D. WARTENA, *Leovardiensis* en JOHANNA, *Sueca Frisius*; welke beiden ook *Theses Juridic. inaugurales* gegeven en verdedigd hebben.

GOUDA.

Op heden den 4den Julij werd hier wederom in het koor der groote Kerk gehouden de halfjarige Promotie der Latijnsche Schooljeugd. — De Heer Rector J. VAN LAAR, opende deze plegtigheid met een *Carmen Elegiacum*, waarin zijn Ed. tevens de Wel Eerw. en zeer geleerden Heer A. WILLETT, Pred. der Walsche Gemeente alhier als nieuw aangestelden Curator dezer Latijnsche Scholen met dezen eerpost hartelijk geluk wenschte.

Hier na geschiedde de uitdeeling der prijzen aan ver-

verſcheidene Leerlingen, welke van lagere tot hoogere Clasſen bevorderd wierden.

De wakkere Jongeling A. C. SCHOLTE, Discipul op de hooge orde van des Conrectors Clasſe ontving een prijs van aanſtigheid, doch werd, dewijl hij gedurende verſcheidene weken wegens ziekte van het Schoolonderwijs geen gebruik had konnen maken, op zijn eigen verzoek nog niet tot des Rectors Clasſe gepromoveerd.

Van de lage tot de hooge orde van des Conrectors Clasſe werd bevorderd P. C. ZEEWOLDT. Van de derde Clasſe tot de lage orde der tweede of des Conrectors Clasſe werden gepromoveerd G. C. DROOGLEVER FORTUIN en P. A. DE LANGE. Van de lager tot de hooge orde derzelfde derde Clasſe werden bevorderd H. C. VAN DER BURCH, J. DE KEISER, J. E. VAN DONGEN BOLDING, J. G. SCHOLENAAR, H. W. DE MEIJ en D. W. DE LANGE. Van de vierde of laagſte Clasſe tot de lage orde der derde Clasſe werd bevorderd J. STERCK. Wijders werden van de lage tot de hooge orde derzelfde vierde Clasſe gepromoveerd H. VELTER en T. C. VAN BOVENE, welke Discipelen allen met zeer fraaije eereprijzen werden beſchonken, voor welke zij hunne dankzegging aan Heeren Scholarchen in onderſcheidene dichtmaat met zeer veel bevalligheid betuigden.

Voorts werd deze plegtigheid met een aangenaam orgelmuzijk, waarmede dezelve begonnen en voortgezet was tot veel genoegen van eene menigte aanzienlijke Toehoorders, beſloten.

ENKHUIZEN.

Den 8ſten Julij heeft de zeer geleerde Heer J. C. FULLINK, Rector der Latijnſche Schole, eene Redevoering in Dichtmaat gehouden, waarin werd aangetoond, hoe de wijsheid van het Opperwezen daarin uitblinkt, dat de menſchen verſchillende levensſtanden verkiezen.

Van

Van de tweede naar de derde School werden met prijzen bevorderd A. HOUTKAMP en F. KLUPPEL, gelijk ook van de eerste naar de tweede School A. VISCH en A. D. RENEMAN; een Leerling van de eerste School, is met eenen prijs van naarstigheid begiftigd. Alle deze Jongelingen hebben hunne dankzeggingen met zeer veel bevalligheid afgelegd.

LEEUWAARDEN.

Heden den 8sten Julij 1805. is alhier voordenmiddag, op 's Rectors Schoól gehouden het publiek Examen en Promotie van verscheidene Leerlingen, die, met Prijzen van naarstigheid vereerd, tot hoogere Scholen, tot welke zij bekwaam bevonden werden, overgingen, en hunne *Gratiarum Actiones* tot groot genoegen van Heeren Gecommitteerden uit den Raad der Gemeente, Scholarchen en andere Toehoorders reciteerden.

Na den middag ten 3 uuren oreerden, met groote goedkeuring, voor eene aanzienlijke Vergadering op het Raadhuis, drie, van vier zeer gevorderde en voor de Akademie bestemde Jongelingen; de eerste B. G. R. VAN NAUTA; *de veri jurisconsulti præstantia*; de tweede H. A. FEHFF, *de Poëzij Theologis haud negligenda*; de derde J. E. SIMON, over het zeggen van VIRGILIUS: *Tentanda via est, qua me quoque possim tollere humo*, aan welken aanzienlijke pryzen van Naarstigheid werden toegedeeld.

De tweede in den Schoolrang C. BROEKEMA, die door zeker toeval, doch buiten zijne schuld, geene Oratie deed, ontving ook een buitengewone prijs van Naarstigheid.

De Gijmnasiarcha en Rector V. SLOTHOUWER, opende deeze plegtigheid met eene Voorafspraak: *de hujus actus solemnis utilitate.*

FRANEKER.

Nadat des morgens van den 19den dezer het gewoon Examen onzer Latijnsche Scholen, tot genoegen was afgeloopen, heeft des namiddags de meest

meest gevorderde, zeer bekwame en leergrage Jongeling J. STINSTRA, ten einde eene openbare proeve te geven van zijne vorderingen, alhier in de Akademie Kerk, met vele juistheid en bevalligheid, eene Redevoering gehouden *de Cornelio Nepote, eleganti verique amantissimo Historico.* Vervolgens hebben de voornaanzittende in de overige Classen, naamelijk de zeer naarstige en lofwaardige Leerlingen L. LOLCAMA, B. MULDER en F. WENTHOLT van des Rectors; gelijk ook C. A. REUTER en GERRIT VLASKAMP van des Conrectors School; aan wien van wegens de Stedelijke Regeeringe, gelijk aan J. STINSTRA bovengemeld, zeer schoone Boeken tot Praemien geschonken waren, daarvoor hunne *Gratiarum Actiones* met algemeene goedkeuringe der vergaderde Toehoorderen afgelegd.

ZWOLLE.

Heden den 5den Julij had alhier, na dat 's daags te voren het publiek Examen der Latijnsche Schooljeugd voor Heeren Curatoren geschied was, derzelver bevordering en openlijke belooning plaats.

Nadat de Rector in Dichtmaat eene treffende aanspraak had gedaan nopens het bemoedigende dat in deze plegtigheid voor de Jeugd en derzelver ouders en nabestaanden gevonden werd, deed de veel belovende Jongeling F. J. VAN DER KETTEN, van de 1ste Classe met een Latijnsche Prijs vereerd, eene korte maar gepaste Redevoering over de *voortreffelykheid van den mensch.*

Hierop volgde de andere uitdeeling der Eereprijzen en wel van de 2de Classe aan T. AITTON, die een Lat. prijs ontving: van de 3de Classe aan B. H. FEITH, die insgelijks een Lat. prijs ontving en met M. DOIJER, tot de 2de Classe bevorderd werd: van de 4de Classe aan A. J. VAN HOBOKEN, die vereerd werd met een Lat. Præmium, en met R. ECKHOUT, H. VAN ULSEN en A. SLOET, bevorderd werd tot de 3de Classe en van de 5de Classis

aan

aan L. J. RIETBERG, die een Lat. prijs ontfing en met J. MEIJERING, H. W. OLFFEN en L. NILANT tot de 4de Classe overgingen.

Eindelijk wierden ook nog met Prœmien van naarstigheid vereert G. VOET PANNEKEEK, J. M. VAN RHIJN en G. W. VAN DEDEM.

Alle deeze Jongelingen leidde hunne Gratiarum Actionis met veel bevalligheid tot genoegen van een aanzienlijke schaar van Toehoorders af, en wierd deeze geheele plegtigheid, nadat door den Rector aan drie Jongelingen, die bijzonder uitgemunt hadden M. DOIJER, J. M. VAN RHIJN en J. MEIJERING een bijzonder loflijk getuigenis gegeeven was, door denzelven met het Gebed besloten.

KERK-NIEUWS.

GELDERLAND.

NYMEGEN.

NYMEGEN Vakant. Zie Febr. 1803.

ELST den 28sten Junij 1805. Heden heeft de breden Kerkenraad ter vervulling der vacatuure, veroorzaakt door het overlijden van den Wel Eerw. Heer A. E. ANDRÉ DE LAPORTE, ten overstaan van Visit. en Deput. Classis in den ring beneden de *Crift*, het navolgend twaalf, zes en drietal van Predikanten geformeerd:

Twaalftal:

DD. W. OVERDUIN, Predikk. te *Wilsveen*, VELTMAN, te *Waardenburg*. DE GIDS, te *Herwaarden*. QUACK, te *Zetten en Andelst*. DE LANGE, te *Randwijk*. SCHOONDERBEEK, te *Otterlo*. WALLER, te *Zydervelt*. NOUHUIS, te *Blaricum en Laren*. DE BRUIN, op het Eiland *Marken*. RUTTINCK, te

Heumen en Malden. LAMBRECHTS, te *Resſen.* en HULSTEIN, te *Wamel en Dreumel.*

Zestal:

DD. W. OVERDUIN, VELTMAN, QUACK, DE LANGE, SCHOONDERBEEK en RUTTINCK.

Drietal:

DD. W. OVERDUIN, VELTMAN en QUACK.

En daaruit ten zelven dage eenpaſig beroepen D. W. OVERDUIN, Pred. te *Wilsveen*, welke na eenige dagen beraad, voor deze beroeping bedankt heeft.

BURGHAREN EN HERNEN. Den 11den Junij 1805. is alhier ten overſtaan van de Wel Eerw. Heeren W. MEENDERINK en A. CARLIER, Predikk. te *Batenburg* en te *Winsſen*, als Viſitator en Deput. Cl. van deezen Ring de volgende Nominatie gemaakt:

DD. G. W. BISSCHOP, Predikk. te *Doorn.* J. P. VERFF, te *Wijk* bij *Heusden.* W. BEEYL, te *Westbroek en Achtienhoven.* O. J. VAN GRIETHUIZEN, te *Woudenberg.* JOHAN FREDERIK GOBIUS DU SART, Propp. onder de Clasſis van *Utrecht.* WOUTER LEONARDUS VAN OOSTERZEE, mede onder de Clasſis van *Utrecht.*

En hieruit dit drietal gemaakt:

DD. O. W. BISSCHOP, J. F. G. DU SART en W. L. VAN OOSTERZEE.

En daaruit op denzelfden dag met eenpaarige ſtemmen tot Herder en Leeraar beroepen den Eerw. Heer J. F. G. DU SART.

PUFLYK EN LEEUWEN. Den 13den Junij 1805. is alhier door den Kerkenraad ten overſtaan van Viſitator en Deputatus Clasſis W. MEENDERINK, Pred. te *Batenburg* en A. CARLIER, Pred. te *Winsſen*, ter vervulling der Vacatuur het volgende zestal benoemd:

DD. VAN DER LAAN, Predikk. te *Sunderdorp.* L. VAN WESTERBEEK VAN EERTEN, te *Cadz* in *Zee-*

Zeeland. VAN HULS, te *Over- en Neder-Asselt.* DIRK DOEDES, Prop. onder de Classis van *Utrecht.* J. VAN DER EYK, Prop. te *Utrecht* en BRUININGS, Prop. te *Utrecht.*

De drie laatste op het drietal:

DD. DOEDES, J. VAN DER EIJK en BRUININGS.

En daaruit op denzelfden dag met éénparige stemmen beroepen tot Herder en Leeraar D. D. DOEDES.

DRUTEN, AFFERDEN EN DEEST staat Vakant te worden. Zie Junij 1805. De H. H. Propp. zijn verzogt, om hoe eer zo liever hunne gaaven alhier, voor de Gemeente te willen laaten hooren, alzo men zeer verlangd, om ten spoedigsten tot eene beroepinge over te gaan.

T H I E L.

OMMEREN. Zie Junij 1805.

ECK EN WIEL Vakant. Zie April 1805.

Z A L T-B O M M E L.

OPHEMERT. Zie Junij 1805. onder art. van *Zalt-Bommel*

BRAKEL Vakant. Zie Mey 1805.

ST. ANDRIES Vakant. Zie Sept. 1796.

Z U T P H E N.

DEUTICHEM den 15den Julij. Uit 't voorheen gemelde zestal is alhier den 18den Junij door den breden Kerkenraad met eenparigheid van stemmen beroepen D. B. CLEMENT, Pred. te *Genemuiden*, welke deze beroeping in de vreze des Heeren heeft aangenomen, en met verlangen wordt te gemoet gezien.

REKKEN Vakant. Zie Junij 1805.

ZUTPHEN. Zie Meij 1805.

WENTERSWYK. Zie Meij 1805.

O V E R V E L U W E.

EDE. Den 19den Junij werd de beroepen Predikant van *Lunteren*, D. A. H. TER HORVEN, hier perempt. geëxamineerd, en met eenparige stemmen

door de Classicale Vergadering aan de Gemeente, die zoo zeer na zijne overkomst verlangt, toegewezen. — Het examen geschiede in de tegenwoordigheid v de Deputaten Sijnodi *Gelria* VAN DER LEDEN, V N HERWERDEN en VELTMAN, Predikk. te *IJsendoorn*, *Zutphen* en *Arnhem*, Examinator was D. SCHOONDERBEEK, Pred. te *Otterlo*.

SCHERPENZEEL. Onze Gemeente werd onlangs zeer ontrust, daar de Mans Ledematen van *Renkum en Helzum*, onzen geliefden D. ELIAS, het aanbod deden, van hunne openstaande Leeraars plaats — dan tot onze grote blijdschap heeft zijn Eerw. om verschillende redenen, dit aanbod van de hand gewezen, en er aan zijne Scherpenzelenaren kennis van gegeven in eene Voorafspraak over 2 *Cor* XIII: 13.

RENKUM EN HELZUM. Den 26sten Junij vergaderden hier de Depp. Classis en de Predikanten van den Ring van *Arnhem*, om, volgens Kerkenorde het beroep van eenen nieuwen Herder en Leeraar te doen — men maakte de volgende Nominatie:

DD. LEEMANS, Predikk. te *Engelen*. HUININK, te *Wenterswijk*. ONINK, te *Zoest*. TER MAATE, te *Nooddorp* VALK, te *Hoogvliet*. HOFMAN, te *Visp*. VAN DER MEER, te *Altforst en Appeltern*. VELTMAN, te *Waardenburg en Neerrijnen*. JONKERS, te *Heteren*. WESSELING, te *Wilp*. DIBBETS, te *Raalte*. PRINS, te *Ochten*. GRIJP, te *Lienden*. BOONEBAKKER, te *Hemmen*. WILBRINK, te *Windesheim*. VAN DER KLOES, te *Vuurzen en Dalm*. JONKERS, te *Reewijk*. WARNSINK, te *Zetdam*. ROEMER, aan de *Vuursche*. VAN DOORNE, te *Berkenwoude*, en de Proponenten VERWEIJ en WUNDER.

Waar uit met eenparige stemmen door de Stemgerechtigden tot Predikant gekozen en door de Cl. Contracta vervolgens wettig beroepen is H. P. WUNDER,

DER, P. op. onder de Eerw. Classis van *Rheenen en Wijk*. Het examen peremptoir is bepaald op den 7den Aug. en moet geschieden door D. CROMMELIN, Pred. te *Rozendaal*.

ELKUM Vakant. Zie Junij 1805.

OOSTERBEEK. Zie Junij 1805.

NEDER-VELUWE.

HATTEM. Zie Junij 1805.

EPE Vakant. Zie April 1805.

NYKERK Vakant. Zie Jan. 1805.

'S HERTOGENBOSCH.

'S HERTOGENBOSCH den 7den Julij. Na het gemis van eenen geruimen tijd, hadden wij heden het genoegen, om het gewone getal van onze Leeraaren vervuld te zien. Onze beroepen Leeraar D. DE JONG, is heden morgen bevestigd door zijnen Vriend en Broeder, D. VAN MANEN, wiens tekst was *Marc.* VI: 30. *Ende de Apostelen kwamen [weder] te zamen tot Jesum, ende boodschapten hem alles beide wat zij gedaan hadden, ende wat zij geleerd hadden.* De Bevestigde maakte 's avonds eenen aanvang van het werk der bediening onder ons, met de woorden van denzelfden Evangelist cap. XVI: 15*b*. *Predikt het Euangelium alle Creatuuren.* De Heere der Kerke doe het zijne Knechten wel gelukken, en wone in de Gemeente met zijnen Geest en de kragt der genade.

MOERGESTEL Vak. Zie Nov. 1804.

DUNGEN Vakant. Zie Sept. 1804.

BERCHEM EN NESTELRODE Vakant. Zie Sept. 1803.

KESSEL Vakant. Zie Aug. 1802.

PEEL- EN KEMPELAND.

EINDHOVEN. Den 16den Julij verscheen voor onze buitengewone en daartoe bijzonder belegde Vergadering, D. HEIJCOP TEN HAM, ten einde tevoldoen aan de oproeping, hem uit naam der Eerw. Clas-

ſe gedaan, om zich namelijk te verantwoorden nopens de bezwaren, die dezelve had, opzichtelijk zijnen bedrieglijken handel, in het bekomen van zijn Proponentſchap en Beroep, waar van reeds een voorlopig berigt in de vorige Boekzaal van Zomermaand is medegedeeld geworden. Welke bezwaren hem voorgeſteld zijnde, hij daarop, met betuiging van zijn innig leedwezen, voor de Vergadering verklaard heeft, dat hij ja — door eene onbegrijpelijke verblinding van zijn verſtand, den toevlugt tot die bedriegelijke middelen genomen had, om zijne bevordering in deze Claſſe te beſpoedigen, en dat hij, gansch doordrongen van al het onbeſtaanbare zijner handelwijze, niets ter zijner verantwoording wist bijtebrengen, dan zijn hartelijk berouw, en welberaden toeleg, om dit wangedrag in het vervolg, door onbeſprokene zeden, onder Gods zegen, te verbeteren en uittewiſſchen.

Na welke openlijke belijdenisſe, de Vergadering, tot volkomene afdoeninge dezer treurige zake voortgaande, na rijp beraad en in de vreze des Heeren eenpariglijk beſloten heeft, wegens al het gunt voorſchreven; het Proponentſchap en gedane Beroep van den gemelden C. HEIJCOP TEN HAM, als zynde door *ob-* en *ſubreptive* middelen onwettiglijk verkregen, ganſchelijk te vernietigen; en hem voorts, als Lidmaat van de Chriſtelijke Gemeente, onder Kerkelijke Cenſure en het bijzonder opzicht van den Kerkenraad zijner woonplaatſe en de twee naburige Predikanten van *Eerſel* en *Woenſel*, thans Gedeputeerden der Eerw. Claſſe te ſtellen: ten einde zoo de betuiging van den Gecenſureerden een genoegzamen tijd op de proef te ſtellen, en hem tevens gelegenheid te geven, om, met voldoende blijken van een waar berouw en eenen onbeſproken levenswandel in de liefde der waarheid en der gerechtigheid, zich voor deze Vergadering

te

te ſtellen, én zijn ontſlag van deze Lidmaats-cenſure te verzoeken, wanneer dezelve naar bevind van zaken zal oordeelen. Met last aan den *Scriba*, óm dit berigt wederom te doen plaatſen in de Boekzaal, ten dienſte der Nederlandſche Kerke. Zoo als bij deze geſchied.

Nomine Claſſis.

Get. T. ROSS, Pred. te *Veghel*, *Erp*, *Beek en Lieshout* en Cl.p.t. Scriba.

Voorts berigt de Correspondens, dat de Heeren J. MANGEL en TEUNIS VAN BERCUM, Studenten te *Lingen*, met overlegging van zeer loffelijke getuigenisſen, zich hebben aangegeven, om, op onze aanſtaande gewone Herfſt-Vergadering, tot het præparatoir examen toegelaten te worden; welk verzoek hun door de Vergadering is toegeſtaan.

DEURNE den 7den Julij. D. A. B. ROSS, vierde heden met Gods hulp zijne vijfëntwintigjarige dienſtverrichting in JEZUS Kerke bij twee onderſcheidene Gemeenten; eerst ſtichtte hij de Gemeente te *Gemert*, en ſedert 1781 deze. Hij ſtelde voor den Heer een plechtig gedenkteken van zijne barmhartigheid en goedgunſtigheid. De predikſtof bij deze gelegenheid was *Hand.* XXVI: 22, 23. *Dan hulpe van God verkregen hebbende, ſta ik tot op dezen dag; betuigende beide klein ende groot: niets zeggende buiten het gene de Propheten ende Moſes geſproken hebben dat geſchieden zoude:* [*Namelijk*] *dat de Chriſtus lijden moeſte, ende dat hij de eerſte uit de opſtandinge der dooden zijnde, een licht zoude verkondigen dezen volke, ende den Heidenen.* Hij dankte met de Gemeente den Allerhoogſten voor den helpenden bijſtand tot hiertoe verleend, en bad, terwijl hij zich op nieuw verbond, om aanhoudend ondersteunende genade in zijnen werkkring: wekken de voorts de Gemeente volërnſtig op, om waardig

dit Euangelie te wandelen, het welk hij tot hier toe ook haar verkondigd had.

LOMMEL Vakant. Zie Junij 1805.

SCHIJNDEL Vak. Zie Febr. 1804.

OIRSCHOT EN BEST, OOST-MIDDEL- EN WESTERBEERS. Zie Octob. 1804.

LEENDE Vakant. Zie Jan. 1796.

GELDROP EN RIEL Vakant. Zie Dec. 1795 't Naberícht.

GEMERT Vakant. Zie Octob. 1795.

MAASTRICHT.

GEUL Vakant. Zie Jan. 1804.

KLIMMEN Vak. Zie Aug. 1800.

MEERSSEM EN SCHIMMERT Vakant. Zie Junij 1799.

VAALS Walſche Kerk Vakant. Zie Aug. 1797.

WILRE' IN DEN VROENHOVEN Vakant. Zie April 1798.

MAASTRICHT drie Predikantsplaatſen Vakant. Zie April 1797.

BEEK Vakant. Zie Maart 1797.

MAASTRICHT Walſche Kerk Vak. Zie Jan. 1796.

EYSDEN Vakant. Zie Nov. 1795.

VALKENBURG Vakant. Zie Aug. 1795.

ZUID-HOLLAND.

DORDRECHT.

BLESKENSGRAVE EN HOFWEGEN ſtaan Vakant te worden. Zie Junij 1805

SLIEDRECHT. Onze geachte Leeraar D. J. J. VAN STEENBERGEN, te *Nieuwland*, onder de Eerw. Claſſis van *Walcheren* beroepen zijnde, heeft tot onze blijdſchap voor die beroeping bedankt.

DELFT EN DELFTSLAND.

DELFT. Alhier is op den 27ſten Junij overleden de Wel Eerw. zeer gel. Heer C. VAN WAERDEN, in leven rustend Leeraar der Hervormde Gemeente

Van

van *Maaslandsluis*, in den ouderdom van ruim 72 jaren. Veel was tot lof van deze waardige Man te zeggen — dan daar zijn Eerw. wars van alle eigen roem was, zoo zal echter zijn naam in zegenende nagedachtenisse blijven niet alleen bij zijnen bedroefde Weduwe en deszelfs Kinderen maar ook bij de Geleerde Wereld, bij welke 's Mans ware verdiensten niet geheel onbekend zijn gebleven.

Zoo is deze waardige Godsgezant met lof ten grave gedaalt, en ingegaan in de ruste die er overblijft voor het volk van God, vol geloofsvertrouwen op die nimmer wankelende gronden van het zalig Euangelie, 't welk zijn Wel Eerw. 4 jaren te *Noordeloos* en 32 jaren te *Maaslandsluis* met alle getrouwheid verkondigd heeft, en geniet nu reeds den genadeloon, Gods getrouwe Knechten toegezegt.

De HH. Predikanten, deszelfs Opvolgers, hebben op den eerstvolgenden Zondag in hunne Voorafspraken zijner met roem gedacht, en de Gemeente opgewekt, om aan dezen hunnen waardigen Voorganger, ter navolging van zijn geloof en wandel te blijven gedenken.

WILSVEEN den 15den Julij. Onze veelgeliefde Leeraar, de Wel Eerw. Heer W. OVERDUIN, den 30sten Junij eene eenparige Beroeping van de Gemeente van *Elst* ontvangen hebbende, heeft na 14 dagen beraad, op onzen vriendelijken aandrang, tot onze groote blijdschap, beleefdelijk daarvoor bedankt.

ZOETERMEER EN ZEGWAARD. Zie Junij 1805.

'T WOUD Vakant. Zie Meij 1805.

GOUDA EN SCHOONHOVEN.

CRIMPEN AAN DE LECQ den 5den Julij. Heden heeft de Kerkenraad alhier, ter vervullinge van de vacature, veroorzaakt door het overlijden van wijlen D. H. FORTUIJN, in tegenwoordigheid

van DD. H. DONKER en J. VAN OOSTVEEN, als conſulenten, het volgende negental gemaakt:

DD. A. ROLANDUS BRUINING, Prop. onder de Eerw. Cl. van *Utrecht*. J. LA VERGE, Prop. onder de Eerw. Cl. van *Zuidholland*. D. BATTINGE, Pred. te *Ammerſtol*. W. G. VAN DOORNE, Pred. te *Berkenwoude en den Agterbroek*. A SPERNA WEILAND, Pred. te *Crommenie*. J. UITDENBROEK, Pred. te *Noordgouwe*. J. MARTIJN, Pred. te *Bergambagt*. P. A. VAN DER LAAN, Pred. te *Zunderdorp* en J. BURGERHOUT, Pred. te *Stavenisſe*.

Waar uit de zes eerſte op het zes- en de drie eerſte op het drietal geplaatst werden; uit welk drietal den 9den Julij tot gewoon Herder en Leeraar in deze Gemeente, met meerderheid van ſtemmen beroepen is ABRAHAM ROLANDUS BRUINING, Prop. onder de Eerw. Claſſis van *Utrecht*, die, na ſpoedige en gunſtige approbatie zoo van den Ambagtsheer als van Schout en Gerechte dezer Plaatſe, deze beroeping volvaardig in de vreze des Heeren heeft aangenomen.

BERKENWOUDE den 7den Julij. Onze geliefde Leeraar, D. W. G. VAN DOORNE, maakte ons heden morgen, naar aanleiding van *Spreuk.* XVI: 9. bekend, dat hij, op het onverwachts, eene wettige en eenparige roeping ontvangen had naar de Gemeente te *Cuinre*, onder de Eerw. Cl. van *Vollenhoven en Steenwijk*, en die beroeping eenigen tijd in overweging zoude nemen.

GROOTAMMERS. Zie Mey 1805.

SCHIELAND.

POORTUGAAL. Na dat D. D. VAN DER LEEUW, van hier beroepen naar *Zoetermeer en Zegwaard*, door D. L. VOGELENZANG, Pred. te *Rhoon*, als daar toe behoorlijk gequalificeerd, zoo bij de Kerkenraad als bij de Eerw. Claſſis van *Schieland*, was losgemaakt, en zijn Wel Eerw. eerſtdaags zijn Afſcheid ſtaande te prediken; zoo heeft den Ker-

ken-

kenraad, ten overſtaan van de Conſulenten DD. L. VOGELENZANG en L. VALK, Predd. te *Rhoon* en *Hoogvliet*, uit dit viertal:

DD. N. VAN STEENBERGEN, Predikk. te *Goudriaan*. D. VAN LEEUWEN, te *Nieuw Hellevoet*. J. LA LAU, te *Brandwijk en Gijbeland* en P. VAN EXTER, te *Rockange*.

Met eenparigheid van ſtemmen beroepen D. N. VAN STEENBERGEN, Pred. te *Goudriaan*; doch welke, na eenige dagen van beraad, voor deze beroepinge vriendelijk heeft bedankt.

GORINCHEM.

HOOGBLOKLAND. Berichten wij in de vorige Boekzaal het overlijden van onzen vorigen Leeraar D. P. MEESTERS, thans moeten wij er nog bijvoegen, dat door zijnen Opvolger, onze tegenwoordige geliefde Leeraar D. J. DAGEVOS, op den 23ſten Junij eene opzettelijke Lijkrede gedaan is, uit *Hebr.* XIII: 7. *Gedenkt uwer voorgangeren, die u het woord Gods geſproken hebben: [ende] volgt haar geloove na, aanſchouwende de uitkomst [harer] wandelinge.* Waarin wij met ernſt en aandoening op de levenswandel van onzen overledenen gewezen en tot nakoming en navolging daar van opgewekt werden.

HEUKELOM. Den 17den Julij is alhier ten overſtaan van HH. Conſulenten SPIJKER en DE VOOGD, Predikk. te *Kedichem* en *Nieuwland*, door de Gemeente benoemt, en daarop door de Kerkenraad beroepen D. J. WALLER, Pred. te *Zijderveld*.

ALMKERK EN EMMIKHOVEN. Den 28ſten Junij heeft D. Z. DE JONGH, beroepen van hier tot vijfde Pred. naar *'s Bosch*, zijn Affcheidsrede gedaan met *Hand.* XX: 31, 32*a*. *Daarom waakt, ende gedenkt dat ik drie jaren [lang] nacht ende dag niet opgehouden en hebbe een iegelijk met tranen te vermanen. Ende nu, broeders, ik bevele u Gode, ende den woorde zijner genade.*

Ter

Ter vervulling van deze bij ons veroorzaakte Vacatuur, heeft de Kerkenraad den 11den Julij, ten overſtaan der HH. Conſulenten B. STEVENS, Pred. te *Uitwijk en Waarthuizen*, en P. J. LANDSKNEGT, Pred. te *Sleuwijk*, gemaakt deze volgende Nominatie:

DD L. H. MEIJER, Predikk. te *Veen*. J. DAGEVOS, te *Hoogblokland*. H. H. WOLDERING, te *Beſlikum* en J. H. HASSELBACH, te *Haaften*.

En hier uit beroepen D. L. H. MEIJER, Pred. te *Veen*.

VOORN EN PUTTEN.

BRIELLE den 11den Junij. In eene buitengewone Clasſicale Vergadering is alhier, ten overſtaan van den Hoog Eerw. Heer F. EVERAARS, Pred. te *Zwartewaal*, als Deput. Sijnodi, peremtoir geëxamineerd door D. L. SLOTEMAKER, Pred. te *Middelharnis*, de beroepen Pred. van *Stad aan 't Haringvliet*, D. S. J. EVERAARS, met dat gevolg, dat de Heer Examinator voor zijn welingericht onderzoek bedankt, en de Geëxamineerde aan de roepende Gemeente is toegewezen.

STAD AAN 't HARINGVLIET den 7den Julij. Onze beroepen Leeraar D. S. J. EVERAARS, is heden bij deze Gemeente in den H. dienst des Euangeliums ingezegend door D. J. DE MILDE, Emer. Pred. te *Piershil*, met de woorden van den Zangmaker, *Joh.* XVII: 20. *Ende ik en bidde niet alleen voor deze, maar ook voor de gene die door haar woord in mij geloven zullen.* De oplegging der handen is geſchied, behalven door den Heer Bevestiger; door de Wel Eerw. Heeren L. SLOTEMAKER, L. GRENDEL, R. E. VETTER, G. OUDHUIS en P. M. VAN BAAK, Predikk. te *Middelharnis*, *Dirksland*, *Oude Tonge*, *den Bommel* en *Nieuwe Tonge*. De Bevestigde aanvaarde zijn dienstwerk onder ons, met de betuiging van Paulus, *Eph.* VI: 19. *Ende voor mij, opdat mij het*

het woord gegeven worde in de openinge mijns monds met vrijmoedigheid, om de verborgenheid des Euangeliums bekend te maken.

KOORNDYK Vakant. Zie April 1805. De Heeren Proponenten worden verzogt alhier hoe eerder hoe liever hunne gaven te laten hooren, dewijl de Kerkenraad voornemens is, om ten ſpoedigſten tot eene beroepinge overtegaan, terwijl de HH. Proponenten alvorens hunne Kerkel. Testimonia moeten vertonen aan D. DU BOIS, Pred. te *Zuidland*, of aan D. VAN LOKHORST, Pred. te *Geervliet*, als Depp. Clasſis.

OOLTGENSPLAAT Vakant. Zie Mey 1805.

ABBENBROEK. Zie Nov. 1804.

'S GRAVENHAGE.

TER HEIDE Vakant. Zie Aug. 1804.

WOERDEN EN OVER-RHYNLAND.

KALSLAGEN den 30ſten Junij 1805 Op heden maakte onze waarde Leeraar ons bekend, dat hij zich in gemoede verpligt gevonden had, eene der ontvangene beroepingen, zijnde die der Gemeente van *Driehuizen en Zuidſchermer* aantenemen. Dus

KALSLAGEN Vakant wordt, en de Heeren Proponenten worden uitgenodigd om aldaar te prediken.

WAARDER BIJ WOERDEN. Op den 10den Junij ontving onze veel geliefde Leeraar D. J. NEDERHOUW een eenpaarige en volledige beroeping in de aanzienelijke Gemeente te *Nijkerk op de Veluwe*: Het geen, het welk in de voorige Boekzaal de Correspondens vreesde, vreesden wij ook, namentlijk, dat wij zijn Eerw. die reeds voor een andere beroeping bedankt had, nu verliezen zouden: Men beijverde zig, om gedurende den tijd van beraad, zijn Eerw. op welken wij zulke naauwe banden gevoelen, te beweegen om bij ons te blijven, waar van 't gevolg was, dat zijn Eerw.

tot

tot onze groote blijdſchap ook voor deze beroeping bedankt heeft, en zich op nieuw op den 7den Julij, voor een zeer groote ſchaar van hoorderen, aan ons verbonden met de woorden, die wij vinden *Eph.* III: 14, 18, 19*a*. *Om deze oorzaake buig ik mijne knijen tot den Vader van onzen Heere Jeſus Christus. Op dat gij ten volle kondet begrijpen met alle de heiligen, welke de breedte, de lengte, de diepte en de hoogte zij. En bekennen de liefde van Christus, die de kennisſe te boven gaat.*

AARLANDERVEEN Vakant. Zie Junij 1803.

RHYNSATERWOUDE. Zie Junij 1805.

B R E D A.

NISPEN Vakant. Zie Nov. 1803.

CHAAM EN SNYDERS CHAAM Vakant. Zie Mey 1805.

ETTEN. Wierden ons in de maand Junij 1802. op orde van 't toenmalig Staatsbewind, de onrechtvaardig afgenomen Kerkſleutels terug gebragt, doch de quæstie over de Kerk aan 't Hof van Juſtitie te *Breda* verweezen; thans konnen wij met blijdſchap berigten, dat voorn. Hof, op 't overtuigend pleidoij van den zeer geleerde en verdienſtelijke Advocaat, de Wel Edelen Heer JANTZON VAN NIEWLAND, de Hervormde Gemeente alhier in 't wettig gebruik der Parochiekerk herſteld heeft, en deze allerverdrietigſte zaak, die zoo veel ongemak, inzonderheid aan onzen waardigen Leeraar heeft aangebragt, gelukkig is afgeloopen.

NOORD-HOLLAND.

A L K M A A R.

ALKMAAR. In de Clasſicale Vergadering den 2den Julij alhier gehouden, werd het beroep te *Driehuizen en Zuidſchermeer* uitgebragt op D. W. A. VAN HENGEL, Pred. te *Kaiſtagen*, en door zijn Eerw. aangenomen, goedgekeurd.

De

De Prop. W. ZIMMERMAN, beroepen te *Ouddorp en Oterleek*, werd, na een gedaan voorſtel over *Joan.* III: 16. peremtoir geëxamineerd door D. A. B. HAGEN, Pred. te *Haringcarſpel en Dirkshorn*, (volgens vriendelijke ſchikking met en afſtand van D. J. P. NONHEBEL, Pred. te *Petten*) eerst in de taalen over *Pſalm* I: en *Joan.* III: vervolgens over de waarheden van onzen Godsdienst, met dat gevolg, dat zijn Eerw. in bijzijn van den Hoog Eerw. Deputatus Sijnodi D. J. H. MOLENGRAAF, Pred. te *Wijdenesſe* met blijdſchap en zegenbede aan de roepende Gemeente is toegewezen. De dag der bevestiging is bepaald op den 4den Augustus.

D. H. J. MENSINK, Pred. te *Hijpolitushoef &c.* op *Wieringen*, leverde in eene acte van beroeping te *Eppenhuizen*, uitgebragt op D. P. WESTERHOF, Pred. te *Oosterland &c.* op *Wieringen*, verzoekende daarbij de dimisſie van zijn Eerw. van deze Vergadering, gelijk die reeds van den Kerkenraad aldaar verleend was. Dit verzoek werdt door de Vergadering aan zijn Eerw. toegeſtaan, waarop D. WESTERHOF zegenend van ons affcheid nam, wordende zijn Eerw. door den Præſes uit aller naam heilwenſchend vaarwel gezegd.

OOSTERLAND, STROE EN DEN OEVER OP WIERINGEN. Den 7den Julij was de treurige dag, op welken de Wel Eerw. Heer P. WESTERHOF, die ons een geruimen tijd het Euangelie der zaligheid verkondigde onder veele aandoeningen van Spreeker en Hoorders, van ons een opwekkend en zegenend affcheid nam met *Gal.* VI: 16. *En zoo veele als 'er naar dezen regel zullen wandelen, over dezelve zal zijn vrede en barmhartigheid, en over het Israel Gods.* — Wij betreuren zijn ſcheiden van ons, en wenſchen, dat Gods gunſtig aanſchijn beſtendig over hem lichte! Dus is

OOS-

OOSTERLAND, STROE EN DEN OEVER OP WIERINGEN Vakant.

De HH. Propp. die genegen zijn hunne gaven hier te laaten hooren, worden andermaal uitgenodigd om ſpoedig overtekomen.

SCHOORL, GROET EN KAMP Vakant. Zie Junij 1805.

WAAL OP TEXEL Vakant. Zie Maart 1805.

ST. MAARTEN Vakant. Zie Maart 1800.

VALKOOG Vakant. Zie April 1800.

HAARLEM.

HAARLEM den 16den Julij. In onze Clasſicale Vergadering op heden verzocht en verkreeg D. H. VAN BORK, als bevestigd Predikant van *Wormerveer* ſtem en ſesſie met zegenbede. Ook wierd op verzoek van D. H. MANGER, Pred. te *Haarlem*, als gevolmagtigden van den grooten Kerkenraad te *Utrecht*, de losmaking van den derwaards beroepenen D. J. VAN MARIENHOFF, tot hier toe geliefd Euangeliedienaar alhier verrigt en zijn Eerw. door den Vergadering, hoe gaarne wij zijn Eerw. langer onder ons gehouden hadden, met toebidding van Gods besten zegen aan de roepende Gemeente overgegeven, gelijk ook daags te voren in den grooten Kerkenraad alhier geſchied was. Zoo dat

HAARLEM ſtaat Vakant te worden.

Ten zelven dage ſisteerde zich voor deze Vergadering de Student JACOBUS NICOLAAS VAN DER ZANDT, van *Apeldoorn*, zoon van D. J. VAN DER ZANDT, Pred. alhier, met overlegging van de nodige papieren, en daar onder de loflijkſte Getuigenisſen van de Hooge Schoolen te *Leijden* en *Utrecht*, verzoekende in de October Clasſis tot het præparatoir Examen te worden toegelaten, 't welk de Clasſis met blijdſchap en heilwensch inwilligde. Tot Examinator is benoemd D. H. VAN BORK, Pred. te *Wormerveer*.

BEN-

BENNEBROEK. Zie hier achter 't Naberigt.

OOSTZAANDAM. Zie Meij 1805.

WORMER ſtaat Vakant te worden. Zie Maart 1805.

HAARLEM Walſche Kerk. Zie Octob. 1804.

HAARLEM Vakant. Zie Sept. 1796.

WORMER Vakant. Zie Sept. 1798.

ZANDVOORT. Zie Jan. 1805.

AMSTERDAM.

WEESP. Onze geliefde Leeraar J. VAN BLEIJENBURG heeft den 23ſten Junij zijne Ambtgenoot D. D. SCHIFF, in den H. Dienst bevestigd met de woorden *Joh.* XXI: 15—17. *Doe zij dan het middagmaal gehouden hadden, zeide Jeſus tot Simon Petrus, Simon Jona* [*zoon*] *hebt gij mij liever dan deze? Hij zeide tot hem, ja, Heere, gij weet dat ik u lief hebbe. Hij zeide tot hem, weidt mijne lammeren. Hij zeide wederom tot hem ten tweedemaal, Simon Jona* [*zoon,*] *hebt gij mij lief? Hij zeide tot hem, Ja, Heere, gij weet dat ik u lief hebbe. Hij zeide tot hem, hoedt mijne Schapen. Hij zeide tot hem ten derdenmaal, Simon Jona* [*zoon,*] *hebt gij mij lief? Petrus wierd bedroeft, om dat hij ten derdenmaal tot hem zeide, hebt gij mij lief? ende zeide tot hem, Heere, gij weet alle dingen, gij weet ik u lief hebbe. Jeſus zeide tot hem, weidt mijne ſchapen.* De Bevestigde heeft des namiddags gepredikt uit *Joh.* III: 30. *Hij moet waſſen, maar ik minder worden.*

AMSTERDAM. In onze Ant. Sijn Claſſ. den 15den Julij heeft D. D. SCHIFF, op zijn verzoek zitting en ſtem bekoomen.

Ook is in de Vergadering ALEXANDER DE KONING, S. S. Th. Stud. voorzien van loflijke Kerkelijke en Akademiſche Getuigſchriften, door D. VAN HARENCARSPEL, Pred. te *Amſterdam*, præparatoir geëxamineert, en heeft aan de Vergadering een vo-

komen genoegen gegeeven, zoodat met alle raimte onder het getal der Proponenten is aangenomen.

HOORN.

WOGNUM EN WADWAI den 30ſten Junij 1805. Uit het door den Kerkenraad in de voorige Boekzaal geannonceerde drietal, is met eene groote meerderheid van ſtemmen beroepen de Wel Eerw. en zeer gel. Heer S. LA LAU, waardig Euangeliedienaar te *Oudendijk*, doch dezelve heeft vrijmoedigheid gevonden, om voor deeze beroeping vriendelijk per misſive te bedanken, zoo dat wij tot ons hartelijk leedweezen moeten melden

WOGNUM EN WADWAI Vakant.

HAUWERT. Den 30ſten Junij is onze beroepen Herder en Leeraar D. TEN NAPEL, alhier bevestigd door den Wel Eerw. zeer gel. Heer H. RIETVELD veel geagt Pred. te *Amſterdam*, bij vrijwillige afſtand van D. HUPKENS, veel geagt Pred. in *de Blokkers*. De Bevestiger verhandelde des morgens de Les van Paulus aan Timotheus, die wij vinden 1 *Tim.* IV: 16. *Zoo hebt dan agt op u zelven, ende op de leere, volhert in deezen, want dat doende zult gij en u zelven behouden, en die u hooren.* Des namiddags aanvaarde onze geagte Leeraar zijn dienstwerk onder ons uit *Joh.* VII: 46. *De dienaars antwoorden: nooit en heeft een menſche alzoo geſprooken, gelijk deze menſche.* Beide deze Leerredenen zijn tot genoegen van een groote ſchaar Toehoorders uitgeſprooken.

HENSBROEK. De Heeren Proponenten en Predikanten buiten vaste bediening worden verzogt ten ſpoedigſte hunne gaaven alhier te laaten hooren, wijl de Kerkenraad gaarne tegen het begin der aanſtaande maand September in ſtaat wenſchte geſteld te worden ene nominatie te maken ten einde daar uit eene beroeping te doen. Den 28ſten Julij 1805. zal onze Predikant zonder verdere verhindering van ons afſcheid prediken. En

HENSBROEK als dan Vakant zijn.

ZY.

ZYBEKARSPEL Vakant. Zie Junij 1805.

SPANBROEK EN OPMEER. Zie Mey 1805.

ENKHUIZEN.

ENKHUIZEN. Den 4den Julij heeft de Wel Eerw. D. H. WEIJLANDT, bevestigd Pred. te *Enkhuizen*, in onze Clasſicale Vergadering, op deszelfs verzoek ſtem en zitting bekomen.

Op denzelven dag verzocht de Wel Eerw. Heer J. DOZIJ, Pred. te *Hoogkarſpel*, als daar toe behoorlijk gevolmachtigd, dat de Wel Eerw. Heer D. P. FARRET, van *Westwoud en Binnewijzent* beroepen te *Bennebroek*, van zijne verbintenis op onze Clasſis mocht ontſlagen worden. Dit werdt, ſchoon ongaarn, toegeſtaan, zijnde zijn Eerw. alvorens van den Kerkenraad zijner Standplaats behoorlijk losgemaakt. Daarop heeft de Heer FARRET van de Vergadering een liefderijk afſcheid genomen, hetwelk door den Voorzitter met zegenbede is beantwoord.

OOSTERLEEK Vakant. De Heeren Proponenten worden verzocht, zo rasch doenlijk hunne gaven hier te laten horen.

WERVERSHOOF Vakant. Zie Dec. 1804.

WESTWOUD EN BINNEWYZENT. Den 14den Julij heeft onze zeer geliefde Leeraar de Wel Eerw. Heer D. P. FARRET van ons een teder afſcheid genomen, predikende bij die gelegenheid uit *Hand.* XX: 32. *Ende nu broeders, ik beveele u Gode, ende den woorden zijner genade: die machtig is [u] op te bouwen, ende u een erfdeel te geeven onder alle de geheiligde.* Wij betreuren ons verlies, maar zijn verplicht in de ſchikking der Voorzienigheid te berusten.

WESTWOUD EN BINNEWYZENT Vakant. De Heeren Proponenten worden verzocht hoe eer hoe liever hunne gaven te laten horen, vermids men voornemens is, zo ras doenlijk, tot eene beroeping over te gaan.

919359A

EDAM.

EDAM. De Classis Post-Sijnodaal staat te *Purmerende* gehouden te worden den 7den Octob.

ZUIDERWOUDE den 23sten Junij. Heden heeft onze hartelijk geliefde Leeraar de Wel Eerw. en zeer gel. Heer D. TEN NAPEL, van hier beroepen naar *Hauwaart*, van zijne geliefde en hem lievende Gemeente, alhier voor eene grote schaare van Toehoorers onder wederzijdsche aandoeningen zijn Affscheid-Leerrede gehouden, met het slot van de Berg-Leerrede, *Matth.* VII: 24. *Een iegelijk dan die deze mijne woorden hoort, ende dezelve doet, dien zal ik vergelijken bij een voorzichtig man, die zijn huis op een steenrots gebouwd heeft.* Zoo dat

ZUIDERWOUDE Vakant is.

MUNNIKENDAM Vakant. Zie Junij 1805.

PURMERLAND Vakant. Zie Nov. 1803.

RANSDORP Vakant. Zie Junij 1805.

SCHELLINGWOUDE den 27sten Junij. Heden werd onze waardige Leeraar, D. J. G. VAN DER BELL, na eene korte doch hevige krankheid, uit dit leven weggerukt. Hij sterf in den ouderdom van ruim 55 jaren, na een getrouwen dienst in Gods Kerk van 33 jaren, waarvan hij slegts een jaar en 8 maanden in deze Gemeente, als een ijverig voorstander van de zuivere leer der Hervormde Kerk, met veel lust en wakkerheid gearbeid heeft.

God gevel dat zijne verwisseling hem 't sterven tot gewin gemaakt hebbe, en hij sterkte, om den laatsten strijd gelukkig te strijden, hebbe gevonden in de leer van dat Euangelie, het welk hij anderen verkondigde.

Zijn Wel Eerw. laat na, behalven 2 Voordochters, eene bitter bedroefde Weduwe met 5 onnozele Kinderen, waar van de oudste nog niet wel 8 jaren bereikt heeft.

De Wel Eerw. Heer J. C. GUINOSKAU, Pred. te *Lands-*

Landsmeer, heeft bij het waarnemen van den eerſten Predikbeurt, aan dit zoo onverwacht ſterfgeval gedagt, ons bij de onzekerheid van ons leven bepaald, en opgewekt om zonder tijdverzuim tot een Christelijk ſterven ons te bereiden, naar aanleiding van *Matth.* XXIV: 44. *Daarom zijt ook gij bereit, want in welke ure gij het niet en meent, zal de Zoone des menſchen komen.*

Wij bidden dat God, als een Man der Weduwen en Vader der Wezen, de diepbedrukte Weduwe en haar talrijk Kroost, in hare rechtmatige rouwe vertrooste, en ter zijner tijd voor onze nu herderloze Gemeente in liefde zorge, alwaar de liefdebeurten door de Ringbroederen tot den uitgang van dit jaar voor de Weduwe zullen waargenomen worden.

OUDENDIJK den 10den Julij 1805. Op Zondag den 30ſten Junij maakte onze Leeraar, D. S. LA LAU, na geëindigde Leerreden ons bekend, dat zijn Eerw. op *Maandag* den 24ſten Junij, eene geheel ongezochte en eenparige beroeping naar de gecombineerde Gemeente van *Wognum en Wadwaij* ontvangen, en dat zijn Eerw. beſloten had, die beroeping eenige dagen in beraad te houden; gelijk wij bij de verſpreiding van het gerucht der ontvangen beroeping, in de verlopen' week, hartelijk begeerden, dat zijn Eerw. bij ons blijven mogt, en wij zulks door onze aanzoeken deden zien, zoo verlangden wij ook naar den uitſlag van onzes Leeraars beraad, en ons verlangen werd ſpoedig vervuld. Onze Leeraar gaf ons op denzelfden oogenblik het berigt, dat zijn Eerw. vriendelijk en welmenend voor de beroeping naar *Wognum en Wadwaij* bedankt had. Groot was onze blijdſchap bij het vernemen van deze tijding; wij betoonden dezelve dadelijk door milde giften aan den armen; en God, bidden wij, ſchenke ons de luſt, om verder getrouw gebruik te maken van

den dienst onzes Leeraars! Hij bekwame zijn Eerw. tot zijn werk! Gebiede eenen ruimen Euangeliezegen door zijne prediking, en ſchenke aan de Gemeente van *Wognum en Wadwaij* eenen waardigen Leeraar!

ZEELAND.

WALCHEREN.

BRESKENS. Zie April 1805. onder *Middelburg*.

ST. ANNA TER MUIDEN Vak. Zie April 1805.

AARDENBURG Vak. Zie April 1805.

MIDDELBURG Vakant. Zie Jan. 1805.

NIEUWLAND ſtaat Vakant te worden. Zie Jan. 1805.

ZUIDZANDE Vakant. Zie Jan. 1805.

OOSTBURG. Zie Nov. 1804.

NIEUVLIET. Zie Nov. 1804.

VLISSINGEN Walſche Kerk Vak. Zie Dec. 1803.

MIDDELBURG Vakant. Zie Aug. 1803.

AARDENBURG Vakant. Zie Junij 1803.

MIDDELBURG Vakant. Zie Jan. 1800.

RETRANCHEMENT Vakant. Zie Sept. 1797.

MIDDELBURG Eng. Kerk. Zie Aug. 1797.

WATERLAND Vakant. Zie Junij 1797.

PHILIPPINE Vakant. Zie Nov. 1796.

AARDENBURG Walſche Kerk Vakant. Zie Nov. 1796.

OOSTBURG Walſche Kerk Vak. Zie Jan. 1796.

SAS VAN GENT Walſche Kerk Vakant. Zie Meij 1793.

SAS VAN GENT Vakant. Zie Nov. 1793.

EEDE Vakant Zie Maart 1798.

CADZAND Walſche Kerk Vak. Zie Maart 1798.

SCHOUWEN EN DUIVELAND.

SOMMELSDIJK. Zie Junij 1805.

ZIERIKZEE Vakant. Zie Octob. 1804.

ZUID-

ZUID-BEVELAND.

GOES den 3den Julij. Heden is in onze Classicale Vergadering de beroeping te *Heinkenszande* uitgebragt op den Wel Eerw. Heer D. VAN BASSELAAR, Pred. te *Cleverskerke*, goedgekeurt en de bevestiging op den 28sten deezer bepaalt.

HOEDEKENSKERKE Vakant. Zie Mey 1805.

THOLEN EN BERGEN OP DEN ZOOM.

SCHERPENISSE den 9den Junij 1805. Heden voormiddag maakte onze geliefde Leeraar D. C. GUTTELING ons bekend eene tweede beroeping ontvangen te hebben naar de Gemeente van *Oolsgensplaat*, onder de Eerw. Classis van *Voorn en Putten*, met zoo veel aandrang en hartelijke begeerte gepaart gaande, dat hij des namiddags ons verklaarde zich verpligt gevonden te hebben, deze beroeping in de vreeze des Heeren aanteneemen, kort is onze vreugde, doch wij wenschen Gode te zwijgen; de Heere trekke op zijnen tijd met zijnen Knegt op en zorge in gunste voor onze aanstaande Herderlooze Gemeente.

STEENBERGEN Vakant. Zie Juny 1804.

UTRECHT.

UTRECHT.

JUTPHAAS den 30sten Junij. Heden werd onze beroepen Leeraar D. J. C. VAN DIEST in den Euangeliedienst onder ons ingezegend, door deszelfs Vader D. S. H. VAN DIEST, Pred. te *Bathmen*, (bij vriendelijken afstand van D. SCHUTTE REPELIUS, Pred. te *Cockengen*,) met eene Leerrede over de prophetie welken men leest *Jes.* LIV: 12. *Ende uwe glasvenſters zal ik kristallijnen maken, en uwe poorten van robijnſteenen; en uwe gantſche landpale van aangename ſteenen.* Waarna de Bevestigde zijnen dienst aanvaarde met 2 *Cor.* V: 19c. *Ende heeft het woord der verzoeninge in ons gelegd.* De oplegging der handen is

geſchied, behalven door den Heer Bevestiger, ook door DD. N. VAN EE, Predikk. aan *de Vaart*. FABRITIUS, te *Willige Langerak*. DE VRIES, te *Lopiker-Kapel*. DE COCK, aan de *Bilt*. BENSEN, te *Houten* en VAN LIL, te *Schalkwijk*.

LANGERAK OVER DE LEK den 7den Julij. Onze waardige Leeraar D. D. M. HAACK, maakte ons Pinxter-Zondag bekend, dat zijn Eerw. een op hem, door de Eerw. Conſiſtoriaale Kerkvergadering van *Sluis* uitgebragt beroep, tot Predikant in de Chriſtelijke Gemeente te *Nieuwvliet* ontvangen had. Deze eenpaarige en wettige roeping wierd door zijn Eerw. eenige tijd in beraad gehouden. En hoe zeer wij ons vleiden met de hoop, dat zijn Eerw. wiens verblijf ons door zijnen nuttigen Euangeliedienst, geduurende den tijd van elf en een half jaar aangenaam was geworden, beſluiten mogt voor die beroeping te bedanken en bij ons te blijven; zo vernamen wij beden tot ons leedwezen na het eindigen van den Godsdienst uit den mond van D. J. P. FABRITIUS, Pred. te *Willige Langerak*, (die op verzoek van onzen Leeraar den Godsdienst waarnam, dewijl zijn Eerw. door ongeſteldheid verhinderd wierd zulks zelve te doen,) dat onze geliefde Leeraar zig verpligt gevonden had, de roepſtem van *Nieuwvliets* Gemeente op te volgen en ons te verlaaten.

God trekke met dezen zijnen knecht op, ſtelle zijne Euangelieprediking in *Nieuwvliets* Gemeente tot eenen uitgebreiden zegen! doe ons in deeze weg zijner Voorzienigheid berusten en gedenken in liefde aan onze aanſtaande Herderlooze Gemeente.

VINKEVEEN ſtaat Vakant te worden. Zie Meij 1805.

MONTFOORT Vakant. Zie Junij 1805.

UTRECHT. Zie Junij 1805.

AMERS-

AMERSFOORT.

MAARTENSDYK. Zie Junij 1805.

RHENEN EN WYK.

'T WAAL EN HONDSWYK. Zie Junij 1805. onder Art. van *Rhenen*.

NEDERLANGBROEK Vakant. Zie Meij 1805.

AMERONGEN. Zie April 1805.

VEENENDAAL Vakant. Zie Nov. 1804.

FRIESLAND.

LEEUWARDEN.

VROUWEN PAROCHIE. Zie Junij 1805.

LEEUWARDEN Vakant. Zie Oct. 1796.

STIENS Vakant. Zie Nov. 1804.

BERGUM Vakant. Zie Junij 1805.

LEEUWARDEN. In onze Vergadering van den 2den deezer, verzochten de Studiosi EGBERTUS LUBELIJ REDDINGIUS, R. P. fil. G. B. et W. G. frat. en WIJBO MEBIUS, J. E. fil. Th. Ern. frat. om in de volgende bijeenkomst geëxamineerd te worden, *dat, na leezing van hunne getuigenisſen*, zo *Akademiſche van de Heeren Profeſſoren van Franeker*, die zeer loflijk waren, *als kerklijke, waar* uit hun tweejaarig Lidmaatſchap bleek, gereedlijk wierd toegeſtaan en wierden tot dat werk benoemd de Wel Eerw. Heeren J. BROUWER en T. RADSMA, geachte Euangeliedienaaren in de *Rotteval* en te *Hempens*.

DOKKUM.

GERKESKLOOSTER den 30ſten Junij. D. J. VAN HOUTEN, ongeveer 15 maanden onze geliefde Leeraar maakte heden van zijn' dienst onder ons een einde met eene uitgewerkte afſcheidsrede, over 2 *Cor.* XIII: 11. *Voorts, broeders! zijt blijde, wordt volmaakt, enz.* Zo dat GERKESKLOOSTER thans Vakant is.

DROGEHAM. Voor eenige weken heeft de Wel Eerw. zeer gel. Heer O. SCHUILINGHE, zijne

intrepredikatie alhier gedaan, met de woorden van Paulus *Epheſ.* VI: 19. *En voor mij, opdat mij het woord gegeven worden.*

DOKKUM den 1ſten Julij. Op onze gewone Clasſis heeft de Heer o. SCHUILINGHE ſtem en zitting verzogt en bekomen.

TERNAARD. Den 14den Julij heeft onze nieuws beroepene Leeraar D. J. VAN HOUTEN, zijne Intrepredikatie gedaan met *Gal.* I: 8, 9. *Doch al waar het ook dat wij, enz.*

AUGUSTINUSGA EN SURHUIZEN Vakant. Zie Junij 1805.

FRANEKER.

TZUMMARUM Vakant. Zie July 1804.

MINNERTSGA Vakant. Zie Maart 1804.

FRANEKER Walſche Kerk Vak. Zie Dec. 1796.

SNEEK.

SLOOTEN. Zie Febr. 1805.

DEERSUM EN POPPINGAWIER Vakant. Zie Nov. 1804.

BOLSWARD EN WORKUM.

WORKUM. In onze Clasſicale Vergadering, gehouden te *Bolsward* den 1ſten Julij, ſtonden binnen eenige Gecommitteerden uit de Gemeente van de *Lieve Vrouwe Parochie*, verzoekende dat de Wel Eerw. zeer gel. Heer D. G. H. SWARTTE, tot nog toe Pred. te *Gaast en Ferwoude*, van zijne betrekking op die Gemeente en op onze Clasſis mogt ontſlagen, en aan hun toegewezen worden. — De Clasſis uit den mond van zijn Eerw. verſtaan hebbende, dat zijn Eerw. die beroeping in de vreeze des Heeren had aangenomen, en te gelijk gezien hebbende het loffelijk getuigſchrift van den Kerkenraad van *Gaast en Ferwoude*, nopens de leer en wandel van zijn Eerw. heeft, hoe ongaarne zij zulk een waardig, kundig en vredelievend Medebroeder wilde misſen, gemeend aan dit billijk verzoek te moeten voldoen; waarvan aan zijn

zijn Eerw. en aan gemelde Gecommitteerden, onder uitboezeming van de oprechtſte zegenbeden, kennis werd gegeven door den mond van haren Præſes, den Wel Eerw. Heer B. VERWEIJ, Pred. te *Bolswaard*; waarna D. G. H. SWARTTE de Vergadering met dankzegging en weerkerige zegenwenſchen verliet.

GAAST EN FERWOUDE. Den 7den Julij heeft onze zeer geliefde Leeraar D. G. H. SWARTTE, onze Gemeente voor eene talrijke ſchaare, onder veel aandoening van Spreker en Hoorderen, een oprecht en welmeenend vaarwel gezegd, met de betuiging van Apoſtel Paulus, *Phil.* I: 6. *Vertrouwende dit zelve, dat hij, die in u een goed werk begonnen heeft, enz.* terwijl wij hartelijk wenſchen, dat zijn Eerw. dienst in de Gemeente van de *Lieve Vrouwe Parochie*, in de ruimſte mate moge gezegend worden, en dat de Koning zijner Kerke ook in zijne gunst voor deze nu herderloze Gemeente gelieve te zorgen. Dus zijn

GAAST EN FERWOUDE Vakant.

NB. In de Boekzaal voor de maand Meij is in het berigt nopens zijn Eerw. vertrek een aanmerklijk abuis ingeſloopen, als of de Vooraſſpraak zou de geweest zijn *Gen.* XXXII: 14. 't welk moest zijn *Gen.* XXII: 14. *De Heere zal't voorzien enz.*

MAKKUM EN KORNWERD Vakant. Zie Octob. 1804.

STAVOREN Vak. Zie Octob. 1797.

HINDELOPEN Vak. Zie Sept. 1794.

ZEVENWOUDEN.

HEERENVEEN den 4den Julij. De Wel Eerw. Heer N. BAKKER, dus ver geliefd Euangeliedienaar te *St. Jansga en Delſtrahuizen*, doch van daar verroepen naar *Wagenborgen* onder de Eerw. Cl. van *'t Oldambt en Westerwoldingerland*, in het Departement *Stad en Lande* (zie Boekz. Jun. 1. l. art. *St. Jansga enz.*), gaf gisteren, toen de Claſſis van

van *Zevenwouden* hier hare gewone Julij-vergadering hield, aan de Vergadering eenen Beroepbrief over, op zijn Wel Eerw. door bovengemelde Gemeente van *Wagenborgen*, uitgebragt, en door de Wel Eerw. Clasſis van 't *Oldambt* goedgekeurd. Aangezien zijn Wel Eerw. die Beroeping aangenomen had, zoo verzocht hij door de Clasſis ontſlagen te worden van zijne verbintenis, zoo aan deze Vergadering als aan de Gemeente van *St. Jansga enz.* Na dat de Clasſis de Gecommitteerden uit die Gemeenten in derzelver belangen gehoord had, vond ze gene redenen om het verzoek van den Wel Eerw. Heer N. BAKKER, afteſlaan. Zij ontſloeg dus zijn Wel Eerw. onder hartelijke zegenwenſchen over zijn Perſoon en Dienstwerk in de hem roepende Gemeente, van zijne betrekking op de Gemeente van *St. Jansga en Delſtrahuizen*, en op de Clasſis van *Zevenwouden*. Waar op de Wel Eerw. Heer N. BAKKER een vriendelijk afſcheid van deze Vergadering nam.

In deze zelfde bijeenkomst der Clasſis van *Zevenwouden*, verſcheen in dezelve de Wel Eerw. Heer F. HOLKEMA, bevestigd Predikant te *Akkrum en Terhorne*, (zie Boekz. Junij l. l. art. *Akkrum enz.*) en verzogt ſtem en zitting in de Vergadering te mogen hebben. Dit verzochte werd gereed aan zijn Wel Eerw. door de Clasſis toegekend, en hem de verzochte ſtem en zitting toegewezen. Weshalven zijn Wel Eerw. ook terſtond in de Vergadering zitting nam.

TERKAPLE EN AKMARYP Vakant. Zie Nov. en Dec. 1804.

NYEHORNE, OLDEHORNE, JUBBEGA, SCHUREGA EN HORNSTERZWAAG Vakant. Zie Mey 1805.

TJERKGAAST, ST. NIKLAASGA, DONJEGA, IDSKENHUIZEN EN LEGEMEER Vakant. Zie Meij en Junij 1805.

GOIN-

GOINGARYP EN BROEK Vakant. Zie Mey 1805.

ST. JANSGA EN DELSTRAHUIZEN Vakant. Zie hier boven art. *Heerenveen*. Ook is, uit deze Gemeente, den Correspondens verzocht om te bezorgen, dat in de Boekzaal, voor deze maand Julij, mogt geplaatst worden het hier volgend berigt:

Onze geliefde Leeraar N. BAKKER, van hier verroepen naar *Wagenborgen* in *Groningerland*, nam, op Zondag den 7den Julij, van ons een zegenend Afscheid, met de woorden, te vinden *Phil.* I: 27. *Alleenlijk wandelt weerdiglijk enz.* Deze Leerrede werd met wederzijdsche aandoeningen uitgesproken en aangehoord. — Wij wenschen onzen wegtrekkenden Leeraar 's Hemels besten zegen in zijne hem roepende Gemeente, terwijl wij den Heer ootmoedig smeeken, om ook in liefde voor de onze te zorgen.

OVER-YSSEL.

DEVENTER.

DEVENTER. Alhier heeft op den 16den Junij D. J. HOGEWAL, in de beurte zijner dagordening, plegtig gedachtenis gehouden van zijne Vijfëntwintigjarige Leeraar-betrekkingen op deze Gemeente, verklarende dezelve bij die gelegenheid *Ps.* LXXI: 17. *O God! gij hebt mij geleert van mijner jeugd aan: ende tot nog toe verkondige ik uwe wonderen.* De Voorzang was *Psalm* LXXI: 10, 11. De tusschenzang *Psalm* CXIX: 8. De Nazang *Psalm* LXXI: 12.

DEVENTER Walsche Kerk Vakant. Zie July 1803.

CAMPEN.

GENEMUIDEN. Onze geliefde Leeraar, D. B. CLEMENT, eene wettige beroepinge van *Deutichem* ontvangen hebbende, heeft zich verpligt be-

bevonden, dezelve in de vreeze des Heeren aantenemen. Zoo dat

GENEMUIDEN Vakant ſtaat te worden.

ZALK. Onze hartelijk geliefde Leeraar, D. J. SLUITER, die ons voor weinig jaren zoo zeer vergoede, het verlies van zijnen niet minder bij ons beminden Broeder, D. W. SLUITER, welke aan onze liefde zoo ſpoedig als onverwagt, door den dood werd ontrukt: deze onze geachte Leeraar, die door zijne ijverige, ernſtige en getrouwe Euangelie arbeid, gepaard met een recht herderlijk opzicht, onzer aller harten, zoo gansch voor zich had ingenomen; ontzettede ons na den ochtend Godsdienst, op den 7den Julij, door ons bekend te maken, dat zijn Eerw. op eene wettige en eenparige wijze beroepen was, in de zoo veel grooter Gemeente der naburige ſtad *Steenwijk*, en het zelve eenigen tijd had in beraad genomen; van dit oogenblik af aan, met ernſtige gebeden tot den groten Koning zijner Kerk, beijverde zich een ieder, ja de gehele Gemeente trachte, elk op zijne wijze, zijn Wel Eerw. te bewegen, zoo door de betuiging van liefde en achting voor zijn perſoon, als gezetheid op zijnen zoo nuttigen dienst onder ons te blijven: terwijl de Gemeente van *Steenwijk* ook gene middelen van aandrang, om tot haar over te komen, onbeproeft liet. Hoe hartelijk werden wij dan niet verblijd, toen op Zondag den 21ſten Julij, zijn Wel Eerw. ons bij gelegenheid van de ochtend Godsdienst, in zijne Vooraffpraak bekend maakte, dat hij onder een ootmoedig opzien tot God, en na eene rijpe en bedaarde overweging van zijnen pligt, volle vrijheid gevonden had, om voor de gemelde beroeping te bedanken; zich bij vernieuwing aan ons verbindende, met eene Leerrede over 1 *Cor.* III: 11—15 ingeſloten. *Want niemand en kan een ander fondament leggen dan het gene gelegt is, het welk is Jezus Chris-*

Christus. —— *Zoo iemands werk zal verbrand worden, die zal ſchaden lijden: maar zelven zal hij behouden worden, doch alzoo als door vuur.* De Heere drukke het zegel zijner goedkeuring op zijn Wel Eerw. beſluit, zegene verder zijne arbeid onder ons, en zorge in liefde voor de Gemeente van *Steenwijk*.

ZWOLLE.

AVEREEST Vakant. Zie Junij 1805.

HARDENBERG Adj. Predikantsplaats Vakant. Zie Mey 1805.

VOLLENHOVEN EN STEENWYK.

CUINRE. Onze Leeraar, D. E. A. BOERMAN, heeft ons den 19den Meij l. l. plegtig en hartelijk vaarwel gezegt, met eene Leerrede over *Deut.* XXX: 19. *Ik neme heden tegens u-lieden tot getuigen den Hemel ende de aarde; het leven ende den dood hebbe ik u voorgeſteld, den zegen ende den vloek: kiest dan het leven, opdat gij levet, gij, ende uw zaad.*

God make zijnen weg en dienst voorſpoedig, en zorge voor ons!

Dan wij ſtreelen ons, dat deze Vacature eerlang weder zal vervuld worden, wijl de Kerkenraad daar op al ſpoedig is bedacht geweest, en den 27ſten Junij l. l. onder het beſtuur van den Wel Eerw. Heer B. MARTINIUS, Pred. te *Blankenham*, dit viertal gemaakt heeft:

DD. W. G. VAN DOORNE, Predikk. te *Berkoude en den Achterbroek*. J. J. BOMBACH, te *Waalwijk*. B. MARTINIUS, te *Blankenham* en W. SANDERS, te *Vollenhoven*.

En daar uit ten zelven dage met bijna algemeene ſtemmen heeft beroepen D. W. G. VAN DOORNE, Pred. te *Berkoude en den Achterbroek*, aan wien dit beroep is toegezonden; doch die hetzelve eenige dagen in beraad genomen heeft.

STEEN-

STEENWYK Vakant. Zie Mey 1805.
BLOKZYL Vakant. Zie April 1805.

STAD en LANDE.

APPINGEDAM.

MEETHUIZEN den 9den Junij. Heden wierd onze beroepene van de *Cuinre* overgekomene Leeraar D E. A. BOERMAN in zijn dienstwerk bevestigd door den Wel Eerw. Heer A. LEDEBOER, geachten Euangeliedienaar te *Hellum*, met eene Leerrede over 1 *Cor.* III: 9—11. *Want wij zijn Gods medearbeiders, enz.* Deze beurt was zijn Eerw. op verzoek vriendelijk afgeſtaan door den Wel Eerw Heer W. WAALKENS, Pred. te *Opwierda.* De inzegening geſchiedde door D. U. E. VAN DER SWAAGH, geliefde Predikant te *Heveskes* in de plaats en op verzoek van D. N. WILLEMSEN, V. D. M. te *Oterdum.* De Bevestigde maakte des namiddags een begin van zijnen dienst met eene Leerrede over 2 *Cor.* V: 19, 20. *Want God was in Christus, enz.* Het werk van dezen dag liep tot algemeen genoegen af. God drukke op het zelve het zegel zijner hooge, zijner beſtendige goedkeuringe!

COLHAM Vakant. Zie Maart 1805.

LOPPERSUM.

THEZINGE ſtaat Vakant te worden. Zie Meij 1805.

MIDDELSTUM.

EPPENHUISEN. Zie Junij 1805.
OLDENZYL Vakant. Zie April 1805.

DE MARNE.

LEENS Vakant. Zie Junij 1805.

'T WESTER-KWARTIER.

FEERWERD Vakant. Zie Dec. 1804.

OLDAMBT EN WESTERWOLDINGERLAND.

LANGAKKERSCHANS Vakant. Zie Meij 1805.

TER-

TERMUNTEN EN BORGSWEER Vak. Zie Meij 1805.

ZUIDBROEK EN MUNTENDAM Vak. Zie Febr. 1805.

WAGENBORGEN Vakant. Zie July 1803.

DRENTHE.

EMMEN.

ROSWINKEL. Zie April 1805.

SLEEN Vakant. Zie April 1805.

ROLDE.

ANLO. Zie Junij 1805.

ZUIDLAREN Vak. Zie Dec. 1804.

OOST-FRIESLAND

BOHMERWOLD. Van hier is tot dus verre verzuimd het navolgende te berichten.

Onze voorheen zeer geachte Leeraar, de Eerw. D. W. BRECHTEZENDE, die de beroeping van deeze Gemeente naar *Eskelum*, op hem in den herfst des voorigen jaars uitgebragt, had aangenoomen, heeft op Zondag den 23ſten Sept. 1804. van ons, met eene welbearbeide Leerrede over 2 *Theſſ.* I: 11, 12. *Waarom wij ook altijd bidden voor u, enz.* een aandoenlijk affcheid genoomen en vertrok daarop naar zijne aanſtaande Standplaats.

De Stemgerechtigden, die gaarne deeze brenk ten ſpoedigſten geheeld zagen, maakten reeds op den 7den October daar aan volgende eene nominatie en plaatſten op dezelve:

DD. SISSINGH, Predikk. in de *Langakker* of *nieuwe Schans.* ENGELS, te *Engelbert.* WIJCHRAM, op het *Logummer Voorwerk* en GRAVEMEIJER, S. S. Min. Cand. te *Westerhuizen.*

Nadat deeze Heeren hunne gaven voor de Gemeente hadden laaten hooren, wierd uit dezelve

den 6den December, ten overstaan van den Kerk-Inspector D. H. BROUWER, Pred. te *Weender*, beroepen D. K. ENGELS, waardig Euangeliedienaar te *Engelbert*: doch deeze na een beraad van eenige dagen voor dit beroep beleefdelijk bedankt hebbende, beriep men den 2den Januarij 1805. met een beter gevolg eenparig uit de nog overige Genomineerden den Eerw. Heere J. STSINGH, zeer geliefden Leeraar in de *Langakker Schans*, die ons na eenige dagen het aangenaam bericht liet toekomen, dat hij beslooten hád onze roepstem te zullen opvolgen. De nieuwsberoepene, wiens overkomst wij met een hartelijk verlangen te gemoet zagen, is reeds alhier op Zondag den 19den Maij l. l. door genoemden D. H. BROUWER in zijnen dienst bevestigd met een kort voorstel over 1 *Tim.* III: 1. *Zo iemand tot eens opzienders ambt lust heeft, enz.* Waarop terstond onze geliefde Voorganger eenen aanvang van zijnen dienst onder ons maakte met eene weldoordachte redevoering over *Rom.* I: 16. *Ik schaame mij het Euangelie van Christus niet.*

LARRELT Vakant. Zie Junij 1805.

EMDEN Vakant. Zie July 1804.

VEENHUIZEN Vakant. Zie Dec. 1801.

L I N G E N.

LINGEN den 16den Julij. Heden wierd voor onze Classicale Vergadering praeparatoir geëxamineerd de Student in de H. Godgeleerdheid JOHAN. LAURENS THEODOR COX gebóortig van *Geul* bij *Maastricht*, na vertoning van zeer loffelijke Akademische en Kerkelijke Getuigschriften; een gepast en bondig voorstel op den predikstoel gedaan hebbende over den opgegeven Text 1 *Tim.* I: 15. wierd dezelve, zoo wel over de oorspronglijke Bijbeltalen, als over de voornaamste stukken der Godgeleerdheid, naauwkeurig ondervraagd, en gaf in alles zoo vele blijken van bekwaamheid, dat

dat hij met eenparige stemmen onder het getal der Candidaten aangenomen, en tot den openbaren prédikdienst toegelaten wierd.

KLEEVE.

KRANENBURG. Zie Dec. 1804.

WEZEL.

BRUNEN. Zie Dec 1804.

HALTEREN staat Vakant te worden. Zie Dec. 1804.

DUISBURG AAN DEN RHYN.

DUISBURG Vakant. Zie Octob. 1800.

BREMEN.

ANSGARIE KERK Vakant. Zie Juny 1804.

MARIENKERK tweede en derde Leeraarsplaats Vakant. Zie Dec. 1804.

HAMBURG en LUBECK.

ALTONA. Zie July 1804.

NA-BERICHTEN

LETTER-NIEUWS.

ADVERTENTIE.

Bij A. Groenewolt, Boekhandelaar te *Groningen*, is thands gedrukt en word alom uitgegeven:

I. *Eene Verhandeling over het recht van beklemming* door Mr. T. HAAKMA TRESLING, gr. 8vo. à *f* 1-5. —

Het onderwerp is voor de liefhebbers der Vaderlandsche Rechtsgeleerdheid van zoo veel gewicht, dat dezelve dit boek niet ontberen kunnen. — Ook zijn er bij denzelven nog voorhanden eenige Exemplaren van het *Adversarium Criticorum Specimen* door denzelfden Autheur, gr. 8vo. à 16 St.

II. *Het Euangelie naar Paulus*, of Leerredenen over *Rom.* I: 16. Twede ſtuk door WILHELMUS JANSSONIUS Euangeliedienaar in de Hervormde Gemeente te *Uithuizen*. — Had de Schrijver in de voorgaande Leerrede *het gemoedsbeſtaan van den Apostel zelven* omtrent het Euangelie van Chriſtus ontvouwt, hij gaat nu voort ter ontwikkeling van de *gronden* die Paulus voor de billijkheid van zijn gemoedsbeſtaan bijbrengt; en ſchetst in deze twede Leerrede *de Natuur dier hoge Zaligheid* af die door het Euangelie aan Zondaren word gepredikt en aangeboden, voorkomende als een *eerſte grond*, waarom de Apostel zich der verkondiging van dat Euangelie niet behoeft te ſchamen, à 6 Stuivers.

III. *Verſchillend onderrigt aan een Leergierig Chriſten*, volgens het begrip van de Verzoening zonder of met *de voorwaarde des Geloofs*, à 2 Stuivers.

Manier van Negotie, of beknopt en nuttig Comptoir en Zakboekje, zeer dienſtig voor Kooplieden, Commiſſionariſſen, Aſſuradeurs, Bankiers, Factoors, Makelaars, Kaſſiers, Boekhouders, Winkeliers en voor allen wie zich op de negotie toeleggen. Men vindt in dit nuttig, belangrijk en profijtelijk Boekje, een beknopt onderrigt, in het *Italiaansch, of Koopmans Boekhouden*, voorſchriften van differente zoorten van Brieven zoo tot den Koophandel als andere zaken betrekkelijk, het varen van Schepen, Schuiten, Wagens en vertrekken van Posten, benevens eene lijst van de dagloonen; zeer geſchikt voor Bazen of die knechts in hunnen dienst hebben en nog veele belangrijke en weetenswaardige zaken meer, te veel om hier te noemen, zijnde de Prijs ſlechts 12 St. de uitgave geſchiedt te *Dordrecht* bij E. Bonte en verder in de meeſte Boekwinkels.

In alle Boekwinkels dezer Republiek is te bekomen: de vierde druk van het zo vermakelijk als nuttig Boekje getijteld: *Nieuw Natuurlyk Toverboek*, of de konst van den beroemden PINETTI, beſtaande den Inhoud van dit veel bevattend Boekje in het volgende: wat het vermakelijke betreft; in negen-en-vijftig fraaije *Konſtſtukjes* met de *Kaart* en andere *onderwerpen*, als ook verſcheide aardige *Gochelſtukjes*, waarmeede men zich op eene onſchuldige wijze kan vermaken. Ten tweede, wat het nuttige betreft, leert men 'er het volgende uit: het maken en bereiden van allerlei zoort en couleur van *Zegellak*; van *Vlakballen*, om uit allerlei zoorten van Kleederen en Stoffen de Vlakken, van wat aart ook geheel uit te maken; van *Glas* en *Porcelein Lym*. Voorts

een

een middel tegen de *tandpijn*; om de *Vliegen* te verdrijven; iets tegen de *Weegluizen*; het maken van *Inktpoeder*; om *bevroſe Leêr* weer te recht te brengen. *Azyn* van *Regenwater* te maken; *Bier* goed te houden dat het niet zuur word; een *fraaij aangezicht* te maken; een onſchatbaar doch goedkoop water voor de *ſchoonheid*; het maken van een goede *Brandzalf*; middel tegen het *Kolijk*; een' zeer *welriekende Zeep voor de Juffers*; een Water om alle vlakke meede uit te doen, en nog veele bijzonderheeden meer, te veel om te noemen; de Prijs is, om het voor elk verkrijgbaar te doen zijn maar 9 Stuivers.

KERK-NIEUWS.

NOORD-HOLLAND.

HAARLEM.

BENNEBROEK den 28ſten Julij 1805. Heden hadden wij het belangrijk voorrecht, van onzen onlangs beroepen Leeraar D. D. P. FARRET, onder ons te hooren inzegenen en zijnen dienst aanvaarden; — deszelfs Schoon-broeder D. J. BRUGMAN, Pred. te *Weſtzaandam*, bevestigde, bij vriendelijken affland van D. D. GROENEVELD KUIPER, Pred. te *Wijk aan Zee*, zijn Wel Eerw. in dezen zijnen post met eene welgepaste en nadrukkelijke Leerrede over *Jac.* I: 21*b.* en 22*a. Ontfangt met zachtmoedigheid het woord dat in [u] geplant word, het welk uwe zielen kan zalig maken. Ende zijt daders des woords, ende niet alleen hoorders.* Waarop de Bevestigde zich aan ons plegtiglijk verbondt met eene hartelijke en welbeſtrbeide Leerrede over *Joann.* III: 30. *Hij moet waſſen, maar ik minder worden.*

Geheel dit werk van dezen dag is tot groot genoegen afgelopen. — God vervulle genadiglijk de uitgeſproken zegenbeden, en geeve dat CHRISTUS meer en meer bij ons waſſe, tot bevordering van zijne Eer en onze Zaligheid!

INHOUD.

G. DE HAAS, over de Openbaring van JOHANNES. In drie Deelen. Eerſte Deel. Bladz. 3

P. HAACK, het Leven van PAULUS den Apoſtel. Derde Deels, eerſte en tweede Stuk. 11

Weekblad tot Nut van 't Algemeen voor het Jaar 1804. 14

Volledige Beſchrijving van alle Konſten, Ambachten, Handwerken, enz. Eén-en-twintigſte Stuk. — De Orgelmaker. — Derde Deel, met Platen. 24

H. TOLLENS, Proeve van Minnezangen en Idijllen. Derde Stukje. 26

C. DE LA BUSSIERE, Belangrijke Bijdragen tot de Regeering van ROBESPIERRE. 32

J. FOKKE, Geſchiedenis van de Agttiende Eeuw. Vierde Deel. Met Platen. 39

J. F. MARMONTEL, Nieuwe Zedelijke Vertellingen. Eerſte Deel. 45

A. VAN KNIGGE, over de Verkeering met Menſchen. Eerſte Deel. 52

Letter-Nieuws. 60

Naamlijſt der DD. Proponenten. 63

——— —— die beroepen zijn. 66

——— —— onder de Walſche Sijnode. 67

Sijnode van *Zuid-Holland*. 67

Berigt van 't Sijnodus van *Zuid-Holland*. 71

Sijnode van *Overijſſel*. 71

——— van *Stad en Landen van Groningen*. 74

Akademie- en School-Nieuws. 77

Kerk-Nieuws. 84

Naberigt Letter-Nieuws. 115

——— Kerk-Nieuws. 117

MAANDELIJKSCHE UITTREKSELS OF BOEKZAAL DER GELEERDE WERELD;

HONDERD

EN

EEN-EN-TACHTIGSTE DEEL.

Voor AUGUSTUS 1805.

Te AMSTERDAM, bij
DE ERVEN D. ONDER DE LINDEN EN ZOON.
MDCCCV.
Met Privilegie.

UITTREKSELS.

JESAIAS vertaald en opgehelderd door J. H. VAN DER PALM. *Eerſte Deel. Te* Amſterdam *bij* J. Allart, 1805. 469 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f* 3-12-:

De voortreffelijkheid van het Profetiſch Boek van JESAIAS, het welk aan het hoofd der *Profetiſche* Boeken des Ouden Testaments geplaatst is, heeft men, ten allen tijde, gevoeld en geprezen, maar nooit zoo duidelijk begrepen en in het regte gezigtpunt geſteld, als ſedert de uitlegkunde in de laatstverlopene eeuw op vaste en redematige gronden is gevestigd en ons geleerd heeft, de oude Hebreeuwſche Profeten, en in het bijzonder JESAIAS, tevens te beſchouwen als verhevene Dichters, die de Godlijke ingevingen en Godſpraken, met alle de kracht en ſieraad der Dichtkunde bekleed, hebben voorgedragen. Sedert welken tijd wij ook, in onze moedertaal, de overzettingen van dezen Profeet, zoo van MICHAËLIS, als van onzen Landgenoot VAN HAMELSVELD, lezende, deszelfs waren zin kunnen vatten, en des Profeten meening en bedoeling treffen kunnen, het welk ook den ongeleerden, die ſmaak en dichterlijk gevoel heeft,

opwekt en in ſtaat ſtelt, om dezen, met recht, als *Euangelisch* geroemden Profeet, met luſt en voordeel te lezen.

De Heer VAN DER PALM, die zich door zijne Vertaling en verklaring van ſommigen van DAVIDS *Psalmen* voor lang den roem verworven heeft, van eenen geſchikten en overbekwamen Uitlegger der Heilige ſchriften, thans eenige ademtogt hebbende van zijnen bezigen en moeijelijken Post, geeft thans aan zijne landgenooten eene nieuwe verklaring en opheldering van dezen Dichter-Profeet, welk werk als een huisboek zal kunnen gebruikt worden, om ieder, die den Profeet JESAIAS, in den waren zin zijner woorden, in den rijkdom en de kracht zijner dichterlijke voorſtelling, in den omtrek zijner heerlijke uitzigten in het toekomende, naar de voorlichting van Letter- Geſchieden Oudheidkunde, verlangde te verſtaan; om elken zoodanigen, als Huisvaders en Huismoeders, die de kennis der Bijbelſche Boeken voor zich en de hunnen van belang rekenen, tot eene gereede handleiding ter bereiking van dit einde te verſtrekken; en het tevens niet onnuttig te doen zijn voor hun, die de beoefening der gewijde Uitlegkunde tot hunne voorname bezigheid zien geſteld."

Deze nieuwe vertaling is, ten aanzien van taal en ſtijl, ongemeen kiesch en keurig, en ten aanzien der zaken, getrouw; de Vertaler, een man van Dichterlijk gevoel, en zelf door dat vuur ontſtoken, geen vreemdeling in de taal der geestverrukking, en toegerust met alle de vereischten, daar toe behoorende, heeft het gevoel en de uitdrukking van het oorſpronkelijke weten te treffen. Zie hier eene proeve, zijnde het XI en XII Hoofdſtuk, welke eene heerlijke voorzegging en beſchrijving van het Godsrijk behelzen:

1. *Eens zal uit* JESSE'S *afgehouwen tronk*
Een rijsje botten, ... *Een*

Een groenend lot uit zijne wort'len ſchieten;
2. *Jehova's Geest zal op hem rusten,*
De Geest van wijsheid en verſtand,
De Geest van raad en heldenmoed,
De Geest van wetenſchap en van Jehova's vrees!
3. *Jehova's vrees zal hem geheel doordringen;*
Niet naar den ſchijn der oogen zal hij rigten,
Noch naar 't gehoor der ooren vonnisſen;
4. *Hij wijst den armen onpartijdig regt,*
En handhaaft ſteeds de zaak der wereloozen;
Den onderdrukker treft de geeſſel zijnes monds,
En de adem zijner lippen doodt den booswicht!
5. *Geregtigheid zal zijner lendenen,*
En waarheid zijner heupen gordel zijn!

---

6. *Dan ziet men wolf en lam te zamen weiden,*
Den luipaard bij het bokje nederliggen,
Het kalf, de leeuw en de os in eene kudde,
Een jeugdig knaapje weidt ze;
7. *Dan graast de beer gelijk de koe,*
In 't zelfde leger leggen zij haar jongen neder,
De leeuw eet ſtroo gelijk een rund;
8. *Dan ſpeelt de zuig'ling bij een adderhol,*
Het pas geſpeende kind ſteekt, onbeſchadigd, zijne hand
In 't hol des baſiliſken!
9. *Geen leed, geen ſchade rigt men aan*
Op mijnen gansſchen heiligen berg,
Want de aarde zal vol zijn van Jehova's kennis,
Gelijk de wateren het bed der zee bedekken!

---

10. *Ja! in dien dag zal* JESSE's *ſtam,*
Tot een banier der volken opgerigt,
De vraagbaak zijn der Heidenen,
En heerlijk zal zijn rustplaats wezen!
11. *Dan zal de Heer, ten tweeden maal,*
In zijnen arm vergaderen,
En eigenen zich toe het overſchot zijns volks,

Dat overbleef van Asſur,
En van Egypten, Pathros, Cusch en Elam,
Van Sinear, van Hamath en de aan zee gelegen ſtreken.
12. *Dan rigt hij een banier den Heid'nen op,*
Vergadert Israels ballingen,
Verzamelt Juda's verſtrooiden,
Uit de vier hoeken des aardryks.
13. *Dan zal uit Efraïm de jaloezij geweken,*
De vijandſchap uit Juda zijn te niet gedaan;
Neen! Efraïm zal Juda niet benijden,
En Juda Efraïm niet meer benaauwen!
14. *Maar zaam vereenigd zullen zij*
Den Filiſtijn, ten weſten, op den ſchouder vliegen,
En deelen zaam den buit van 't oosten;
Zij taſten Edom aan en Moab,
En dwingen Ammons volk tot onderwerping!
15. *Dan zal Jehova*
Den inham van Egypten's meer verdroogen,
En, in een' magtigen ſtormwind,
Zijn hand bewegen tegen den Euphraat,
In zeven beken hem verdeelen,
Dat men geſchoeid daar door kan gaan.
16. *Dan zal er een gebaande heerweg zijn,*
Voor 't overſchot zijns volks,
Dat overbleef uit Asſur,
Gelijk er eens voor Israel was,
Toen 't uit Egypten toog.

---

1. *Dan hoort men uit uw' mond dit lied:*
Ik dank u, Jehova!
Dat mij uw gramſchap trof;
Thans is uw toorn bedaard,
En gij vertroost mij!
2. *Zie! God is mijn Verloſſer,*
Ik ben gerust en zonder vrees,
Mijn roem en lofzang is Jehova,

Hij,

Hij; Hij was mij ten redder!
3. *Dan zult gij, juichende,*
Met volle ſtroomen putten,
Uit bronnen van geluk en heil.
4. *Dan zingt gij in dien dag:*
Looft Jehova, prijst zijn' naam,
Maakt bekend den volken zijne daden,
Vermeldt, hoe hoog zijn roem verheven is!
5. *Prijst met ſnarenſpel,*
Wat Jehova heerlijks deed,
De gantſche aarde weete het!
6. *Galmt en juicht al wat in Sion woont,*
Want groot is in uw midden,
Israels Heilige!

Wie, die eenigzins ſmaak heeft, wordt hier niet getroffen door de harmonieuze en beeldenrijke Poëtiſche taal, in deze Hoofdſtukken heerſchende, en het oorſpronkelijke zoo na op zijde ſtreevende?

Wat de *Opheldering* betreft, de Heer VAN DER PALM ſpreekt kortelijk in zijne Inleiding, van de *Profeten*, en *Profetiſche ſchriften* in het gemeen; en in het bijzonder van JESAIAS *perſoon*, *geſteldheid van den Joodſchen ſtaat*, *inhoud*, *karakter*, *en verdeeling* van dit Boek. Van den *Inhoud* zegt hij: „ Het behelst boetredenen tot zedelijke verbetering, van een' vermanenden, beſtraffenden en bedreigenden toon, vrijmoedig, ernſtig en onbewimpeld: het behelst troostredenen, in de dierbaarſte beloftenisſen, de aangenaamſte en vrolijkſte uitzigten beſtaande, voor de natie in 't gemeen, en het beste deel derzelve in 't bijzonder. Het behelst voorzeggingen van de lotgevallen van den Joodſchen ſtaat, die tot de laatſte eeuwen der kerk doorloopen; voorſpellingen daarenboven van den ondergang der naburige rijken en volken, die in het lot der Joodſche kerk gemengd waren. Het behelst eindelijk de nadrukkelijkſte en duidelijkſte voor-

zeggingen aangaande den Messias, het werk der verlossing, de verkondiging en uitbreiding van het Euangelium, door hem gepredikt en geopenbaard."

De *verdeeling* geeft hij dus op: „ Wij onderscheiden JESAIAS Profetiën, naar de orde, waarin wij dezelve gerangschikt vinden, in vijf bijzondere deelen. Het eerste Kap. I—XII. behelst Profetien over *Juda* en *Jeruzalem*. Het tweede Kap. XIII—XXIII. de lasten aangaande verscheiden aangrenzende en andere volken, die op de lotgevallen der Joden aanmerkelijken invloed hadden. Het derde wederom voorzeggingen aangaande *Juda* en *Israel* Kap. XXIV—XXXV. Het vierde is Historisch en bevat voornamelijk de geschiedenis van den Assyrischen krijg in de dagen van HIZKIAS, Kap. XXXVI—XXXIX. Dit vinden wij ook bijkans woordelijk in het tweede boek der Koningen verhaald. Eindelijk het grootste en voornaamste deel Kap. XL—LXVI voorzegt der Joden verlossing uit *Babylon*, derzelver lotgevallen bij en na de komst van den Verlosser, tot aan het einde der eeuwen; voorts den val der afgoderij, de zegepraal der waarheid, en de bevrijding aller volken van dwaling en bijgeloof door den Zoon van DAVID, den grooten Hersteller der natie; en dit alles in eene aaneengeschakelde reeks van de voortreffelijkste en schoonste Leerredenen."

Vervolgens vindt men de doorloopende Vertaling van elk Dichtstuk of elke Godspraak; waarna onmiddelijk derzelver verklaring volgt. Wij willen ook daar van eene en andere proeve geven.

JESAIA II: 1—4. is eene Profetie van eenen gezegenden tijd, welke ook *Mich.* IV: 1—3. voorkomt, hier van zegt de Heer VAN DER PALM, *Blads.* 69. „ Wij vinden deze belofte nog éénmaal, en wel zoo goed als woordelijk, in de schriften van MICHA, Kap. IV: 1—3. Nu vraagt men

men niet zonder rede, (reden), wie van beiden ze van den anderen ontleend hebbe, JESAIAS van MICHA, of MICHA van JESAIAS, 't geen onzeker is, dewijl deze twee Profeten tijdgenooten van elkander waren. De meesten zijn van gevoelen, dat wij hier de eigen woorden van JESAIAS hebben, en dat MICHA ze van hem heeft overgenomen, daar hij ze ter aangehaalde plaatse als een' tekst gebruikt, dien hij in het vervolg zijner rede verklaart, ontwikkelt en uitbreidt. MICHAËLIS daarentegen meent, en brengt eenige redenen voor zijn gevoelen bij, dat MICHA de Autheur dezer Profetie is, en dat JESAIAS hier van de toen alöm bekende woorden van dien Profeet tot zijn oogmerk gebruik maakt."

„ Na behoorlijk onderzoek is het ons bedenkelijk voorgekomen, of niet JESAIAS en MICHA beide even veel, of liever even weinig regt hebben om zich de woorden dezer Godspraak als de hunne te zien toeëigenen? of ze niet van een derden, van een *ouder en ons thans onbekenden Profeet afkomstig zijn*, en door *onze* beide Gods-mannen gebruikt, *door ieder tot zijne bijzondere en tegenwoordige bedoeling*? Dit is even waarschijnlijk, oppervlakkig beschouwd, als de vorige gevoelens, en wij hebben voor het onze nog deze drie redenen:

„ *Voereerst*, het is wel gebruikelijk, dat latere Profeten de woorden van vroegeren ontleenen, maar niet zoo zeer, dat tijdgenooten ze van elkander borgen, veel min de een des anderen uitspraken als tekst commentariëren. *Ten anderen*, of bij JESAIAS, of bij MICHA, komt onze Profetie voor als eene alom bekende nationale belofte, die in ieders hart en geheugen was, en bijkans op ieders tong zweefde; doch indien dit zoo is, is het veel waarschijnlijker, dat de belofte reeds van ouder dagteekening dan de leeftijd dier Profeten is, dan dat zij zoo spoedig onder de natie zou

verſpreid zijn, en gezags genoeg verkregen hebben, om bij ieder als eene Goddelijke volks-belofte gezocht te wezen en bekend te ſtaan. *Eindelijk* kunnen wij volgens ons gevoelen het zonderling verſchijnſel beter verklaren, dat zulk eene ongelijkſoortige Godſpraak de inleiding tot de volgende boetrede van JESAIAS moet uitmaken, gelijk te zijner plaatſe blijken zal."

Wij voegen er bij, dat deze opheldering ook reeds voorgeſteld en aangenomen wordt, in de Bijbelvertaling van VAN HAMELSVELD, gelijk zij, in der daad, zich door hare eenvoudigheid ten ſterkſte aanprijst.

Hoe beſcheiden de Heer VAN DER PALM zij, in het verklaren dezer oude Godſpraken, en hoe afkeerig, om, gelijk niet zelden door vrienden van hergene nieuw heet, geſchiedt, uit der hoogte neder te zien op oude Uitleggers, moge blijken, uit het gene hij ſchrijft over *Jeſ.* VII: 14. welk vers hij dus vertaalt en verklaart:

„ *Nu dan, de Heer zal zelf aan u een teeken geven:*
„ *Zie, een maagd wordt zwanger,*
„ *Baart een' zoon,*
„ *En noemt zijn' naam,*
„ GOD MET ONS!"

„ Geen enkel gedeelte van dit geheele boek wordt op verſchillender wijzen verklaard en opgevat, dan dit vers, het zij men het op zichzelven, of wel in verband met de beide volgende verzen beſchouwe. Die geſchil te beſliſſen, of ſlechts van verre daarover eene ſtellige uitſpraak te doen, zal geen onzer Lezeren van ons vergen, te minder, daar alles hier niet zoo zeer afhangt van de denkbeelden, die wij bij onzen Schrijver vinden, als van die, welke wij zelve medebrengen; en de partij, die elk in dezen kiest, niet zoo zeer bepaald

paald wordt door zijn taal- en uitlegkundig gevoel te dezer plaatse, als wel door zijne wijze van zien en oordeelen omtrent andere voorwerpen in 't algemeen; als daar zijn: de aard der Messiaansche voorzeggingen, der aanhalingen van dezelven bij de Schrijvers des Nieuwen Testaments, en dergelijke. Wij zullen derhalve alleen de voornaamste der verschillende gevoelens kort en duidelijk uit elkander pogen te zetten, ten einde een iegelijk daar uit kieze, 't geen hem het waarschijnlijkste voorkomt, 't geen het meest met zijne aangenomen denkwijze en grondbeginselen overeenkomstig is."

„ Zeer veel komt er op aan, of men bij de woorden: *eene maagd wordt zwanger* enz. aan de wonderdadige bevruchting eener reine maagd, die maagd was en bleef, ook na de ontvankenis, denken moet, dan wel de woorden verklaren van eene jonkvrouw, die nu, toen JESAIAS dit sprak, nog wel maagd was, maar bezwangerd zijnde, het *niet langer bleef, zoo dat er niets bovennatuurlijks in dit geval plaats had*, en de kracht van het teeken, door den Profeet gegeven, niet daarin, maar elders te zoeken zij. Hieruit ontstaat eene tweederlei soort van uitleggingen, die de orde ons gebiedt te onderscheiden."

„ Volgens het eerste gevoelen vinden sommigen hier eene regtstreeksche Profetie, aangaande den Messias; volgens hen geeft Jehova aan ACHAZ een teeken, en dit teeken is de wonderbare geboorte van den Zaligmaker, uit eene onbevlekte maagd, in de volheid des tijds. Vraagt men, hoe deze gebeurtenis, die meer dan zevenhonderd jaren daar na eerst zou voorvallen, een teeken kon zijn van de verlossing, die binnen twintig of een en twintig jaren reeds daar zou zijn? Men antwoordt: in zoo verre als de zekerheid van het een aan het ander wordt vastgemaakt. Werd de wondergeboor-

te

te van den Messias gesteld tot het teeken van *Jerusalems* tegenwoordige bevrijdinge, dit gaf te kennen, dat *Sion* en *Juda* zoo zeker uit haren tegenwoordigen nood verlost zouden worden, als de Messias op den bepaalden tijd en wijze ter wereld zou komen. Deze verklaring onderstelt wijders, dat de wonderbare geboorte van den aanstaanden Verlosser, uit eene reine maagd, in dien tijd niet onbekend was, en dat de uitdrukking, *de maagd*, de godvruchtigen van dien tijd terstond deed denken aan de Moeder van den Verlosser, die door MICHA, JESAIAS tijdgenoot, op eene soortgelijke wijze schijnt omschreven te worden: *tot dat zij, die baren zal, gebaard zal hebben*, Kapittel V: 2."

„ Tot bevestiging van dit gevoelen beroept men zich op het gezag van MATTHEUS, die in zijn Euangelie Kap. I: 22, 23. deze woorden als eene regtstreeksche voorzegging aanhaalt, door welker herinnering JOZEF, MARIA's bruidegom, terstond van alle achterdocht ontheven werd: en men *dringt* wijders aan op het Hebreeuwsch spraakgebruik, volgens 't welk men niet zou mogen vertalen: *eene Maagd*, onbepaaldelijk, maar volstrekt zou moeten vertalen: *de Maagd*, met duidelijke aanwijzing eener bepaalde Jonkvrouw, welke of aldaar tegenwoordig moest zijn, of onderstelt werd algemeen bekend te wezen."

„ Brengt men hier tegen in, dat de Profeet hier een teken geeft, waaraan ACHAZ weinig had, en 't welk reeds geloof onderstelde, wilde men er door gerust gesteld worden; men antwoordt, dat het juist Gode betamende was, thans zulk een teeken te geven, waardoor wel zijne dienaars vertroost en versterkt werden, maar ACHAZ nu niet langer weêrhouden werd van zijn' eigen' zin te volgen."

„ Vraagt men eindelijk, hoe deze uitlegging met den inhoud van het volgende vijftiende en zestien-

tiende vers *is* overeen te brengen? men kan gerédelijk antwoorden: dat deze twee verzen op zich zelven ſtaan, dat daarin niet van *Immanuël*, maar van een geheel ander kind, daar tegenwoordig, en waarſchijnlijk van *Schear Jaſchub*, den zoon van JESAIAS, geſproken wordt."

„ Een iegelijk ziet, dat dit gevoelen, behoorlijk voorgeſteld, en met goede redenen bekleed, niet verdient als ongerijmd, of alleen op vooroordeel gegrond, verworpen te worden; en dat het althans de voorkeur verdient boven eene andere opvatting, volgens welke JESAIAS voorſpelling eene dubbele betrekking zou hebben, en op den tijd waarin hij leefde, en op de wonderbare geboorte van den Zaligmaker: dat namelijk hier van de wonderdadige zwangerſchap eener ongerepte maagd geſproken wordt; doch dat dit wonder in JESAIAS tijd ook dadelijk gebeurd zou zijn; dat toen ook eene reine maagd is bevrucht geworden; dat de zoon, *dien zij baarde, Immanuel is genoemd; dat bij zijne geboorte de verloſſing des lands eenen aanvang nam*, en dat eindelijk deze gebeurtenis eene ſchaduw was en afbeelding der wonderbare geboorte van den grootſten Verloſſer der natie uit MARIA, zoo dat in hem de voorzegging eerst haar volkomen beſlag en vervulling kreeg. Dan, behalve andere zwarigheden, die hier tegen kunnen ingebragt worden, is er eene, die vrij gewigtig ſchijnt, dat, namelijk, dit teeken te twijfelachtig was, en dat, hoe zeer wij aangaande JEZUS onloochenbaar mogen overtuigd zijn, dat hij uit eene zuivere maagd geboren is, men echter van geene andere moeder met genoegzame zekerheid weten kon, dat zij na hare ontvankenis maagd gebleven was, terwijl het in dezen, ter bevestiging, naauwelijks genoegzaam zijn kon, dat de overige dingen in de voorzegging juist uitkwamen, te weten, de zwangerheid der bedoelde jonkvrouw kort na

de-

dezen tijd, en dat zij juist een' zoon baarde, op welke beide bijzonderheden wij echter geenszins ontkennen, dat men zich zou kunnen beroepen."

„ Doch er zijn velen, vooral onder de nieuwere Schriftverklaarders, die hier geene, noch regtstreeksche, noch zijdelingsche voorspelling aangaande de geboorte van den Messias vinden, noch ook iets wonderbaars of bovennatuurlijks in het alhier bedoelde meenen gelegen te zijn; die dernalve den zin van dit vers op deze of soortgelijke wijze verklaren: JESAIAS wilde aan den Koning en de verdere omstanders te kennen geven, dat de tegenwoordige nood des Lands van geen langen duur zou zijn, dat binnen één jaar, ja binnen minder dan één jaar tijds, het voornaamste gevaar zou geweken zijn, en Jehova blijken gegeven hebben, dat hij *Juda* nog niet geheel verlaten had. Dit drukt hij, in den geheimzinnig Profetischen stijl aldus uit: *eene maagd*, dat is eene jonkvrouw, die nu nog maagd is, *wordt zwanger, zij baart een' zoon, en noemt zijn' naam Immanuel*, GOD MET ONS! In den tijd, die, volgens den loop der natuur, daar toe vereischt wordt, dat eene maagd ontvangt, en een kind ter wereld brengt, zal *Jeruzalems* verlossing opdagen; Gij zoudt dat kind, een zoon zijnde, veiliglijk vooraf reeds noemen kunnen: *Immanuel*, GOD MET ONS! Niemand zal ontkennen, dat deze verklaring een zekeren stempel van eenvoudigheid draagt, en dat men gevaar zou loopen zijne onkunde in den Profetischen stijl te verraden, indien men dezelve van dien kant wilde aantasten."

„ Zegt men intusschen, dat hier door de nadruk van het Hebreeuwsch voorvoegsel, 't welk overeenkomt met ons bepalend lidwoord *de*, *de maagd*, en niet *eene maagd*, verloren gaat, men kan, onzes inziens, gerustelijk antwoorden, dat de aard van dit voorvoegsel ook genoegzaam wordt uitgedrukt

drukt door de omſchrijving: *eene, die nu nog maagd is*, en dat men dit bezwaarlijk anders in het Hebreeuwsch zou kunnen zeggen. Terwijl eindelijk de aanhaling van MATTHEUS, volgens deze Uitleggers, gehouden moet worden voor eene accommodatie, van gelijken aard en ſoort, als wij meermalen bij denzelfden Schrijver aantreffen, en waarvan de plaatſen vs. 15. en vs. 17 en 18, in het IIde Hoofdſtuk van deszelfs *Evangelie*, ten voorbeelde kunnen ſtrekken."

„ Zie daar, zoo wij meenen, de voornaamſte uitleggingen dezer moeijelijke plaats, duidelijk en onpartijdig voorgedragen; wij onthouden ons van alle beſliſſing, vooral tuſſchen de eerſte en laatſte derzelve, om de redenen hier boven reeds opgegeven, en voegen hier alleen bij: dat wij even afkeerig zijn van de handelwijs der genen, die, het nieuwe bij uitſluiting beminnende, de aanhangers van oudere, en zoogenaamde regtzinnige verklaringen, terſtond van domheid, vooroordeel of *bijgeloof beſchuldigen; als van de handelwijze dezer laatſten, wanneer zij alles, wat* van hunne gevoelens ſlechts wat verder dan gewoonlijk afwijkt, aan Godsdienſteloosheid, of, ten beste genomen, aan ligtzinnigheid toeſchrijven. Intuſſchen raden wij elk, die daar toe gelegenheid heeft, LOWTH over deze plaats te vergelijken."

Dit eerſte Deel bevat, op deze wijze, XX *Hoofdſtukken* van JESAIA, en zal nog door twee Deelen gevolgd worden, zoo dat het geheele Werk in drie Deelen, na genoeg van dezelfde uitgebreidheid, als het tegenwoordige, voltooid zal zijn, waar bij de geachte Schrijver hope geeft, dat de beide andere deelen, nog gedurende den loop van dit jaar, in het licht zullen verſchijnen, vermits alles zoo verre, door hem is afgewerkt, dat daaraan, de beſchaving der Vertaling ſlechts uitgezonderd, alleen de laatſte hand voor de Drukpers ontbreekt.

De

De BRIEF van JAKOBUS in Leerredenen, door MARTINUS STUART. *Christen Leeraar bij de Remonſtrantsch-Gereformeerde Gemeente te* Amſterdam. *Eerſte Deel. Te* Amſterdam *bij* J. Allart, 1804. 301 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f* 1-16-:

Hoe zeer ook de groote Hervormer LUTHER, misleid door eene te oppervlakkige beſchouwing van den inhoud van den Brief van JAKOBUS, en deszelfs ſchijnbare, maar nimmer wezenlijke tegenſpraak met de leere van PAULUS, aangaande de regtvaardigheid des zondigen menſche, voor God, alleen door een opregt geloof, de onbedagte uitſpraak gedaan hebbe, om denzelven voor eenen *Brief van ſtroo* te verklaren; nadere overwegingen en eene verlichte Uitlegkunde hebben de waarde en voortreffelijkheid van dezen Brief in een helder daglicht geſteld, en zijnen inhoud als geſchikt erkend voor de behoeften van alle *Chriſtenen* in alle eeuwen. Hij is zoo rijk in verhevene leeringen, vermaningen, onderwijzingen, dat hij, hoe vaak door ſchrandere Uitleggers verklaard en ontvouwd, ſteeds bij herlezing nieuwe leſſen van waarheid en wijsheid oplevert. De waarheid van dit gezegde wordt bevestigd door den arbeid, op nieuw daar aan beſteed door den Eerw. STUART, die denzelven achtervolgens in eenige Leerredenen voor zijne Gemeente te *Amſterdam* behandeld, en die Leerredenen thans in druk uitgegeven heeft, waar van wij, bij deze gelegenheid, het eerſte Deel aankondigen, zullende het geheele werk in drie deelen voltooid zijn.

Wij

Wij zullen, meenen wij, van deze Leerredenen niet te sterk spreken, wanneer wij er van zeggen, dat kieschheid van gedachten, netheid van voordragt, juistheid van oordeel, en juist inzien in den aart en uitgebreidheid der Christelijke zedeleere, met naauwkeurige en schrandere uitlegkunde, in dezelve, hand aan hand gaan, en elkanderen den voorrang betwisten, zoodat elk bedachtzaam Lezer zich tot hartelijke belangstelling en deelneming, onder het lezen en overdenken, zoetvoerig vindt opgeleid en opgewekt, en schoon hij al hier en daar deze of gene bijzonderheid uit een ander oogpunt mogt beschouwen, of eene andere rigting van gedachten volgen, nogtans met vrucht en stichting, ter betrachting van het gene waar en goed is, volvaardig besluiten zal.

Inzonderheid munten deze verklarende Leerredenen daardoor uit, dat zij, door de aanwijzing van het verband, het welk de Prediker in dezen Brief van JAKOBUS heeft naargespoord, aan denzelven eene eenheid en ronding geven, welke daar aan eene verstaanbaarheid en duidelijkheid bijzetten, welke men veelal in verscheidene verklaringen van dezen Brief missen zal. „Men heeft," zoo spreekt de Heer STUART zelf in zijne Voorrede, „zoo ver ik wete, in dezen brief nog nimmer een doorgaand verband gevonden, maar telkens gemeend, te stuiten aan op zich zelve, buiten verband, staande voorschriften. Ik voor mij heb gemeend, een doorgaand verband in denzelven te vinden en daaruit op vele plaatzen een geheel eigen inzicht te verkrijgen in den zin van deszelfs Schrijver. Dit geheel zamenhangend verband van alle deszelfs deelen is mij zelfs zoo blijkbaar voorgekomen, dat ik bevreesd zou geworden zijn voor bedrog mijner verbeelding, ten zij bevoegde oordeelaars mij bemoedigd hadden door hunne toestemming, en ik eindelijk had kunnen geloven, dat

de beschaving eenes aanmerkelijken deels der H. Schrift tot aanmoedigbrank zeer veel tot dieper inzicht van des gewijden Schrijvers geest voorheeft boven een doorlopende aanteekening der beste Uitleggers."

Ten aanzien van den vorm of wijze van behandeling heeft de Leeraar zich bijzonder toegelegd, om zijne Verhandelingen over de onderwerpen der teksten zoodanig in te rigten, dat derzelver verdeeling en alle de redenen en bewijzen ter staving van derzelver leering eenigsins ontleend zijn uit de teksten zelven; welke wijze van behandeling hij, bijzonder, aan zijne Ambtsbroederen aanprijst, als ondersteunende voor den hoorder, gemakkelijk voor den Prediker, en als gedurig nieuw zelfs over de meest behandelde onderwerpen.

In de X Leerredenen van dit eerste deel wordt het eerste Hoofdstuk van dezen Brief ontvouwd, opgehelderd en toegepast. De eerste dezer Leerredenen, over het 1ste vers is eene algemeene Inleiding, welke handelt over den Schrijver des Briefs, den geest van welken hij gerigt is, zijne echtheid, inhoud, stijl en voortreffelijkheid. O! hoe veel schoons en goeds", zegt de Redenaar Bladz. 23. „behoort ons, M. T., dan de onderneming, om dezen gansehen brief, van stof tot stof, uitvoerig naar te gaan! Wijsheid des harens, moest in verdraagzaamheden, bedachtzaamheid in voorspoed, heiligheid voor God wachten ons dan bij op, als zoo veele leidsvrouwen op onzen weg, en bieden ons, met haar heerschend schoon, de veiligste beschutting voor alle verleiding der dwaasheid, der onbedachtheid, der kleinmoedigheid en der onkunde, aan wier zijde zij zelve de bevalligheden hebben aangetrokken, om ons onafscheidbaar aan haar lessen te verbinden! Acht dan het mij altijd gebeuren mogt, onze aandacht gehoorig op-

merk-

merkzaam te houden op hare voorschriften! Maar, boven al, dat het mijn deel mogt zijn, uwe zielen voor altijd te verbinden aan haar geleide! Dat mij zelven daartoe hare schoonheden steeds levendig in de oogen schitterden, en mijne eigene pogingen ter zedelijke volmaking mij eenen waardigen Leeraar der pligten maakte, aan welken de H. JAKOBUS het allerlisschend gezag zijnes *Rechtvaardigen* naams heeft gehecht!"

Eindelijk toont deze Leerrede aan het nuttig gebruik, welke wij, Christenen, voor ons ook in dezen tijd van dezen Brief kunnen en moeten maken.

Wij staan verlegen, waar wij uit dit Deel aan onze Lezeren tot eene proeve zullen aanbieden. Doch, daar wij andere gelegenheid zullen vinden, om iet van de wijze van verklaring, en van het verband van den Brief te zeggen, bij de aankondiging der volgende deelen, willen wij ons bepalen tot het toepassend gebruik in de VIII. Leerrede, wier *hoofd inhoud is: kennis en deugd in het Christendom vereenigd*, over *Hoofdst. II 22—25.* in het welk de Leeraar drie stukken uit de gemelde verzen afleidt, 1. *dat men het woord moet hooren, en alzoo in de volmaakte wet, die der wijsheid is, inzien;* 2. *dat men echter niet enkel moet hooren, niet blootelijk inzien en weder weggaan;* maar 3. *dat men tevens en vooral daders des woords moet zijn.* Deze stukken worden dus aangewezen en overtuigelijk voorgedragen.

„ I. *Men moet het woord hooren.* Dit wilde JAKOBUS zoo duidelijk, als hij volstrekt begeerde, dat men het niet enkel bij het hooren zou laten. Wil men zijn gelaat kennen, dan moet men den spiegel te baat nemen; alleen maar niet, om vluchtig, als in het voorbij gaan, in te zien; en het is er aldus zoo ver af, dat het *hooren* niet vereischt zou worden, dat het *blijven bij den spiegel, bij*

het inzien in de volmaakte wet, integendeel eene vermaning insluit, om altijd te willen hooren; dat is, om alle gelegenheden waar te nemen tot vordering in, — of verlevendiging van — *Euangelie*-kennis, zoo door eigene oefening der Gewijde Schriften, en eigen gebruik van Godsdienstige Geschriften als door de deelneming aan die openbare Godsdienstoefeningen, van welken de voordragt van de *Euangelie*-leer een aanmerkelijk gedeelte uitmaakt."

„ De redenen der noodzakelijkheid hiervan loopen immers, ook buiten de gelijkenis in den tekst, terstond in het oog?"

„ 1. Kennis des *Euangeliums* is toch volstrekt noodig ter betrachting van *Euangelische* deugd? Men moet door hetzelve God kennen als *vader*, om Hem van ganscher hart te beminnen, en volmaakt op hem te vertrouwen; — men moet uit hetzelve CHRISTUS kennen als vredebode des Hemels, als *borg eenes beteren verbonds*, om zich op hem te verlaten; — men moet den aard, de uitgestrektheid en werking der *Euangelie*-pligten kennen, om derzelver vervulling opregt te willen; — men moet den ganschen troost des *Euangeliums* in den geest hebben, om denzelven in alle bezoekingen toe te passen. Dit alles is zoo waar, dat het geene tegenspraak duldt, en veel *onchristenlijks* in het *Christendom* van alle tijden, inzonderheid ook van deze dagen, mag veilig worden toegeschreven aan het gebrekkige der zuivere *Euangelie*-kennis bij hun, die dezelve echter openlijk belijden."

„ 2. Herinnering des *Euangelie*-woords is, verder, geene mindere behoefte ter betrachting, dan deszelfs kennis zelve. 's Menschen geest, hoe gelukkig ook van vermogens, kan, zonder herinnering, niets volkomen bewaren. De diepst ingeprente, meest herhaalde, en langst beoefende lessen der taalkennis, in de jeugd aangenomen, ver-

verdwijnen uit het geheugen veel vroeger, dan men mogelijk acht, wanneer men dezelven niet gedurig onderhoudt; — de eenvoudigſte en wiskundigſte regelen van reekenkunde, meetkunde en wat diens meer is, worden vergeten zonder herinnerende oefening, ſchoon zij op zich zelve onveranderlijke waarheden zijn, — en de *Euangelie*-kennis, het geloof van bovenzinnelijke waarheden, de bewijzen voor hare geloofwaardigheid en goddelijkheid, doorgaands in de jeugd ontvangen, wanneer ſchier alles van ſtille overdenking afſtrekt, zouden alleen in de ziel nimmer worden uitgewischt? Neen, waarlijk, ook hier wordt alles flaauw en flaauwer, ten zij telkens de voorige overtuiging verlevendigd en verſterkt worde, en men misreekent zeker niet, wanneer men de twijfelarij en den veelvuldigen afval dezer dagen grootendeels toeſchrijft aan de verwaarlozing der duurzame oefening der *Euangelie*-kennis in hun, die eenmaal eene *belijdenis aflegden*, wier gronden hun reeds *zijn ontzonken*."

„ 3. Aanmoediging en opwekking ter betrachting is eindelijk den *Chriſten* zoo noodig, als herinnering en kennis. Geheel iets anders is het toch zijnen pligt te kennen, of tot denzelven vermaand te worden; iet anders ook troostgronden te weten, of op dezelven geleid te worden. Was de ſterveling enkel redelijk, zijne kennis van het goede zou van zelfs deugd zijn, — zijne bewustheid van Gods liefde zou onmiddelijk vertrouwen voortbrengen: maar hij is tevens zinnelijk, zijne begeerlijkheden doen hem zijnen pligt voorbij zien, de traanen van zijnen rouw verduiſteren zijn uitzigt, of de moeijelijkheid van zijne taak trekt zijnen geest af van de vergelding des loons. Hoe is hem in dien ſtand de opwekking van elders geene behoefte? Hoe dikwijls dan juist de grootſte behoefte, wanneer hij dezelve of het minst gevoelt,

of het minst vervulbaar acht? Is dit nu zoo, hoe duidelijk valt dan elk de noodzakelijkheid in het oog, om altijd naar Gods woord te hooren, en om bovenal van deszelfs openlijke voordragt die treffende opwekkingen, aanmoedigingen en vertroostingen af te wachten, wier verrassende ontmoeting doorgaands derzelver kracht verdubbelt."

„ Alle deze, voor de hand liggende, bedenkingen zijn het, die de noodzakelijkheid *van het hooren des woords*, gelijk zulks de H. *Apostel* wil, volstrekt buiten twijfel stellen."

Vervolgens wordt het II. Stuk; *Men moet echter niet blootelijk inzien in de volmaakte wet, die der vrijheid is, en weder weg gaan*, uitgebreid en aangedrongen; doch dit leze men in het Werk zelve na. Alleen zullen wij de uitbreiding van het III Stuk mededeelen:

„ III. *Dat men*, namelijk, *tevens en vooral daders des woords moet zijn.* Dit wilde Jacobus den zijnen ingeprent hebben door zijnen gezegden brief; die noemde hij in den tekst niet enkel *hoorders*, maar *blijvers bij de volmaakte wet*; hier aan, herhaalde hij, de gelukzaligheid alleen, te hebben willen toezeggen."

„ 1. Het doel der openbaring in het algemeen, der zending van jezus in het bijzonder, der prediking der *Apostelen* toen, der verkondiging des *Euangeliums* altijd, was nooit de verlichting der menschen op zich zelve, maar altijd derzelver zedelijke volmaking in het geheel. *God hield steeds zijne verborgenheden en openbaarde zich eenigelijk aan de kinderen der menschen, om hun te doen betrachten alle de voorschriften zijner wet:* naar MOSES. *God zond zijnen zoon in de wereld, om zondaars te roepen tot bekeering:* volgens JEZUS. *Daarom kwam ook het Euangelium in geene wijsheid van woorden, maar in kracht des geestes:* naar PAULUS."

„ 2. Niet slechts overeenkomstig met dit doel, maar bestaanbaar met zich zelven, handelt men wanneer zedelijke volmaking ook het doel onzer zucht naar Godsdienstige verlichting is. Dan wil men den weg kennen, die ten eeuwigen leven leidt, omdat men dien wil bewandelen; — dan verlangt men volkomene overtuiging, omdat het hart wil gerust gesteld zijn; — dan hoort men naar vermaning, omdat men het gebrek wil verbeteren; — dan hongert men naar het woord der zaligheid, omdat men dezelve met vreeze en beven bearbeidt; — dan is alles overeenstemming tusschen Gods doel en onzen wil, tusschen onzen geest en ons geweten."

„ 3. Maar dan ook *wordt men gelukzalig in dit zijn doen*. Er is toch geene waarheid in het ganssche *Evangelium*, welke niet even vol is van troost als van leering. Er is in hetzelve geen voorschrift, het welk niet even vruchtbaar is ten hoogst mogelijken geluk, als ter zedelijke volmaking. *Elke vordering in zuivere Evangelie-kennis is alzoo eene vermeerdering van ware zaligheid voor het hart, het welk dezelve werkelijk toepast.* Met het dierbaar *Evangelium* niet enkel in het hoofd, maar in het hart, *overwint men de wereld* met alle hare verleidingen en verschrikkingen; — met de genade Gods niet enkel bekend, maar bezield; wil en kan men *Abba Vader zeggen*, schoon gevallen in onregt, schoon gefolterd door kruis; — van de liefde van CHRISTUS niet slechts verzekerd, maar doordrongen, oogt de ziel hem tegen in de gewesten des lichts, wanneer de nabijheid des doods de zinnen verdooft. Toenemende kennis met toenemende deugd vereenigd, heilige zucht tot deze vereenigde vordering, en nederig doch dankbaar gevoel van beider toenemende volmaking, — o welk eene gelukzaligheid moet zich de verbeelding daarvan niet voorstellen, al had

God zelf de hoogſte zaligheid niet beloofd ten genadeloon der zwakke, doch welmeenende, pogingen daartoe in de eeuwigheid!"

„ 4. Ja, die gelukzaligheid is het, welke JAKOBUS bijzonder bedoelde, die gelukzaligheid is de groote belofte, welke ons JEZUS geſchonken heeft, namelijk het eeuwige leven. *Standvastig, onbewegelijk en overvloedig in het werk des Heeren zijnde, is 's menſchen arbeid niet ijdel in den Heere. Denzulken is een ſchat weggelegd, eene erfenis bewaard, eene kroone toegelegd, eene vreugde verſproken, welker waarde geene verbeelding berekenen kan. Dezulke zijn des Heeren getrouwe dienstknechten, de gezegenden des Vaders; derzelver heil hier op aarde en zaligheid in den Hemel deed de Engelenreijen zingen bij de komst van der menſchen Verloſſer, en doet de Hemelen zich verblijden over elken zondaar, die door berouw van den dood wederkeert tot het eeuwige leven.*"

„ Ja, M. V., gelukzaligheid verbeidt ons reeds op dit ons doen, wanneer wij deze nu verlopene uur, niet als vele voorigen, geheel laten verdwijnen van voor onzen geest, maar, van dezen zelfden oogenblik af, geheel trachten te beantwoorden aan het geen wij op nieuw erkend hebben heilige pligt te zijn. Gods woord worde ons ſteeds dierbarer, deszelfs kennis belangrijker, deszelfs betrachting ernſtiger, en zoo zullen deszelfs beloften eenmaal voor ons te zaligender worden."

De Lezer wachte in de volgende Maand een Uittrekſel uit het Tweede Deel.

De

De GESCHIEDENIS van DAVID, voor Kinderen, door WIBRANDUS GERARDUS REDDINGIUS. *Opgedragen aan de Bataafsche Maatschappij: Tot Nut van 't Algemeen. Te* Amsterdam *bij* J. Allart, 1804. 130 *Bladz. Octavo. De prijs is f*— 8 —

Het onderwerp, in deze bladen behandeld, is zeker gewigtig; DAVIDS geschiedenis is eene der leerzaamste. die wij in den Bijbel aantreffen: maar eene *voor Kinderen* gepaste beschrijving daar van te geven, is in meer dan één opzigt moeijelijk, en gewis moeijelijker, dan dit te doen van het leven der Aartsvaders. Echter heeft de Eerw. REDDINGIUS dezen taak op zich genomen, om de *geschiedenis van* DAVID, in denzelfden trant, te beschrijven, als die van JOSEP door HULSHOFF, en die van ABRAHAM, IZAAK, JAKOB door VAN HAMELSVELD, voor onze Nederlandsche Jeugd, vervaardigd is. En, wij kunnen dit naar waarheid getuigen, REDDINGIUS heeft er slag van, om voor Kinderen te schrijven, en hij heeft de op zich genomen taak vrij wel vervuld.

Hoe hij zijn werk hebbe ingerigt, mag uit zijne *Inleiding* blijken: „ Op zekere plaats in ons Vaderland woont een braf man, dien ik in dit boekjen VROOMHART noemen zal, daar hij dezen naam wel mag dragen, wegens zijne ongeveinsde godvrucht. Deze heeft verscheidene kleinkinderen, van welken de oudsten hem dagelijks bezoeken. VROOMHART telt het onder de grootste genoegens, die hij thans, bij het klimmen zijner jaren, geniet, dat hij deze kinderen mag bij zich zien, en met

hun zamenspreken over nuttige zaken. Zij mogen ook zeer gaarne bij Grootvader wezen, en van hem onderwijs ontvangen. Hij deelt hun dit op zulk eene wijze mede, dat het duidelijk te zien is, hoe lief hij hen heeft. Op eenen zeer vriendelijken toon, brengt hij hen de belangrijkste lessen onder het oog, en zoekt die hun hart diep intedrukken. Zij beantwoorden daar aan ook zoo wel, dat Grootvader en hunne Ouders maar zeer zelden reden hebben, om over hun te klagen."

„ Gij verlangt, dunkt mij, lieve kinderen! die nu in dit boekjen leest; gij verlangt te weten, hoe die zoete kleinkinderen van VROOMHART heten, niet waar? Wel nu, ik zal het u zeggen. Er zijn twee jongens, en twee meisjens; WILLEM, die twaalf jaren oud is, en zijne zuster MARIA, oud tien jaren, benevens KORNELIA, die elf, en zijne zuster ANNA, die negen jaren oud is. De beide laatsten zijn dan het neefjen en nichtjen van de twee eersten."

„ Nu hebben zij onlangs, elk op zijne beurt, Grootvader twee boekjens voorgelezen, die hij hun gegeven had, omdat zij zoo braaf leerden. Die boekjens zult gij misschien ook wel kennen. Het waren *de Geschiedenis van* JOSEF door HULSHOFF, en *de Geschiedenis van* ABRAHAM, door VAN HAMELSVELD geschreven. Zij lezen daar in met ongemeen groot genoegen. Grootvader breidde dan tusschen beiden, de gepaste zedelessen, die daar in voorkomen, uit, en zocht zoo ook het zijne toetebrengen, om die belangrijke geschiedenissen, en deze mooie boekjens dienstbaar te maken, aan de bevordering van hunne braafheid en goedheid. Maar wanneer zij deze boekjens hadden doorgelezen, speet het alle deze kinderen, dat dit zoo schielijk gedaan was, en gaven zij Grootvader hunnen wensch te kennen, dat zij over nog meer zulke leerzame geschiedenissen uit den Bijbel, mogten

onderricht worden. Dit gaf aanleiding, dat VROOMHART hun beloofde, om eens opzettelijk, over *de Geschiedenis van* DAVID, met hun te spreken, en het duurde niet lang, of dit gebeurde ook."

„ De zamenspraken, welke deze waardige man toen met de vier genoemde kinderen hield, om hun ook die leerzame geschiedenis bekend te doen worden, zijn in dit boekjen opgeteekend; en ik wensch, dat gij, lieve kinderen! die denzelve nu lezen zult, dit niet alleen met alle oplettendheid doen moogt, maar ook, dat gij u steeds zult bevlijtigen, om de lessen, die gij zult aantreffen, in uw gehengen te bewaren, en dezelve dadelijk optevolgen, tot uw wezenlijk nut, en tot blijdschap voor uwe ouders en meesters."

En op welke wijze de Eerw. Schrijver volgens deze inrigting zijn ontwerp hebbe volvoerd, zal deze proeve, bevattende DAVIDS *overwinning op* GOLIATH, gedeeltelijk in de *eerste*, gedeeltelijk in de *tweede zamenspraak* ons doen zien.

„ *Vroomhart.* Wanneer de Filistijnen, Israëls naburen, een oorlog tegen SAUL opvatten, keerde DAVID naar zijnes Vaders woning, en tot zijn werk, als Schaapherder terug. Daar SAUL door den krijg vele bezigheden kreeg, zal zijne zwaarmoedigheid veel verminderd en dus ook DAVIDS verblijf bij hem minder noodzakelijk geworden zijn. In dezen oorlog nu, ontving DAVID de schoonste gelegenheid, om zijnen heldenmoed aan den dag te leggen, en zich bij het volk zeer bemind te maken."

„ *Kornelis.* Wel zoo, welke gelegenheid was dat, Grootvader?"

„ *Vroomhart.* Op het bevel van zijnen vader, bezocht DAVID het leger der Israëlieten, om aan zijne drie oudste broeders, die onder SAUL dienden, eenige levensmiddelen, en aan derzelver oversten eenige verkwikking te bezorgen. Dit leger ontdek

der

der vijanden ſtonden toen zeer nabij elkander geſchaard. De Filiſtijnen hadden eenen aanvoerder, welke groote ſchrik onder de Israëlieten verſpreidde. Hij daagde den bekwaamſten van SAUL's krijgsvolk uit, om met hem in een tweegevecht te treden, op dat daar door mogt beſlist worden, wie van beide volken, de Filiſtijnen, of de Israëlieten, aan het andere zou onderworpen wezen. Maar niemand durfde het ondernemen, om met hem in het ſtrijdperk te gaan. Deze man toch, GOLIATH geheten, was een groote reus, zwaar gewapend, en in den krijg zeer bedreven."

„ MARIA. Ik hoop evenwel niet, dat DAVID, wanneer hij nu in het leger was gekomen, het waagde, om met dien reus te vechten. Deed hij dit, dan zou men zeggen, dat hij zeker moest te kort ſchieten."

„ VROOMHART. Hij waagde het wel degelijk, en ſchoot geenszins te kort. Wanneer DAVID vernam, hoe die Filiſtijn ſteeds het volk tergde, door uitteroepen, dat men maar tegen hem moest uitkomen, het welk hij nu reeds veertig dagen lang gedaan hadde; wanneer hem verhaald werd, hoe Koning SAUL aan den genen, die GOLIATH verſloeg, grooten rijkdom, zijne dochter tot eene vrouw, en vrijdom van alle lasten voor zijn's vaders huis had uitgeloofd: gevoelde hij zulk een' lust en moed, om dien reus te beſtrijden, dat hij geen rust of duur had, eik in 't leger dien hij maar aantrof, over het vechten tegen GOLIATH aanſprak, en uitriep: *wie is deze onbeſneden Filiſtijn, dat hij de ſlagorden des levendigen Gods zou honen!* als of hij zeggen wilde: ik zou mij wel met hem willen inlaten, om hem het hoofd te bieden."

„ WILLEM. En wat of de menſchen daar wel van dagten en zeiden?"

„ VROOMHART. De oudſte broeder van DAVID nam hem zijn gedrag kwalijk, vroeg hem, wat

of

of hij toch wel in 't leger deed, en of hij zoo verwaand was, dat hij zich in den ſtrijd wilde mengen, daar hij niet toe geroepen werd? Eene taal, die den hoogmoed van dezen ELIAB kenſchetst, en uit welke ik ſtraks reeds zijne kleenachting van DAVID heb afgeleid. Maar de Koning SAUL, vernomen hebbende, hoe DAVID aangaande den reus geſproken had, liet hem bij zich komen, wanneer hij zich aanſtonds gereed verklaarde, om GOLIATH te bevechten. SAUL zocht hem dit afteraden, hem onder het oog brengende, hoe hij een jong mensch was, die zich in den krijg niet had geoefend, en dus niet tegen zulk een' ervaren' krijgsman, als GOLIATH, kon opwegen; maar dit kon bij DAVID niet helpen. Hij verhaalde den Koning, hoe het hem gelukt was, een' leeuw en beer te verſlaan, zoo als ik u dat verteld hebbe; en hij verklaarde daar bij, te vertrouwen op God, dat die hem even zoo wel tegen GOLIATH zou beſchermen en helpen, als tegen die woeste dieren, daar hij het als een' ſtrijd voor de eer van God beſchouwde, tegen den reus te kampen."

„ KORNELIS. Gaf SAUL hem dan ook vrijheid, om in dezen ſtrijd te gaan?"

„ VROOMHART. Hij liet zich daar toe, door den moed, dien hij in DAVID beſpeurde, bewegen. Hij gaf ook den jongeling zijne wapenen, om daar van in het gevecht gebruik te maken."

„ WILLEM. En zoo ging DAVID er dan op los?"

VROOMHART. Neen, hij legde die wapenen ſchielijk af, om dat het hem moeijelijk viel, daar in te gaan, en hij aan het gebruik van dezelve niet gewoon was."

„ KORNELIS. Hij moest evenwel wat hebben, om er mee te vechten; waar van bediende hij zich dan toch, Grootvader?"

„ VROOMHART. Hij nam vijf gladde ſteenen uit de beek, en legde die in zijn' herders-tasch, om daar

daar mede, door middel van een slinger, den reus te treffen, en zoo ging hij; ook met zijn herdersstaf in de hand, naar GOLIATH toe, om aan deszelfs uitdaging te voldoen. Maar wij moeten nu afbreken; morgen zal ik u verhalen, hoe het toen verder ging en afliep."

TWEEDE ZAMENSPRAAK.

„WILLEM. Wij zijn nu zeer begeerig, lieve Grootvader! om van u te hooren, wat er tusschen DAVID en GOLIATH voorviel."

„ANNA. Ja, maar ik ben al wat bang, dat het met dat vechten niet best toeging; als ik somtijds jongens op straat zie vechten, loop ik gaauw weg, want ik moet schreijen, als zij malkanderen zoo slaan en krabben, dat het bloed er uitkomt."

„VROOMHART. Wanneer DAVID nu digt bij GOLIATH genaderd was, sprak deze hem vloekende aan, wat hij zich toch wel onderwond, om zonder krijgswapenen tegen hem te willen strijden? en zei hij tot hem, dat hij hem dit weldra met den dood zou doen boeten. DAVID bleef echter moedig, en antwoordde hem, dat hij volkomen staat maakte op Gods hulp, zoo dat hij vertrouwde, daar door ondersteund, den zegepraal te zullen behalen. God was trouwens magtig, om hem die hulp te verleenen, en daar hij voor Gods eer strijden wilde, twijfelde hij, naar zijn zeggen, niet, of GOLIATH zou door hem, dien hij als een gering en ongewapend jongeling verachtede, moeten vallen. Zoo zou, gelijk hij betuigde, de grootheid van Israëls God blijken, en het Filistijnsche volk overwonnen worden, door dat van Israël."

„KORNELIS. Het was, dunkt mij, een sterk vertrouwen op God, dat DAVID dus aan den dag legde."

„VROOMHART. O ja! en hij werd daar in ook niet

niet beschaamd. Weldra trof hij GOLIATH met een' slinger-steen, zoo juist van pas in het voorhoofd, dat deze reus ter aarde nederviel; DAVID trok toen fluks het zwaard van GOLIATH uit de schede, en sloeg hem daarmede het hoofd af. Daar lag die groote snoever, voorheen de schrik van Israël, dood ter neder geveld. De Filistijnen gingen zulks slings op de vlucht, en de Israëlieten vervolgden hen, onder sterke uitlatingen van blijdschap. Groot was de overwinning, die zij op dezen dag, door DAVIDS toedoen bevochten. Eene menigte van hunne vijanden werd gewond of gedood, en derzelver goederen roofde men als goeden buit. Zoo werd voor Israël de rust hersteld, en DAVID de weldoener zijnes Vaderlands."

„ MARIA. Ik heb gebeefd, Grootvader! onder uw spreken; van die vechtpartij, en bove er nog van: Foei! wat is dat toch vreeselijk, dat de eene mensch de andere zoo vermoordt. Mogt DAVID dien grooten man ook wel zoo doodslaan?"

„ VROOMHART. Hier, in eenen rechtvaardigen oorlog, en daar het de zaak van godsdienst en vrijheid gold, stond het DAVID niet alleen vrij, GOLIATH om het leven te brengen, maar deed hij zelfs daar aan eene loffelijke daad. Anders is het ongeoorloofd, zijnen medemensch te dooden, behalven nog, wanneer de Overheid dat laat doen, om dus de snoodste misdadigers te straffen, en ingevalle, dat men door moordenaars aangetast, anders zijn eigen leven niet kan beveiligen. Merkt hier vooral op, hoe DAVID's vertrouwen op God beloond word. Leer u dat aanmeten, om ook op Gods hulp en zegen stout te maken, wanneer gij, gelijk als hij, eene rechtmatige zaak behartigt, al is het, dat er redenen zijn van vrees en bekommernis, dat gij daar mede niet wel zult slagen."

„ WILLEM. Was de Koning SAUL nu niet zeer vrien-

vriendelijk jegens DAVID, om dat hij en zijn volk zulk eene groote verplichting aan hem hadden?"

„ VROOMHART. Deze vroeg aan zijnen krijgsoverſten ABNER, wiens zoon DAVID was? misſchien wel, om dat hij zal gedagt hebben, dat zulk een dapper jongeling uit een edel geſlacht zou wezen, en gaarne daar van kennis wilde hebben, of 't ook ware, dat hij deswegens voor DAVID te vrezen had, daar hij een zeer ijverzuchtig man was. Of omdat hem daar aan gelegen lag, wijl hij zijne dochter aan den overwinnaar van GOLIATH beloofd hadde. ABNER wist het hem echter niet te zeggen, maar bragt vervolgens DAVID zelven in zijne tegenwoordigheid, wanneer deze het den Koning te kennen gaf, en door denzelven verheven werd tot medebevelhebber over de krijgslieden. Bij deze zijne komst tot SAUL had hij het hoofd van GOLIATH in de hand. Doch dit tijdſtip werd voor DAVID vooral merkwaardig, omdat op hetzelve de band van vriendſchap, tuſſchen hem en een' ander' edel man gelegd werd, welke wegens derzelver duurzaamheid en kracht, allen roem verdiend heeft."

„ KORNELIS. Als ik mij niet vergis Grootvader! dan was die andere man JONATHAN; ik meen in een van mijne ſchoolboekjens gelezen te hebben, dat JONATHAN en DAVID vrienden waren, zoo als er zelden zijn."

„ VROOMHART. Dit is ook zoo. Die JONATHAN was SAULS zoon, een braaf en dapper mensch. Deze werd nu zoo naauw aan hem verbonden, dat zij voorts, tot aan zijnen dood toe eene nooit gekrenkte vriendſchap onderhielden. Hij gaf thans ten bewijze van zijne genegenheid voor DAVID, aan denzelven de meeste der klederen, die hij aan zijn ligchaam had, en de wapenen, die hij bij zich droeg."

„ MARIA. Dat was mooi van JONATHAN, want

DA-

DAVID zal toch geene aanzienlijke kleêren gehad hebben, die hem anders nu wel pasten; ook had hij nog geene wapens, die hij echter voortaan dragen moest."

„ ANNA. DAVID kwam zeker zoo geheel en al in den pronk; en wie weet hoe elk hem nu zal bekeken hebben."

„ VROOMHART. Aller oogen waren op hem geslagen NAATJE! omdat men aan DAVID de verlossing van die onheilen, moest toeschrijven, welke de Israëlieten zouden gedrukt hebben, zoo de Filistijnen hen hadden overmeesterd, gelijk zeer te vrezen scheen. Een ieder droeg hem ook achting toe, en daar mede werd hy vooral vereerd, wanneer SAUL zegepralend, naar de hofstad terugkeerde; want toen haalden vele vrouwen den Koning en zijn volk, onder zang en muziek, in, en zongen bij die gelegenheid: SAUL *heeft zijne duizenden verslagen, maar* DAVID *zijne tienduizenden.*"

„ WILLEM. *Ik vrees, dat* SAUL daar over nijdig zal geworden zijn."

„ VROOMHART. Hij nam dit ook in de daad zeer kwalijk op, ja werd daar door, dat DAVID dus boven hem verheven werd, geheel tegen hem verbitterd, hoewel deze daar geen' schuld aan had, dat die vrouwen zoo zongen."

De Heer REDDINGIUS belooft in zijne *Voorrede de Geschiedenis van* SALOMO, op bijna gelijken voet, voor de Jeugd te zullen behandelen, en bij die *Geschiedenis* van de *Spreuken* diens wijzen Konings gebruik te zullen maken; wij hopen, dat hij dit voornemen ten nutte der Vaderlandsche Jeugd zal volvoeren, en wenschen, dat God hier toe en op 's Mans overige loffelijke pogingen en werkzaamheden zijnen zegen in eene ruime mate gebieden moge!

REIZE in OPPER- en NEDER EGYPTE, gedurende den Veldtogt van BONAPARTE, *door* VIVANT DENON. *Uit het Fransch door* HERM. BOSSCHA. *Met de voornaamſte Platen. Eerſte Deel. Te* Amſterdam *bij* J. Allart, 1803. 325. *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f* 10-10-:

De vertaling van een kostbaar Fransch werk, het welk wegens de menigte Platen op ruim 200 guldens te ſtaan kwam; maar door het weglaten van die, welke min belangrijk, en meer tot ſieraad, dan tot opheldering dienden, thans voor eenen matigen prijs te bekomen is.

Het Werk behelst eene beſchrijving van *Egypte*, door DENON, die den togt van BONAPARTE in dat land heeft bijgewoond, en ons van zijne waarnemingen verſlag geeft, welk verſlag, ſchoon niet zonder grootſpraak, en min naauwkeurig, omdat onze Reiziger te vaak genoodzaakt was, met overhaasting te ſpoeden, nogtans vele bijzonderheden behelst, die ſtrekken kunnen, om ons een klaarder denkbeeld van dat gedenkwaardig land te geven. De ſtijl is voor eene Reisbeſchrijving weelderig genoeg; en hier en daar ontmoet men losſe uitvallen op de Openbaring, welke te regt door den Vertaler berispt en ten toon geſteld worden.

Onze Lezers zullen het beste denkbeeld van het een en ander bekomen, wanneer zij het verſlag lezen, het welk DENON zich had voorgeſteld bij zijne terugkomst uit *Opper-Egypte* aan het *Inſtituut* van *Kairo* voor te lezen, en het welk wij in zijne Voorrede vinden; het luidt dus:

„Gij

„ Gij hebt mij te kennen gegeven, Medeburgers! dat het *Instituut* van mij verwachtte, dat ik rekenschap aan 't zelve zoude geven van mijnen tocht door *Opper-Egypte*, indiervoegen, dat ik, gedurende eenige zittingen, aan hetzelve voorlas het dagverhaal, 't welk de teekeningen, door mij medegebragt, moest vergezellen. Het verlangen om aan den wensch van het *Instituut* te voldoen, zal mij haast doen maken met het in orde brengen van eene grote menigte aanteekeningen, welken ik gemaakt heb, zonder mij op mijnen arbeid iets anders te laten voorstaan, dan dat ik gezorgd heb niets te vergeten van al dat gene, 't welk zich elken dag aan mijne nieuwsgierigheid voordeed. Ik doorkruiste een land, 't welk aan *Europa* alleen bij naam bekend is; alles was daar dus van belang om beschreven te worden; en ik voorzag wel, dat elk mij, bij mijne terugkomst, naar dat gene vragen zoude, 't welk of uit hoofde van zijne meest geliefde oefeningen, of van zijne bijzondere gaartheid, het meest zijne nieuwsgierigheid zou gaande maken. Ik heb in teekening gebragt voorwerpen van allerlei aart; en is het, dat ik thans vreze hen, aan welken ik mijne talrijke voortbrengzelen vertone, te vervelen, omdat hun dezen niets anders te zien geven, dan 't gene zij zelven voor oogen hebben; zal ik echter, in *Frankrijk* wedergekeerd zijnde, mij misschien verwijten, dat ik dezelven nog niet meer vermenigvuldigd heb; of, om beter te spreken, ik zal mij beklagen, dat de omstandigheden mij daartoe noch tijd, noch geschikte gelegenheid gegund hebben. Heeft mijn ijver alle de middelen, die ik had, in 't werk gesteld, dezen zijn kragtdadig ondersteund door den Opper-Bevelhebber, wiens uitgebreidste ontwerpen hem gene bijzonderheden over 't hoofd deden zien. Wetende, dat mijne reis ten oogmerk had de gedenkstukken van *Opper-Egypte* te gaan bezichtigen, liet hij mij vertrekken met dat gedeel-

te van 't leger, 't welk beſtemd was om dat land te veroveren. Ik vond in den Generaal DESAIX eenen geleerden, eenen weetgierigen man, eenen vriend der kunſten; van hem verworf ik alle inſchiklijkheden, die de omſtandigheden hem toelieten mij te vergunnen. In den Generaal BELLIARD vond ik eenparigheid van karakter, vriendſchap, en onvermoeide zorg; vriendelijkheid in de Officiers, en eene hartelijke dienſtvaardigheid in alle de zoldaten van de een en twintigſte halve Brigade: om kort te gaan, ik had mij dermate eigen gemaakt bij het Bataillon, 't welk door dezelve gevormd werd, en waaronder ik, indien ik mij dus eens mag uitdrukken, mij met er woon had neêrgezet, dat ik meest al vergat, dat ik oorlog voerde, of dat de oorlog geheel vreemd was van het gene, waarmede ik mij bezig hield."

„ Daar wij met eenen vijand te doen hadden, dien wij dagelijks te paard vervolgen moesten, waren de bewegingen van 't leger ſteeds onverwacht en menigvuldig. Hierdoor vond ik mij meermalen genoodzaakt mij meer te haasten dan ik wel had gewenscht, en vaak daarentegen mij optehouden, waar niets voor mij viel waartenemen. Doch, heb ik daarbij de verveling van tochten, die voor mij van geen nut waren, ondervonden, ik heb tevens ook geleerd, dat het vaak nuttig is eerst een algemeen overzicht te nemen van grote zaken, voor dat men elke derzelven in 't bijzonder gaat beſchouwen; dat, ſchoon dezelven ons in 't eerst door hare menigte verbijsteren, zij zich vervolgens in den geest door overdenking rangſchikken; en dat, ſchoon men de eerſte indrukſelen zorgvuldig moet bewaren, men echter eerst bij de afwezigheid van het voorwerp, 't welk die indrukſelen veroorzaakte, in ſtaat is dezelve naar behoren te onderzoeken en te ontleden. Ook is het mij voorgekomen, dat een kunſtenaar, die reist, alle

eigen-

eigenliefde voor zijn beroep moet afleggen; dat hij zich niet moet bezig houden met het gene al of niet eene fraaije teekening kan opleveren, maar met het belang, 't welk het gezicht der plaats, die hij zich voorſtelt afteteekenen, algemeen zal moeten verwekken. Voor die verlochening van mijne eigenliefde heb ik reeds mijne beloning gevonden in de goedgunſtige nieuwsgierigheid, waar mede gij, Medeburgers! zoo gretig gingt beſchouwen het verbazend groot getal der teekeningen, door mij medegebragt; teekeningen, die ik meesttijds heb moeten maken op eene wijze, welke de geſchiktſte niet was, om ze alle die keurigheid en volledigheid te doen erlangen, welke ik zelf wel gewenscht had; vermits ik gedurende een geheel jaar niet éénmaal eene tafel gevonden heb, die vast genoeg ſtond om er éénen regel op te ſchrijven."

„ Het is dus ter beantwoording van uwe vragen, dat ik die menigte van teekeningen vervaardigd heb, welken veeltijds te weinig bevatten, door dat onze optochten met te veel haast geſchiedden, om elke bijzonderheid te treffen van die voorwerpen, waarvan ik u ten minſten het overzicht en het geheel wilde medebrengen. Dit is de reden, waarom ik ſlechts een overzicht in 't groot heb kunnen geven der Pijramiden van *Sſakharah*, dewijl ik de plaats waar zij ſtonden, op een galop heb moeten doortrekken, om mij vervolgens eene maand lang op te houden in de lemen huizen van *Beneſúef* (*). Dezen tijd heb ik beſteed met het vergelijken van de geaartheden, en het afteekenen van de gedaante en kledingen der onderſcheidene volken, die thans *Egypte* bewonen, mitsgaders van

(*) *Maiſons de boue.* Dit is in 't werk zelf vertaald door *huizen van ſlijk gemaakt;* doch mij dunkt thans, dat *lemen huizen* wel zoo gepast is. V.

van derzelver fabrieken, en van de ligging hunner dorpen."

„ Eindelijk kreeg ik te zien de gallerij van *Hermopolis*; en de verbazende brokken van deszelfs bouwvallen gaven mij voor 't eerst een denkbeeld van de pracht der reusachtige bouwkunst der Egiptenaren: ik verbeeldde mij op elke rots, waaruit dat gebouw is zamengesteld, te lezen de woorden, *Nakomelingschap*, *Eeuwigheid*."

„ *Denderah* (*Tintijris*) leerde mij vervolgens, dat het niet alleen de Doriſche, Ioniſche en Korintiſche bouworden zijn, waarin men het ſchone der Bouwkunde te zoeken hebbe; maar dat overal ſchoonheid is, waar overeenſtemming der deelen plaats heeft. De ochtend bragt mij bij deszelfs geſtichten, en de avond trok mij, meer verrukt dan voldaan, weder daarvan af. Ik had honderd dingen gezien; duizend waren mij ontſnapt: ik was voor de eerſtemaal de geheime bewaarplaatſen der kunſten en wetenſchappen binnengetreden. Ik had een voorgevoel, dat ik niets fraaijers in *Egypte* te zien zoude krijgen; en twintig reizen, die ik zedert naar *Denderah* gedaan heb, hebben mij in die gedachten bevestigd. De wetenſchappen en de kunſten, in vereniging met den goeden ſmaak, hebben den tempel van Isis verſierd: de Sterrekunde, de Zedekunde, de Bovennatuurkunde zijn daar in zichtbare gedaanten aanwezig, en die gedaanten maken de ſieraden uit van zolderingen, van friezen, van voetſtukken: en dat met ruim zoo veel ſmaak en bevalligheid, als de popachtige bouwſieraden onzer hedendaagſche vertrekken."

„ Wij trokken altoos voorwaards, en ik moet bekennen, dat ik duizendmalen in angst ben geweest, dat MURAT-BEY, het vluchten moede, zich mocht overgeven, of den kans van eenen veldſlag wagen. Ik dacht, dat de ſlag van *Samanhout* de ont-

ontknoping van dat gewigtig ſchouwſpel zijn zoude, dan te midden van 't gevecht, bedacht de vijand, dat de woestijn voor ons nog gevaarlijker zijn zoude dan zyne wapenen: en DESSAIX zag zich andermaal verſtoken van de gelegenheid om hem te verdelgen, terwijl voor mij de hoop herleefde om hem tot over den keerkring te vervolgen."

„ Wij trokken op *Theben; Theben!* waarvan de naam alleen een oneindig aantal dingen voor de verbeelding terugbrengt. Even als had mij hetzelve kunnen ontſnappen, teekende ik het af van zoo ver mijn oog het kon bereiken, en ik verbeeldde mij onder het aftekenen te gevoelen, dat gij eenmaal zoudt deelen in 't gevoel dat ik gewaar werd. Wij waren genoodzaakt hetzelve haastig doortetrekken, zoo dat men naauwlijks een gedenkſtuk onder het oog kreeg, of men moest het zelve verlaten."

„ Daar ſtond een *Colosſus*, dien men niet kon meten, dan op het oog, en naar het gevoel van verbazing, door 't gezicht van denzelven veroorzaakt: ter rechterhand bergen uitgehold en beſneden; ter linkerhand tempels, welken op eenen afſtand van meer dan eene mijl nog weder andere rotſen ſchenen te zijn; paleizen, en andere tempels, van welken ik oogenblikkelijk werd afgerukt; en ik keerde terug om werktuiglijk te zoeken naar die honderd poorten, welken niets anders zijn dan eene dichterlijke uitdrukking van HOMERUS, waar door hij ons met een enkel woord heeft willen afbeelden die trotſche ſtad, die den grond doet zuchten onder den last van zijne gaanderijen, en voor wier omvang de gehele uitgeſtrektheid van *Egypte* naauwlijks groot genoeg was (*). Zeven reizen hebben de nieuwsgierigheid niet kunnen voldoen, welke die eerſte dag mij had ingeboezemd; eerst op

(*) Zie de Aanteekeningen bij het Tweede Deel.

op den vierden dag kon ik den anderen oever der rivier bereiken."

„ Verder af zoude *Hermontis* mij trotsch hebben toegeschenen, zoo ik hetzelve niet had gevonden bijna voor de poorten van *Theben*. De tempel van *Esné*, het oude *Latopolis*, kwam mij voor de volmaking te zijn van de kunst bij de *Egyptenaren*, een der schoonste gewrochten der oudheid; die van *Etfu* (of *Apollinopolis magna*) een der grootsten, der best in stand gebleevenen, en het best gelegen van alle de gedenkstukken van *Egypte*: in zijnen tegenwoordigen staat heeft dezelve nog het voorkomen eener sterkte, die het gehele land beschrijkt."

„ Daar was het, dat mijne reis beslist werd, en wij ons met een onveranderlijk besluit op weg begaven naar *Syene* (*Assuan*). Bij den doortocht door de woestijn gevoelde ik voor het eerst den last der jaren, waarop ik niet gerekend had, toen ik mij tot het doen van dien tocht verbond: dus verre had mij meer mijn moed dan mijne krachten gebracht. Hier verliet ik het leger, om te blijven bij de Halve Brigade, welke MURAT-BEY in de woestijn moest tegenhouden. Trotsch daarop, dat ik mijn vaderland dezelfde grenzen zag hebben, als het Romeinsche gebied, rekende ik het mij tot eer mijn verblijf te hebben in die zelfde streken, die voormaals door drie Romeinsche Cohorten verdedigd waren. Gedurende twee en twintig dagen, dat ik mij in die vermaarde plaats ophield, maakte ik mij meester van alles, wat zich in de nabuurschap van dezelve bevond. Ik zettede mijne veroveringen voort tot in *Nubië*, aan gene zijde van *Philé*, een bekoorlijk eiland, aan wiens woeste inwoners men weder met geweld de merkwaardigheden moest afdwingen: zes reizen, en eene belegering van vijf dagen openden mij eindelijk dezelfs tempels. Volkomen bezeffende het

groot

groot belang om u de plaats van mijn verblijf te doen kennen, met al het merkwaardige, 't welk dezelve bevattede, heb ik alles afgeteekend, tot zelfs de rotsen en groeven van graniet, die het beſtaan gegeven hebben aan die reusachtige geſtalten, en die nog reusachtiger naalden, die ſteenklompen met beeldſchrift bedekt. Ik had gewenscht u, te gelijk met de afbeeldingen, proeven te kunnen medebrengen van alles, wat dezelven belangrijk bevatteden. Buiten ſtaat zijnde om eene kaart van 't land te maken, heb ik afgeteekend de intrede des *Nijls* in *Egypte*, de gezichten van die rivier, zoo als zij hare wateren doet lopen dwars door granietſpitſen, welke tot grenspalen ſchijnen geſtrekt te hebben tuſſchen het brandende *Ethiopie*, en eene gelukkiger en gematigder landſtreek. Deze barre gewesten voor altoos verlatende, naderde ik het groenende *Elephantina*, dien lusthof van den keerkring: ik doorzocht en mat alle de gedenkteekenen, die hetzelve in zich bevattede, en verliet met leedwezen dien vreedzamen oord, waar ſtille bezigheden mijne gezondheid en mijne krachten herſteld hadden."

„ Op den rechter oever des *Nijls* vond ik *Ombos*; de *Krokodillen-ſtad*; die van JUNO LUCINA; en *Cophtos*, nabij welke laatſte ik mij genoodzaakt zag de ſchatten, die ik medebragt, tegen de gruwelijke dweperij der *Mekkanen* te verdedigen."

„ Te *Kené* mijn verblijf genomen hebbende, ging ik die genen verzellen, welken de woestijn doortrokken om te *Coſſeïr* den weg te ſluiten voor nieuwe volksverhuizingen uit *Arabie*. Toen zag ik, 't gene men zou kunnen noemen de doorſnijding der keten van den *Mokattam*; de onvruchtbare oevers der *Rode Zee*: tevens leerde ik hier kennen en hoogachten dat geduldige beest, 't welk de Natuur in dat gewest ſchijnt geplaatst te heb-

ben, om den misslag te herstellen, dien zij begaan had met eene woestijn te scheppen. Ik kwam terug te *Kéné*, van waar ik vervolgens van tijd tot tijd vertrok om weer t'huis te komen te *Etfu*, te *Esné*, te *Hermontis*, en te *Theben*, te *Denderah*: wederom te *Etfu*, en te *Theben*, zoo dikwijls men een smaldeel derwaards zond, en overal, waar hetzelve gezonden werd. Zoo de liefhebberij voor de Oudheidkunde nu en dan eenen zoldaat van mij maakte, de goedwilligheid der zoldaten, waarmede zij mijne nasporingen bevorderden, maakte hen meermalen tot oudheidminnaars. Op deze laatste reizen was het, dat ik de begraafplaatsen der Koningen bezocht; dat ik in die geheimzinnige verblijven een denkbeeld heb kunnen krijgen van de schilderkunst der *Egyptenaren*; van derzelver wapenen, huisgeraden, speeltuigen, plechtigheden, en zegepralen; ook was het op deze zelfde laatste reizen, dat ik ten vollen overtuigd werd, dat de beeldschriften, op de muren gesneden, geenzints de eenigste boeken van dat geleerde volk uitmaken. Nadat ik eerst op *basrelief* personaadjen had gevonden, die bezig waren met schrijven, vond ik vervolgens die papierrol, dat handschrift eenig in zijn soort, 't welk reeds een voorwerp van uwe nieuwsgierigheid is geweest; die min duurzame mededingster der Pijramieden, dat onwaardeerbare onderpand van eene voor verderf bewarende luchtstreek; dat gedenkstuk 't welk de tijd gespaard heeft, en 't welk een verloop van veertig eeuwen tot den rang verheft van het oudste aller boeken."

» Gedurende deze laatste tochten heb ik ook getracht, door nadere vergelijkingen, te voltooijen die verbazend grote verzameling van taferelen met beeldschrift: door aan u te denken, Medeburgers! en aan alle de geleerden van *Europa*, bekwam ik genoegzamen moed om met de nauwgezetste zorgvuldigheid nateteekenen, tot in de kleinste bijzonderheden, die dorre taferelen, ontbloot van zin, die

die voor mij van geen belang konden zijn, zonder medewerking van uwe kundigheden."

„ Bij mijne terugkomst, Medeburgers! bevragt met mijne werken, welker gewigt dagelijks was toegenomen, heb ik vergeten de vermoeijenissen, die mij dezelve gekost hadden, in 't vooruitzicht, dat ik dezelven, onder het oog van u, en met behulp van uwe teregtwijzingen, voltooid hebbende, daarmede eenmaal nut zoude doen aan mijn vaderland, en dezelve als een waardig geschenk aan u mogen opdragen."

De opgave van den Inhoud der Hoofdstukken, in welken men het werk in de vertaling, met goed overleg, verdeeld heeft, zal verder leeren, wat men in dit eerste Deel vinden kan: *Eerste Hoofdstuk*. Vertrek der vloot uit *Toulon*, tot op de aankomst te *Maltha*. II. Komst te *Maltha*; verovering van dat Eiland; vertrek naar *Egypte*, en begin der landing aldaar. III. Het innemen van *Alexandrie*, en beschrijving van die stad. IV. Optogt van het leger; ontmoetingen onder weg; een vreemd natuurverschijnsel; gevecht met de Mamelukken, en neêrlaag van dezen; vertrek des Schrijvers van *Rosette*, en beschrijving van deze plaats; de landbouwende *Arabier* en de *Bedouin*; gevecht van *Sulmia*; feestmaaltijd. V. Ongelukkige Slag bij *Aboukir*; *Bogas* beschreven, toestand der *Franschen* na den verloren Slag: Karavane van *Rosette* langs de Kust; het Schier-Eiland *Aboukir*, en onderstelde bouwvallen van *Canopus* en *Herakléa*; Jakhalzen; terugreis naar *Rosette*. VI. Geboortefeest van MAHOMETH; Muzijk der *Egyptenaren*; onderscheidene rassen van volk te *Rosette*; *Adgis* of Pelgrims van *Mecca*; *Egyptische* vrouwen. VII. Vertrek naar *Delta*; volkrijkheid van dat land; *Almehs* of Danseressen te *Metubis*; *Defus* en andere dorpen; ontmoeting met de *Arabieren* te *Scha-abas-Ammer*; wederkomst

komst te *Rosette*. VIII. Reis van *Rosette* naar *Kairo* en algemeen overzigt dier landstreek; eerste gezigt van Pyramiden; *Kairo*; tuinen van MURAT-BEY; Slag bij de Pyramiden; Spinx; zeden der Inwoners van *Kairo*; oproer in de stad, en algemeene opstand der Inwoners; het huis van het Instituut geplonderd; begraafplaats der Mamelukken; dood van den Generaal DU PUY en SULCOWSKY; verstand bij den middelstand der Inwoners van *Kairo*. IX. Mumiën van den *Ibis* in de holen van *Saccara*, en gisfingen aangaande dien vogel; handigheid der *Psijllen* met Slangen; groote nuttigheid van den ezel in *Egypte*; Karavane van den berg *Sinaï*; Pyramiden in de vlakte van *Saccara* en nabij *Memphis*; *Egyptische* dorpen en zeden der Inwoners; tenten der *Bedouinsche Arabieren*; optogt des legers van DESAIX naar *Opper-Egypte* en vervolging van MURAT-BEY; ernstige gevechten met de *Mamelukken*; wanhopig gevecht bij *Sedinan*, en vlucht der *Mamelukken*. X. Gevolgen der overwinning bij *Sedinan*; DESAIX vervolgt MURAT-BEY; beschrijving van de landstreek bij *Benesuef*; verwoestingen door het zand veroorzaakt; het Kanaal *Jusef* en andere werken; gisfingen van den Schrijver; het schoone der Natuur in *Egypte*; Pyramide van *Halahún* en gedachten over het meer *Mœris*; terugkomst van DESAIX en verdere optogt; voorval met eenen jongen dief; regen; *Benesek* en andere dorpen; grote gallerij van *Hermopolis*; ongedierte in de huizen; *Beneadi* en karakter van deszelfs inwoners.

Het is moeijelijk, uit zulken overvloed van zaken, die men in dit werk vindt, eene keuze te doen; om echter onze Lezers niet geheel ledig heen te zenden, geven wij het berigt van DENON aangaande de *Bedouiner Arabieren*, Bladz. 104.

„ De *Bedouinen*, in oorlog zijnde met alle volkeren van den aardbodem, voeren genen haat en nijd

nijd dan tegen de *Bedouinen*, die niet tot hunne horde behoren; zij ſteken zich in alle oorlogen, komen op de been zoodra inwendige onlusten of buitenlandſche vijanden de rust van *Egypte* komen ſtoren, en zonder aan eene van de partijen toegedaan te zijn, maken zij van derzelver geſchillen gebruik om beiden te plonderen. Zoodra wij in *Afrika* geland waren, mengden zij zich onder ons, namen onze achterblijvende zoldaten weg, en zouden de *Alexandrijnen* geplonderd hebben, bijaldien dezen zich buiten hunne muren hadden begeven om te vechten. Overal waar buit is, is de vijand der *Bedouinen*: altijd gereed tot het ſluiten van een verdrag, omdat die verdragen gepaard gaan met geſchenken, kennen zij gene andere verbintenis, dan de noodzakelijkheid. Bij hunne onrechtvaardigheid zijn zij echter niet wreed: de onzen, die bij hen gevangen waren geweest, wanneer zij verhaalden 't gene zij in die gevangenisſen geleden hadden, merkten zulks meer aan als een gevolg der levenswijze van dat volk, dan als een uitwerkſel van hunne wreedaardigheid. Officiers, welke dat ongeluk te beurt was gevallen, hebben mij verhaald, dat de arbeid, die men hun had opgelegd, niet overmatig noch wreed was geweest: zij waren in dienst van de vrouwen, en moesten de ezels en kemelen pakken en geleiden. 't Is waar, men moet ſchier alle oogenblikken opbreken en zich weder neêrſlaan; de gehele bagaadje werd ingepakt, en binnen een kwartier uurs, ten langſten, was men in optogt: doch die bagaadje beſtond in eenen koorn- en koffijmolen, eene ijzeren plaat om koeken te bakken, eene grote en kleine koffijkan, eenige lederen flesſen, eenige graanzakken, en het zeil van de tent, waarin dat alles werd ingepakt. Eene handvol geroost koorn en een dozijn dadels was de gewone toelaag van mondkost voor elke dagreize, met een weinig water,

't welk,

't welk, ter oorzake van deszelfs ſchaarsheid, vooraf reeds tot elk ander gebruik had gediend, eer dat het gedronken werd. Daar de Officiers voor het overige zich over gene vernederende mishandelingen te beklagen hadden, bleven zij ook genen wrok voeden wegens de hardheid van een lot, waarin anderen met hen gedeeld hadden."

„ Daar de *Bedouinen* gene vooroordelen van Godsdienst, genen uiterlijken Godsdienst hebben, zijn zij verdraagzaam. Eenige gebruiken, die zij eerbiedigen, ſtrekken hun tot wetten; hunne aangenomene grondbeginzels gelijken naar deugden, welken voldoende zijn voor hunne kleine maatſchappijen, en hun aardsvaderlijk beſtuur."

„ Een ſtaaltjen van hunne gastvrijheid moet ik hier mededelen. Een Fransch Officier was ſedert verſcheidene maanden gevangen bij een opperhoofd der *Arabieren*. Deze werd 's nachts in zijn leger overvallen door onze ruiterij, zoodat hij ſlechts tijd genoeg had om zelf te ontkomen: zijne tenten, vee, voorraad, alles werd genomen. 's Anderendaags omzwervende, in eenen verlatenen ſtaat, en zonder eenig middel van beſtaan, haalt hij een brood uit zijn zak, en geeft de helft daarvan aan zijnen gevangenen, zeggende: „ ik weet niet, wanneer wij weder brood zullen hebben om te eten, maar niemand moet mij kunnen beſchuldigen, van niet het laatſte gedeeld te hebben met den genen, dien ik tot mijnen vriend heb aangenomen." Kan men zulk een volk wel haten, hoe woest het dan ook anders zij? en welk een voordeel geeft hun boven ons die matigheid, vergeleken met die menigvuldige behoeften, welken wij ons zelven gemaakt hebben? hoe zou het mogelijk zijn zoodanige menſchen tot eene andere levenswijze te bewegen? zullen ze ons niet altijd te verwijten hebben, dat wij rijke oogſten zaaijen op de graven van hunne voorouders?"

Om

Om het gewigt en de grootheid der gevolgen, plaatſen wij hier nog het gevecht bij *Aboukir*, het welk DENON van verre aanſchouwde, en in het welk de *Franſche* vloot door de *Engelſchen* geheel vernield werd, *Bladz.* 115.

„ Den veertienden *Fructidor* (1 *Augustus*) 's morgens, waren wij meester van *Egypte*, *Corfu* en *Malta*: dertien ſchepen van linie hielden deze nieuwe bezitting met *Frankrijk* vereenigd, en maakten hetzelve tot een aaneengeſchakeld gebied. *Engeland* kruiste ſlechts in de Middellandſche zee met talrijke vloten, die geen toevoer konden krijgen dan met grote moeite en onnoemlijke kosten. BONAPARTE, bezeffende al het voordeel van dezen toeſtand, wilde, om zulks te behouden, dat onze vloot binnen de haven van *Alexandrie* gebracht werd, en had twee duizend *Zechienen* beloofd aan den genen, die daartoe het middel zoude opgeven. Eenige Kapiteins van koopvaardijſchepen hadden, zoo men zeide, een zeegat gevonden in de oude haven; doch de boze geest van *Frankrijk* gaf den Admiraal eenen raad in, dien hij opvolgde, om voor *Aboukir* ten anker te blijven liggen, en daardoor in eenen dag de berekende gevolgen van onzen dus verre onafgebroken voorſpoed te vernietigen."

„ Den veertienden, 's namiddags, had het geval ons gebragt te *Abou-Mandour*, zijnde een klooster, waarvan ik boven reeds geſproken heb, en ſtaande aan 't einde van eene aangename wandeling langs den oever der rivier, wanneer men komt van *Roſette*. Op den toren gekomen zijnde, die zich boven het klooster verheft, zagen wij twintig zeilen (*) aankomen, zich in ſlagorde ſcha-

(*) Volgens eene aanteekening van den Engelſchen Vertaler dezes werks, was de Britſche vloot niet meer dan vijftien zeilen ſterk. V.

ſcharen, en den aanval doen, was alles het werk van één oogenblik. Het eerſte ſchot van 't kanon liet zich ten vijf uren horen: welhaast benam de rook ons het gezicht van de bewegingen der beide vloten: doch met den nacht konden wij dezelven wat beter zien, zonder echter in ſtaat te zijn om over de ware toedragt van zaken te oordelen. Het gevaar dat wij liepen om door de geringſte bende *Bedouinen* opgeligt te worden, was niet machtig genoeg om onze nieuwsgierigheid aftetrekken van de beſchouwing eener zoo hoogstbelangrijke gebeurenis. Het aanhoudende vuur over en weder liet ons niet twijfelen of het gevecht was verſchrikkelijk, en werd van wederzijden met gelijke hardnekkigheid volgehouden. Te *Roſette* wedergekomen zijnde, klommen wij op de daken onzer huizen: tegen tien uren kondigde een ſterk licht ons eenen brand aan; eenige minuten daarna hoorden wij eenen vervaarlijken ſlag, die gevolgd werd van eene diepe ſtilte. Wij hadden gezien, dat van de linkerzijde naar de rechter op het brandende voorwerp geſchoten was, en daaruit maakten wij het beſluit op, dat het de onzen moesten zijn, die den brand gemaakt hadden: de ſtilte, daar op gevolgd, moest veroorzaakt zijn door het afdeinzen der *Engelſchen*, die alleen het in de macht hadden om het gevecht voorttezetten of te ſtaken, overmits zij alleen meester waren van de ruime zee. Ten elf uren begon weder een langzaam vuur; ten twaalf uren was de ſtrijd van nieuws aan den gang; 's morgens ten twee uren nam dezelve een einde. Met het aanbreken van den dag was ik bij de voorposten, en tien minuten daarna begon het ſchieten weder van nieuws. Ten negen uren ſprong een tweede ſchip in de lucht; ten tien uren zagen wij vier ſchepen, de eenigſten die nog in hun geheel waren gebleven, en die wij voor *Franſche* ſchepen herkenden, met volle zeilen over het ſlagveld va-

varen, 't welk zij ons toeſchenen behouden te hebben, omdat zij noch aangevallen noch vervolgd wierden. Zoodanig was de bedriegelijke beeldtenis, die wij in de verrukking van hoop ons hadden gevormd."

„ Ik bleef nu beſtendig op den toren van *Abou-Mandour*. Van daar telde ik vijf en twintig ſchepen, waarvan de helft niet anders was dan verminkte geraamten, terwijl de rest zich in de onmogelijkheid bevond om ter hulpe van dezelve op te komen. Drie dagen lang bleven wij in de akeligſte onzekerheid. Met het kijkglas in de hand had ik die verwoesting afgeteekend, om te zien of de volgende dag ook eenige verandering in dit gezigt zoude maken: wij zochten de waarblijklijkheid met de hand der begoocheling van ons af te ſtoten: maar alle omſtandigheden overtuigden ons welhaast, dat de wijze van ons beſtaan eene gehele verandering had ondergaan; dat wij, geſcheiden van het moederland, eene volkplanting waren geworden, genoodzaakt tot aan den vrede te beſtaan van de middelen, die wij hadden. Wij kregen namelijk bericht, dat de Engelſche vloot achter onze linie heen was gekomen, door dat deze niet dicht genoeg geſloten was geweest aan het eiland, waarvan zij moest verdedigd worden; dat de vijanden met ene dubbelde linie onze ſchepen, één voor één, hadden aangetast, welke maatregel, onze gezamenlijke macht verzwakkende, de ene helft in 't geval had gebracht van bloteliſk ooggetuige te zijn van de vernieling der andere; dat het *l'Orient* was geweest, 't welk te tien uren in de lucht was geſprongen, en *l'Hercule*, 't welk dit ongeluk den volgenden dag had gehad; dat de Bevelhebbers der ſchepen *Guillaume Tell* en *le Genereux*, en der Fregatten *la Diana* en *la Juſtice*, zijnde de overige ſchepen in de magt der vijanden, van het oogenblik, dat dezen ver-

moeid waren, gebruik hadden gemaakt om derzelver vereenigden aanval te ontkomen. Om kort te gaan, wij vernamen, dat de veertiende *Fructidor* (1 *Aug.*) dat ſchone geheel van onze magt en van onzen roem had verbroken; dat het vernielen van onze vloot onze vijanden weder meester had gemaakt van de Middelandſche zee, welk meesterſchap hun door de ongehoorde dapperheid van onze legers te lande ontnomen was geweest, en dat alleen het behoud van onze ſchepen ons zoude hebben kunnen behouden."

WERKEN van de Bataafſche Maatſchappij van TAAL- en DICHTKUNDE. Eerſte Deel. Te Amſterdam *bij* J. Allart, 1804. 108 *en* 135 *Bladz. gr.* Octavo. *De prijs is f* 3—:—

Sedert lang beſtonden in ons Vaderland verſcheidene Taal- en Dichtlievende Genootſchappen, onder anderen die, welke te *Leyden*, *Rotterdam* en *Amſterdam* gevestigd waren; dezen allen arbeidden met ijver en goeden uitſlag aan de beſchaving en opbouw van onze rijke moedertaal, en aan de beoefening der Dichtkunst. Doch, door deze en gene omſtandigheden, voornamelijk door de gebeurtenisſen des tijds, tot eene ſoort van kwijning vervallen, ſchenen zij eene gänſchelijke ontbinding te vreezen te hebben, toen men, als het eenig middel van herſtel, tot eene ineenſmelting dezer drie Genootſchappen beſloot, onder den algemeenen Tijtel van: *Bataafſche Maatſchappij van Taal- en Dichtkunst*, welke dan ook den 3 September 1801 hare eerſte algemeene Ver-

Vergadering te *Leijden* hield, en ons in dezen Bundel de eerſte vruchten van hare werkzaamheden aanbiedt, zoo tot de Taal- als tot de Dichtkunst behorende.

In het eerſte vak ſtaat eene ſchoone Verhandeling, zijnde een *Antwoord op de vraag: In hoe ver behoort de Spelling der Nederduitſche Taal geregeld te worden naar welluidendheid en gemakkelijkheid der uitſpraak? door* MATTHIJS SIEGENBEEK, *Hoogleeraar in de Nederduitſche Letterkunde te Leijden*, aan welke Verhandeling de gouden Eereprijs der Maatſchappij is toegewezen.

Deze Verhandeling, welke van des Hoogleeraars juist oordeel en grondige kennis in onze Moedertaal getuigenis draagt, is in twee Hoofd-Afdeelingen verdeeld; in welker eerſte de vraag beantwoord wordt, welke in de door de Maatſchappij opgegevene vraag, als 't ware, wordt onderſteld: *Is het met eene gezonde Taalkunde beſtaanbaar, de welluidendheid en gemakkelijkheid van uitſpraak eenigen invloed op de ſpelling, met name op die der Nederduitſche tale, toe te kennen?* In *twee Hoofdſtukken* wordt de beantwoording dezer vrage behandeld, loopende het *eerſte: Over den invloed der welluidendheid en gemakkelijkheid van uitſpraak op de ſpelling eener tale in 't gemeen*; en in het *tweede: Over dien zelfden invloed op de Spelling der Nederduitſche tale in 't bijzonder*. Het antwoord is, „ dat welluidendheid en gemakkelijkheid van uitſpraak, zoo overeenkomſtig de algemeene beginſelen der taalkunde, als volgens den bijzonderen aard onzer moedertaal, op hare ſpelling grooten invloed mogen oefenen, en dat zij, die dezen zoo naauw willen beperkt hebben, als het gebruik ſlechts eenigermate gedoogt, noch uit de geſteldheid van andere beſchaafde talen, noch uit die der Nederduitſche,

eenigen grond voor hun gevoelen ontleenen kunnen."

Dit dus ten grondslag gelegd zijnde, volgt de regtstreeksche behandeling der opgegevene vrage in de *tweede Afdeeling: Hoe verre en tot welke bysonderheden behoort zich de invloed der welluidendheid, en gemakkelijkheid van uitspraak op de spelling onzer tale uit te strekken?* Hier op is *Bladz.* 49. dit algemeen antwoord: „ dat de Spelling der Nederduitsche taal in zoo verre naar welluidendheid en gemakkelijkheid der uitspraak mag geregeld worden, als het beschaafde spraakgebruik, en de daarop gebouwde schrijfwijze der meeste en beste Schrijveren, mitsgaders de regelmaat der tale vorderen." Dit wordt voorts in *drie Hoofdstukken* in de bijzonderheden ontwikkeld, waarvan het *eerste* handelt: *over de weglating of verwisseling eener enkele letter tot meerdere gemakkelijkheid der uitspraak;* het *tweede: Over de invoeging der* d *en* t *in sommige zelfstandige. en bijvoegelijke naamwoorden.* Het *derde: Over de invoeging der zachte* e *in zelfstandige en bijvoeglijke naamwoorden.* Dit alles wordt met alle naauwkeurigheid beredeneerd, en maakt deze Verhandeling waardig, om niet alleen gelezen, maar met vlijt bestudeerd te worden, gelijk zij dan ook eenen gewigtigen invloed heeft op de spelling onzer tale in het gemeen, waaromtrent de Hoogleeraar SIEGENBEEK zich zoo voortreffelijk verdiend heeft gemaakt.

Onder de *Gedichten*, welke in het tweede vak van dit eerste Deel geplaatst zijn, bekleedt de eerste plaats een *Lierzang* voor de XVIIIde Eeuw; van den Heer Mr. R. H. ARNTZENIUS, welke op de tweede algemeene Vergadering der Maatschappij in den jare 1801 met een' buitengewonen zilveren Eerepenning bekroond werd. Zij is verheven, vol dichterlijk gevoel en uitdrukking, en beschouwt in

twee

twee Zangen de afgelopene Eeuw van hare Wijsgeerige, en van hare ſtaat- en geſchiedkundige zijde. Zie hier derzelver ſlot, ten aanzien van ons Vaderland, dus luidende:

Maar, ſchoon wij aklig zijn vernederd,
Door twist en tweedragt wreed verdeeld,
Door weelde en wellust laf vertederd
En zwak als 't kroost door ons geteeld;
Ja; ſchoon in de algemeene elenden,
Die tegen 't vaderland zich wenden
Een ieder zorgt voor eigen rust,
En onder zoo veel vrijheidsvrinden,
Zo weinig helden zijn te vinden,
Wier moed de felle ſtaatsvlam blust.

Toch zie ik, in dat aklig donker,
Een ſtar wier gloed niet ondergaat.
Haar zagt en liefelijk geſtonker
Tart middagzon en dageraad.
Laat thans Europa's trotſche rijken
Op magt en pracht en grootheid prijken, —
Dit was uw lot in blijder jeugd.
Maar roemt thans, ô mijn Landgenoten!
Niet op uw ſterkte of oorlogvloten,
Maar op uw Godvrucht, op uw deugd.

Ja, nog deet de aarde een' lofzang hooren
Aan de oude Nederlandſche trouw.
Die roem ging niet geheel verloren,
Die ſchoort uw wagglend ſtaatsgebouw. —
Nog zie 'k u 't hongrig weesje voeden,
De weeuw, in bittre tegenſpoeden,
Geſterkt door uw liefdadigheid:
Nog juigch ik, op Gods bijſtand hopend,
Wijl menſchenliefde uw harten opent,
Als de armoede om uw bijſtand ſchreit.

Maar acht zo, met der vadren zeden
En moed, en werkzaamheid, en kracht,
Dit overschot van deugd vertreden,
Vergeten word bij 't nageslacht;
Zo dwaze trotsch en wufte snoodheid
De plaats betreên van de oude grootheid,
De Tweedragt hier haar bloedvaan plant,
De ware Godvrucht hare altaren
In 't hart des volks niet kan bewaren,
Dan is 't gedaan met Nederland.

Dan zal, terwijl met sombren luister
De maan op onze graven schijnt,
Voor 't nageslacht, in 't scheemrend duister,
De laatste straal van licht verdwijnt,
Wanneer de twintigste eeuw zal dagen,
Dat nageslacht zijn val beklagen,
En treuren op der vadren graf;
Of 't zwalpend nat der noorderbaren —
Neen, Zangster! zwijg; ruk los de snaren:
Het snikken breekt uw woorden af!

Het tweede Dichtstuk, *de Onschuld*, is van den Heer Mr. ABRAHAM VEREUL, en werd reeds in den jare 1791 door het gewezen *Letterlievende* Kunstgenootschap met den gouden Eerpenning bekroond, bekleedende nu naar waarde zijne plaats in dit eerste Deel der Werken van de vereenigde *Maatschappij*. De Dichter schildert in hetzelve het zalig oord, waar *Onschuld* woont, laat daar eenen vader den akeligen toestand van onze schuldige aarde, en Gods geduchten toorn deswegens aan zijne kinderen beschrijven, waarna de moeder hen vertroost met het voorstel van Gods ontferming voor dezelve, in zijnen Zoon. Dus zingt de Dichter:

De vader sprak niet meer, de droefheid brak zijn stem,
Zijn kindren staarden, in weemoedigheid, op hem;

Dan ſloegen zij het oog ten troon des Albehoeders,
En wilden bidden voor hun diepgezonken broeders.
Toen ſprak de moeder van dit ſchuldeloos geſlacht;
Het purper was verbleekt, dat op haar lippen lagcht;
De wolk der droefheid had haar glinſtrend oog omtogen,
Maar 't was een ligte wolk aan ſchone hemelbogen.
Zij ſprak... en wischte van haar wang een liefdetraan:
„ Mijn kinders! zijt getroost! ... mijn kinderen! bidt aan!
Gij weendet angſtig, en verdient, te kunnen wenen...
Maar juigcht!... ook 't Englenchoor juigcht om Jehovah henen.
Geen denkbeeld ſchetst Gods toorn, maar kinderen! zijt getroost!
De zonnen ſchemerden... maar ſidder niet, mijn kroost!...
Jehovahs Zoon trad voort, terwijl de donders bromden,
Hij riep den donders toe: „verſtomt!" en zij verſtomden.
Een ſtilte heerschte, die zelfs de englen beven deedt,
Toen hief de Zoon die hand, waar mee hij heemlen meet,
En riep, in liefde ontvlamd: „ó Vader! 'k ſmeek ontferming,
Erbarming, Vader!" ... en de hemel galmde erbarming.
De vreugd daalde uit Gods ſchoot, op 't juigchend aardrijk neêr;
Van all' de harpen rolde een blijde lofzang weêr.
Het choor des hemels zong: „gij wordt, gelijk te noên,
*ó Mensch! de lievling Gods" .. zoo zongen all' de chooren.

Hij die, naast God, 't heelal uit niet te voorschijn
riep,
Den sterrenhemel en het kleene spruitje schiep,
De Goddelijke Zoon des groten Albehoeders,
Ging, in het sterflijk kleed, tot onze ontaarde
broeders.
Hij jammerde in het stof, daar hem de rust ont-
vlood;
Hij bleef in stilte braaf, en, onbewonderd, groot.
De een prees hem, de andre doemde, en kalm in dit
gewemel,
Bleef hem zijne onschuld bij, bleef in zijn hart
een hemel,
Zijn voet betrad de hut der kommervolle deugd.
Hem, die de vreugde gaf, verkwikte schaars de
vreugd.
Hij vond geen rust, mijn kroost! bedekt met
bloed en wonden,
Stierf hij den wreedsten dood... en had geen rust
gevonden.
De seraph trad te rug... verstomde... weende...
en vlood.
Ach! voor die schuldige aard' stierf hij den lief-
dedood.
Zijn hoofd hing op zijn borst, reeds machtloos
door de smarte,
Hij hief het langzaam op... maar 't zonk weêr
op zijn harte...
Wanneer de rampspoed thans om onze broeders
woedt,
Dan schoppen ze uit dien doodgelatenheid en moed;
Zij zien, getroost en kalm, hun uiterst uur ge-
naken,
Zij zullen uit het graf, als engelen ontwaken...
De moeder, die haar kind al wenend derwaards
brengt,
Droogt hare tranen af... ziet naar omhoog...
en lacht.

De

De Zoon verzachtte 't leed, dat hen, zoo hoop-
loos griefde;
Zijn dood gaf hun de rust... ach! 't was dood
der liefde!
Erkentlijk, maar gelijk de mensch erkentlijk is,
Vereeren zij door deugd zijn nagedachtenis.
Zij wisschen slechts door hem, de tranen van de
wangen,
Door hem zal 't morgenrood den nacht van 't
graf vervangen.
Zij slapen daar een tijd, dan daalt Jehovah neêr,
En, na den korten slaap, zien zij elkandren weêr.
De vrind omhelst zijn' vrind, die in zijn arm
verbleekte,
De moeder 't dierbaar kind, dat ze aan haar'
boezem kweekte,
Dan stoort geen scheiding ooit hun zalig heilgenot,
't Blijft onverganglijk, als de zaligheid van God!
De Zoon kon hun alléén den weg der ruste banen,
Gij weent... Hij is te groot... te groot voor uwe
tranen..."
De moeder knielde en zweeg... toen galmde één
stem in 't rond:
„*Hoe noemen we onzen God, die zijnen lievling*
zond?
Wat naam, wat teêre naam komt zijne liefde
nader?".
De moeder nam het woord: „mijn kindren!
noemt hem Vader:"
Nu rees dit plechtiglied... en teders boezem zwelt:
Zoo ruischt de Zephir zachs, en smelt de sneeuw
op 't veld,
Zoo vloeit de morgendauw op 't smachtend bloem-
je neder,
Het smachtend bloempje lacht, en spreid zijn
geuren weder:

DE MOEDER.

Slaapt zacht, ſlaapt, onze broeders! zacht,
Bewaakt door de eeuwige oppermacht,
Slaapt, broeders! zacht in uwe graven,
Rust uit van all' uw tegenſpoed;
Eens zal die vaderhand u laven,
Die englen laaft... en wormpjes voedt!

A.

Verſterk hen, tederſte aller vadren!
Als gij den dood tot hen doet nadren,
Begeef hen niet, als op hunn' mond
De laatſte vriendenkuschjes zweven,
Begeef hen niet, als, in deez' ſtond,
Hen alles... Vader! heeft begeven.

B.

Verlaat hen niet, als liefde en trouw,
Voor 't laatst hen zeegnen in die rouw,
Hun brekend oog voor 't laatst de bloemen
En droeve lievelingen ziet.
ô Gij, wien ſeraphs ſtaamrend roemen,
Verlaat den afgematten niet.

DE MOEDER.

Slaapt, broeders! zacht... gij zult ontwaken,
Gij zult het heil der onſchuld ſmaken,
Hij, wien de ſeraph, ſtaamrend, roemt;
De Zoon heeft u dit heil verworven...
Dan bloeit weêr om uw graf gebloemt,
Voor lang, gelijk als gij, geſtorven.

A. en B.

Het roosje, door de vrindenhand
Weemoedig op uw graf geplant,
Herleeft met u in 't eeuwig Eden,
Dan plukt gij weêr, ô broedrenrij!
De roos, door woesten ſtorm vertreden,
Voorlang geſtorven, even als gij.

DE

DE MOEDER.

Zij, wie de vader vóór u' riep,
Met wie in 't graf uw blijdschap sliep,
Wier dood uw teder hart doorgriefde,
Zij zullen aan uw boezem zijn:
Dan staamren seraphs „God is liefde,"
Gij stamert met den seraphijn.

CHOOR.

Wat vreugd na 't kommervol gewemel!
Geen hoger vreugd voelt zelfs de hemel.
't Heelal zal schoon zijn, als uw hart,
Gij zult het heil der onschuld smaken,
Gij kamptet, broeders! met de smart,
Maar... slaapt gerust... gij zult ontwaken!

Hij die, in foltring, heeft gebloed,
En, schuldloos, voor uw' schuld geboet,
Hij zal tot u zijne armen strekken;
Dan leert gij aan zijn borst de deugd;
Slaapt, broeders! zacht,... hij zal u wekken;
De hemel voelt geen hoger vreugd.

Doch, wij moeten onze pen bedwingen; ons beſtek duldt niet, dat wij meer overſchrijven. Wij zullen dus van de overige Dichtſtukken enkel overnemen het berigt en getuigenis, het welk wij desaangaande in de *Voorrede* vinden. „ De *Lierzang* op VONDEL, achter dit Dichtſtuk voorkomende, werd in den jare 1801 door den toenmaligen Voorzitter der Maatſchappij, den meergenoemden Leijdſchen Hoogleeraar SIEGENBEEK, ter opening van hare algemeene Vergadering, uitgeſproken. De daarop volgende Lierzang, getijteld *de Dichter*, werd twee jaren later door de Heer P. HELMERS, bij dezelfde gelegenheid en in gelijke hoedanigheid, voorgelezen. *De Cantate* eindelijk, waarmede de bundel beſloten wordt heeft tot maker den voor

de

de wetenſchappen, het Vaderland, zijne ouderen en vrienden te vroeg verſtorven Heer J. W. VAN SONSBEECK, wiens Redevoering, *Ter nagedachtenis van* PIETER NIEUWLAND, velen niet onbekend zal zijn, en die zich zeker, ware hem een langer leven te beurt gevallen, door werken van meer gewigt zou hebben beroemd gemaakt. Deze Cantate, in den jare 1794 bij eene bijzondere gelegenheid vervaardigd en door den dichter aan eenige vrienden uitgedeeld, werd ook aan den ſteller van dit berigt, die het onvergetelijk genoegen had, van hem onder zijne vrienden te mogen tellen, ten geſchenke gegeven. Het ongemeen behagen, 't welk hij in de eenvoudige ſchoonheid, ongedwongene bevalligheid en het aardig vernuft, in dit dichtſtuk doorſtralende, ſteeds gevonden had, deed hem hetzelve ter kennisſe van zijne medeleden brengen. Daar deze met zijn oordeel volkomen inſtemden, werd natuurlijk de wensch geboren, dat deze fraaije Cantate meer algemeen bekend en der vergetelheid ontrukt mogt worden. Spoedig kwam men op de gedachte, om dezelve, met achterlating van het bijzondere, in de Werken der Maatſchappij te plaatſen, 't welk, om de betrekking van den overledenen, als Lid van het gewezene Leijdſche Kunstgenootſchap, niet ongepast kon geacht worden. Na gevraagde en bekomene toeſtemming van des overledenen vader, den Heer Mr. C. L. VAN SONSBEECK, Lid van het Wetgevend Ligchaam dezer Republiek, wordt derhalve dit dichtſtuk in dezen bundel algemeen gemaakt, waarmede wij vertrouwen den beminnaren der Nederduitſche dichtkunst een' wezenlijken dienst gedaan te hebben."

Wij ſluiten deze aankondiging en uittrekſel met opregt onzen wensch te vereenigen met den hartelijken wensch des algemeenen Secretaris der Maatſchappij, den Heere HELDEWIER, dat de uitgave van de-

dezen bundel tot opwekking van de ſluimerende zucht ter beoefening der Nederduitſche taal- en dichtkunde iets moge toebrengen, en de Maatſchappij, door den ijver van hare Leden en de medewerking van andere kundige mannen, moge in ſtaat geſteld worden, om daartoe in 't vervolg nog krachtiger en met meer vrucht werkzaam te zijn."

LETTER-NIEUWS.

Bij A. Blusſé en Zoon te *Dordrecht*, is van de Pers gekomen en alom verzonden: Het Eerſte Deels Tweede Stuk der *Beoefeningsleer* of *de kennis der middelen, om als een waar Leerling van* JEZUS CHRISTUS *getroost en heilig te leven. Waarin de ziekten van het menſchelijk verſtand en hart, die de ware beöefening van het Christendom in den weg zijn, met derzelver oorzaken en geneesmiddelen worden voorgedragen.* Door E. KIST, Predikant te *Dordrecht*. Bij de genoemden zijn ook de volgende Werken van den zelfden geachten Autheur te bekomen: I. Leerredenen over *verſchillende Onderwerpen*. Twee Deelen. II. Vijftien Brieven aan ARISTUS. III. *De hoofd-inhoud van de Zedenleer des Christendoms*. Twee Deelen. IV. Leerredenen over *Gods Deugden*. Twee Deelen. V. NEWTON's *Cardiphonia*. Drie Deelen. Welk Werk door den Eerw. KIST ten ſterkſten wordt aangeprezen. Alsmede nog eenige goede Afdrukken der welgelijkende Portretten van DD. KIST en NEWTON.

Het voorheen zoo ſterk gezogte, maar zedert lang uitverkogt geweest zijnde Werkje, van FREDRIK ADOLF LAMPE, *Inleiding tot de Verborgenheden van het Genade Verbond, ten dienſte der Jeugd*, is thans wederom voorhanden en te bekomen te *Amſterdam* bij den Boekverkoper N. Budde. Tot gemak der gebruikers heeft men bij dezen laatſten Druk alle de aangehaalde Schriftuurplaatſen volledig uitgedrukt en dus daar mede vermeerderd.

De Wed: J. van Terveen en Zoon, Boekverkopers te *Utrecht*, hebben gedrukt en alom verzonden: *Leerrede bij de openbare plegtige Inlijving eens Joodſchen Huisgezins*, (de Heer C. N. LAPIDOTH, *met Vrouw en* 13 *Kinderen*) in de Chris-

Christelijke Kerk, op den 28ſten van Lentemaand 1805, door J. P. A WINTGENS, Leeraar bij de Nederduitſche Hervormde Gemeente te *Vianen* — met eene Bijlage — In gr. 8vo. à 8 Stuivers.

Het merkwaardig geval, het welk tot deze Leerrede aanleiding gaf, zal derzelver uitgave genoegzaam wettigen — het zoo algemeen verlangen naar nadere kennis van dat geval zal zich bevredigd vinden door het geſchiedkundig verslag, het welk door onderſcheiden Christen-Leeraaren, uit de eigen verhaalen der Bekeerlingen en van elders ingewonnen berigten zamengeſteld, als eene Bijlage bij deze Leerrede is gevoegd.

Bij W. van Vliet te *Amſterdam*, is van de Pers gekomen en alom verzonden: *Uitgezochte Zedelijke Verhalen voor de Beſchaafde Jeugd. Met teekening Plaatjes.* In 8vo. zeer zindelijk gedrukt, en in een proper carton bandje gebonden, à *f* 1-4— Uit eene zeer aanzienlijke Verzameling; zijn in dit Werkje, de volgende treffende en leerzame Verhalen geplaatst, als: *Het fraaije Strand. De Bekeering. De Edele Strijd. Het aangename Eiland. De beste Koop. De Belangeloosheid. De Kluizenaar. De Ondankbaarheid. Moed in Tegenſpoed. De Opvoeding. De ſchielijk Rijkgewordene. De Ijdelheid geſtraft. Het ſlecht opgevoedde Kind. De verbeterde Speler. De billijke en gevoelige Rechter. De Spelonk* en *de Herſtelling.*

Bij F. Bohn te *Haarlem* is gedrukt en alom te bekomen: *Proeve over den Geest en Invloed der Kerkelijke Hervorming van* LUTHER. — Verhandeling, welke den prijs heeft weggedragen door het Nat. Inſtituut van *Frankrijk* geſteld op de beantwoording der vraag: *Hoedanigen invloed had de Hervorming van* LUTHER *op den Staatkundigen toeſtand der onderſcheidene ſtaten van Europa, en op den voortgang der verlichting?* door C. VILLERS, vermeerderd met eene Korte Schets der *Kerkelijke Geſchiedenis.* In 't Nederduitsch vertaald en met eenige Aantekeningen voorzien door den Heer H. EWIJK.

Beknopte Handleiding tot de Aardrijksbeſchrijving, ontworpen door J. E. FABRI, Hoogleeraar te *Erlangen*, en Lid van verſcheiden geleerde Genootſchappen enz. — „ FABRI is beroemd wegens zijne bedrevenheid in de Aardrijksbeſchrijving. Zijne *Handleiding* in dit vak droeg het meeste bij tot dien roem. *Negen echte en nog verſcheidene nadruk-*

ken

ken werden er in *Duitschland* van *uitverkogt*; de Vertaling, die thans aangeboden wordt, is naar den *Tienden Druk*. De Uitgever heeft dezelve met de nodige Veranderingen en Bijvoegsels tot *heden* doen aanvullen en vermeerderen met eene aanmerkelijke uitbreiding der Beschrijving van ons Gemeneebest, om het daardoor meer geschikt te maken voor zijne Landgenooten. — Tot een Leerboek op de Scholen, tot een Handboekje voor elk, die belang stelt in de kennis van Landen, Volken, *Kunsten* en *Bedrijven* kan geen geschikter Werkje gevonden worden dan dit, welks uitmuntendheid in het Voorberigt is gestaafd door een' man, die in dit vak met lof bekend is, namelijk: den Heere JACOB DE GELDER, Mathematicus in *den Hage*. — Offchoon hetzelve met eene duidelijke letter compres gedrukt is en 376 bladzijden beslaat, heeft de Uitgever F. Bohn te *Haarlem*, om het algemeen verkrijgbaar te maken, de prijs slechts op 25 St. gesteld, waarvoor het ook alom bij zijne Correspondenten te bekomen is.

Bij F. Bohn te *Haarlem* wordt uitgegeven: het *vierde* Deel van de *Geschiedenis der Agttiende Eeuw*, door J. FOKKE, op eene beknopte, naauwkeurige en onpartijdige wijze, die de goedkeuring van alle verstandige Liefhebbers der Historien wegdraagt, beschreven. Dit Deel het welk tot den Jaare 1795 loopt, bevat, behalven de aanmerkelijkste zaken in geheel *Europa* en inzonderheid in ons *Vaderland* voorgevallen, ook een aaneengeschakeld Verhaal der *Staatsömwenteling in Frankrijk*, benevens derzelver oorzaken en gevolgen, alsmede een omstandig berigt van den dood van GUSTAVUS BEN BERDEN, Koning van *Zweeden*. Voorts is dit Deel versierd met een fraaije uitslaande Plaat, verbeeldende *de Vlucht van den Franschen Generaal* DUMOURIER, door den bekwamen D. LANGENDIJK en met het welgelijkend Afbeeldzel van den beroemden C. J. FOX, door L. PORTMAN. NB. In de drie voorige Deelen van dit lezenswaardig Werk, vind men ook zes uitslaande Kunstplaten van den beroemden Graveur R. VINKELES, waardoor hetzelve met regt eene plaats verdient in alle Boekverzamelingen.

Verhaal van den Kapitein DAVID WOODARD *en vier Zeelieden*, welke hun Schip verloren, terwijl zij in de Boot op Zee waren, en zich zelven overgaven aan de *Maleijers* in het Eiland *Celebes*, inhoudende: een belangrijk verslag van derzelver lijden, door den honger en andere omstandigheden, gelijk ook van derzelver ontvlugting, na dat zij twee en een half jaar bij de Maleijers waren gevangen geweest.

Als-

Alsmede een *Bijvoegſel*, bevattende verſcheiden ontkomingen van *Schipbreukelingen*, onder groote gevaren, bekommeringen en gebrek. Wordt thans bij den Boekverkoper F. Bohn te *Haarlem* uitgegeven en is alom à 22 St. te bekomen.

GEESTELIJKE EN WERELDLIJKE ORDENS.

Omſtandig beſchreven, en met *achtien fraaije met kleuren afgezette Afbeeldingen, ieder na zijn Orde en Costumé verfierd*; als de Orde der *Karmeliten*, *Ridders van de H. Maagd Maria*, *Barnabieten*, *Magdalena Zusters*, *Distelorde*, *Orde van den H. Hubertus*, *Orde der Conſtantijnen enz.* Dit voor de Liefhebbers der Hiſtorien, Landen, en Volkeren kennis, Costumen en Gewoonten, intreſſant Werkje; als vervattende de voornaamſte bijzonderheden en gebruiken der meeste Geestelijke en Ridder-Ordes, waar van in deze dagen verſcheiden, die reeds vernietigd waren, weder herſteld zijn, enz. wordt à 18 Stuiv. uitgegeven te *Amſterdam* bij P. G. en N. Geijsbeek, Boekverkopers op de Lelijgragt, bij de Keizersgragt.

Te *Amſterdam* bij P. G. en N. Geijsbeek, Boekverkopers op de Lelijgragt, bij de Keizersgragt, zijn nog weinige Exemplaren te bekomen, van een *Ontwerp eener beweegbare Bedekking en beveiliging tegen 't Grof Geſchut in een Bataille, enz.* met deszelfs *Afbeeldinge*, in drie fraaije uitſlaande gegraveerde Kopere Platen, in gr. 8vo. à 11 Stuiv. vervaardigd door den Luitenant J. G. HERRIG.

Bij P. H. Trap, Boekverkoper te *Leijden*, is gedrukt en door denzelven alom verzonden: J. F. MARMONTEL, *Nieuwe Zedelijke Vertellingen*, uit het Fransch vertaald, Tweede Deel, met een in het Koper gegraveerde Tijtel en Vignet. De prijs is *f* 1-16— Het Derde Deel, waarmede dit Zedelijk en Bevallig Werkje van zulk eene bekwame hand, als MARMONTEL, reeds genoeg bij onze Natie door zijne vorige *Vertellingen* bekend, compleet zal zijn, zal ſpoedig uitgegeven worden. Van het Eerſte Deel zijn nog eenige te bekomen.

PRO-

PROGRAMMA.

De Bataafſche Maatſchappij: *Tot Nut van 't Algemeen*, hield op den 13den en 14den van Oogſtmaand binnen deze ſtad, hare Jaarlijkſche Algemeene Vergadering, onder Voorzitting van den Wel Eerw. Heer A. VAN EIJKEN, Leeraar bij de Hervormde Gemeente binnen deze ſtad, welke dezelve op den eerſten dier dagen in de Lutherſche Oude Kerk, des morgens ten negen uren opende, met eene Redevoering, ſtrekkende *ten betoge: dat de bezwaren en hinderniſſen, welke regtſchapen menſchenvrinden, welke ter verlichting, beſchaving en verbetering van hunne tijdgenoten werkzaam zijn, ſchijnen tegen te werken, meestal eene gunſtige ſtrekking kunnen en zullen hebben, ter volmaking van hunne welingerigte Ontwerpen, en ter bereiking van hunne weldadige bedoelingen.* Gelijk gewoonelijk, werd alles begonnen, vervangen en geſloten met een keurig Muziek, uitgevoerd onder het Beſtuur van den Orchestmeester van den Stads Schouwburg, J. L. P. L. FREUBEL.

Voor het eindigen der Redevoering, ſtelde de Voorzitter met daar toe dienende Aanſpraken, plegtiglijk ter hand, de, in het vorige jaar toegewezene Eereprijzen aan de Wel Eerwaardige Heeren MARCUS JAN ADRIANI, Leeraar der Hervormden te *Tjallebird*; WIBRANDUS GERHARDUS REDDINGIUS, Leeraar der Hervormden te *Dronrijp*; JACOBUS ALBERTUS UILKENS, A. L. M. Ph. Doct. Lid van de Maatſchappij der Wetenſchappen te *Haarlem*, en van het Zeeuwsch Genootſchap der Wetenſchappen te *Vliſſingen*, mitsgaders Leeraar der Hervormden te *Eenrum*; aan den Heer O. C. DE GREUVE, Fransch Kostſchoolhouder alhier, en aan den Ge-

magtigden van den Wel Eerwaardigen Heer GERARD VAN DER TUUK, Leeraar der Hervormden te *Goutum en Zwichum*, terwijl tevens de *Eereblijken* en *Getuigſchriften* werden ter hand geſteld aan CAREL FREDRIK STEFFEN, HERMANUS RIETBERGEN, en aan den Secretaris der Maatſchappij, voor den afwezigen HENDRIK JENKES, welke drie Perſonen, zich door hunne edelmoedige bedrijven, in het Algemeen Verſlag dezes jaars breder omſchreven, die openlijke erkentenis hadden waardig gemaakt.

Deze plegtigheid geëindigd zijnde, beklom de Voorzitter andermaal het Spreekgeſtoelte en ſloot zijne Redevoering met eene gepaste Aanſpraak, zoo aan die Leden van den *Raad* en van *Schepenen*, welken deze Vergadering met hunne tegenwoordigheid hadden gelieven te vereëren, als aan de *Kerkenraden der Lutherſche* en *Vereenigde Doopsgezinde Gemeente* enz.

Waarop ten één ure des middags, in de groote Kerk der Vereenigde Doopsgezinde Gemeente de eigenlijke Werkzaamheden der Vergadering eenen aanvang namen, welken, na het voorlezen van het Algemeen Verſlag, deden blijken, dat door Beoordeelaars de volgende uitſpraken waren gedaan over de daar bij genoemde Prijsverhandelingen, ingekomen op de, voor dit Jaar uitgeſchrevene Prijsſtoffen, als:

1. Op de Prijsſtoffe: *Een Handboek voor het vrouwelijk Geſlacht*, waar op twee Verhandelingen waren ingekomen: dat deze beide Verhandelingen door de meerderheid der Beoordeelaren waren afgekeurd, terwijl nogtans aan de Verhandeling, geteekend met de ſpreuk: *die ſchrijft tot nut der Vrouwen enz.* zeer veele verdienſten werden toegekend, en geoordeeld, dat (in zoo verre zij geene vertaling, of navolging uit het Hoogduitsch zij, welke vermoeden door ſommigen der Beoordeelaars was opgegeven, en in welk geval zij niet kan

kan bekroond worden) bij weder opgave den Schrijver, behoorde aangemoedigd te worden, om met bekorting van het Stuk, door vele uitweidingen weg te laten, en vooral door het vermijden van den meêr duitſchen dan hollandſche ſtijl, andermaal naar den prijs te dingen.

2. Op de Prijsſtoffe: *het Volksvermaak*, waar op ſlechts eene Verhandeling was ingekomen: dat dezelve door Beoordeelaars eenparig was afgekeurd.

3. Op de Prijsſtoffe: *eene korte en eenvoudige Karakterſchets van de Hoofdperſonen in den Bybel voorkomende enz.* waar op insgelijks ſlechts eene Verhandeling was ingekomen: dat dezelve op één ſtem na, even eenparig was afgekeurd.

4. Op de Prijsvraag: *welke voordeel is er van het uitdelen, van prijzen en andere middelen ter opwekking van den naarijver te wagten enz.* waar op drie Verhandelingen waren ingekomen: dat uit dezelven met eenparigheid den Gouden Eerprijs was waardig gekeurd N. 2. geteekend met de ſpreuk: *De Eerzucht op te wekken enz.* bij de opening van het naambriefjen, met deze ſpreuk voorzien, bleek daar van Schrijver te zijn, de Wel Eerwaardige Heer H. W. C. A. VISSER, Leeraar der Hervormden te *Warns*.

Op de Prijsſtoffe: *Een ſchets voor Jonge Lieden enz.* geene Antwoorden zijnde ingekomen, werd dezelve, op gegeven inlichting, ingetrokken.

Op de Prijsſtoffe: *Een Handboek voor Zeevarenden*, insgelijks geene Antwoorden ingekomen zijnde, werd dezelve andermaal opgegeven om te beantwoorden, vóór of op den 1ſten van Louwmaand 1806. welk beſluit ook genomen werd, ten aanzien van de drie genoemde, niet voldoende beantwoord zijnde Prijsſtoffen.

De herinnering der, in het volge Jaar ter beantwoording opgegevene Prijsſtoffen geſchied zijn-

de, bleek: dat de Maatſchappij alzoo om te beantwoorden vóór of op den 1ſten van Louwmaand 1806 opgeeft:

1. De Prijsſtoffe: *Een Handboek voor het Vrouwelijke Geſlacht.*

In dit Boek behooren de onderſcheidene pligten, welke het Vrouwlijk Geſlacht, in deszelfs verſchillende betrekkingen van Meisjen, huwbare Doehter, Echtgenote en Moeder, ter bevordering van huislijk geluk en genoegen, te betrachten heeft, op eene duidelijke en veraangenamende wijze te worden voorgedragen.

2. De Prijsſtoffe: *Het Volksvermaak.*

Onder dezen tijtel verwagt men een Volks-Leesboek, waar in de onderſcheidene volksvermaken en gewoonten in ons Vaderland beſchouwd worden; waarin het gedrag, het welk door den zoogenoemden gemeenen, of Handwerksman, op Godsdienſtige Feestijden, op Kermistijden en anderen, wordt gehouden, in eene ſoort van levensſchetzende beſchrijving, enz. wordt voorgeſteld, en het nadelige zijner uitſpattingen in Herbergen, enz. wordt aangetoond; — waarin, verder, Vastenavondvermaken, die der Luilaks en Pinkſterbloem op Pinkſteren, het uitdelen van ſnoeperijen op *St. Nicolaas*, enz. op zoodanig eene wijze worden behandeld, dat deze ſoort van zotternijen worde tegen gegaan, en andere vermaken, geſchikt om den ſmaak en de zeden onzer Landgenoten, voorral die der Jeugd, te verbeteren, worden aangeprezen.

3. Prijsſtoffe: *Eene korte eenvoudige Karakterſchets van de hoofdperſonen in den Bijbel voorkomende, in den ſmaak van het groote Werk van* NIEMEIJER.

Door Hoofdperſonen worden bedoeld de zoodanigen, van wien eenige, vooral uitſtekende en belangrijke daden, zijn opgeteekend, en wier Karak-

rakter uit de aantekeningen van verſcheidene hunner daaden kan worden opgemaakt. Als zoodanige perſonen kan men aanmerken de Israëlitiſche Aartsvaderen; verſcheiden Koningen, Profeten; de Apostelen van JEZUS, enz. Men begrijpt wel, dat men van ieder derzelven gene uitvoerige levensbeſchrijving, noch karakterſchetzen verwagt; trouwens, de vraag, of de opgave der te behandelen ſtoffe, geeft dit alrede te kennen. Het geen hen aangaande geſchreven zal worden, moet echter genoegzaam zijn, om dezelve in beide opzichten te leren kennen. Men moet ook hun Vaderland, den tijd, waarin zij leefden, en de zeden daarvan, niet vergeten. Alles moet derwijze geſteld en ingerigt worden, dat het voor de vatbaarheid van den gemeenen man geſchikt zij, en deze moet er een genoegzaam aantal eenvoudige, voor hem welbegrijpelijke leſſen in vinden, om daar uit te leeren, zijn karakter en gedrag te verbeteren.

Daar ondertuſſchen de behandeling van dit onderwerp te uitgebreid zoude kunnen geacht worden, om binnen het bepaald getal bladen Letterdruk te kunnen worden gebragt, wordt aan de Schrijvers vrijgelaten om dit in twee Stukjes te doen, het eene daar van Karakters uit het Oude en het andere uit het Nieuwe Testament bevattende; terwijl voorts de Maatſchappij bij deze ſtoffe bepaaldelijk hare grondwet herinnert, welke haar verbiedt, in eenige harer werken iets te dulden 't geen de verſchillende Godsdienſtige gevoelens der Chriſtenen kan kwetzen.

4. De Prijsſtoffe: *Een Handboek voor Zeevarenden.*

Onder dezen tijtel wordt bedoeld, het vervaardigen van een Volks-Leesboek, wel met de daad tot een Handboek voor zeevarende lieden geſchikt, ten einde er zich op hunne reizen in te oefenen; maar tevens ook van een nuttig gebruik voor de

aan land blijvende: met opzicht tot dewelken de bedoeling en intigting van dit Boek moet zijn, om den lust ter zeevaart op te wakkeren, daar, aan de aankweking van dien lust, en de oefening der zeevaart, ons Vaderland zoo veel gelegen ligt.

In dit Boek moet op den voorgrond worden gebragt een bevattelijk Betoog van de voordelen, welke de Scheepvaart ons Vaderland heeft aangebragt. Vervolgens moeten in hetzelve de pligten, welke Schepelingen te betrachten hebben, ten einde een gerust geweten voor GOD en de menschen te hebben, beknoptelijk ontvouwd worden; en vooral daar onder, zoo bevattelijk als mogelijk, worden aangetoond, welke de beste levenswijze zij, door hun aan scheepsboord te houden, ten einde hunne gezondheid en krachten het meest te bewaren en te verbeteren. Men zoude daar bij ook kunnen voegen, eene bevallige beschrijving der vereischten in den Jongeling, om tot den Scheepsdienst opgeleid te worden; terwijl achter aan eenige weinige korte gebeden en gezangen konden worden gevoegd.

5. *Levensgeschiedenis van een Christen, of eens Christens reize naar de Eeuwigheid.*

Men bedoelt hier mede eene levendige schets van de denk-, gevoel- en handelwijze eens waren Christens, in verschillende tijdvakken, omstandigheden en betrekkingen zijns levens; uitmakende een doorgaand verhaal, en ingerigt naar den volksmaak. Het moet als eene doorgaande geschiedenis van zekere personen worden ingerigt, ten einde het zelve, door verscheidene, hem bejegenende voorvallen, bevatte een aantal zedelijke bedrijven, het karakter des Christens, die eene zalige toekomst op het oog heeft en poogt te bereiken, kenschetsende. Men zal wel begrijpen, dat het Boeksken van J. BUNJAN, *Eens Christens Reize naar de Eeuwigheid*, hier niet veel meer dan den titel en vorm kan leveren.

6.

6. *Tafereelen van Huiſelijk Geluk.*

Deze Tafereelen kunnen deels ontleend worden uit de Geſchiedenis, deels als denkbeeldige ſchetſen worden ontworpen. — Het heilzame der inſchikkelijkheid, zachtaartigheid, en minzaamheid, of vriendelijkheid, moet er vooral in aangewezen worden. En ook moeten zij middelen en regelen in zich bevatten, om huisgezinnen, waar in verſchillende Godsdienſtige en Staatkundige begrippen heerſchen, desniettegenſtaande, in de zoo nodige eensgezindheid te leeren leven.

7. *Een Volks-Natuurkunde, ſtrekkende tot weering van Bijgeloof en Vooroordelen.*

Dit Leesboek zou moeten behelzen eene beknopte verklaring der voornaamſte Natuurverſchijnſelen, met aanwijzing der verkeerde begrippen, welke nog bij velen, vooral onder de klaſſe van den gemeenen man, plaats hebben; en betoog van derzelver ongegrondheid en dwaasheid. De ſtijl behoort vooral onderhoudend te zijn, en de zaken moeten gemeenzaam worden voorgedragen. Men kan ten grondſlag leggen, of zich als voorbeeld voorſtellen, HELMUTH's *Volks Naturlehre zur dämpfung des aberglaubens. Brunsweich* 1798.

Dit werkjen van HELMUTH is, wel is waar, in het Nederduitsch vertaald, en te *Zutphen* bij THIEME uitgegeven; dan het is vertaald zoo als het lag, dat is, geſchikt voor de behoefte van *Duitschland*, en geenzins, gelijk het had behoren te zijn, voor die van ons Land. Het, bij het voorſtel bedoelde boek, zou naar die behoefte moeten bewerkt worden, en bijzonder moeten werken op wanbegrippen en vooroordelen, op bijgelovigheden en inbeeldingen; ten aanzien der Natuur en hare verſchijnſelen, welke in ons Vaderland bekend zijn, en gekoesterd worden.

(*Door de grootheid van dit Stuk, zullen wij het Vervolg in onze eerstkomende plaatzen.*)

PROGRAMMA.

Het Gezelschap onder de Zinspreuk: *Tot vermeerdering van Kunde, op Godsdienst gegrond.* Deszelfs Vierde Algemeene Vergadering gehouden hebbende op Saturdag den 20sten Julij 1805. heeft op de Vraag:

Daar de Christelijke Godsdienst voor den Mensch in de Kommerlijkste en Zieltreffendste omstandigheden, de beste middelen aan de hand geeft, tot waren troost en stille onderwerping aan den wil van God: Van waar komt het, dat de Menschen, in het algemeen, en de gemeene Man in het bijzonder, in gezegde omstandigheden verkeerende, zulk eenen weêrzin betonen, om tot die heilzame middelen toevlugt te nemen; en door welke uitlokkende drangredenen, zou men hen daartoe kunnen aansporen?

Zeven Verhandelingen, ter beantwoording ontvangen, en uit dezelve den uitgeloofden Eerepenning toegewezen aan de Verhandeling getekend:

Calamitas Virtutis occasio est. — SENECA.

Waarvan bij de opening van het Naambiljet gebleken is Schrijver te zijn, de Wel Eerw. Heer C. A. VAN DEN BROEK, Predikant te *Oud Beijerland.* — Zijnde de andere Naambiljetten ongeopend verbrand.

Wijders heeft het Gezelschap eenparig goedgevonden, over de, door haar ontvangene, Negen Verhandelingen op de Vraag:

Hoe komt het, dat in onze donkere en veruitziende kommervolle tijden, de ongevoeligheid zoo groot, en eene regte opmerkzaamheid op Gods oordeelen, en tuchtigingen, zoo weinig kenbaar is?

is? — *En welke middelen zijn het geſchiktst, om zoodanig eene verregaande ongevoeligheid tegen te gaan?*

Hare beoordeling, om het gewigt der zaak uittetellen, tot het volgende Gezelſchaps-Jaar; — wanneer zij wenscht den genen der Schrijveren, die in dezen haar doel het best en genoegzaam bereikt heeft, den uitgeloofden *Zilveren Medailje* of *Agt Gouden Dukaten* toetekennen.

Wordende om deze reden dit Jaar geene nieuwe Prijsvraag ter beantwoording uitgeſchreven.

Amſterdam, den 20 Julij 1805. P. A. VAN DER SCHEER, *Secretaris.*

BEKENDMAKING.

Het Gezelſchap voorſtanders van den Hervormden Godsdienst, bekend door haar Programma van Januarij l. l. adverteert door dezé, dat de ingekomene Stukken naar het oordeel van Deskundigen niet voldoende zijn bevonden, om naar den uitgeloofden Eereprijs te dingen; om welke redenen, een ieder het zijne met een briefje waarop dezelfde Zinſpreuk en met de eigen hand geteekend, op vertoning bij den Boekverkoper W. BRAVE, op den Nieuwendijk, te *Amſterdam*, kan terug ontfangen.

SIJNODE VAN NOORD-HOLLAND.

Gehouden te Edam, *den 30ſten Julij en volgende dagen* 1805.

De Wel Eerw. Heer P. A. VAN DER LAAN, Pred. te *Zunderdorp*, als eerſte Lid der Sijnodale Claſſis, opende deze Vergadering met een zeer gepast gebed.

De Geloofsbrieven opgehaald, en voorgelezen

zijnde, bleek, dat tot deze Hooge Kerkvergadering waren afgezonden:

Uit de Eerw. Clasſis van *Edam*.

DD. P. A. VAN DER LAAN, ſec. S. TIMMERMAN HUBERT en J. VAN JUCHEM, ſec. H. VAN TOLL, Theol. Doctor, reſp. Predikk. te *Zunderdorp*, *Watergang*, de *Beets* en *Edam*: benevens de EE. Broederen M. VAN KLEEFF en P. A. VAN MEIJ, reſp. Ouderl. te *Zunderdorp* en de *Beets*.

Uit de Eerw. Clasſis van *Alkmaar*.

DD. R. HERMANIDES, ſec. J. COURRECH, Predikk. te *Calantsoog* en de *Noordzijpe*, A. NUMAN ſec. A. KONING, Predikk. te *Oude Niedorp* en de *Helder*: benevens de EE. M. MOOIJ en C. FULPS BIJPOST, Ouderl. te *Calantsoog* en *Oude Niedorp*.

Uit de Eerw. Clasſis van *Haarlem*.

DD. J. BRUGMAN en H. MANGER, Predikk. te *Weſtzaandam* en *Haarlem*, en als derzelver ſec. D. A. RUTGERS, (of bij indiſpoſitie van dien D. J. A. VAN DER ROEST en J. VAN DER ZANDT) en J. ROLLERUS, Predikk. te *Haarlem* en *Crommeniedijk*: benevens de EE Broederen H C. GOBEL en G. SCHREGARDUS, Ouderl. te *Weſtzaandam* en *Haarlem*. en derzelver ſecc. J. W. ROELOFS en L. DE KONING, Ouderl. te *Weſtzaandam* en te *Haarlem*.

Uit de Eerw. Clasſis van *Amſterdam*.

DD. J. J. CREMER en H. VAN HALL, Predikk. te *Amſterdam* en te *Sloterdijk*; benevens derzelver ſecc. J. L. WOLTERBEEK en J. G. BRUIN, Predikk. te *Amſterdam* en te *'s Graveland*: met de HH. C. WIJS en J. VLUG, Ouderl. te *Amſterdam* en te *Sloterdijk*: benevens derzelver ſecc. J. VAN VALKENBURG en W. G. VAN BEEM, Ouderl. te *Sloterdijk* en *'s Graveland*.

Uit de Eerw. Clasſis van *Hoorn*.

DD. H. IDEMA en D. HUPKENS, Predd. te *Opperdoes* en te *Ooster- en Weſter Blokker*; en derzelver ſecc. DD. J. J. WILREE en H. H. VAN IJSSEL

GROOT-

GROOTHUIS, Predikk. te *Grosthuizen en Avenhorn* en te *Hoorn*: benevens de EE. D. KORDIJK en J. MUNTJEWERF, Ouderl. te *Opperdoes* en te *Ooster- en Westerblokker*; en als derzelver secc. P. VISSCHER en C. TUINMAN, Ouderl. te *Opperdoes* en te *Ooster- en Westerblokker*.

Uit de Eerw. Classis van *Enkhuizen*.

DD. J. W. TOEREPPEL en J. H. SCHMIDT, Predikk. te *Lutjebroek* en *Urk*; en als derzelver secc. W. F. HACHENBERG en J. DOZIJ, Predikk. te *Medemblik* en *Hoogcarspel*; benevens de EE. ARIEN KOOMEN en J. SNOEK, Ouderl. te *Lutjebroek* en te *Urk*, en als derzelver secc. J. BRUIN en J. DE VRIES, Ouderl. te *Lutjebroek* en te *Urk*.

Tot Moderatores zijn aangesteld, als

Præses D. P. A. VAN DER LAAN.
Adsessor D. J. BRUGMAN en
Scriba D. A. NUMAN.

Als Commissaris Politicq verscheen in deze Vergadering de Wel Ed. Geb. Heer en Mr. H. J. VAN BLEISWIJK, Lid van het Departementaal Bestuur van *Holland*.

Als Deputaten: DD. N. G. VAN BLIJENBURG, F. CANTER ALTA en J. H. MOLENGRAAF.

Als Correspondenten:

Uit *Gelderland*. D. J. GROL, Pred. te *Bemmel*.

Uit *Zuid-Holland*. D. S. VAN HEIJNSBERGEN, Pred. te *Ameide en Tienhoven*.

Uit *Utrecht*. D. A. G. WAKKER, Pred. te *Emenes*.

Uit *Friesland*. D. S. VAN ANDRINGA, Pred. te *Workum*.

Uit *Overijssel*. D. C. W. P. HUGENHOLTZ, Pred. te *Hasselt*.

Uit *Stad en Lande*. D. W. L. HANENBERGER, Pred. in de *Beerta*.

Tot het afhalen van den Heer Commissaris Politiek werden gecommitteerd de Praeses en de Adsessor, welke daarop na overgave van een Extract Besluit van het Staats Bewind der Bataafsche Re-

pu-

publiek, verzeld met eene misfive van den Heere Raad-Penfionaris R. J. SCHIMMELPENNINCK, beide van den 7den Junij 1805, ten betoge van deszelfs wettige aanftelling, een kort en bevallig voorftel deed *over de beftendige duurzaamheid en Goddelijke bewaring van den Geopenbaarden Godsdienst door bijzondere tijdvakken heen*, in eenige trekken afgefchetst.

In plaats van den afgaanden Deputatus N. G. VAN BLIJENBURG, is benoemd de Praefes P. A. VAN DER LAAN: tot Secundus van den Dep. F. C. ALTA, D. D. HUPKENS, en tot Sec. van D. MOLENGRAAF, D. J. W. TOEREPPEL.

Tot Correspondenten:

Naar *Gelderland*. D. D. HUPKENS, fec. IDEMA.

Naar *Zuid-Holland*. D. J. H. SCHMIDT, fec. J. W. TOEREPPEL.

Naar *Utrecht*. D. L. BRUGMAN, fec. MANGER.

Naar *Friesland*. D. A. NUMAN, fec. HERMANIDES.

Naar *Overijsfel*. D. H. VAN HALL, fec. J. J. CREMER.

Naar *Stad en Lande*. D. VAN JUCHEM, fec. P. A. VAN DER LAAN.

Tot het complimenteren van zijne Excell. den Heere Raad Penfionaris zijn benoemd de Praefes, Adfesfor en Scriba, die deze commisfie op den 12den Aug. hebben volbragt en van zijn Excell. zeer vriendelijk zijn ontfangen; hebbende Hoogstdezelve over de Aanfpraak van den Praefes zijn genoegen betuigd, met gevoel over de bijzondere eer hem door de andere Sijnode, en ook door die van *Noord-Holland* aangedaan werd, beantwoord. — met hartelijke toebede van zegening over den gelukkigen voortgang van de bediening des Euangeliums, tot beteugeling en afwering van zedeloosheid, en tot voortplanting van ware deugd en godvrucht; zich te gelijk aanbevelende in de voorbidding van derzelver Leeraaren, om den Goddelijken bijftand, zonder welke zijn Perfoon zich buiten

ten ſtaat achte, om in den gewigtigen Post, hem aanbevolen, gelukkig te kunnen voortgaan.

Na dat alles in deze Vergadering in vrede, en broederlijk was afgehandeld; is dezelve met het gebed tot God, door den Praeſes geëindigd.

SIJNODE VAN FRIESLAND.

Gehouden in Sneek, *den* 16*den Julij en twee volgende dagen* 1805.

Deze hooge Kerkvergadering werd geopend met eene ter zake dienende Redevoering, door den Wel Eerw. zeer gel. Heer J. F. DE ROOK, als oudſte Paſtor loci.

In deze Kerkvergadering waren uit *Friesland* tegenwoordig de Hoogaanzienelijke Heer M. IJPEI, Lid van het Departementaal Beſtuur, als Commisſaris Politicq.

De Wel Eerw. Heer P. BROUWER PZ., Pred. te *Blija*, als Adſeſſor, in deze Vergadering.

Uit de Deputaten der vorige Sijnodus, de Hoog Eerw. Heeren M. A. DE JONGH, Pred. te *Sneek*. J. F. KORFF, Pred. te *Oudebeerkoop* en J. W. FLORISSON, Pred. te *Lekkum*.

Uit de reſpective Claſſen.

Uit de Eerw. Claſſis van *Sneek*.

Uit de Predikanten, de Wel Heeren J. N. SNETHLAGE, Pred. te *Bozum* en P. GULDENARM, Pred. te *Ijlst*.

Uit de Onderlingen, de Ed. Eerzame Mannen, R. VAN GIFFEN en M. H. BLAAUW, Ouderl. te *Sneek*.

Uit de Eerw. Claſſis van *Bolsward en Workum*.

Uit de Predikanten, de Wel Eerw. Heeren J. P. WASSENAAR, Pred. te *Exmorra* en B. VERWEIJ, Pred. te *Bolsward*.

Uit

Uit de Ouderlingen, de Heer N. ELGERSMA, Lid van 't Gemeentebeſtuur en Ouderl. te *Bolswaard* en de Eerzame H. AUKES, Ouderl. te *Exmorra*.

Uit de Eerw. Clasſis van *Franeker*.

Uit de Predikanten, de Wel Eerw. Heeren A. DORHOUT, Pred. te *Harlingen* en R. M. KLOPPENBURG, Pred. te *Wijnaldum*.

Uit de Ouderlingen, de Heer A. BINKSMA, Ouderl. te *Harlingen* en de Eerzame R. LOLLES, Ouderl. te *Wijnaldum*.

Uit de Eerw. Clasſis van *Dokkum*.

Uit de Predikanten, de Wel Eerw. Heeren J. P. B. RIEDEL, Pred. te *Collum* en L. FOCKENS, Pred. te *Twijzel*.

Uit de Ouderlingen, de Eerzame RIENK JOHANNES, Ontvanger en Ouderl. te *Collum* en de Ed. J. TERLLANDS, Lid van het Gemeentebeſtuur en Ouderl. te *Dokkum*.

Uit de Eerw. Clasſis van *Leeuwarden*.

Uit de Predikanten, de Wel Eerw. Heeren R. DE KEMPER, Pred. te *Jelſum* en S. NAUTA, Pred. te *Hijlaard*.

Uit de Ouderlingen, de Eerzame J. CLAASSENS, Ouderl. te *Jelzum* en R. S. FOPMA, Ouderling te *Hijlaard*.

Uit de Eerw. Clasſis van *Zevenwouden*.

Uit de Predikanten, de Wel Eerw. Heeren R. RODENBURG, Pred. te *Haskerdijken* en H. VAN INGEN, Pred. te *Wolvega*.

Uit de Ouderlingen, de Eerzame A. LIEUWES, Ouderl. te *Haske* en F. HINDRIKS, Ouderling te *Wolvega*.

Tot Præſes werd in deze hooge Kerkvergadering benoemd de Wel Eerw. Heer B. VERWEIJ.

En tot Scriba de Wel Eerw. Heer J. P. B. RIEDEL.

Vervolgens werden door de Heeren Deputaten binnengeleid de Hoog Eerw. Heeren Correspondenten:

Uit

Uit *Gelderland.*

De Wel Eerw. Heer L. BOUMAN, Pred. te *Harderwijk.*

Uit *Zuid-Holland.*

De Wel Eerw. Heer J. D. AUGIER, Pred. te *Noordeloos.*

Uit *Noord-Holland,*

De Wel Eerw. Heer D. BROEDELET, Pred. te *Velzen.*

Uit *Utrecht.*

De Wel Eerw. Heer O. J. VAN GRIETHUIZEN, Pred. te *Woudenberg.*

Uit *Overijsſel.*

De Wel Eerw. Heer M. ARENDS, Pred. te *Enter.*

Uit *Stad en Lande.*

De Wel Eerw. Heer O. J. OOMKENS, Pred. in de *Beltingwolderſchans.*

Tot Deputaten zijn, behalven de drie ſtraksgenoemden in de Kerkvergadering tegenwoordig, op het nieuw benoemd

Uit de Eerw. Clasſis van *Bolswaard.*

Uit de Predikanten, de Wel Eerw. Heer W. D. GROMMÉ, Pred. te *Makkum*, prim. H. CANNEGIETER, Pred. te *Parrega*, ſec.

Uit de Ouderlingen, de Edele M. KINGMA, Ouderl. te *Makkum*, prim. De Eerz. LOLKE TJEPS, Ouderl. te *Parrega*, ſec.

Uit de Eerw. Clasſis van *Franeker.*

Uit de Predikanten, de Wel Eerw. Heeren J. C. METZLAR, Pred. te *Harlingen*, prim. W. G. BEDDINGIUS, Pred. te *Dronrijp*, ſec.

Uit de Ouderlingen, de Heeren H. W. BLOK, Ouderl. te *Harlingen*, prim. en J. HOORNSTRA, Ouderl. te *Harlingen*, ſec.

Uit de Eerw. Clasſis van *Dokkum.*

Uit de Predikanten, de Wel Eerw. Heeren L. NAPJUS, Pred. te *Holwert*, prim. en B. H. HABBEMA, Pred. te *Buitenpost*, ſec.

Uit

Uit de Ouderlingen, de Heer J. FOCKEMA, Ouderl. te *Dokkum*, prim. De Eerz. W. P. RUWERSMA, Ouderl. te *Buitenpost*, ſec.

Blijvende de Deputaten zoo Predikanten als Ouderlingen uit de Eerw. Clasſis van *Sneek*, *Leeuwarden* en *Zevenwouden*, dit jaar continueren.

Ook heeft de Sijnode reeds in hare eerſte zitting eene Commisſie gedecerneerd, beſtaande uit de Beſtuurders der Vergadering, ten einde zijne Excellentie den Heer Raad Penſionaris der Bataafſche Republiek namens de Frieſche Kerk te begroeten, met de aanvaarding der Hoge Charges, hem opgedragen, te Complimenteren, en de belangens der Hervormde Kerk, bijzonder in *Vriesland*, aan Zijne Excellentie aan te bevelen; welke Commisſie dan ook op den 9den Aug. haren last volvoerd heeft. En wordt hier door dadelijk gecorrigeerd 't geen in het berigt van de *Zuid-Hollandſche* Sijnode, betrekkelijk de Corresponderende Sijnoden, ten minſten zoo verre *Vriesland* aangaat, min naauwkeurig gezegd wordt.

Tot het waarnemen der Correſpondentien zijn benoemd:

Naar *Gelderland*.

De Wel Eerw. Heeren H. H. S. A. STELLINGA LEMKE, Pred. te *Roordahuizen*, prim. W. BEEKHUIS, Pred. te *Garijp*, ſec.

Naar *Zuid-Holland*.

De Wel Eerw. Heeren T. WASSENAAR, Pred. te *Cubaard*, prim. S. TELLER, Pred. te *Iſtens*, ſec.

Naar *Noord-Holland*.

De Wel Eerw. Heeren P. H. JOHA, Pred. te *Oosterbierum*, prim. W. VERWEIJ, Pred. te *Franeker*, ſec.

Naar *Utrecht*.

De Wel Eerw. Heeren J. H. THEMMEN, Pred. te *St. Jacobs Parochie*, prim. P. H. JOHA, Pred. te *Oosterbierum*, ſec.

Naar

Naar *Overijssel.*

De Wel Eerw. Heeren S. GARDINGIUS, Pred. te *Wolzum*, prim. H. WILHELMI, Pred. te *Jutrijp*, secundus.

Naar *Stad en Lande.*

De Wel Eerw. Heeren L. S. OFFERHAUS, Pred. te *Cornjum*, prim. G. ROORDA, Pred. te *Britzum*, sec.

WALSCHE SIJNODE.

Deze hooge Kerkvergadering is gehouden te *Haarlem*, den 13den Junij en volgende dagen.

De Wel Eerw. Heer J. TEISSEDRE L'ANGE, als Pastor loci, dezelve geopend hebbende met een zeer gepast gebed, is uit de geloofsbrieven gebleken, dat tot deze Sijnode opgekomen waren uit de Kerkenraden van

Haarlem. J. TEISSEDRE L'ANGE, Pred. J. M. GUEPIN en J. SCHOLTING, Ouderl. bij afwisseling J. P. KUENEN, Mr. P. S. CROMMELIN, A. VAN WICKEVOORT CROMMELIN en O. A. D. HUIJGENS, Diac.

Amsterdam. S. DE CHAUFEPIÉ, Pred. en C. L. KOLFF, Ouderl.

Schiedam. D. J. LEWIS, Pred. en C. A. VAN BOLES, Diac.

Rotterdam. A. C. VOUTE, Pred. bij afwisseling H. A. CERTON, Pred. h. t. Actuarius en J. D. VALETON, Ouderl.

Leijden. J. F. FAURE VAN DER WILT, Pred. bij afwisseling S. F. J. RAU, Theol. Doct. en Prof. Pred. benevens Mr. S. LUCHTMANS, en bij afwisseling Mr. P. J. MOENS, Ouderl.

Den Haag. J. G. P. CERTON, Pred. en Mr. C. J. VAN GOENS, Schepen, Ouderl.

Utrecht. J. H. CHATELAIN, Pred. en Mr. J. F. GOBIUS, Ouderl.

Middelburg. D MUNTENDAM, Pred. en G. B. VAN DEINSE, Ouderl.

Leeuwarden. S. J. RENAUD, Pred. en G. BUISING, Diac.

Voorburg. J. G. MERKUS, Pred. en J. A. POTIER, Ouderl. bij afwisseling J. HUIJGENS, Ouderl.

Delft. M. P. MOLIERE, Pred. Mr. J. P. HARTZ, Schepen, Ouderl. bij afwisseling J. VAN MEURS, Ouderl. en Mr. J. VAN DER LELIJ VAN OUDEWATER, te voren Raad, Diac.

Groningen. Mr. C. H. J. PIÉLAT VAN BULDEREN, Audit. Milit. van het District van *Groningen*, Advoc. Diac. en C. H. G. HAACK, Diac.

Nijmegen. J. H. PAIJEN, Pred. en Mr. L. J. SMITS, te voren Raad, Ouderl. bij afwisseling Mr. J. SMITS, Diac.

Dordrecht. G. VAN DER BANK, Pred. en J. BODEL, Ouderl.

Zutphen. Mr. T. GUTBERLET PLEGHER, Ouderl. en Mr. H. A. TOEWATER, Diac.

Arnhem. J. A. KRONENBERG, Pred.

Breda. A. L. VAN MAANEN, Pred.

Gorcum. J. D. R. B. REUCHLIN, Pred.

Zwolle. L. H. BÄHLER, Pred. en Mr. A. VAN MUIJDEN, Ouderl.

Campen. D. SERRURIER, Pred. en H. KOCK, Ouderl.

Naarden. VAL. ANOSI, Diac.

Gouda. A. WILLET, Pred. en Mr. J. VAN DER BURGH, Raad, Ouderl.

Harderwijk. D. C. A. GRANDLIÉNARD, Pred.

's Hertogenbosch. J. G. VAN GENDT, Pred.

Vlissingen. S. TH. HUËT, Pred.

Tot Bestuurders der Vergadering zijn aangesteld de Wel Eerw. Heeren TEISSEDRE L'ANGE, als *Præses* en J. H. CHATELAIN als *Scriba*, benevens H. A. CERTON, thans *Actuarius*.

Vervolgens is de Vergadering plegtig geopend met eene openbare Leerrede door den Wel Eerw. Heer

Heer SERRURIER, over de opgegevene tekst 1 *Tim.* II: 1—4.

Denzelfden dag is er eene plegtige Deputatie benoemt om zijn Excell. den Heer Raad-Penſionaris SCHIMMELPENNINCK geluk te wenſchen, en onze Kerken aan zijne gunst aantebevelen. De volgende Maandag is de Commisſie afgelegd, en de Deputatie ten hoogſte wel ontfangen.

De Gedeputeerden zijn geweest de Wel Eerw. Heeren Praeſes, Scriba en Actuarius, benevens de Heeren PAIJEN en PLEGHER uit *Gelderland*, DE CHAUFEPIÉ, VOUTE, SCHOLTING en VAN DER BURCH uit *Holland*, MUNTENDAM en VAN DEINSE uit *Zeeland*, GOBIUS uit *Utrecht*, RENAUD en BUISING uit *Friesland*, BÄHLER en KOCK uit *Overijſſel*, PIÉLAT VAN BULDEREN uit *Groningen*, VAN MAANEN uit *Braband*, waar bij de Kerkenraad van *den Haag* verzogt is twee Gedeputeerden te voegen, 't welk ook geſchied is.

Voorts zijn benoemd:

Tot het begroeten van den Stads Raad, de Eerw. en Ed. Heeren J. G. P. CERTON, D. SERRURIER, MARTZ en BODEL.

Tot het nazien der voorgaande Sijnode en het vergelijken met het origineel, de Eerw. en Ed. Heeren MOLIERE, VALETON en VAN GOENS.

Tot het reguleeren der Sijnodale contributien, de Eerw. en Ed. Heeren WILLET, GUEPIN en POTIER.

Tot het waarnemen der Predikbeurten, de Eerw. Heeren HUËT en VAN GENDT.

Tot het examen van den Student A. H. E. BOURDEAU, dewelke door het voorgaande Sijnode met eene portie van de Studentenbeurs begiftigd was, de Wel Eerw. en Ed. Heeren KRONENBERG, LUCHTMANS en VAN MUIJDEN; de Jongman heeft volkomen voldaan.

De Candidatus F. J. ZÜLLIG verzogt hebbende als Proponent bij ons geadmitteerd te wor-

den, is na het lezen der bewijs- en getuigschriften, zijn verzoek toegestaan, na dat hij zich in de Fransche taal had doen hooren, en genoegen gegeven had.

Tot het openen der aanstaande Sijnode is benoemd de Eerw. Heer DU PON DE FREIJTAG, Pred. te *Bergen op Zoom*. De opgegevene tekst is 1 *Tim* II: 5—7. *Want daar is een God* —— *wat zij bevestigen*.

Bij ongehoopte verhindering zal zijn Eerw. door den Wel Eerw. Heer GILIARD, Pred te *Zutphen*, vervangen worden. Het Sijnode staat gehouden te worden te *Goes*.

Na dat de handelingen dezer Vergadering waren afgelopen, werd dezelve den 20sten Junij door haren Voorzitter, met vurige dankgebeden tot God, besloten.

AKADEMIE-

EN

SCHOOL-NIEUWS.

LEIDEN.

Curatoren dezer Universiteit hebben, bij eene resolutie van den 7den Junij 1805: den Hooggeleerden Heer D. VAN DE WYNPERSSE, Doctor en Professor in de Wijsbegeerte, na eenen zes-endertigjarigen dienst aan de hooge Schole alhier met roem volbragt, op eene eervolle wijze ontslagen van alle diensten en lasten aan zijne professie verknogt, met behoud van rang en sessie in den Akademischen Senaat, als ook van tractement en emo-

emolumenten, hem vrijstende, om voor zo veel zijne krachten gedogen, ten nutte der Akademie werkzaam te zijn.

Ten zelfden dage hebben voorn. Heeren Curatoren 's mans waardigen Zoon, den Hooggeleerden Heer S. J VAN DE WIJNPERSSE, thans Professor extraordinarius Philosophiae, aangesteld tot Professor Ordinarius Logices, Metaphijsices et Doctrinae Moralis.

GRONINGEN.

Tot Doctoren in de Regtsgeleerdheid zijn alhier bevorderd.

Den 3den Julij, de Heer H. JELPSZ, *Fouta-Frisius*, na gegeven *Specimen Juridicum, de pacto creditoris, pignus distrahi vetantis, ad L. VII. §. II. Dig. de distractione pignorum.*

Den 10den dito de Heeren L JOHAN en A. WICHERS, *Groningani*, na gegevene *Specimina Juridica*; de eerste *quo disquiritur de usu remedii L. II. Cod. de rescind vend. in venditionibus publicis*: de ander, *de Romano pollicitationum jure.*

Den 2den Aug. zijn tot Doctoren in de Geneeskunde bevorderd, de Heeren J. A. SCHNEIDLER, *Bentheimiensis*, na gegeven *Specimen Medicum, exhibens observationes de quorumdam remediorum usu in febribus* en J. D. MIGNON, *Garshuisa Groninganus*, na gegeven *Specimen Medicum, sistens observationes quasdam, patrium solum spectantes.*

THIEL.

De Rector der Latijnsche School C. F NAGEL, van *Zalt-Bommel* herwaards beroepen, heeft reeds een aanvang gemaakt van zijn onderwijs; hij heeft het genoegen dat reeds eenelijke Kost discipelen aan zijne zorg en onderwijs zijn toevertrouwd, en daar hij door de aanmerkelijke verbetering zijner woning in staat gesteld is om nog eenige Kost-

discipelen aantenemen, beveelt hij zig ten dezen opzigte aan ouders en voogden aan, welke voor hunne kinderen en pupillen van een grondig onderwijs en naauwkeurig toezigt kunnen verzekerd zijn; hij kan er bij melden, dat hier terstede goede gelegenheid is, om onderwijs te bekomen in de Fransche en Hoogduitsche Taalen, in de Musicq, in de Teken en Schilderkunst en soortgelijke Kunsten en Wetenschappen meer — de voorwaarden, waarop hij Kost-discipelen aanneemt, zijn ten zijnen huize te bekomen.

ZUTPHEN.

Heden den 19den Aug. 1805. is alhier de gewone halfjarige Schoolpromotie gehouden. Na dat de Rector dezelve met eene korte voorafspraak geopend had, beklom de uitmuntende en tot de Akademische lessen bevorderde Jongeling G. J. COLENBRANDER het spreekgestoelte en hield met veel bevalligheid eene Redevoering *tot Lof der Regtsgeleerdheid.* Vervolgens werden de naarstigste Leerlingen der andere Klasfen tot hoogere opgeleidt, of met prijsen van Naarstigheid beschonken. En eindelijk acht zilveren praemiën toegereikt aan hun, die in deze kunst hadden uitgemunt; een aangenaam musijk liet zich hooren bij het begin, midden, en einde dezer plegtigheid, die door een aanzienlijk aantal van Toehoorders niet weinig werd opgeluisterd.

DOESBURGH AAN DEN IJSSEL.

Bij gelegenheid van de jaarlijksche promotie der Latijnsche Schooljeugd den 14den Aug. heeft de Rector A. M. LOBRIJ gereerd: *De publica institutione privatæ præferenda*; en hebben de discipelen, door de Heeren Curatoren met fraaije praemien beschonken, hunne gradiarum Actiones, in Dichtmaat, op eene bevallige wijze ten genoegen der Toehoorders gereciteerd.

W A-

WAGENINGEN.

Heden den 30ſten Julij hadden wij het genoegen de jaarlijkſche promotie van onze wakkere Latijnſche Schooljeugd, in bijzijn van een groot aantal Toehoorders te vieren. De Latijnſche Schooljeugd had voor den aanvang der Zomervacantie in tegenwoordigheid van vele Toehoorders in de gereformeerde Kerk alhier de treflijkſte blijken van naarſtigheid, vlijt en vorderingen in de kennis der Latijnſche taal aan den dag gelegd, en werd op heden met de gewoonlijke præmia door Curatoren dezer Scholen vereerd, als zijnde in rang in de vierde Claſſe A. SARTORIUS, E. BEEK en J. VAN DER HORST ELSNERUS; in de derde Claſſe H. MENSO; in de twede W. BEEK en F. P. SCHOONERPENBEEK, en in de eerſte Claſſe W. J. VAN ROOTSELAAR, W. ERPENBEEK, W. KOOY en W. BREEKPOT. Alle deze Jongelingen werden, na hunne Gratiarum Actiones tot groot genoegen der menigvuldige Toehoorders te hebben gereciteerd, ook tot hoogere Claſſen bevorderd; als van de vierde tot de vijfde of hoogſte Claſſe A. SARTORIUS, E. BEEK, J. VAN DER HORST ELSNERUS, die het vierde School in een half jaar tijds hebben afgedaan; van de derde tot de vierde Claſſe H. MENSO; van de tweede tot de derde W. BEEK en F. P. SCHOONERPENBEEK; en in de eerſte tot hoogere trappen W. J. VAN ROOTSELAAR, W. ERPENBEEK, W. KOOY en W. BREEKPOT.

Deze plegtige uitdeeling der prijzen werd na een treflijk Orgel Muzijk voorafgegaan door eene toepaſſelijke Redevoering *de præeſtantia ſcientiarum*, die door onzen Rector H. WUBBELS werd uitgeſproken, waarna de Jongelingen met veel bevalligheid bij het ontvangen der præmia, hunne gratiarum Actiones reciteerden, wordende eindelijk deze plegtigheid door een treffend Orgelmuzijk beſloten.

Bovengemelde Rector adverteert hier nevens, dat hij voor eene modique prijs Jongelingen in de heele en halve kost aanneemt, en inſtructie geeft ook in de Franſche en Italiaanſche taalen, Mijthologie en Logica, doch verzoekt de brieven franco.

DORDRECHT.

Op den 31ſten Julij werd de plegtigheid der Promotie door onzen ijverigen en welſprekenden Rector, den Wel Ed. zeer geleerden Heer H. VERBEEK, alhier geöpend met eene korte en zeer treffende Voorafſpraak. Vier uitmuntende Jongelingen, naar de Hooge Schole bevorderd en met uitmuntende Eereprijzen beſchonken, hielden hunne Redevoeringen met grooten lof, te weten: B. VAN DER ELST, *de Poeſi Theologo Utili.* T. J. VAN WIJNGAARDEN, *de Romanorum in rebus adverſis Conſtantia.* J. J. STERLING, *de artium humanarum laudibus* en D. H. DE KANTER, *de turpi avaritiæ crimine.*

Van de lagere Scholen werden tot hoogere bevorderd, bedankende onder toejuiching der aanwezenden voor de hun toegelegde prijzen: A. BAX, J. CRANS, A. VAN ASPEREN, M. P. STOOP, J. PLUIM DE JAGER, G. J. VAN KOTEN, M. VAN MEETEREN, P. A. GILTAY, P. S. SCHULL, M. A. VAN DER BANK, M. VAN DEN BRANDELER, H. DEN BANDT en O. GEVAERTS. Zijnde P. HAGOORT, ook tot eene hoogere Claſſe bevorderd. Voorts werd deze Actus door een zeer fraai Muziek van ervarene Liefhebbers veraangenaamd.

DELFT.

Heden den 13den Aug. is hier in de Franſche Kerk, onder een keurig Muzicaal concert gevierd het halfjarig Promotiefeest onzer jeugdige Latinisten. — Deze plegtigheid werd geöpend door den Rector J. HOOGEVEEN, met eene dichterlijke Redevoering, inhoudende eene *Alleenſpraak van den, in ballingſchap omzwervenden, Romeinſchen Bur-*

Burgemeester CAJUS MARIUS, *ſtaande op de puinhoopen van het verdelgd Carthago; en (bij deszelfs ſlot,) den gerichts-bode van den Africaſchen Landvoogd* M. SEXTILIUS, *een mondeling en kortbondig antwoord aan dezen medegevende op zijn gedaan bevel van uit dat landſchap dadelijk te moeten vertrekken.*

Na verrigting van dat werk geſchiedde de uitdeeling zoo der gewone als buitengewone Eereprijzen onder de navolgende Leerlingen, met pligtmatige dankoffers voor dezelven aan Heeren Curatoren, volgens rangſchikking der Clasſen, in voege als volgt:

Van de laagſte tot de midden orde van de vierde of hoogſte Clasſis, zijn, bij het ontvangen van buitengewone Eereprijzen opgetreden twee Jongelingen, in lofrijke zeden even voorbeeldig, als in het ſtrijdveld van eer uitmuntende, t. w. J. VAN DER LEE en A. G. VAN ALDERWERELT.

Van de lagere tot de hoogere orde van de derde Clasſis zijn opgegaan, mede onder het genot van buitengewone prijzen, een paar voortreffelijke Jongelingen met namen J. VAN KUIJK en D. POPKENS.

Van de hoogere orde der tweede, is na de derde Clasſis overgegaan de volijverige, eer en leergierige Jongeling R. H. VAN ROSSUM, onder begiftiging van eenen gewonen Eereprijs.

Van de hoogſte orde van de onderſte Clasſis, (thans uitmakende de lagere orde van de tweede Clasſis,) is het volgende zestal Leerlingen, elk naar mate van bijzondere verdienſten, met buitengewone Eergeſchenken begiftigd, na de hoogere orde van dezelfde Clasſis overgebragt, met namen H. J. VEENEKA, H. VAN NOORDEN, G. HARLEES, C. A. VAN DE WIJNPERSSE, J. M. VAN STIPRIAAN LUISCIUS en H. J. HOOGEVEEN.

Eindelijk is van de tweede orde (met een oversprong van de derde, wegens zonderling vernuft

en vlijt,) na de hoogſte orde van de benedenſte Clasſis, bij het ontvangen van een buitengewoon Eergeſchenk, verheven de jongſte van Pallas beſte Lievelingen, met name J. SOMMER.

Waar mede deze plegtigheid, onder het uitloopen van een even keurig Slot-Muzijk, met uitſtekend genoegen van eenen toevloed Toehoorders, naar wensch is volbragt.

S C H I E D A M.

Den 5den Aug. is de Promotie der Latijnſche Schooljeugd met de gewone plegtigheid verrigt.

Na eene Vooraſſpraak van den Lector en Rector C. CAMPHUIZEN, is van de tweede tot de eerſte Clasſe bevorderd J. TJEENK. Van de derde tot de tweede S. VAN WALCH'REN. Van de vierde tot de derde J. C. HAZEMAN en J. ZEIJLMANS VAN EMMICHHOVEN. Op de vijfde Clasſe zijn met prijzen van vlijt en naarſtigheid begiftigd H. G. DE BEVEREN ESVELD en P. LOOPUIT.

Alle deze Jongelingen hebben de Heeren Curatoren, voor de bekomene Eereprijzen, op eene bevallige wijze bedankt.

Verders is deze plegtigheid met een fraai Orgelmuzijk, gelijk ze begonnen en voortgezet werd, geëindigd.

B R E D A.

Na dat in 't laarſte van de maand Junij, 't Examen der Latijnſche Schooljeugd gehouden was, is bij de jaarlijkſche Promotie op den 31ſten Julij l. l. na de Hooge School gepromoveerd H. HOFSTEDE, houdende eene Redevoering over de *Welſprekendheid*, terwijl de eerſte en tweede der eerſte Clasſis C. D. USENER, ſprekende over de *Middelmatigheid* en C. W. PAPE, handelende over *het uitgeſtrekt vermogen der menſchen*, met prijzen van naarſtigheid zijn beſchonken. Voorts zijn aan de eerſten der overige Clasſen prijzen van naarſtigheid uitgereikt.

HAAR-

H A A R L E M.

Den 7den Aug. d. j. werd de bevordering der Latijnſche Schooljeugd en Prijsuitdeeling alhier in de Franſche Kerk openlijk en plegtig verrigt. In de eerſte Klaſſe werden van de derde tot de tweede orde bevorderd J. L. AUGUSTINI, W. VERLAAT en C. HOVENS GREVE, welke tevens met prijzen begiftigd werden; gelijk ook J. WIJNAND VAN VARELEN en E. WAARDENBURG, die van de tweede tot de eerſte Klaſſen opgingen. Van de onderſte orde der tweede Klaſſen tot de bovenſte klommen J. D. HAHN, D. J. BIJLEVELD en F. DEKETH, van welken de eerſte een eerprijs ontving; vervolgens van de derde tot de tweede Klaſſe J. G. VAN PABST RUTGERS, F. H. PUTS, L. DE WAAL MALEFIJT, J. G. H. HAHN, J. L. DRUIVESTEIN, E. D. KUENEN, J. P. WAGNER, van welke de vijf eerſten met prijzen vereerd werden. Van de onderſte tot de bovenſte orde der derde Klaſſe werd insgelijks met een prijs bevorderd S. PLOMP. Van de vierde tot de derde Klaſſe werd toegelaten G. BOGAERTS; als ook van de onderſte tot de bovenſte orde der vierde Klaſſe J. CATS, J. VAN WESTERKAPPEL en G. J. STRENGERS, uit welke CATS en VAN WESTERKAPPEL met prijzen begunſtigd werden, en, gelijk de overigen, welken onder het getal dezer uitmuntende Jongelingen eereprijzen weggedragen hebben, hunne dankzeggingen aan Heeren Curatoren met veel bevalligheid uitſpraken. In de eerſte Klaſſe der Avondſchool werd met een prijs beſchonken J. P. KUENEN, en van de tweede tot de eerſte Klaſſe bevorderd H. BAKKER en E. BRINK. Voor het overige werd deze plegtigheid door den Rector H. WAARDENBURG met eene redevoering, *in laudem Tibulli poëtae, ad commendandum linguae Latinae ſtudium* geopend, en door afwisſeling eener ſchoone Muzijk verzangenaamd.

DOK.

DOKKUM.

Na dat op Vrijdag den 1sten Aug. het Examen der Latynſche Schooljeugd alhier gehouden was, is op dingsdag den 7den dito, in de groote Kerk, in preſentie van het Gemeentebeſtuur dezer ſtad, de Promotie geſchied.

De veelbelooyende Jongeling A. VAN SLOTEN, naar de Akademie bevorderd zijnde, deed eene Redevoering: *de Joanne Secundo Poëtarum recentiorum præſtantiſſimo:* dat is: *over Joannes Secundus den voortreffelijkſten der jongere Latijnſche Dichters.* Hierop werden de, boven hunne medeleerlingen uitmuntende Jongelingen, A. VAN SLOTEN, B. EEKMA, N. VAN GIFFEN, P. WITTEVEEN, J. LE LANGE en F. BOELENS, met fraaije Eereprijzen begiftigd en tot hoogere Claſſen bevorderd.

De geleerde Heer P. H. PEERLKAMP, Rector onzer Scholen, opende deze verrigtingen met eene Vooraſſpraak: *de brevisſima et facillima ratione litteras Græcas addiscendi*, dat is: *over den kortſten en gemakkelijkſten weg om de Griekſche taal te leeren.*

HARLINGEN.

Ingevolge het beſluit onzer Stad Regering, had op Donderdag, den 25ſten Julij, des voormiddags, het gewoon groot Zomer-Examen onzer Latijnſche Schooljeugd in de Lutherſche Kerk alhier plaats: het naauwkeurig onderzoek, en de gewenschte vorderingen in de Latijnſche en Griekſche talen verſchafte ook nu weder aan de Regering, aan 't Collegie van Scholarchen, en aan de aanwezende Toehoorderen een ongemeen genoegen. Na 't zelve werden verſcheidene Leerlingen van lagere tot hoogere Claſſen bevorderd.

In den namiddag geſchiedde, ter zelfder plaatze de uitdeeling der prijzen van naarſtigheid en bevordering. Vooraf handelde de verdienſtelijke Heer Rec-

Rector P. GREIDANUS, op eene aangename en leerzame wijze, *de auctorum lectione, atque imitatione, praecipuis colendi ſtili ſubſidiis.* — Hier na beklom de veelbelovende Jongeling G. DEKETH, (Zoon van den Heer Mr. P. DEKETH, Ontvanger der Convoijen en Licenten en mede Scholarch alhier) den ſpreekſtoel, en declameerde, exercitii cauſa, *De T. P. Attico, Vitae probitate omnibus commendando*, waarin hij op zulk eene bevallige wijze de aandacht der Toehoorderen gaande hield, dat weinige ooren en oogen onder dit aangenaam voorſtel geſloten waren. — Voorts werden de volgende primi der onderſcheidene Claſſen met prijzen van naarſtigheid, en bevordering bekroond, als: P. TJALLINGII, P. J. OLINJUS en L. VAN LOON; van welke twee laatstgenoemde Jongelingen men dit zonderlinge moet berigten, dat zij beiden in 30 themata pro præmio, *geen één fout* begaan hebben, — hebbende de eerſte, bij loting, een praemium promotionis, en de tweede een praemium diligentiae ontvangen. — Nog H. H. VAN WIJCKEL METZLAR, (Zoon van den Wel Eerw. Heer J. C. METZLAR, Pred. en mede Scholarch alhier) J. en D. GREIDANUS, gebroeders, Zoons van den Rector; voor welke eereprijzen zij allen, op eene bevallige wijze, hunnen dank betuigden; — waarna deze plegtigheid, tot aller genoegen, een einde nam.

AMERSFOORT.

Den 8ſten julij wierd hier het gewone Examen onzer Schooljeugd gehouden, en bij die gelegenheid door de Leerlingen der onderſcheidene Claſſen ten genoegen der Heeren Curatoren de proeven hunner gemaakte vorderingen zoo in de Griekſche en Latijnſche talen, als ook in de Hiſtorie, Geographie en Romeinſche oudheden, afgelegd.

's Woensdag daarop volgende geſchiedde de promotie en uitdeeling der prijzen. Van het zesde School werden twee zeer prijzenswaardige Jonge-

gelingen na het houden hunner redevoeringen tot de Akademiſche leſſen bevorderd J. COLLENBIJN, van *Utrecht* en H. GLASBERGEN van *Amſterdam*.

Van 't vijfde School klommen naar het zesde op J. RITTHOVEN van *Dordrecht*, H. BEIJER, van *Utrecht* en J. T. VAN EVERDINGEN, van *Utrecht*. De twee eerstgemelden ontvingen eenen prijs, terwijl G. FENEMA van *Amersfoort* den prijs van naarſtigheid behaald had.

Van het vierde School ging C. HARDERWIJCK van *Amſterdam* tot de Leerlingen van het vijfde over, en B. KETELAAR van *Zuandam* werd met eenen prijs van naarſtigheid begiftigd.

Van het derde School werden met prijzen naar 't vierde School bevorderd F. C. MOESMAN van *Utrecht*, P. FINSON van *Dordrecht* en P. L. VAN DER HARGH van *Utrecht*, maar zonder prijs J. ALLEBÉ van *Amſterdam*.

Van 't twede School klommen met prijzen naar 't derde op G. B. HYMANS van *Amersfoort* en A. SMITH van *Utrecht*: zonder prijs A. VAN DEN BERGER van *Utrecht*. Twee prijzen van naarſtigheden werden uitgedeeld, de eerſte aan H. RUBERTS, de tweede aan N. VAN HOOGKERKEN IJZENDOORN, beide van *Amersfoort*.

De Leerlingen van 't eerſte School, die de noodige bekwaamheid hadden om op 't twede geplaatst te worden, waren: A. WERNECKE van *Amersfoort*, P. RIJKERS van *de Helder*, J. MULDER van *Haarlem*, C. en P. VAN DEN BOGAARD van *Amersfoort* en W. DE JONGH van *Amersfoort*. De vier eerstgenoemden ontvingen eenen prijs.

Na de uitdeeling der prijzen en het reciteren der *Gratiarum Actiones* eindigde de Rector deze plegtigheid, die ten genoegen der Toehoorders afliep, met eene korte redevoering, waarin hij de Vergadering bedankte voor de bewijzen harer genegenheid ten opzigte der ſtudeerende jeugd.

MEP-

M E P P E L.

Nadat op Vrijdag den 14den Julij de Leerlingen onzer thans meer en meer bloeijende School voor den middag, bij gelegenheid van het halfjerig Examen veele voldoende proeven van hunne vorderingen in de Latijnſche en Griekſche taal ten genoegen van Heeren Curatoren en verdere aanzienlijke en Letterkundige Toehoorders aan den dag gelegd hadden, werd na den middag de jaarlijkſche Promotie, welke door de tegenwoordigheid van een aanzienlijk getal Voorſtanders der edele Wetenſchappen zeer luisterrijk was, met de gewone plegtigheden gecelebreerd. Bij welke gepaste gelegenheid door den Rector J. C. SLOTHOUBER een redevoering gehouden werd: *de humana præſtantia.* Waarna de van wegen zijnen zagten inborst en brave zeden alleszins lofwaardige Jongeling W. MIDDELVELD uit hoofde zijner groote vorderingen, binnen den tijd van 2 jaren door hem gemaakt oreerde: *de voluptatis turpitudine, rationali homine perquam indigna*, ontvangende naar verdienſten een Griekſche Eereprijs. Hierop werden met uitmuntende prijzen van naarſtigheid en ijverzugt van de tweede tot de eerſte Claſſe gepromoveerd de veel beloovende en met treffelijke zielsvermogens begaafde Jongeling G. KNIPHORST, van de derde tot de tweede de zeer vlijtige Jongelingen W. L. TONCKENS en N. L. OVING van *Zwolle*, wordende de eerstgemelde, omdat hij zich in het overzetten der oefeningen en den zang zoo wel gekweten had, dat hij de eerſte plaats in zijne Claſſe bekwam, naar verdienſten met een prijs van uitmuntendheid bekroond. Van de vierde tot de derde de prijzenswaardige Jongelingen C. STEENBERGEN en H. J. CARSTEN, beide van het *Hoogeveen*, terwijl op de vijfde Claſſe met een prijs van naarſtigheid beſchonken werd F. J. SMIT, welke alle hunne dankzeggingen Carmine Elegia-

co

co & Sapphico met genoegzame bevalligheid reciteerden.

NB. In geval iemand zijn kind of kinderen gaarne op favorabele condition op een kostschool geplaatst zag, biedt bovengemelde Rector zich daartoe aan.

OOTMARSUM.

Heden den 13den van Oogstmaand werd hier door den Rector P. IMMINK, het examen der Latijnsche Schooljeugd gehouden. De Leerlingen, die hetzelve ondergingen, waren H. BLOEMEN en J. PEDDEMOS van *Amsterdam*, J. H. en L. REIJLER; A. J. GOOSZEN en G. KERSBERGEN. Sommigen hunner gaven proeven van gelukkig gemaakte vorderingen in de Romeinsche taalkennis, de eerstgenoemde ook in het Grieksch: zoo dat oordeelkundige Toehoorders deswegen hunne voldaanheid lieten blijken.

Men voedt hoop, dat de milddadigheid van vermogende vrienden der Jeugd en der oude Letterkunde hier eerlang eene stichting zullen tot stand brengen, ingerigt, om door aanzienlijke eereprijzen den vlijt en naijver der leergrage Jongelingschap, al meer en meer te doen aanwakkeren.

BEKENDMAKING.

De ondergetekende door de beroeping van zijnen derden Proponent, den Eerw. Heer H. DRESSELHUIS, tot Predikant in de Gemeente van *Aardenburg* in *Vlaanderen*, zich in de noodzakelijkheid gebragt ziende, om naar eenen vierden waarnemer zijner Predikbeurten uittezien — nodigt hierdoor alle daar toe lust hebbende Proponenten en Predikanten buiten vaste bediening uit, om op een Tractement van *f* 500:— jaarlijks, tegen aanstaande November, den Predikdienst te *Zwol* voor hem te komen waarnemen, zullende er in de spoedige

en

en voordeelige verplaatzing van zijne drie voorgaande Proponenten, nog al eenige aandrang gevonden worden, om deze uitnodiging aantenemen, terwijl de brieven *franco* verzogt worden.

H. A. AITTON,
V. D. M.

KERK-NIEUWS.

GELDERLAND.

NIJMEGEN.

NIJMEGEN den 19den Julij. Heden is alhier in den ouderdom van 49 jaaren overleden onze jongste Leeraar de Wel Eerw. zeer gel. Heer H. MOLL, zedert Aug. 1797. waardig Euangeliedienaar bij de Hervormde Gemeente alhier; nalatende eene bedroefde weduwe en agt kinderen in onderscheiden Huwelijken verwekt, voor welke het annus gratiæ door den ring word waargenomen. — Alle zijne ambtgenoten hebben van dit treffend sterfgeval openlijk aan de Gemeente kennis gegeven, — zijn Wel Eerw. stierf na eene langdurige ziekte en aanhoudende verzwakking, waarin hij zwaar lijden heeft uitgestaan... dog wij moeten zwijgen!

Intusschen hoe veel ook kan gezegd worden tot lof van onzen waardigen MOLL, de overledene heeft zulks uitdrukkelijk niet gewild, nimmer zoekende de eere der menschen: wij gebruiken de vrijheid om alléén te berigten, dat onze Hervormde Gemeente in hem mist eenen zeer verstandigen, kundigen en bij uitstek bekwamen Leeraar, terwijl zijne ambtgenooten eenen eerlijken en braven broeder; — zijne huisvrouw eenen opregten en deugdzamen man; — zijne kinderen eenen getrouwen en tederhartigen vader; — en de armen, aan

welke hij vooral ook het Euangelie verkondigde, in hem eenen weldadigen vriend en helper verloren hebben; zoo dat de nagedachtenis van dezen waren en edelen menschenvriend, bij alle weldenkenden in zegening zal blijven!

NYMEGEN, Vakant. Zie Febr. 1803.

ELST Vakant. Zie Julij 1805.

BURGHAREN EN HERNEN. Zie Julij 1805.

PUFLIJK EN LEEUWEN. Zie Julij 1805.

De aldaar beroepen Predikk. DD. J. F. GOBIUS DU SART en D. DOEBES, zullen D. V. in de Post Sijnodale Classis, in de eerste week van Sept. te *Nymegen* te houden, peremptoir geëxamineerd worden.

DRUTEN, AFFERDEN EN DEEST. Onze geliefde Herder en Leeraar D. J. L. NIJHOFF heeft den 11den Aug. van deeze Gemeente een hartelijk afscheid genomen, predikende over 2 *Petr.* III: 14 en 15*a*. *Daarom, geliefden, verwachtende deze dingen, beneerstigt u dat gy onbevlekt ende onbestraffelijk van hem bevonden moogt worden in vrede. Ende acht de langmoedigheid onzes Heeren voor zaligheid:*

Ook kan deze Gemeente wederom met reden hopen, dat zij spoedig van eenen anderen Leeraar zal voorzien worde!

NIJMEGEN. Men verneemt hier, dat bij de visit. Classis zig hebben aangegeven de HH. T. M. VAN GULPEN en D. BLOEMERS, S. S. th. Stud. beide te *Utrecht*, voorzien met behoorlijke Kerkelijke en Akademische getuigenissen van daar verzoekende mede op de aanstaande Postsijnodale Classis in Sept. alhier præparatoir geëxamineerd te worden, het welk D. V. derhalven geschieden zal.

THIEL.

OMMEREN den 28sten Julij. Heden hadden wij het genoegen dat onze beroepen Leeraar D. J. VAN TROOSTENBURG DE BRUYN, voor eene aanzienelijke en van rondsomme zamengevloeide menigte in

den dienst van het Euangelie werd ingezegend en bevestigd door den Hoog Eerw. Heer J. HERINGA, ELIZA's Zoon, Prof. in de H. Godgeleerdheid te *Utrecht*, welke bij die gelegenheid predikte over *Eph.* IV: 11. het eerste en het laatste deel: *En dezelve heeft gegeven sommigen tot Herders en Leeraars.* Regt hartelijk en roerend was vooral de aanspraak aan den jongen Leeraar; de oplegging der handen geschiedde, behalven door den Bevestiger, door de navolgende Predikanten: DD. VAN DER LEEDEN, Predikk. te *Tzendoorn.* DE ROOIJ, te *Maurik.* MONHEMIUS, te *Zoelen.* HERMSEN, te *Rijswijk.* REPELIUS, te *Echteld.* VAN DER LOO, in *de Avezathen.* FRIDERICHS, te *Ingen.* LAMMERS, te *Kesteren.* SPECHT GRIJP, te *Lienden.* PRINS, te *Ochten.* QUACK, te *Zetten en Andelst.* DE LANGE, te *Randwijk.* NIJHOFF, te *Druten en Afferden.* DE HEER, te *Geldermalsen.* MULLER, te *Lith en Lith Ooijen.* TIMMERS, te *Doeveren en Genderen.* MEIJBOOM, te *Amsterdam.* HACHENBERG, te *Amsterdam* en DE BRUYN, te *Wilnis.*

De Bevestigde maakte 's namiddags eenen aanvang zijner Bedieninge met eene aangename Leerreden over de voortreffelijke vermaning van *Jacobus* I: 21*b.* 22*a. Ontvangt met zagtmoedigheid het woord dat in [u] geplant wordt, het welk uwe zielen kan zalig maken. Ende zijt daders des woords, ende niet alleen hoorders.*

ECK EN WIEL Vakant. Zie April 1805.

ZALTBOMMEL.

RUMPD. Deze Gemeente werd den 24sten der maand Mey zeer gevoelig aangedaan door den dood van hunnen hartelijk geliefden Leeraar den Wel Eerw. Heer N. STAVERMAN, welke in den ouderdom van ruim 73 jaren overleed, hebbende sedert het jaar 1760 zijne bediening aan deze plaats met alle getrouwheid waargenomen. — De Wel Eerw. Heer H. HERBST, Pred. te *Tuil*, in zijne bedie-

hier predikende den 2den Junij, gedacht bij die gelegenheid in zijne Redevoering over 2 *Cor.* V: 1. *Want wij weten, dat zoo ons aardsche huis dezes tabernakels gebroken wordt, wij een gebouw van God hebben, een huis niet met handen gemaakt,* [*maar*] *eeuwig, in de hemelen.* Opzettelijk aan den Overledenen en wekte ons op, om in liefde aan onzen gewezen Leeraar en zijne vermaningen te gedenken. — Zijn Eerw. laat eene treurende Weduwe RO LOVINE UDINK, met wien zijn Eerw. ruim 40 jaren in eene genoeglijke Echtverbindtenis leefde, na, en drie kinderen. — Het annus gratiae zal volgens gewoonte worden waargenomen.

BRAKEL. Den 8sten Julij l. l. is alhier ten overstaan van Deput. en Vicin. tot Pred. in deze Gemeente beroepen, de Wel Eerw. zeer gel. Heer W. L. VAN OOSTERZEE, A. L. M. et Phil. Doct. Prop. onder de Eerw. Classis van *Utrecht.* De Beroepene heeft deze beroeping in de vreeze des Heeren aangenomen, en de dag van het Examen is bepaald op den 28sten Aug. en zal geschieden door den Wel Eerw. zeer gel. Heer SPEELMAN, Pred. te *Varik.*

ZALT-BOMMEL den 30sten Julij. D. J. H. AB HOOGLAND, Pred. in de gecombineerde Gemeente van *Zuilichem en Nieuwaal*, is op deszelfs verzoek, eerst door de Kerkenraden der beide Gemeenten en vervolgens ook door de Eerw. Classis van *Zalt-Bommel*, van zijnen dienst gedimitteerd. Dus is

ZUILICHEM EN NIEUWAAL Vakant

POEDEROIJEN. Den 14den Julij maakte onze Leeraar J. POLS, ons bekend, dat zijn Eerw. de eenparige beroeping naar de aanzienlijke Gemeente van *Scherpenisse*, onder de Eerw. Classis van *Tholen en Bergen op den Zoom* ontvangen had, dan 's Zondags daaraanvolgende, den 21sten hoor-

den

den wij uit den mond van onzen geliefden Leeraar, dat hij voor die beroeping hadde bedankt.

OPHEMERT. Zie Junij 1805. onder art. van *Zalt-Bommel*

ST. ANDRIES Vakant. Zie Sept. 1796.

ZUTPHEN.

ZUTPHEN den 28sten Julij. Op heden voormiddag heeft D. NOORDINK onzen beroepen Leeraar D. KOPPIUS in den H. Dienst onder ons bevestigd met eene Leerrede uit *Rom.* I: 16*a*. *Want ik en ſchame mij des Euangeliums Christi niet*. De bevestigde begon des avonds zijn werk onder ons, en predikte uit *Efeſ.* IV: 15 *Maar de waarheid betrachtende in liefde, allezints zouden opwaſſen in hem die het Hoofd is*, [*namelijk*] *Christus*.

GROENLO. De Wel Eerw: Heer J. VAN DER TRANS, oudſte Leeraar dezer Gemeente, voor eenigen tijd wegens ligchaams ongeſteldheid, zoo door onze Eerw. Claſſis, als 't Departementaal Beſtuur van *Gelderland*, na eenen 34 jarigen Euangeliedienst in de Gemeente van *Hummelo* en hier ter Stede, gunſtig Emeritus verklaard zijnde, ſalvo honore et emolumento, heeft den 11den Aug. 1805 een welmenend en hartelijk affcheid van zijne Gemeente genomen, met de woorden uit *Pred* XII: 13. 14. *Van alles dat gehoord is, is het einde van de zake. Vreest God ende houdt zijne geboden; want dit* [*betaamt*] *alle menſchen Want God zal ieders werk in 't gerichte brengen, met al dat verborgen is, 't zij goed, of, 't zij kwaad.* Zoo dat

GROENLO Vakant is.

WINTERSWIJK den 4den Aug. Heden morgen bevestigde onze oudſte Leeraar D. HUININK met eene Leerrede over 1 *Cor.* IX: 22*b*. 23. *Allen ben ik alles geworden, opdat ik immers eenige behouden zoude. Ende dit doe ik om des Euangeliums wille, opdat ik des zelven mede deelach-*

tig zoude worden. Zijnen Ambtgenoot, onzen *van Huisfen*, onder de Eerw. Clasfis van *Cleve* beroepenen, en tot ons overgekomenen Leeraar, D. DE BRUIN, die des namiddags onder ons zijn dienstwerk begon, met eene Leerrede over *Col.* I: 28. *Den welken wij verkondigen, vermanende een iegelijk menfche, ende leerende een iegelijk menfche in alle wijsheid, opdat wij zouden een iegelijk menfche volmaakt ftellen in Chriſto Jezu.*

Die Heer zijner Kerke, welke onder ons door onze Leeraaren wordt gepredikt, zegene deszelven dienst in deze talrijke Gemeente, door zijnen Geest tot veler behoudenis.

DEUTICHEM. Zie Julij-1805.

REKKEN Vakant. Zie Junij 1805.

OVERVEEUWE.

NIJBROEK. Onze tegenwoordige Leeraar, D. EX ALTO D'ALMARAS, heeft den 28ſten Julij, met veel aandoening gedacht aan het overlijden van den Eerw. D. MOLL, die zijn Dienstwerk onder ons begon, en te *Nijmegen*, helaas! te vroeg voleïndigde.

Wij zullen nooit den Man kunnen vergeten, die ons zulk een bekwaam en getrouw Voorganger was, die ons het woord van God zoo duidelijk en ernſtig predikte, en die door opregtheid en liefdadigheid zulk een uitmuntend voorbeeld ter navolging gegeven heeft.

LUNTEREN. Op den 28ſten Julij werd onze beroepen Leeraar, A. H. TER HORVEN, plegtig ingewijd tot de openbare bediening des Euangeliums, door D. E. J. POST, Pred. te *Arnhem*, die eene redevoering hield over de woorden van Paulus tot Titus, kap. II: 11—15. *Want de zaligmakende genade Gods, is verſchenen allen menſchen, — Spreek dit, ende vermaant, ende beſtraft met allen ernſt. Dat niemand u verachte.* De handoplegging geſchiedde, behalven door D.

POST, ook door DD. PRINS, VAN GORKUM, ELIAS, SCHOONDERBEEK, DE WAAL, MOREL, VAN DER TRANS en GRIETHUIZEN, predikk. te *Ede*, *Bemmekum*, *Scherpenzeel*, *Otterloo*, *Garderen*, *Voorthuizen*, *Kootwijk* en *Woudenberg*.

Nadenmiddag begon de bevestigde Leeraar zijn dienstwerk onder ons, met eene uitmuntende Leerrede over *Rom.* I: 16. *Want ik en ſchame mij des Euangeliums Chriſti niet: Want het is eene kracht Gods tot zaligheid een iegelijk die gelooft, eerst den Jode ende* [*ook*] *den Griek.*

ARNHEM. Den 7den Aug. is alhier de beroepene Predikant van *Renkum en Heluum*, perempt. geëxamineerd, door D. CROMMELIN, Pred. te *Rozendaal*. — In de Vergadering waren tegenwoordig de Hoog Eerw. Heeren Deputaten Sijnodi, BOONEN, VAN DER LEEDEN en VELDMAN, Predikk. te *Nijmegen*, *IJzendoorn* en *Arnhem*. — Na het afgeloopen examen werd D. H. J. WUNDER, eenſtemmig en met blijdſchap, aan de Gemeente van *Renkum en Heluum* toegewezen, terwijl de dag der bevestiging bepaald werd op den 1ſten Sept. en tot Bevestiger werd opgegeven D. D. BOOT, thans geliefd Leeraar in de Gemeente te *Werkendam*, en voormaals in deze door zijn vertrek Vakant gewordene Kerken.

OOSTERBEEK. Den 25ſten Aug. zal alhier onze beroepen Predikant NIJHOFF, bevestigt worden door D. J. C. BOOT, Pred. te *Arnhem*.

ELKUM Vakant. Zie Junij 1805.

NEDER-VELUWE.

HATTEM. Zie Junij 1805.

EPE Vakant. Zie April 1805.

NYKERK Vakant. Zie Jan. 1805.

'S. HERTOGENBOSCH.

MOERGESTEL Vak. Zie Nov. 1804.

DUNGEN Vakant. Zie Sept. 1804.

BERCHEM en NESTELRODE Vakant. Zie Sept. 1803.

KESSEL Vakant. Zie Aug. 1802.

PEEL- EN KEMPELAND.

LOMMEL Vakant. Zie Junij 1805.

SCHIJNDEL Vak. Zie Febr. 1804.

OIRSCHOT EN BEST, OOST-MIDDEL- EN WESTERBEERS. Zie Octob. 1804.

LEENDE Vakant. Zie Jan. 1796.

GELDROP EN RIEL Vakant. Zie Dec. 1795 't Nabericht.

GEMERT Vakant. Zie Octob. 1795.

MAASTRICHT.

GEUL Vakant. Zie Jan. 1804.

KLIMMEN Vak. Zie Aug. 1800.

MEERSSEM EN SCHIMMERT Vakant. Zie Junij 1799.

VAALS Walſche Kerk Vakant. Zie Aug. 1797.

WILRE' IN DEN VROENHOVEN Vakant. Zie April 1798.

MAASTRICHT drie Predikantsplaatſen Vakant. Zie April 1797.

BEEK Vakant. Zie Maart 1797.

MAASTRICHT Walſche Kerk Vak. Zie Jan. 1796.

EYSDEN Vakant. Zie Nov. 1795.

VALKENBURG Vakant. Zie Aug. 1795.

ZUID-HOLLAND.

DORDRECHT.

GOUDRIAAN. Onze geliefde Leeraar, de Wel Eerw. Heer N. VAN STEENBERGEN, berigtte ons den 23ſten Junij, dat zijn Eerw. den vorigen dag een wettig beroep uit de Gemeente van *Portugal en Albrandswaard* ontvangen, en dezelve in ernſtige overweging genomen had. Dan, hoe wettig en voordeelig die aangebodene roeping ook was, onze algemeene en aanhoudende pogingen, om zijn Wel Eerw. onder ons te doen verblijven, gelukten wederom op nieuws, gelijk reeds bij verſchei-

ſcheidene beroepingen, zoodat wij het genoegen hadden, onzen Leeraar den 7den Julij wederom zich aan ons te hooren verbinden, met *Phil.* I: 25. *Ende dit vertrouwe ende weet ik, dat ik zal blijven, ende met u allen zal verblijven tot uwer bevorderinge, ende blijdſchap des geloofs.*

BLESKENSGRAVE EN HOFWEGEN ſaam Vakant te worden. Zie Junij 1805.

SLIEDRECHT. Onze geliefde Leeraar, D. J. J. VAN STEENBERGEN, andermaal in de Gemeente van *Nieuwland*, onder de Eerw Claſſis van *Walcheren* beroepen zijnde, heeft ook tot ons genoegen, voor dat beroep vriendelijk bedankt.

DELFT EN DELFTSLAND.

ZOETERMEER EN ZEGWAARD den 4den Aug. De Wel Eerw. Heer D. VAN DER LEEUW, van *Portugal*; tot ons overgekomen, werd heden in de H. Bediening onder ons bevestigd door D. P. W. BROUWER, Pred. te *Maasſluis*, bij vriendelijken afſtand van D. S. KAM, Pred. te *Berkel*. — De Bevestiger predikte bij die gelegenheid uit 1 *Cor.* III: 10c. *Maar een iegelijk zie toe, hoe hij daar op bouwt.* De Bevestigde deed zijne Intrede met *Hand.* VIII: 35. *Ende Philippus dede zijnen mont open, ende beginnende van dieſelve Schrift, verkondigde hem Jezum.*

'T WOUD Vakant. Zie Meij 1805.

GOUDA EN SCHOONHOVEN.

GROOTAMMERS den 13den Aug. Terwijl de Wel Eerw. en zeer gel. Heer A. G. BRINKHOF BEUSEKAMP, veelgeacht Euangeliedienaar te *Pernis*, voor het beroep door ons op zijn Eerw. uitgebragt (zie Boekz. Meij I. J.) vriendelijk per miſſive, tot ons leedwezen, bedankt heeft, werden wij andermaal te rade onze pogingen, om zijn Eerw. tot onzen Herder en Leeraar te verkrijgen, te vernieuwen, door andermaal zijn Eerw. te beroepen, doch welk Beroep voor ons wederom

niet gunſtig was, alzo zijn Eerw. ook daarvoor, na eenigen tijd van beraad, bedankte.

Daarop zijn wij op den 2den Julij wederom werkzaam geweest, ten overſtaan van de Eerw. Heeren Conſulenten J. M. PETIT en D. RATTINCK, Predikk. te *Nieuwpoort* en *Ammerstol*, om het Beroepingswerk voort te zetten, en daartoe gemaakt het volgend drietal:

DD. P. VAN DER WOLK, Predikk. te *Iſendijke*. J. M. PETIT, in de *Nieuwpoort*, en D. RATTINCK, te *Ammerstol*.

Welk drietal aan een Commisſie uit het Gemeentebeſtuur, te *Graot Ammers*, daartoe ſpeciaal benoemd, gecommuniceerd zijnde, is uit bovengenoemde drietal, door de Eerw. Kerkenraad met eenparige ſtemmen tot gewoon Herder en Leeraar beroepen de Wel Eerw. en zeer gel. Heer P. VAN DER WOLK, veelgeacht Euangeliedienaar te *Iſendijke*. — Van welk beroep zijn Eerw. dadelijk is kennis gegeven, en na eenige dagen van beraad tot onze blijdſchap is aangenomen; welk beroep op heden ter approbatie aan de Clasſicale Vergadering is aangeboden, die dezelve ook gunſtig verleend heeft, zoodat wij met blijdſchap en verlangen eerlang de overkomst van onze beroepen Leeraar te gemoet zien.

BERKENWOUDE den 21ſten Julij. Onze geliefde Leeraar D. W. C. VAN DOORNE, die nog geen twee jaren onder ons arbeidde, maakte ons heden bekent, dat hij de beroeping naar de *Kuinre*, onder de Eerw. Clasſis van *Vollenhove*, op zijn Wel Eerw. uitgebragt had aangenomen: ons tevens, naar aanleiding van *Hand.* XX: 14*b*. bemoedigende, om in den wil des Heeren te berusten. Zoodat wij in de noodzakelijkheid zijn gebragt, om te berigten

BERKENWOUDE EN IEN AGTERBROEK ſtaat Vakant te worden.

SCHOONHOVEN den 13den Aug. In de Clas-

ſi-

ficale zamenkomst, heden alhier gehouden, werd door de Wel Eerw. Heer J. L. SCHELKES, als nog geliefd Predikant te *Lekkerkerk*, namens de Eerw. Kerkenraad in de *Kuinre*, verzogt, dat het deze Vergadering gelieven mogte, den Wel Eerw. Heer W. G. VAN DOORNE, als nog waardig Leeraar te *Berkenwoude*, doch aldaar beroepen zijnde; en die beroeping aangenomen hebbende (zie hier boven) te ontslaan van de banden, waarmede zijn Wel Eerw. aan deze Clasfis verbonden, gelijk ook den vorigen dag zijn ontslag van de Gemeente te *Berkenwoude* bij den Eerw. Kerkenraad aldaar verzogt en bekomen was. De Clasfis alles in debita forma vindende, voldeed aan dit verzoek, met last aan den Heer Scriba om aan zijn Wel Eerw. een loffelijk testimonium dimissionis te geven. Waar na D. W. G. VAN DOORNE een dank- en zegenend affcheid van de Vergadering nam, het geen door D. Præses, nomine Clasfis met zegenbede beantwoord werd.

Vervolgens verfchenen in de Vergadering Gecommitteerden, zoo uit den Kerkenraad van *Groot Ammers*, als uit die van *Krimpen aan de Lecq*, beide verzoekende de Kerkelijke approbatie op de beroepingen tot Predikant in die Gemeentens, uitgebragt te *Groot Ammers*, op den Wel Eerw. Heer P. VAN DER WOLK, als nog Predikant te *Ijsendijke*; en te *Krimpen aan de Lecq*, op den Eerw. Heer A. R. BRUIJNING, Prop. onder de Eerw. Cl. van *Utrecht*; alle de ftukken dezer beroepingen in volle orde bevonden zijnde, werden dezelve met de Kerkelijke goedkeuring bekragtigd, en te gelijk het peremptoir Examen van den beroepen Proponent A. R. BRUINING, bepaald op de volgende ordinaire Clasfis, welke den 8ften Oct. te *Gouda* ftaat gehouden te worden.

SCHIELAND.

POORTUGAAL. Den 28ften Julij heeft D. D. VAN

VAN DER LEEUW zijn affcheid alhier gepredikt uit *Gal.* VI: 9. *Doch en laat ons goed doende niet vertragen: want te zijner tijd zullen wij maaijen, zoo wij niet en verſlappen.*

De Kerkenraad heeft na wederom verzogte en verkregene handopening van Schout en Geregte, den 25ſten Julij, ten overſtaan van Conſulenten, DD. L. VOGELENZANG en L. VALK, Predd. te *Rhoon* en *Hoogvliet*, gemaakt dit viertal van Predikanten:

DD. J. HORT EMELS HANSSEN, Predikk. te *Vliſſingen*. C J. POOS, te *Poederoijen*. H. TIMMERS, te *Doeveren en Genderen* en H. E. VAN DEN KERKHOFF, te *Wateringen*.

En daar uit met eenparigheid van ſtemmen beroepen D J. HORTHEMELS HANSSEN, welke beroepinge door Schout en Geregte gunſtig is geapprobeerd en den Beroepenen toegezonden.

GORINCHEM.

HEUKELOM. D. J WALLER voor onze op hem uitgebragte beroepinge, na eenige dagen van beraad vriendelijk bedankt hebbende, zoo is op den 2ſten Aug ten overſtaan van HH. Conſulenten DE VOOGD en 'T HOOFT, Predikk. te *Nieuwland* en *Gorinchem*. door de Gemeente benoemd, en daar op door den Kerkenraad beroepen D. J. VAN HOUTEN, Pred. te *Oosterwijk*; dan ook dit werk door het vriendelijk bedanken van zijn Eerw. vruchteloos afgeloopen zijnde, werd op den 16den Aug. ten overſtaan van bovengen Conſulenten, op dezelfde wijze beroepen D. J DE VOOGD. Pred. te *Nieuwland*, die eenige dagen van beraad voor zich verzogt heeft.

VEEN. Onze geliefde Leeraar D. L. H. MEIJER, van hier naar het naburige *Almkerk en Emmikhoven* beroepen zynde, heeft die beroeping tot onze droefheid aangenomen, en dus wordt deze plaats Vakant.

ALM-

ALMKERK EN EMMIKHOVEN. Zie hier voren onder *Veen*.

VOORN EN PUTTEN

OOLTGENSPLAAT den 5den Julij. De Kerkenraad te deezer plaats vernomen hebbende, dat alleen eene bizondere gehegtheid aan de Gemeente van *Scherpenisse* de reden der onverwachte bedanking van D. C. GUTTELING geweest zij, en welligt eene nieuwe beroeping van zijn Eerw. beter gevolg zoude hebben, heeft, onder bestuur der Wel Eerw. Heeren Ringsdeputaten DD. SLOTEMAKER en VETTER, Predikk. te *Middelharnis* en *Oude Tonge*, op heden dit zestal gemaakt:

DD. C. GUTTELING, Predikk. te *Scherpenisse*. D. INDEWEIJ, te *Werkhoven* J. P. VERFF, te *Wijk by Heusden*. J. A. F. MONHEMIUS, te *Zoelen*. J. J. DE JONGE, te *Oud Alblas* en C. J. POLS, te *Poederoijen*.

De drie eerstgenoemden Heeren op het drietal geplaatst zijnde, is daaruit voor de tweede reize beroepen D. C. GUTTELING, te *Scherpenisse*, met dat gevolg, dat zijn Eerw. die beroeping aanstonds heeft aangenomen. — Den 21sten Julij werd hij reeds alhier bevestigd door D. L. GRENDEL, Pred. te *Dirksland* met eene Leerrede over *Spreuk*. XXV: 13. *Een trouw gezant is den genen, die hem zenden, als de koude des sneeuws ten dage des oogstes: want hy verkwikt zyns Heere ziele.* Waarop hij eenen aanvang maakte van zijnen Predikdienst met eene Verhandeling over 1 *Cor*. I: 21. *Want nademaal in de wysheid Gods de wereld God niet en heeft gekend door de wysheid, zoo heeft het Gode behaagd door de dwaasheid der predikinge zalig te maken die gelooven*:

OUDENHOORN den 28sten Julij. Heden wierden wij in den diepsten rouw gedompeld door het onverwacht afsterven van onzen waardigen Leeraar D. W. DEN BROEDER: — eene hevige gal-

en

en zinkingkoortze van tien dagen maakte een einde aan zijn zoo nuttig en dierbaar leven in den ouderdom van zeeven- en veertig jaren en veertien dagen. — Eene bitter bedroefde weduwe met vier kinderen, van welke de oudste omtrent veertien en de jongste noch geen zes jaren bereikt heeft, stort vele tranen over dit verlies — bijna zeventien jaren verkondigde hij met lust en ijver het dierbaar Euangelie der zaligheid, eerst twee jaren te *Herkinge*, en daarna omtrent vijftien jaren alhier. In leer en wandel was hij een regtgeaard Euangeliedienaar, voor zijn huisgezin een liefderijk Echtgenoot en Vader, voor zijnen Medebroederen en Vrienden een hulpvaardig Vriend. — De Gedachtenisse van dien regtvaardigen, van wien wij op goede gronden vertrouwen, dat hij is ingegaan in de zalige Hemelruste, zal dan bij allen, die hem kenden, wel in dankbaare zegeninge blijven, gelijk dezelve op den 4den Aug. alhier plegtig gevierd is in eene Lijkreden door D. J. SPAAN, Pred. te *Plershil* over 1 *Petr.* I: 24, 25. *Want alle vleesch is als gras, ende alle heerlykheid des menschen is als een bloeme des gras. Het gras is verdorret, ende zyn bloeme is afgevallen: Maar het woord des Heeren blyft in der eeuwigheid: ende dit is het woord dat onder u verkondigd is.* De Predikdienst zal, gedurende het Anpus Gratiæ, voor de weduwe, door de ringsbroederen in deeze Gemeente worden waargenomen.

BRIELLE den 4den Aug. Onze waardige oudste Leeraar D. D. MUNTING vierde heden in zijne namiddag beurte de plegtige gedachtenisse van zijnen vijf- en- twintig-jarigen Euangeliedienst in de Gemeenten van *Warmenhuizen*, *Landsmeer*, *Charlois* en *Brielle* — Gevoelig dankbaar voor al het goede, het welk hij gedurende allen dien tijd ook in zijn Euangeliedienst van God ontvangen had, en hartelijk gezind om onder zijne Genade

met

met die dierbaare Euangelieprediking te blijven voortgaan, handelde zijn Wel Eerw. over *Hand.* XXVI:22. *Dan hulpe van God verkregen hebbende, ſta ik tot op dezen dag, betuigende beide klein ende groot: niets zeggende buiten het gene de Propheten ende Mozes geſproken hebben dat geſchieden zoude.* Zijne geëerde Ambtgenooten en de Gemeente namen opregt aandeel aan zijne blijdſchap en vereenigden zich met hem in dankbare Erkentenisſe, terwijl wij hartelijk wenſchen en bidden, dat de verhoogde Zaligmaker den dienst van zijn Eerw. en onze andere Leeraren nog lange tot eenen uitgebreiden zegen bij deeze Gemeente ſtelle!

KOORNDIJK Vakant. Zie Julij 1805.

ABBENBROEK. Zie Nov. 1804.

'S GRAVENHAGE.

TER HEIDE Vakant. Zie Aug. 1804.

WOERDEN EN OVER-RHYNLAND.

AARLANDERVEEN Vakant. Zie Junij 1805.

KALSLAGEN ſtaat Vakant te worden. Zie Julij 1805.

RHYNSATERWOUDE. Van hier is den Correspondens geen nader berigt toegezonden. Zie verder Junij 1805.

B U U R E N.

ZIJDERVELD den 12den Aug. Op Zondag den 21ſten Julij maakte onze geliefde Leeraar D. J. WALLER ons bekend, dat zijn Eerw. op den 17den Julij een geheel ongezogte beroeping ontvangen had naar de Gemeente te *Heukelom*. Wij vreesden billijk, onzen Leeraar te zullen misſen; uit aanmerking van ſtandplaats en meerdere bezoldiging daar te genieten; wij evenwel maakten ons den tijd van beraad ten nutte en begeerden eenſtemmig, dat zijn Eerw. (wiens dienst wij ſlegts 7 maanden genoten,) bij ons blijven mogt. Groot was daarom onze blijdſchap, toen wij uit den mond

van

van den Wel Eerw. Heer D. F. H. GELHUIS, zeer geliefd Euangeliedienaar te *Schoonrewoerd*, (toen hier een liefdebeurt waarnemende) mogten vernemen, dat onze Leeraar aan ons verlangen voldaan en besloten had, om voor de beroeping naar *Heukelom* vriendelijk te bedanken; hebbende zijn Eerw. zich op den 11den dezer plegtig op nieuw aan ons verbonden, naar aanleiding van Paulus opwekking aan de Hebreërs, *Hebr.* X:25*a*. *Laat ons onze onderlinge bijeenkomsten niet nalaten, gelijk sommigen de gewoonte hebben.* God, bidden wij, schenke ons lust, om verder gebruik te maken van den dienst onzes Leeraars, gebiede eenen ruimen Euangeliezegen door zijne prediking en geve, dat wij 't verblijf van onzen Leeraar veraangenamen, door hem veel te achten om zijnes werks wille.

B R E D A.

NISPEN Vakant. Zie Nov. 1803.

CHAAM EN SNYDERS CHAAM Vakant. Zie Mey 1805.

N O O R D-H O L L A N D.

A L K M A A R.

EGMOND AAN ZEE. Onze geliefde Leeraar de Wel Eerw. Heer H. WESSELS, ontving op den 17den junij l. l. eene wettige beroeping der gecombineerde Gemeenten van *Schoorl*, *Groet en Kamp*, doch heeft, om verschillende redenen, dadelijk daar voor bedankt.

OUDDORP EN OTERLEEK den 4den Aug. Heden hadden wij het lang gewenscht genoegen van onzen beroepenen Leeraar D. W. ZIMMERMAN, plegtig in den Euangeliedienst te zien inhuldigen door den Wel Eerw. Heer J. PARÉ, Pred. te *Koedijk*, (bij vriendelijken afstand van D. A. A. WOESTHOF, Pred. te *Alkmaar*.) De Bevestiger predikte bij die gelegenheid uit 2 *Cor.* III: 9—12. *Want indien de*

de bedieninge der verdoemenisſe heerlijkheid geweest is, veel meer is de bedieninge der rechtveerdigheid overvloedig in heerlykheid. ——— *Dewijl wij dan zoodanige hope hebben, zoo gebruiken wij vele vrijmoedigheid in 't ſpreken.* De oplegging der handen geſchiedde, behalven door den Bevestiger, nog door de Wel Eerw. HH. DE LEEUW, KESLER, BEST, VAN VLOTEN, HAGEN, NONHEBEL, KLINKHAMER en BLOM, Predikk. te *St. Pancras*, *Bergen*, *bedykte Schermeer*, *Schermerhorn*, *Haringcarſpel en Dirkshorn*, *Petten*, en rustende van *Wormermeer en Jisp.* 's Namiddags aanvaardde de bevestigde zijnen Euangeliedienst onder ons met 1 *Theſſ.* II: 4. *Maar gelijk wij van God beproefd zijn geweest, dat ons het Euangelie zoude toebetrouwd worden, alzoo ſpreeken wij niet als menſchen behaagende, maar Gode die onze harten beproeft.*

WAAL OP TEXEL Van de beroeping, welke hier gedaan is, heeft de Correspondens nog geen bericht ontvangen.

DRIEHUISEN EN ZUIDSCHERMEER. Zie Julij 1805. onder Art. *Alkmaar.*

OOSTERLAND, STROE EN DEN OEVER, OP WIERINGEN Vakant. Zie Julij 1805.

SCHOORL, GROET EN KAMP Vakant. Zie Junij 1805.

ST. MAARTEN Vakant. Zie Maart 1800.

VALKOOG Vakant. Zie April 1800.

HAARLEM.

HAARLEM den 11den Aug. Onze hartelijk geliefde Leeraar D. J. VAN MARIENHOFF, van hier naar *Utrecht* verroepen, nam heden avond van ons een aandoenlijk, liefderijk en zegenend afscheid met Paulus woorden *Epheſ* III: 20, 21. *Hem nu die magtig is, meer als overvloedelyk te doen boven al dat wij bidden of te denken, na de kracht die in ons werkt. Hem*, [*zegge ik*] *zij de heer-*

lijkheid in de Gemeinte, door Christum Jesum in alle geslachten tot alle eeuwigheid, Amen. De Heere stelle zijn Eerw. ook voor *Utrechts* Gemeente tot eenen ruimen zegen en gedenke onzer ten goede, daar nu

HAARLEM Vakant is.

SANDVOORT. Offchoon de Eerw. Classis van *Haarlem* de beroeping, uitgebragt op den Eerw. Heer A. N. VAN PELLECOM niet heeft kunnen approbeeren, van wegen de minderjaarigheid des beroepenen, heeft zij echter op den algemeenen aandrang van die Gemeente; om den beroepenen tot haaren Leeraar te verkrijgen, daaromtrent een verzoek ingeleverd aan 't *Noordhollandsche* Sijnodus: welke verklaard heeft, dat zij gaarne zoude behulpzaam zijn en medewerken dat die Gemeente van eenen Leeraar werde voorzien, maar dat zij om dringende redenen niet kan overgaan ter bevordering eener approbatie, waardoor inbreuk zou worden gedaan op eene Sijnodaale resolutie van den jaare 1803.

De Kerkenraad en Gemeente treuren over dezen ongunstigen uitslag.

OOSTZAANDAM den 3den van Hooimaand. Op het bedanken van D. H. J. SCHREGARDUS, Pred. te *Nieuw Loosdrecht*, verzocht de groote Kerkenraad weder hand en beursopening van het H. Gemeente-Bestuur, als Ambachtsheeren, maakte vervolgens dit twaalftal:

DD. J. L. SCHELKES, Predikk. te *Lekkerkerk*. J. DE WAAL, te *Garderen*. J. SLUITER, te *Zalck*. O. J. GRIETHUIZEN, te *Woudenberg*. G. ELIAS, te *Scherpenzeel*. J. LOHSE, te *Vorgten*. J. H. WEIJERS, te *Winkel*. S. IA EAU, te *Oudendijk*. G. G. AKERSLOOT, te *Nieuw Beierland*. H VAN BEMMELEN, te *Ankeveen* S ROORDA VAN EIJSINGA, te *Westzaane* en J. WILBRING, te *Windesheim*.

En zestal:

DD.

DD. SCHELKES, DE WAAL, SLUITER, GRIETHUIZEN, WILBRING en LA LAU.

Plaatste daaruit de drie eerſten op het drietal, en beriep D. J DE WAAL, Pred. te *Garderen*.

Daar zijn Eerw. nu na verloop van eenige dagen, ook per misſive vriendelijk bedankte, vulde men den 27ſten van Hooimaand, het bovengemeld twaalftal met D. P. A. VAN DER LAAN, Pred. te *Zunderdorp*, het zes- en drietal met D. S. ROORDA VAN EIJSINGA, Pred. te *West-Zaane* aan, en werd daarop terſtond beroepen D. J. L. SCHELKES, Pred. te *Lekkerkerk*; die, na eenige dagen van beraad, tot algemeene blijdſchap, door eenen brief berichtte, deze beroeping in 's Heeren vrees te hebben aangenomen.

KNOLLENDAM EN MARKEN BINNEN. Onze geliefde Leeraar D J. TASMAN, heeft den 7den July J. l. te *Marken binnen*, bij gelegenheid van de Dankzegging na 't Avondmaal, gedachtenisſe gehouden van de eerſte honderdjarige Kerkdienst en bediening van 't Avondmaal in die Kerk, dewelke in 't jaar 1704 nieuw gebouwd is in de plaats van een oud Kapelletje.— Er was een groot getal van Toehoorders. — De tekst was 1 *Kon.* VIII: 57, 58. *De HEERE onze God zij met ons, gelijk hij geweest is met onze vaderen, hij en verlate ons niet, ende en begeve ons niet: Neigende tot hem ons herte; om in alle zijne wegen te wandelen, ende om te houden zijne geboden, ende zijne inzettingen, ende zijne rechten, dewelke hij onze vaderen geboden heeft.*

WORMER ſtaat Vakant te worden. Zie Maart 1805.

HAARLEM Waalſche Kerk. Zie Octob. 1804.

HAARLEM Vakant. Zie Sept. 1796.

WORMER Vakant. Zie Sept. 1798.

AMSTERDAM.

OUD LOOSDRECHT den 4den Aug. Zedert

eenigen tijd werd deze Gemeente verontrust, door het gerugt, dat de aanzienlijke Gemeente te *Veenendaal* het oog vestigde op onze waarde en zeer geliefde Leeraar H. VAN DEN BIJLLAARDT, zedert den 24sten Maart 1783 Euangeliedienaar alhier; en deze vermeerderde niet weinig, toen op den 14den der vorige maand eene Commissie uit den Kerkenraad van die Gemeente zijn Eerw. kwam horen, en nam nog aanmerkelijk toe, toen zijn Eerw. eene volledige en eenparige beroeping derwaards ontving op den 18den dier maand, waar van zijn Eerw. ons op den 21sten kennis gaf in het slot zijner Leerrede, met berigt, dat zijn Eerw. dezelve voor een onbepaalde tijd in rijpe overweging zoude nemen. Wij maakten van dien tijd van beraad gebruik, om onzen geliefden Leeraar was het mogelijk te bewegen, nog langer onder ons te verblijven, en in zijnen getrouwen dienst, die velen tot zegen was, onder ons te volharden, dewijl zijne zuivere prediking, opwekkend voorbeeld en eene onafgebroke vervulling van alle de delen van zijn Ambt, hem aan ons nauw verbonden, en ons dierbaar waren.

Dan 's Heeren bestelling, die tot deze dienaar zegt, gaat, en hij gaat, was anders, als wij gehoopt hadden; op heden maakte zijn Eerw. ons na de behandeling van *Jes.* LV: 8, 9. in het slot zijner rede bekend, dat hij na eene ernstige en bedaarde overweging van alle de omstandigheden, zich verpligt vond, uit gehoorzaamheid aan den wil van zijnen grooten Zender, in de vreze des Heeren de roepstem der *Veenendaalsche* Gemeente te moeten volgen, en dus ons eerlang te zullen verlaten.

Hoe zeer deze keus ons smartelijk valt, en wij daardoor van zijnen nuttigen dienst staan beroofd te worden, wenschen wij ons echtbiedig te onderwerpen, en den wille des Heeren te volgen, met erken-

kentenis van het voorregt, dat wij zulk eenen geruimen tijd zijne opwekkingen, onderwijzingen, en aansporingen mogten genieten. — Wij bidden den verhoogden Heiland, dat hij met zijnen dienaar optrekke, hem in die groote Gemeente tot eenen uitgebreiden zegen stelle, en onze breuke in zijne gunst door eenen anderen godvruchtigen en bekwamen Leeraar heele. Zoo dat

OUD LOOSDRECHT eerlang Vakant zal worden. Zijnde het voornemen van zijn Eerw. alhier den 13den October. affcheid te prediken.

HOORN.

SPANBROEK EN OPMEER den 14den Julij. Heden werd onze beroepen Leeraar, de Wel Eerw. Heer J. SCHARDAM, door deszelfs Oom, den Wel Eerw. Heer P. J. SCHARDAM, V. D. M. te *Hobrede*, onder ons bevestigd, met de woorden van den Apostel, *Col.* IV: 17. *Ende segt Archippo, ziet op de bedieninge die gij aangenomen hebt in den Heere, dat gij die vervullet.* De Bevestigde maakte een aanvang van zijn dienstwerk onder ons met de woorden van den zelfden Apostel, 2 *Cor.* I: 13 *Want wij en schrijven u gene andere dingen dan die gij kennet, ofte ook erkennet; ende ik hope dat gijze ook tot den einde toe erkennen zult.*

Beide Leerredenen, die doeltreffend waren, zijn voor eene groote schare, ook van elders opgekomen, uitgesproken en met genoegen aangehoord.

HOORN den 17den Julij. In onze Classicale Vergadering van heden, hebben DD. TEN HAMEL en SCHARDAM, bevestigde Predikanten te *Hauwert* en te *Spanbroek en Opmeer*, op derzelver verzoek ftem en zitting bekomen.

Ook is op verzoek van D. VAN OTTERLOO, Pred. te *Obdam*, daartoe behoorlijk gequalificeerd, als Lid dezer Vergadering ontslagen D. C. KOOLHAAS,

beroepen te *Hattem*; welke daarop met zegenbede afſcheid nam.

WOGNUM EN WADWAIJ Vakant. Zie Julij 1805.

HENSBROEK ſtaat Vakant te worden. Zie Julij 1805.

ZYBEKARSPEL Vakant. Zie Junij 1805.

ENKHUIZEN.

OOSTERLEEK Vakant. Zie Julij 1805.

WERVERSHOOF Vakant. Zie Dec. 1804.

WESTWOUD EN BINNEWYZENT Vakant. Zie Julij 1805.

EDAM.

RANSDORP, den 30ſten Junij. Heden namiddag hoorden wij de laatſte Leerrede van onzen waardigen Leeraar, D. J. SCHARDAM, in wiens Euangeliearbeid wij ons ruim anderhalf jaar mogten verblijden. — Zijn onderwerp was de vermaning van den Apostel Paulus, *Phil.* I: 27*a. Alleenlijk wandelt weerdiglijk den Euangelio Christi.* Met veel genoegen en aandoening ontvingen wij dien welmenenden Euangelieraad. God verwaardige hem, om in de Gemeentens te *Spanbroek en Opmeer*, vruchten van zijnen arbeid te plukken en werkzaam te zijn, aan de verheerlijking van den naam van GOD en JEZUS, en wij zullen ons verblijden, indien onze vakante Gemeente ſpoedig mag vervuld worden, door eenen anderen Leeraar, daartoe is alhier op den 7den Aug. ten overſtaan van den Conſulent P. A. VAN DER LAAN, Pred. te *Zunderdorp*, gemaakt het volgend zestal van reſpective Predikanten:

DD. H. OUDENHOFF, Predikk. te *Barſingerhorn*. A. NUMAN, A. L. M. et Phil. Doct. Pred. te *Oude Nieudorp*. J. J. R. WILBER, te *Grosthuizen en Avenhorn*. A VAN OSSENBRUGGEN, te *Oldeſchoot, en Nijeſthvot*. J. J. VRIJMOED PLOMNIS, te *Schärwoude* en P. J. SCHARDAM, Prediker te *Hobrede*.

En

En daar uit ten zelven dage de drie eerſten op het drietal;

DD. H. OUDENHOFF, A. NUMAN, en J. J. R. WILREE.

En is op den 16den daar aan volgende, door de ſtemhebbende mans Ledematen, met bijna eenparigheid, beroepen D. H. OUDENHOFF, Pred. te *Barſingerhorn*, en aan den Beroepenen daar van kennis gegeven. God neige het hart van dezen onzen geroepenen Leeraar, en verblijde ons met het aangenaam bericht, om tot ons overtekomen.

MARKEN. Onze waardige Leeraar S. M. DE BRUIJN, die ons allen hartelijk lief geworden is, gaf ons dezer dagen een vernieuwd bewijs zijner wederliefde t'onswaards; daar zijn Eerw. op ons algemeen en dringend verzoek, voor de beroeping te *Cleverskerke*, op 't Eiland *Walcheren*, den 20ſten Julij l. l. op hem uitgebragt, na een rijpe overweging, bedankte, en ons van dit zijn beſluit op den 9den Aug. in deszelfs Voorrede kennis gaf. — Met welk een algemeene blijdſchap dit van ons gehoord werd, hebben wij niet ſlegts door woorden, maar ook door daden zijn Eerw. getoond, vuriglijk biddende, dat Zions Koning zijn verblijf en arbeid onder ons langs hoe meer zegenen, en in liefde voor de Gemeente van *Cleverskerke* zorgen wil.

ZUIDERWOUDE Vakant. Zie Julij 1805.

MUNNIKENDAM Vakant. Zie Junij 1805.

PURMERLAND Vakant. Zie Nov. 1803.

SCHELLINGWOUDE Vakant. Zie Julij 1805.

ZEELAND.

WALCHEREN.

NIEUWLAND. Van hier is vergeten gemeld te worden, dat de Wel Eerw. Heer A. OFFERS, den 31ſten Maart l. l. van deze Gemeente een liefderijk en zegenend afſcheid heeft genomen met

de woorden van Paulus *Hebr.* II: 3. *Hoe zullen wij ontvlieden, indien wij op zoo groote zaligheid geen acht en nemen? dewelke begonnen zijnde verkondigd te worden door den Heere, aan ons bevestigd is geworden van de gene die [hem] gehoord hebben:*

CLEVERSKERKE. Het was op den 5den Maij l. l. dat onze veel geliefde Leeraar, de Wel Eerw. Heer D. VAN BASSELAAR, in wiens Euangeliedienst wij ons toen nog maar tien maanden verblijden mochten, ons, bij het eindigen zijner namiddag Leerrede kennis gaf van het ontvangen eener eenparige beroeping, in de Gemeente van *Heinkenszande* in *Zuidbeveland*, aldaar op hem den 3den derzelver maand uitgebracht, sterk trof ons dit bericht; vooral wanneer wij de uitgebreidheid dier plaats en Gemeente in aanmerking namen, dan deed dit ons het ergste vreezen: evenwel waaren wij ook niet geheel zonder hoop, dan deze wierd geheel uitgeblusscht, toen wij onzen Leeraar op den 26sten Maij de voor ons zo treurige betuiging hoorden doen, bij gelegenheid zijner Voorafspraak uit *Jer.* XLVI: 10*b.* dat zijn hart, naar lang aarzelen, eindelijk overgeboogen was om ons te verlaaten en deze roepstem op te volgen.

Zijn Wel Eerw. is dan ook, na verleende handopening der Classis van *Walcheren* op den 4den Julij, den 5den deezer maand van zijne Gemeente en Kerkenraad los gemaakt, en zal D. V. den 21sten Julij zijn affcheid prediken, zo dat

CLEVERSKERKE staat Vakant te worden.

MIDDELBURG. Op den 17den Junij is alhier ter vervulling van de openstaande Leeraarsplaats, veroorzaakt door het overlijden van den Hoog Eerw. Heer A. ANDREAS, uit een grostal van Predikanten dit 12 en 9tal gemaakt:

DD. W. C. VAN MANEN, te *'s Hertogenbosch.* A. I. SNOUCK HURGRONJE, te *'s Gravenpolder.* B. SWEIG-

SWEIGHOLT, te *Zaltbommel*. J. I. RAUWERTZ TICHLER, te *Campen*. C. W. P. HUGENHOLTZ, te *Hasselt*. A. BRINK, te *Leeuwaarden*. M. CREMER, te *Campen*. H. L. HOFFMANN, te *Sisp*. J. G. KIST, Anth. fs. te *Zaltbommel*. G. BLAAUBEEN, te *Sluis in Vlaanderen*. C. H. VAN HERWERDEN, te *Zutphen* en F. H. WELMAN, te *Tholen*.

Vervolgens dit Negental:

DD. R. SWEIGHOLT, J. I. RAUWERTS TICHLER, J. G. KIST, A. I. SNOUCK HURGRONJE, M. CREMER, A. BRINK, W. C. VAN MANEN, F. H. WELMAN en G. BLAAUBEEN.

Waaruit op den 1ſten Julij is geformeerd dit Zestal:

DD. R. SWEIGHOLT, A. I. SNOUCK HURGRONJE, J. I. RAUWERTS TICHLER, W. C. VAN MANEN, M. CREMER en F. H. WELMAN.

En op den 29ſten Julij dit drietal:

DD. R. SWEIGHOLT, W. C. VAN MANEN en A. I. SNOUCK HURGRONJE.

Waaruit op den 11den Aug. in een *Collegium qualificatum*, met eene aangename eenparigheid tot Herder en Leeraar in deze Gemeente is beroepen de Wel Eerw. Heer A. I. SNOUCK HURGRONJE, S. S. Theol. Doct. en Pred. te *'s Gravenpolder*, wiens overkomſte met algemeen verlangen word te gemoet gezien.

BRESKENS. Zie April 1805. onder *Middelburg*.

ST. ANNA TER MUIDEN Vak. Zie April 1805.
AARDENBURG Vak. Zie April 1805.
ZUIDZANDE Vakant. Zie Jan. 1805.
OOSTBURG. Zie Nov. 1804.
NIEUVLIET. Zie Nov. 1804.
VLISSINGEN Waalſche Kerk Vak. Zie Dec. 1803.
MIDDELBURG Vakant. Zie Aug. 1803.
AARDENBURG Vakant. Zie Junij 1803.
MIDDELBURG Vakant. Zie Jan. 1800.

RETRANCHEMENT Vakant. Zie Sept. 1797.
MIDDELBURG Eng. Kerk. Zie Aug. 1797.
WATERLAND Vakant. Zie Junij 1797.
PHILIPPINE Vakant. Zie Nov. 1796.
AARDENBURG Walſche Kerk Vakant. Zie Nov. 1796.
OOSTBURG Walſche Kerk Vak. Zie Jan. 1796.
SAS VAN GENT Walſche Kerk Vakant. Zie Meij 1793.
SAS VAN GENT Vakant. Zie Nov. 1793.
EEDE Vakant Zie Maart 1798.
CADZAND Walſche Kerk Vak. Zie Maart 1798.

SCHOUWEN EN DUIVELAND.

SOMMELSDIJK. Zie Junij 1805.
ZIERIKZEE Vakant. Zie Octob. 1804.

ZUID-BEVELAND.

HEINKENSZANDE. Den 28ſten Julij heeft de Wel Eerw. Heer J. HENRIJ, Pred. te *Middelburg*, bij vrijwillige afſtand van den Wel Eerw. Heer D. KEER, Pred. te *Oudelande*, met eene Leerrede over *Marc.* XVI: 15, 16. *En hij zeide tot haar, gaat henen in de geheele wereld*, enz. in den H. dienst bevestigt onzen beroepenen Leeraar den Wel Eerw. Heer D. VAN BASSELAAR. De bevestigde begon het openbaar dienstwerk met eene Leerrede over *Pſ.* CXXXVIII: 8. *De Heere zal het voor mij voleinden*, enz.
HOEDEKENSKERKE Vakant. Zie Mey 1805.

THOLEN EN BERGEN OP DEN ZOOM.

SCHERPENISSE ſtaat Vakant te worden. Zie Julij 1805.
STEENBERGEN Vakant. Zie Juny 1804.

UTRECHT.

UTRECHT. Op den 28ſten Junij L. l. is door den Eerw. Kerkenraad met de Diakonen, uit een

te

te voren geformeerd gros, ter vervulling van een Predikantsplaats, opengevallen door dien de Hoog Eerw. hoog geleerde Heer G. VAN OORDT, nu den geheele post van Hoogleeraar der H. Godgeleerdheid, in plaats van den overleden Hoogleeraar G. BONNET, moet vervullen, en uit dien hoofde van den dienst, als gewoon Herder en Leeraar ontslagen is, het navolgend zestal gemaakt:

DD. W. L. VOORDUIN, Predikk. te *Groningen*. H. OORT, te *Zwolle*. B. VAN MARKEN, te *Hoorn*. W. JANSSONIUS, te *Uithuizen*. A. DIEPERINK, te *Hoornaar* en J. D. DIBBETS, te *Maarsen*.

Waaruit den 8sten Julij op het drietal gebragt zijn:

DD. W. L. VOORDUIN, B. VAN MARKEN en J. D. DIBBETS.

En op den 14den Julij met eenparigheid van stemmen beroepen D. W. L. VOORDUIN, Pred. te *Groningen*, die na eenige tijd van beraad, tot onze blijdschap, deze beroeping in de vreeze des Heeren heeft aangenomen.

In onze Clasicale Vergadering, den 13den Aug. alhier gehouden, is bovengemeld beroep Clasicaliter geapprobeerd, ook toen verzocht en verkreeg zitting en stem in de Clasis D. J. C. VAN DIEST, bevestigd Pred. te *Jutphaas*. daar D. J. VERBURG, beroepen tot Hoogleeraar linguarum orientalium et antiquitatum Hebræarum, aan het Gijmnasium der Stad *Deventer*, na vertoning eener loffelijke Dimisie van den Kerkenraad van *Vinkeveen*, waar zijn Wel Eerw tot nog Predikant was, zijn ontslag verzocht en verkreeg, van deze Vergadering onder wederzijdsche zegenbeden.

VINKEVEEN staat dus Vakant te worden.

LANGERAK OVER DE LEK staat Vakant te worden. Zie Julij 1805.

MONTFOORT Vakant. Zie Junij 1805.

UTRECHT. Zie Junij 1805.

AMERS-

AMERSFOORT.

AMERSFOORT den 21ſten Aug. In onze Clasſicale Vergadering, op heden gehouden, ſtonden op hun verzoek binnen Gecommitteerden uit de Eerw. Kerkenraad van *Martensdijk*, verzoekende approbatie op de door hun gedane beroepinge van den Proponent JOHANNES JACOBUS VAN BEUNINGEN Sam. fr. De Eerw. Clasſis heeft de beroepſtukken in orde bevonden, en na dat de Beroepene verklaard had deze beroepinge in de vreze des Heeren aantenemen, heeft de Clasſis ook deze beroepinge met hare goedkeuringe bekrachtigd: vervolgens is de Beroepene in die zelfde Vergadering perempt. geëxamineerd door den Wel Eerw. Heer P. H. NAHUIS, Pred. te *Zeist*, ten overſtaan van de Hoog Eerw. Heeren Depp. Sijnodi H. RAPPARDUS, P. HUGENHOLTZ, T. H. VAN DEN HONERT en J. VAN CAMPEN, reſp. Predikk. te *Nederhorst den Berg* Emeritus, *Utrecht*, *Nichtevecht* en *Rheenen*, na dat zijn Wel Eerw. een kort Voorſtel over 2 *Cor.* V: 21. gedaan had, in welk Examen zoo over de taalen als over verſcheidene leerſtukken van de Godgeleerdheid zijn Eerw. zoo veele blijken van kundigheid heeft aan den dag gelegt, dat de Eerw. Vergadering gene zwarigheid gemaakt heeft, deze Geëxamineerde aan de hem roepende Gemeente toetewijzen, zijnde de Heer Examinator voor zijne moeite bedankt. De Bevestiging zal op den 22ſten Sept. bij vrijwilligen afſtand van den Examinator geſchieden door zijn Vader D. S. VAN BEUNINGEN, Pred. te *Utrecht*.

RHEENEN EN WYK.

AMERONGEN den 7den Julij. Heden is alhier in den H. dienst bevestigd onze beroepen Leeraar den Wel Eerw. zeer geleerde Heer C. J. COOLHAAS, van *Elkum* tot ons overgekomen, door onzen voorigen geliefden Leeraar D. C. VAN BER-

WEL-

WERDEN, waardigen Euangeliedienaar te *Schiedam*; de Bevestiger predikte over de woorden van den Zaligmaker *Joann.* XV: 6*c*. *Want zonder mij kunt gij niets doen*, en de Bevestigde Leeraar maakte eenen aanvang van zijnen Euangeliearbeid onder ons met *Hand.* VIII: 5*b*. *en* 6*a*. *En predikte haar Christus*; *en de schaaren hielden zich eendragtiglijk aan het geen van Philippus gezegd wierd.* — Het werk van dezen dag is gelukkig en tot genoegen der hoorders verricht.

VEENENDAAL. Ter vervulling dezer vacature heeft de Eerw Kerkenraad alhier, ten overstaan der Conſulenten DD. B. TAAIJ en A. VAN RAALTE, Predd. te *Rhenen* en *Renswoude*, den 16den Maij het volgend zestal van Predikanten gemaakt:

DD. W. MOILIVES, Predikk. te *Harmelen*. J. G. VAN TRICHT, te *Ter Aa*. H. SCHAGEN VAN LEEUWEN, te *Zaamslag*. J. DE WAAL, te *Garderen*. J. VAN BROEKHUIZEN, te *Bleiswijk* en G. SCHOONDERBEEK, te *Otterloo*.

Waar uit ten zelven dage beroepen is D. W. MOILIVES, Pred. te *Harmelen*, doch welke, na eenige dagen beraad, voor deze beroeping heeft bedankt.

Hierop heeft de Eerw. Kerkenraad, in de tegenwoordigheid der Conſulenten DD. J. VAN CAMPEN en A. VAN RAALTE, Predikk. te *Rhenen* en *Renswoude*, den 17den Julij, in plaats van D. MOILIVES, op bovengemelde Nominatie geſteld den Wel Eerw. zeer gel. Heer H. VAN DEN BIJLAARD, zeer geacht Euangeliedienaar in de *Oude Logtdrecht*, welke terſtond met volkomen eenparigheid en tot genoegen van geheel de Gemeente is beroepen, met dat gelukkig gevolg, dat zijn Wel Eerw. deze beroeping, na een beraad van veertien dagen, in de vreze des Heeren, tot onze algemene blijdſchap volvaardig heeft aangenomen.

Wij

Wij zien zijn Wel Eerw. met groot verlangen te gemoet, en verblijden ons dat deze groote Gemeente, door 's Heeren weldadig beſtuur, eerlang wederom van eenen gewonen Herder en Leeraar zal voorzien worden.

'T WAAL EN HONDSWYK. Zie Junij 1805. onder Art. van *Rhenen*.

NEDERLANGBROEK Vakant. Zie Meij 1805.

FRIESLAND.

LEEUWARDEN.

VROUWEN PAROCHIE. Onze beroepene Leeraar, D. O. H. SWARTTE, heeft zijnen dienst alhier begonnen, met eene plechtige Leerrede, den 21ſten Julij l. l. over 1 *Theſſ.* V: 17 en 18. *Bidder zonder ophouden, enz.* tot ſtichting van eene zeer talrijke ſchare.

LEEUWARDEN. In de Clasſicale Vergadering, op den 6den dezer maand, verkreeg D. G. H. SWARTTE, Pred. in *Vrouwe Parochie*, onder vriendelijke verwelkoming, zitting en ſtem, en zijn de Candidandi E. L. BEDDINGIUS en W. MEBIUS, na gepredikt te hebben over 1 *Joh.* II: 6. en *Joh.* XIV: 6. door de voorheen gemelde Examinatoren, in de Talen over *Pſalm* VIII. en 1 *Joh* II. en voorts over de H. Godgeleerdheid, onderzocht, met dat gevolg, dat zij beiden éénſtemmig, tot den volledigen Euangeliedienst zijn toegelaten.

NB. In de Boekz. van Julij ſtaat LUBELIJ, het moet zijn LUBELEIJ.

LEEUWARDEN Vakant. Zie Oct. 1796.

STIENS Vakant. Zie Nov. 1804.

BERGUM Vakant. Zie Junij 1805.

DOKKUM.

DOKKUM den 5den Aug. Op onze Clasſis heeft D. E. H. MECIMA, Prop. onder de Eerw. Cl. van *Vries*, verzogt om tot het Examen plenarium te mogen worden toegelaten; dit geredelijk toegeſtaan

staan zijnde, is tot een proefstekst opgegeven 1 *Joh.* IV: 17. in 't Hebreeuwsch *Psalm* I. in 't Grieksch het tekstcap. Tot Examinatoren zijn benoemd DD. ADRIANI en SNETHLAGE, Predikk. te *Dokkum* en *Oudwoude*, en 't Examen zal gehouden worden op den eersten Maandag in October.

GERKESKLOOSTER Vakant, Zie Julij 1805.

AUGUSTINUSGA EN SURHUIZEN Vakant. Zie Junij 1805.

FRANEKER.

FRANEKER. In onze Classicale Vergadering, alhier gehouden den 5den Aug. verzocht de Wel Eerw. en zeer gel. Heer J. CROON, laatst Predikant bij de Herstelde Lutherse Gemeente te *Harlingen*, om tot Predikant buiten vaste bedieninge bij ons Hervormd Kerkgenootschap te mogen worden aangenomen, met verklaring, dat hij zich met deszelfs leer volkomen kon vereenigen, en ten bewijze hier van ook bereid was, de formulieren van eenigheid onzer Kerke te onderteekenen, vervolgens ook overleggende een allerloffelijkst getuigschrift, nopens de getrouwe waarneming van zijnen dienst, en zijn allezints stichtelijk gedrag, van de Kerkenraad der Lutherse Gemeente, waarbij hij laatst gedient had.

De Vergadering, na dat D. J. CROON was buitengestaan, alles rijpelijk overwogen hebbende, heeft vooraf nodig geoordeeld, om zijn Eerw. over de voornaamste geschilpuncten, die er tusschen ons en de broederen Lutheranen plaats hebben, bij wijze van redewisseling, (volgens gebruik in dit gewest, in de Latijnsche taal,) te doen onderhouden, om zijne gevoelens dienaangaande, nader te vernemen, waaraan D. CROON, weder binnengestaan zijnde, zich volvaardig onderwierp. — Hierop begon de Hoog Eerw. Heer J. H. REGENBOGEN, Hoogleeraar in de H. Godgeleerdheid alhier, en honorair Lid onzer Vergadering, des verzogt zijnde, dit werk, en hetzelve

liep

liep zoo zeer tot aller genoegen af, dat de Classis, onder dankbetuiging aan den Hoog Eerw. Heer BERGENBOGEN, voor zijne genomene moeite, geene de minste zwarigheid maakte, om D. J. CROON, na dat hij de formulieren van eenigheid onzer Kerke ondertekend had. met zegenwensch door de mond van den Wel Eerw. Heer A. DORHOUT, als Præses dezer Vergadering, tot Predikant buiten vaste bediening, bij ons Kerkgenootschap aan te nemen, het geen, op eene allezints gepaste wijze, door zijn Eerw. met dankzegging en heilbede werd beantwoord.

TZUMMARUM Vakant. Zie July 1804.

MINNERTSGA Vakant. Zie Maart 1804.

FRANEKER Walsche Kerk Vak. Zie Dec. 1796.

S N E E K.

SLOOTEN. Zie Febr. 1805.

DEERSUM EN POPPINGAWIER Vakant. Zie Nov. 1804.

BOLSWARD EN WORKUM.

GAAST EN FERWOUDE Vakant. Zie Julij 1805.

MAKKUM EN KORNWERD Vakant. Zie Octob 1804.

STAVOREN Vak. Zie Octob. 1797.

HINDELOPEN Vak. Zie Sept. 1794.

Z E V E N W O U D E N.

TERKAPLE EN AKMARYP Vakant. Zie Nov. en Dec. 1804.

NYEHORNE, OLDEHORNE, JUBBEGA, SCHUREGA EN HORNSTERZWAAG Vakant. Zie Mey 1805.

TJERKGAAST, ST. NIKLAASGA, DONJEGA, IDSKENHUIZEN EN LEGEMEER Vakant. Zie Junij 1805.

GOINGARYP EN BROEK Vakant. Zie Mey 1805.

ST.

ST. JANSGA EN DELSTRAHUIZEN Vakant. Zie Julij 1805.

DONKERBROEK EN HAULE den 5den Aug. Onze tegenwoordige Leeraar de Wel Eerw. N. W. BOLT ontving den 1sten Julij l. l. eenen brief van den Eerw. Kerkenraad der Gemeente te *Waal op Texel*, onder de Wel Eerw Classis van *Alkmaar*, met berigt, dat men zijn Wel Eerw. aldaar, met genoegzaam eenparige stemmen, en op zeer voordeelige voorwaarden, tot Leeraar had beroepen. Dit gaf zijn Wel Eerw. ons, op Zondag den 7den Julij l. l. in eene voorafspraak, voor zijne toen gehoudene Leerrede te kennen. Veertien dagen daar na berigtte zijn Wel Eerw. ons, dat hij die beroeping in 's Heeren vreeze had aangenomen. Dus zal deze Gemeente van

DONKERBROEK EN DE HAULE eerlang herderloos worden.

Over zulks verzoekt de Eerw. Kerkenraad dezer Gemeente de Heeren Proponenten of Candidaten, die genegenheid mogten hebben, den Heer alhier in zijne kerke te dienen, dat ze zich zo spoedig mogelijk, hier henen mogen vervoegen om eene predikbeurt waartenemen, ten einde der Gemeente hunne gaven voor den predikstoel te laten hooren; aangezien men hier, indien het kon geschieden, nog gaarn, voor den aanstaanden Winter eenen nieuwen Leeraar wilde beroepen.

OVER-YSSEL.

DEVENTER.

DEVENTER Walsche Kerk Vakant. Zie July 1803.

CAMPEN.

CAMPEN. Den 12den Aug. is D. B. CLEMENT, Pred. te *Genemuiden*, na dat hij daags te voren van de Kerkeraad te *Genemuiden* losgemaakt was, ook onder wederzijdsche zegenwenschen van zijne

betrekking tot de Classis van *Campen* ontslagen en aan de Gemeente van *Deutichem* toegewezen, den 18den daaraanvolgende zoude zijn Eerw. zijne afscheidspredicatie doen; men is te *Genemuiden* reeds bezig met het beroepingwerk.

ZWOLLE.

AVEREEST Vakant. Zie Julij 1805.

Proponenten en Predikanten buiten vaste bediening worden uitgenoodigd om hunne gaven alhier te laten hooren, alzo men voornemens is om zo dra mogelijk tot eene beroeping overtegaan.

HARDENBERG Adj. Predikantsplaats Vakant. Zie Mey 1805.

VOLLENHOVEN EN STEENWYK.

CUINRE. Zie Julij 1805.

STEENWYK Vakant. Zie Mey 1805.

BLOKZYL Vakant. Zie April 1805.

STAD en LANDE.

GRONINGEN EN 'T GORECHT.

GRONINGEN den 16den Aug 1805. Verwekte de tijding van eene beroeping te *Utrecht* uitgebragt op onzen zoo zeer geachten Leeraar D. W. L. VOORDUIN, in onze Gemeente groote bekommering; wij zochten hem, door eenen algemeenen en hartelijken liefdedrang niet minder dan voor eenigen tijd onzen waardigen D. RUTGERS, toen in *'s Gravenhage* beroepen, te bewegen, om bij ons te blijven: en wij vleiden ons met eene heimelijke hope, dat ons zulks even zeer gelukken zou. Dan, bij den uitslag vernamen wij tot ons leedwezen, dat hij zich gemoedelijk verpligt oordeelde, die roepstem optevolgen; zoo dat wij eerlang deszelfs aangename verkeering en nuttigen Evangeliedienst, zullen moeten missen. Wij wenschen er met onderwerping, gelijk het betaamt, in te berusten: en God bekroone intusschen deszelfs laatste werk onder ons, nog met den ruimsten zegen.

A P.

APPINGEDAM.

COLHAM Vakant Zie Maart 1805.

LOPPERSUM.

THEZINGE. Onze geliefde Leeraar D. H. ALERS, welke zedert den 29ſten Maij 1763, en zoo den tijd van ruim 42 Jaaren het Heilig Dienſtwerk onder ons waarnam, doch hier toe wegens klimmenden ouderdom en zwakheid, inzonderheid van gezicht en geheugen, niet meer in ſtaat was, heeft het Emeritusſchap ſalvo honore et ſtipendio verkregen: waarop zijn Eerw. op Zondag den 23ſten Junij in tegenwoordigheid van eene talrijke ſchaar een hartelijk en liefderijk afſcheid van ons nam met de woorden van Paulus *Philip.* II: 12*b*. *Niet als in mijne tegenwoordigheid alleen, enz.* Dus is

THEZINGE Vakant.

Dan op dat deeze Vakature wederom ten eerſten worde vervuld; zo is op den 25ſten Julij, ten overſtaan van DD. J. F. HEIDEGGERS en J. F. VIËTOR, Predikk. te *Garmerwolde* en *Ten Boer* als Conſulenten, door den Kerkenraad en deszelfs drie laatſte afgaande Leden, de navolgende Nominatie gemaakt:

DD. G. HAIJKENS, Predikk. te *Koudekerke* in *Zeeland*. G. W. IMMINCK, te *Gorzel* in *Gelderland*. G. J. HULSEWE, te *Stitswert* in *Groningerland*. J. BEEKHUIS, te *Borger* op *Drenthe*, benevens T. BRAAM en C. BROUWER, Proponenten onder de Claſſis van *Appingedam*.

ENUM. Van hier heeft de Correspondens vernomen, dat de Leeraar deezer Gemeente D. W. VAN SIJDENBORGH, onlangs te *Anlo*, in het Landſchap *Drenthe* zijnde beroepen, zich na eenigen tijd van beraad verpligt vondt, om voor deeze beroeping te bedanken.

MIDDELSTUM.

EPPENHUISEN den 21ſten Julij. Heden nademiddag maakte onze nieuwe Leeraar D. P. WES-

TERHOFF, een aangenaam begin van zijnen Evangeliedienst onder ons, predikende uit *Joh.* XXI: 15—17. *Toen zij dan het middagmaal, enz.* De Wel Eerw. Heer B. LIEBSTING, Pred. te *Warfum*, aan wien D. H. BLANKSTEIN, V. D. M. te *Huisinge*, deze beurt vriendelijk had afgestaan, predikte des voormiddags ter bevestiging uit 1 *Thess.* V: 12, 13. *En wij bidden u, broeders, erkent de genen, enz.* Terwijl de hand van broederschap gegeven wierd door den Wel Eerw. Heer J. DERKS, Pred. te *Zandewerr*.

OLDENZYL Vakant. Zie April 1805.

DE MARNE.

LEENS Vakant. Zie Junij 1805.

'T WESTER-KWARTIER.

LUTKEGAST. Het was op Zaturdag den 1sten Junij, dat deze Gemeente, binnen den korten tijd van zeven maanden, andermaal in de zorgvolle gelegendheid kwam, om haren waardigen en veel geliefden Leeraar, den Wel Eerw. Heer B NIEUWOLD, wiens aangenamen Evangeliedienst zij slegts zints den tijd van elf maanden geniet, te verliezen. Toen ontving zijn Wel Eerw. eene wettige en met den hartelijksten en algemeenen aandrang van aanzienlijken en geringeren begeleide, beroeping tot Predikant in de Gemeente der Stad *Steenwijk*, waarvan zijn Wel Eerw. op den volgenden Pinkster Zondag, 's voormiddags in zijne voorafspraak kennis gaf; met verklaring: dat hij deze beroeping eenigen tijd in ernstig beraad genomen had. Geene moeite of pogingen werden er in dezen tusschentijd van de Gemeente gespaard, om haren Leeraar, van hare verkleefdheid aan hem en aan zijnen dienst te verzekeren, en hem tot een verder verblijf bij haar te bewegen; eene schriftelijke aanbieding van eene jaarlijksche verhoging van twee honderd guldens in zijn Traktement, en van alles, wat tot zijn genoegen konde geschieden, aan de ver-

bo-

betering van zijne woning, en de verangenaming van zijn verblijf onder haar, mogte daarvan tot eene proeve verſtrekken: dan van de zijde der Beroepers werd ook niets onbeproefd gelaten, om onzen Leeraar, tot het aannemen van hunne beroeping over te halen.

Wij leefden dus tusſchen hoop en vreeze, tot aan het uiteinde van den tijd des beraads, wanneer zijn Eerw. tot onze uitnemende blijdſchap verklaarde, voor de beroeping naar *Steenwijk* te bedanken, en ook ditmaal bij deze Gemeente te zullen blijven, tevens edelmoedig afziende van de hem aangebodene verhooging in zijn Tractement. Welk een dag van blijdſchap en dankzegging was dus voor deze Gemeente, die van den 30ſten Junij! Op denzelven verbond onze Leeraar zich wederom plegtig aan haar, met eene uitmuntende en daartoe opzettelijk ingerigte Leertede naar 2 *Kor.* XIII: 1*a*. *Dit is de derde maal, dat ik tot u kome.* God bevestige de keuze van onzen Leeraar met de kennelijke blijken zijner goedkeuring, en doe hem verder voor deze Gemeente tot eenen wezenlijken en uitgebreiden zegen verſtrekken!

FEERWERD Vakant. Zie Dec. 1804.

OLDAMBT EN WESTERWOLDINGERLAND.

WAGENBORGEN. Na dat de Wel Eerw. Heeren ENGELS, Pred. te *Engelbert*, PIERIUS, Pred. te *Nuis en Niebert*, NIEUWOLD, Pred. te *Lutkegast* en TER VEHN, Pred. te *Oosterzee*, voor de beroepingen, hier op hun Eerw. uitgebragt, beleefdelijk bedankt hadden, heeft eindelijk de Wel Eerw. N. BAKKER, Pred. te *S. Jansga en Delſtrahuizen*, onze roepſtem gevolgt. Deze beroeping door de Eerw. Classis van *Oldambt en Westerwoldingerland* goedgekeurd zijnde, is zijn Wel Eerw. den 14den Julij l. l. 's morgens in het heilig dienstwerk alhier bevestigd, door de Wel Eerw. Heeren A. ALBRING, van *Woldendorp* en

E. E. L. VAN DER TUUK, te *Noordbroek*, wordende bij die gelegenheid door den eerstgenoemden uit *Luc.* XIV: 23*b*. *Dwingtze in te komen, op dat mijn huis vol werde*, op eene verstandige en doeltreffende wijze gepredikt. Op den nademiddag van dien zelfden dag aanvaarde onze nieuwe Leeraar zijnen gewigtigen post, en betuigde, naar inhoud van zijnen tekst, uit *Hand.* XVI: 9, 10. *Ende van Paulus werd in der nacht een gezichte gezien, enz.* ter onzer hulp, en om het Euangelie onder ons te verkondigen, hier gekomen te zijn, gelijk dan ook zijn Eerw. aanstonds op eene ernstige en godvruchtige wijze ons met den inhoud van het Euangelie bekend maakte.

WINSCHOTEN den 13den Aug. In onze Classicale Vergadering van heden, verscheen de Wel Eerw. Heer N. BAKKER, verzoekende als bevestigd Predikant te *Wagenborgen*, stem en zitting in dezelve, het welk zijn Eerw. met toewensching van allen zegen, volvaardig werd toegestaan.

LANGAKKERSCHANS Vakant. Zie Meij 1805.

TERMUNTEN EN BORGSWEER Vak. Zie Meij 1805.

ZUIDBROEK EN MUNTENDAM Vak. Zie Febr. 1805.

DRENTHE.

EMMEN.

ROSWINKEL. Zie April 1805.

SLEEN Vakant Zie April 1805.

ROLDE.

ZUIDLAAREN den 25sten Julij. Ter vervulling van de vacature, veroorzaakt door het overlijden van den Wel Eerw. Heer L. VOS. Pred. alhier, zie Boekz. Dec. 1804 is op heden door de Eigenerfden beroepen D. G. RADEMAKER, jongste Pred. op 't *Hogeveen*, welk beroep zijn Wel Eerw. 14 dagen heeft in beraad genomen.

AN-

ANLO den 7den Julij. Heden heeft D. W. J. KOPPIUS, van hier naar *Zutphen* beroepen, ten aanhooren eener van alle kanten zamengevloeide menigte, met veel aandoening van Spreker en Hoorders, zijn afscheidsrede gehouden over *Col.* II: 6, 7 *Gelijk gij dan Christus Jezus den Heere hebt aangenomen, enz.*

Ook kan men van hier melden, dat uit het voorheen gemaakte zestal, zie Junij dezes jaars, den 4den Julij daar aan volgende, met verre de meerderheid van stemmen beroepen is D. W. VAN SIJDENBORGH, Pred. te *Enum*, die na drie weken beraad voor dit beroep beleefd bedankt heeft. Dus blijft

ANLO Vakant.

OOST-FRIESLAND,

LARRELT Vakant. Zie Junij 1805.

EMDEN Vakant. Zie July 1804.

VEENHUIZEN Vakant. Zie Dec. 1801.

KLEEVE.

HUISSEN den 28sten Julij. Onze waardige en veel geliefde Leeraar D. P. DE BRUIN, van hier beroepen zynde naar de Gemeente van *Wentertswijk*, hadden wij alle pogingen aangewend om zijn Wel Eerw. die uit liefde te onswaards, al meermalen een beroep naar andere plaatsen afgeslagen had, ook voor ditmaal onder ons te behouden; dan te vergeefsch waren die pogingen, dewijl de uitgebreidheid der hem roepende Gemeente zijn Wel Eerw. keuze bepaalde om tot hun overtekomen. — Dezen dag ontvingen wij het laatste vaarwel van onzen geliefden Leeraar, met de woorden uit *Pred.* XII: 13 *Van alles dat gehoord is, enz.* Groot waren de aandoeningen van Spreker en Hoorderen. — De Heere zegene zyn Wel Eerw. laatste dienstwerk onder ons, vergezelle zijn Wel Eerw. op alle zijne wegen, en schenke onze herderloze Gemeente spoedig eenen anderen, even-

zoo

zoo achtingswaardigen Herder en Leeraar; ten welken einde wij de Heeren Proponenten uitnodigen, hunne gaven in onze Gemeente te laaten hooren.

KRANENBURG. Zie Dec. 1804.

WEZEL.

BRUNEN. Zie Dec 1804.

HALTEREN ſtaat Vakant te worden. Zie Dec. 1804.

DUISBURG AAN DEN RHYN.

DUISBURG Vakant. Zie Octob. 1800.

BREMEN.

ANSGARIE KERK Vakant. Zie Juny 1804.

MARIENKERK tweede en derde Leeraarsplaats Vakant. Zie Dec. 1804.

HAMBURG en LUBECK.

ALTONA. Zie July 1804.

INHOUD.

J. H. VAN DER PALM, JESAIAS, vertaald en opgehelderd. Eerſte Deel. Bladz. 121
M. STUART, De Brief van JAKOBUS. Eerſte Deel. 134
W. G. REDDINGIUS, De Geſchiedenis van DAVID. 143
VIVANT DENON, Reize in *Opper- en Neder-Egypte*. Eerſte Deel. Met Plaaten. 152
Werken van de Maatſchappij van Taal- en Dichtkunde. Eerſte Deel. 168
Letter-Nieuws. 179
Programma van de Maatſchappij *Tot Nut van 't Algemeen*. 183
——— van het Gezelſchap *Tot vermeerdering van Kunde op Godsdienst gegrond*. 190
Bekendmaking. 191
Sijnode van *Noord-Holland*. 191
——— van *Friesland*. 195
Walſche Sijnode. 199
Akademie- en School-Nieuws. 202
Bekendmaking. 214
Kerk-Nieuws. 215

MAANDELIJKSCHE UITTREKSELS OF BOEKZAAL DER GELEERDE WERELD;

HONDERD EN EEN-EN-TACHTIGSTE DEEL.

Voor SEPTEMBER 1805.

Te AMSTERDAM, bij
DE ERVEN D. ONDER DE LINDEN EN ZOON.
MDCCCV.
Met Privilegie.

UITTREKSELS.

De GELIJKENISSEN van JEZUS, of ZEDELIJKE VERHAALEN uit den Bijbel, door RUDOLPH CHRISTOPH GITTERMANN, *Doctor in de Wijsbegeerte en Predikant te* Resterhave. *Eerſte Stuk. Uit het Hoogduitsch vertaald door* HENRICUS BROUWER, *Koningl. Pruisſiſche Kerken School-Inſpector en Predikant te* Weender. *Te* Groningen *bij* J. Oomkens, 1804. 172 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f* 1-5-:

De *Geſchiedenisſen* of Parabolen van onzen Heere JEZUS zijn van eene hooge waardij en uitſtekende nuttigheid, vol van treffende onderrichtingen, van krachtige aanſporingen tot het goede, en van affchrikkende waarſchuwingen tegen het kwade, en vervatten dus een' ſchat van ware wijsheid, welk niet te hoog gewaardeerd kan worden.

De Eerw. GITTERMANN heeft deze Gelijkenisſen of verdichte verhalen ondernomen, uit te breiden, en te omſchrijven, en in eene bevattelijke wijze van voordragt te ontwikkelen, ten einde zijne lezers alle de denkbeelden van leering, vermaning,

waarſchuwing enz. duidelijk zouden kunnen gadeſlaan en opmerken, behoudende echter den verhalenden toon, als welke voor meer en min geöefenden verſtaanbaarst, en bevalligst is. Alleen heeft hij, ter opheldering van deze en gene bijzonderheden, eenige gepaste Aanmerkingen achteraan geplaatst, die geſchikt zijn, om over dezelven een behoorlijk licht te verſpreiden.

De Vertaler, de Eerw. H. BROUWER, die zijnen post loflijk te roer ſtaat, en zijne taak wel heeft uitgevoerd, berigt ons, dat het *Tweede* Stukje van dit Werk reeds in het Hoogduitsch het licht ziet, en het *Derde* eerlang ſtaat te volgen; waarmede het Werk voltooid zal zijn. Daar wij met alle gerustheid het voor ons liggende eerſte Stukje aan onze Landgenooten durven aanprijzen, hopen wij, dat de Vertaler ons ſpoedig de beide volgenden in onze taal zal mededeelen.

Dit Eerſte Stukje bevat de uitbreiding van vijf Parabelen: van den barmhartigen Samaritaan, *Luk.* X: 29—37. den Rijken Man en Lazarus, *Luk.* XVI: 19—31. den Farisëer en Tollenaar, *Luk.* XVIII: 9—14. den Koning en zijnen Staatsdienaar, *Matth.* XVIII: 23—35. en den ontaarden Zoon, *Luk.* XV: 11—32. Daar deze uitbreidingen niet wel vatbaar zijn om er een Uittrekzel van te geven, zullen wij enkel van de eerſte gelijkenis: *Wie is mijn naasten?* of *de medelijdende Samaritaan* (*Luk.* X: 29—37.) het volgende overſchrijven, opdat de Lezer eene proeve hebbe, van de wijze, hoe de Heer GITTERMANN deze onderwerpen behandelt.

„ Zuidoostelijk van *Jeruſalem* ging een weg af naar *Jericho*, welke reeds van de vroegſte tijden, wegens gedurigen roof en moord, zeer gevaarlijk, en daarom algemeen onder den naam van *bloedige weg* bekend was. Schoon er nu wel op denzelven eene Romeinſche bezetting lag ter beveiliging van den

den reiziger, zoo konde toch zelfs deze manschap, in weêrwil van de uiterste waakzaamheid, het niet altijd verhinderen, dat er niet nu en dan een eenzaam ongewapend wandelaar onverhoeds overrompeld, van alles beroofd, en met onmenschelijke wreedheid omgebragt werd."

" Zonder de minste achterdocht, geheel zonder vrees voor eenig onheil, ging op zekeren tijd, een *Jood* uit *Ajalon* dezen zorgelijken weg te voet. Zij, die hem van tijd tot tijd ontmoetten, dachten misschien bij zich zelven uit zijn gansche voorkomen, zoo ten aanzien van betere kleding, als van sommige goederen, welke hij bij zich had, dat hij wellig een meer begoedigd man zijn moest, dan men gewoonelijk op deze beruchte landstraat aantrof. Onze reiziger, die niets kwaads vermoedde, en geheel geen acht sloeg op 't nieuwsgierig oog, waar mede hem deze en gene in 't voorbijgaan, met meer of min blijkbare teekenen van verwondering, beschouwde, vervolgde gerust, en welgemoed zijnen weg, overdacht intusschen, al voortwandelende, de bezigheden, welke hij te *Jericho* te verrichten had, en bevroedde niets minder dan dat schromelijk ongeval, 't welk hem bij elke schrede dreigde."

" Trouwens, de roovers lagen reeds in het hol van eenen berg, om 't welk de weg naar *Jericho* liep, op hunne luimen, terwijl zij den eenzamen wandelaar, met smachtend ongeduld, met eene helsche blijdschap, allengskens nader zagen komen. Hem eindelijk digt genoeg onder hun bereik ziende, springen zij eensklaps met een woest getier voor den dag, en rukken driftig los op dezen, van schrik verbleekten, reiziger. Door eene tomeloze roofzucht aangehitst, overvallen zij dien weerlozen, den ontstelden vreemdeling, beroven hem van alles, scheuren hem in razende woede de klederen van 't ligchaam, en brengen hem nog

daar en boven vele gevaarelijke wonden toe. Te vergeefs is het weemoedig klagen, angstig bidden van dezen ongelukkigen; te vergeefs het hartroerend kermen, om hem toch ten minsten nog het leven te sparen. Helaas! het gejammer, dat hij in dit vege tijdstip doet hooren, verhit nog te meer de bloeddorstige woede dier booswichten, uit wier hart reeds voor lang alle indrukken van menschelijkheid waren uitgewischt. Nog trekken zij den gespitsten dolk tegen den gewondden, die in eene diepe, dodelijke onmagt roerloos ter aarde nederzonk. De rovers, na dat zij nu hunnen vervloekten lust aan hem gekoeld hadden, gingen daar op met hunnen gemaakten buit vrolijk weg, en lieten den ongelukkigen man, zoo gruwelijk door hen mishandeld, half dood en naakt onder den blooten hemel aan zijn eigen noodlot over."

Een Priester, en een Leviet gaan den ongelukkigen medoogenloos voorbij. — „ Eindelijk," dus vervolgt het verhaal, kwam ook een zeker Koopman uit *Samaria*, die ter voortzetting van zijnen handel destijds mede naar *Jericho* trok, op de plaats, waar de gewondde *Jood*, van elk verlaten, in den beklagelijkſten toestand, zieltogend nederlag."

„ De *Joden* en *Samaritanen* waren anders geslagen vijanden, dewijl de laatstgenoemden hunnen eigenen Godsdienst hadden, en zich van de overige inwoonders van 't Joodsche land, die in den tempel te *Jerusalem* JEHOVA aanbaden, hadden afgescheiden. Daar nu deze wederkerige Volkshaat, uit onderscheidene Godsdienstbegrippen herkomstig, niet zelden gelegenheid gaf tot veele onaangenaamheden in den onderlingen gemeenschaplijken omgang, had deze Samaritaan zich voorgenomen, zijne reize, zoo spoedig hem maar eenigzins mogelijk was, af te doen, om bij de vijandige en wraakzuchtige Joden zich niet langer op te hou-

houden, dan zijne bezigheden volstrekt verelschten. Doch, hoe zeer ook deze omstandigheid voor hem eene voldoende reden was tot verhaasting van zijne ondernomene reis, en om zich door niets op den weg te laten ophouden, trof hem echter het zien van den armen, met den dood worstelenden mensch zoodanig, dat hij, op dit hartbrekend gezicht, schier zich zelven, en alle vrees voor eigen gevaar geheel vergat. Het kwam hem niet eens meer in de gedachten, dat hij zich zelf, door een langer vertoeven bij dezen ongelukkigen ook aan diergelijke mishandeling kon bloot stellen, terwijl zich de roovers vermoedelijk nog wel ergens in de nabijheid van dezen oord mogten verstoken hebben. — Daar en boven scheen hem de verwondde een *Jood* te zijn, dewijl zelden andere lieden dezen eenigzins afgelegenen en onveiligen weg bereisden. Hoe ligtelijk had dus niet de edeldenkende *Samaritaan*, in gevalle de ongelukkige, onder deszelfs liefderijk hulpbetoon, aan zijne wonden gestorven ware, in het schijnbaar gegrond vermoeden kunnen vallen, als of *hij*, hij *zelf* den ellendigen beroofd en vermoord had; en zulks nog te eerder, om dat hij een *Samaritaan*, een *gezworen vijand* der *Jooden* was."

„ Welke krachtige beweegredenen voor een minder goeden edelen man, om, in navolging van den *Priester* en *Leviet*, zonder hulp en redding aan den ongelukkigen te bewijzen, zich met den grootsten spoed van hem te verwijderen! Althans deze beweegredenen waren veel sterker en gegronder, dan die nietige uitvlugten, waar mede geene geloofden hun gehouden gedrag omtrent den zieltogenden volkomen te kunnen verdedigen. Alleenlijk, het hart van den *Samaritaan*, dat van gevoelig medelijden hoog klopte, verachte grootmoedig elke verontschuldiging, welke den toets van zijn teder gewisse niet konde doorstaan."

„ Gij moet helpen. Gij moet redden!" — die was de ſtem, die luide in zijn binnenſte riep. — „ Gij moet redden, terwijl de nood zoo dringend is. Al mogen ook thans nog de rovers hier in de nabijheid op nieuwen buit loeren. — Al mag ook de mishandelde vreemdeling niet tot *mijne* Godsdienstgezindte behoren, maar een *Jood* zijn; — *hij* is toch zoo goed een *mensch* als *ik*: — *hij* heeft met *mij* denzelfden God tot zijnen Schepper: — *hij* is, als zoodanig, *mijn natuurgenoot*, *mijn broeder*, en heeft aanſpraak op mijne hulp, daar immers de voorzienigheid mij tot hem brengt, juist in oogenblikken, die voor hem zoo ten uiterſten bedenkelijk zijn." —

„ Thans was hij digt bij de plaats genaderd, waar de ongelukkige lag. Zonder verder bij zich zelven te beraadſlagen, wat hem nu te doen ſtond, hield hij ſpoedig zijn Ezel ſtil, ſteeg terſtond af, en vloog als 't ware naar hem heen. O! hoe verheugde zich de brave man, toen hij beſpeurde, dat de verwondde, gelijk hij in 't eerst gevreesd had, niet reeds geſtorven was: maar dat zijn pols nog ſloeg, en het ſterk verlies van bloed, hem alleenlijk in eene zware, dodelijke onmagt had nedergeſtort. Aanſtonds onderzocht hij dezelfs wonden zeer naauwkeurig, en ſchoon ze hem wel zeer gevaarlijk voorkwamen, hoopte hij echter, dat ze nog waarſchijnlijk door eene ſpoedige toediening van benodigde artzenijen zouden te heelen zijn. De *Samaritaan* haalde zonder draalen den voorraad zijner geneesmiddelen, welke naar de wijze der Oosterlingen in *olie* en *wijn* beſtond, voor den dag, en wiesch daar mede de wonden uit van den mishandelden. Wel haast bragt deze kostelijke balſem eenige verzachting der ſmerten te weeg; het geweldig bloeden begon op te houden, en — ô welk een ſtreelende vreugde voor den edelen menſchenredder! — de zieltogende kwam weder tot ver-

verhaal, en sloeg zijne loome oogleden op." —

„ Waar ben ik?" — stamelde hij bij de eerste gewaarwording der wederkeerende levenskracht.— „ Wie rukt mij uit de kaken des doods? Heeft JEHOVA zelf mij eenen Engel beschikt ter mijner hulp in dit mijn treurig ongeval? Of — (terwijl hij overal bevreesd rondziet) — „ ben ik andermaal onder de handen van bloeddorstige rovers gevallen?..."

„ Vrees niets, arme ongelukkige!"— dus troostte hem de grootmoedige *Samaritaan*, terwijl hij hem zijnen mantel omwierp, en hem van den grond, die door zijn bloed bevochtigd was, opbeurde." —

„ Wees niet meer bekommerd" — voegde hij er met eenen vreugdevollen blik over den geredden bij — „ *gij* zijt thans in goede handen. Ik heb uwe wonden met wijn en olie gezuiverd en verbonden. De groote God die mij in uwe verlatenheid tot u voerde, verleene nu op mijne poogingen Zijnen genadigen Zegen tot uwe voorspoedige genezing."

„ Maar wie zijt gij toch, edele onbekende, die u mijner met zoo veel deelnemend medelijden hebt gelieven aantetrekken?" — dit vraagde de geredde, en de opslag van zijn oog, waar in de inwendige aandoening zijner ziel zichtbaar te lezen was, zeide het duidelijk, welk een hartelijke dank hij den redder zijn's levens verschuldigd was."

„ Ik ben, — antwoordde deze — „ een inwooner van *Samaria*; de bezigheden van mijn beroep noodzaakten mij langs dezen weg te reizen; intusschen zag ik u, als een deerniswaardig voorwerp, hier in eenen hulpnodigen toestand beklaaglijk nederliggen, en — deed aan U, wat menschenliefde en menschenpligt mij geboden."

„ O God!" — herhaalde de geredde, en sloeg zijne oogen, waar in traanen van innig dankge-

vóel glinsterden, diep in zijne ziel getroffen over de edelmoedigheid van iemand, van welken hij dezelve het minst verwachten konde, ten hemel op. — Groote God! — en *gij* zijt een *Samaritaan*? — een *Samaritaan* redde mij, *mij!* het leven, niettegenstaande ik toch een — *Jood* ben?.."

„ *Jood* of *Samaritaan*" — voerde hem deze daar op weder te gemoet, — „ gij zijt even zoo wel een mensch als ik. Wij hebben beide slechts éénen God, slechts éénen Vader in den Hemel, dien gij in den tempel te *Jerusalem*, als uwen Schepper vereert, en ik, als zoodanig, op den berg *Gerizim* aanbidde. — Maar uwe omstandigheden gedoogen het niet, ons hier, door wederzijdsche gesprekken, langer op te houden: laat ons in allen spoed ons naar de naastbijgelegene herberg begeven. Gij zijt geheel afgemat, en hebt thans rust en verzorging noodig: uwe zwakke gesteldheid vereischt verder alle mogelijke toeverzicht. Wel zet u op mijn muilezel." —

Doch de Lezer zal het overige in het Werk zelve naslaan, het welk hij zich als een nuttig huisboek eigen makende, geene reden zal vinden, om zich over zijne daar aan besteede penningen te beklagen.

LEER-

LEERREDE bij de openbaare plechtige Inlijving eens Joodſchen Huisgezins in de Christelijke Kerk, op den 28ſten van Lentemaand 1805. *door* J. P. A. WINTGENS, *Leeraar bij de Nederduitſche Hervormde Gemeente te* Vianen. *Met eene Bijlage. Te* Utrecht *bij* de Wed: J. van ter Veen en Zoon, 1805. 54 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f*—8-:

De overgang van een Joodsch huisgezin, Vader en Moeder, benevens 13 Kinderen, tot het Christendom, gaf aanleiding tot deze Leerrede, gehouden op den 28ſten van Lentemaand dezes jaars 1805, toen dezelve te *Vianen* door den Doop der Christelijke Kerk werden ingelijft (*), en wegens de merkwaardigheid van het geval, tot het in druk uitgeven van dezelve.

De Leerrede over de gepaste Tekstſtoffe *Joan.* I: 10—13. is alleszins geſchikt en voldoende voor derzelver oogmerk, en getuigt van de ervarenheid van den Eerw. WINTGENS, in het ſchriftverklaren, en van 's Mans oordeel, om een woord ten regten tijde en op zijn pas te ſpreken.

De bijgevoegde Bijlage vervat een berigt aangaande den Heer C. N. LAPIDOTH, die met zijne Huisvrouw SARA DE JONGE, en hunne 13 Kinderen het Christendom heeft omhelsd, welk berigt eindigt met het volgend getuigenis der waarheid van den Kerkeraad der Nederduitſche Hervormde Gemeente te *Vianen*: „ Wij

(*) Zie *Boekzaal* voor April van dit Jaar *Bladz.* 420.

„ Wij Predikanten, Ouderlingen en Diakenen, uitmakende den Kerkenraad der Nederduitſche Hervormde Gemeente te *Vianen*, vinden geene zwarigheid, ter voldoening aan het verzoek van den Heer C. N. LAPIDOTH, ten zijnen en der zijnen behoeve het volgende te verklaren."

„ Sedert het najaar 1801, wanneer hij met zijn huisgezin alhier is komen woonen, hebben wij deze van afkomst joodſche menſchen gekend, als ſatzoenlijke lieden, van een zeer geregeld en onberispelijk gedrag, en bijzonder in het aantal Kinderen de merkbare goede uitwerkſels beſpeurd van eene verſtandige huiſelijke opvoeding. Hunne onthouding van veele joodſche gebruiken, en het deelnemen van den Vader en oudſten Zoon aan den openbaren eerdienst der Christenen, verwekten allengskens het vermoeden aangaande hunne genegenheid voor het Christendom, en vestigden onze oplettendheid zoo veel te meer op hunne perſonen en gedragingen. Het geen zij van hunne godsdienſtige denkwijze aan de Predikanten ontdekten, moest uit hoofde hunner financiele belangen en familiebetrekkingen eenen geruimen tijd geheim blijven, tot dat zij eindelijk voor eenige weeken zich bij ons vervoegden met het verzoek, om tot de Belijdenis van het Christendom toegelaten te worden. Wij ſtonden hun dit met volle ruimte toe, en na dat zij in tegenwoordigheid van eenige Leden uit ons midden over de Artikelen der Christelijke Leere ondervraagd waren en alle voldoening gegeven hadden, hebben zij op den 28 Maart 1805. in 't openbaar Belijdenis van hun Christelijk geloof afgelegd en den H. Doop ontvangen. Het geen ons van hun karakter, en hunne tegenwoordige omſtandigheden, bekend is, geeft ons allen grond, om dezen hunnen overſtap als het gevolg van redelijke overtuiging en hartelijke belangſtelling

ling aan te merken, en ons dus over hunne toebrenging tot het Koningrijk van onzen Heer van harten te verblijden, terwijl wij hun, en allen, die dit lezen zullen, de genade onzes Heeren vuriglijk toebidden."

„ Uit hoofde van het buitengewone geval dezer menſchen, hebben wij niet willen weigeren, om, behalven de gewone kerkelijke Attestatie van Lidmaatſchap, dit buitengewoon Getuigſchrift aan hun af te geven, om te ſtrekken, waar en wanneer zulks nodig zal zijn."

Aldus gedaan binnen *Vianen*, den 29 van Grasmaand 1805.

(was geteekend) G. CREMER,
Scriba."

De BRIEF van JAKOBUS in Leerredenen, door MARTINUS STUART, *Christen Leeraar bij de Remonſtrantsch-Gereformeerde Gemeente te* Amſterdam. *Tweede Deel. Te* Amſterdam *bij* J. Allart, 1805. 305 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f* 1-16:-

In onze vorige Boekzaal voor *Augustus* 1805, beloofden wij een Uittrekſel uit het II Deel van deze Verklaring van den Brief van JAKOBUS, in Leerredenen, door M. STUART. Wij voldoen dus bij dezen aan onze belofte, echter kunnen wij ſlechts een kort Uittrekſel aan den Lezer mededeelen, om dat wij de palen van ons beſtek niet mogen te buiten gaan.

Dit II. *Deel* der Leerredenen van den Wel Eerw. STUART behandelt het II en III Hoofdſtuk van dezen

zen Brief in XI Leerredenen; uit de VIIde derzelve of de XVII van de geheele Verzameling der Leerredenen, onder het opſchrift: *Tegen meesterachtigheid bij eigene feilbaarheid* over *Hoofdſt.* III: 1, 2. willen wij thans het een en ander hier plaatſen.

„ De leer der deugd is de leer der nederigheid." Deze waarachtige ſtelling uitgebreid maakt de gepaſte Inleiding uit van deze Leerrede, *Bladz.* 167 enz. tegen deze *nederigheid* ſtaat de geeſtelijke hoogmoed over, waardoor men, verwaand en vol zelfsverbeelding op eenen anderen nederziet, wien het misſchien min aan zuivere zedelijkheid, dan wel aan uiterlijke vroomheid of regtzinnigheid mangelt.

Deze hoogmoed had in de *Joodſche* Kerk echter veel plaats; en JAKOBUS wilde de Christenen daar tegen waarſchuwen, met deze vermaning: *Weest niet vele meesters* enz.

Kortelijk toont de Redenaar het verband en de bedoeling des Apostels aan, en heldert den Tekst op. Door *meesters* verſtaan ſommigen *Leeraars*, niet *gewone*, maar *zulke*, die zich opwierpen tot ſprekers — anderen, meer in 't algemeen, *betweters*, *berispers*, *veroordeelaars*; de Heer STUART neigt tot eene vereeniging van deze beide opvattingen.

Zijt niet *vele* meesters heeft denzelfden zin, als of er ſtond: *zijt niet te veel meesters!* —

JAKOBUS dringt zijne vermaning aan, *wetende dat wij te meerder oordeel zullen ontvangen*, dat is, *te ſtrenger oordeel, te zwaarder veroordeeling.*

Maar ook wij loopen hier groot gevaar, *want wij ſtruikelen allen in velen.* „ Het *ſtruikelen* heeft in de grondtaal geenszins dien bepaalden zin van *ligte overtreding bij verraſſing*, welken wij er in de onze gewoon zijn aan te hechten; maar van *allerlei zelfs de zwaarſte overtreding*, zoo dat

dat wij JAKOBUS hier moeten verſtaan, als zeide hij: „ wij allen zondigen in vele opzigten."

„ Na deze ophelderingen van den Tekst, bepaalt de Leeraar de aandacht zijner hoorderen; 1. op de meesterachtigheid zelve, welke door den *Apostel* verboden wordt: 2. op het onbeſtaanbare derzelve met onze betrekking tot onze naasten, 3. op het hagchelijke daarvan bij onze eigene feilbaarheid; 4. en op hare doemwaardigheid in den ſterveling, die zelfs dagelijks zondigt.

Van deze vier ſtukken zullen wij het eerſte overſchryven. Dus ſpreekt de Redenaar *Bladz.* 179.

„ 1. De *meesterachtigheid*, door den *Apostel* in den tekst verboden, is geenszins die ſtoute beſlisſing in zaken van geloof, welke tegen twijfelarij overſtaat en die door aangematigd gezag over het oordeel van anderen met het hoogſte regt dien naam draagt; maar dezelve bepaalt zich bijzonderlijk tot het oordeel en de uitſpraak over de zedelijke waarde van andere menſchen. Dit heeft ons het verband der rede van den *Apostel* doen zien, en de aandrang zelf van zijn verbod is ontwijfelbaar op het laatſte en niet op het eerſte klemmende; want hoe dwaas, ja misdadig ook het meesterachtig beſliſſen in zaken van geloof zij, nergens is eenig oordeel als ſtrenge ſtraf in zaken van geloof bedreigd, en het *ſtruikelen van allen in velen* is geheel iet anders, dan bloote feilbaarheid van eigen oordeel in zaken van beſchouwing."

„ Ook het oordeel en de beſtraffing der daden van den naasten wordt niet volſtrekt verboden door JAKOBUS, maar het *veel meesterſchap*, dat is, de eigenlijke zucht, om te beoordeelen en te beſtraffen, de aanmatiging daarbij van eigene meerderheid, en de liefdeloosheid in deze gewaande tucht over anderen. De zorg, namelijk, voor het behoud van den naasten is een *Euangelie*-pligt, dien JAKOBUS zoo wel, als PAULUS aanbeveelt.

Het

Het *wij bidden u, broeders! vermaant de ongeregelden* van dien *Apostel* (*), wordt volmaakt beantwoord door het laatste woord van den onzen: *hij, die eenen zondaar van de dwaling zijnes wegs bekeert, behoudt eene ziel van den dood en bedekt eene menigte der zonden* (†). Deze zorg, uit zuivere liefde geboren en door den geest der zachtmoedigheid werkzaam, zou gelasterd worden door den naam van *meesterachtigheid*, schoon zij al onafscheidbaar zijn mogt van eene *zedelijke meerderheid* en kan, als naar het voorschrift van JEZUS zelven bestuurd, nimmer *te veel* zijn."

„Het *veel meesterschap*, door JAKOBUS verboden, is reeds kennelijk aan hare zucht, om te beoordeelen en te bestraffen. Zij verneemt gaarne naar het gerucht der menschen en verzamelt vlijtig derzelver dwaasheden en ongeregeldheden; zij blijft liefst niet staan bij het bedrijf van den naasten, maar tracht door te dringen tot deszelfs beginselen; zij wederhoudt hare uitspraak, zoo min als haar oordeel, over derzelver zedelijke waarde, maar is gretig, om hare gevoelens te uiten en ijverig naar het tucht- en zede-meesterschap over elk, die, buiten alle bijzondere betrekking van maagschap of verbintenis, slechts onder haar bereik komt. — Nog kennelijker wordt dit *veel meesterschap* aan hare aanmatiging, van eigene meerderheid bij de zucht ter beoordeeling en bestraffing van anderen. Steeds willende letten op vreemde gebreken, trekt zij de oogen van eigene af; gaarne het zedemeesterschap voerende, het welk eene volstrekte meerderheid van zedelijke waarde vordert, verbeeldt zij zich die waarde dadelijk te bezitten; nadruk willende geven aan hare berispingen, schrijft zij zich tegengestelde volmaaktheden toe,

(*) 1 *Thess.* V: 14. (†) *Jakob.* V: 20.

toe, en zich in bijzondere gevallen vrij vindende van eenige feilen, welken zij in anderen veroordeelt, vergeet zij alle anderen, die haar eigen zijn, en waant zich volmaakt, omdat zich alle onvolmaaktheden niet in eenen perſoon kunnen vereenigen. Deze waan verzelt hare oordeelvellingen en ſteekt duidelijk door in den toon van hare beſtraffingen. De eerſten zijn altijd ſtout, als had zij nimmer te vreezen, haar eigen vonnis te hebben opgemaakt; de laatſten worden ſteeds met gezag geuit, het welk aan een bevoegd regterſchap alleen kan paſſen, en het welk de inbeelding dier bevoegdheid duidelijk kenmerkt. — De liefdeloosheid van deze gewaande tucht laat, eindelijk, het verboden meeſterſchap nooit twijfelachtig. Dezelve blijkt reeds in de gretigheid naar het kwaad gerucht, in de opmerking, waarmede de kwaadſprekendheid, vijandſchap en partijdigheid worden verwaardigd, en in de naarvorſching door agterklap naar anderer huislijk bedrijf. De oordeelvelling zelve ſtelt haar nog meer ten toon, want zij is nimmer de gunſtigſte. Het geloof, aan partijſchap en laster gegeven, vindt overal kwaad oogmerk, boozen toeleg, en, waar het eigen oordeel zelfs dien trouwlozen grond niet heeft, verraden de ſnoodſte vermoedens de liefdeloosheid diens oordeels. De beſtraffing zelve voltooit het werk der liefdeloosheid, welke het verboden meeſterſchap vergezelt. Schier altijd loopt de berisping agter den rug van den beoordeelden en maakt zich, door denzelven wereloos te laten tegen hatelijke aantijging, aan de ſnoodſte liefdeloosheid ſchuldig. Zomtijds gaat zij eenen enkelden ſtap verder en brengt haar gevoelen uit in tegenwoordigheid van den perſoon, wien het treft, maar dan zoo verbloemd of algemeen, dat de aantrekking daarvan door denzelven ſlechts nieuwen grond zou kunnen verlenen voor hare hatelijkheid, ſchoon hare

geheimzinnige wenken het voorwerp harer berisping zoo duidelijk, als wereloos, aan anderen ten toon ſtellen. Komt zij, eindelijk, al regtſtreeks op den man aan, zij doet eene keuze van gelegenheid en voordragt, welke de ongevoeligheid en hatelijkheid alleen weten te vinden. Dan, wanneer de ziel van den naasten is ter nedergeſlagen door bittere wederwaardigheid, heeft zij den moed eerst, om hem hare waarheden, gelijk zij ze waant, te zeggen, maar de onbarmhartigheid tevens, om hem door nutteloos geworden verwijten nog veel bitterer te grieven, dan de wederwaardigheid zelve hem kan treffen. Of heeft zij den moed, om ook buiten zulke gelegenheden hare berispende aanmerkingen op den man aan te maken, het zij door eigene fierheid van geest, het zij door ſlechts ontleende meerderheid van jaren, vermogen, aanzien of ſtand, dezelven zijn dan ſteeds ſchuldverzwarende, alle verſchooning afwijzende, diep vernederende door de tegenwoordigheid van anderen of geheel ter nederſlaande door den hoogen toon van onbeſcheidene meerderheid in een afzonderlijk geſprek."

Het overige prijzen wij onzen Lezeren aan, in het werk zelve na te lezen.

REI-

REIZEN in de BINNENLANDEN van het Zuidelijk gedeelte van AFRIKA, in den Jaren 1797 *en* 1798; *behelzende korte Aanmerkingen over de Wereld- en Aardrijkskunde van het Zuidelijk gedeelte van dat vaste Land, en de natuurlijke historie der Dieren, Planten en Mineralen; benevens eenige ſchetſen van de natuurlijke en zedelijke karakters van de verſchillende ſoorten van Inwoners, omſtreeks de* Kaap de Goede Hoop, *waarbij is gevoegd eene beſchrijving van den tegenwoordigen ſtaat, bevolking en voortbrengſelen van die uitgeſtrekte Volkplanting, door* JOHN BARROW, *gewezen Secretaris van den Graaf van* MACARTNEIJ *en Auditeur Generaal van de Rekenkamer aan de* Kaap de Goede Hoop. *Uit het Engelsch. Derde Deel. Met Kaarten en Plaaten. Te* Haarlem *bij* Fr. Bohn, 1804. 276 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f* 4-10—

Dit derde Deel van dit belangrijk Werk, het welk het beste is, om ons den ſtaat en de belangrijkheid der Volkplanting van de *Kaap de Goede Hoop* te leeren kennen, bevat nog verſcheidene gewigtige berigten en aanmerkingen over deze bezitting. Het beſtaat uit het VII, VIII, en IXde Hoofdſtuk des geheelen Werks. Het VII *Hoofd-*

ſtuk bevat verſcheidene mengel-aanmerkingen, omtrent de handelwijzen der Franſchen, op hunne reizen, tot het verkrijgen van kundigheden en het inzamelen van zulke berigten, welke de belangrijkheid der landen, door hen bereisd, voor den Staat en voor het Volk betreffen, zoodat zij in alle deelen der wereld arbeiden voor het belang van hunne natie, *Bladz.* 1—15. dan omtrent de Schrijvers, die ons Beſchrijvingen van de *Kaap* gegeven hebben, *Bladz.* 15—26. wier gebreken en bijzonder die van den Reiziger VAILLANT worden aangewezen; vervolgens *Bladz.* 26—30. een verſlag van de grond- en luchtsgeſteldheid van de *Kaap*, *Bladz.* 31—36. een onderzoek over de wezenlijke voordeelen, welke er uit de *Kaap* voor de *Engelſchen* zouden te trekken zijn, wanneer dezelve afhankelijk ware van de *Engelſche* Kroon, en de ernſtige gevolgen, die het kan hebben, wanneer dezelve in handen van eenen vijand der *Engelſchen* is, *Bladz.* 36—38.

Het VIIIſte *Hoofdſtuk*, beginnende *Bladz.* 39. beſchrijft eene *Krijgsonderneming* der Engelſchen *tegen de grenzen van het Kafferland*, bij welke gelegenheid vele bijzonderheden voorkomen aangaande de *Kaapſche* Boeren, de *Hottentotten*, de *Kaffers* enz. Van de zendelingen der *Hernhutters* of *Moraviſche* broeders wordt *Bladz.* 57 een gunſtig verſlag gegeven; ook wordt *Bladz.* 63 een loflijk getuigenis gegeven van den Heer KICHERER: „ Andere Zendelingen," zegt de Reiziger, „ doch van verſchillende genootſchappen, zijn onlangs verrokken naar afgelegener gedeelten van de Kolonie en ſommigen van dezelven tot verre boven de grenzen als ten oosten naar de *Kaffers* en ten noorden naar de Bosjesmans *Hottentotten*. De laatſte beſchrijven zij als een leerzaam en handelbaar volk, van onſchuldige manieren en buitengemeen dankbaar jegens hunne weldoeners; maar

de

de Kaffers, zeggen zij, is een diefachtig volk, wel van een goeden aart, maar die alle hunne pogingen, om hen tot Christenen te maken, belachten. De Heer KICHERER, een geordend Leeraar der Gereformeerde Kerk, een vriendelijk en innemend man, ging alleen en onbeschermd onder de benden der Bosjesmans, die zich aan de boorden van de *Orange-rivier* ophielden. Hij begreep, dat een man, die eenzaam en ongewapend was, of eenig zigtbaar middel bij zich had om zijn medemenschen te beledigen, zich gerust en zonder gevaar te vreezen in de maatschappij van de woeste menschen konde begeven. De uitkomst bewees dat hij wel gedagt had. Hij leefde verscheiden jaren onder een stam van de armoedigsten en ellendigsten, die hij had kunnen ontdekken; hij deelde met hen in derzelver behoeften, onderging eene volstrekte beroving van alle de aangenaamheden van het leven en zeer dikwijls van de allereerste noodzaaklijkheden van het bestaan; met een zwak ligchaamsgestel, weerstond hij de veranderlijkheid en ongestadigheid van de lugtstreek en slegte kleding, in hutten en schuren, die niet bestand waren voor wind en weêr en dikwijls in de open lucht in woeste en naakte wildernissen, niet ongelijk aan die van *Arabiën*. Hij leerde hunne taal en onderwees hen in de vertroostende leeringen van het Christendom en trachtte hen, met een geestdrijvenden ijver, te bemoedigen tot het dragen van hun elendig lot in dit leven, door hen te verzekeren van eene andere en betere wereld. Met een woord, hij werd zoo gehegt aan dit beklaaglijk soort van menschlijke wezens, die niets bezaten, dat zij hun eigen konden noemen, en dag bij dag leefden van een verwoestende jagt, of van het geen een barren grond mogt voortbrengen, dat hij niet dan met moeite en groote aandoening tot het besluit kwam om zijne geringe kudde te verlaten,

want ſchoon hij eene ziekte had, die men dagt, dat op de teering zoude uitlopen, kon hem dit nog niet bewegen, doch eindelijk werd hij door zijn vrienden gedrongen om een openſtaanden dienst, in eene der kerken van de Kolonie, die hem door het Gouvernement was aangeboden, te aanvaarden."

Van de bewoners der *Kaapſtad* vinden wij *Bladz.* 128 een geheel onvoordeelig berigt:

„ Eene jonge Juffer beſchreef de *Kaap* en deszelfs inwoners met deze weinige woorden: *de menſchen zijn mooi dik en vet en de huizen mooi wit en groen.* Ik geloof niet, dat er een land in de wereld is, daar men zulke lompe en dikke menſchen ziet als hier, en ik houde mij verzekerd, dat er geen is daar de dierelijke lusten meerder ingevolgd worden, van welken eten en drinken de voornaamſte zijn, of daar de vermogens van het menschlijk ligchaam minder tot bezigheden bekwaam zijn: *Wanneer de Duivel een ledigloper vangen wil, zet hij hem aan 't werk*, dat is een gemeen ſpreekwoord, hetwelk dagelijks aan de *Kaap de Goede Hoop* gebruikt wordt: zij zijn alleen werkzaam in kwaad te doen en om wandaden tegen de goede zeden lacht men, indien zij anders maar wel gelukken. Een man, die zijn buurman in den handel kan bedriegen, verkrijgt den naam van een *ſlim mensch.* Stelen wordt niet voor ſtrafwaardig gehouden en het karakter van een dief doet geen nadeel. Waarheid te ſpreken wordt voor geen zedelijke deugd gehouden, maar liegen heet verſuftigheid."

„ Er heerscht hier ook een groot gebrek van toegenegenheid onder naastbeſtaanden en men heeft opgemerkt, dat er naauwlijks twee broeders aan de *Kaap* zijn, die tegen elkander ſpreken. De manier, op welke de kinderen opgevoed worden en waar omtrent de ſpaarzaamheid van het huisgezin

zin wordt in acht genomen, is niet zeer geſchikt tot een gezellig leven, of om die eensgezindheid en vereeniging van wederzijdſche belangen, daar men, in beſchaafde landen, zoo veel werks van maakt, aantekweken; want hier ontmoeten de lieden van een geſlacht elkander zelden. De man, het grootst gedeelte van den dag geſlapen hebbende, wordt het bed hem in den morgenſtond verdrietig en ſtaat er daarom met het aanbreken van den dag uit op. Hij neemt dan in eenzaamheid zijn kop koffij, of zijn *koopje*, of beiden, en rookt zijn pijp; vervolgens drentelt hij voor zijn deur in zijn *nagt cabaai*, en met zijn *ſlaapmuts* op, of blijft, in dat zelfde gewaad, op zijn ſtoep ſtaan, met eene lange pijp in zijn mond. Omtrent negen uren doet hij een hartig ontbijt en drinkt eenige glazen wijn en houd daar mede aan tot aan den tijd van het middagmaal, dat altijd beſtendig twaalf uren is, doch als het weêr gematigd of er eenig nieuws te hooren is, gaat hij wandelen naar een van zijn kennisſen. Oogenblikkelijk na het eten, gaat hij naar bed, ſtaat om vijf uren op, gaat dan bezoeken doen of ontfangt dezelven, rookt er tabak en drinkt er wijn tot negen uren, dat het ſein voor een ieder is om wederom naar huis te gaan. Hier wagt hem een hartig avondmaal, beſtaande doorgaans in agt, tien, of ſomtijds twintig, ſchotels van visch of vleesch op verſchillende wijzen toegemaakt, benevens zijn tabakspijp, en dit houdt hij voor zijn beste maaltijd."

„ De goede vrouw van den huize ſtaat gemeenelijk met haar man vroeg op, drinkt haar koffij alleen, bekijft haar ſlaven en geeft ieder zijn dagelijks werk, kleed zich om naar eene openbare verkoping te gaan, van welken er niet minder dan drie of vier, in de ſtad, of deszelfs omtrek, op iederen dag van de week gehouden worden; komt ten twaalf uren te huis om te eten en gaat naar bed; ſtaat met haar man weder op om bezoeken

met hem afteleggen of te ontvangen, doch dit geſchiedt afzonderlijk, de mans rooken en drinken in eene kamer, maar de vrouwen begeven zich in eene andere. Ondertusſchen kruipen de arme kinderen op den grond bij de ſlaven, daar zij aan toevertrouwd zijn. In de voornaamſte huisgezinnen heeft men daartoe eene bijzondere ſlavin, die men *aija* noemt, zijnde een Maleitsch woord, mogelijk uit het Portugeesch of Italiaansch ontleend, waarin het voedſter of beſchermſter beteekent, en door een naturelijk gevolg hebben de kinderen, hun ganſche leeftijd door, meer liefde voor de *aija* dan voor hunne naturelijke ouders."

„ Zoo weinig acht als zij ſlaan op iemands karakter zoo veel werk maken zij van den rang. De meeste geſchillen onder de voornaamſte vrouwen, beſtaan over den voorrang in de Kerk, of over het plaatſen van derzelver ſtoelen het digst bij den predikſtoel. Gedurende het bewind van Lord MACARTNEIJ ontſtond een hevig geſchil van dien aart, tusſchen de vrouw van den Landdrost, of opperſte Magiſtraats perſoon en die van den Predikant der parochie; de eene memorie werd na de andere van weerskanten hiertoe ingeleverd. Zijn Lordſchap, begrijpende welk eene tedere zaak het was zijn gezag te gebruiken tusſchen twee vrouwen van zulk een hogen rang, liet hen derhalven aanraden om het te ſamen onderling te ſchikken, opdat hij niet in de noodzaaklijkheid zoude wezen om de zaak op dezelfde wijs te beſlisſen als Keizer KAREL de V. in dergelijk geval tusſchen twee voorname vrouwen te *Bruſſel* deed, met te zeggen: De grootſte zottin gaat voor; hetwelk van dat gevolg was, dat de beiden vrouwen ongemeen beleefd jegens elkander werden en in plaats van naar den voorrang te ſtaan, de eene de andere voortdrong om toch maar de agterſte te blijven. Een Hollandsch edelman, die de eenige is in de

Ko-

Kolonie, welke dien tijtel heeft, en die, onder de oude Regering, een der hoogste posten bekleedde, zal er geen zwarigheid in maken om zich met een slagter te vermaagschappen, of de hand van zijn dogter aan een procureur te geven, die uit hoofde van zijne slegte daden, door het Hof van Justitie *infaam* verklaard is, maar hij zou zich vernederd achten wanneer zijn vrouw en dogter ontstoken werden van haren rang in de kerk."

„ Er zijn niettemin hier, gelijk het doorgaans in alle samenlevingen is, noch een aantal brave menschen in deze Kolonie, op wien de boven gemaakte aanmerkingen niet toepaselijk zijn; menschen, wier vermogens en bekwaamheden, goed gedrag en oprechtheid de achting van de gehele wereld verdienen; maar hun getal is, in vergelijking met de anderen, zoo gering, dat zij naauwlijks eenige uitzondering op het algemeen karakter maken. Ik behoef naauwlijks te zeggen, dat deze menschen al die achting en oplettendheid van het Britsche Gouvernement ondervonden, op welken zij eene regtmatige aanspraak hadden, terwijl het ander soort met die verachting behandeld werd, die het zoo billijk verdiende."

Van eene stad *Leetakoo*, hoofdstad van een geslacht der *Kaffers*, die *Booshooanas* genoemd worden, gelegen op den afstand van zestien dagen reizens boven de *Orange-rivier*, in eene noordoostelijke rigting van de *Kaap*, lezen wij *Bladz.* 142: „ Het verslag door de Commissarissen in het jaar 1801 door de *Britsche* regering derwaards gezonden, aan den Generaal DUNDAS gegeven, gelijk ook van hun inkomen in die stad, luidde dus: „ Na verscheiden streken lands doorgetrokken te hebben, welken als tuinen aangelegd en beplant waren, kwamen wij, des voormiddags, aan die stad *Leetakoo* en stonden niet weinig verwonderd, in dit gedeelte van de wereld, zulk eene

groote en volkrijke ſtad te vinden. Wij gingen terſtond naar de woning van het opperhoofd, wiens naam was MOOLIABAN en vonden hem, met de oudſten van de ſtad, zitten op een plein, hetwelk met hout beſchoten was. Hij bood ons gekappelde melk aan. Nadat hij ons ontfangen had, geleide hij ons naar zijn huis en bragt ons bij zijne vrouwen en kinderen, en hier vonden wij een groot aantal vrouwen, die ons met de uiterſte verwondering bekeken. Zijn huis, gelijk ook alle de overigen in de ſtad, was van eene ronde gedaante en van omtrent zestien voeten in den omtrek. Het onderſte gedeelte of vloer, omtrent vier voeten boven den grond, was van ſteenen en kleij gemetzeld en ſtaande hier en daar op houten palen. Aan de oostzijde van die rondte was dit huis omtrent een vierde geheel open, doch de andere drie vierde gedeelten digt geſloten. Een rond puntig dak, in de gedaante van eene tent, dekte het huis, zijnde zeer digt toegemaakt door lange rieten of met ſtroo. Omtrent in het midden van het agterſte gedeelte van dit huis, was een rond vertrek, met een naauwen ingang, waarin het hoofd van het huisgezin zijn nagtrust nam; de overige huisgenoten ſliepen in het voorſte gedeelte. Alle de huizen waren omringd met paalwerk en de ruimte tusſchen dezelve en de woning diende hen tot bewaring van hunne granen en vrugten. Die bewaarplaatſen waren gemaakt van gebakken kleij in de gedaante van olijpotten en van die grootte, dat zij ieder wel vierhonderd ſtoopen vogt konden bevatten; zij ſtonden op drie voeten, welken van dezelfde ſtof gemaakt waren, waar door zij negen duimen boven den grond waren. Zij werden overdekt door een rond ſtroo dak het welk op palen ſtond en hoog genoeg was om een opening er boven te laten; de bovenkanten waren omtrent vijf of zes voeten van den grond."

„Wij

„ Wij wandelden door de ſtad en vonden, zoo binnen dezelve als ter wederzijden, beplantingen van dat ſoort van Mimoſa, hetwelk 't voornaamſte voedſel is van het kameelpaard. Wij berekenden die ſtad zoo groot te wezen als de *Kaapſtad* met alle de tuinen van de *Tafel valleij*; doch het getal der huizen was niet wel te bepalen, uit hoofde van de onregelmatigheid der ſtraten en de laagte der huizen, maar wij begrootten het op drie of vier duizend van dezelfde ſoort, doch geen van allen beſloeg zoo veel gronds als dat van het opperhoofd. De gehele bevolking, mans, vrouwen en kinderen daar onder begrepen, ſchatten wij op tien of vijftien duizend zielen. Onzen weg genomen hebbende van de laatſte plaats van het *Roggeveld* en daarop onze rekening makende naar de kaart van den Heer BARROW en dezelfde ſchaal houdende, rekenden wij de ligging van *Leetakoo* te wezen op de zuiderbreedte van 26° 30' en 27° oost oostelijke lengte van *Greenwich*."

„ De vrouwen, zoo wel hier als onder de oostelijke Kaffers, en in de daad bij alle natien, die uit een woesten ſtaat opkomen, zijn genoodzaakt tot een harden en zwaren arbeid voor de behoeften van hunne huisgezinnen. Het is haar zaak niet alleen den grond te breken met een ijzer werktuig en denzelven vervolgens te beplanten, maar zij bouwen ook de huizen en verzamelen de bouwſtoffen, die daar toe nodig zijn. Zij maaijen het graan, wannen het van onkruid, brengen het in ſchuren en bergen het in aarden potten of houten vaten, die insgelijks het werk van hare handen zijn. De mans bereiden de huiden en vellen, daar zij ſchoenen van maken, en vervaardigen er ook een ſoort van mantels af, zoo voor zich zelven als voor hunne vrouwen en kinderen, zij paſſen op het vee, melken de koeijen en jagen op de bokken en ander wild, met een wapen dat zij haſſe-

gai

gai noemen en ook door hen in den oorlog gebruikt wordt."

In het VIII. *Hoofdſtuk* wordt de *belangrijkheid* van de *Kaap de goede Hoop, als eene geſchikte plaats tot inlegering van Krijgsvolk aangemerkt zijnde* aangewezen. Dit *Hoofdſtuk* vangt aan met een berigt van de laatſte inneming dezer *Kaap* door de *Engelſchen*, het welk wij hier nog mededeelen *Bladz.* 179.

„ Toen de Prins van Oranje *Holland* verlaten had en de daar op volgende ſtaat van zaken van die natie duidelijk had doen blijken, dat het meerder gedeelte der inwoonders van de Vereenigde Provincien geneigd waren om de revolutionaire grondbeginſelen te omhelzen, werd het bij ons Gouvernement een maatregel van voorzorg om de Hollandſche volkplantingen terſtond in bezit te nemen. Onder dezen verdiende de *Kaap de Goede Hoop* den eerſten aandagt, als zijnde eene bezitting van te groot belang om die in de handen van de Hollandſche kolonisten te laten, offchoon het wel bekend was, dat de meesten van de officieren onder het krijgsvolk, zoo wel als zij, die er burgerlijke ampten bekleedden, aan den Prins hunne posten verſchuldigd waren."

„ Dienvolgens werd er eene uitrusting gereed gemaakt om bezit van de *Kaap* te nemen, niet op eene vijandelijke wijs, maar om dezelve in een verdedigbaren en veiligen ſtaat te houden voor en in den naam van den Prinſe van Orange, die daar toe de brieven, onder de plaatsteekening van *Londen*, had uitgevaardigd; dan het misleidde volk in de kolonie, reeds verwarde tijding van den ſtaat der zaken in *Holland* ontfangen hebbende en eerlang Franſche troepen aan de *Kaap* verwagtende, had reeds de ſtellingen van het Jacobinismus omhelst, welks uitwerkingen aldaar zeer te vreezen waren, uit hoofde van de hooggaande onkunde

van

van den grooten hoop der inwoners. Sommige Franſche zendelingen, die geſtadige ontrusters van het menschlijk geſlacht, welken, even gelijk de ſlangen, in alle de maatſchappijen aan alle oorden van de wereld ingekropen waren, om alle de bronnen van vrede en goede orde te vergiftigen, hadden weinig moeite gevonden om een volk gaande te maken, dat zo wel genelgd was om hunne leerſtellingen dadelijk in werking te brengen. De weinige Officiers van het Gouvernement, die men onderſtelde dat de zaak van den Stadhouder toegedaan en aan het oude ſtelſel gehegt waren, hadden niets te zeggen en de weekhartigheid van den Gouverneur begunſtigde de oogmerken van deze wanordentlijke burgers. Zij waren reeds voornemens om zich openlijk te verklaren voor eene vrije en onafhanglijke republiek, den vrijheidsboom te planten en eene conventie aan te ſtellen, wier eerſte werk zoude geweest zijn om lijsten te maken van die perſonen, welken, of door de nieuwe manier van de guillotine, waartoe zij zich reeds van dat werktuig voorzien hadden, moesten ter dood gebragt of uit de kolonie gebannen worden. Het is niet nodig de perſonen te noemen, die de ſlagtoffers zouden geweest zijn van dit oproerig gepeupel; zeker is het dat het de beste menſchen van de Kolonie en meest alle de leden van het gouvernement zouden geweest zijn."

„ De ſlaven, welker getal van volwaſſenen, gelijk ik reeds opgemerkt heb, ſtond als vijf tegen een mannelijken blanken, hadden ook reeds hunne bijeenkomſten, om te beſlisſen over het lot van de vrije en onafhangelijke burgers, wanneer de dag van hunne vrijſtelling eens daar zoude zijn, welke zij uit de geſprekken van hunne meesters over de zegeningen van vrijheid en gelijkheid en de onvervreembare rechten van den mensch, oordeelden, dat niet ver meer af was."

„ In

„ In dezen ſtaat van zaken, verſcheen de Britſche vloot voor de *Baay*. De Gouverneur riep terſtond den raad buitengewoon bij een, om te beramen, wat er in dat hachlijk tijdſtip moest gedaan worden. Sommigen waren niet ongenegen om zich onder de beſcherming van de Britſche vlag te begeven; doch de Gouverneur en de meerderheid, mogelijk door de burgers daar toe aangezet, gaven gehoor aan den ongerijmden voorſlag om de magt der Engelſchen weerſtand te bieden en indien dat gelukte, dan oogenblikkelijk eene vrije en onafhanglijke republiek daar te ſtellen. Zij ſpraken van de duizenden en tiendnizenden wakkere boeren, die, op het eerſte ſein van alarm, zich onder de Bataaſſche ſtandaard zouden begeven, zoo onkundig waren zij zelf van den aart en het getal van hunne dappere landslieden. De *Burger cavallerij*, beſtaande in eenige boeren, die rondom de ſtad woonden, werden op ſtaande voet opgeroepen en eenige honderden gehoorzaamden met zeer veel weerzin aan die order. Het gedrag en de lafhartigheid van dit opgeraapt volk, hetwelk hunne krijgskunde tot hier toe alleen tegen de Hottentotten getoond had, was gemakkelijk te voorzien. Eénige weinige ſchoten, van het oorlogſchip Amerika, op de rotzen van den *Muiſenberg* gedaan, ruimden dien gewigtigen doortogt geheel op en gaven aanleiding dat de geregelde troepen terug trokken naar den *Wijnberg*, een landtong, uitſtekende aan de oostzijde van den *Tafelberg*, omtrent agt mijlen van de *Kaapſtad*; het Hottentotten corps bleef echter nog eenigen tijd omtrent de rotzen zwerven, doch werd welhaast verdreven en nam de vlugt naar den *Wijnberg*; doch de dappere Burger cavallerij reed ſpoedig naar huis, zonder zelf een oogenblik te blijven ſtaan om eens agter zich omtezien."

„ De Britſche troepen, geleid door den Generaal

raal Sir JAMES CRAIG, onder de orders van Sir ALURED CLARKE, trokken toen voort om een aanval op den vijand te doen aan deszelfs hoogſte post, en met behulp van de matroſen het geſchut en de andere artillerij er tegen aangevoerd hebbende, noodzaakten zij hen door eenige weinige ſchoten, de wijk agter de verſchantzingen te nemen. De Engelſchen betrokken terſtond de plaats van waar zij den vijand verdreven hadden, welke, ziende dat zulk een zwakken weerſtand niet langer konde baten, maar te vergeefs was, des nachts een vredevlag zond om in onderhandeling te treden, waar in toegeſtemd zijnde, den volgende dag het verdrag tuſſchen de beide partijen geſloten werd. De meeste leden van het Gouvernement, die wel gezind waren voor den Prins van Oranje en zich behoorlijk gedragen hadden, werden in hunne posten gelaten en dus werd het plan van de Jacobijnſche partij, voor dien tijd, geheel verijdeld."

Het Werk eindigt met dit verſlag van den toeſtand der *Kaap*, nu aan de *Hollanders* wedergegeven:

„ Ondertuſſchen melden de laatſte berigten van daar den beklagelijken ſtaat van de Kolonie onder deszelfs nieuwe Regering. De inkomſten waren er zoodanig verminderd, dat zij volſtrekt onvoldoende waren om de kosten van het guarniſoen goed te maken; ook hadden zij geen hoop op eenigen onderſtand uit *Holland*. Men had wel nieuwe belastingen op de inwoners gelegd, doch zij weigerden dezelve te betalen. De troepen waren in een volkomen ſtaat van ongehoorzaamheid; verſcheiden ſtonden er wegens oproerigheid terecht geſteld te worden en een groot getal liep er dagelijks weg met hun geweer. Algemeen misnoegen en rampen hadden er plaats. In zulk een ſtaat van zaken, kan men redelijker wijs denken, dat de *Kaap* ligtelijk door de Britſche magt zoude kunnen ingenomen worden."

Men

Men bedenke, dat hier een Engelschman spreekt, doch heel gewigtig nogtans is dit Werk, het welk ter opheldering voorzien is van verscheidene naauwkeurige en fraai uitgewerkte Kaarten en eene Afbeelding van het inkomen der *Kaapstad* van de groote punt te zien.

BEKNOPTE HANDLEIDING tot de AARDRIJKSBESCHRIJVING, ontworpen door J. E. FABRI, *Hoogleeraar te* Erlangen, *en Lid van verscheide geleerde Genootschappen. Naar den Tienden verbeterden druk, of volgens de laatste en echte Uitgave, uit het Hoogduitsch vertaald. Nagezien en met de nodige Veranderingen en Bijvoegsels tot heden verrijkt en voorzien van een Voorberigt van den Heere* JACOB DE GELDER, *Mathematicus in* den Hage. *Te* Haarlem *bij* Fr. Bohn, 1805. 363 *Bladz. gr.* 12*mo. De prijs is f* 1-5-:

De gedurige veranderingen, welke de Staatkundige verdeeling der aarde ondergaat, en in de laatste jaren voornamelijk ondergaan heeft, en de aanmerkelijke veranderingen in de regeringsvorm der verschillende landen, maakten een nieuw Kort begrip der Aardrijkskunde voor de Jeugd volstrekt noodzaaklijk; van dezen kant prijst zich dit Werk je van FABRI, in het vak der Aardrijksbeschrijving met roem bekend, ten sterksten aan, als in welks laatste uitgave, want de vertaling is gemaakt naar de *tiende* uitgave in *Duitschland*, de Schrijver alle de jongstvoorgevallene veranderingen gebragt heeft, ter-

terwijl hij tevens dikwerf de Lezérs tot den vorigen ſtaat der landen terugwijst, waardoor deze Handleiding ook voor vele oudere én kundige beminnaars der Aardrijksbeſchrijving, tot hun dagelijksch gebruik, bruikbaar wordt, terwijl zij, door hare klaarheid, juistheid, volledigheid en duidelijkheid, allergeſchiktst is, om op de Scholen als elders tot onderwijs der Jeugd gebruikt te worden.

Na dat deze uitgave reeds ter perſſe gebragt was, heeft *Frankrijk* weder eene nieuwe verandering ondergaan, en is een Keizerrijk geworden, ook is het Koningrijk van *Italie* of *Lombardije* vernieuwd, en ons Vaderland heeft eene geheel nieuwe Staatsgeſtaldheid na verſcheidene anderen gekregen. Om echter dit *Handboekje* zoo compleet mogelijk te maken, heeft de Uitgever zich de kosten getroost, om dat gedeelte van het werkje, het welk onze Staatsregering betreft, op het naauwkeurigst te doen verbeteren en herdrukken, offchoon het hem ondoenlijk is geweest, en ook voor ons van minder gewigts was, om op dezelfde wijze te werk te gaan met betrekking tot *Frankrijk* en *Italie*.

In een geleidelijke orde en volledig handelt de Schrijver in de *Inleiding* I. Wat men door de Aardrijksbeſchrijving verſtaat. II. Verdeeling der Aardrijksbeſchrijving. III. Landkaarten en Aardgloben. IV. Schets der Wiskundige Aardrijksbeſchrijving. V. Schets der Natuurkundige Aardrijksbeſchrijving. VI. Staatkundige Aardrijksbeſchrijving. Vervolgens bevat het Werk zelf vijf Hoofdſtukken; het eerſte beſchrijft *Europa*; het tweede *Azia*; het derde *Afrika*; het vierde *Amerika*; en het vijfde *Auſtralien* of Zuid-Indiën. Alles wordt beſloten met een zeer naauwkeurig en uitvoerig Register van alle de namen van rijken en landen, ſteden, zeën, zeeboezems, baaijen, golven, ſtraten, rivieren, eilanden, bergen enz. het welk bij een ſoort-

gelijk werk van de uiterſte noodzaaklijkheid is, en tevens tot gemak van den gebruiker verſtrekt.

Eindelijk verdient ook de Nederduitſche Vertaalder voor de juistheid, vloeibaarheid en kieschheid der vertaling, den dank onzer Landgenoten.

Wij herhalen derhalven onze aanprijzing van dit Werkje, terwijl de volgende algemeene opgave omtrent ons Vaderland ſtrekken zal kunnen, om de regtmatigheid onzer aanprijzing te doen blijken.

„ De *Bataafſche Republiek*, (voorheen de *Verëenigde Nederlanden*, of ook wel *Holland* genaamd.)"

„ *Kaarten*: Onder de Kaarten, welke van tijd tot tijd zijn uitgekomen, kan men de Kaart van SEPP, voor de beste houden. Men mag dezelve als zoodanig gebruiken, tot dat de Kaart, welke op last van het Bataafſche Gouvernement vervaardigd wordt, zal worden in het licht gegeven, welke wegens de naauwkeurige meetingen, waarop dezelve gegrond zal zijn, de waarde welke de beste Kaarten tot hier toe behouden hebben, geheel zal vernietigen."

„ *Grenzen en Groote*: De *Bataafſche Republiek*, grenst ten Westen en ten Noorden, aan de *Noordzee* en de *Zuiderzee*; en aan de overige zijden, aan de *Franſche Republiek* en den *Weſtphaalſchen Kreitz*. Voor het vredesverdrag van den *Haag* in 1795, waarbij *Staats-Vlaanderen*, met inſluiting van al het land aan de linkerzijde van de *Hond* of *Wester-Schelde*, benevens *Maaſtricht* en *Venlo* met het onderhorige (36 vierkante mijlen en 90000 Inwoonders), door deze Republiek aan de Franſchen werden afgeſtaan, begrootte men gewoonelijk den vlakken inhoud van ons land op 625 vierkante Duitſche mijlen. Maar bij gebrek van naauwkeurige Kaarten, kan men de ware grootte

de

dezer Republiek, met geene volkomene zekerheid opgeven, voor dat de bovengenoemde Kaart derzelve, in het licht verschijnt.

„ *Rivieren:* De voornaamste rivieren zijn: de *Rhijn*; de *Maas* en *Merwe*, en de *Schelde*."

„ *Meeren* en *Zeeboezems:* Het *Haarlemmer-Meer*, de *Zuider-Zee*, het *IJ*, en de *Biesbosch*."

„ *Grond- en Luchtsgesteldheid en Voortbrengzels:* De *Bataafsche Republiek* heeft over het geheel genomen, eenen vlakken grond, slechts eenige weinige gedeeltens zijn heuvelachtig. Zij heeft geene eigenlijk gezegde Metaalmijnen noch Steengroeven, de grond ligt zeer laag, en is op veele plaatzen moerasfig. Men heeft hier een gematigde, maar den meesten tijd eene vogtige lucht, en veel regenachtig weder, waaruit vele scorbutieke ziekens, koortzen en verkoudheden ontstaan. De Landbouw, hoe vlijtig beöeffend en aangemoedigd, levert echter geene genoegzame hoeveelheid graan op, om de In- en Opgezeetenen te voeden, weshalven er een groot gedeelte van buitenslands moet ingevoerd worden; — daarentegen heeft men hier vele en malsche Keukengroentens, smakelijk Ooft, en voortreffelijke Weilanden, in welke veel mager vee, vet geweid wordt. In het jaar 1800 telde men in deze Republiek 902526 stuks Hoornvee. De *Hollandsche* Boter en Kaas waren van oudsher beroemd en zijn het nog. Van het jaar 1790 tot 1801, werden alleen in zes Noordhollandsche steden (*Alkmaar*, *Hoorn*, *Purmerend*, *Medemblik*, *Edam*, en *Enkhuizen*,) 196349733 ponden Kaas ter wage gewogen, waaruit men kan oordeelen, hoe voordeelig dit product voor dit land is. De Schapen welke hier nog in groter menigte konden aangefokt worden, zoo men de nog woest liggende gronden ter beweiding bekwaam maakte, leveren op sommige plaatzen, zeer goede Wol op. De Paarden vallen doorgaans groot van stuk, en

zijn wel gewild, en Varkens worden hier in menigte gemest, waar onder er gevonden worden die van 400 tot 700 pond zwaar wegen. Voorts wint men goed Vlas, zeer gezogte Meekrap, Tabak, en bij gebrek van genoegzaam Brandhout, wordt hier veel Turf gestoken. Men heeft veelerhande soorten van Zee- en Rivier-Visch, ook Oesterbanken omstreeks het eiland *Texel*, *Zierikzee* enz. en wijders vind men hier ook klein Wild en Gevogelte."

„ *Inwoners:* In het jaar 1798, bedroeg het getal der In- en Opgezetenen van deze Republiek 1882272 zielen. Zonder veele Inlandsche voortbrengsels bezat deze Staat voor de jongste aanmerkelijke omwentelingen in *Europa*, de meest welvarendste en rijkste burgers van ons werelddeel, en men houdt het daar voor, dat er nog wel 200 personen in deze Republiek gevonden worden, welke meer dan één millioen guldens gegoed zijn. Nog voor weinige jaren verwerkte men in de Nederlandsche Fabrieken en Manufacturen, de ruwe producten van bijna alle wereldstreeken. In het *Molenwerk*, overtreffen de *Bataven*, nog alle andere Europeanen; en in de *Schilder- en Graveerkunst*, hebben zich de *Nederlanders* in voorige eeuwen, eenen standhoudenden roem verworven. In alle vakken van Kunsten en Wetenschappen, heeft *deze Republiek* beroemde mannen opgeleverd. LAURENS KOSTER, ERASMUS, HUGO DE GROOT, HUIGENS, BOERHAVEN enz. zijn door de gantsche wereld vermaard; en als nog bezitten de Bataafsche Maatschappijen van Kunsten en Wetenschappen, zoo wel geleerde als vlijtige medeleden. Maar de Koophandel, welke zich in de 18 eeuw nog tot in alle zeehavens van alle de deelen der wereld uitstrekte, was zedert de toenemende vlijt van andere natien, alreeds voor de Fransche Revolutie aanmerkelijk verminderd."

„ *Gods-*

„ *Godsdienst* en *Regeeringsvorm*: De heerschende Godsdienst was voor deze de Gereformeerde; de Roomsch-Catholijken (welke ten minsten een derde gedeelte der bevolking uitmaken,) de Lutherschen, de Remonstranten, de Doopsgezinden, eenige Hernhutters en Kwakers, als ook de Jooden, welke zedert 1619, hier geduld en beschermd werden, en zedert 1795 en 1798 in alle burgerlijke voorrechten deelden, genieten alle dezelfde ongestoorde Godsdienstoeffening."

„ Voor de laatste staatkundige onlusten, was deze Staat eene uit zeven Provincien bestaande Republiek (tot welke nog eenige landschappen behoorden). Elke Provintie, ja zelfs bijna elke stemhebbende stad, kon men als een afzonderlijke Republiek aanmerken. De algemeene staatszaken, werden door de afgevaardigden der zeven Provincien ter vergadering der *Staaten Generaal* en *Raad van Staaten*, in den *Haage* bestuurd. Aan het hoofd der Burgerlijke en Militaire zaken stond een *Prins* van *Oranje-Nassau* (laatst WILLEM V.) als Erfstadhouder, Capitein Generaal en Admiraal van de Unie, Stadhouder van elk der bijzondere Provincien en President van den Raad van Staaten enz."

„ Na onderscheidene Staatsomwentelingen wordt thans de hoogste Magt uitgeoefend: 1. door een *Wetgevend Ligchaam*, den titel hebbende van *Hun Hoog Mogende, vertegenwoordigende het Bataafsch Gemeenebest*, en bestaande uit *negentien* Leden, voor den tijd van drie jaren verkozen en benoemd door de Leden van de Departementale Besturen in de volgende evenredigheid, te weten: door het Departement *Holland* zeven Leden, door dat van *Zeeland* één Lid, door dat van *Utrecht* één Lid en door ieder der overige Departementen twee Leden. Hun Hoog Mogende houden geene ruggespraak met hunne respective Depar-

tementen, beraadslagen over geene andere onderwerpen, dan over de zoodanige, welke haar door den *Raadpensionaris* worden voorgedragen, raadplegen uitsluitend over de Algemeene Begrooting van Staatsbehoeften en alle augmentatien van dezelve, welke haar door den *Raadpensionaris* worden voorgedragen, verleenen Gratie, Abolitie of Remissie van straffen, bekrachtigen Tractaten van Vrede, Alliantie en Koophandel, besluiten tot oorlogsverklaringen, en vergaderen tweemaal 's jaars, van 15 April tot 1 Junij, en van 1 December tot 15 Januarij. 2. De *Raadpensionaris* die Hun Hoog Mogende in alle zaken, het Gouvernement van den Staat betreffende, vertegenwoordigt, oefent daarenboven de *Uitvoerende Magt* uit in naam van Hun Hoog Mogende, hij wordt verkozen door de vergadering van Hun Hoog Mogende, voor vijf jaren en is altijd weder verkiesbaar. De eerste *Raadpensionaris* echter bekleedt zijn post van de invoering der Staatsregeling af tot aan het einde der vijf jaren na den vrede met *Engeland*. De *Raadpensionaris* oefent in geen geval eenige Wetgevende Magt uit; benoemt een Staatsraad, bestaande uit niet minder dan vijf en niet meer dan negen Leden, vraagt de consideratien en 't advis van dien Staatsraad over alle zoodanige zaken, als hij zal goedvinden, neemt geen besluit tot voordragt eener wet, dan na alvorens den Staatsraad deswegens te hebben geraadpleegd, hij heeft eenen Algemeenen Secretaris van Staat, belast met het contrasigneren van alle door hem uitgevaardigde Acten; voorts een Secretaris van Staat voor de Buitenlandsche zaken, een voor de zaken der Marine, een voor die van Oorlog, een voor de Binnenlandsche zaken, en een voor de Financiën, met een Raad van Financiën, bestaande uit drie adviserende Leden. De Raadpensionaris stelt aan alle Buiten. Ministers; alle Zee- en Land-

of-

officieren, alle Nationale Ambtenaren van den Staat, en alle Leden van Regtbanken, tot de zaken van het Algemeen Bestuur behorende; met uitzondering der Leden van het Nationaal Gerechtshof; hij beschikt over de Vloten en Legers van 't Bat. Gemeenebest, zorgt voor de veiligheid en waardigheid van den Staat, is belast met de Hooge Politie in de geheele Republiek, zoo wel in burgerlijke als kerkelijke zaken, heeft den titel van *Zijne Excellentie den Heere Raadpensionaris*, heeft het opperbestuur der Nat. Geldmiddelen, behaalt de vaste jaarwedden der Nat. Ambtenaren, en verleent pensioenen, alles volgens de bepalingen der Staatsregeling van 1805, voorts is er eene *Nation. Rekenkamer*, ten minsten uit vijf en op zijn hoogst uit negen Leden, en eene *Hooge Militaire Vierschaar*. Wijders behoudt bij provisie op den tegenwoordigen voet ieder *Departementaal Bestuur*, een *Departementaal Gerechtshof* enz. Eindelijk zijn er nog eene *Commissie van Superintendentie over den Nation. Waterstaat*, welke bestendig gepresideerd wordt door den Secretaris van Staat voor de Binnel. Zaaken, een *Raad voor de Aziatische Bezittingen en Etablissementen*, een *Raad voor de Amerikaansche Coloniën*, *Commissarissen over de Bataafsche Posterijen*, een *Committé tot de Groote* of *Haringvisscherij*, *Departementale Schoolbesturen* en *Schoolopzieners* en *Departementale Commissiën van Geneeskundig onderzoek en toezicht* enz.

Land en Zeemagt. In het jaar 1803, bestond de Bataafsche Armee (behalven de Fransche troepen, en die naar *Oost-* en *West-Indien* gezonden waren), uit 21460 man; en in 1800 rekende men de Bataafsche Zeemagt, op vijftien schepen van linie en tien fregatten, benevens een groot aantal kanonneerboten, en andere vaartuigen van oorlog."

„ *Verdeeling*: Het grondgebied der *Bataafſche Republiek in Europa*, wordt volgens de voorgemelde Staatsregeling, in de volgende agt Departementen verdeeld: als *Holland*, enz. het welk benevens de zeven overige Departementen vervolgens naauwkeurig beſchreven wordt.

MENGELINGEN, *door* Mr. WILLEM BILDERDIJK. *Derde Deel. Te* Amſterdam *bij* J. Allart, 1804. 174 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f* 2-12-:

Dit IIIde Deel der Mengelingen van den Puikdichter BILDERDIJK, in uitmuntendheid van ſtijl en zaken gelijk aan de beide vorigen, bevat in zich Dichtſtukken en Fabelen. De Dichtſtukken zijn: *Gezangen van* OSSIAAN. *De dood van* KUTHULLIJN. *De Slag van* LORA. Losſe Stukken: *De Arbeid. De Maaiers.* HERKULES *in de Wieg. Aan Mevrouw* ***. *De onderwerping eens Christens. Eens Grijsaarts Waarneming.* FLORIS *de vijfde. Aan een verouderend Meisje. Waarheid en Schijn. Aan mijne Vrienden.* KAREL *de vijfde. Uitboezeming. Graffchrift. Toewijding van mijne* URZIJN *en* VALENTIJN. *'t Geluk op Aard. Aan mijn' Broeder. Ten Feestdisch van Mevrouw* ***. OLDENBARNEVELD. HUIG DE GROOT. *In het Stamboek eener Hollandſche Dame. In een' Vriendenrol. Op mijn Afbeelding. Ter Verjaring enz. Op mijne Afbeelding. Op mijn Afbeeldzel. Verjaargroet.* Proeve van Fabelen: *De Opvoeding des Leeuwenwelps. De Hond. De Akker en de Dijk. De Diamant bij de Boeren. De Vos en de Hond. De jonge Hond. De twee Honden. Het Paard en de Stalknecht. De Wol-*

ven.

ven. Het getuigenis van een' Herdershond. De Paauw en zijn Vrienden. De Vogelen.

Wij willen van elks, naar onze gewoonte, het een en ander overnemen. Zie hier uit de Gedichten van OSSIAAN, de beschrijving van den dapperen KUTHULLIJN, Bladz. 15.

Nu stoof hij weêr naar 't dal. De klank der harnasplaten
Weêrgalmde aan wederzij' op 't wapen der soldaten.
Hem streefde, daar hij trad, de schrik des doods vooruit.
Aan Lodaas geest (*) gelijk, wen 't buldrend geluid
Van duizend stormen saam, die door elkander horten,
Om met vereend geweld hun dolheid uit te storten,
Het aardrijk daavren doet, en op de golven stuit,
Daar zijne ontzachbre vuist zijn nevelwolk ontsluit,
En slachting, dood, en pest, gebrek, en oorlogswoede
Door 't zuchtend volk verspreid, het voorwerp van zijn roede!
Hij zetelt op zijn wolk, verheven boven 't meir.
Zijn hand omvat zijn zwaard, of bliksemt met zijn speer.
De stormen staan in 't rond en wachten zijn bevelen,
Terwijl zij met hunn' adm zijn vlammend hoofdhair streelen.
De halfonthulde maan met heur bekrompen licht,
Verspreid een' doodschen glans op 't schrikbaar aangezicht.

Zoo

(*) Men zie de *Karrikthura.*

Zoo vreeslijk, zoo geducht, zoo ſchrikbaar t'allen Tijden,
Was dappre Kuthullijn in't oogenblik van ſtrijden.

Uit de losſe Stukken:

EENS GRIJZAARTS WAARNEMING.

Ik ben jong geweest, ook ben ik oud geworden.
Ps. XXXVII.

'k Was jong en draag nu grijze hairen,
Ik heb des werelds loop gezien.
'k Zag menigte van zielsbezwaren,
Die Deugd noch Wijsheid kan ontvlien.
'k Zag Throon en Rechterzetels beven.
'k Zag Dwazen tot gezag geheven.
'k Zag de onſchuld ſneuvlen op 't ſchavot.
'k Zag Waarheid, Recht en Wet verdrukken;
Den Roem, het loon van gruwelſtukken;
En 't Aardrijk leven zonder God.

Maar nimmer zag ik (ô mijn kinderen,
Herdenk dit, bloeiende, of in nood!)
Het goed door wel te doen verminderen,
Of 's braven afkomst zonder brood.
Maar nimmer opgehoopte ſchatten
Waarachtig heil of troost bevatten,
Ten zij er 't weldoen ſmaak aan gaf.
Maar nooit, wat wetloos was verkregen
Een ſchaduw dragen van Gods zegen,
Of dalen tot het Nakroost af.

'k Zag Monſters, die de borst doorboren
Die ze opgevoed, gekoesterd heeft;
Maar nooit een weldaad gaan verloren,
Waar aan geen eigen hoogmoed kleeft.
Ik zag de deugd van brave Vaderen

Een

Een' rijkdom voor hun kroost vergaderen,
Onroofbaar door het Aardſche lot;
En oudren weldaân, aan hun Neven
Met dubblen woeker weêrgegeven,
En rijk vergolden door hunn' God.

'k Zag nood en ramp ten hemel ſteigeren,
En wanhoop krijſchen om de dood;
Maar de Almagt troost noch redding weigeren,
Waar 't hart geloovig tot haar vlood.
Ik zag in 't midden der ellende
Dat God de zijnen nooit miskende,
Maar 't oog op hun behoefte ſlaat:
Dat hun, die anders niet verlangen
Dan van zijn goedheid af te hangen;
In de armoê geen gebrek ontſtaat.

Ik zag, dat Gods beloftenisſen,
Waar 't hart geloovig op verwacht,
Geen uitkomst, geen vervulling miſſen;
En wijsheid meer vermag dan kracht.
Ik zag, dat JEZUS *aan te kleven,*
Den ſtervling ook dit aardſche leven
Gerust en veilig door doet gaan:
Maar 'k zag den waan der Zelfverblinden
Nooit anders dan verwoesting vinden,
En ſteeds tot dwaasheid overſlaan.

Ik zag, dat lijden, dulden, dragen,
Wat de Almacht over ons gehengt,
Den prikkel ſtompt der felſte plagen,
En zeekre redding met zich brengt.
Dat, met een needrig zelfmistrouwen
Op God, en Hem-alleen, te bouwen,
't Geweld te loor ſtelt van 't Heelal:
En dat op rijkdom, Staatsvermogen,
Op Wijsheid of Geweld, te hogen,
Een voorbóê is van wiſſen val.

Ik

Ik zag de vrucht van 't menschlijk woelen,
En de Algenoegzaamheid van God:
Dat overvloed gebrek kan voelen,
En de Armoê juichen van genot.
'k Zag vlijt en ijver ingespannen
Het duurgezameld koren wannen,
En 't graan verstuiven met het kaf:
Maar 't halmtjen dat de nooddruft gaarde,
't Geen duizenden van oogsten baarde,
Wanneer Gods Almacht zegen gaf.

ô Riep ik toen, ô Alregeerder!
Rechtvaardig zijt Gij, wijs, en goed.
Bepaal mijn deel, ik vraag niets meerder:
In U besta mijn overvloed!
Ach! moeten mij de rampen drukken,
Ik wil voor uw bestemming bukken,
En gij verleent mij deze troost:
Dat wat uw gunst mij toe laat vlieten,
Mijn hart het dankbaar mag genieten,
En Gij mij zegent in mijn kroost!

Zie hier nog twee Bijschriften:

OLDENBARNEVELD (*).

Die staat, zie toe, dat hij niet valle!
Resol. van Holland, 13 Meij 1619.

De ervaren Grijzaart, die op Staatkunsts glibbrig pad
Van jongs met vasten voet en zonder wankler trad,
Dacht met zijn kortziende oog in 't Godsgeheim te dringen, En

(*) Men zie wat ik gezegd hebbe in het Buitenleven. *Aanteek.* bladz. 4. Men kan een groot en achtenswaardig man zijn en zich niet te min strafbaar misgrijpen.

En zwoer Gods vrijkeur af voor dien der ſterv-
lingen.
De Godheid zwijgt en duldt. Hij — maakt
zijn eigen lot,
Nu, niet voor 't kwaad beſtemd, noch in zijn
wil gebonden.
Wat was 't? Zijn deugd werd krank, zijn wijs-
heid waan bevonden,
Hij viel — en liet zijn hoofd ſtraffchuldig op
't ſchavot.

HUIG DE GROOT.

De fakkel van zijne Eeuw, wiens weérga nooit
verſcheen;
Wien niets te duiſter was dan 't Godsbeſluit al-
leen.

Omtrent de *Fabelen* verklaart zich de Dichter, dat hij die niet voor de Kindsheid geſchikt houdt; zij behooren tot het onderwijs des Jongelings, dan; als men hem bij de intrede van zijne baan het menſchelijk leven moet leeren kennen. — Maar het is de Ouderdom, die rijk in ervaring, en arm in werkzaamheid, met genoegen terug denkt, en, als op 't einde van de reis des levens, 't geen hij of toevallig vergaârd, of met ſchade en arbeid gekocht heeft, vermaak ſchept uit te ſtallen of na te tellen.

Des Dichters Fabelen zijn dus ook niet voor Kinderen, ook zijn zij in proza, niet in verzen. Tot een voorbeeld diene deze:

DE AKKER EN DE DIJK.

„ Een akker had de zee ten Westen, en ſtond ieder oogenblik bloot voor hare overſtroomingen. Zijn Eigenaar lei er een Dijk voor, die het land voor

voor de baren beſchuttede, en de akker had ruſt en zekerheid. Nu was hij op zijn' tijd met rijpende oogſten bedekt, en de Naburen benijdden hem. Maar aan den voet des Dijks wiesſen grasbloemen in menigte: dezen beklaagde zich, dat de hoogte des Dijks hun den vrijen toevloed des Westenwinds onderſchepte. „ Hoe kunnen wij bloeien (zeiden zij)! ó dat wij dien haatlijken Dijk kwijt waren, wij zouden het gantſche veld met onze ſpruitjens bedekken, en geheel de akker zou weldra een volkomen bloemhof worden." — Nu ſtormde 't uit het Noordwesten, en de hemelhoogе golven ſloegen over den Dijk op den akker. „ Zie daar (riep men) hoe nutloos de dijk is! Hij is tegen de zeebaren aangelegd en bevrijdt er ons niet van; en tevens ontneemt hij ons den verkwikkenden Westenwind, waardoor wij leven en bloeien moeten. Weg met hem!"

„ De Eigenaar was niet van dit gevoelen, maar verhoogde den dijk om zijn' akker zekerder te ſtellen. Nu was het een nieuw en nooitrustend geſchreeuw. Niet de grasbloemen alleen, maar ook 't graan begon met haar te roepen: „ Ja, hij beneemt ons den Westenwind! ach, dat we van dien nutloozen, dien haatlijken Dijk bevrijd waren!"

„ De Dijk ondertuſſchen ſtond vast; maar wat gebeurt er? Een hoop Mollen ondergraaft hem; het zeewater vindt een open en dringt er door heen; hij bezwijkt eindelijk en ſtort in, en de Oceaan ſtreeft met losſen teugel door de opening. De akker is overſtelpt, in een oogwenk, geplonderd, vernield, en voor altijd bedorven, en grasbloem noch korenhalm erkennen de plaats meer waar zij ſtonden. Een handvol vlotgras alleen, op de baren dobberende, riep uit: „ hadden wij den Dijk ſlechts weêrom."

„ Een voorbijvliegende Zwaluw zag en hoorde dit:

dit: „ *Sero sapiunt Phryges.*" riep hij uit; want, Lezers, het was een bereisde vogel, die talen verstond."

NIEUWE ZEDELIJKE VERTELLINGEN, door J. F. MARMONTEL. *Uit het Fransch vertaald. Tweede Deel. Te* Leijden *bij* P. H. Trap, 1805. 308 *Bladz. Octavo. De prijs is f* 1-16-;

In dit tweede Deel der Nieuwe Zedelijke Vertellingen van MARMONTEL vinden wij vijf verhalen in denzelfden bevalligen leerzamen smaak, als die welke in het eerste Deel voorkomen; onder deze *Rubrieken*: I. *Zoo moest hij handelen.* II. *De herdenkingen in het hoekjen van den haard.* III. *De Schippers van Befons.* IV. *Menschlievendheid en vriendschap, of de goedhartige Bretagnier.* V. *De twee aan elkander onbekende gelieven.* Dezelve zijn wel niet allen van dezelfde waarde, maar hebben toch allen hare bijzondere bevalligheid, en zijn vol menschenkennis en wijsgeerte. Dewijl zij doorgaans te lang zijn, om er een Uittrekfel van mede te deelen, en het kleed der geschiedenis ook in der daad het geringste is, in soortgelijke geschriften, wanneer zij goed geschreven zijn, niettegenstaande, helaas! de meeste Lezers, bijzonder de jonge lieden, zich daar mede vermaken, terwijl zij het ligchaam van goede zedekundige aanmerkingen niet opmerken, willen wij hier slechts een Karakter overnemen, van eenen eigenbaatzuchtigen rechtsgeleerden, zoo als die Bladz. 209, dus door MONTALDO aan zijnen weldoener FLEMER geteekend wordt:

„ De Rechtsgeleerde, bij wien ik mijn intrek nam,

nam, Mijn heer DE FERBOIS genaamd, was een man van een koele deftigheid, van eene onveranderlijke kalmte, en bezat die doffe ongevoeligheid, welke zich noch door den voorſpoed, noch door den tegenſpoed van anderen in hare rust geſtoord voelt. Hij had reeds zedert het afgelopen jaar twee honderd pleitgedingen gevoerd, en dagelijks keerde hij, na over het lot van twee familiën beſlischt, na de eene verrijkt, en de andere ten ondergebragt te hebben, gerust en bedaard tot de zijnen te rug, als of hij een luchtjen geſchept had. „ Wat zoudt gij dan van mij willen hebben?" vroeg hij aan tafel. „ Dit is het lot der pleitgedingen, dat zij op een en denzelfden dag gelukkigen en ongelukkigen maken: men moet zich hier aan wel gewennen. Een Rechter is even als een Heelmeester, en hij zou geen vaste hand hebben, indien hij ligt te bewegen was." Ik ſtond over deze redeneringen getroffen, en maakte daaruit alleen het beſluit op, dat ik een ſlegt Rechter zijn zou."

„ Mijnheer RAPIN, de Secretaris, in wiens ſchool men mij gezonden had, was ook met eene wonderlijke hardheid van ziel begiftigd, maar vereenigde daar mede ruwheid, en deze barsheid van aart en taal, waarvan hij zich omtrent de *Cliënten* bedlende, noemde hij volmaaktheid. Ik werd er twee of drie maanden bedrogen."

„ Mijn aanhoudend geduld waarmede ik het werk dat hij mij gaf, voortzette, mijne naauwkeurigheid om het in orde te brengen, mijne zedigheid en leerzaamheid om mij aan zijne inlichtingen te onderwerpen, de hulp en mogelijk het voordeel dat hij daaruit trok, hadden mij zijne genegenheid doen winnen, en bij de geringe blijken van goedheid, waarmede M. DE FERBOIS mij van tijd tot tijd vereerde, hield ik mij van de goede getuigenisſen verzekerd, welke M. RAPIN hem van mij geven zou."

„ De-

„ Deze laatſte nam maandelijks uit een meer of min vol koffertjen, het geen mij, zoo als bij zeide, toekwam, en dat gering loon voldeed mij zoo wel, dat ik zeer wel te vreden was. Dit echter bekommerde mij, dat ik zomwijlen hoorde, dat de beſluiten door den verſlag doender, uit mijne afſchriften getrokken, geheel ſtrijdig waren met het geen het verſtand mij had voorgeſchreven. Ik beklaagde mij hier over aan D'ALEMBERT, die mij aanhorende, glimlachte. — Ik gaf mijne verwondering daar over aan M. RAPIN te kennen. „ Waar bemoeit gij u mede," vroeg hij bars aan mij? „ wanneer gij een pleitdooi uitgepluisd, en het dan verder aan den Rechter overgelaten hebt, dan hebt gij uwen taak volvoerd, en gij moet er dan niet meer aan denken. De zaken hebben zoo veele gedaanten, men kan de wetten uit zoo vele verſchillende gezichtspunten beſchouwen. En daarenboven wat is er aan gelegen, naar welke zijde de ſchaal van den Rechter overſlaat en wat het lot van het Pleitdool zij? Verlies of winst, alles wordt bij den afloop van het jaar in de ſom van het gemeenebest gelijk: er gaat geen penning verloren, en de pleitdooijen zijn, als men het wel inziet, niet anders dan een middel tot omloop."

„ Ik bouwde niet ſterk op deze les van mijnen Meester. Dat ſpel van *kruis of munt* omtrent het lot der pleitdooijen en die omloop van winst of verlies, dit kwam op hetzelfde uit, deed in mij eenigzints de achting voor hem verminderen, en korten tijd daarna, leerde ik hem volkomen kennen."

„ Door het voeteuvel aangetast, en daardoor genoodzaakt zich ſtil te houden, was hij verpligt mij eenigen tijd aan mij zelven te moeten overlaten, te midden der pleitende partijen. Hij was hier over in onrust. Dagelijks moest ik hem van mijne verrichtingen en van het gehoor, dat ik ver-

leend had, bericht geven, maar ik bemerkte, dat hij omtrent iets bekommerd was, waarover hij zich niet wilde uitlaten. Eens, nadat hij een belangrijk uittrekſel, dat ik hem ter hand ſtelde, had nagezien, zeide hij tot mij: „ dit is alles zeer wel, maar hebt gij de partijen gezien?" — Ik antwoorde: „ ja!" — „ Wel nu?" — „ Ik heb ze beiden met oplettendheid aangehoord!" — Wel nu?" Zij zijn over mijn onthaal voldaan, te vreden vertrokken." — En is dit alles?" — „ Ja, Mijn heer! Ik heb hun gezegd dat zij zich bedaard moesten houden, en dat ik hunne zaak zeer ſpoedig zou afdoen." — „ Maar in de daad nu verwonder ik mij niet, dat ieder een te vreden vertrekt. Op zulk eene wijze zou er niet een zijn die"... Bij deze woorden zweeg hij ſtil, en na zich eenige oogenblikken bedagt te hebben, zeide hij, „ die zaak heeft geen haast, laat ons daarmede wachten. Zie hier is er eene, waartoe meerder ſpoed vereischt wordt. De pleitende partijen voor en tegen hebben mij verzogt te ſpreken. Ik zal ze bij u zenden. Hoor hun aan, beloof niets, en toon u zoo toegevend niet, gij zult mij daarna zeggen, hoe zij zich gedragen hebben."

„ Zij kwamen, ik hoorde ze met geduld, maar koel aan, zoo als RAPIN mij dit voorgeſchreven had, en eene hunner meer dan de andere over dit koel onthaal ontrust, liet op mijn bureau een rol met goud leggen, welke ik niet eerder bemerkte voor dat de *Cliënt* reeds lang vertrokken was. Dit nam ik voor eene belediging op, en ik begaf mij naar mijnen zieken om hem de ondergane belediging te verhalen."

„ RAPIN zag mij met een lagchend wezen en met eene gekſcheerende lach aan, die mij niet veel goeds voorſpelde. Gij hebt voorwaar reden om u als beledigd te beſchouwen! Die pleiter is een gek, een onbeſchaamde!... Geef mij zijn goud, en indien

dien hij slechts bij mij durft komen, dan zal ik hem lustig doorhalen en bestraffen." — „ Zeg hem toch vooral," hernam ik, „ dat ik de belediging, welke hij mij aandeed, niet spoedig genoeg bemerkte." — „ Ik zal niet in gebreken blijven." — „ Dat ik hem achterna gelopen heb." — „ Zeer wel." — „ Dat ik hem terug geroepen heb." — „ Ongetwijffeld." — „ En dat ik, indien ik geweten had, waar ik hem aantreffen kon, hem zijn onbeschaamd geschenk voor den neus zou geworpen hebben." — „ Dit alles zal ik hem zeggen." — „ Men moet zelf eene laage ziel hebben," vervolgde ik, „ indien men er eene bedorvene en omtekopene in den Secretaris van een Rechter onderstelt!" — „ Gij hebt gelijk," zeide RAPIN, „ dit schreeuwt om wraak, en wij zijn van zulk een gestel niet, om zulke beledigingen te kunnen verdragen. Maar laat mij alleen, de pijn is weder in zijn aanval, en ik behoef mijn bloed niet in vuur te zetten."

„ Ach! die listige RAPIN," — zeide PLÉMER! ik wil wedden dat hij met u den gek gestoken en de rol goud zelf gehouden heeft." — Ik had daaromtrent ook eenig vermoeden," hernam MONTALDE, „ en ik stelde mij voor, om van den pleiter te vernemen of hij het hem terug gegeven had. Maar RAPIN, die hieromtrent geene nadere inlichting begeerde, voorkwam mijn onderzoek. Den volgenden morgen toen ik Mijn heer DE TERBOIS mijn verricht werk aanbood, ontving hij mij met eene innemender en vriendelijker houding dan naar gewoonte. „ Mijn heer MONTALDE!" zeide hij tot mij, „ ik ben over uwen aanhoudenden vlijt volkomen te vreden, maar gij zijt nog een nieuweling in de zaken! De goede M. RAPIN heeft geen tijd gehad om u genoegzaam daartoe te vormen; hij is ziek en om zijne plaats te vervullen, behoef ik een rijper en meer onderricht man, dan gij zijt kunt.

kunt. Het ſpijt mij, ik bemin uwe bekwaamheden en zeden. Ga, vertrouw op mij, ik zal u voorthelpen en van u de beste getuigenisſen geven."

„ Ik vertrok, zonder eenig verdriet te koesteren omtrent de verlating dezer ſchool, maar overtuigd dat een booze geest zich met mij vermaakte, om mij weer in den afgrond te ſtorten, waar uit ik mij redden wilde."

Zulke en dergelijke teekeningen merke men zich op onder het lezen van dit Werkje, en pare die met de ſchoone zedelesſen, welke de Schrijver overal mededeelt, en men zal het met nut en voordeel lezen.

LETTER-NIEUWS.

HERINNERING AAN LEERAARS EN ONDERWIJZERS IN DEN GODSDIENST BIJ DE NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK.

Daar de Werkjes van

A. BRINK, *Handleiding voor mijne Leerlingen*, 4de Druk.
— — — *Onderwijs in den Godsdienst*, 9de Druk.
— — — Idem verkort, 11de Druk.
— — — Idem met eenige uitgedrukte Schriftuurplaatzen vermeerderd, 5de Druk.
— — — *Onderwijs in de Geſchied. van het O. Verbond*, 3de Druk.
— — — Idem ——— *N. Verbond*, 3de Druk.

van dag tot dag meer algemeen in de Catechiſatien en Huisſelijke Oeffeningen beginnen gebruikt te worden; zoo maken derzelver Drukkers C. van Sligh en J. W. Brouwer, te *Leeuwarden*, bij dezen bekend, dat zij, behalven bij hen, ook in getale ten allen-tijde te bekomen zijn te *Groningen* bij A. Groenewolt, te *Amſterdam* bij A. B. Saakes en J. van den Burgh en Zoon, te *Utrecht* bij G. T. v. Paddenburg en Zoon, te *Leijden* bij D. du Mortier en Zoon en te *Dordrecht* bij A. Blusſé en Zoon, om derzelver verkrijging gemakkelijker en ſpoediger te maken. — Tot dat einde wordt dit ter kennis der daarbij belang hebbenden bekend gemaakt, en niet

zoo

zoo zeer om ze aanteprijzen, daar ſlechts een oppervlakkige beſchouwing derzelve elk, die op ware Godsdienst-kennis prijs ſtelt, leert, dat daarin zoo wel de Christelijke Geloofs- en Zedeleer, als de Geſchiedenisſen van den Bijbel niet alleen zuiver, duidelijk en nadrukkelijk overeenkomſtig de behoeften van onzen tijd, maar ook van derzelver leerzamen, heiligenden en vertroostenden kant, op eene zuivere uitmunnende wijze worden voorgeſteld.

Bij W. Brave, Boekverkooper op den Nieuwendijk, ſchuins over de Ramskooy, te *Amſterdam*, wordt heden uitgegeven: *Bibliotheek van Theologiſche Letterkunde*, 3de D. No. 4. De Recenſenten van dit zoo zeer gezocht wordend Maandwerk gaan in dit Nommer op hetzelfde voetſpoor voort vrijmoedig te beoordeelen de volgende werken: *Proeve eener verklaring van Jeſaias* LII: 13—15 en LIII. — *Verſtrooide Gedachten*, 3de Stukje. — *Bijdragen tot Bevordering van Waarheid en Godvrucht*, 2de Deel 1ſte Stuk. — VAN STAVEREN, *over het Lijden van J. C.* — J. V. EIJK, *over het ſtilſtaan der Zonne, ten tijde van* JOSUA. — PERPONCHER, *aan de lieden der beſchaafde wereld.* — *Hiſtorie der oude en nieuwe Herenhutſche Secte enz.* — *Errinnerungen an* H. V. ALPHEN. — VAN ALPHEN, *letterkundige Geſchiedenis van den Catechismus.* — *Algemeen berigt aangaande de Hervormde Kerk te Groningen.*

II. A. KLUIT, *Hiſtorie der Hollandſche Staatsregeering tot aan het jaar* 1795. in gr. 8vo. 5de of laatſte Deel. De geleerde Autheur handelt in dit Deel, over het zoo weinig bekende *Dominale Staatſtelſel*, en het daarop gebouwde en zich allengskens vaster zettende *leenroerige Stelzel*, en tracht door overtuigende bewijzen vele voorvoordelen in de geſchiedenis Staatkundige wereld weg te nemen of te overwinnen.

III. Best Groot zwaar Misdruk te koop voor contant geld à 64 Stuivers de Riem. NB. de Brieven Franco.

Heden komt van de Pers bij de Boekverkoopers Cornel en van Baalen, en is alom bij de voornaamſte Boekverkoopers te bekomen: Een geheel nieuw Werk, getijteld: *Gods Grootheid, uit de Werken der Natuur betoogd in eene Redevoering*, uitgeſproken op 't Genootſchap *Verſcheidenheid en Overeenſtemming* te *Rotterdam*, door N. VAN DER HULST: waar achter eenig *Mengelwerk* van denzelfden Auteur, als onder anderen: *Drie Avond-Wandelingen* of *Geſprekken tuſſchen* EUPHILUS *en* ELISE. — *Alleenſpraak tuſſchen* PHILANDER *en* LUCRETIA. — *Gods Heerlijkheid*, een Dichtſtuk. — *De Vrek.* —

De Verkwister. — *Het geluk van het Middelmatig Leven*, enz. in gr. 8vo met Silhouet en pl. de prijs is *f* 2 — : —

Op verlangen van vele Ouders en Kindervrienden, ziet thans bij W. van Vliet, Boekhandelaar te *Amſterdam*, het licht, en is mede alom bij zijne Correspondenten in de Bataafſche Republiek te bekomen: *Vervolg* en *Tweede Vervolg* van J. G. TRIMOLTS *merkwaardige Voorbeelden ter bevordering der Kennis van de Zielsvermogens der Dieren, voor de meer gevorderde jeugd en weetgierige beminnaars van Dieren.* Met deze beide Vervolgen, die elk 18 Stuivers kosten, is nu dit ganſche zoo aangenaam als nuttig Werkje, het welk men compleet voor *f* 2-16 — bekomen kan, voltooid; terwijl men in het zelve niet ſlechts alles bij een vindt, wat ons met de vermogens, de werkzaamheden, de zoogenaamde deugden en ondeugden, de beſtemming en de nuttigheid der dieren voor den mensch, mitsgaders met de pligten, die de mensch jegens deze ſchepſels te betrachten heeft, kan bekend maken; maar dit Werkje, de Dieren ſteeds met den Mensch vergelijkende, zelfs de menſchenkennis, ten uiterſte bevordert en dus zoo wel door bejaarden als door de ontluikende jeugd dient gelezen te worden.

Te *Amſterdam* bij P. G. en N. Geijsbeek, Boekverkoopers op de Lelijgragt, bij de Keizersgragt, wordt uitgegeven: *De ongelukkige Timmerman, of de wreede Capitein; zijnde een waarachtig Verhaal van de nooitgehoorde wreedheid, geoefend tegen de Perſoon van* R. PARKER, in 8vo. à 5 Stuivers. Als mede *de zeldzame Levensgevallen van een Waterlandſche Boerin*, behelzende *hare geboorte, opvoeding, wonderlijke ontmoetingen, rampſpoeden* en *eindelijk haar gelukkig Huwelijk met een rijk Koopman, enz.* à 6 Stuivers.

BEKENDMAKING
van het Nederlandsch Zendeling Genootſchap te Rotterdam.

De jaarlijkſche algemeene en buitengewone Vergaderingen van het Nederlandsch Zendeling Genootſchap, zijn als gewoonlijk dit jaar weder te *Rotterdam* gehouden, op Dingsdag den 6den Aug. en volgende dagen, onder het Voorzitterſchap van D. H. PAUW, Pred. te *Breda.*

Bij gelegenheid der algemeene Vergadering, op Don-

Donderdag den 8ſten Aug. daar aan volgende, is de openbare Redevoering in de Waalſche Kerk gedaan, door het beſturend Lid, D. F. VAN GOGH, Pred. te *Schiedam*, naar aanleiding van *Pred.* IX: 10*a*. welke Leerrede ſedert door den druk algemeen is geworden.

Tot Beſtuurders zijn voor den tijd van vier jaren, in de plaats der aftredende, aangeſteld, de volgende Leden:

T. HOOG, Pred.
P. G. SPRENGER VAN EIJK, Pred.
M. W. VAN IJSSELSTEIN
G. W. J. BONNET, Pred.
} te *Rotterdam*.

H. H. TEN OEVER, Prof. te *'s Bosch*.

BERN. VAN MARKEN, Pred.
H. VAN IJSSEL GROOTHUIS, Pred.
} te *Hoorn*.

F. L. ABRESCH, Pred. te *Ijſſelſtein*.

A. DRIJFHOUT, Pred.
Z. PASPOORT
} te *Middelburg*.

M. EPPENS, Pred.
C. JONGSMA, Pred.
} te *Leeuwarden*.

G. KUIPERS, Pred. te *Dordrecht*.
J. VAN BOSVELD, te *Schoonhoven*.
J. H. LOTZE, Prof. te *Franeker*.
J. J. DERMOUT, Pred. in *'s Hage*.
J. P. SPRENGER VAN EIJK, Pred te *Vlaardingen*.
L. SLOTEMAKER, Pred. te *Middelhaarnis*.
L. VOGELENSANK, Pred. te *Rhoon*.
W. F. WEIJERS, Pred. te *Voorſchoten*.
W. SANDERS, Pred. te *Vollenhoven*.
F. PLEITE, Pred. te *Dreiſchor*.
A. OFFERS, Pred. te *Ritthem*.

Alle de genen welke als medewerkende of contribueerende Leden, tot het Genootſchap willen toetreden, of zich de belangens van hetzelve op eenigerhande wijze aantrekken, gelieven zich daar toe bij deze, of bij een der aangebleven Beſtuurderen aan te melden.

VERVOLG VAN HET PROGRAMMA DER BATAAFSCHE MAATSCHAPPY: *Tot Nut van 't Algemeen.*

Eindelijk bleek uit de ingekomene Stemmen, dat de Maatschappij, ter beantwoording tegen den 1sten van Louwmaand 1807. verkozen had opgegeven:

1. *In hoe verre is het geöorloofd den naasten in deszelfs daden en handelingen te beöordeelen? Wanneer is het geöorloofd, zijne overwegingen deswegen, aan anderen mededeelen? In hoe verre is men verpligt, daartoe verzocht wordende, aan dit verzoek te voldoen? Wat behoort men verder in acht te nemen, als men den naasten beöordeelt, om niet tot kwaadspreken te vervallen? En eindelijk: welke zijn de geschiktste hulpmiddelen, om deze ondeugd aan anderen af te wennen?*

Met de beantwoording van het zamenstel dezer vragen wordt bedoeld: tegen te gaan het ligtvaardig en zonder genoegzame kennis van zaken; zonder het in acht nemen van gebeurtenissen, omstandigheden, betrekkingen, en natuurlijke neigingen van bijzondere personen, beöordeelen der daden en bedrijven van anderen; en dat onnadenkend in het openbaar berispen van dezelven, waar door men niet zelden tot kwaadspreken vervalt en menigmalen de welvaart en rust des naasten ondermijnt.

De Verhandeling deze beantwoording zullende bevatten, moet in eenen gemeenzamen stijl geschreven, en, zoo veel doenlijk, met voorbeelden uit het dagelijksche leven opgehelderd worden; altyd in het oog houdende voor wien en voor welke vatbaarheid dezelve gevorderd wordt. In dezelve moet tevens gevonden worden een betoog, uit voorbeelden en gevolgen opgemaakt, dienende,

om

om aantetoonen, hoe lastig, onbetamelijk en schadelijk het zij, zich te bemoeijen met eens anders zaken, zonder daartoe geroepen te zijn; en tevens, wat al nadeelige gevolgen onrijpe nieuwsgierigheid, praat- en vertelzucht dikmaals hebben.

2. *Welke zijn de genoegens, verbonden aan de tevredenheid met den ſtaat, waarin de Voorzienigheid den mensch geliefde te plaatſen? en welke middelen zijn niet alleen voor hem geöorloofd, maar ook lofwaardig, om in denzelven de verbetering van zijn lot en dat van zijn Huisgezin te bevorderen?*

Met het opgeven dezer Prijsſtoffe wordt bedoeld; het verkrijgen van een Stukje, bevattende aanwijzingen, uit onderſcheidene gezigtpunten opgemaakt, van de velerhande genoegens, welke in elke ſtaat en ſtand in dit leven, al behooren dezelve ook onder de minstaanzienlijken, te ſmaken zijn; een betoog, dat, wanneer men maar eerst verſtandig bepaald hebbe, wat wezenlijk genoegens zijn, elk, mits hij zorge drage, ontevredenheid uit zijn hart te bannen, en zijne begeerten niet verder uitſtrekke dan tot het voor hem verkrijgbare en nuttige, zijn aandeel daar van, tot bevordering van het geluk zijns levens genieten kan.

Men verwagt de beantwoording dezer Prijsvrage, of, in zamenſpraken, waarin men, omtrend het onderwerp, verſchillend denkende menſchen doe optreden, om alzoo de waarheid der zake, het meest in het oog lopende te doen uitkomen; — of, in eene Volks-Roman, de geſchiedenis van een of meêr perſoonen, of wel, die van een huisgezin voorſtellende. In alle gevallen moet de beantwoording dezer vrage, geſchreven worden in eenen vloeibaren, en gemaklijk volgbaren ſtijl.

3. *Welke zijn de gevolgen der onmatigheid in het gebruik van ſpijs en drank?*

Met het opgeven dezer Prijsvraag bedoelt men

te verkrijgen: een Stukje, bevattende levendig en treffend geſchetſte Tafereelen of voorbeelden, het zij ontleend uit wezenlijke voorvallen in het dagelijksch leven, het zij denkbeeldige, uit mogelijke, of ook verſierde geſchiedenisſen; ſtrekkende, om, op eene bevattelijke en indrukmakende wijze, de zoo ſchadelijke, de gezondheid, zeden, welvaart en het waar geluk des levens verwoestende gevolgen van alle onmatigheid in het gebruik van ſpijs en drank, inzonderheid die van het misbruik van ſterken drank, aantetoonen; waar bij tevens nadruklijk worde aangewezen: het wanzedelijke en nadeelige van vloeken en vechten, welke beiden uit het voorvermelde zoo menigmalen voortvloeijen, ja daar mede, als naturelijk verbonden gaan.

4. *In hoe verre is ſcherts en losſe boert in de verkeering met elkander geoorloofd? Hoe ver kan, en mag dezelve gaan?*

Men beoogt door de beantwoording dezer Prijsvrage te bekomen: Een Leesboek, ſtrekkende, om, bij de aanwijzing van het in dezelve genoemde, aantetoonen het ſmakelooze, voor de gezellige verkeering lastige, en vooral voor de zeden verderfelijke van dubbelzinnige, zoogenoemde ſcherts en losſe boert, welke zoo ligt tot vuile redenen overſlaan; bevattende daar bij eene handleiding tot verbetering van den ſmaak des zoogenoemden gemeenen mans (voor wien het bedoelde Stukje in de eerſte plaats moet geſchreven worden, ofſchoon het zoo behoore ingerigt te zijn, dat het voor lieden van allerleiën ſtand en rang kan dienen) — en zulks door de opgave van geestige en aardige gezegden, uit de beste Schrijvers ontleend.

De Maatſchappij biedt op ieder dezer Prijsſtoffe haren gewonen Gouden Eerepenning, aan den Schrijver aan; welke geoordeeld zal worden, dezelve het best

en

en voldoende beantwoord te hebben; voorts een Zilveren, ingeval eene tweede de eerste of met Goud bekroonde, geacht zal worden zeer nabij te komen.

Ieder die naar den prijs wil dingen, zal zijne Verhandeling in het Neder- of Hoogduitsch, mits met Italiaansche letteren geschreven, en niet uitgebreider, dan voor acht vellen Letterdruk toereikend is, *vóór* of *op den eersten van Louwmaand*, der daar bij vermelde jaren, vragtvrij moeten bezorgen, onder het Adres van den Algemeenen Secretaris der Maatschappij, ter Vergaderplaats van het Hoofdbestuur, in de gewezene Kerk *de Zon*, op den Cingel, bij de Blaauwburgwal, te *Amsterdam*.

Op last der Maatschappije,
HEND. RAVEKES,
Secretaris.

SYNODE VAN GELDERLAND.

De Synodus van *Gelderland*, dit jaar gehouden te *Arnhem*, den 14den Aug. en volgende dagen, is door D. VAN HERWERDEN, Pred. te *Zutphen*, als Præses van het voorige jaar, met een gepast gebed geopend.

In deze hooge Kerkvergadering waren als Gecommitteerden tegenwoordig:

Uit de Eerw. Classis van *Nijmegen*.

De BB. H. J. VAN WIJCK, Pred. te *Nijmegen* en J. GROLL, Pred. te *Bemmel*, als Secundus van s. VAN DER MEER, Pred. te *Altforst en Appeltern*; benevens de BB. B. CRIJNEN en G. H. DE RANITZ, Ouderll. te *Nijmegen* en *Lenth*.

Uit de Eerw. Classis van *Thiel*.

De BB. J. A. F. MONHEMIUS en D. VAN DER LOO, Pre-

Predikk. te *Zoelen* en *in de Avezathen*; benevens de BB. G. J. VAN EISDEN, als sec. van Dr. B. HOGENDIJK en D. TEIJNK, Ouderll. te *Thiel* en te *Echteld*.

Uit de Eerw. Clasis van *Zalt-Bommel*.

De BB. P. HONDIUS en P HOUTMAN, Predikk. te *Gellicum en Renooy* en te *Driel*; benevens de Br. A. VAN DOELAND, Ouderl. te *Renooy*.

Uit de Eerw. Clasis van *Zutphen*.

De BB. J. NOORDINK en R. A. J. SNETHLAGE, Predikk. te *Zutphen* en *Dinxperlo*; benevens de BB. J. HOGEWEG en W. C. DE BANK, Ouderll. te *Lochem* en *Doesburg*, en van wegens de Kerkenraad van *Zutphen*, H. WEENINK, Ouderl. der Gemeente aldaar.

Uit de Eerw. Clasis van *Overveluwe*.

De BB. J. C. BOOT, als sec. van A. VAN DEN BERG en D. W. MUIDERMAN, Predikk. te *Arnhem* en te *Hall*; benevens de BB. R. VAN RUIVEN en A. Z. ZADELHOFF, Ouderll. te *Arnhem* en te *Wageningen*.

Uit de Eerw. Clasis van *Nedervelúwe*.

De BB. J. W. VAN GOENS loco G. H. HEIN, en A. MOOIJEN, Predikk. te *Elburg* en te *Oldebroek*; benevens de BB. W. STRAATMAN, als sec. van H. A. WIJNE en J. VAN KORLAAR, Ouderll. te *Elburg* en te *Nijkerk*.

Uit de Eerw. Clasis van *'s Hertogenbosch*.

De BB. W. C. VAN MAANEN en J. VAN HEUSDEN, Predikk. te *'s Hertogenbosch* en *Hilvarenbeek*; als mede de BB. G. STERK en C. VAN HEUSDEN, Ouderlingen in *'s Hertogenbosch* en *Hilvarenbeek*.

Uit de Eerw. Clasis van *Peel en Kempeland*.

De BB. A. H. ROSS en TH. ROSS, Predikk. te *Deurne* en *Veghel*; benevens de BB. G. VAN NOUHUIS en A. LOSECAAT, Ouderll. te *St. Oedenrode* en *Eindhoven*.

Uit de Eerw. Clasis van *Maastricht*.

Verscheen niemand dan D. J. VERLOREN, Prof. en Pred. te *Maastricht*.

Voorts

Voorts zijn in deze Vergadering tegenwoordig bevonden de Hoog Eerw. Heeren Deput. Sijnodi:

DD. A. B. BOONEN, Pred. te *Nymegen*. Y. VAN DER LEEDEN, Pred. te *Ijzendoorn*. G. W. BECKING, Deput. Pred. te *Beest*. C. H. VAN HERWERDEN, Pred. te *Zutphen*. J. VELTMAN, Pred. te *Arnhem*. L. BOUMAN, Pred. te *Harderwijk*. P. HAACK FORSBORG, Prof. en Pred. te *'s Hertogenbosch*. A. J. GIJSING, Pred. te *Hees* bij *Leende* en J. VERLOREN, Prof. en Pred. te *Maastricht*.

Tot Moderatoren zijn verkoren:

DD. J. C. BOOT, *Præses*.
H. J. VAN WIJCK, *Adsessor*.
D. VAN DER LOO, *Scriba*.

Hier op zijn in de Vergadering binnengeleid J. F. W. VAN SPAAN TOT BILJOEN, Lid van het Departementaal Bestuur van *Gelderland*, door het Gouvernement tot Commissaris Politiek gecommitteerd, en de Heer Mr. R. J. BOURICIUS, Lid van den Magistraat van *Arnhem*; eindelijk ook de BB. Correspondenten uit de andere Sijnoden.

Uit *Zuid-Holland*.

D. A. HAVERKAMP, Pred. te *Benthuizen*.

Uit *Noord-Holland*.

D. D. HUPKES, Pred. te *Oosterblokker en Westerblokker*.

Uit *Utrecht*.

D. R. VAN OOSTERHOUT, Pred. te *Abcoude*.

Uit *Friesland*.

D. H. H. J. A. STERRINGA LEMKE, Pred. te *Roordahuizen*.

Uit *Overijssel*.

D. F. C. IMMINK, Pred. te *Deventer*.

Uit *Stad en Lande*

D. D. L. TIGLER, Pred. te *Wirdum*.

Uit *Zeeland* was eene Copie der Acte van de laatstgehoudene Coetus ingekomen.

Na den afloop der werkzaamheden van deze Synodus, zijn ter waarneming der Synodale Commissien benoemd: Als

Als Deputaten continueeren:

Uit *Zutphen*. D. C H. VAN HERWERDEN, Pred. te *Zutphen*.

Uit *'s Hertogenbosch*. D. P. HAACK FORSBORG, Pred. te *'s Hertogenbosch*.

Op nieuw zijn aangesteld:

Uit *Nijmegen*. D. H. J. VAN WIJCK, Pred. te *Nijmegen*.

Uit *Thiel*. D. HANSSEN DE ROOIJ, Pred. te *Maurik*.

Uit *Bommel*. D. P. HONDIUS, Pred. te *Gellicum en Rhenoij*.

Uit *Overveluwe*. D. A. VAN DEN BERG, Pred. te te *Arnhem*.

Uit *Nederveluwe*. D. J. W. VAN GOENS, Pred. te *Elburg*.

Uit *Peel en Kempeland*. D. A. H. ROSS, Pred. te *Deurne*.

Uit *Maastricht*. D. J. A. DE ROUVILLE, Pred. te *Maastricht*.

Tot Correspondenten zijn benoemd.

Naar *Zuid-Holland*.

DD. J. NOORDINK, sec. R. A. J. SNETHLAGE.

Naar *Noord-Holland*.

DD. J. C. BOOT, sec. D. MUIDERMAN.

Naar *Utrecht*.

DD. A. H. ROSS, sec. J. VERLOREN.

Naar *Friesland*.

DD. P. HONDIUS, sec. P. HOUTMAN.

Naar *Overijssel*.

DD. H. J. VAN WIJCK, sec. P. HONDIUS.

Naar *Groningen*.

DD. D. VAN DER LOO, sec. J. A. F. MONHEMIUS.

Waar na de Vergadering met dankzegging en gebed, door D. Præses den 22sten Aug. geëindigd is.

SYNODE VAN UTRECHT.

UTRECHT. Den 3den September en volgende dagen, is alhier de Christelijke Synodus gehouden.

Deze Hooge Kerkvergadering met een welgepast gebed geöpend zijnde door de Hoog Eerw. Heer P. HUGENHOLTZ, Pred. te *Utrecht*, als Præses van de laatstgehoudene Synodus, werd door gemelden D. HUGENHOLTZ gecommuniceerd een extract uit het Register der besluiten van het Staatsbewind der Bataafsche Republiek, in dato 25 April 1805, waaruit bleek dat door hetzelve permissie was verleend tot het houden van deze Synodale vergadering; als mede dat op dezelve tot Commissaris Politiek gecommitteerd was Mr. W. CRAAIJVANGER, Lid van het Departementaal Bestuur 's Lands van *Utrecht*.

Vervolgens de credentien uit de respective Classen gelezen zijnde, bleek dat tot deze Hooge Kerkvergadering waren afgezonden van wegens de

Eerw. Classis van *Utrecht*.

De Wel Eerw. Heeren D. HUISMAN, Phil. Doct. Phil. Moral. et Hist. Eccl. Prof. en Pred. te *Utrecht*, J. SEGAAR en A. SIMONS, resp. Predikk. te *Montfoort* en *Thamen aan den Uithoorn*, en de EE. Broederen L. DOEDES en O. W. GOBIUS, resp. Ouderll. te *Utrecht*, en *Montfoort*.

Eerw Classis van *Amersfoort*.

De Wel Eerw. Heeren A. G. WAKKER, J. WILDSCHUT en M. J. RÖMER, resp. Pred. te *Eemnes Buitendijks*, *Amersfoort* en aan de *Vuursche*. Benevens de EE Broederen, Mr. N. C. KOLFF, Ouderl. te *Amersfoort* en P. TAKKÉ, als sec. van H. VOGEL, Ouderl. te *Eemnes Buitendijks*.

Eerw.

Eerw. Classis van *Rheenen en Wijk.*

De Wel Eerw. Heeren J. F. DEKKER, A. VAN RAALTE en J. F. RUPPEL, resp. Predikk. te *Hagestein*, *Renswoude* en *Odijk*, en de EE. Broederen J. A. VERBURG, Ouderl. te *Veenendaal* en H. VAN OMMEREN, Ouderl. te *Rheenen*, als sec. van N. VAN BERN, Ouderl. te *Wijk bij Duurstede.*

Uit welke Heeren tot Moderatores zijn verkoren:

Tot *Præses* D. D. HUISMAN.
Tot *Adsessor* D. J. F. DEKKER.
Tot *Scriba* D. M. J. RÖMER.

Als Gedeputeerden van de voorige Synodus zaten in deze Vergadering DD. RAPPARDUS, HUGENHOLTZ, VAN DEN HONERT en VAN CAMPEN, resp. Predikk. te *Nederhorst* (*den Berg*), *Utrecht*, *Nigtevegt en Rheenen.*

Tot onderhouding van de hoognoodige en loffelijke Correspondentien, waren tot deze Vergadering afgevaardigd en door DD. Depp. ingeleid, de Hoog Eerw. zeer gel. Heeren:

Uit *Gelderland:*

D. A. H. ROSS, Pred. te *Deurne enz.*

Uit *Zuid-Holland.*

D. J. F. BARENDS, Pred. te *Giessendam.*

Uit *Noord-Holland.*

D. J. BRUGMAN, Pred. te *Westzaandam.*

Uit *Friesland.*

D. J. H. THEMMEN, Pred. te *Jacobi Parochie.*

Uit *Overijssel.*

D. H. J. D. F. MEIJERINCK, Pred. te *Camperveen.*

Uit *Stad en Landen van Groningen.*

D. J. DEKENS, Pred. te *Zandeweer*, als sec. van D. G. BUSCH ANTONIDES, Pred. te *Westerwijtwerd en Menkeweer.*

Welke Heeren, na eene heilwenschende aanspraak door D. Correspondens Gelriæ, en overlevering hunner Credentien, behoorlijk zitplaats aangewezen, en door D. Præses hartelijk verwelkomd zijn.

Als

Als Deputatus Sijnodi zal dit jaar continueeren D. VAN CAMPEN, ſec. D. RENSEN.

Tot Deputati zijn voor dit jaar verkoren uit de Claſſis van

Utrecht. D. HUISMAN, ſec. D. SEGAER.

Amersfoort. D. WAKKER, ſec. D. WILDSCHUT.

Rheenen en Wijk. D. VAN RAALTE, ſec. D. DEKKER.

Tot waarneming van de loffelijke Correspondentien zijn gecommitteerd:

Naar *Gelderland.*

D. RUPPEL, ſec. D. VAN RAALTE.

Naar *Zuid-Holland.*

D. SEGAAR, ſec. D. SIMONS.

Naar *Noord-Holland.*

D. DEKKER, ſec. D. RUPPEL.

Naar *Friesland.*

D. WILDSCHUT, ſec. D. RÖMER.

Naar *Overijſſel.*

D. SIMONS, ſec. D. HUISMAN.

Naar *Stad en Lande.*

D. RÖMER, Sec. D. WAKKER.

En is deze Synodus, met dankzegging tot God, door D. Præſes den 6den Sept. geëindigd.

SCHOOL-NIEUWS.

NYMEGEN.

Den 3den dezer vierden wij hier weder de halfjarige promotie der Latijnſche Schooljeugd, met de gewoone plegtigheid van orgel- en ander inſtrumentaal muziek. De Rector E. J. B. SCHONCK opende dezelve met een Nederduitsch Dichtſtuk over *de dwaasheid der ſtervelingen.* Daarop hielden drie uitmuntende Leerlingen der hoogſte Claſſe A. FRANCKEN, M. J. DE MAN en G. H. WIEGAND

hunne redevoeringen, waarmede zij plegtig van onze Schoolen afscheid namen. De eerste *tot lof der dichtkunst*, de tweede over *de noodzaakelijkheid van deugd en Godsdienst tot instandhouding van een Gemeenebest.* De derde toonde aan, *dat de letteroefeningen wel waardig zijn, dat men geene moeite ontzie, om dezelve te verkrijgen.* Waarop zij, door Heeren Opzienders der Schoolen, met aanzienlijke eereprijzen beschonken naar de Akademische lessen gepromoveerd wierden. Hierop volgde de uitdeeling der prijzen aan de wakkere Leerlingen van lagere Classen, namelijk, aan P. A. HAVERCAMP, J. A. SMITS, G. N. COENEN, G. D. SMITS, J. F. KORTEBOS, C. VANKLDIK, J. VAN VEERSSEN, J. J. DELLWIG, J. J. STOLK, J. H. VAN AERNSBERGEN, J. VAN DIJCK, C. G. L. KLUTE, L. M. GROTTWOL, J. P. VAN GRIEKEN, J. W. MIDDELDORFF, D. PRESBURG en L. BREDEROÊ. Die alle, door de bevallige wijze, waarop zij aan Heeren Curatoren hunnen dank, voor de ontvangen Eereprijzen, in Latijnsche Dichtmaat, betuigden, door eene aanzienlijke schare van aanschouwers, werden toegejuicht.

ARNHEM.

Heden den 9den Sept. is alhier de gewone halfjarige Promotie der Latijnsche Schooljeugd plegtig verrigt. De veel belovende Jongeling G. H. DULLERT, (zich, binnen den zeer korten tijd van slechts vier jaren, zo bekwaam gemaakt hebbende, dat hij, met de hoogste lof, en wel met zijn achtste Eereprijs, naar de Hoge Schoole bevorderd is) hield eene Redevoering, door hem zelfs voor 't grootste gedeelte uitgewerkt, over de *Dankbaarheid, als de bron der meeste andere hoofddeugden, alle gelukzaligheid over de menschelijke maatschappije op de weldadigste wijze uitstortende.* Verder wierden uit lagere naar hogere Classen en rangen overgebragt, en met kost-

ba-

bare prijzen begiftigd, de uitmuntende Jongelingen: F. VAN DER DUSSEN, J. H. GELDERMAN, G. T. HOFF, G. KOOL, H. BROUWER, D. LENTING, J. LENTING, J. RABE, O. TULLEKEN, J. G. SCHUMAN en F. G. L. VAN ECK, welke allen hunne Gratiarum Actiones tot groot genoegen der menigvuldige en zeer aanzienelijke Toehoorders hebben opgezegd.—Deze Actus, door den Rector J. U. VAN RHEDE, met eene gepaste voorafspraak geopend zijnde, wierd door hem (na den Orator Carmine Elegiaco geluk gewenscht, en de Auditores voor de eer hunner tegenwoordigheid bedankt te hebben) besloten, met eenige Nederduitsche Dichtregelen, gerigt tot de Toehoorderessen, om dezelven insgelijks wegens haar vereerend bijzijn dank te zeggen en aan te sporen tot het aanwenden van haren veel vermogenden invloed op de harten der jeugd, om dezelve tot deugd en wetenschap op te wekken.

De Rector maakt bij deze bekend, dat hij, even als voorheen, voortgaat met het houden van Kostschool, kunnende zijne Elèves, behalven de gewone wetenschappen op de Latijnsche School, ook nog in 't Fransch en Hoogduitsch, door een allerkundigst man, die hij reeds eenige jaaren bij zich in huis gehad heeft, volkomen onderwezen worden.

'S HERTOGENBOSCH.

De Promotie der Latijnsche studeerende Jeugd alhier en van de uitdeeling der prijzen aan dezelve, is gevierd op Maandag den 2den Sept. 1805. op deeze volgende wijze: De Rector J. OLIPHANT opende deezen Actus als naar gewoonte met een gebed. Deeze Actus aldus geopend zijnde, zo werd voor eerst de zeer brave en ijverige jonkman N. L. B. WELLENS, (welke bij de vorige promotie met den eersten prijs was begiftigd) met de grootsten lof tot de Akademie bevorderd.

Toen werden op de vijfde Clasis twee zeer

kostbare prijzen uitgedeeld, waarvan de eerste geschonken is aan den zeer uitmuntenden jongman L. A. SASSEN, de tweede aan G. C. VAN COENEN, eenen jongman, zoo om zijne zedigheid als naarstigheid de toegenegenheid zijner Leermeesteren altoos verdiend hebbende.

De eerste dezer de zeer kloeke Letterheld L. A. SASSEN, werd op de loffelijkste wijze tot de Akademie bevorderd: daar de tweede verdienstelijke jongman G. C. VAN COENEN, aan Heeren Scholarchen verzogt heeft nog een half jaar 's Rectors Schoollessen te mogen blijven waarneemen, en alzo op 't album der *Candidati Academici* te worden opgeteekend, welk zijn billijk verzoek hembij voorz. H. H. Scholarchen is toegestaan.

Beide deze Jongmannen hadden elk voor zich eene stoffe uitgekozen om die te bearbeiden en bearbeid zijnde openlijk uitte spreken.

De eerste heeft tot een onderwerp genomen de navolgende woorden: *de unico ac vero Christi in Cruce pendentis Triumpho.*

De tweede heeft trachten te betoogen de waarheid van deeze navolgende woorden: *Simplicem ac veram amicitiam unicum esse, idque firmissimum humanæ juxta ac Civilis Societatis Vinculum.*

Beide deze Jongmannen hebben zoo door het bewerken, als uitspreken hunner verkozene stoffen zeer veel eers ingelegd.

Daarenboven is nóg aan den zeer wakkeren jongman P. F. RARUKX zijnde op de vijfde Classis om welgegronde redenen door zijne Ouders gealegeerd, door Heeren Scholarchen vergund om bij 't eerste half jaar met roem en lof tot de Akademie bevorderd te kunnen worden; edoch zonder eenen prijs te bekomen; om dat zulks anderszins zoude strijden teegens 't Reglement der Latijnsche Scholen alhier, 't welk niet gedoogt, dat een Jongeling

lug in 't eerſte halfjaar op de vijfde Claſſis naar den prijs zal kunnen of mogen dingen, terwijl dit van voorſchr. jongman mag gezegd worden, dat hij de doorſlaandſte blijken van vorderingen bij de openbare Examens voor H. H. Scholarchen gehouden, vertoond heeft.

Voorts zijn 'er nog elf Præmien zoo op des Conrectors als drie anderen præceptoren Scholen uitgedeeld aan de naarſtigſten der Leerlingen, welke daarvoor hunne Gratiarum Actiones zoo in rijm als onrijm opgeſteld met eene gepaste vrijmoedigheid en ſtreelendſte bevalligheid voor Heeren Scholarchen op zoodanige wijze hebben uitgeſproken, dat zij de goedkeuring der kundigſte toehoorderen, welke in meenigte waren zaamgevloeid, ten eenemaal hebben mogen wegdragen, 't welk alles teffens niet weinig eer toebrengt aan derzelver eerwaardige onderwijzeren.

Ook zijn nog drie extra-ordinaire prijzen door H. H. Scholarchen den Rector ter hand geſteld, om die uittedeelen aan Leerlingen, welke in den tweeden rang van de onderſte Claſſis geplaatst hunne medeleerlingen verre overtroffen hadden.

Deze plegtige actus aldus naar wensch en genoegen van alle de aanweezende Toehoorderen afgelopen zijnde, zoo is dezelve met een hartelijke dankbetuiging daar voor aan God door voorſchr. Rector beſloten.

GORINCHEM.

Den 3den Sept. is alhier de plegtige promotie der Latijnſche Schooljeugd gehouden. Na dat onze kundige Rector G. W. BOOT, dezelve geopend had met eene voortreffelijke prolusio *de damnis ex neglecta juventutis inſtitutione, ſocietati humanæ orientibus*, werden vier veel beloovende Jongelingen tot de Akademiſche leſſen bevorderd, en met aanzienelijke boekgeſchenken vereerd. — De eerſte P. H. VAN STEENBERGEN, hield eene rede.

voering *de fabularum utilitate*. De tweede C. G. BOONZAJER, *de Concordia Omnium Societatum humanarum necessario Vinculo*. De derde J. O. C. SCHARTEN, *pro medicina* en de 4de J. C. BOONZAJER, *de egregia utilitate, quæ ex literarum studio societati humanæ affunditur*. Nog werden van lagere tot hoogere Klassen bevorderd, en met eereprijzen begiftigd, van de 4de tot de 5de H. S. VAN GENNEP. Van de 3de naar de 4de W. S. BOONZAJER. Van de 2de naar de 3de W. H. SPIERING, J. L. G. MEKEREN, A. D. VERSCHOOR, P. DE STOPPELAAR en P. J. MEESTERS MILIUS. Alle deze Leerlingen deeden op eene bevallige wijze hunne Gratiarum Actiones. Terwijl de plegtigheid door het Orgelmuzijk veraangenaamd werd.

DEN HAAG.

Den 9den Sept. 1805. De halfjarige promotie der Latijnsche Schooljeugd is heden ter gewoner uure alhier geschied, in de tegenwoordigheid van eene groote menigte aanzienlijke Hoorderen.

Vier uitsteekende Jongelingen hadden elk eenen Latijnschen en eenen Griekschen Prijs behaald, en zijn met anderen naar de Akademie gepromoveerd: oterende V. VAN GOGH, *profeptha Filiam suam Deo devoyente*; W. VAN DEVENTER, *de Horatii verbis, nil volentibus arduum*; P. S. P. FERRAND, *de Romanorum Dictatoribus* en S. F. ALEXANDER, *de moderato victu*; terwijl onder de genen, die nog een half jaar op de Classe van den Rector blijven, A. W. HOETH en H. B. S. G. DE HOCHEPIED, praemia diligentiæ zijn toegewezen.

Van de tweede Classe zijn verscheidenen naar de eerste opgeklommen; onder welke P. J. M. WEVE een præmium promotionis ornatius en J. J. C. NOODT, R. VAN BREUGEL en D. V. WESTENHOUT, præmia promotionis ordinaria ontvangen hebben: waarop aan twee der blijvenden J. BOWIER en F. J. GALLÉ, om derzelver ongemeene bekwaamheden, prijzen van naarstigheid geschonken zijn.

On-

Onder zulke die van de derde naar de tweede Classe overgingen, hebben J. C. MOHR, J. L. T. C. VAN OLDENBARNEVELD genoemd WITTE TULLING, D. W. KRAIJENBRINK, T. SCHEPMAN en H. C. DISCHBEIN, praemia promotionis verkregen.

En onder zoodanige die van de vierde Classe na de derde stapte, werden W. A. HONORÉ, J. R. VAN DE KASTEELE en A. J. VERBEEK, met praemia promotionis begiftigd; waarna onder de blijvenden G. A. VAN DER MEE, L. VAN MEERTEN, H. J. ROMENY en A. P. ADDINK, praemia diligentiae, en onder de aankomelingen C. J. C. REUVENS en J. C. VAN DEVENTER prijzen van aanmoediging verworven hebben.

Zij allen hebben, elk op zijne beurt, gratiarum actiones met innemende bevalligheid uitgesproken; en deze plegtigheid is door den Rector met dankzeggingen en zegenwensch besloten.

CULENBORG.

Op den 22sten Julij 1805 is alhier tot Conrector der Latijnsche Scholen beroepen J. S. SWAAN, van *Gouda*, die ook die post op den 10den Sept. daarop volgende aanvaard heeft.

AMSTERDAM.

Den 20sten Sept. Heden morgen werd alhier de gewoone halfjarige Promotie der Leerlingen van ons Gijmnasium, met de gebruikelijke plegtigheid, gevierd. Drie bij uitstek lofwaardige Jongelingen J. G. E. PUPKE FORTMEIJER, H. VAN HEININGEN en D. S. BOAS, hielden vooraf met veel bevalligheid hunne redevoeringen, waartoe zij zelven de stoffe gekozen en bearbeid hadden, en werden, elk met aanzienlijke prijzen van Promotie begiftigd, tot de lessen der Hoogleeraren bevorderd. De Griekse prijs op des Rectors School was door den genoemden J. G. E. PUPKE FORTMEIJER gewonnen, en prijzen van naarstigheid werden uitgedeeld aan H. J. HERDERSCHEE, J. H. MEIJNTS, S. J. B. VAN ROSEVELT, E. S. VAN PRAAG en J. METZ. Verders werd nog het præmium stili aan J. HERDERSCHE, en

een Præmium Aſſiduitatis et modestiae aan J. H. MEIJNTS geſchonken. Op het School van den Conrector waren de drie gewone præmia van Promotie behaald door P. A. WENNEKERS, J. BENEDICTUS en T. G. D. M. VAN ROSEVELD. Aan P. CHEVALLIER en A. WILLET was een præmium diligentiae en aan P. A. WENNEKERS en G. W. MEIJBOOM een præmium aſſiduitatis et modestiae toegewezen. De Griekſche prijs was door denzelfden P. A. WENNEKERS gewonnen. Op het vierde School werden de gewone Promotie-prijzen geſchonken aan D. RIJKE, P. A. C. DE HAAN HUGENHOLTZ en P. C. SCHONEVELT, welke drie ook elk een præmium aſſiduitatis et modestiae behaald hadden. Voorts werden H. CROESE en M. G. LUBER met een præmium diligentiae, en F. C. VAN VLOOTEN, gelijk ook dezelfden M. G. LUBER met een præmium aſſiduitatis et modestiae begiftigd. De Griekſche prijs was mede aan den genoemden D. RIJKE te beurt gevallen. Op het derde School hadden T. VAN REEN, J. WIJS en J. J. VOLLENHOVEN, elk de gewone prijs van promotie en daar bij een præmium aſſiduitatis et modestiae behaald. Prijzen van naarſtigheid werden gegeven aan J. PARDO, B. HOFMAN en J. BOOIJ. Ook werden nog op deze bij uitſtek talrijke claſſe præmia aſſiduitatis et modestiae geſchonken aan J. PARDO, B. HOFMAN, J. STERK, J. EVERARD, J. VAN AAKEN, H. H. KNAAP, P. H. HISSINK, R. ALBERTHOMA CHEVALLIER, A. HOFFMAN en J. CLAUS. De Griekſche prijs was door denzelfden J. PARDO gewonnen. In het tweede School werden F. A. VAN HALL, J. VAN 'S GRAVENWEERT, M. A. SIMON en L. E. HOVIUS met de gewone prijzen van promotie bekroond, en prijzen van naarſtigheid geſchonken aan J. J. VAN ASSCHOEK HANA en A. DE REUS Rud. fil. De Griekſche prijs was aan L. E. HOVIUS te beurt gevallen, en præmia aſſiduitatis et modestiae werden gegeven aan F. A. VAN HALL, J. VAN 'S GRAVEN-

VENWEEBT, M. A. SIMON, L. E. HOVIUS, J. J. VAN ARXHOEK HANA, D. B. SCHNECK en G. OPHOFF. Op het oude eerſte School werden de prijzen van promotie uitgedeeld aan W. BAARSLAG, A. GRAAF en A. DE VRIES Elcani fil.—Præmia diligentiae waren behaald door L. J. VAN TOLL, G. BUIJS, J. H. BROUWER en T. BUIJS. Verders werden nog præmia adſiduitatis et modestiae geſchonken aan W. BAARSLAG, L. J. VAN TOLL, B. BRIGUÉ, H. SCHEIJ, J. H. BROUWER, J. STAPPER Joann. fil., J. J. J. SIEGFRIED, T. BUIJS, D. DUIJFKENS Did. fil., N. HENDRIKS en C. HARTZEN Cornel. fil.— Eindelijk waren op het nieuwe eerſte School de gewone prijzen van promotie gewonnen door L. J. DE GIJSELAAR, J. BURGKLIJ GLIMMER en Z. H. VAN DER PEEN, die daar en boven elk een præmium adſiduitatis et modestiae ontvingen. Præmia diligentiae werden in deze Claſſe gegeven aan A. J. D'AILLIJ, N. NATHANS, J. W. VAN BEENEN en J. C. LOMAN. Voorts werden nog præmia adſiduitatis et modestiae uitgedeeld aan A. VERWEIJ Abrah. fil., B. J. VAN BAGGEN, J. W. VAN BEENEN, J. F. WAKKER, C. A. HOLLINGHAUSEN, P. F. H. CHEVALLIER, J. C. LOMAN, C. J. HANA en J. LE COULTRE.

De plegtigheid is naar gewoonte, met fraai Orgelmuzijk geöpend en geſloten.

HOORN.

Den 9den dezer werd hier het halfjarig Schoolonderzoek gehouden, en den 13den geſchiedde in het openbaar, ten aanhooren eener aanzienelijke Vergadering, de bevordering der Leerlingen, als: J. C. ARENTZ en G. C. VAN BALEN BLANKEN, tot de Akademiſche leſſen; J. HULLEMAN tot den benedenſten rang der hoogſte Claſſe; J. LANGEWAGEN, P. VAN AKERLAKEN en G. H. STARRE tot den bovenſten rang der middenſte Claſſe; G. L. CARBASIUS extra ordinem tot den benedenſten rang der middelſte

Classe; G. DU PRÉ, als mede extra ordinem M. MERENS, tot den bovensten rang der eerste Classe.

Na eene korte Voorafspraak van den Rector E. EPKEMA, hielden J. C. ARENTZ en G. C. VAN BALEN BLANKEN, elk eene Redevoering, waarvan zij zelven de stoffe hadden gekozen en bewerkt: de eerstgenoemde *de literarum ad percipiendam colendamque virtutem utilitate*; de laatstgemelde de dicto Ciceroniano: *non nobis solis nati sumus*. Deze beiden, als mede de overige bevorderde Leerlingen, HULLEMAN, LANGEWAGEN, CARBASIUS, DU PRÉ en MERENS, ontvingen praemia promotionis; doch P. VAN GELDROP, in den benedensten rang der middelste Classe, een praemium diligentiae. Alle deze uitmuntende Jongelingen betuigden hier voor aan Heeren Curatoren, zoo in verzen als in ongebonden rede, hunne dankbaarheid, en de geheele plegtigheid liep, onder aangenaam Orgelmuzijk, tot genoegen der vergaderde menigte van toehoorders zeer wel af.

V E R E.

Heden den 13den Sept. 1805 is alhier de gewone jaarelijksche Promotie der Latijnsche Schooljeugd in de kleine Kerk gehouden. Na een keurig Instrumentaal Muzijk, onder directie van den Heer LOOTENS, Organist van de Oostkerk te *Middelburg*, opende de Rector J. RENIER, Predikant bij de Nederduitsche Hervormde Gemeente dezer stad, de plegtigheid met eene belangrijke en ter zake dienende Voorafspraak, behelzende *een kort verslag van de eerste opkomst der Latijnsche School te dezer stede voor meer dan twee Eeuwen tot derzelver verval; en van den opgang, welken zij, na hare herstelling, onder zijn Bestuur, tot hier toe gemaakt heeft.* Waarna de veelbelovende Jongelingen J. H. VAN MEUKEREN, J. C. VAN TIFFELEN, J. L. A. JAKOBZE, F. H. CROES, P. F. J. MARTIN en H. CROES, doorslaande blijken van hun-

hunne vorderingen gegeven hebbende, met aanzienelijke Eereprijzen begiftigd, en van lagere tot hoogere Classen bevorderd werden, onder welken de eerstgemelde zeer verdienstelijke Jongeling J. H. VAN MEUKEREN, met vele juistheid en bevalligheid declameerde over het zeggen van HORATIUS: *nil sine magno — vita labore dedit mortalibus*; terwijl de overige, niet min verdienstelijke Jongelingen, Heeren Curatoren, met het reciteeren van hunne Gratiarum Actiones, zoo in Dichtmaat als in Prosa, op eene bevallige wijze bedankten, na welk verrigte de Rector andermaal den kanselbeklom, en met welgepaste Aanspraken aan de Leerlingen, Curatoren en verdere Toehoorders, deze actus besloot: zijnde alles verrigt voor een groot en aanzienlijk aantal Toehoorders, en tusschen in met keurig fraai Muzijk veraangenaamd, en alles in de beste orde, tot uitstekend genoegen der aanwezenden afgeloopen.

CAMPEN.

Den 27sten Junij l. l. werd alhier de gewone halfjarige Promotie der Latijnsche Schooljeugd gevierd. Op des Rectors School werd van de benedenste na de bovenste Classe gepromoveerd, de veelbelooyende Jongeling J. AB UTRECHT DRESSELHUIS, (Zoon van den Wel Eerw. Heer H. DRESSELHUIS, beroepen Pred. te *Aardenburg*) welke bij die gelegenheid tot algemeen genoegen eene Redevoering hield, *de utilitate linguae Graecae et Latinae*, en met eene prijs van naarstigheid begiftigd werd. Van des Conrectors School na die des Rectors werden gepromoveerd D. SPREE, G. R. NAUTA, H. SPREE en N. G. MULIER, de eerste met eene præmie. Van de tweede Classe van gemelde School na de eerste L. A. VAN DER MERWEDE, W. J. BERGHUIS en W. H. VAN HEERDT, de eerste met eene præmie. Van des Præceptors School naar die des Conrectors, R. J. H. VAN HEERDT, met eene præmie, en

en J. DE GREEVE. Van de middelſte Claſſe van gem. School naar de bovenſte L. J. DE CRASSIER, met eene præmie, L. C. A. M. KOCK en J. A. VAN DOORNE; en van de benedenſte Claſſe van dezelfde School naar de middelſte, W. BIJSTERBOS, met eene præmie en P. C. BONDAM.

Deze plegtigheid werd na gewoonte door den Rector H. WEIJTINGH, met eene Vooraſſpraak geopend, en met een Nederduitsch Dichtſtuk beſloten, en voorts vooraf, tuſſchen beiden, en na, door een fraai Inſtrumentaal Muzijk veraangenaamd.

A L M E L O.

Gisteren den 26ſten Julij heeft de Heer J. G. ERLER, Rector der Latijnſche School alhier, het gewoon jaarlijksch Examen gehouden, over de aan zijn onderwijs toevertrouwde Jeugd, in tegenwoordigheid van de Regering, Predikanten, en van velen der aanzienlijkſte Inwoners. Na dat de voorleden jaar gepromoveerde M. S. HILDEBRAND, van *Amſterdam*, van zijne gemaakte vorderingen in het Hebreeuwsch zeer voldoende blijken gegeven had, vertaalde dezelve, benevens G. TEN CATE van *Almelo* en H. P. VAN DORP van *Amſterdam*, eenige Hoofdſtukken uit het Griekſche nieuwe Testament, en allen gaven van de eigenlijke en metaphoriſche betekenis der woorden, en van derzelver afkomst rekenſchap, en beantwoordden de aan hun gedane vragen, aangaande de Etijmologie en Sijntaxis met vele juistheid. Vervolgens werden A. VAN DER LEEUW van *Stevenswerde*, J. SWAM van *Almelo*, J. L. TEN BRUGGENKATE, J. P. ANTHING, J. STEENMEIJER, alle van *Amſterdam*, J. LENTERINCK van *Haarlem* en B. BEURSINK van *Almelo*, benevens de lagere Claſſen in het Latijn onderzogt. Waarop de drie eerstgenoemde veelbelovende Jongelingen, na alvorens blijken van hunne bedrevenheid in de Algebra en Mathematiſche Geographie te hebben gegeven, van de derde tot de tweede, en

en de overige van de vierde tot de derde Classe bevorderd werden.

APPINGEDAM.

Den 19den Aug. werd de bevordering der Latijnsche Schooljeugd en Prijsuitdeeling alhier op het Choor van *St. Nicolai* Kerk openlijk en plegtig verrigt. Deze plegtigheid werd geopend door den Rector G. VAN DEN BROEK, met eene korte voorafspraak. Hier na beklom de uitmuntende en tot de Akademische lessen bevorderde Jongeling G. TONKENS het spreekgestoelte, en hield met veel bevalligheid eene redevoering *de utilitate et fructu, qui ex historiarum cognitione redundat.* Vervolgens werden de naarstige Jongelingen N. O. NIEWEG, J. G. WENNIGER en R. E CLEVERINGA van de lagere Scholen tot hoogere bevorderd, en met prijzen van naarstigheid beschonken. Een aangenaam Muziek liet zich hooren bij het begin, midden en einde dezer plegtigheid.

LINGEN.

Den 14den Sept. Nadat de Heer G. T. SURINGAR, *Jur. Utr. doct. antiq. et philol. ord. Prof. Scholaeque Rector* het Examen en de promotie der Latijnsche Schooljeugd had aangekondigd, door het uitgeven van eene *Prolusio, exhibens selectas quasdam in duos priores Propertii libros observationes*; werden op den 23sten Julij dezes jaars, de jongelingen, die op onze steeds in bloei toenemende Latijnsche Scholen onderwijs genieten, over hunne gemaakte vorderingen openlijk onderzocht, en daarop, na het eindigen der groote Vakantie, den 6den Sept. de navolgende lofwaardige jongelingen van lagere tot hoogere Classen bevorderd; van de eerste of benedenste Classe tot de tweede F. G. SCHROEDER *Meursensis*, F. B. C. LUCASSEN *Lingensis*, A. F. RUMP, *Lengericha Lingensis*, W. MISCH *minor Tecklo Burgensis*, A. E. SCHELHAAS *Lingensis*, J. M. MISCH *major Tecklo-*

bur-

burgenſis. Van de tweede Claſſen naar de derde P. MANDEN *Dwingelo-Batavus*, J. G. MULLER *Lingenſis*, V. E. MENIL *Roterodamenſis*, H. G. CASSA *Coevordienſis*, E. A. J. TAMLING, *Wagenburgo-Groninganus*, J. WARNERUS KAHREL *ex Friſia Orientali*. Van de tweede Claſſe naar des Rectors School H. C. C. F. HORRELL *Lingenſis*; H. ILPSEMA ANDREAE *Aſſena-Drenthinus*, J. L. CAMPSTEDE, C. H. F MAUVE *Lingenſis*, J. J. TAMLING *Wagenburgo Groninganus*, J. W. TEN BRINK WEERTS *Daventrienſis*. Van des Rectors School eindelijk werden tot de Akademie bevorderd J. H. KOCH, F. W. MAUVE, F F. TIEZ *Lingenſis*. In elke Claſſe werden de twee bovenſten met den gewonen prijs van naarſtigheid beſchonken. En nadat de Rector en Profeſſor eene nadrukkelijke aanſpraak aan de jongelingen, die tot het bijwonen der Akademiſche Lesſen bevorderd waren, gehouden had, om hen tot het wel waarnemen van hunne Akademietijd en het wel inrigten van hunnen levenswandel aantesporen, beklom de eerſte dier uitmuntende Jongelingen J. H. KOCH het ſpreekgeſtoelte en hield eene redevoering *de admirabili Romanorum in rebus civilibus conſtituendis prudentia*. Daarop volgde de tweede F. W. MAUVE, ſprekende *de eximia eorundem in rebus militaribus conſtituendis prudentia*. Eindelijk de derde F. F. TIEZ, die eene redevoering hield *de inſigni eorundem cura circa Sacra et religionem*.

BEKENDMAKINGEN.

Aan alle Corresponderende Sijnoden en verder daarbij belang hebbende, wordt bij dezen bekend gemaakt, uit naam van de Hoog Eerw. Heeren *Deputaten Sijnodi Friſiæ Sneca-næ*, dat door hun zijn aangeſteld tot *Præſes*, de Hoog Eerw. Heer L. NAPJUS, V. D. M. te *Holwerd*, en tot *Scriba*, de Hoog Eerw. Heer W. D GROMMÉ, aan wien dus de Brieven kunnen gezonden worden, mits afgegeven aan de Kosterij van de groote Kerk te *Leeuwarden*.

Noch

Noch wordt bij dezen berigt, dat' gem. Hld. Deputaten zich in hunne Vergadering van den 10den September zich vereerd vonden met het volgend

No. 3. *EXTRACT uit het Register der Staatsbesluiten van de Bataafsche Republicq.*

Maandag 26 *Augustus* 1805.

Gelezen een Rapport van den Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche Zaken, in dato den 21 August. l. l. No. $\frac{2}{3}$ gerequireerd den 27 Mey l. l. No. 36. en nader geïnhereerd bij het Staatsbesluit van den 12 Aug. daar aanvolgende No. 24. op het Request der Deputaten van de Sijnode der Hervormden in *Friesland*, verzoekende de approbatie van het Gouvernement, op het bij voorsz. Synodus in deszelfs Vergadering, gehouden den 18 Julij 1804 en volgende dagen aangenomen Reglement, op de Beroeping van Predikanten in *Friesland*, het welk door den Commissaris Politiek B. D. J. VAN SIXMA, aan het Staatsbewind was ingezonden, en door bezelve bij Besluit van den 24 Aug. 1804. No. 11 gesteld in handen van den Raad van Binnenlandsche Zaken, ten einde met terugzending daarop te dienen van consideratien en advijs.

Is besloten het verzoek der Requestranten te accorderen, en mitsdien behoudens zoodanige andere en nadere dispositien, als eventueel bij het Gouvernement zullen worden goedgevonden, dien aangaande, het zij in het algemeen, het zij meer bijzonderlijk voor het Departement *Friesland* vast te stellen, te approberen, gelijk geapprobeerd wordt bij dezen, het voorsz. Reglement op de beroeping van Predikanten in het Departement *Friesland*, luidende als volgt.

Art. 1.

Het Regt van Verkiezing en Beroeping van Predikanten behoort, gelijk zulks van de vroegste tijden plaats had, aan hun van wien de Goederen en Fondzen, waaruit de Predikants Tractementen voortvloeijen, en van welke de Goederen tot onderhoud der Pastorijen en Kerken bestemd, herkomstig zijn: te weten aan de dadelijke bezitters van Vastigheden, die Floreen pligtig of schotschietende zijn, zoodat alle schotschietende Eigenaars en bezitters van Vastigheden, die van den Hervormden Godsdienst zijn, dit regt voortaan behooren uitteoefenen.

Art. 2.

In alle zoodanige Plaatsen en Gemeenten, waar het Regt van beroeping van Predikanten voorheen Conform 's Lands Ordonnantie geschied, door de Bezitters van schotschietende Huizen, Stellen, en Ploeggangen, mits zijnde van den Hervormden Gods-

Godsdienst, zal dan voortaan die zelve beroeping *geschieden* door de Floreenpligtige of schotschietende Ingezetenen *dier* Gemeenten, mits zijnde van den Hervormden Godsdienst en met uitsluiting van alle Disfenters, en zulks op den voet *als bij* het Reglement van stemming van Floreen-Ontvangers *enz.* is bepaald bij Publicatie van het Departementaal Bestuur van *Friesland*, van den 1 Februarij 1803.

Art. 3.

Aangaande de Verkiezing van Predikanten in de Steden en zoodanige Vlekken of Gemeente ten platte Lande, *alwaar* voor den jare 1795 eene andere wijze van beroeping *heeft* plaats gehad, zullen dezelve blijven bij haar regt en *vorige* gebruiken, en aldaar de beroeping geschieden op den ouden voet, ten zij daar omtrent in eene Gemeente reeds dadelijk een ander Ordenlijk Reglement ware ingevoerd, het welk echter, om voor het vervolg kracht van Wet te hebben, aan de Synode zal moeten worden aangeboden.

Art. 4.

De Schotschietende en Floreenpligtige Eigenaars stemmen in persoon (doch echter bij geteekend en verteekend Billet,) zoo zij in de Gemeente woonachtig zijn, doch aldaar niet wonende door hunne Meijers of Bruikers, mits Hervormden zijnde, of door een ander gequalificeerd Persoon, 't zij Dorp-regter, of Practizijn, wien zij daar toe met behoorlijke volmagt voorzien; doch zoo een in de Gemeente wonende Eigenaar buiten staat is, om in Persoon te Compareren, zal hij een der Leden van den Kerkenraad met schriftelijke volmagt kunnen voorzien, des echter, dat in alle gevalle, in de gegevene volmagt de Persoon, die men begeert te stemmen, op eene kennelijke wijze worde uitgedrukt.

Art. 5.

De Verkiezing en Beroeping geschiedt in de Kerk, en wanneer twee of meer Dorpen tot eene Gemeente Gecombineerd zijn, in de Kerk van die plaats alwaar de Pastorij staat.

Art. 6.

De Kerkenraad eener Vakante Gemeente, zal ten minsten drie weken, voor dat volgens de Wet in de Vacatuur voorzien moet worden, bij Drost en Geregt kennis geven van deszelfs voornemen, om alle Floreenpligtige eigenaren, die van den Hervormden Godsdienst zijn, opteroepen ter verkiezing en beroeping van een Predikant, met duidelijke opgave tevens van den dag, het uur, en de plaats, waar de Vergadering gehouden zal worden.

Art. 7.

De aanzegging geschiedt door den Schoolmeester of Koster van

van ieder Dorp, namens den Kerkenraad een week voor den dag der Verkiezing, aan de Huizen der Eigenaars, of voor zoo verre zij daar niet woonachtig zijn door Advertentien in de Couranten, volgens een vast Formulier, achter dit Reglement sub A te vinden; doch deze publieke Advertentien geschieden twee weeken voor den dag der Verkiezing.

Art. 8.

Op den bepaalden dag der stemming zal de Kerkenraad geadsisteerd door de twee naast gelegene Predikanten (tijdig daar toe verzogt en verpligt te compareeren:) zich met de stemgeregtigden of derzelver Gevolmagtigden op het bepaalde uur in de Kerk bevinden, en, na verloop van een vierde uur over den bestemden tijd, de deur of deuren sluiten, waar na de oudste Predikant de ganssche handeling zal openen met een Gebed, om God te smeeken, dat de te doene keuze ten meesten nutte en tot heil zijner Kerk moge strekken.

Art. 9.

De Kerkenraad is verpligt, om, ten tijde der stemming te exhiberen, een Extract uit het Floreen Register der Hervormde Floreenpligtigen van zulk een Gemeente, om in loco te dienen ten Cijnsluur, en in cas van disputen in 't vervolg, als een originecle Bijlaag geëxhibeerd te kunnen worden.

Art. 10.

Ijder stemt slegts een Persoon, en de Leden van den Kerkenraad, geadsisteerd als voren, nemen de stemmen op: De namen der gestemden en die der stemmers worden door den jongsten Predikant op eene Lijst geschreven, met bijvoeging of de stemming in Persoon, dan bij Procuratie, geschiedt zij.

Art. 11.

Wanneer dus alle stemmen opgenomen en aangetekend zijn, worden volgens de stemrol de namen der stemmers, de quantiteit der Floreenen, waarvoor, en den Persoonen, welken ijder gestemd heeft, duidelijk opgelezen, de stemmen opgezomd, en de meerderheid beslist.

Art. 12.

Alle Protesten, zoo tegen de Wettigheid der stemmen, de meerderheid derzelve, als tegen de Verkoorenen Persoon zullen te dezer gelegenheid moeten gedaan en naauwkeurig aangetekend worden.

Art. 13.

Die de meeste stemmen heeft wordt voor verkoren en beroepen Predikant gehouden; doch zoo de stemmen steken zullen de Leden des Kerkenraads, en die alleen (niet de te-

genwoordig zijnde Predikanten) ieder hoofd voor hoofd hunne ſtemmen uitbrengen op eenen van die genen, tusſchen wien de Verkiezing onbeſlist was, en zoo dan wederom de ſtemmen ſteken, zal het lot beſlisſen.

Art. 14.

Het bepaalde, nopens de ſtemming van den Kerkenraad in het vorig Artikel zal plaats hebben ook dan, wanneer zij reeds als Floreenpligtigen mogten geſtemd hebben; en deze laatſte ſtemming geeft aan ieder Lid des Kerkenraads niet meer dan éene ſtem.

Art. 15.

De meerderheid beſlist, en dus de Verkiezing volbragt zijnde, onderteekent de Kerkenraad met de aanwezige Predikanten de handelingen der ſtemming.

Art. 16.

De Kerkenraad vaardigt den Beroep-brief uit voor den Beroepenen in naam der Gemeente, en zorgt, dat dezelve hem tijdig ter hand kome.

Art. 17.

Bedankt den Beroepene, dan wordt de Beroeping op dezelve wijze hervat.

Art. 18.

De Kerkenraad verzoekt de Approbatie van de gedane Beroeping bij de Clasſis, waar onder de Gemeente behoort, met overlegging van de ſtem-beſoignes.

Art. 19.

De gewone kosten over de beroeping, de helft op Approbatie, en het verzoeken van dezelve vallende, zullen, gelijk voorheen gebruikelijk, en uit de Fondſen als van ouds, worden betaald, des noods ter tauxatie van de Clasſis, aan welke de beroeping ter approbatie is gepreſenteerd, onverminderd het regt van partijen in cas van disputen over de kosten daar uit ontrezen.

BIJLAGE A. BEHOORENDE TOT ART. 7.

Formulier ter oproeping van de Floreenpligtige.

De Floreenpligtige Ingezetenen van den Hervormden Godsdienst, worden geconvoceerd, om op den ten uur te compareren in de Kerk te om in perſoon, of bij behoorlijke volmagt te ſtemmen een Predikant in de Hervormde Gemeente van (is die Gemeente gecombineerd dan zulks 'er bij te voegen) en zulks volgens het Reglement daar van zijnde.

En zal Extract dezes gezonden worden aan den Secretaris van Staat voor de Binnenlandſche Zaken, en aan het Departe-

te mentaal Beſtuur van Vriesland, als mede aan de Requeſtianten worden uitgereikt, ter informatie reſpectivelijk.

Accordeert met voorlz Register
(was getekent) HULTMAN.

En hebben DD. Deputatie nodig geacht, Ds. Scriba te lastigen, om dit Staats Beſluit door de Maandelijkſche Boekzaal voor de maand September ter kennis van het Publiek te brengen.

Leeuwaarden den 11de Sept. 1805.

W. D. GROMME',
Coet. Dep. Syn. Friſ. Sneć.
h. t. Scriba.

Een Proponent of Predikant buiten vasten dienst zich genegen vindende om op voordeelige voorwaarden, eenigen tijd ter hulpe te zijn van een ongeſteld Predikant in eene voorname Stads Gemeente, gelieve ten ſpoedigſten zich aantemelden bij den Heer DU SAAR, Boekhandelaar te *Leiden*.

KERK-NIEUWS.

GELDERLAND.

NIJMEGEN.

NIJMEGEN den 2den Sept. Heden zijn in onze gewone Post Sijnodale Claſſis præparatoir geexamineerd de beide S. th. Stud. van *Utrecht*, T. M. VAN GULPEN en H. BLOEMERS, hun Eerw. hebben in het prediken over de opgegevene proefteksten, bij het naauwkeurig onderzoek over de voornaamſte ſtukken van onzen Christelijken Godsdienst, alsmede in linguis, een volkomen genoegen aan de ganſche Vergadering gegeven, zoo dat zij, na voldoening aan Claſſicale en Synodale Wetten, met alle blijdſchap en ruime zegenbede tot den openbaren predikdienst zijn toegelaten, terwijl de Wel Eerw. Heer S. VAN DER MEER,

waardig Predikant te *Altforst*, voor zijn wel-ingerigt Examineren, namens de Clasſis is bedankt geworden.

NIJMEGEN den 4den Sept. Heden werden mede in onze gewone Vergadering peremptoir geëxamineerd de Eerw. Heeren J. F. GOBIUS DU SART en D. DOEDES, beroepen Predikk. te *Burgharen en Hernen* en te *Puſlijk en Leeuwen*, het onderzoek geſchiede door den Wel Eerw. Heer J. M. VAN HULSTEIN, waardig Pred. te *Wamel en Drumet*, over de Kerk en derzelver Beſtuur, over de Sacramenten, als mede over de vijf Artijkelen tegen de Remonſtranten, met dat gewenscht gevolg, dat hun Eerw. mede in alles daarin ten volle voldaan hebbende, zoo wel, als in het prediken en in de oorſpronkelijke talen, onder veel zegenbede en blijdſchap, tot den dienst der roepende Gemeenten zijn toegewezen, zijnde de Heer Examinator uit naam der Clasſis, ingelijks wegens zijn loffelijk volbragt werk, bedankt geworden. Alles geſchiedde ten overſtaan van de B. B. Deput. Synodi Gelr. H. J. VAN WIJCK, P. HONDIUS en J. C. BOOT, Predd te *Nymegen*, *Gellicum en Rhenoy* en *Arnhem*, die ook hun éénſtemmig genoegen in dezen betuigd hebben en zorgden, daraan de Synodale wetten is voldaan geworden.

NYMEGEN Vakant. Zie Febr. 1803.

NYMEGEN Vakant. Zie Aug. 1805.

BURGHAREN EN HERNEN. Zie Julij 1805. en hier boven onder *Nymegen*. Onze beroepen Pred. zal D. V. in zijnen dienst alhier bevestigd worden, bij vrijwilligen afſtand van den Viſitator Cl. door den Wel Eerw. Heer A. B. BOONEN, Pred. te *Nijmegen*, op den aanſtaanden 22ſten Sept.

PUFLIJK EN LEEUWEN. Zie Julij 1805. en hier boven onder *Nijmegen*. Den 29ſten Sept. zal onze beroepen Leeraar alhier D. V. bevestigd worden, ook bij vrijwilligen afſtand van den Viſita-

ſtrator Clasſis in dezen ring, door den Wel Eerw. Heer C. VAN DER LEEUW, waardig Pred. te *Utrecht*.

DRUTEN, AFFERDEN EN DEEST. Zie Ang. 1805. Terwijl wij blijven hoopen, dat ſpoedig aan ons verlangen zal voldaan en deeze Gemeente wederom met eenen bekwaamen Herder en Leeraar zal voorzien worden.

ELST den 5den Sept. 1805. Heden heeft de breede Kerkenraad na de bedankinge van D. W. OVERDUIN ten overſtaan van Viſit. en Deput. Clasſis in den ring beneden de *Grift*, eene nieuwe beroepinge gedaan en geformeerd het navolgend zes en drietal:

Zestal:

DD. W. OVERDUIN, Predikk. te *Wilsveen*. S. PRINS, te *Ochten*. DE LANGE, te *Randwyck*. QUACK, te *Zetten en Andelst*. BONEBAKKER, te *Hemmen*. RUTTINCK, te *Heumen en Malden*.

Drietal:

DD. W. OVERDUIN, S. PRINS en DE LANGE.

En daaruit voor de tweede reize met eenparige ſtemmen beroepen D. W. OVERDUIN, Pred. te *Wilsveen*, welke beroepinge den beroepenen is toegezonden.

STEEVENSWAARD. De Hervormde Gemeente is alhier ook zeer verblijd geworden; — door de hulp der Chriſtelijke Synodens in de Bataafſche Republiek en met goed overleg van de Eerw. Clasſis van *Nijmegen* geniet zij thans het voorregt, dat hare oogen haren Leeraar mogen zien, den 7den Sept. l. l. is in de tegenwoordigheid van den Wel Eerw. zeer gel. Heer M. COENEN, waardig Leeraar te *Genth*, *Erlicum en Doornenburg*, door den Eerw. Kerkenraad te *Stevenswaard* geformeerd het volgend drietal van B. B. Predikanten:

DD. DIKMAN, te *Sihon*. WIEKSFELD, te *Steenshoven* en COX, te *Venlo*.

Waaruit terſtond beroepen is de Wel Eerw. zeer

gel. Heer cox, waardig Pred. te *Venlo*, die deze wettige beroeping met goedvinden van de Kerkenraad en Gemeente te *Venlo*, in 's Heeren vreeze heeft aangenomen, zullende van tijd tot tijd onze Gemeente mede, als haar gewone Herder en Leeraar, uit liefde dienen.

Reeds den 15den dezer is onze beroepene ten dienste van deeze Gemeente plegtig ingezegend door den Wel Eerw. Heer M. CORNEN, Pred te *Genth* met een gepastvoorstel over *Matth.* XXVIII: 20. *Ende ziet, ik ben met u lieden alle de dagen tot de voleindinge der wereld. Amen.* De Wel Eerw. Heer cox deed daarop zijne Intreerede en aanvaardde zijne H. bediening onder ons met dit gewigtig onderwijs van den Zaligmaker *Matth.* VI: 33. *Maar zoekt eerst het Koningrijke Gods, ende zyn geregtigheid, ende alle deze dingen zullen u toegeworpen worden.*

THIEL.

ECK EN WIEL Vakant. Zie April 1805.

ZALT-BOMMEL.

ZALT-BOMMEL den 28sten Aug. De Wel Eerw. Heer W. L. VAN OOSTERZEE, Prop. onder de Eerw. Classis van *Utrecht*, is alhier na een kort voorstel over den opgegeven tekst, peremptr geexamineerd door D. SPEELMAN, Pred. te *Varik*, en naauwkeurig onderzogt in de Hebr. en Griekſche talen, als ook in de voornaamſte ſtukken van de H. Godgeleerdheid, ten overſtaan der Hoog Eerw. Heeren Deput. Synodi, met dat gevolg dat dezelve met algemeene goedkeuring en ruime zegenbede aan de roepende Gemeente van *Brakel* werd toegewezen, wordende de Heer Examinator voor zijn welingerigt werk bedankt.

De Bevestiging is bepaald op den 29sten Sept. eerstkomende, en zal D. V. geſchieden door D. J. G. KIST, Pred. te *Zaltbommel*, aan welken Heeren Deput. deze beurt wel hebben willen overgeven.

POE-

POEDEROIJEN den 1sten Sept. Met zeer veel aandoening vernamen wij heden uit den mond van onzen waardigen Leeraar D. C. J. POLS, dat zijn Eerw. zich in gemoede had verpligt gevonden de herhaalde beroeping naar de aanzienlijke Gemeente van *Scherpenisse*, onder de Eerw. Classis van *Tholen en Bergen op den Zoom* aantenemen. Niet dan zeer ongaarn en met leedwezen zien wij het aanstaand vertrek van onzen geachten Euangeliedienaar te gemoet, te meer daar wij ons in zijn verblijf maar korten tijd mogten verblijden. Wij wenschen hartelijk dat zijn dienst in de roepende Gemeente nuttig wezen en dat er ook voor ons in Gods Vaderlijke liefde zal worden gezorgd.

Van OPHEMERT heeft de Correspondens nog geen legaal berigt bekomen.

WELL EN AMMERZODEN den 26sten Aug. Heden nademiddag om 3 uren ontsliep, na een langzaam verval van kragten, in zijn zeven-en-zeventigste jaar, onze geliefde en hooggeachte Leeraar J. DE JONGH, die eerst het Euangelie aan de *Koog* op *Texel*, en daarna, den tijd van 35 jaren onder ons had verkondigd. Dit verlies wordt door ons en door des overledenen Echtgenote, Jufvr. M. BRASSER, die sedert 45 jaren met hem vereenigd was, hartelijk betreurd. — Voor de Weduwe zoude het Jaar van Gratie moeten waargenomen worden, doch haar Ed. heeft daar voor bedankt. Zoodat de Predikantsplaats van de gecombineerde Gemeentens van

WELL EN AMMERZODEN nu Vakant is.

RUMPD Vakant. Zie Aug. 1805.

ZUILICHEM EN NIEUWAAL Vakant. Zie Aug. 1805.

ST. ANDRIES Vakant. Zie Sept. 1796.

ZUTPHEN.

DEUTICHEM den 1sten Sept. Heden is alhier in tegenwoordigheid van eene groote zaamgevloei-

de menigte door deszelfs Ambtgenoot D. A. LAMBRECHTS in den H. Dienst ingezegend D. B. CLEMENT, van *Genemuiden* herwaards beroepen. De Bevestiger predikte over *de gelijkenis van den Zaaijer, Luc.* VIII: 4—8. *Als nu een groote ſchaare bij een vergaderde, ende zij van alle ſteden tot hem kwamen, zoo zeide hij door gelijkenisſe.* —— *Ende het ander viel op de goede aarde, ende opgewasſen zijnde bragt het honderdvoudige vrucht voort. Dit zeggende riep hij: wie ooren heeft om te hooren, die hoore.* Waarop des achtermiddags D. CLEMENT zijn dienstwerk begon met de woorden van Paulus 2 *Cor.* V: 14. *Want de liefde Christi dringt ons.* — De Heere ſtelle zijnen dienst in 't midden van ons tot eenen uitgebreiden zegen!

GROENLO den 3den Sept. Alzo D. J. VAN DER TRANS Emeritus verklaard zijnde, en daardoor de tweede Predikantsplaats alhier is komen te vaceren, zoo is ter vervulling daar van door den Ujdelijken Kerkenraad den 15den Julij l. l. naar ouder gewoonte alhier een groote Nominatie gemaakt, en daarop gebragt:

DD. ENTINK, Predikk. te *Bredevoort*. VAN DER TRANS, te *Kootwijk*. VAN DER VEUR, te *Nederſantbergen*, te *Keppel*. HUMMELINK, te *Zelhem*. BODDE, te *Borculo*. HUININK, te *Wenterswijk*. AMSHOF, te *Ulſen*. ONINK, te *Soetsdijk*. SCHOTHORST, te *Meteren*. LULOFS, te *Warnsveld*. OLIVIER, te *Serooskerke*. DULL, te *Geeſteren*. TERMEULEN, te *Gelſelaar*. WOLDERINGH, te *Reurlo*. RENSEN, te *Ter Borg*. GROL, te *Bemmel*. SNETHLAGE, te *Hengelo*. SMITS, te *Eijbergen* en BIERHAUS, in 't *Weerth*.

En daar uit den 5den Aug. dit zestal geformeerd:

DD. ENTINK, HUMMELINK, VAN DER TRANS, VAN DER VEUR, WOLDERINGH en TER MEULEN.

En den 19den daar aan volgende uit hetzelve be-

beroepen D. W. L. ENTINK, Pred. te *Bredevoort*. Welke na eenigen tijd van beraad, beleefdelijk heeft bedankt; betuigende hoe vereerende zulks ook voor hem was, hij nogtans gewigtige redenen had, om bij zijn Gemeente te blijven. Besloten den 16den dezer D. V. een nieuwe Nominatie te maken.

BREDEVOORT. Onze geliefde Leeraar, W. L. ENTINK, gaf ons den eersten Sept. in eene Vooraffpraak over 1 *Petr.* II: 2. het verblijdend berigt, dat hij, op onzen algemeenen liefdedrang, voor de hem opgedragene beroeping naar *Groenlo* had bedankt. — De Heere der Kerke geve op de gedane keuze van onzen Leeraar, de kennelijkste blijken van zijne goedkeuring en stelle hem verder tot een uitgebreiden zegen in ons midden.

REKKEN. Op den 26sten Aug. is alhier met eenparigheid van stemmen tot Herder en Leeraar beroepen D. G. W. IMMINK, Pred. te *Gorfel*, die na eenigen tijd van beraad, dit beroep wegens onzen liefdedrang heeft aangenomen.

GORSEL. Den 1sten Sept. maakte ons onze geliefde Leeraar D. G. W. IMMINK, in zijne Vooraffpraak over *Psalm* XCIII: 1*a*. bekend, dat zijn Eerw. den 26sten der vorige maand met eenparige stemmen tot Herder en Leeraar in de Gemeente te *Rekken* beroepen zijnde, onbepaald zijn beraad hield. — Hoe gaarne wij hem ook gehouden hadden, hoorden wij den 15den dito uit zijne Vooraffpraak over *Spreuk.* XVI: 9. dat zijn Eerw. zich door den allersterksten liefdedrang en voordeelige aanbiedingen der roepende Gemeente gedrongen gevonden had om ons te verlaten en dezelve te gaan leeren en stigten. Zoo dat

GORSEL eerlang staat Vakant te worden.

OVERVELUWE.

OOSTERBEEK. Den 25sten Aug. is onze nieuwe Leeraar D. J. L. NIJHOFF, plegtig tot den dienst van het Euangelie in deze Gemeente bevestigd,

tigd, door den Wel Eerw. Heer J. C. BOOT, Predte *Arnhem*, en Deputatus Classis *Super Velavia*.

De Bevestiger had tot onderwerp van zijne redevoering de woorden van Paulus 2 *Cor.* III: 5. *Niet dat wij van ons zelven bekwaam zijn iets te denken als uit ons zelven, maar onze bekwaamheid is uit God.* En de Bevestigde behandelde de woorden van den Zaligmaker *Matth.* VI: 9*b*. *Uw naam worde geheiligd.*

RENKUM. Den 1sten Sept. hadden wij het genoegen dat wij onzen beroepen Predikant H. J. WUNDER hoorden bevestigen door onzen vorigen Leeraar D. BOOT, thans Dienaar van het Euangelie te *Werkendam*, waaraan de Dep. Classis, als Broeder geerne dit werk had overgegeeven. Voordenmiddag hoorden wij eene uitmuntende Leerrede over *Hand.* XXVIII: 15*b*. *Welken Paulus ziende, dankte hij God, en greep eenen moed.* De handoplegging is geschied, behalven door den Bevestiger door DD. BOOT, Predikk. te *Arnhem*. VAN DER LEEDEN, te *IJzendoorn*. VAN EDEN, te *Opijnen*. PRINS, te *Ochten*. SCHOLTEN, te *Ophemert*. HAGCHENBERG, te *Medenblik*. JONKERS, te *Heteren*. PAUW, te *Breda*. SCHOT, te *Kuilenborg*. SCHIFF, te *Weesp* en VAN GORKOM, te *Bennekum*.

Na den middag deedt de Bevestigde tot algemeen genoegen zijne intrede met de bede *Matth.* VI: 10*a*. *Uw koningrijk kome!*

ELKUM Vakant. Zie Junij 1805.

NEDER-VELUWE.

HATTEM. Den 4den Aug. hadden wij het genoegen dat onze nieuw beroepen Leeraar D. C. KOOLHAAS van *Hensbroek* tot ons overgekomen in zijnen dienst onder ons bevestigd werd door zijnen Ambtgenoot den Wel Eerw. zeer geleerden Heer L. BAKKER, met de woorden van Jesus *Matth.* XXVIII: 18*b*., 19, 20. *Mij is gegeven alle*

alle magt in hemel ende op aarden. Gaat dan henen, onderwijst alle de volkeren, dezelve doopende in den name des Vaders, ende des Zoons, ende des Heiligen Geests: leerende haar onderhouden alles wat ik u geboden hebbe. Ende ziet, ik ben met u lieden alle de dagen tot de voleindinge der wereld. De Bevestigde nam des nademiddags tot een grondslag van zijne Leerrede 1 *Thess.* II: 4*b*. *Alzo spreken wij, niet als menschen behagende. maar Gode die onze harten beproefs.* — Dat de Groote Koning van zijn Kerk de vereenigde pogingen van onze beide Leeraaren tot wezentlijke verlichting, verbetering en vertroosting van velen in deeze Gemeente doe strekken, is onze hartelijke en biddende wensch.

NIJKERK. Na drie vrugteloze beroepingen heeft de Kerkenraad den 20sten Aug. het volgend zestal van Predikanten gemaakt:

DD. S. C. VAN DER HAMMEN, Predikk. te *Ilpendam*. F. A. VISCH, te *Bovenkarspel* J. NEDERHOUW, te *Waarder*. J. DE WAAL, te *Garderen*. G. D. ZWANENBURG, te *Bunschoten* en N. PRIJSHOF, te *Oudkarspel*.

En daaruit met eenparige stemmen beroepen D. S. C. VAN DER HAMMEN, Pred. te *Ilpendam*, die na eenige dagen van beraad deze beroeping in Gods vreeze heeft aangenomen, en tot onze algemeene blijdschap, D. V. op den 27sten Octob. aanstaande door zijnen toekomstigen Ambtgenoot in zijnen dienst zal bevestigd worden.

EPE Vakant. Zie April 1805.

'S HERTOGENBOSCH.

RAVESTEIN den 6den Sept. 1805. Deze Gemeente is Vakant geworden door het Emeritusschap van den Wel Eerw. Heer L. PELS, salvo honore et stipendio, men zal zoo spoedig mogelijk tot een beroep overgaan.

MOER-

MOERGESTEL Vak. Zie Nov. 1804.
DUNGEN Vakant. Zie Sept. 1804.
BERCHEM EN NESTELRODE Vakant. Zie Sept. 1803.
KESSEL Vakant. Zie Aug. 1802.

PEEL- EN KEMPELAND.

LOMMEL Vakant. Zie Junij 1805.
SCHIJNDEL Vak. Zie Febr. 1804.
OIRSCHOT EN BEST, OOST-MIDDEL- EN WESTERBEERS. Zie Octob. 1804.
LEENDE Vakant. Zie Jan. 1796.
GELDROP EN RIEL Vakant. Zie Dec. 1795 't Naberigt.
GEMERT Vakant. Zie Octob. 1795.

MAASTRICHT.

GEUL Vakant. Zie Jan. 1804.
KLIMMEN Vak. Zie Aug. 1800.
MEERSSEM EN SCHIMMERT Vakant. Zie Junij 1799.
VAALS Walsche Kerk Vakant. Zie Aug. 1797.
WILRE' IN DEN VROENHOVEN Vakant. Zie April 1798.
MAASTRICHT drie Predikantsplaatsen Vakant. Zie April 1797.
BEEK Vakant. Zie Maart 1797.
MAASTRICHT Walsche Kerk Vak. Zie Jan. 1796.
EYSDEN Vakant. Zie Nov. 1795.
VALKENBURG Vakant. Zie Aug. 1795.

ZUID-HOLLAND.

DORDRECHT.

BLESKENSGRAVE EN HOFWEGEN. Onze geliefde Leeraar D. J. MONTIJN, van hier beroepen naar de Gemeente van *Sommelsdijk*, heeft op den 18den Aug. ons hartelijk en zegenend vaarwel gezegd met eene Leerrede over *Rom.* XVI: 25—27. *Hem nu die magtig is u te bevestigen, naar mijn Euangelium, ende de predikinge Jesu Chris-*

Christi, na de openbaringe der verborgendheid, die [van] de tijden der eeuwen verzwegen is geweest: Maar nu geopenbaard is, ende door de Prophetiſche Schriften, na het bevel des eeuwigen Gods, tot gehoorzaamheid des geloofs, onder alle de Heidenen bekend is gemaakt. Den [zelven] alleen wijzen Gods [zij] door Jeſum Chriſtum de heerlijkheid in der eeuwigheid, Amen. Dus

BLESKENSGRAVE EN HOFWEGEN Vakant.

DORDRECHT. In de Cl. Post-Synod. van *Zuid-Holland* is door D. P. C. MARI, Pred. te *Streefkerk*, præparatoir geëxamineerd, en met vollen ruimte tot den openbaren predikdienst toegelaten de Student C. L. VAN DEN BROEK, zijnde den Heer Examinator voor zijn welingerigt Examen bedankt.

DELFT EN DELFTSLAND.

'T WOUD Vakant. Zie Meij 1805

GOUDA EN SCHOONHOVEN.

BERKENWOUDE EN DEN AGTERBROEK. Onze waarde Leeraar D. W. G. VAN POORNE, te *Kuinre* beroepen zijnde, en die beroeping aangenomen hebbende, predikte den 1ſten Sept. van hier zijn afſcheid en nam daartoe ten Tekst 1 *Joh.* II: 28. *Ende nu kinderkens, blijft in Hem: op dat wanneer Hij zal geopenbaard zijn, wij vrijmoedigheid hebben, ende wij van Hem niet beſchaamd gemaakt worden in zijne toekomſte.* Dus wij nu moeten berigten

BERKENWOUDE EN DEN AGTERBROEK is Vakant.

GROOT AMMERS. Zie Aug. 1805.

KRIMPEN AAN DE LECQ. Zie Aug. 1805. onder *Schoonhoven.*

S. CHIELAND.

POORTUGAAL. Onze beroepen Leeraar D. J. HORTHEMELS HANSSEN, Pred. te *Vliſſingen*, heeft de beroeping herwaards tot onze blijdſchap aange-

no

nomen, en zal, zonder wettige verhindering in deze Gemeente bevestigd worden op den 27sten Oct. door D. C. BURT ANDRIESSEN, Pred. te *Charlois*.

GORINCHEM.

VEEN. Den 15den Sept. heeft D. L. A. MEIJER, van hier beroepen naar *Almkerk*, zijne affcheidsrede gedaan met Salomo's woorden *Predik.* XII: 13. *Van alles dat gehoord is, is het einde van de zake: Vreest Godt, ende houdt zijne geboden; want dit [betaamt] alle menschen.*

H. H. Proponenten en Predikanten buiten vaste bediening worden vriendelijk verzogt om ten spoedigste alhier hunne gaven te laaten hooren, alzo de Kerkenraad gaarne met den eerste een beroep wenscht te doen.

HEUSDEN. Onze beroepen Predikant D. H. DE VOOGD, heeft tot onze blijdschap, het op zijn Eerw. uitgebragte beroep in deeze Gemeente, na eenige dagen van beraad in 's Heeren vreeze aangenomen; zijnde derhalven op de Classis Post Syn. te *Gorinchem* den 2den Sept. Classicaliter geapprobeerd, zoo dat wij nu ras onze breuke hoope hersteld te zien.

ALMKERK EN EMMIKHOVEN. Zie hier boven onder *Veen*.

VOORN EN PUTTEN.

KOORNDIJK den 30sten Aug. Heden is alhier, ten overstaan van de Wel Eerw. Heeren J. A. DU BOIS en J. VAN LOKHORST, Predikk. te *Zuidland* en *Geervliet*, als Deputaten van de Eerw. Classis in den Ring van *Putten*, het navolgend viertal gemaakt:

DD. D. VAN LEEUWEN, Predikk. te *Nieuw Helvoet*. H. UDEN MASMAN, te *Herkingen*. C. LE FÉVRE, te *St. Anthonie Polder* en B. A. VAN MEERBEEK, buiten vaste bediening, den Predikdienst waarnemende te *Montfoort*.

Welk viertal aanstonds door de Ed. Achtb. Magistraat is goedgekeurd, waaruit dan ook met volle een-

eenparigheid van ſtemmen beroepen is D. D. VAN LEEUWEN, Pred. te *Nieuw Helvoet*: deze beroeping is wederom aanſtonds goedgekeurd, en aan den Beroepenen toegezonden, die evenwel, na eenige dagen beraads, tot ons leedwezen, vriendelijk heeft bedankt. — Daarop heeft de Kerkenraad ten overſtaan van gemelde Heeren Deputaten, en op den 17den Sept. het werk van beroepinge hervat, en dit viertal van Predikanten uitgebragt:

DD. H. UDEN MASMAN, Predikk. te *Herkingen*. J. SPAAN, te *Piershil*. J. VAN DER WILLIGEN, te *Heer Simonshaven en Bierl* en P. VAN EXTER, te *Rockanje*.

Dit viertal door de Ed. Achtb. Magiſtraat aanſtonds goedgekeurd zijnde, is uit hetzelve eenparig beroepen D. H. UDEN MASMAN, Pred. te *Herkinge*, welk beroep, na dat het zelve was goedgekeurd, aan den Beroepenen is toegezonden.

OUDENHOORN Vakant. Zie Aug. 1805.

ABBENBROEK. Zie Nov. 1804.

'S GRAVEN-HAGE.

TER HEIDE Vakant. Zie Aug. 1804.

WOERDEN EN OVER-RHYNLAND.

OUDSHOORN den 3den Sept. Op ons Claſſis post Synodaal werd op verzoek van D. WIARDI, Pred. te *Leimuijden*, daartoe behoorlijk gevolmagtigd, losgemaakt van de banden, die zijn Eerw. aan ons verbonden; na dat hij bij den Kerkenraad ontſlagen was, D. W. A. VAN HENGEL, Pred. te *Kalſlagen*; en aan de hem roepende Gemeente te *Driehuizen en Zuidſchermer*, met zegenbede toegewezen. — Zijn Eerw. heeft daarop den volgenden Zondag van zijne Gemeente met eene Leerrede afſcheid genomen, maar de Correspondens is nog niet opgegeven, welke Tekst het onderwerp daar van is geweest. Zoo dat

KALSLAGEN Vakant is. De Heeren Proponenten worden nogmaals verzogt hunne gaven alhier te doen hooren.

AAR-

AARLANDERVEEN den 4den Sept. Heden is door den Eerw. Kerkenraad, in bijzijn van DD. ZALVERGIETER HOOGSTAD, Pred. te *Zwammerdam* en STORM A EDUARD, Pred. te *Nieuwkoop*, als Conſulenten, tot onzen Herder en Leeraar met algemeene ſtemmen (zonder het maken van eene Nominatie, als alhier niet in gebruik) beroepen de Wel Eerw. Heer R. NIEKERK, Pred. te *Kortenhoef*, onder 't Eerw. Clasſis van *Amersfoort*, welk beroep door de Wel Ed. Ambagtsvrouwe en het Gemeentebeſtuur gunſtig geapprobeerd is en daarop na eenigen tijd van beraad, bij den Beroepenen tot onze algemeene blijdſchap is aangenomen.

RHIJNZATERWOUDE. De Correspondens kan nog maar alleen berigten, dat alhier beroepen is D. C. N. LAMPINCK, Pred. te *Heemſe*, onder 't Eerw. Clasſis van *Zwol*.— dan geen legaal berigt ontvangen hebbende; wagt men daar over nader.

B R E D A.

NISPEN Vakant. Zie Nov. 1803.

CHAAM EN SNYDERS CHAAM Vakant. Zie Mey 1805.

N O O R D-H O L L A N D.

A L K M A A R.

WAAL OP TEXEL. Dewijl het beroep van D. N. W. BOLT, Pred. te *Donkerbroek en Haule*, onder de Eerw. Clasſis van *Zevenwouden* in *Friesland*, tot Predikant dezer Gemeente, zijne volle beſlag in een Coetus te *Alkmaar* bekomen heeft, en zijn Wel Eerw. op den 15den Sept. zijn affcheidsreden meent te doen — zal ook onze Emeritus verklaarde Pred. P. SAS (D. V.) den 22ſten dito zijn affcheid van ons nemen, en tevens zijnen Opvolger in het heilig Euangeliedienstwerk bevestigen.

DRIEHUISEN EN ZUIDSCHERMEER. Heden den 15den Sept. werd onze nieuwe Leeraar, W. A. VAN HENGEL onder ons bevestigd door zijnen Vriend, D. J. LA LAU, Pred. te *Heiloo*, aan wien de-

deze beurt bij minzame schikking was afgestaan, met eene Leerrede over *Phil.* II: 29*b*. *Houdt dezulken in waarde.* De Bevestigde had tot een onderwerp de belofte van den Zaligmaker, *Matth.* XXVIII: 20. *Ende ziet, ik ben met ulieden alle de dagen tot de voleindinge der wereld. Amen.*

Het werk van dezen geheelen dag liep tot groot genoegen van alle de aanwezigen af.

OOSTERLAND, STROE EN DEN OEVER OP WIERINGEN Vakant. Zie Julij 1805.

SCHOORL, GROET-EN KAMP Vakant. Zie Junij 1805.

ST. MAARTEN Vakant. Zie Maart 1800.

VALKOOG Vakant. Zie April 1800.

HAARLEM.

HAARLEM. Ter vervulling der vacature door het vertrek van D. J. VAN MARIENHOFF, naar *Utrecht*, is alhier den 10den Sept. uitgebragt dit twaalftal:

DD. G. J. SCHACHT, Predikk. te *Dordrecht*. O. J. VAN GRIETHUIZEN, te *Woudenburg*. J. BRUGMAN, te *Westzaandam*. R. J. V. D. MEULEN, te *Hoorn*. H. H. DONKER CURTIUS, te *Arnhem*. H. OORT, te *Zwol*. W. J. WICHERS ABBESCH, op *de Meden*. C. A. V. D. BROEK, te *Oud Beierland*. A. DE VRIES, te *Enkhuizen*. J. E. VOET VAN CAMPEN, te *Muiderberg*. P. SILVERGIETER HOOGSTAD te *Zwammerdam* en R. SWEIGHOLT, te *Zalthommel*.

Den 13den Sept. dit zestal:

DD. SCHACHT, OORT, BRUGMAN, ABBESCH, DONKER CURTIUS en VAN GRIETHUIZEN.

Den 15den dito dit drietal:

DD. SCHACHT, BRUGMAN en OORT.

Waar uit den 18den dezer beroepen is de Wel Eerw. Heer G. J. SCHACHT, Pred. te *Dordrecht*, en is deze beroeping, na dat zij Politiek geapprobeerd was, den beroepenen toegezonden, met verlangen naar eene gunstige aanneming.

KOOG AAN DE ZAAN. Op den 13den Aug. l. l. ontving onze waardige Leeraar D. T. SLOT, eene wettige en eenparige beroeping naar de aanzienlijke Gemeente te *Steenwijk*, gevende ons hier van op den 18den derzelver maand kennis, met bijvoeging, dat hij dezelve eenigen tijd in beraad hadde genomen. — Wij beijverden ons, om door vriendelijke aanzoeken, den aandrang der roepende Gemeente te overtreffen, om ware het mogelijk, zijn Wel Eerw. in het midden onzer te behouden. En wij hadden het genoegen om op Zondag, den 1sten Sept. naar aanleiding van eene Leerrede over *Gen.* XXII: 14. *Ende Abraham noemde den naam van die plaatse, de HEERE zal 't verzien: daarom heden ten dage gezeid wordt, op den berg des HEEREN zal 't verzien worden*, uit den mond van zijn Wel Eerw. te hooren, dat hij de wenken van Gods Voorzienigheid volgende, met volkomene geruststelling zijns harten, vrijheid gevonden hadde, om voor die Roepinge te bedanken, en onder ons te blijven.

Wij danken het Godsbestuur, dat de kouze van onzen Leeraar zoodanig is uitgevallen, en bidden den gezegenden Heer zijner Kerke, dat dezelve met eenen ruimen Euangeliezegen moge agtervolgd worden, terwijl wij intusschen de te leurgestelde Steenwijksche Gemeente hartelijk eenen Herder toewenschen, die dezelve als eene kudde Gods, op 's Heeren tijd met wetenschap en verstand zal weiden.

HAARLEM. Welsche Kerk den 18den Sept. Laatstleden Zondag is door de Eerw. Kerkenraad dezer Gemeente, ter vervulling der vacature veroorzaakt door het overlijden van den Wel Eerw. Heer E. DU PUY, en door het bedanken van den Wel Eerw. Heer H. D. GUYOT, Pred. te *Groningen*, als nog bestaande, eene nominatie van driën gemaakt, waarop geplaatst zijn de Wel Eerw. Heeren:

DD.

DD. L. F. SERRURIER, Predikk. te *Hanau*. J B. MOQUETTE, te *Heusden* en D. MOUNIER, Proponent in *den Haag*.

Uit dit drietal is op heeden beroepen de Wel Eerw. Heer L. F. SERRURIER, Pred. te *Hanau*.

SANDVOORT Vakant. Zie Aug. 1805.

OOSTZAANDAM. Zie Aug. 1805.

WORMER ſtaat Vakant te worden. Zie Maart 1805.

HAARLEM Vakant. Zie Sept. 1798.

WORMER Vakant. Zie Sept. 1798.

AMSTERDAM.

OUD LOOSDRECHT ſtaat Vakant te worden. Zie Aug. 1805.

HOORN.

URZEM den 8ſten Sept. Heden maakte onze geliefde Leeraar P. W. PRINS, in zijn Voorafſpraak met de woorden uit *Pſalm* XXV: 4*a*. ons bekend, dat zijn Wel Eerw. de beroeping naar *Sijbekarſpel* ontvangen had. Dit bragt ons in geen weinig bekommering, alle pogingen ſtelden wij in 't werk ja wilden zelfs zijne jaarlijkſche bezolding vermeerderen, om ware het mogelijk hem te bewegen bij ons te blijven. En hoe zeer wij wanhoopten, te meer, daar zijn Wel Eerw. vriendelijk bedankte voor dé vermeerdering van inkomen, die ſommigen onzer hem wilden geven; werden wij tot onzer aller blijdſchap, den 15den Sept. in zijne Morgen Leerrede, bij gelegenheid dat hij predikte uit *Joh.* IX: 4. gewaar, dat zijn Wel Eerw. voor de beroeping van *Sijbekarſpel* bedankt had. Hartelijk wenſchen wij, dat zijn Dienst onder ons verder moge gezegend worden, en die zaaden van waar geloof en deugd, die door Gods zegen in veler harten verwekt zijn, verder mogen worden voortgeplant en ontwikkeld, en worde ook in dezen onze wensch vervuld, dan worde wel ras aan de Gemeente van *Sij-*

bekarſpel een ander getrouw- en ſtichtelijk Herder en Leeraar gegeven.

SCHARWOUDE den 22ſten Sept. 1805. Op heden maakte onze hartelijk geliefde Leeraar D. J. J. VRYMOED PLOENIS in zijne Voorafreden ons bekend, dat zijn Eerw. op den 19den deezer eene eenparige beroeping naar de Gemeente van *Hensbroek* had ontvangen; dan tevens mogten wij terzelver tijd tot ons algemeen genoegen vernemen dat zijn Eerw. voor dezelve vriendelijk bedankt had. — God bevestige de keuze van onzen Leeraar, met zijne goedkeuring! Hij geve ons verder lust, om getrouw van zijnen dienst gebruik te maken; Hij bekwame zijn Eerw. tot zijn werk, en ſchenke aan de Gemeente van *Hensbroek* eerlang eenen waardigen Leeraar! —

ZYBEKARSPEL Vakant. Zie Junij 1805. en hier boven.

HENSBROEK ſtaat Vakant te worden. Zie Julij 1805. en hier boven.

WOGNUM EN WADWAIJ Vakant. Zie Julij 1805.

ENKHUIZEN.

OOSTERLEEK den 25ſten Aug. 1805. Heden een Jaar geleden is de Wel Eerw. Heer J. DUYSER, Pred. te *Wervershoof*, doch nu Pred. te *Hedikhuizen en Herpt*, door de mans leden dezer Gemeenten, met eenparige ſtemmen beroepen, doch zijn Wel Eerw. heeft na 4 weeken beraad, beleefdelijk voor dit beroep bedankt. — Nu is, in tegenwoordigheid van twee Conſulenten, de Wel Eerw. Heeren J. H. MOLENGRAAFF, Predikk. te *Wijdenesſe* en G. E. D. DUYTSCH, te *Hem*, dit 6tal gemaakt:

DD. H. H. VAN BEEM GERSÉE, Predikk. te *Oudega en Kolderwolde*. P. W. PRINS, te *Urzem*. J. VAN OTTERLOO, te *Obdam*. A. TREFFERS, te *Loon op 't Zand*. P. J. LANDSKNECHT, te *Sleeuwijk* en

D.

D. IJPEIJ; Proponent onder de Eerw. Classis van *Woerden en Over-Rhijnland.*

De drie laatsten zijn op 't 3tal gesteld. Waaruit met eenparige stemmen der mansleden dezer Gemeente beroepen is, de Wel Eerw. Heer D. IJPEIJ, Prop. onder de Eerw. Cl. van *Woerden en Over-Rhijnland*, en dit beroep is door zijn Wel Eerw. tot onze groote blijdschap aangenomen.

WESTWOUD EN BINNEWYZENT den 30sten Aug. 1805. In tegenwoordigheid van twee Consulenten, de Wel Eerw. Heeren J. DOZIJ, Predikk. te *Hoogkarspel* en G. E. D. DUITSCH, te *Hem*, is dit 8tal gemaakt:

DD. P. VAN EXTER, Predikk. te *Rockanje*. H. H. VAN BEEM GERSÉE, te *Oudega en Kolderwolde*. P. W. PRINS, te *Urzem*. J. VAN OTTERLOO, te *Obdam*. A. VAN OSSENBRUGGEN, te *Oldeschoot*, *Nijeschoot*, *&c.* J. J. VRIJMOED PLOEMS, te *Scharwoude*. M. VEENSTRA, te *Warder* onder *Edam*. A. FONHOFF, Prop. onder de Eerw. Classis van *Hoorn*.

De 4 laatsten zijn op 't 4tal gesteld, waaruit met eenpaarige stemmen der mansleden dezer Gemeente beroepen is, den Wel Eerw. Heer A. FONHOFF, Proponent onder de Eerw. Classis van *Hoorn*, en dit beroep is door zijn Wel Eerw. tot onze groote blijdschap aangenomen.

Beide deze beroepingen zijn door Gedeputeerden der Classis met de Kerkelijke goedkeuring bekrachtigd. De beroepenen zullen, bij welzijn den 3den Octob. peremptoir worden geëxamineerd.

WERVERSHOOF Vakant. Zie Dec. 1804.

E D A M.

RANSDORP. Uit het te vooren gemeld 3tal van Predikanten is door de stemhebbende mans Ledematen met meerderheid beroepen, D. H. OUDENHOF, Pred. te *Barsingerhorn*, doch die na verloop van 14 dagen per missive, voor deze beroeping heeft

bedankt. — Daarop heeft de Kerkenraad uit het volgend 3tal van Predikanten:

DD. J. J. REMISIUS WILREE, Predikk. te *Grosthuizen en Avenhorn.* F. VAN RUIVEN, te *Sint Kruis* en A. NUMAN, A. L. M. Phil. Doct. en Pred. te *Oude Niedorp.*

Met de ſtemhebbende mans Ledematen op den 16den Sept. met volkomene eenparigheid beroepen D. J. J. REMISIUS WILREE, ten overſtaan van den Conſulent D. P. A. VAN DER LAAN, Pred. te *Zunderdorp*, en is de volgende dag aan den beroepenen hier van kennis gegeven, in verwachting van een gunſtig en verblijdend berigt hierop te zullen ontvangen. —

ILPENDAM. Het was op den 25ſten Aug. dat onze veel geliefde Leeraar D. S. C. VAN DER HAMMEN in wiens Euangeliedienst wij ons nog geen drie jaren verblijden mogten, ons bij het eindigen zijner Leerrede uit *Pſalm* XCIII: 1*a. De Heere regeert*, kennis gaf van eene eenparige beroeping tot tweeden Leeraar bij de bloeijende Gemeente van *Nijkerk op de Veluwe*, alaar op zijn Wel Eerw. den 20ſten dier maand uitgebragt. Sterk trof ons dit berigt, en wanneer wij de grootte dier Gemeente in aanmerking namen, dan wierd onze bekommering grooter; wij maakten van den tijd van beraad gebruik, om (was het mogelijk) door eenen algemeenen en hartelijken liefdedrang, zijn Wel Eerw. te bewegen, om ook nu weder deze beroeping afteſlaan, gelijk in 't voorleden jaar bij eene beroeping van zijn Wel Eerw. naar de Stad *Sloten* in *Friesland* ons gelukte. Dan des Heeren wille was anders: op den 1ſten Sept. maakte zijn Wel Eerw. met groote aandoening aan het einde van zijne Leerrede naar aanleiding van *Joh.* XIV: 30*a.* ons bekend, dat in gehoorzaamheid aan zijnen Zender zijn Wel Eerw. de beroeping had aangenomen.

Zoo

Zoo zullen wij dan eerlang deszelfs aangenaam verkeer en nuttigen Euangeliedienst moeten misſen. Hoe zeer dit ons ſmartelijk zal vallen, wenſchen wij ons eerbiedig te onderwerpen. God bekrone intusſchen deszelfs laatſte werk onder ons met den ruimſten zegen; de verhoogde Heiland trekke op met dezen zijnen dienaar, ſtelle hem in die groote Gemeente tot eenen uitgebreiden zegen; en heele genadig onze breuke door eenen anderen Godvruchtigen en bekwamen Leeraar.

De aandoenelijke dag, op welke zijn Wel Eerw. ons vaarwel zal zeggen, zal D. V. zijn den 20ſten October.

ZUIDERWOUDE Vakant. Zie Julij 1805.
MUNNIKENDAM Vakant. Zie Junij 1805.
PURMERLAND Vakant. Zie Nov. 1803.
SCHELLINGWOUDE Vakant. Zie Julij 1805.

ZEELAND.

WALCHEREN.

OOSTBURG. Van hier is vergeten op zijn tijd te melden, dat de Wel Eerw. zeer gel. Heer J. P. P. CLINGE, na afgelegd Examen, door de Conſiſt. Kerkvergaderinge van *Sluis*, aan de Gemeente van *Oostburg* toegewezen zijnde, den 30ſten Dec. 1804. in den H. Dienst onder ons is bevestigd, door deszelfs waardigen vader, den Wel Eerw. zeer gel. Heer J. H. CLINGE, Pred. in *Groede*, zijn Wel Eerw. verrichtte dit werk zoo getrouw als hartelijk, leggende tot eenen grondſlag *Tit.* II: 15. *Spreekt dit, ende vermaant, en beſtraft met allen ernst. Dat niemand u en verachte.* De handoplegginge geſchiede, behalven door den Heer Bevestiger, ook door de Wel Eerw. Heeren G. BLAAUBEEN, C. SCHIETEKATTE en J. DE ROCHEFORT, Predikk. te *Sluis*, *St. Anna ter Muiden* en *Cadſand*; en de hand van broederſchap, werd aan zijn Wel Eerw. in naam van de Conſiſtor. Kerk-

vergaderinge van *Sluis*, door D. G. BLAAUBEEN toegereikt. Zijn Wel Eerw. maakte des nademiddags eenen aanvang van zijnen dienst, met de woorden van Paulus *Eph.* III: 8. *Mij de allerminſte van alle de heilige is deze genade gegeven, om onder de Heidenen door het Euangelium te verkondigen den onnaſpeurlijken rijkdom Chriſti.* Het werk van den ganſchen dag is, onder een groot getal Hoorders, zeer gelukkig voleindigd. God ſchenke zijnen dienaar verder heil en zegen onder ons!

BRESKENS. Van hier moest reeds gemeld zijn, dat de Wel Eerw. zeer gel. Heer G. O. POST geëxamineerd, en door de Conſ. Kerkvergaderingen van *Sluis*, aan deze Gemeente toegewezen, den 6den Januarij dezes Jaars, als onzen Herder en Leeraar bevestigd is door den Wel Eerw. zeer gel Heer J. DE ROCHEFORT, Pred. te *Cadſand*; met de taal van Paulus 1 *Tim.* IV: 12—16. *Niemand en verachte uwe jongheid: maar zijt een voorbeeld der geloovigen, in den woorde, in wandel, in liefde, in den geeſt, in geloove, in reinigheid.* ——— *Hebt acht op u zelven, ende op de leere: volhard in dezen. Want dat doende zult gij ende u zelven behouden, ende die u hooren.* De oplegginge der handen geſchiedde, behalven door den Heer Bevestiger, ook door de Wel Eerw. Heeren J. H. CLINGE en J. P. P. CLINGE, Predikk. te *Groede* en *Oostburg*, en de hand van broederſchap werd, van wegens de Conſiſtor. Kerkvergaderinge van *Sluis*, aan den Bevestigden toegereikt door D. J. H. CLINGE; zijn Wel Eerw. begon zijn dienstwerk 's namiddags, met de betuiging van Jozua: *Joz.* XXIV: 15*c. Maar aangaande mij en mijn huis, wij zullen den Heere dienen.* Eene groote menigte heeft met genoegen, het werk van dien dag bijgewoond; de Heere be-

bevestige hetzelve, en zegene zijnen dienstknecht te zamen met ons.

AARDENBURG. Op verzoek des Eerw. Consistor. Kerkvergadering van *Sluis*, den 22sten Mei l. l. uit een gemaakt drietal, waarop geplaatst waren de Wel Eerw. zeer gel. Heeren

DD. A. J. SNOUCK HURGRONJE, Predikk. te *'s Gravenpolder*. Z. DE JONGH, te *Almkerk en Emmikhoven* en H. DRESSELHUIS, Prop. onder de Eerw. Classis van *Campen*, beroepen tot oudsten Leeraar voor deze Gemeente, de Wel Eerw. Heer H. DRESSELHUIS, die deze beroepinge tot onze blijdschap heeft aangenomen, en wiens komste wij eerlang te gemoet zien. —

VLISSINGEN. In onze Classicale Vergadering, gehoudén den 3den Sept. werden, op verzoek van de Consistor. Vergadering te *Sluis*, peremptoir geëxamineerd, door D. Praeses J. HENRIJ, Pred. te *Middelburg*, de Proponenten H. DRESSELHUIS, Prop. te *Kampen* beroepen te *Aardenburg* en J. F. HENRIJ, Prop. onder de Classis van *Rheenen*, en beroepen te *Zuidzande*: doende bij die gelegenheid beiden een kort en zaakrijk voorstel, de eerste over 2 *Cor.* V: 21. de tweede over 1 *Tim.* I: 15. Vervolgens werden zij onderzogt in de Talen over *Pf.* XIX: en *Pf.* XVI: en over de Tekstkapittels; en in de voornaamste Leerstukken van onzen Godsdienst, waarin zij, zoo in het beantwoorden der vragen als in het oplossen van eene meenigte tegenwerpingen, zoo vele bewijzen gaven van hunne bekwaamheden, dat zij met volle ruimte, eenstemmig aan de hun Eerw. roepende Gemeenten werden toegewezen en D. Examinator voor zijn wel ingerigt Examen bedankt.

In deze zelfde Vergadering wierden ook het beroép van den Wel Eerw. Heer A. J. SNOUCK HURGRONJE te *Middelburg* goedgekeurd; en aan de Gemeente van *Portugal* onder de Eerw. Classis

van *Schieland*, handopening verleend ter losmaking van den Wel Eerw. Heer J. HORTHEMELS HANSSEN van zijne Gemeente te *Vlissingen*. Nog werd de Stud. J. H. HOFMAN, na vertooninge van loffelijke Getuigschriften, zoo Kerkelijke als Akademische, tot het Præparatoir Examen toegelaten, en de Wel Eerw. Heer D. J. VAN WARMELO, Pred. te *Vlissingen*, hem als Examinator toegeweezen.

VLISSINGEN staat Vakant te worden. Zie hier boven.

NIEUWLAND Vakant. Zie Aug. 1805.

CLEVERSKERKE staat Vakant te worden. Zie Aug. 1805.

ST. ANNA TER MUIDEN Vak. Zie April 1805.

NIEUVLIET. Zie Nov. 1804.

VLISSINGEN Walsche Kerk Vak. Zie Dec. 1803.

MIDDELBURG Vakant. Zie Aug. 1803.

AARDENBURG Vakant. Zie Junij 1803.

MIDDELBURG Vakant. Zie Jan. 1800.

RETRANCHEMENT Vakant. Zie Sept. 1797.

MIDDELBURG Eng. Kerk. Zie Aug. 1797.

WATERLAND Vakant. Zie Junij 1797.

PHILIPPINE Vakant. Zie Nov. 1796.

AARDENBURG Walsche Kerk Vakant. Zie Nov. 1796.

OOSTBURG Walsche Kerk Vak. Zie Jan. 1796.

SAS VAN GENT Walsche Kerk Vakant. Zie Meij 1793.

SAS VAN GENT Vakant. Zie Nov. 1793.

EEDE Vakant Zie Maart 1798.

CADZAND Walsche Kerk Vak. Zie Maart 1798.

SCHOUWEN EN DUIVELAND.

SOMMELSDIJK den 25sten Aug. Heden was voor ons een dag van veel blijdschap. Onze geroepene Leeraar, de Wel Eerw. Heer J. MONTIJN, van *Bleskensgrave* tot ons overgekomen, werd in zijn plegtig dienstwerk bevestigd, door den Wel Eerw. Heer F. PLEIJTE, Pred. te *Dreijschor*, Direc-

rector in de Vacatuur, die bij deze gelegendheid eene Leerrede hield over *Matth.* XXIII: 8*b*. *Een is uw meester, namelijk Christus.* Doende de Bevestigde des namiddags zijn Intrerede met eene Leerrede over *Jes.* XLIX: 1 *Hoort naar mij gij eilanden, en luistert toe gij volken van verre.* — Beide plegtigheden zijn voor eene talrijke schare van Toehoorders met algemeen genoegen verricht.

ZONNEMAIR. Den 28sten Aug. l. l. des nachts omtrent 2 uren, riep de Heer zijnen dienstknecht, onzen geliefden Herder en Leeraar D. P. NAUTA tot zich. Zijn Eerw. had eerst, van het jaar 1785 tot 1792 gedient in de Gemeente van *Midlum*, onder de Eerw. Classis van *Franeker*, en daarna den geruimen tijd van dertien jaren onder ons, wanneer, in den ouderdom van 43 jaren en 11 dagen, zijn ligchaam nu onder een kort maar zwaar lijden van het zoogenaamd *Roodvonk*, bezweek, en hij zijnen geliefden Zoon SICCO GODEFRIDUS, in de maand December des vorigen jaars verscheiden, in de eeuwigheid ging vinden; terwijl zijne Dochter in dit zelfde oogenblik, naar allen oogenschijn, zich met deze hare geliefden zou vereenigen en den laatsten zucht hier voor hare Moeder slaken... Zij bleef, en betreurt met hare waarde Moeder, Mejuffrouw ADRIANA ABBRING, door verscheiden elkander opvolgende sterfgevallen als in de schaduw des doods levende, bitterlijk bedroefd, en met de ganfche Gemeente het gemis van den Man des vredes, dien wij bedaard in de hoop der heerlijkheid, door het geloof, zijnen loop zagen voleindigen, en die, terwijl hij leefde, voor haar beiden, voor zijne Gemeente en Vrienden, naar zijne betrekkingen, alles was. Zijne gaven van gezond oordeel en smaak, zijne regt uitlegkundige bijbelkennis en deftigen leerstijl, versierde hij met nederigheid, verdraagzaamheid en een goed voor-

voorbeeld des wandels, waar van de gedachtenis onder ons en allen, die hem kenden, niet alleen loffelijk zal overblijven, maar ook ons verſterken in de goede beginzelen, die hij ſteeds met zorgvuldigheid en vlijt in ons zocht te planten en aan te kweeken.

De Wel Eerw. Heer F. PLEIJTE, Pred. te *Dreijſchor*, en des Overledenen Mededienaar in denzelfden Kreits, heeft den 8ſten Sept. in eene zoo deftige als harttreffende Lijkrede naar *Hebr.* XIII: 7. *Gedenkt uwer voorgangeren, enz.* ter gedachtenis van 's Mans leven, werken en dood zoo geſproken, als zijn roeping vorderde, en de aandoenelijkheid der talrijke ſchare, tot welke hij ſprak, behoorde afgeleid te worden op JEZUS CHRISTUS, de opſtanding en het leven.

Het zoogenaamd Annus Gratiae is aangevangen door den dienst der Kreitspredikanten vervuld te worden.

ELKERZEE is bereids in Maart l. l. Vakant geworden, door het nederleggen van den dienst van D. BROMA.

ZIERIKZEE. Hier is eene tweede Vakature, door het Emeritaat van D. GROENEWOUD, in Aug. reeds gekomen; doch van beide plaatſen zijn den Correspondens geene legale berigten toegezonden.

ZIERIKZEE Vakant. Zie Octob. 1804.

ZUID-BEVELAND.

HOEDEKENSKERKE Vakant. Zie Mey 1805.

THOLEN EN BERGEN OP DEN ZOOM.

SCHERPENISSE Den 11den Julij 1805 is door den Eerw. Kerkenraad dezer plaatſe, ter vervulling der Vakature, door het aanſtaande vertrek van den Wel Eerw. zeer gel. Heer C. GUTTELING, naar *Ooltgensplaat*, welke heden morgen van zijne betrekking tot deze Vergadering is ontſlagen, verzoorzaakt, ten overſtaan van onzen Director, den

Wel

Wel Eerw. zeer gel. Heer J. HOGENDORP, Pred. te *St. Maartensdijk*, gemaakt het volgende zestal:

DD. C. J. POLS, Predd. te *Poederoijen*. W. DE BRUIN, te *Oud Vosſemeer*. DAKE, te *St. Annaland*. GEESTMEIJER, te *Kruiningen*. E. FOUACHE, te *Numansdorp* en SWALUE, te *Standdaar buiten*.

Waar uit ten zelven dage met eenparigheid van ſtemmen beroepen is D. C. J. POLS, Pred. te *Poederoijen*. Welke beroepinge, zijn Wel Eerw. toegezonden, door hem eenigen tijd in ernſtige overweging genomen is.

Den 14den Julij heeft de Wel Eerw. zeer gel. Heer C. GUTTELING van ons een zegenend afſcheid genomen, met *Jer.* XVII: 16. *Ik en hebbe doch niet aangedrongen meer dan een herder, enz.*

Den 26ſten Julij. Heden vernamen wij bij eene misſive van onze beroepen Leeraar D. C. J. POLS, dat zijn Wel Eerw. voor de op hem uitgebragte beroeping vriendelijk bedankte.

Den 18den Aug. is onze Kerkenraad overgegaan tot het doen van eene tweede beroeping, en ten dien einde op het zestal geplaatst:

DD. C. J. POLS, Predikk. te *Poederoijen*. E. FOUACHE, te *Numansdorp*. SWALUE, te *Standdaar buiten*. GEESTMEIJER, te *Kruiningen*. G. J. TER BRAAK, te *Poortvliet* en DAKE, te *St. Annaland*.

En daar uit geformeerd dit drietal:

DD. C J. POLS, E. FOUACHE en SWALUE.

Waar uit met eenparigheid van ſtemmen beroepen is D. C. J. POLS, Pred. te *Poederoijen*, die deze tweede beroeping tot onze algemeene blijdſchap in de vreeze des Heeren heeft aangenomen.

STEENBERGEN Vakant. Zie Juny 1804.

UTRECHT.

UTRECHT.

UTRECHT. Op heden den 25ſten Aug. hadden wij het genoegen, dat onze waardige Predi-

kant,

kant, D. O. C. WOLTERBEEK, zijnen Behuwdbroeder D. J. VAN MARIENHOFF, van *Haarlem* tot ons overgekomen, in den H. Dienst alhier bevestigde (bij wiendelijken afstand van deze beurt door Prof. HERINGA,) met eene Leerrede over de woorden van den Zaligmaker, die wij vinden *Marc.* XVI: 15, 16. *Ende hij zeide tot haar: gaat heenen in de geheele wereld, predikt het Evangelium allen creaturen. Die geloofd zal hebben, ende gedoopt zal zijn, zal zalig worden. Maar die niet en zal geloofd hebben, zal verdoemd worden.* Deze Bevestiging geschiedde 's morgens; daar de bevestigde in den avond van dien zelfden dag, zijne Intrerede hield, over de Godspraak, welke wij vinden *Jes.* LV: 10, 11. *Want gelijk de regen ende de sneeuw van den hemel nederdaalt, ende derwaarts niet weder en keert; maar doorvochtigt de aarde, ende maakt dat zij voortbrenge ende uitspruite, ende zaad geve den zaaijer, ende brood den eeter: Alzoo zal mijn woord, dat uit mijnen monde uitgaat, [ook] zijn, 't en zal niet ledig tot mij wederkeeren: maar het zal doen het gene dat mij behaagt, ende het zal voorspoedig zijn [in] het gene waar toe ik het zende.* Zijnde deze Leerredenen tot stichtinge en met zegen aangehoord.

VINKEVEEN. Onze waardige en hartelijk geliefde Leeraar D. J. VERBURG Abs. fil., heeft op den 18den Aug. l. l. van deze Gemeente een hartelijk en zeer aandoenelijk afscheid genomen, met de woorden van Paulus, 2 *Cor.* XIII: 11. *Voorts broeders zijt blijde, wordt volmaakt, zijt getroost, zijt eensgezind, leeft in vrede: ende de God der liefde ende des vredes zal met u zijn.* Wij wenschen zijne lessen in gehengen te houden, daar mede ons nut te doen, en zoo dien waardigen Leeraar en opregten Vriend nimmer te vergeten.

Hier

Hier op is den 23ſten daar op volgende door den Kerkenraad alhier, in tegenwoordigheid van den Wel Eerw. Heer D. G. H. VAN BOLHUIS, Pred. te *Baambrug*, als Conſulent, de tweede om noodzakelijke redenen afwezig zijnde, ter vervulling der Vakature, veroorzaakt door het vertrek van bovengemelde D. J. VERBURG, als beroepen Hoogleeraar in de Oosterſche Talen naar *Deventer*, gemaakt het volgende zestal:

DD. ISAAK HARDERWIJK, Prop. onder de Eerw. Claſſis van *Schieland*. LAMPING, Predd. te *Heemſe* in *Overijſſel*. J. BUIN, te *Rijswijk* bij *Heusden*. P. GIJSINK, te *Aarle enz.* in *Peel en Kempeland*. VAN ENGELEN, te *Waveryeen* en G. SPAEN te *Heer Jansdam*.

Zijnde daaruit dit drietal geformeerd:

J. HARDERWIJK, Prop. DD. GIJSINK en LAMPING.

En hieruit met volkomen eenparigheid beroepen de Prop. D. J. HARDERWIJK, die deze beroeping gecommuniceerd zijnde, dezelve in's Heere vreze heeft aangenomen.

LANGERAK OVER DE LEK ſtaat Vakant te worden. Zie Julij 1805.

MONTFOORT Vakant. Zie Junij 1805.

UTRECHT. Zie Junij 1805.

AMERSFOORT.

KORTENHOEF den 17den Sept. Wij hebben heeden het treurig berigt gekregen dat onze oude Leeraar D. J. BOSMAN, die den tijd van 32 jaren het Euangelium der zaligheid onder ons gepredikt heeft en voorleden jaar zijn rust bekomen heeft, te *Doesburg aan den Tſel*, daar zijn Wel Eerw. na zijne bekoomene rust, zijne woning gekozen had, aan de gevolgen van een galkoorts na een ziekte van 7 dagen in den ouderdom van 62 Jaren den 12den deezer overleden is, en op gronden van het dierbaar Euangelie dat hij an-

de-

deren verkondigd heeft, zoo wij hopen, in de zalige ruste van zijnen Heer is overgebragt.

NB. In de vorige Boekzaal ſtaat abuſivelijk ten aanzien van den beroepenen Pred. te *Maartensdijk* D. VAN BEUNINGEN, Sam. Fr. dit moet zijn Sam. Fil.

RHEENEN EN WYK.

'T WAAL den 28ſten Julij. Heden is onze beroepen Leeraar D J. DE BOUTER, op vrijwilligen afſtand van den Heer Examinator D. D. INDEWEIJ, Pred. te *Werkhoven*, in den H. Dienst onder *ons* ingezegend door onzen laatſten, en van *ons nog* zeer geliefden Leeraar D. G. W. BISSCHOP, thans Predikant te *Doorn* met eene treffende Leerrede over *Marc.* XII: 37*b*. *En de menigte der ſchare hoorde hem gaarne.*

De oplegging der handen is geſchied, behalven door den Heer Bevestiger, door DD. DEKKER, RENSEN, VAN LIL, VAN EE en EVERAARS, reſp. Predikk. te *Hageſtein*, *Houten*, *Schalkwijk*, *Vreeswijk* (*de Vaart*) en *Lopik en Cabauw*.

De bevestigde Leeraar begon des namiddags zijn werk onder ons met eene wel ingerigte Leerrede over *Hand.* VIII: 5. *En Philippus kwam af in de ſtad Samaria en predikte haar Christus.*

Het werk van den geheelen dag is gelukkig tot genoegen der Hoorderen, en tot onze groote blijdſchap verricht.

Geloofd zij God voor zijne gunſtrijke liefdezorg voor ons.

RHENEN den 27ſten Aug. In onze Clasſicale Vergadering, heden alhier gehouden, is de beroeping te *Veenendaal* uitgebragt op den Wel Eerw. zeer geleerden Heer H. VAN DEN BIJLLAARDT, waardigen Euangeliedienaar in de *Oude Loosdrecht*, met zegenbede Kerkelijk goedgekeurd. Zijn Wel Eerw. zal (D. V.) den 27ſten October bevestigd worden.

Ook

Ook verkregen op hun verzoek, ſtem en zitting in deze Vergadering DD. C. J. COOLHAAS en J. DE BOUTER, bevestigde Predikanten te *Amerongen*, en in *'t Waal en Hondswijk*, welke van D. Praeſes hartelijk zijn verwelkomd.

Nog zijn door D. J. P. WIJS, zeer geliefden Euangeliedienaar te *Leerſum* praeparatoir geëxamineerd de Studenten JAN WILLEM WIEGMINK en ENGELBERTUS MARINUS DORPER, *Junior*; beide van *Amſterdam*, met dat gelukkig gevolg dat de Heer Examinator voor zijne gepaste vragen en naauwkeurig onderzoek is bedankt, en de Geëxamineerden met volle ruimte en eenparig genoegen tot den openbaren predikdienst zijn toegelaten, en onder het getal der Proponenten aangenomen. — De Proefteksten van den eerſten was *Rom.* VIII: 1. in 't Hebr. *Pſ.* XXIII. en in 't Grieksch het Tekshoofddeel; van den tweeden *Rom.* V: 10. in 't Hebr. *Pſ.* C: en in 't Grieksch het Tekshoofddeel.

NEDERLANGBROEK Vakant. Zie Meij 1805.

FRIESLAND.

LEEUWARDEN.

LEEUWARDEN Vakant. Zie Oct. 1796.

STIENS Vakant. Zie Nov. 1804.

BERGUM Vakant. Zie Junij 1805.

DOKKUM.

GERKESKLOOSTER Vakant. Zie Julij 1805.

AUGUSTINUSGA en SURHUIZEN Vakant. Zie Junij 1805.

FRANEKER.

TZUMMARUM Vakant. Zie July 1804.

MINNERTSGA Vakant. Zie Maart 1804.

FRANEKER Walſche Kerk Vak. Zie Dec. 1796.

SNEEK.

SLOTEN den 12den Meij. Deze dag was voor ons een dag van blijdſchap. Onze nieuwberoepen Leeraar, de Wel-Eerw. Heer J. Lot, begon heden

zijn Dienstwerk onder ons met den grooten inhoud en aan hem gegeven last des Euang. 2 *Cor.* V: 20, 21. *Zoo zijn wij dan gezanten van Christi wege, enz.* Onder eene toegevloeide ſchare liep deze dag met zegen af! God geve, dat wij ons langer in zijn licht mogen verblijden dan zijne vorige Gemeentens!

SNEEK. Op den 21ſten Meij heeft de Wel Eerw. Heer J. LOS, als Predikant te *Slooten*, zitting en ſtem verzogt in de Clasſis Vergaderingen, welk verzoek zijn Wel Eerw. gereedelijk is ingewilligd.

DEERSUM EN POPPINGAWIER Vakant. Zie Nov. 1804.

BOLSWARD EN WORKUM.

WITMAARSUM den 18den Aug. Onze geachte Leeraar D. J. CANNEGIETER, ontving op heden eene wettige beroeping naar de Gemeente van de *Langakkerſchans*, welke zijn Eerw. na eenige dagen van beraad zich verpligt gevonden heeft, in de vreeze des Heeren aan te nemen. Zoodat WITMAARSUM eerlang ſtaat Vakant te worden.

GAAST EN FERWOUDE Vakant. Zie Julij 1805.

MAKKUM EN KORNWERD Vakant. Zie Octob. 1804.

STAVOREN Vak. Zie Octob. 1797.

HINDELOPEN Vak. Zie Sept. 1794.

ZEVENWOUDEN.

DONKERBROEK EN DE HAULE ſtaat Vakant te worden. Zie Aug. 1805.

TERKAPLE EN AKMARYP Vakant. Zie Nov. en Dec. 1804.

NYEHORNE, OLDEHORNE, JUBBEGA, SCHUREGA EN HORNSTERZWAAG Vakant. Zie Mey 1805.

TJERKGAAST, ST. NIKLAASGA, DONJEGA,

GA, IDSKENHUIZEN EN LEGEMEER Vakant. Zie Junij 1805.

GOINGARYP EN BROEK Vakant. Zie Mey 1805.

ST. JANSGA EN DELSTRAHUIZEN Vakant. Zie Julij 1805.

OVER-YSSEL.

DEVENTER.

DEVENTER Walsche Kerk Vakant. Zie July 1803.

CAMPEN.

GENEMUIDEN. Den 20sten Aug. is uit een voorafgaand agttal van Predikanten, waarop stonden:

DD. J. C. VENEMA, Predikk. te *Hasselt.* L. BAKKER, te *Hattem.* P. T. SCHULTZ, te *Zwartsluis.* W. SCHEUER, te *Mastebroek.* J. CAMPING, te *Ruinen.* W. N. BOLT, te *Akkrum en Murmerwolde.* H. M. CAPPENBERG, te *Ulzen* en P. J. CALKOEN, te *Peize.*

Door den breeden Kerkenraad gemaakt dit drietal

DD. P. J. CALKOEN, P. T. SCHULTZ en H. M. CAPPENBERG.

Waaruit den 26sten Aug. met eenparige stemmen beroepen is D. P. J. CALKOEN, Pred. te *Peize.*

Welke na eenigen tijd van beraad deze beroeping in 's Heeren vreeze heeft aangenomen.

Intusschen heeft D. B. CLEMENT, een liefderijk afscheid van de Gemeente genomen, den 18 Aug. met de woorden *Hebr.* II: 3*a. Hoe zullen wij ontvlieden: indien wij op zoo een groote zaligheid geen acht en nemen.*

ZWOLLE.

HARDENBERG. Alhier werd den 11den Sept. een begin gemaakt met het werk der beroeping, in plaats van onzen overledenen Leeraar, D. H.

BERMAN, en werd bij deze gelegenheid de volgende Nominatie gemaakt:

DD. VAN NIEL, Predik. te *Vaassen*. NIEVEEN, te *Rouveen*. KUIPERS, te *Emmelenkamp*. AMSHOFF, te *Ulfen*. HARTMAN, te *Hierde* en HUGENHOLTZ, te *Veldhuizen*.

Waaruit ten zelven dage door den Kerkenraad en Gecommitteerde uit de Gemeente, met eenparige stemmen beroepen werd D. VAN NIEL, Pred. te *Vaassen*.

ROUVEEN. Hoe zeer werden wij ontroerd, toen onze geliefde Leeraar D. N. NIEVEEN, ons in het slot zijner Leerrede bekend maakte, dat hij eene wettige beroepinge tot Leeraar hadde ontvangen van de Gemeente te *Tjerkgaast*, en dat hij dezelve eenigen tijd in beraad hadde genomen, dan den tijd van beraad maakte wij ons ten nutte; om zijn Eerw. te bewegen tot een langer verblijf bij ons, en hoewel wij in vreeze waren, van hem, die ons lief geworden was, te moeten wijken, mogten wij echter tot onze algemeene blijdschap, van onzen Leeraar vernemen, op den 25sten Aug. dat hij op onze liefdedrang, en om voldoende rede voor hem zelven, voor de hem opgedragene beroepinge beleefdelijk hadde bedankt. En verbond zich weder aan ons op den volgenden Zondag, met de woorden uit *Psalm* CXXII: 8 en 9. *Om mijner broederen, ende mijner vrienden wille zal ik nu spreken: Vrede zij in u. Om des huizes des HEEREN onzes Gods wille, zal ik het goede voor u zoeken.*

God beknone de gedane keuze van onzen Leeraar met zijn zegen en zorge in liefde voor de Gemeente van *Tjerkgaast*.

AVEREEST Vakant. Zie Aug. 1805.

VOLLENHOVEN EN STEENWYK.

BLOKZIJL. Den 10den Sept. is alhier, ter ver-

vervulling onzer openſtaande Leeraarsplaats, dit volgende viermal gemaakt:

DD. J. A. VAN BEUNINGEN VAN HELSDINGEN, Predikk. te *Zwartſluis*. J. D. RUIJS, te *Nederhorst (den Berg,)* H. GOMMARUS, te *Geitheorn* en H. WIENEKE, Prop. onder de Eerw. Claſſis van *Rolde*.

En daar uit op den volgenden dag, met eenparigheid van ſtemmen, tot onzen tweeden Herder en Leeraar beroepen D. J. D. RUIJS, Pred. te *Nederhorst (den Berg)*, onder de Eerw. Claſſis van *Amersfoort*, aan welke deze Beroeping is toegezonden.

CUINRE. Zie Julij 1805.

STEENWYK Vakant. Zie Mey 1805.

STAD en LANDE.

GRONINGEN EN 'T GORECHT.

GRONINGEN ſtaat Vakant te worden. Zie Aug. 1805.

APPINGEDAM.

APPINGEDAM. In onze Claſſicale Vergadering, den 10den Julij alhier gehouden, verzogt en verkreeg zitting en ſtem D. E. A. BOERMAN, beveſtigd Predikant te *Meeſthuizen*.

COLHAM Vakant Zie Maart 1805.

LOPPERSUM.

THEZINGE. Zie Aug. 1805.

MIDDELSTUM.

OLDENZYL Vakant. Zie April 1805.

DE MARNE.

LEENS Vakant. Zie Junij 1805.

'T WESTER-KWARTIER.

FEERWERD Vakant. Zie Dec. 1804.

OLDAMBT EN WESTERWOLDINGERLAND.

LANGAKKERSCHANS. Aan deze Gemeente door het Departementaal Beſtuur van *Stad en Lande* van *Groningen* gunſtig toegeſtaan zijnde, voor

deze keer, zelf een Predikant te beroepen, is uit eene nominatie van vier Predikanten, welke waren de Wel Eerw. Heeren

DD. WARMOLTS, Predikk. te *Aduard*. KORF, te *Oldebercoop*, J. CANNEGIETER, te *Witmarſum* en B. NIEUWOLD, te *Lutkegast*, (doch waarvan de laatſte voor de eer der nominatie bedankt en tevens verzocht heeft om bij de beroepinge zijn Eerw. niet in aanmerking te neemen :) op den 15den Aug. l. l. tot Leeraar dezer Gemeente beroepen de Wel Eerw. Heer J. CANNEGIETER bovengemeld, die ook tot onze blijdſchap deze beroeping heeft aangenomen en op den 27ſten Octob. eerſtkomende alhier in den Heiligen dienſt ſtaat ingezegend te worden.

WEDDE den 10den Sept. In onze Clasſicale Vergadering heden hier gehouden, werd door den Wel Eerw. Heer SPANDAW, geliefd Leeraar te *Bellingwolde*, als daartoe door den Kerkenraad te *Langakkerſchans* behoorlijk gemagtigd, een inſtrument van beroepinge uitgebragt op D. J. CANNEGIETER, waardig Euangeliedienaar te *Witmarſum* in *Vriesland*, ingeleverd met verzoek van approbatie. De Eerw. Vergadering alle ſtukken, hiertoe behoorende, in debita forma bevonden hebbende, heeft dit beroep, onder toewenſching van allen zegen over de Beroepers en den Beroepenen, goedgekeurd, en de Eerw. Heeren OOMKENS, Pred. in de *Bellingwolder Schans*, en één der Predikanten van *Bellingwolde*, als de naastgelene, tot Bevestigers aangeſteld, welke dit werk D. V. op den 27ſten Octob. aanſtaande zullen verrigten.

TERMUNTEN EN BORGSWEER Vak. Zie Meij 1805.

ZUIDBROEK EN MUNTENDAM Vak. Zie Febr. 1805.

DREN-

DRENTHE.

EMMEN.

ROSWINKEL. Wegens verzuim van vereischte kennisgeving, wordt van hier, nu eerst gemeld, dat op den 9den Junij l. l. alhier bevestigd is onze van *Goingarijp en Broek* beroepen Leeraar D J. CARSTEN, de Wel Eerw. Heer J. P. DOORNBOSCH, waardig Leeraar bij de Gemeente van het *Hogeveen*, deed in tegenwoordigheid der Heeren Deputaten van deeze Classis, welke het werk van bevestiging aan zijn Wel Eerw. wel hadden willen afstaan, bij deeze gelegenheid eene voortreffelijke Leerrede over 2 *Cor.* IV: 7. *Maar wij hebben deezen schat, enz.* Zondag, daarop volgende, begon de bevestigde Leeraar zijn dienstwerk bij deze Gemeente met eene Leerrede, genomen uit *Hand.* X: 42, 43. *En heeft ons geboden den volke te predikken, enz.* Zoo dat deeze Gemeente, die meer dan een jaar herderloos was, zich nu weêr mag verheugen in het bezit van eenen eigen Leeraar. God make zijnen dienst voor hem en ons gezegend.

SLEEN. Ook van deeze Gemeente, die genoegzaam gelijktijdig met de bovengenoemde Herderloos geworden is, hoopt men eerlang een soortgelijk berigt, als hier voren gedaan is, mede te deelen, dan, de voorzigtigheid gebied, om als nog geen verder verslag daar van te doen.

MEPPEL.

MEPPEL. Op onze Classicale Vergadering gehouden den 11den Sept. sisteerde zich de Studiosus J. R. WESENHAGEN, met verzoek om tegen de eerstkomende Classis extraordinair, die in de maand November staat gehouden te worden, tot het examen praeparatorium te worden toegelaten.

De Vergadering de zeer loffelijke Getuigschriften zoo Kerkelijke als Akademische van zijn Ed.

met genoegen gelezen hebbende, willigde dat verzoek volvaardig in; en werden tot Examinatoren benoemd de Wel Eerw. Heeren J. CAMPING, Predikt. te *Ruinen*. G. RADEMAKER, op *het Hoogeveen* en J.P. DOORNBOSCH, ingevolge eene schikking met D. VAN DEN BROEK, insgelijks Pred. op *het Hoogeveen*. Wordende aan den Examinandus tot een proefstuk opgegeven *Joh.* I: 14*a*. en tot pensa in het Hebreeuwsch *Ps.* XV: en in het Grieksch het Tekstcapittel.

Ook is van hier verzuimd te melden dat in eene voorgaande Vergadering gehouden den 24sten April zitting en stem verleend is aan den Wel Eerw. Heer G. J. VAN DEN BROEK, bevestigd Leeraar in de Gemeente te *Wapserveen*.

HOOGEVEEN den 30sten Aug. In het laatst van de voorgaande maand ontving onze geliefde jongste Leeraar, de Wel Eerw. zeer gel. Heer G. RADEMAKER, eene beroeping, door de stemgerechtigden van *Zuidlaren*, onder de Eerw. Classis van *Rolde*, op zijn Eerw. uitgebragt, waardoor wij, die reeds zoo menigmaalen in het gevaar verkeerd hadden om dezen onzen geliefden Leeraar te verliezen, dus wederom op nieuw met vreeze vervuld werden. Zijn Eerw. maakte ons wel bij de eerste gelegenheid bekend, dat hij 14 dagen beraad genomen had, en wij werden dus wederom op nieuw in het geval gebragt om onze hartelijke verkleefdheid aan zijn Eerw. en aan zijn gul verkeer onder ons te toonen, gelijk dan ook elk zich beijverde om daar van blijken te geven; doch thans was ons dringen te vergeefs. Wij zagen met blijdschap, dat onze Leeraar gaarne bij ons wilde blijven, indien het slechts in de gunst van God zijn mogt; maar zijn Eerw. vond tevens in deze beroeping zoo vele bewijzen van eene wenkende hand der Voorzienigheid, dat eindelijk zijn hart, hoe zeer het gevoelde dat er veler banden moesten verscheurd worden, zich overgaf om als een gehoorzaam

zaam dienstknechts, de stem van zijnen Heer te volgen. Dit trof ons allen en ook vooral zijnen Ambtgenoot, onzen ondsten Leeraar zeer, dan doet wij overtuigd zijn dat dit Gods weg is, wenschen wij er in te berusten, en bidden den verheerlijkten JEZUS, dat zijn aangezicht met dezen zijnen Knecht op zijnen tijd opnieuw, en, gelijk zijne gemeente den dienst van zijn Eerw. onder ons dermalijk heeft gelieven te zegenen, ook te *Zuidlaren* hem stelle tot eenen uitgebreiden zegen! Wij bevelen ondertusschen de belangen van deze Gemeente aan de gunstige voorzorg van Hem, die uit de duisternis het licht kan doen geboren worden.

ROLDE.

ZUIDLAREN. Zie Aug. 1805.

ANLO Vakant. Zie Aug. 1805.

OOST-FRIESLAND.

GANDERSUM. De Correspondens is verzogt van hier te melden, dat sinds het vertrek van D. BRUNINGH de predikdienst in deze Gemeente eerst gedurende een half jaar zij waargenomen door den toenmaligen *Candidaat* DE VRIESE, en vervolgends den tijd van 4½ jaren door de Predikanten van het naburig *Oldersum*: tot dat in het begin van Sept. 1804. door de Regeerders der Stad *Emden*, als Heeren deezer Heerlijkheid, herwaards beroepen is de Wel Eerw. Heer BRUMMER, Pred. te *Grootebarsum*, die ook den 16den Octob. alhier in den H. Dienst bevestigd is door den Wel Eerw. HESSELINGS, Pred. te *Oldersum*, met eene Redevoering over 1 *Tim.* IV: 16. *Hebt acht op u zelven en op de leere, enz.* Terwijl hij zelf zijnen dienst aanvaardde met eene Leerrede over *Ps.* CXXI: 1, 2. *Ik hef mijnen oogen op naar den bergen, enz.*

EMDEN. In onze gewoone Coetusle Vergadering van den 3den dezer wierden de Studenten JOHANNES SCHUURMAN en ALBERT PETRUS PETRENBERG

BERG, beide *Oostfriezen*, de eerste van *Groeihuizen* en de andere van *Halte*, na het gewoon Examen Theologicum Plenarium ondergaan te hebben, eenpariglijk tot Candidaten der H. Bediening bevorderd.

LARRELT Vakant. Zie Junij 1805.
EMDEN Vakant. Zie July 1804.
VEENHUIZEN Vakant. Zie Dec. 1801.

KLEEVE.

HUISSEN Vakant. Zig Aug. 1805.
KRANENBURG. Zie Dec. 1804.

WEZEL.

BRUNEN. Zie Dec 1804.
HALTEREN staat Vakant te worden. Zie Dec. 1804.

DUISBURG AAN DEN RHYN.

DUISBURG Vakant. Zie Octob. 1800.

BREMEN.

ANSGARIE KERK Vakant. Zie Juny 1804.
MARIENKERK tweede en derde Leeraarsplaats Vakant. Zie Dec. 1804.

NA-BERIGT.

AKADEMIE-NIEUWS.

LEIDEN.

De Hoog geleerde Heer S. J. VAN DE WYNPERSSE heeft zijnen Post, als Professor Ordinarius Logices, Metaphijsices et Doctrinae Moralis, op den 20sten Sept. 1805. plegtig aanvaard, met eene Redevoering, *de vi et efficacia consuetudinis*, dat is: *over de kragt en veel vermogende invloed der gewoonte*, en heeft bij die gelegenheid zijnen waardigen Vader met deszelfs welverdiende en roemvolle rust, op eene zeer gepaste wijze, geluk gewenscht.

INHOUD.

R. C. GITTERMANN, de Gelijkenisſen van JEZUS, of Zedelijke Verhalen. Eerſte Stuk. Bladz. 257
J. P. A. WINTGENS, Leerrede bij de openbare plegtige Inlijving eens Joodſchen Huisgezins. 265
M. STUART, de Brief van JAKOBUS, Tweede Deel. 267
J. BARROW, Reizen in de Binnenlanden van *Afrika*. Derde Deel. Met Kaarten en Plaaten. 273
J. E. FABRI, Beknopte Handleiding tot de Aardrijksbeſchrijving. 286
Mr. W. BILDERDIJK, Mengelingen. Derde Deel. 294
J. F. MARMONTEL, Nieuwe Zedelijke Vertellingen. Tweede Deel. 301
Letter-Nieuws. 306
Bekendmaking van het Nederlandsch Zendeling Genootſchap te *Rotterdam*. 308
Vervolg van het Programma der Bataafſche Maatſchappij: *Tot Nut van 't Algemeen*. 310
Synode van *Gelderland*. 313
——— van *Utrecht*. 317
School-Nieuws. 319
Bekendmakingen. 332
Kerk-Nieuws. 337
Nabericht Akademie-Nieuws. 376

BERIGT

BERICHT

Wegens de Uitgave van de

HEILIGE JAARBOEKEN,

Of Zamenſtemming der Euangelisten in de Levensbeſchrijving van

JEZUS CHRISTUS,

Naar de Tijdorde;

En over de HANDELINGEN en GESCHRIFTEN der

APOSTELEN,

Benevens hunne REIZEN en BRIEVEN, tot Jeruzalems Verwoesting.

Met nieuwe opheldering en aanmerkingen, beſchreven en bearbeid, door den Geleerden en Beroemden

RUTGER SCHUTTE,

In Leven *Predikant* te *Amſterdam*, en *Lid* van *verſcheiden Genootſchappen*.

DRIE DEELEN. In gr. 8vo.

Met zeer uitvoerige *Kaarten*, van het Land Kanaan, Jeruzalem, het Romeinſche Rijk, enz. benevens eenige fraaije *Gezichten*; hetwelk tot het einde van dit jaar 1805 voor den verminderden prijs van *f* 3:12 in plaats van *f* 10:10: zoo als dit Werk bij de eerſte uitgave gekost heeft, word aangebooden.

Te AMSTERDAM, bij
JOHANNES VAN DER HEY.
En alom bij de meeste Boekhandelaaren.

„ Schoon veelen reeds ondernomen hebben, het geſchiedverhaal van JEZUS omwandeling op aarde, door de vier Euangelisten geboekt, in eene geregelde ſamenſtemming te brengen, waar in de een, in het een, de ander in een ander opzicht gelukkiger geſlaagd is; zijn 'er echter voor den oplettenden onderzoeker, inzonderheid, met betrekking tot de tijdrekenkundige ſchikking nog al eenige duisterheden overgebleven. Deze op te klaaren, en dit onderwerp, in een helderer daglicht te ſtellen, eischte den arbeid van een man, die tegen gene moeite opzag, maar zich met alle nauwkeurigheid hier op wilde toeleggen. En als zodanig een (mag men wel zeggen,) heeft zich de kundige SCHUTTE ten dezen aanzien gedragen; als ten duidelijkſte blijkbaar is, uit deze zijne HEILIGE JAARBOEKEN, waar van de eerſte en ruwe ſtreken al voor bijna veertig jaren getrokken zijn. 's Mans daar aan beſteeden arbeid geeft de beoefenaren der Euangeliſche ſchriften een ruime ſtof van overdenking, en noopt hen natuurlijk om al het voorgeſtelde met vlijt na te ſporen, van welke aangewende moeite zij zich niet zullen beklagen; dewijl zelfs de zodanigen, dien 's Mans ſchikking in allen delen niet mogte gevallen, in verſcheiden opzichten zullen moeten erkennen, dat dezelve niet weing toegebragt heeft, om een nieuw licht over dit onderwerp te verſpreiden. —— Het EERSTE DEEL dezer H. JAARBOEKEN ontvouwd ons de grondſlagen, op welke de Eerwaarde SCHUTTE de ſamenſtemming der Euangelisten poogt te vestigen. In het 2de DEEL volgt de ſamenſtemming zelve, in eene aaneengeſchakelde Levensbeſchrijving van JEZUS CHRISTUS, naar

de tijdorde, en in het 3de DEEL een geschiedverhaal van de HANDELINGEN en GESCHRIFTEN der APOSTELEN, met aanmerkingen tot beiderr beteekenis; waardoor dit zijn werk zal kunnen strekken tot eene inleiding en opheldering van de gewijde Schriften des Nieuwen Verbonds."

Zodanig was het getuigenis der Vaderlandsche Letteroefenaren, bij de beoordeling van dit werk, toen de eerste uitgave van het zelve het licht zag; — de ondervinding heeft de nuttigheid en belangrijkheid van het zelve bewezen, — wel ras was een TWEEDE DRUK noodzakelijk, en het zijn de weinige overgebleevene Exemplaaren van dezen Tweeden Druk, welken tot het einde dezes Jaars, indien dezelve zoo lang strekken, tegen zulk een goedkopen prijs worden aangeboden, als hier voor is gemeld.

Offchoon nu dit Werk in ons Vaderland genoegzaam bekend is, en bij veele beminnaren van geleerdheid en oordeelkunde in hoge waarde gehouden word, kan het voor denzulken, welke eenigzints nader den inhoud van dit Werk wenschten te weten; niet ondienstig zijn; kortelijk van ieder deel het navolgende aantetekenen:

EERSTE DEEL.

HET EERSTE DEEL, groot 430 bladzijden, behelst na een korte INLEIDING tot de samenstemming der vier Euangelisten, DRIE VERHANDELINGEN:

I. Over het *Jaar*, de *Maand* en den *Dag* van 's Heilands geboorte, in VII Hoofdstukken, waar in getoond wordt: 1 Hoofdst. dat de Heer JEZUS CHRISTUS waarschijnlijk kort voor Herodes dood geboren is, in 't laatst van het 4710de jaar van den Juliaanschen Tijdkring. 2 Hoofdst. uit

uit Tiberius 15de jaar, en den dag van Herodes dood, wordt beweezen dat JEZUS gebooren is tusschen den 19 Augustus, of nader tusschen den 1 October en den 25 November van het gemelde jaar. 3 Hoofdst. waar in uit de Tafelen der Priesterlijke dagordeningen, Christus geboorte dag bepaald wordt tot die 27 dagen, welke van den 28 October tot den 25 November verlopen zijn, in het bovengemelde jaar 4710. 4 Hoofdst. waarin, uit den Bethlehemschen Kindermoord, voorgevallen op den 21 November, zijnde de 5de dag voor Herodes dood volgens *Macrobius*, vergeleken met *Josephus*: de dag van Jesus geboorte op den 18 November of wel den nagt tusschen den 17 en 18 November bepaald wordt. 5 Hoofdst. waar in deze stelling, met de komst en het vertrek der wijzen, met de vlugt naar Egijpten, met de besnijdenis van het Kind, en het reinigingsoffer der Kraamvrouwe, wordt overeen gebragt. 6 Hoofdst. waarin deze gevoelens met die van andere geleerden vergeleken en in het 7de Hoofdst. dit met Matth. 11 vs. 16en Lucas II vs. 1—7. vereffend worden.

II. VERHANDELING gaat over het *Jaar*, de *Maand* en den *Dag* van 's Heilands dood, waarin getoond wordt dat die valt op den 3 April in het 19de jaar van Keizer Tiberius, het 33ste der gemeene jaartellinge.

III. VERHANDELING over de *vier Euangelisten* en hunne *samenstemming* in 't verhaal van Jezus daaden, naar de tijdorde in 2 Hoofd., als 1°. over de vier Euangelisten, den tijd wanneer, en het oogmerk waartoe ze geschreven hebben; en 2°. over de samenstemming der

de tijdorde, e
haal van de
der Apostel
betreklijk; w
strekken tot e
gewijde Schri

Ziodanig wa
Letteroefenaa
toen de eer
zag; — de
belangrijkhei
was een r
zijn de weir
dezen Twe
dezes Jaars
tegen zulk
boden, als

Offschoon
zaam beken
geleerdheid
houden wor
eenigzints
wenschten te
van ieder

E

Het eer
helst na ee
ming der
HANDELI

I. Over
Heila

der Evangelisten in de tijdorde.

In dit deel vindt men een groote heele vels Kaart van 't Land Kanaan, met veele waarnemingen, tot verstand der Evangelien ontworpen, door den Autheur.

HET TWEEDE DEEL.

Bevat I. een zeer beknopt Bericht over 't gebruik van dit Werk en de landkaarten. II. korte Tijdtafel van Jezus leven, naar 't beloop van zijne Reizen; welke een-en-twintig in getal zijn, als vier in zijne vroege jeugd, vijftien in zijne mannelijke jaaren voor zijnen dood, en drie na zijne opstanding uit den dood, en binnen welke tijdvakken, alles wat Jezus wedervaren is, beloten wordt, naar de orde des tijds, en 't eenstemmig verhaal van alle de Evangelisten.

In dit deel vindt men de Kaart van Jeruzalem en omliggende Landstreek naar de grondtekening van Pontac verbeterd en ingevuld door den Autheur, en de gezichten van Nazareths steilte en Esdrelons vlakte van den Berg Thabor en Beek Kison.

HET DERDE DEEL.

Behelst de Handelingen der Apostelen, zinds het jaar 33 na Christus geboorte tot het jaar 56, en verhaalt van de Reizen en Geschriften der Apostelen van 't jaar 56 tot het jaar 73. Hier op volgen zijn Aanmerkingen [illegible] over de vier Evangelisten, Schriften en [illegible] der Apostelen: en wel voor eerst [illegible] Luc. II vs. 1. over de geheele we- [illegible] Luc. II vs. 2. over de tweede [illegible] van Augustus, de eerste ge- noemd,

noemd, onder *Cyrenius*, Stadhouder over Syriën.

II. Over den Immanuel Jezus Christus, Matth. I vs. 22, 23. vergeleken met Jes. VII vs. 14.

V. Over Matth. II vs. 15. vergeleken met Hos. XI vs. 1.

V. Over Matth. II vs. 17 en 18. vergeleken met Jer. XXXI vs. 15.

VI. Over Matth. II vs. 23. Roeping van een Nazarener.

VII. Over den tijd van Joannes des Doopers overleveringe; den grondslag van onze Tijdschikking op Matth. IV vs. 12. XIV vs. 1—12. Marc. VI vs. 14—29. en Luc. III vs. 19 en 20.

VIII. Over de nederdaaling van den geraakten door het dak, Marc. II vs. 1—12. en Luc. V vs. 17—26.

IX. Over de Bezetenen onder de gadareensche en garaseensche, Matth. VIII vs. 18—34. verg. met Marc. V vs. 1—20. en Luc. VIII vs. 26—39.

X. Over den *tweeden* eersten Sabbath, Matth. XII vs. 1. Marc. II vs. 23 en Luc. VI vs. 1.

XI. Over Matth. XIII. vs. 34 en 35. vergel. met Psalm LXXVIII vs. 1 en 2.

XII. Over het oproer onder Pilatus, Luc. XIII vs. 1—5.

XIII. Over den bekwaamen Vijgentijd, Marc. XI vs. 13.

XIV. Over Matth. XXVII vs. 9 en 10. vergel. met andere plaatzen.

XV. Over Joh. XIX vs. 14. vergel. [redacted] XV vs. 25.

XVI. Over Hand. VII vs. 16.

XVII. Over Hand VIII vs. 27.
XVIII. Over Hand. XVI vs. 3. vergel. met XV vs. 1.
XIX. Over Hand. XXIII vs. 2—5.
XX. Over Hand. XXIV vs. 27.

Hier op volgt een Algemeene tijdtafel op de H. Jaarboeken na de Jul. Tijdrekening 4667, voor Christus geb. 47 jaaren tot het jaar 4786. na Christus geboorte 73 jaaren.

En is voorzien van een Landkaart van 't Romeinſche Rijk in Europa, Aſia en Afrika enz.

Eindelijk is ieder deel van dit werk verrijkt met ophelderingen van Hebreeuwſche en Griekſche woorden, Lijsten der opgehelderde Schriftuurtexten en Bladwijzers der voornaamſte zaaken.

Het is niet alleen voor geleerden en onderzoekers van de Schriften des Nieuwen Testaments, dat dit Werk belangrijk is en een ſchat van geleerdheid oplevert, maar ook een zeer aangenaam leesboek voor allen, die lust hebben het leven van JESUS en zijne APOSTELEN te onderzoeken, deeze zullen hier bedenkingen en opmerkingen in aantreffen, die zij bij het oppervlakkig leezen van den Bijbel zo niet begrepen hebben, als daar in te vinden zijn, met een woord, eene meer dan gemene oplettenheid op de verſchillende tijden en omſtandigheden, perſonen en zaken, nauwkeurige oordeelkunde, ophelderingen van verſcheiden duisterheden, die inzonderheid het tijdrekenkundige en tevens andere onderwerpen betreffen, vooral ook een ſchrandere uitlegkunde, munten hier om ſtrijd uit, en vertonen zich aller wegen.

Meer hier van te zeggen, achten wij onnodig, RUTGER SCHUTTE is, door zijne Gezangen, Taal, Oudheidkunde en Geleerdheid genoeg bekend, dan dat dit Werk, een van zijne meest beroemdſte, meerder aanprijzing zou nodig hebben.

***

MAANDELIJKSCHE UITTREKSELS OF BOEKZAAL DER GELEERDE WERELD;

HONDERD EN EEN-EN-TACHTIGSTE DEEL.

Voor OCTOBER 1805.

Te AMSTERDAM, bij
DE ERVEN D. ONDER DE LINDEN EN ZOON.
M D C C C V.
Met Privilegie.

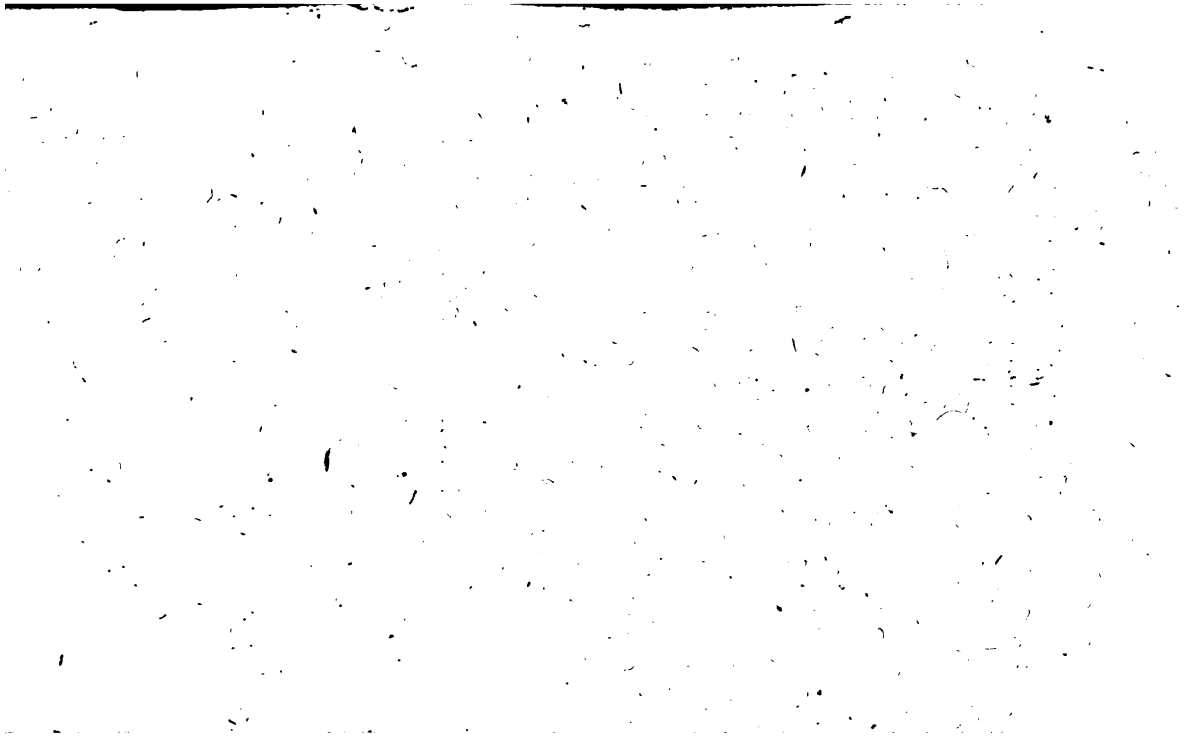

UITTREKSELS.

LEERREDENEN over de Geſchiedenis van 's HEILANDS LIJDEN en DOOD. Door JOANNES STEENMEIJER, *in leven Predikant te* Vlaardingen. *Met een kort Voorberigt uitgegeven door* BERN. VAN MARKEN, *Pred. te* Hoorn. *Te* Utrecht *bij* W. van IJzerworst, 1804. 400 *Bladz. gr. Octavo. De is f* 2-14-:

Wij ontvangen hier weder een gedeelte van den arbeid van den in zijn leven door verklaring en verdediging van het Euangelie van onzen Heere JEZUS CHRISTUS, zoo werkzamen STEENMEIJER, zijnde in dit Eerſte Deel een tiental Leerredenen over het Lijden van JEZUS, negen over *Matth.* XXVI: 1—43. en eene over *Luk.* XXII: 43—46. behalven nog eene voorbereidende Leerrede over 1 *Cor.* II: 2. *Want ik hebbe niet voorgenomen iets te weten onder u, dan* JEZUS CHRISTUS, *en dien gekruist.*

Het is waar, veel is er over het lijden en de dood van den Heere JEZUS geſchreven, gelijk de gedachtenis van dezelve jaarlijks in de Christen Kerk gevierd wordt; onder de menigvuldige Lijdens-Leerredenen zullen echter deze van den Heer STEENMEIJER eene plaats waardig zijn, dewijl hij in deze de geſchiedenis breedvoerig heeft opge-

helderd, en krachtig en nadruklijk tot leering, vermaning en vertroosting heeft toegepast.

In de voorbereidende Leerrede toont de Eerw. STEENMEIJER aan, het gewigt en de belangrijkheid van de kennis van JEZUS, en dien gekruist.

„ Wat is wel het gewigtigſte in den Christen Godsdienst? Hierop wordt van ſommigen, die voorgeven, dat zij het Christendom tot zijne eerſte eenvouwigheid en waren luister willen te rugbrengen, geantwoord: „ de leere van 's menſchen pligt, de zedenleere, waardoor hij zich van de ondeugd afkeere, en de deugd wederom lief krijgen, en uitoefenen mag." Hoe moeten wij het Christendom dan beſchouwen? op deze wijze: *God heeft, gelijk door* MOZES, *eenen Godsdienst willen oprichten, en daartoe* JEZUS CHRISTUS *gezonden, Hem laten lijden, ſterven, opſtaan en verheerlijkt worden, om het Christendom te gronden, ten einde wij daardoor beter zouden onderwezen worden, aangaande onzen pligt. Zie daar het Christendom, dat men ons wil opdringen, en volgens* deze opgave hebben de Christenen lang gedwaald, die het geloof in JEZUS perſoon — aan zijn lijden — de erkentenis daarvan in de bijzondere omſtandigheden, door het gebruik des Avondmaals telkens vernieuwd — en den invloed van het geloof in den lijdenden JEZUS, op den ganſchen Godsdienst, als uiterst gewigtig, en de groote zaak in het Christendom hebben opgegeven. Men betwist dat met ſijne betogingen, diepzinnige redekavelingen, en, als het op bewijzen aankomt, dan ſtoot de een alle de gronden, waarop de ander bouwt, om ver. — Welk een voorrecht zou het zijn, indien wij God, daarover uitſpraak mogten hooren doen. Hij toch is alleen onfeilbaar, en het zal niet te veel gevergd zijn, ons oordeel aan Hem te onderwerpen. Mijne Gel. wij zullen dat voorrecht heden genieten, daar een afgezant van JEZUS,

in

in en door wien God sprak, in onzen tekst verklaart, wat hij in den Godsdienst van JEZUS, het gewigtigst en voornaamst gekeurd, en als zoodanig uit naam en op last van God voorgedragen en gepredikt had." —

Met deze gepaste Inleiding tot de verklaring van den Tekst overgaande, verklaart hij eerst deszelfs woorden; toont vervolgens, hoe de Apostel daar in juist de voorgestelde vraag beantwoordt; en ten derden leidt hij uit den Tekst de leeringen af, hoe wij, met opzigt tot JEZUS den gekruisten, als het gewigtigst in den Godsdienst, handelen moeten.

Bij de breedere behandeling dezer stukken, zegt hij ten aanzien van het Tweede, dat wij hier een antwoord vinden, op die groote vraag: „ wat is het gewigtigste in den Christen Godsdienst?" Bladz. 9. „ De Apostel verklaarde aan de Corinthiers in deze woorden, eerst dat de groote inhoud der Christelijke leere was, dat JEZUS, Messias ware, en wel voornamelijk als gekruicigd. Trouwens dit had hij voorgedragen, om hun het getuigenisse Gods te verkondigen, toen, toen hij hen tot Christenen maken moest. Zonder dat te weten, te erkennen, konden zij dus geene Christenen zijn; dit was zoo noodzakelijk, dat, al ergerde zich daar de ganssche wereld aan, naar het vorig Hoofdstuk, dat mogt niet nagelaten verkondigd te worden; daardoor en daarin was JEZUS tot wijsheid, rechtvaardiging, heiligmaking en volkomene verlossing geworden Hoofdstuk I: 23—31. Maar nu, 't geen de groote inhoud eener leere uitmaakt, daartoe volstrekt noodzakelijk is, en tot het groot oogmerk dient, om door dezelve de menschen tot hun geluk te brengen, is dat in die leere niet het gewigtigst? Nu, in dezen zin verklaart de Apostel, dat hy dus met alle recht voorgenomen had, dit te weten onder de Corinthiers. Dat

hij had voorgenomen dit gewigtige zoo te verkondigen onder hen, als of hij niets anders wist dan dit, hebben wij door den Apostel zien wettigen; En 't is tevens eene verklaaring, dat de vruchtbaarſte, de overredenſte, de eerſte en voornaame grond, om JEZUS, voor Meſſia, en wel als gekruicigd te erkennen, is de geſchiedkundige wijze, waardoor men het gebeurde met hem weet, en daar in de vervulling der Godſpraken ziet. — M. G. gij zult nu geen oogenblik twijfelen, of de woorden van onzen tekst behelzen de uitſpraak van eenen Apostel, over het gewigtigſte in der Christenen Godsdienst, hoe wij tot kennis daar van komen, en het hetzelve moeten werkzaam zijn." —

En ten aanzien van het derde ſtuk brengt de Leeraar de leeringen uit dezen Tekst tot de volgende vier bijzonderheden: „ Eerst *wij moeten in den perſoon van* JEZUS, *als Meſſias gelooven* — ten tweede, *het voornaamſte, waaromtrent wij door het geloof in Hem werkzaam zijn, is zijn lijden en ſterven* — en die gekruicigd — ten derde, *de beste wijze, waarop wij ons moeten toeleggen, om daartoe gebragt te worden, en die altijd de grond zijn moet, is de geſchiedkundige* — ten vierde — *in* JEZUS *als Meſſia den gekruicigden, op die wijze te gelooven, moet ons in den ganſchen Godsdienst werkzaam maken op alles, wat wij gelooven, betrachten, hoopen, den grootſten invloed hebben.*"

Voorts zullen wij ons niet dieper inlaten in de Lijdens leerredenen zelven. Alleen willen wij de voorbereidende aanmerkingen opgeven, welke de Leeraar in de eerſte Leerrede vooraf laat gaan, en welke betrekking hebben tot het onderſcheiden verhaal der Euangelisten, van JEZUS lijden en dood, tot hun gemeenſchappelijk oogmerk, en tot de orde van JEZUS lijden.

„ Wat

Wat het verhaal der Euangelisten aangaat, zegt hij Bladz. 29. „ Vier Euangelisten, weet gij, hebben ons geheel het leven van JEZUS en ook zijn laatſte lijden te boek geſteld. Om hun verhaal met vrucht te gebruiken, moeten wij een en andere bijzonderheid onder uwe aandacht brengen."

„ *Eerſte bijzonderheid.* — De Euangelisten geven ons geen onaangenaam droog dagboek van JEZUS leven en lijden, maar een verhaal van de hoofdbijzonderheden, uit hetzelve; wij moeten dus ons niet daaraan ſtooten, dat zij niet ſteeds de orde des tijds, maar ſomwijlen de orde der zaken daartegen hebben waargenomen."

„ *Tweede bijzonderheid.* Ieder Euangelist heeft een bijzonder doel gehad en daar door werd elk beſtuurd tot het verkiezen van deze en gene bijzonderheid boven den ander; of ook, om iets te plaatſen in een zeker licht, tot zijn oogmerk dienſtig, door deze of andere omſtandigheid daarbij te verhaalen, die voor een ander oogmerk zoo gewigtig niet geweest kon zijn.— Dit onder het oog gehouden, leert ons, hoe aangenaam en nuttig het verſchil der Euangelisten is, en hoe er eenſtemmigheid kan zijn, maar echter verſcheidenheid.— Om u meer licht hierin te geven, zal ik met u kort bij ieder Euangelist een weinig ſtilſtaan. —

„ MATTHEUS, b. v. ſchreef bijzonder om de Joden te overtuigen van JEZUS Meſſiaſchap. Bij hem vinden wij dan de meeste aanhalingen van voorzeggingen, en hij is zeer uit op dingen, die ter verdediging tegen Phariſeeſche vooroordeelen in JEZUS leven ſtrekken konden."

„ MARCUS heeft MATTHEUS voor zich gehad. Hij ſchreef bijzonder ten nutte der Christenen in 't gemeen, en was Euangelist van PETRUS. Hij laat dan veel, dat MATTHEUS heeft, achter wege, en heeft hier en daar iets, doch weinig, bijzonders.

„ LUCAS had ten doel om zeer vele valſche be-

rigten en opstellen van JEZUS leven tegen te gaan, en dus omtrent kwalijk verhaalde dingen, anders te berigten. Van hier, dat hij zeer breed is over de geboorte van JOANNES en JEZUS. Hij was Euangelist van PAULUS, en dit doet hem gevallen kiezen en dezelve zoo verhalen, dat daarin de valschheid van andere vooroordeelen blijken kon, welke MATTHEUS te bestrijden had. — Wat het lijden van JEZUS aangaat; daarin vertoont hij hem bijzonder als den grooten held."

„ JOANNES schreef zijn Euangelie veel later dan alle anderen, en had hunne schriften voor zich. Hierom vult hij 't een en ander aan ter nadere opheldering. Hij had een bijzonder doel om JEZUS ware Godheid, en zijne waarachtige menschlijke natuur tegen het wangevoelen der Gnostieken te vertoonen. Geen wonder, dat wij dan wederom een geheel ander begin, en een gansch ander beloop, en andere bijzonderheden in dit Euangelie vinden."

„ *Derde bijzonderheid.* De Euangelisten schreven op onderscheiden tijd. Geen wonder dan, dat wij bij MATTHEUS, MARCUS en LUCAS, zoo lang PETRUS nog leefde, zijn naam verzwegen vinden, dien JOANNES na zijnen dood vermelden durfde, bij 't verhaal van MALCHUS afgehouwen oor."

„ *Vierde bijzonderheid.* De Euangelisten verhaalen alles zeer kort, en veronderstellen Lezers, die met de gebruiken, de gewoonten, en regeringsvorm, de ligging der plaatsen en dergelijken bekend waren. Geen wonder dan, dat voor velen, die nu leven en ongeoefend zijn, het een en ander in 't lezen onverstaanbaar en vreemd is. Dan even hiertoe is noodzakelijk de verklaring, die ons door bekwame Mannen gegeven wordt."

Vijfde bijzonderheid. De Euangelisten verhalen zonder de minste aanwijzing van 't gebruik, dat wij tot leering en oefening, in geloof en Godsvrucht

vrucht uit het gebeurde te trekken hebben. Geen wonder, daarop zich uitteleggen was aan elken Christen, aan de prediking des woords overgelaten, en in de brieven der Apostelen, die het geschiedverhaal der Euangelisten vooronderstellen, wordt daar aanleiding en opleiding toe gegeven."

„ Mijne *tweede* aanmerking betreft het gemeenschappelijk hoofddoel der Euangelisten. Hetzelve is JEZUS als de eenige oorzaak van ons geluk te doen erkend worden, door geheel zijn leven en lijden henen. Dit willen zij in eenige omstandigheden ons doen zien, door het gebeurde er ons van verzekeren, daardoor het geloof in Hem ontsteken, en dat bevestigen. — En wat volgt hier uit? Dat wij de bijzondere omstandigheden in hun verhaal niet gering achten; maar elke stoffe naauwkeurig en stipt moeten verklaren, u zoo volkomen het gebeurde, in de waarheid ademende en bevestigende bijzonderheden, doen verstaan, als of gij dat zaagt voor uwe oogen. Maar hierbij moet het niet blijven. Neen, de hoofdzaak, waarop de verklaring nederkomt, moet zijn, om in de gebeurtenis des lijdens, den lijdenden Zoenborg als de hoofdzaak te vertoonen. In dit middenpunt moet alle verklaring uitloopen, en uit dit middenpunt ook de aandrang vloeijen voor de toepassing. En hoe treffend zal JEZUS voor ons als de lijdende Zoenborg hier niet vertoond worden?! Hoe rijk zal het gedrag zijner vijanden in leering zijn, om ons afteschrikken van de zonden en ons te onderscheiden van de ongeloovigen! — Hoe waarschuwend en onderrichtend zal het zwak van JEZUS jongeren voor ons zijn, om ons te doen toezien op den weg des geloofs en der Godsvrucht! — Hoe uitmuntend zal het onderwijs wezen, dat ons hier in JEZUS voorbeeld gegeven wordt! Maar hoe treffend zal het een en ander op ons werken om ons te bewegen en aantedoen, wanneer wij het

oog gevestigd houden op den Zoenborg, en in zoo vele bijzonderheden zien: hoe Hij het had, wat Hij deed, welk een last Hem drukte, wat Hij gevoelde en leed om onzen wil, om ons te verlossen."

Doch de plaats laat niet toe de derde aanmerking ook over te nemen; wij wijzen daarom den Lezer tot het Boek zelve, en wenschen met den Eerw. BERN. VAN MARKEN, wien wij de uitgave van hetzelve te danken hebben, dat deze Leerredenen hier en daar tot leeringe en stichtinge mogen gebruikt en gelezen worden, en zoo STEENMEIJER ook hierin na zijn' dood nog nut moge doen.

PONTIUS PILATUS, of de Bijbel in 't klein, en de Mensch in 't groot. Door J. C LAVATER, *Diacon aan de St. Pieterskerk te Zurich. uit het Hoogduitsch. Eerste Deel. Te* Hoorn *bij* J. Breebaart, 1804. 351 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f* 2-8-:

„PONTIUS PILATUS of *de Bijbel in 't klein en de Mensch in 't groot* — een werk, dat, (in het oorspronkelijke,) in vier Deelen, van 1782 tot 1785 uitgekomen is, en waaraan LAVATER reeds 1781 begon te arbeiden, moet door mij des te meer hier bijzonderlijk worden aangehaald, dewijl gunstige en ongunstige beoordeelaars van hetzelve, in het punt, 't geen ook ik voor volkomen waar houde, zamenstemmen, „ dat het, namelijk, een getrouw schilderij bevat van LAVATER's geest." Zoo schrijft de Heer GEORGE GESSNER in *Het Leven van* LAVATER, *II. Deel Bladz.* 289. waar op hij het eigen oordeel van LAVATER over dit zijn werk volgen laat.

„ Mijn

„ Mijn PONTIUS PILATUS," zegt deze (in zijne *Ontlastingen van zijn hart*, in de Afdeeling aan de Koopers zijner Schriften,) „ ontraad ik, (*wegens den* fijnen druk *namelijk*) in de eerſte plaats aan alle *kortzigtigen* — vervolgens ook aan ijskoude, lichtſchuwe en tegen CHRISTUS vijandige zielen.— Het is een werk, dat zeer veel voor zeer velen behelst, maar voor zeer weinige, ook wijze en goede menſchen, geheel en al gebruikbaar, geheel naar hunnen ſmaak kan wezen. Ik wenschte, dat er, van het algemeen nuttige het geen er in is, een zeer kort uittrekſel gemaakt werd. Die genen, welke het geheel genieten, en tot hun nut gebruiken kunnen, behooren tot den naauwſten kring mijner vrienden, of met mij overeenſtemmende zielen. Ik zou een dwaas zijn, indien ik voor het *geheel* de goedkeuring van velen wilde verwachten. Het is een werk, zoo als het geſchreven zijn moet, om zich vele aartsvijanden en weinig aartsvrienden te verwekken. Een afdrukſel van mijnen geest en mijn hart, eene ſchemering of ſchaduw van mij: altoos van mijne bijzonderheid (*individualiteit*) en zonder het *medium* van mij zelven, eene, over 't geheel genomen ongenietbare ſpijze. Het is, zoo als ik. *Wie dit boek haat, moet mij haten. Wie dit boek bemint, moet mij beminnen.* Wie het ſlechts *ten halve genieten* kan, kan ook mijnen *geest* en mijn *hart* maar *ten halve* genieten. Wien het doorgaans bevalt, moet een boezemvriend van mij zijn."

„ Dit is," dus vervolgt GESSNER, „ dit is het eigen oordeel van LAVATER, en, het geen zonderling en echter waar is, een door alle partijen en tegenpartijen, van LAVATER's vrienden en vereerders, zoo wel als van zijne vijanden en verachters, gelijkelijk ondertekend oordeel. Het allerbijzonderſte van zijne Christelijke grondbeginſelen, denk-

denkbeelden, aandoeningen, gevoelens, zoo men wil, heeft hij in dit boek ingeweven." enz.

Men zal dus in zijn schik wezen, dat men ondernomen heeft dit zoo zonderling als merkwaardig Boek ook ons in onze moedertaal mede te deelen; welke onderneming wij hopen, dat geheel zal kunnen voltooid worden. Trouwens, wat men ook gevoele omtrent de bijzonderheden, over het geheel verdient het werk, niet blootelijk gelezen, maar overdacht en bepeinsd te worden. Die er nut mede zal doen, moet het, in stille afzondering, met toepassing op zichzelven, en een oordeel des onderscheids lezen en overwegen, en hij zal er overvloedige en ruime stoffe tot nadenken in vinden.

Wij willen, in plaatse van verder uittrekzel of beoordeeling, aan onze Lezers mededeelen het slot van dit Eerste Deel, zijnde: *Eene Recensie van het geheele Eerste Deel*, door den Schrijver zelven, Bladz. 347. volgg.

„ PONTIUS PILATUS, of, *de Bijbel in het klein* en *de Mensch in 't groot*. Eerste Deel. — Wat mag wel het oogmerk van den Schrijver zijn? — Den *Bijbel*, — het *Euangelie*, — CHRISTUS, de *Menschheid*, zoo als hij die groote voorwerpen beschouwt, — aan menschen, die met hem eenstemmig gevoelen (*Sympathiseeren*), tot onderwijs, versterking en vreugde, voorstellen?" —

„ Het boek, van het begin tot aan het eind, achter elkanderen schielijk doorgelezen, — of stukswijze beschouwd, is in éénen geest, — dien van eerbied voor den Bijbel, — vereering van CHRISTUS, — en gevoel van de waarde der Menschelijke Natuur geschreven. — Naar de opgave van den Schrijver moet het zijn — „ een Magazijn van Menschelijke, Christelijke, Dichterlijke, Zedelijke waarnemingen en gevoelens." — (Maar, ja, (*individueele*) eigene gevoelens en gewaarwordingen) — over den mensch." — (Daarvan hebben

ben wij in het volgende Deel, nog meer te wachten.) — „ Eene ſchildering van de Verhevenheid en Laagheid, — van de waarde en het diep verval der menſchelijke Natuur." — „ Een Menſchenboek, — een Geſchrift, tot Schande en Eer van ons Geſlacht, leesbaar voor *Chriſtenen*, — *Nietchriſtenen*, — *Onchriſtenen* en — *Antichriſten;* — voor Koudbloedigen, Warmbloedigen, Dweeperachtigen."— (ô Ja! voor dezen inzonderheid!)— „ voor Wijsgeeren, (Dit begrijp ik niet — of, het moest nog komen,) — „ voor Dichterlijke en niet Dichterlijke menſchen!" ſomtijds met kinderlijke eenvoudigheid, — ſomtijds met bijtend zout, ſomtijds in een vrolijken luim geſchreven.— Uitſtappen en Invoegſelen, — onverwachte wendingen, — en het bijſleepen van vergezochte denkbeelden, treft men overvloedig en menigmaal aan. Nu eens verheft zich de Schrijver met een Dichterlijke vlugt: — dan weder ſchept hij behagen in het platſte proſa. — PONTIUS PILATUS maakt zekerlijk wel de hoofdperſoon uit; — aan hem is alles wel, en ſomtijds zonderling genoeg, — vastgeknoopt: — doch men ziet zeer duidelijk, — dat de geheele Geſchiedenis den Schrijver, als 't ware, tot een heerlijk, en zeer ruim vat verſtrekken moest, om daarin zijne gedachten en gewaarwordingen van allerleiën aart neder te leggen. — En, men moet erkennen, dat het hem ſomtijds geluk is, — dingen, welke men hier volſtrekt niet zoeken zoude, als aan zekere plaatſen te verbinden, zoo dat zij ſchijnen kunnen, daar uit opgegroeid te zijn. — Het geheel heeft eene zekere orde; — en toch bevindt men zich bijna altijd in een ſoort van Doolhof, waarin toch elke voornaame dreeven en zijlaan, haar Nommer heeft. — Een *Bijbel in 't klein* is het indedaad. — Gehele Geſchiedenisſen, *Tiraden*, — halve Kapittels, — Verzen, — Spreekwijzen, — Woorden en voornaame aanzigten der Schrift worden, op allerleië

wij-

wijzen, te pas gebragt, en zoo te zamen geſteld, dat het oogmerk van den Schrijver, — *om den Bijbel den menſchen dierbaar te maken*, in het geheel niet miskend kan worden."

„ Het geen *vooráf* gezonden wordt, en uit *zeven* Schriftuurplaatſen beſtaat, — laat ons terſtond den geest van het geheel overzien."

„ De *Voorreden* toont het oogmerk zoo duideſijk aan, dat geen Beöordeelaar van dit Werk het zelve duideſijker zal kunnen voorſtellen."

„ Het IVde ſtuk berigt ons de *Aanleiding tot dit Geſchrift*."

„ En het Vde, eene *Aanmerking voor Geleerde Lezers*, is bijna ſpotachtig, maar toch goedhartig."

„ Het VIde Hoofdſtuk, over PILATUS zelven, laat reeds aanſtonds klaar genoeg bemerken, wat men te verwachten hebbe, en dat de Schrijver lust heeft, om het zinbeeldige (*Symboliſche*), algemeene en Goddelijke dezer Geſchiedenis opteſpooren."

„ Daarop volgen *Plaatſen uit Gewijde en Ongewijde Schrijveren*, welke PILATUS betreffen.— De geheele Lijdensgeſchiedenis des Heeren, voor zoo ver PILATUS er eenige betrekking op heeft.— Daarna *Aanmerkingen daarover*, welker hoofdſom deze is: — „ Deze Geſchiedenis kan niet verdicht zijn." — Een denkbeeld, hetwelk zich, het geheele Werk door, gedurig van nieuws, als een Wijsvinger, verheft."

„ Het VIIde Hoofdſtuk over het *Toneelmatige*, (*Dramatiſche*) *der Bijbelſche Geſchiedenis* over het algemeen, en der *Lijdensgeſchiedenis* in 't bijzonder, — treft weder openbaar en onmiddelijk het groote hoofddoel van den Schrijver, — „ om namelijk den *Bijbel*, — den *God* des *Bijbels*, — de *Geſchiedenis des Bijbels*, — de *Menschheid*, het onderwerp des Bijbels en der geheele Natuur,

zijnen

zijnen Lezeren regt eerwaardig te maken." — Ons ten minsten heeft dit Hoofdstuk in het geloof aan de Bijbelsche Waarheid gesterkt en met den geest der Bijbelsche Geschiedenis meer bekend gemaakt.

In het *Tweede Boek* komt de Schrijver nader bij de eigentlijke Geschiedenis. — Hij begint bij het Gevangennemen en binden van den Heer; — laat ons nog eenen ernstigen blik werpen op den belangrijksten aller nachten, en — neemt ons alsdan, met zich, bij de hand, terwijl hij den Heer van KAJAFAS naar PILATUS begeleidt. — Hier wordt veel, — gelijk men welligt zeggen zal — al te Dichterlijk geschilderd; — dikwijls tot in de kleinste bijzonderheden (*details*) toe uitgewerkt. — Nu eens laat de Schrijver ons in het slaapvertrek, — dan eens in het hart van PILATUS een' blik werpen. — Ook van PILATUS Huisvrouw worden hier eenige Dichterlijke wenken gegeven."

„ Over den *gebondenen* toestand van JEZUS komen Aanmerkingen voor, welke menig eenen Lezer door de ziel zullen gaan, en welke, zoo als het ons toeschijnt, niemand, ten zij de Ligtzinnigheid in eigen persoon, bespotten kan. — Inzonderheid worden wij op den tijd, wanneer dat gebeurt, opmerkzaam gemaakt."

„ De Aanmerkingen Bladz. 150—152. over de woorden: „ *Oordeelt hem naar uwe Wet!*" — en die, welke in het VIIIste Hoofdstuk over de *beschuldigingen tegen* JEZUS *ingebragt*, voorkomen, aangaande het stuk van *liegen*, *lasteren* en *waarheidspreken*, kwamen ons bijzonder gepast en ten hoogsten opmerkingwaardig voor."

„ In het IXde Hoofdstuk, over de Vraag: *Zijt gij de Koning der Jooden?* heeft ons de Aanmerking over het *Incognito* van allen, aan welke men zich bezondigt, vooral getroffen. — Daar bij is ons voorgekomen, behartigenswaardig te zijn, het gene de Schrijver over het *Vragen* zegt — Wij, voor ons,

ons, zouden dit Hoofdſtuk nog wel wat uitvoeriger willen hebben."

„ Het Xde groote en wijdloopige Hoofdſtuk over de *Bijbelſche Vragen*, het welk op meer dan honderd bladzijden, grootendeels alleen ſlegts vragen uit de Schrift behelst, welke onder verſcheidene Opſchriften verdeeld zijn, zal den minſten Lezeren behagen; zelfs aan zulken welligt niet, die anders in de wendingen en eigen gedachten van den Schrijver genoegen vonden. — Want het is een al te drooge en langwijlige *Bijbelin't klein*. — Hier en daar zijn nog wel Vragen en Antwoorden ingevlochten, maar welke bezwaarlijk zoo veele aangename *bewondering*, als *verwondering*, verwekken zullen."

„ Het laatſte Hoofdſtuk, of het IIIde Boek is voor het grootſte gedeelte, niet anders, dan eene ernſtige *Parodie*, Toepaſſing, Uitbreiding der Vraag: „ *Zijt Gij de Koning der Jooden?*" — Welke, uit het gezichtpunt van den Schrijver bezien, voor zijn doel berekend is, — maar voorzeker zeer vele Lezeren zeer aanſtotelijk, onbeduidend en tegen de borst zijn moet, als dezelven aangenaam en onderhoudend zijn zullen voor hun, die met PAULUS zeggen, denken, gelooven en gevoelen: — „ *Niemand kan een ander fondament leggen, dan het geen gelegd is, namelijk* JEZUS CHRISTUS."

De

De BRIEF van JAKOBUS in Leerredenen, door MARTINUS STUART, *Christen Leeraar bij de Remonſtrantsch-Gereformeerde Gemeente te* Amſterdam. *Derde Deel. Te* Amſterdam *bij* J. Allart, 1805. 349 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f* 2-4-:

Met de elf Leerredenen in dit Derde Deel, is deze oordeelkundige Opheldering van den Brief van JAKOBUS, door den Eerw. STUART voltooid en ten einde gebragt. Achter aan is gevoegd eene *omſchrijving van den Brief*, hoedanige des te noodiger was, ten einde de aaneenſchakeling der denkbeelden, waardoor in dezen geheelen Brief zekere eenheid heerscht, te klaarder in het oog valle: Het opmerken en aanwijzen van welke eenheid of verband het bijzonder kenmerkende is van deze verklaring van JAKOBUS door den oordeelkundigen STUART.

Daar wij rondzagen, om te bepalen, wat wij meest gepast, volgens onze gewoonte, ook uit dit Deel zouden overnemen, en onzen Lezeren als eene proeve opdiſchen, welke hem, ongetwijfeld, naar het Werk zelve begerig zal maken, trof inzonderheid de Xde Leerrede van dit *Deel* of de XXXIſte van het geheele Werk: *Over de Voorbidding, Jak.* V: 16*b*.—18. onze aandacht. — Na eene gepaste Inleiding ontleend uit de opmerkelijke overeenſtemming van de leer der Voorzienigheid met den pligt des gebeds, de Tekstwoorden beknoptelijk opgehelderd en derzelver zin aangewezen hebbende, behandelt en beantwoordt de Leeraar de volgende drie vragen:

I. Hoe moet onze voorbidding zijn? II. Hoe moet de voorbidder zelf gesteld wezen? III. En wat toch vermag zulk een voorbidding? Dat de Eerw. STUART zich bijzonder tot de *Voorbidding* voor anderen bepaalt, heeft zijne reden daarin, dat, blijkens het verband, JAKOBUS eigenlijk in den Tekst deze bedoelt. Nu vervolgt de Heer STUART:

„ I. Zal de Voorbidding van den eenen sterveling voor den anderen iet vermogen, zij moet, naar den tekst, *krachtig* zijn."

„ Dezen naam kan dezelve niet dragen, ten zij ze voortkome uit het volle hart. Het hart moet een levendig gevoel hebben van de nooden, waar in zich een ander bevindt; aan dezelven moet het een opregt aandeel nemen; niets mag het nalaten, het geen het buiten deze voorbidding ter wegneming van eenes anders rampen, ter verligting van eenes anders leed kan te weeg brengen; alle die eigene pogingen, welmeenend en ijverig aangewend, moeten slechts vergezeld worden door zulke gebeden; of daar, waar voorbidding het eenige is, het welk de eene mensch voor den anderen vermag, moet hier aan de geheele ziel hare werkzaamheid verlenen. — Oneindig veel verschilt dan zulk eene voorbidding van eene koele formuliertaal, die de langwijligste en veelvuldigste aanroepingen onbeduidend, of, wanneer zij strijden met de dadelijke oefening van alle liefdepligten, zelfs hatelijk maken. Zoo de ouders bidden voor het welzijn hunner kinderen, zoo als echtgenoten smeeken om elkanders behoud in ziekte, zoo als schipbreukelingen God aanroepen om gezamenlijke redding: alzoo moet de voorbidding zijn, zal zij aan het *krachtige* voldoen, het geen in haar gevorderd wordt."

„ Bij deze allerreinste bron van deelneming en liefde, welke nog maar hartelijke verzuchtingen zou kunnen voortbrengen tot den almagtigen Bestuur-

ſtuurder aller dingen, maar met angſtvallig wantrouwen zou kunnen vergezeld zijn, moet zich tot de *krachtige* voorbidding het allerzekerſte *geloof* vereenigen. Het geloof, namelijk, dat de Alwetende der menſchen gebeden hoort, dat de Algoede ze genadig verhoort, dat de Alwijze ze ten beste vervult, en dat den Almagtigen niets onmogelijk is, ſchoon alle menſchelijk vermogen reeds geheel ten einde is gekomen. Ongeloof, twijfeling, wantrouwen aan dit alles zijn met den geheelen aard des gebeds onbeſtaanbaar, en laten zelfs geen denkbeeld overig aan het geen *krachtig* in eene voorbidding zou kunnen genoemd worden. Gebeden, met zulk eenen geest geüit, zijn nooit meer dan noodformulieren, die met uiterlijken ſchijn van ernst mogen uitgeſproken of met allerleije kunstbewegingen der menſchelijke welſprekendheid voorgedragen worden, maar die, nimmer uit den grond des harte geboren, volmaakt gelijken naar het klinkende metaal en de luidende ſchel. Eéne vertrouwelijke zucht, één blik in vurig geloof ten hemel geſlagen, éene aanroeping van Gods naam in geest en waarheid zijn onvergelijkelijk in kracht bij de uitgezogtſte woorden van eenen twijfelachtigen geest. *Die tot God gaat, moet gelooven, dat Hij is en een belooner der genen, die Hem zoeken. Die twijfelt, die is eene baar der zee gelijk, die van den wind gedreven én op en neder geworpen wordt; dezulke meene niet, dat hij iet zal verkrijgen van den Heer.*

In het beantwoorden der IIde vraag aangetoond hebbende, de ware geſteldheid eens *Regtvaardigen*, welke tot een *krachtig* gebed gevorderd wordt, en welke *vrijmoedigheid* geeft tot het gebed, luidt het antwoord op de IIIde vraag: „ Wat toch *vermag* het gebed van zulk eenen regtvaardigen?" Bladz. 289 dus.

„ Te zeggen, dat het hem zelven zijnen pligt doet vervullen, in de edelſte zielgeſteltenis brengt, zijne zedelijke volmaking bevordert, welbehagelijk maakt in Gods oogen, van de vergeldingen der liefde en der trouw verzekert en alzoo eene veelvermogende krâcht heeft ter *zijner* heiligmaking en gelukzaligheid: dit zou wel zeer merkwaardig wezen, maar eene ontwijking mogen geacht worden van het eigenlijk bedoelde in den tekst en van het door ons begeerde in deze vraag. Wat vermag de Godé welbehagende voorbidding ten besten des genen, voor wien dezelve geſchiedt? Dit bedoelden wij, en hierop vinden wij het volgende te antwoorden."

„ De voorbidding, in des lijders bijzijn gedaan, is voor denzelven eene onberekenbare bron van troost, van ſtichting, van bemoediging en hope. Zij overtuigt hem van het hartelijkst medegevoel: en hoe zoet is deze overtuiging voor den ellendigen! Zij bewijst hem, dat zijne uiterſte ellende het vertrouwen van den Godvruchtigen voorbidder nog niet verkort: en hoe zalig is het, voor wanhoop bewaard te blijven! Zij leert hem onderwerping aan Gods wil: en hoe noodig is hem deze les! Zij ſleept zijne ziel mede in overgegevenheid aan Gods wil: en van daar begint alle rust des harte! Zij doet hem op genade vertrouwen: en bij den vrede der ziele gevoelt hij naauwelijks de ſmarten des ligchaams! Zij vervult hem met hoop voor dit leven, met zalig uitzigt voor de toekomst: en ſtelt hem alzoo in ſtaat, om zijn leed te dragen, om volſtandig te blijven ten einde toe, om de kroon der regtvaardigheid te verwerven, en vermag door dat alles voorwaar *veel*, *zeer veel*, *meer zelfs* dan tijd en toeſtand, lijden en dood vermogen, wijl de zedelijke krachten, welken zij, door Gods genade vruchtbaar gemaakt, der ziele mededeelt, den ſterveling ſtandvastig, onbewegelijk en

en overvloedig maken in het werk des Heeren; in zoo verre zelfs, dat niet zelden de mensch, die onder het onheil bezweek, of als een zwak, kleinmoedig schepsel ter neder geworpen werd, door voorbiddingen bijgestaan, van den val zelven veerkracht ontleende, op het ziekbed zedelijke sterkte kreeg, en als held vol onvertzaagden moed opstond ten nieuwen strijd van vleesch en bloed, of als zegevierder over alle verschrikkingen des doods henen ging ter ontvanging van de kroone der regtvaardigheid."

„ De voorbidding in het afzijn der voorwerpen schijnt wel verstoken van dezen veelvermogenden invloed, maar is, uit haren eigen aard, langs eenen anderen weg geenszins van zulk eene krachts ontbloot, voor zoo ver slechts bewustheid plaats heeft bij den afwezigen, dat zij door regtvaardigen geschiedt. Deze bewustheid alleen is een schat van vertroosting, en daardoor ook van bemoediging, wiens waarde bezwaarlijk wordt nagegaan door hem, die zich niet eenmaal haar voorwerp bevonden heeft. Er wordt hartelijk in mijn lot gedeeld; er wordt teederlijk aan mij gedacht, er wordt godvruchtig voor mij gebeden; heden op dezen oogenblik werpt zich eene *Christelijke* gemeente ootmoedig voor mij neder, eene gemeente in des Heeren naam vergaderd, in wier midden onze Heiland is; hare gebeden voor mij zijn Gode welbehagelijk en zij vermogen veel naar des *Apostels* woord: — zulke gedachten zijn van onberekenbare waarde, want zij brengen de ziel van zelve tot zekere overeenstemming met den geest, dien men den voorbidder moet toeschrijven; zij verbinden het aanzijn van den zwervenden reiziger met zijn vaderland, met zijne geboorteplaats; zij behouden de banden van den kwijnenden zieken met de maatschappij; zij troosten den ongelukkigen balling; zij bemoedigen de hagchelijkste on-

derneming, en maken den dierbaarſten zegen des *Chriſtendoms* genietbaar te midden van afgodiſche volkeren."

„ Maar nu de voorbidding zonder bewustheid des voorwerps, het zij voor krankzinnigen, het zij voor afwezigen in het algemeen, of ook de algemeene voorbiddingen zelve voor algemeene belangen en betrekkingen, en dus afgeſcheiden van alle eigenaardige kracht, die in de beide opgegevene gevallen veel kan zijn: wat vermag dezelve ter eigenlijk gezegde verhooring bij God? — *Veel* blijft ook hier het woord, ſchoon geen ſterveling de omſchrijving daarvan kan geven."

„ Het is God zelf, die door zijne openbaring dezen liefdepligt van het broederhart afvordert; God zelf is het, die aan deszelfs vervulling veel heeft toegezegd: — en is God een mensch, dat Hij zou liegen? — Zijn Zijne woorden niet te vertrouwen, zonder dat derzelver vervulling met den vinger getoond worde? — Maakt Hij niet in de natuur alle ſchepfels dienstbaar voor elkanderen: en zou bij Hem in de genade de eene ſterveling voor den anderen volſtrekt niets vermogen? — Is Hij niet de bemoediger der deugd, de belooner der geenen, die Hem zoeken: en zou Hij deze deugd onbemoedigd, dit zoeken onbeloond laten? Of bleef het niet alzoo, wanneer op voorbidding alle eigenlijke verhooring agter bleef? Wie kende den rijkdom Zijner genade, dien JEZUS geopenbaard heeft, beter dan PAULUS, en wie drong ijveriger bij de geloovigen aan, om *ſmeekingen, gebeden, voorbiddingen en dankzeggingen te doen voor alle menſchen* (*)? Daartoe *vermaande* hij *voor alle dingen.* Wie beval zich zelven ernſtiger aan, dan hij, *in de voorbiddingen der geloo-*

vi

(*) 1 *Tim.* II: 1. *Rom.* XV: 30. 2 *Cor.* I: 11. *Coloſſ.* IV: 2, 3.

vigen? — En hij zou zich van derzelver groot vermogen niet hebben verzekerd gehouden? — Het beſtuur van alles is onbegrijpelijk, ſchoon deszelfs ontkenning eene verloochening van eigen aanzijn wordt. Dit beſtuur van alles, vereenigd met lotbeſchikking van enkelden, blijft eene verborgenheid, ſchoon elks eigen lot het luid genoeg verkondigt. Zoo zeker als beiden zijn en die beiden door ons verheerlijkt zullen worden in de eeuwigheid, zoo zeker zullen de zegeningen, die om de voorbiddingen der regtvaardigen zijn medegedeeld, de zaligheden der onſterfelijken vergrooten, want het *Apostel*-woord zegt: *een krachtig gebed des regtvaardigen vermag veel.*"

„ Stellen wij ons dan in ſtaat, M. T., om als voorbidders te mogen verſchijnen voor onzen God, — om deze vrijmoedigheid te hebben, waar het de dierbaarſte belangen onzer naasten geldt, — en om de zalige vruchten van dezen liefdepligt voor ons zelven in te oogſten, vooral wanneer onze geringere ſtand weinig gelegenheid tot andere dienſten vinden mag. Dat onze gezamenlijke voorbiddingen ons door deze overdenkingen bijzonder heilig worden, en wij eenmaal leeren, in dezelven onze edelſte Godsvereering te ſtellen! — God zelf leere ons meer en meer, Hem waardiglijk aan te roepen!"

Over den HEIDELBERGSCHEN CATECHISMUS, behelzende eene oordeelkundige opgave van deszelfs Oorſprong, Oogmerken, Inrichting, Gebruik en voornaamſte Lotgevallen. Door GERARDUS BENTHEM REDDINGIUS, *Predikant te* Schildwolda. *Derde Deel Te* Groningen *bij* W. Zuidema, 1805. 163 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f* 1-4-:

Wanneer wij zeggen dat wij dit ſtuk van den Eerw. REDDINGIUS, het welk als een IIIde Deel op de twee Deelen van zijne *Ontwerpen van Leerredenen over den Heidelbergſchen Catechismus* in het licht verſchijnt, met het grootſte genoegen, en gevoel van de kunde, het oordeel en de beſcheidenheid van deszelfs Schrijver gelezen en overwogen hebben, en dat wij ons verpligt vinden, het zelve aan Christenen, vrienden en vijanden van den Heidelbergſchen Catechismus, ten ſterkſten aan te prijzen, ſpreken wij de waarheid naar de overtuiging van ons hart.

Hoe beſcheiden is deze taal van den Schrijver in de *Voorrede! Bladz.* VI. „ Schreef ik om eer en lof te behalen, dan moest ik zekerlijk deze bladen te rug houden. Ten minſten ſtelle ik mij zelven voor, dat zij mij bij velen meer berisping en verachting zullen aanbrengen dan loftuitingen. Immers ik heb op dezelve zeer teedere zaken behandeld, als daar zijn het gebruik van den Catechismus in de Scholen, de voortreffelijkheid van deszelfs inrigting, de handelwijze der Dordſche Sijnode omtrent denzelven, het nut van Sijmboliſche boeken, en

en dergelijke meer. En daar over heb ik mij op mijne wijze, volgens mijne begrippen, naar het geen daaromtrent naar mijn inzien waarheid is, na andere Schrijvers behoorlijk geraadpleegd te hebben, uitgelaten, zonder om te zien, welke de heerschende denkwijze daaromtrent in oude en nieuwe tijden geweest is, en nog is. Ik heb dus verouderde misbruiken moeten ten toon stellen, en zulks zal zekerlijk de rimpels vermeerderen op de voorhoofden van hen, die in dezelve mede grijs geworden zijn. Maar tevens heb ik hier en daar ook oude gevoelens moeten voorstaan, die hedendaags bij velen niet meer in den smaak vallen, en dit zal de lachspieren van menigen zeer verlichten nieuweling in beweging brengen. Voor al zal het menig een, die tegen den Catechismus bevooroordeeld is, mishagen, dat dit Stukje vrij wat de gedaante heeft van eene verdediging van denzelven. Dan ik zou plegtig kunnen verzekeren, dat ik volstrekt geen plan gehad heb, om opzettelijk den Catechismus te verdedigen, maar alleen vooraf het besluit heb genomen, om te schrijven, het geen ik na een onbevooroordeeld onderzoek bevinden zou waarheid te zijn, hoe dat dan ook mogt uitvallen: en aan dit besluit verbeelde ik mij getrouw gebleven te zijn. Is dat nu over het geheel gunstig voor den Catechismus uitgevallen, zulks behoorde deszelfs Verachters, in plaats van zich zelven in hunne begrippen te stijven, te bepalen bij hunne verpligting, om dezelve eens bedaard te toetzen aan den proefsteen der waarheid, en het onbetamelijke van het verachten van hen, die gunstiger over denzelven denken, te erkennen. Dan, hoe dit ook bij dezulken afloope, ik schreef niet om loftuitingen te verwerven, van welke ik bij ondervinding wete, dat zij geen voordeel aanbrengen, maar om te voldoen aan de verzoeken van mijne Vrienden, en om de kennis en

erkentenis der waarheid onder mijne medemenſchen te helpen bevorderen. Wanneer onbevooroordeelde vrienden der waarheid, die noch te ſtijf aan het oude gehecht zijn, noch te los aan het nieuwe hun zegel hangen, welker getal door Gods goedheid van tijd tot tijd aanwint, verzekeren, dat ik den gulden middelweg bewandeld heb, regt door zee gegaan ben, en dus de waarheid gezegd heb, dan zal ik oneindig grooter blijdſchap hebben, dan de berispingen van hen, die aan oude of nieuwe vooroordeelen verkleefd zijn, mij ergernis verwekken kunnen. En de herinneringen, de berispingen zelfs, der eerſten, over dwalingen en gebreken, die zij hier mogten aantreffen, zal ik altijd met dankbaarheid aannemen."

Wij zetten ons, om aan onze Lezers van *dit* ſchoone ſtuk een doorlopend verſlag te geven, ten einde hen op te wekken, om zich het zelve eigen te maken. De Schrijver vangt aan, met een kort voorſtel over de noodzakelijkheid en de beste wijze van Catechiſeren; van de eerſte eeuwen af reeds bij de Christenen geoefend, vervolgens in een diep verval geraakt, maar bij de Kerkhervorming weder met ijver ter hand genomen, Bladz. 1—15.

Daar op geeft hij Bladz. 16—32. een zoo beknopt als oordeelkundig verſlag *van den oorſprong en de oogmerken van den Heidelbergſchen Catechismus.*

Uit de eigene woorden van den Paltziſchen Keurvorst FREDERIK blijkt duidelijk Bladz. 29. „ dat de *Catechismus* geenszins door hem beſtemd werd, om voor een groot gedeelte het woord van God te vervangen, zoo als men wel eens gelasterd heeft, maar tot eene handleiding, ten einde allen, die godsdienſtig onderwijs noodig hadden, vooral, zoo veel mogelijk, op een' gelijken voet, uit het

woord

woord van God onderwezen, en in hetzelve opgevoed mogten worden."

Bladz. 32. volgg. ſpreekt de Schrijver *over de inrigting van den Catechismus*, en bij die gelegenheid van deszelfs lof en laster, waarbij hij volkomen onpartijdig te werk gaat, bij welke opgave evenwel de lof van denzelven zeer veel uitmunt, terwijl reeds door de bijgevoegde Aanmerkingen van den Schrijver, de ongegrondheid of mindere belangrijkheid van de beſchuldigingen, tegen den *Heidelbergſchen Catechismus* ingebragt, van zelf in het oog loopt, waarbij nog veel zou kunnen gevoegd worden, indien iemand opzettelijk eene verdediging van denzelven ſchrijven wilde.

In tien bijzonderheden toont REDDINGIUS het prijzenswaardige in de inrigting van den *Catechismus* aan: 1. In denzelven vinden wij alles *uitlokkend Euangelisch* voorgedragen. 2. In denzelven wordt *elk mensch bij zichzelven, bij zijnen toeſtand en belangen, volſtrekt bepaald.* 3. In denzelven wordt de *Chriſtelijke* Godsdienst overal beſchouwd van den kant der *vertroosting*, of der bemoedeging tegen alle gevaren, onheilen, en de dood enz. 4. Alles wordt in denzelven *praktikaal* behandeld. 5. In den *Heidelbergſchen Catechismus* heerscht eene oorſpronkelijke *verdraagzaamheid tegen anders denkenden.* 6. In denzelven worden de leerſtukken, die men *verborgenheden* noemt, uitmuntend voorgedragen, en met voorzigtigheid behandeld. 7. Allervoortreffelijkst is het onderwijs van den *Heidelbergſchen Catechismus* voor de *Kerkelijke Tucht* Vr. en Antw. 85. 8. Zeer ſchoon is de leere van den *Catechismus* over de *voldoening, die door* JEZUS CHRISTUS *is aangebragt.* 9. Heerlijk is ook overal in den *Catechismus* de voorſtelling van *het ware geloof.* 10. Ook is in denzelven uitmuntend het onderwijs omtrent de *verbindende kracht van den dag des Heeren, en de waar-*

waarde van den openlijken Godsdienst, Antw. 103. Dit alles wordt bij elk ſtuk breeder opgehelderd, en overtuigend aangewezen.

De voornaamſte Tegenwerpingen tegen den *Catechismus* worden vervolgens tot een gelijk dental gebragt, en gaan met zeer oordeelkundige Aanmerkingen ter opheldering verzeld, door welke hoe zeer zij volkomen onpartijdig zijn, en de eene en andere ernſtiger zouden kunnen aangedrongen worden, de geheele kracht der Tegenbedenkingen wordt ontzenuwd. Dit alles wordt beſloten, met Aanmerkingen over de *Nederlandſche* Vertaling van den *Catechismus*, welke met de *Latijnſche* en *Hoogduitſche* vergeleken wordt.

Bladz. 101. gaat de Schrijver over om te ſpreken *over het gebruik van den Heidelbergſchen Catechismus*. Dit was ver of na niet, dat de *Catechismus* op de Scholen een algemeen leerboek, veel min een ſpelboek voor de Kinderen zijn zou. Neen „ voor zoo verre de Scholen betreft, daar omtrent werd te *Dordrecht* bepaald; dat de Schoolmeesters in den *Catechismus* wel bedreven moesten zijn, en denzelven bij de aanvaarding van hun ambt, benevens de *Nederlandſche Geloofsbelijdenis* moesten onderteekenen, onder belofte, van de jeugd naar dezen *Catechismus*, tweemaal in de week, in de gronden van den *Chriſtelijken* Godsdienſt te zullen onderwijzen. Echter mogten zij geenzins alle hunne Leerlingen in den *Catechismus* zelven onderwijzen: de kleinſten moesten alleen leeren de Vijf Hoofdſtukken, namelijk de Geloofs-*artikelen*, de tien Geboden, het Gebed des Heeren, de inſtelling der Bondzegelen, en der Kerkelijke tucht, benevens eenige korte Gebeden, eenige kleine vragen gepast op de drie deelen van den *Catechismus*, en eenige voorname verſtaanbare Schriftuurplaatſen. Die hier in wel onderwezen waren, moesten overgaan tot het leeren van een

Kort

Kort Begrip van den *Catechismus*, waar toe men gebruiken kon het *Kort Begrip*, dat in de *Paltz* gebruikt werd, of dat der Kerke van *Middelburg*, of dat, het welk op last der *Nationale Synode* van *Dordrecht* vervaardigd was. Maar die nu in jaren en kennis verder kwamen, en dan nog ter Schole bleven, dezen moesten door de Schoolmeesters onderwezen worden in den *Catechismus* zelven; en wel zoo, dat de Meesters dezelven niet alleen de antwoorden lieten opzeggen, maar ook den zin van dezelve onder het oog bragten, en hen tot regt verstand van denzelven opleiden. Hier uit blijkt, dat volgens de toen gemaakte verordeningen, de *Catechismus* weinig in de Scholen zou gebruikt worden, alleen van dezulken, die zoo verre kwamen, dat zij de twee eerste leerorden waren doorgeloopen; en dus zoo veel kennis hadden opgedaan, dat zij nu in staat waren, den *Catechismus* te leeren verstaan; het welk op vele plaatzen bij zeer weinigen, wegens het vroeger vertrek van de Scholen, plaats had.— Voorts moesten de Schoolmeesters hunne Leerlingen vlijtig brengen tot het gehoor der *Predikatien*, voornal der *Katechetische*, en hen achterna afvragen, wat zij daar van verstaan of onthouden hadden."

„ Wat aangaat het kerkelijk gebruik van den *Catechismus*. De Predikanten moesten de volwassenen, die op de School nog geene genoegzame kennis van den *Catechismus* gekregen hadden, en die evenwel leerzaam waren, ook Ledematen der Gemeente, welke huns bedunkens nog geene voldoende kennis bezaten, eenmaal ter weke, met behulp van eenen Ouderling of ander geschikten persoon, door vragen en antwoorden, naar eenieders vatbaarheid en gemaakte vorderingen, in den *Catechismus* onderwijzen. Zij, die belijdenis wilden doen, moesten drie of vier weken voor de bediening des Avondmaals meermalen door hun in den-

den *Catechismus* onderrigt worden. Voorts moesten de Predikanten des Zondags namiddags, na vooraf eenen *Bijbeltekst* te hebben afgelezen, over den *Catechismus* prediken; en wel zeer kort, en zoo eenvoudig, dat die Leerredenen niet alleen ingerigt waren naar de vatbaarheid der Volwasenen, maar ook naar die der Jeugd."

„ Eindelijk werd beraamd, dat de *Catechismus* zou gebruikt worden als een Formulier van eenigheid, het welk door de Hoogleeraren, Predikanten, Proponenten en Krankbezoekers, als mede door de *Latijnsche* en Nederduitsche Schoolmeesters in het Hervormd Kerkgenootschap moeste onderteekend worden, met betuiging, dat zij de leere daar in vervat, hielden voor de leere van Gods Woord. Vóór de *Dordsche Synode* werd daartoe of de *Nederlandsche Geloofsbelijdenis*, of de *Catechismus* gebruikt, maar na dezelve die beide, benevens de Handelingen en besluiten dier *Synode* tegen de *Remonstranten*."

Bladzijde 118 onderzoekt de Schrijver de vraag: „ Welk gebruik kan en moet er nu nog vervolgens van den *Catechismus* gemaakt worden?" waar over hij zeer goede zaken zegt, bijzonder over de *Catechismus-Predikatien*. Ook verdient onze goedkeuring Bladz. 128. „ Maar zou de *Catechismus* ook niet geschikt zijn voor een huiselijk gebruik in de huisgezinnen van vele Hervormden? Ik geloove van ja. De *Catechismus* levert den eenvoudigen veel op ter regeling van hunnen levenswandel, en ter hunner vertroosting en bemoediging in allerlei omstandigheden van het dagelijksche leven. Het ware zeer te wenschen, dat allen, en vooral zij, die geene andere boeken bekomen kunnen, een gedurig huiselijk gebruik van den *Catechismus*, dien zij toch hebben, maakten, vele antwoorden van denzelven in het hoofd hadden, zich aan dezelve gedurig herinnerden, en

er hunnen wandel naar inrigten. Ik heb daar van wel eens ſchoone vruchten gezien. Te meer nog zou zulk een geſtadig huiſelijk gebruik van den *Catechismus* bij de onkundigſten aan te prijzen zijn, omdat het verſtrekken zou ter betere bevatting der Leerredenen, die zij des Zondags over denzelven hooren, en ter heilzame nabetrachting van dezelven. Vooral zou daar toe het gebruik van den *Catechismus* kunnen dienen, als het gepaard ging met het raadplegen van een eenvoudig en *praktikaal* Werk over denzelven."

De daar op volgende Bedenkingen over het gebruik van den *Catechismus* als een *Symbolisch* Boek, en in het gemeen over de *Symboliſche* Boeken *Bladz.* 129 enz. verdienen in aanmerking genomen te worden.

Eindelijk volgt *Bladz.* 132. een *Aanhangzel* over de voornaamſte Lotgevallen van den *Heidelbergſchen Catechismus in de Paltz en in de Nederlanden*, alwaar *Bladz.* 159 onder anderen de *jongſte* verklaringen en uitleggingen van den *Catechismus* worden opgegeven, waarbij gevoegd mag worden, de omſchrijvende Opheldering van denzelven door den Hoogleeraar VAN HAMELSVELD, in het *Vierde Deel* van deszelfs Weekblad: *De Ongeveinsde Christen*, het welk, zoo wij meenen, ook afzonderlijk te bekomen, en welks gebruik in de Huisgezinnen der Christenen tot de bovengemelde einden aan te prijzen is.

REI-

REIZEN van LA PÉROUSE, *in den jaren* 1785, 1786, 1787 *en* 1788, *met Platen en Kaarten. Naar het Fransch: door* Mr. JOANNES VAN DER LINDEN, *Advocaat te* Amsterdam, *Derde en laatste Deel. Te* Amsterdam *bij* J. Allart, 1805. 266 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f* 3-12-:

Dit derde en laatste Deel van de Reizen van LA PÉROUSE, het welk eindigt met zijne komst aan de *Botanij-Baai*, waarna men niet verder van hem vernomen heeft, zijnde hij en zijne reisgenooten, hoogstwaarschijnelijk, door een of ander rampspoedig ongeval, allen op reize omgekomen, bevat de volgende Bijzonderheden. Vertrek uit de Baaij *de Castries*. Zeilen door het Kanaal. Ankeren bij Kaap *Crillon*. Gewigtige aardrijkskundige Aanmerking. De Eilanders komen aan boord. Beschrijving van hunne gedaante, zeden, enz. Aardrijkskundige berigten, door dezelven gegeven. Hunne hutten zijn vrij zindelijk. Eenige bijzonderheden aangaande deze volken. Bevolking, grond, koophandel, enz. Voedsel, jagt, visscherij, enz. Eene soort van slaven. Spoor van Godsdienstigheid. Dit Land is niet zeer belangrijk voor den koophandel. De kennis daar van was zeer onzeker. Berigten der Jesuiten. Nuttigheid van het tegenwoordig berigt. Deze volken zijn van verschillenden oorsprong. Opgaaf der ware benaming. Vertrek uit Baaij *Crillon*. De Straat *La Perouse*. Zeilen naar de *Kuriliſche Eilanden*. Kanaal van *la Bousſole*. Aankomst te *Kamtſchatka*. Goed onthaal der inwoonders en van

van den Luitenant KABOROF. De Natuurkundigen gaan eenen vuurberg bezigtigen. Onverschilligheid der *Kamtschadalers*, jagt, visscherij, enz. Aankomst van den Heer KASLOF; wederkeerige beleefdheden. Danspartij der *Kamtschadalers*. Nieuwstijdingen uit *Europa*. LA PÉROUSE tot Opperhoofd der vloot aangesteld. IVASCHKIN. Grafschrift op LA CROIJERE en CLARKE. Berigten door den Heer KASLOF gegeven. Baaij *Avatscha*; gehucht van *St. Pieter* en *St. Paulus*. De Geestelijke van *Paratounka*: zijne berigten omtrent de *Kurilische Eilanden*. LESSEPS naar *Frankrijk* gezonden. Nieuwe bijzonderheden, pelterijen, enz. Dampbaden. Vertrek van *Avatscha*. Togt naar de *Zeemans Eilanden*. Aankomst op deze Eilanden. Begin der ruiling met de Eiland bewoners. Ankeren aan het Eiland *Maouna*. De vrouwen veroorzaken wanorde. Ongemeen fraai gehucht en huizing. Fraaiheid van het Land en woeste zeden der Inwooneren. Sloepen afgezonden om water te halen. DE LANGLE, en elf andere personen worden vermoord. Gematigdheid der *Fransschen*. Vertrek van het Eiland, waar de moord gepleegd was. Het Eiland *Oyolava*, en deszelfs bewoners. Naamen der tien *Zeemans Eilanden*. Buitengewone gestalte der Eilandbewoners. Hunne kleeding en zeden. Zonderling tafereel. Konsten dezer volken. Hun waarschijnelijke oorsprong. Nieuwe bijzonderheden *Kokos* en *Verraders* Eilanden. 't Eiland *Vavao*. Journaal van MAURELLO. De Eilanden *Kao* en *Toofoa*. Bank van Steenklippen. 't Eiland *Tongatabboo* en deszelfs bewoners. 't Eiland *Plistard*. Ankeren bij het Eiland *Norfolk*. Verdenking van nabijheid van Land. *Botanij-Baaij*. LA PÉROUSE ontmoet aldaar eene Engelsche Vloot. Hij laat aldaar het Anker vallen. Einde van het Journaal. Bijvoegzel,

zel, behelzende berigten omtrent het lot, aan LA PEROUSE op zijnen verderen togt overgekomen."

Van de twee Kunstplaaten, welke dit Deel verfieren, verbeeldt de één*e de moord aan* DE LANGLE, LAMANON, *en tien andere Perſonen, door de Wilden gepleegd*, omtrent welke LA PEROUSE zijn verhaal dus beſluit, Bladz. 162.

„Met moeite ſcheurde ik mij af van eene zoo heillooze plaats, en liet 'er de lijken van onze vermoorde reisgenooten agter. Dit onheil gaf ons eene levendige herinnering van dat van 13 Julij 1786, in de Baaij *des François*, en verſpreidde over onze reize zeer veel bitterheid. De verſlagenheid, en lust tot waarneming heerschten onder het volk van beide ſchepen, gelukkig nog, dat, in deze noodlottige omſtandigheid, het grootſte gedeelte van hen, die zig aan Land bevonden, behouden gebleven is. Ik voor mij, verloor aan DE LANGLE een oud vriend, een man van veel verſtand, van groot oordeel, en van kunde, *één* der beste Officieren in den Franſchen zeedienst; zijne menschlievendheid was oorzaak van zijnen dood: had hij van zig kunnen verkrijgen, om op de eerſten der *Indianen*, die tot het omringen zijner ſloepen in 't water ſtapten, vuur te doen geven, hij zou zijn eigen leven bewaard hebben, als mede dat van DE LAMANON, en van de tien andere ſlagtoffers van der *Indianen* woede: daarenboven waren 'er twintig perſonen, tot de beide Fregatten behoorende, zwaar gewond, en dit voorval beroofde ons, voor dit oogenblik, van twee en dertig mannen en twee ſloepen, de eenige roel-vaartuigen, welke wij hadden, om een genoegzaam aantal gewapende manſchappen, bij het doen eener landing, te kunnen bergen."

Dit voorval moest ook noodwendig ſtrekken, om onzen Reiziger te verſterken in zijn oordeel over de Wilden, die hij, over het algemeen van wreedheid

heid en slechtheid beschuldigt, geheel anders dan andere Reizigers, die ons zoo gaarn in dezelven eene onbedorvene menschelijke natuur zouden willen doen opmerken.

„Zie hier het gene hij, korten tijd na deeze gebeurtenis, aan zijnen vriend, den gewezen Minister FLEURIEU, schreef. Na zig over de stijfhoofdigheid en eigenzinnigheid van DE LANGLE, die het hoofd-caracter van deezen Officier uitmaakten, en eindelijk zijn verderf berokkenden, beklaagd te hebben, voegt LA PEROUSE 'er bij, sprekende van de Inwoonders van *Nieuw-Holland*."

„Schoon zwak van kragten, en niet zeer talrijk, zijn zij, even als alle Wilden, van een zeer slechten inborst, en zij zouden onze vaartuigen verbranden, zoo zij 'er zig toe in staat zagen, en 'er eene gunstige gelegenheid toe vonden: na onze geschenken en vriendelijkheden genoten te hebben, ontzagen zij zich niet, hunne werpspiesen op ons af te schieten. Mijn gevoelen omtrent de wilde en onbeschaafde Volken, was sedert lang bepaald; mijne reize heeft mij in dat begrip gesterkt:"

„*Ik zelf heb hen te zeer, met schade, leeren kennen.*"

„Ik ben egter duizend malen meer verstoord op de Wijsgeeren, die zulk een ophef van de Wilden maken, dan op de Wilden zelven. De ongelukkige LAMANON, dien zij vermoord hebben, zeide mij, daags voor zijnen dood, dat deze menschen vrij wat beter waren, dan wij!"

DICHTVRUCHTEN van den VRIENDENKRING, onder de zinſpreuk: KUNST DOOR VRIENDSCHAP VOLMAAKTER. *Derde Inzameling. Te* Amſterdam; *by* P. J. Uijlenbroek, 1805. 142 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f* 1-16-:

De Vriendenkring, die onder de Zinſpreuk: *Kunst door vriendſchap volmaakter*, ons reeds twee malen op keurige Dichtvruchten onthaald heeft, biedt ons eene derde *Inzameling* derzelven aan, die, inderdaad niet minder zijn in geur en ſmaak dan de voorgaande, en een ontegenſprekelijk bewijs opleveren, dat de liefde tot de Poëzij, wel verre van door den langdurigen oorlog, verval of andere ongelukkige omſtandigheden onzes Vaderlands, afgenomen te zijn, veeleer allengs eene nieuwe veerkracht bekomt, en dat de loffelyke beoefenaren onzer Vaderlandſche Dichtkunst als nog de edele zucht blijven kweeken, om haar, op het ſpoor hunner beroemde voorvaderen, weder tot den verhevenen trap te voeren, waar op zij, ſedert bijna twee eeuwen, is bewonderd geweest.

Daar wij gaarn onze Lezers op eenige van deze Dichtvruchten zouden onthalen, hadden wij lust, om het luimige Dichtſtuk van BARBAZ, getijteld: *Mijne Tabakspijp*, over te ſchrijven, maar dit te lang zijnde voor ons beſtek, zullen wij ons tot één en ander korter ſtukje bepalen.

Laat ons dan den Dichter D. A. VAN DE WART hooren, daar hij het volgende zingt:

VOOR-

VOOR- EN TEGENSPOED.

Toen de vreugd mij duurzaam ſtreelde,
Wellust in mijn boezem ſpeelde,
Zonder vrees voor bang verdriet;
Toen de voorſpoed mij verzelde,
Daar mij alles heil voorſpelde,
Toen zag ik Gods goedheid niet.

Toen ik, in mijn kindſche dagen,
Nimmer iets vergeefsch kon vraagen,
't Ouderhart mijn' wensch voorkwam,
Daar ik, met verwachtende oogen,
Starend, nooit mij vond bedrogen,
En mij niets de hoop ontnam.—

Toen ik, in mijn jonglingsjaaren,
Magde kunde aan ſmaak te paaren,
Rustloos roem en voordeel zocht,
En, door kracht en werklust tevens,
In den draad mijns blijden levens
Eer en voorſpoed ſamenvlocht.—

Toen ik, vrolijk, weltevreden,
's Huwlijks tempel in mogt treeden,
Starend op een waar genot;
En de blijde feestgezangen
Hoorde van rondom vervangen,
Bij 't gevoel van 't heilrijkst lot.—

Toen natuur mij vreugde ſtrooide,
't Lenteblad zich mild ontplooide,
Zomer gloeide in blij verſchiet,
Herfst mij aanlagchte, in zijn vruchten,
Winterſtorm mij niets deed duchten...
Toen zag ik Gods goedheid niet.

Maar, toen ik de tegenſpoeden
Op mijn ſomber pad zag woeden,
En mijn hart verzonk in leed,
Schorre donders mij verſchrikten
En mijn' vaten ſtand verwrikten,
Daar 't verſchiet mij ſiddren deed.—

Toen de mond van 's afgronds kolken,
Onder 't ſloers der zwarte wolken,
Als een helſche jammerpoel,
Voor mijn treden openbarstte,
Daar ik op de tanden knarste,
Stom van weedom en gevoel.—

Toen de dood mij 't all' ontrukte,
Liefde en vriendſchap nederdrukte,
Daar me ontzonk en kracht en moed—
Toen de ramp me alom verzelde,
Niets op de aard' mij vreugd voorſpelde...
Toen— toen riep ik: God is goed!

Ja, wanneer de tegenheden
Harden trots tot weemoed kneeden,
Dan, dan zien we eerst Gods beleid;
Dan eerst krijgt de Godsdienst waarde,
En de vreugd der nietige aarde
Word voor ons ſlechts ijdelheid.

En wij zouden als wij lijden
Smeeken, ons te zien bevrijden
Van een' nutte tegenſpoed!...
Neen; ó, laat ons rustig wachten,
Hopend lijden, deugd betrachten,
Stervend juigchen: God is goed!

Daar wij den winter weder intreden, zal het volgende van den Heer H. DE FLINES, hier niet te onpas ſtaan:

AAN

AAN DEN WINTERAVOND.

Als de zon, bij 't ochtendkrieken,
't Eerst haar ſchoone ſtralen ſchiet,
Baart ons vaak die heldre morgen
Eenen dag vervuld met zorgen,
En een kommervol verſchiet.

Maar gij, ſtille winteravond!
Gij ſchenkt mij een zagt genot,
Daar ik, na het rustloos zwoegen,
Door uw ongeſtoord genoegen,
Mij verlustig in mijn lot.

Als ik bij mijn lieve gade,
Bij 't mij minnend huisgezin,
Stil en kalm ben neêrgezeten,
Dan ſmaak ik, met rein geweten,
Vrede en vreugd en huwlijksmin.

Als ik bij mijn dierbre vrinden,
In een' kiesch verkozen kring,
't Zoet der vriendſchap mag genieten,
Ken ik zorgen noch verdrieten,
Waan ik mij een hemelling.

Treed ik in de tempelzalen,
Waar de wijsheid leſſen geeft,
Daar leer ik, langs welke trappen
's Menſchen geest, door wetenſchappen,
Naar een hooger doelwit ſtreeft.

Zo brengt gij me, o rustvolle avond,
Tot een ſtille rust der nacht.
Dan kan ik, verkwikkend, ſlapen,
Om weêr nieuwe kracht te rapen
Voor den morgen, die mij wacht.

Brengt mij de avond van mijn leven
Ook die kalme zielrust aan,
Dan zal ik in 't graf vernachten,
Om, met nieuwverworven krachten,
Eens gezaligd op te ſtaan!

Hoe treffend is dit van den Dichter R. FEITH:

HET AANWEZEN VAN GOD.

Schouw boven u 't geſtarnt' naar ſtoorlooze orde loopen,
Schou in u op de wet, wier ſtraf gij nooit ontgaat,
Schouw voor u 't heilig blad van 't Evangelie open,
En twijffel, zo gij kunt, ô Mensch! of God beſtaat.
Erken Hem, door getrouw naar uwen pligt te leven,
En op zijn liefde en magt te ſteunen in den nood;
Berust in 't onderricht, u door zijn' Zoon gegeven,
En vorm u naar het beeld, dat Hij u vlekloos bood.
Maar ſtamer verder niet van 't onbegrijplijk Wezen.
Tot kinderlijk geloof bepaalt zich hier uw lot.
De Seraf poogt vergeefs zyn Naam volüit te lezen.
Hier zwijmen rede en ſpraak. Niets denkt hem. God is God.
Gij, die deeze aard' bewoont tot aan haar dorste ſtranden,
Gij, wien de verſte ſtar haar vlakte ziet beſtaan,
Gij, Werelden! gezaaid in 't ruim door zijne handen,
Zegt: God is God! — verſtomt, valt neêr en bidt Hem aan!

Wel

Wel getroffen is deze vertaling van een Klinkdicht van DELINCOURT door P. G. WITSEN GEYSBEEK:

OP DEN OORLOG.

Bloed, plondering, razernij, en velden platgereden!
Rouw, traanen, eenzaamheid, verwarring, schrik en dood!
Verdelgde dorpen en onwelkte ontuurwe steden!
Stelt voor 't beschreid gezigt de krijgselende bloot.

Onschendbre wetten, wreed geschonden en vertreden!
Door uwe krachtloosheid wordt nog ons leed vergroot.
Gij, zagte deugden! schrijft den hoon, door u geleden,
Met inkt van tranen, die ge om onzen strijd vergoot.

In onze elende, ó God! is klaar uw hand te ontdekken:
Onze eigen woelingen doet ge ons ter straff' verstrekken,
En door onze eigen hand wreekt ge uw getergd geduld.

Ons misdrijf noodzaakt u ons in 't verderf te stoten;
Maar dat, aan 't kruis, uw zoon, beladen met onze schuld,
Uw wraakvuur blusche in 't bloed, tot ons behoud vergoten!

En dit naar denzelfde DELINCOURT, door J. VOORMAN:

OP DE VREDE.

Keer weder, ſchoone maagd! toon ons uw minlijke oogen,
Te lang, baarde uw gemis, ô vrede! ons tegenſpoed:
Breng, breng met u te rug, en vreugde en overvloed,
Door d'onrustgeest, helaas! aan ons gewest ontogen.

Hergeef aan onzen grond het heilrijk groeivermogen,
Den nijvren burger winst, den handlaar lust en moed,
Den bouwman blijde hoop, de wetten vasten voet,
Herſtel 't geluk der kerk, en wil 's lands roem verhogen!

De droeve wees, ontroerd door 't aaklig krijgsgerucht,
En de uitgeſchreide weeuw, die aan uw voeten zucht,
Omärmen uwe knien, opdat ze u 't harte raken.

Wij handlen ſtrijdig met de wenſchen, die wij ſlaken;
Maar 's vaderlands bloed ſtrekt ons ten troost in zielverdriet,
Waarvan 't geloof in 't kruis het levend teken ziet.

Wij voegen hier bij van den Dichter D. A. VAN DE WART;

HET

HET GROOTSTE VERSCHILPUNT.

„ *'t Is beurstyd!" roept Alcest', en zet zijn pijp-*
je neêr;
„ *Nog zes minuuten, zegt Argant': voor tweên,*
mijnheer!"
En Phœcus heeft zijn' jas reeds vaardig aange-
togen;
„ *Het is al over twee; uw uurslag heeft gelogen!"*
„ *Wanneer dan rekent gij het lopend uur toch om?"*
Vraagt Cleon; „ *Met den slag."* *zegt Pharcias;*
„ *Och, kom!*
Schreeuwt Phoebus: 't uur is weg zo dra 't be-
gint te speelen!"
Men laat de wijzers staan, hoeveel ze ook saam'
verscheelen.
— Zegt, ijvraars, die vol drift elk voor uw'
godsdienst pleit!
Is in uw grootst verschil wel grooter onderscheid?—

Dan wij moeten eindigen, en den Lezer tot het Werk zelve verzenden, genoeg, als wij zijnen trek tot zulke keurige lekkernijen hebben opgewekt.

EDELINA, eene Nederlandsche Geschiedenis. Te Leyden, *by* P. H. Trap, 1804. 279 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f* 2-2-;

Eene Nederlandsche Geschiedenis, naar het schijnt, ook door eene Nederlandsche pen beschreven. Trouwens, zou dan de Nederlandsche geest ook niet in staat zijn, iets vernuftigs voort te brengen? Evenwel meenen wij hier en daar ontdekt te hebben, dat de ongenoemde Schrijver met de

Duit-

Duitſche Schriften van dit ſoort vrij wel bekend is. Doch, over het geheel, heeft hij zijn werk wel uitgevoerd; de geſchiedenis is niet zonder belang, laat zich goed lezen, en verre van iet aanſtootelijks te behelzen, geeft zij menige goede zedeles aan de hand; zoodat wij derzelver lezing, in een uur van uitſpanning, gerust durven aanbevelen.

EDELINA, die eigenlijk JULETTE heette, was de vrucht van eene te vroege verkeering van den Majoor VAN KESTEREN en zijne huisvrouw, wiens huwelijk door den vader der laatſte belet werd, ſchoon het vervolgens voltrokken werd. *Zij hadden* dit kind van hunne liefde ter bezorging toevertrouwd aan eene ROFORT, die hen ſchandelijk bedroog en het kind bij zekere vrouw JOHANNA VAN DEN HEUVEL, onder den naam van EDELINA, bezorgde, maar na eenigen tijd, geheel hulpeloos liet, ſtekende het gene hij van de ouders ten behoeve van het kind ontving, in zijnen zak. De goede JOHANNA VAN DEN HEUVEL geheel tot armoede vervallen, en met het kind, hetwelk zij getrouw bleef voeden, omzwervende wordt door ALBERT VAN DER ZOO en zijne vrouw JANSJE, twee goede eerlijke en deugdzame lieden geherbergd, en ſterft aan hun huis, na berigt gegeven te hebben, hoe zij aan dit kind gekomen was, zonder echter te weten, wie deszelfs ouders waren. Deze goede lieden voeden het meisje, als hare eigene dochter, op, en daar zij in vele goede begaafdheden en ſchoonheid uitmuntte, word zij, bij gelegenheid, de vriendin van SOFIA VAN ZUYDEN, dochter van den Generaal VAN ZUYDEN, en de vriendin van het huis van den Generaal.

Deze heeft twee zonen FREDERIK, een kapitein, van een liederlijk gedrag, die een dartel oog geſlagen hebbende op EDELINA, haar ſchaakt, en in een ſlecht huis laat brengen, waar uit zij ech-

echter door den Generaal zelven, die het geval had ontdekt, nog in tijds gered wordt.

De andere zoon van den Generaal, EDELHART, een deugdzaam jongling, was op reis, maar t'huis gekomen, en EDELINA aan zijn ouders huis ontmoetende, krijgt hij haar lief, en haar hart is van haren kant hem niet ongenegen. De Generaal is zeer tegen dit ongelijke Huwelijk, en VAN DER ZOO niet minder, die zijne EDELINA door redenen overtuigt, en beweegt, om zich geheel aan EDELHART te onttrekken, door bij den Heer en Mevrouw VAN KESTEREN haar verblijf te nemen, terwijl EDELHART dit verblijf niet hebbende kunnen opſporen, insgelijks op het land zijn leven ſleet. Eindelijk komt ROFORT, door armoede en wanhoop gedrongen, aan het huis van den Heer VAN KESTEREN, en geeft berigt van zijne verraderij; waarop eene aankondiging in de couranten geplaatst wordt, welke aan EDELHART gelegenheid geeft, om het geheele geheim op te ſporen, en men bevindt, dat EDELINA niemand anders is, dan JULETTE VAN KESTEREN, die nu ook, met toeſtemming der wederzijdſche ouderen, met EDELHART in het huwelijk treedt.

Dit is, hoofdzakelijk, het beloop der geſchiedenis; ten einde nog eenige proeve te geven van den ſtijl en wijze van uitvoering, plaatſen wij hier de zorg van JANSJE, vrouw van VAN DER ZOO, welke haar hart vervulde, toen zij vernam, dat hare voedſterling EDELINA de dochter van ZOO aanzienlijke lieden was, en het geſprek van VAN DER ZOO, en het gedrag van EDELINA bij die gelegenheid. Dus lezen wij Bladz. 263.

„ Juist op dit oogenblik trad JANSJEN in, en verwonderde zich niet weinig, zulk een aanzienlijk gezelſchap te vinden, en wel in zulk eene aandoenlijke groep „ Wat is hier te doen? " zeide zij, min of meer ontſteld. Hierdoor herſtelden zich

de

de anderen. Mevrouw VAN KESTEREN trad ijlings naar haar toe. „ Ô Gij braave vrouw, die gij zijt," zeide zij, „ laat mij u toch hartelijk en vuurig omhelzen; gij hebt mijn kind — mijn kind, toen het arm en verlaaten was, toen het van armoede en gebrek zou hebben moeten omkomen, gered, en zijt derzelver moeder geworden. De goede Hemel en uw eigen hart mogen u belooning ſchenken, menſchen kunnen zulke groote daaden niet vergelden." — JANSJEN begreep niets van dit alles, en keek zeer onnozel. ALBERT maakte haar in weinig woorden bekend, alles wat 'er gebeurd was, maar JANSJEN verheugde zich niet, toen zij vernam, dat de waare ouders van haare lieve EDELINA ontdekt waren. „ Ik had gehoopt," zeide zij, op eenen aandoenlijken toon, „ dat zij mij in mijnen ouderdom onderſteund, en als ik geſtorven was, mijne oogen zoude hebben toegedrukt, en nu, daar zij mij welhaast zoo onöntbeerlijk worden zal, wordt zij mij ontnomen. Haare ouders zijn dus groote lieden! — Het ſpijt mij."

„ De OVERSTE. Waaröm toch? goede, braave vrouw!"

„ JANSJEN. Gij moet het mij vergeven. In onzen ſtaat was het haar zoo goed, en ik ben verzekerd, dat zij altijd goed zou gebleven zijn. In de groote wereld omringen de menſchen meer gevaaren en aanlokſelen tot zonden."

„ De OVERSTE. Stel u toch gerust; gij hebt haar zulk eene goede opvoeding gegeven, dat zij genoegzaam tegen gevaaren van allerleiën aart gewaarborgd is. EDELINA kan niet ontaarten. Zij is eene gelouterde."

„ Na nog veele klagten, liet zich de goedhartige vrouw eindelijk te vreden ſtellen, en bad den OVERSTE, en zijne Echtgenoote, zoo dringend, dat hen de traanen uit de oogen rolden, dat zij toch EDELINA recht hartelijk zouden liefhebben.

„ Ô

„ Ó Het is zulk een goed kind," zeide zij, „ God weet het, maar ik zou niet kunnen slaapen, als ik niet voor haar gebeden had."

„ Men nam nu, onder de hartelijkste betuigingen van liefde, vriendschap, en dankbaarheid, van elkanderen afscheid. — Tusschen ALBERT en JANSJEN ontstond, nadat zij elkaar eene geruime poos stilzwijgend hadden aangezien, het volgende gesprek."

„ JANSJEN. Hoe is het toch mogelijk, dat het nu ontdekt is, nadat men haar al zoo veel jaaren vergeten had?"

„ ALBERT. Lieve JANS! als de goede God iets ontdekken wil, wie zal het dan bedekt houden?"

„ JANSJEN. En zal het goede kind nu gelukkiger zijn?"

„ ALBERT. Gewis. Zie, zij is goed en godvruchtig, zo zij, door het wedervinden heurer ouderen, ongelukkig worden zou, dan zou de goede God 'er wel tegen gezorgd hebben."

„ JANSJEN. Ja, dat is wel zoo: zij zal nu wel rijker worden, maar zij zal ons nu ook wel haast vergeeten."

„ ALBERT. Foeij! Vrouw! Welke gedachte! Gij beledigt het lieve kind!"

„ JANSJEN. Neen, ik hoop 'er het beste van; maar men ziet het immers dagelijks, als de menschen zoo onverwacht groot worden, dat zij ook trotsch worden, en hunne oude vrienden niet meer kennen."

„ ALBERT. Dat mag waar wezen in de meeste menschen, maar het kan nimmer waar zijn in EDELINA. — Och! ik bid u, verdenk haar toch niet, zij is zoo goed."

„ JANSJEN. Weet gij wat mij het ergerlijkste voorkomt? de menschen vallen hier zoo schimpend; nu zullen zij zeggen: zie! zij was zoo trotsch op haare dochter, en het was niet eens de haare."

„ AL-

„ ALBERT. Welke invallen! Ja, ik was trotsch op EDELINA, en ik ben het nog. Zij is mijn rijkdom, mijne wellust, eene godsgave? De Hemel ontneemt ze mij niet, maar hij ſtelt ze in andere, betere handen. Als getrouwe arbeiders, hebben wij 'er aan gedaan, het geen wij konden. De knecht mag ook met genoegen op zijn werk zien, als hij het naar *zijn* vermogen, en in *zijn* vak voltooid heeft.— De opperſte Bouwheer wil haar volmaakter hebben; hij geeft haar in handen van kundiger werklieden. Zou de ſteenzager ſtuursch zien, als zijn ſteen in handen van den beeldhouwer *word* overgegeven? En zou deze morren, als de opperkunstenaar 'er de laatſte hand aan legt? — Laat ons niet te onvreden zijn, mijne lieve vrouw! Hoe vele duizenden genoegens hebben wij niet, door hun, genooten?"

„ JANSJEN. Waarheid! Kom aan, ik zal vrolijk zijn — maar ach! (*weenende*) zij zal mij nu niet meer haar lieve moeder noemen."

„ ALBERT. Gij hebt mis; maar al ware het zoo — uw hart zegt u immers dat gij moederpligten omtrend haar vervuld hebt?"

„ JANSJEN. Ja."

„ ALBERT. Wel nu dan!"

„ Reikhalzend zag men te *Delft* de komst van EDELINA te gemoet. Zij had met EDELHART haare reis tamelijk voorſpoedig voortgezet. Op den vierden dag na haar vertrek van *Eikenhorst*, hield het rijdtuig ſtil voor het huis van ALBERT. Wie twijfelt of zij met hartelijke blijdſchap ontvangen werd? EDELINA vloog haaren besten vriend, met den naam van vader, en zijne braave vrouw met dien van moeder, om den hals, en zij beiden omhelsden haar met ouderlijke tederheid, haar hunne lieve dochter noemende. „ Is het dan waarlijk waar, zijt gij mijn eigen ouders niet?" vroeg zij terſtond, en de traanen kwamen haar in de oogen.

„ Neen,"

„ Neen," andwoordde ALBERT, „ ſchoon gij ons zoo dierbaar zijt, als waart gij ons eigen kind — doch, laat ons binnen gaan; ik zal u al het voorgevallene, omtrend u, vertellen."

ALBERT verhaalde haar ook alles, en na dat hij zijn verhaal geëindigd had, voegde hij er bij: „ Dus ziet gij, mijne lieve EDELINA! dat wij, van wegens de natuur, uwe ouders niet zijn, doch gij zelve zult kunnen beöordeelen, of wij de pligten van rechtſchapen ouders omtrend u vervuld hebben. Wij hebben niets nagelaaten, om u tot eene gelukkige bewoonſter van deze, en van de volgende wereld te vormen. Gij zoudt nimmer geweeten hebben, dat gij ons eigen kind niet waart, zo niet de Hemel zelve uwen waaren ſtand aan den dag gebragt had. Wij vorderen hier voor niets, dan de voordduuring uwer liefde."

„ EDELINA. O! Mijne waardige ouders! u lief te hebben, is mij niet alleen een pligt, maar eene waare weldaad."

„ ALBERT. Niets, lief meisjen! zoude ons meer ſmarten, dan dat gij, in eenen hogeren ſtand, ons vergat, ons niet met uwe gewoone hartelijkheid behandeldet, of laag op ons nederzaagt. O! Dat zou ziele-ſmart zijn."

„ JANSJEN. Ja wel zou het! voor dat dit gebeurt, hoop ik te ſterven!"

„ EDELINA. Mijne lieve Ouders! Hoe kunt gij thans zoo over mij denken? Zou ik ooit zoo geheel kunnen vergeten, wat gij, ongehouden, voor mij gedaan hebt; zou ik de beginſelen van zuivere deugd, mij door u ingeboezemd, gansch en al kunnen verzaaken? o! zo ik u ooit anders, dan met den diepſten eerbied, behandele, daale ik neder tot den geringſten, meest verachten ſtand der menſchen. Liever had ik mijne echte ouders nimmer gekend — liever wilde ik met het geringſte

werk mijn brood winnen, dan u en de deugd te verzaaken.

JANSJEN. Laat mij u kuſschen. Niet waar? Gij zult altijd onze lieve EDELINA blijven?

EDELINA. Gewis; en het zal mij altijd eene reine vreugd zijn u mijne ouders te mogen noemen, en, als een dankbaar kind, u te eerbiedigen."

„ De oude lieden waren verrukt om de edele gevoelens van hunne aangenomene dochter, en zij hielden zich, als van hun leven verzekerd, dat die uit den grond van haar hart voordkwamen; zij omhelsden haar op de aandoenlijkſte wijze, en ALBERT ſprak haar met eenen ſtaatigen ernst aan: „ *Mijn* kind!" dus ſprak hij, „ gij gaat tot een verheveher ſtand over, dan waarin gij zijt opgevoed. Gedraag u overeenkomſtig denzelven, maar bezoedel u met deszelfs gebreken niet. Vergeet nimmer God, óf uwen pligt. Wij allen zijn aan de wijze en goede Voorzienigheid dank, onbetaalbaaren dank ſchuldig, doch gij inzonderheid! zonder *Haar*, waart gij wellligt, in de bitterſte armoede geſtort, zonder opvoeding, zonder beginſelen van deugd, een prooi voor de misdaad en de ellende geworden. — Den zoeten naam van vader of moeder zoudt gij nimmer op uwe lippen hebben durven nemen. — Uwe ouders zouden u, of nimmer gevonden, of met u, de ſchande gevonden hebben. — Ach, EDELINA! de Voorzienigheid heeft altijd zoo trouw voor u gewaakt! Wees haar dan altoos dankbaar! De zucht tot erkentenis zal u getrouw aan de deugd maaken, en gij zult gelukkig zijn. — Wij zien met blijdſchap den ſtond te gemoet, dat wij u, hier namaals, voor den troon des Opperrichters zullen wedervinden, om dan, te zamen, zuivere danktoonen aantehefſen."

LET-

LETTER-NIEUWS.

H. C. A. Thieme te *Zutphen*, heeft gedrukt en alom verzonden: I. T. W. KELLNER, *de Geboden van onzen Heere Jezus Christus*, Iſte deel, behelzende I. Pligten jegens God, als *a.* Liefde jegens God, *b.* Vereering van God, *c.* Vertrouwen op God, *d.* Gebed tot God, *e.* Zweren bij God. II. Pligten jegens ons zelven, als *a.* de zorge voor het heil der zielen, *b.* Waakzaamheid, *c.* Matigheid, *d.* Kuiſchheid, *e.* Spaarzaamheid, *f.* Waarſchouwing tegen de gierigheid, *g.* getrouwe waarneming van ons beroep. Dit voortreffelijk Werk, hetwelk een Huisboek in alle Chriſtelijke Huishoudingen behoorde te zijn, kost ſlechts 24. ſtuivers. 2. KRUMMACHER *Parabels.* 3. FUNKE, *Oefeningen in de Reken- en Taalkunde voor Meisjes*, 6 St. 4. FUNKE, *Vertellingen voor de Jeugd, ten gebruike der Scholen*, gevolgd naar de ſpelling van Profeſſor SIEGENBEEK. 4 St.

Bij de Erve J. Thierrij en C. Menſing in *'s Hage*, word uitgegeeven: *Nederland*, en in 't bijzonder *het Proteſtantſch Chriſtendom op nieuw opgewekt*, om acht te ſlaan op de teekenen van dezen tegenwoordigen tijd, zoo tot deszelfs waarſchuwing tegen het ontzachlijke der naderende gebeurtenisſen, als tot deszelfs bemoediging wegens de heerlijke uitkomst, welke daar van voor Gods kerk, volgens Gods onfeilbaar woord, te wagten is; in groot 8vo. eerſte Stuk, à 22 St. zijnde hetzelve alöm aan de voornaamſte Boekverkopers verzonden.

AANKONDIGING.

Wegens de aflevering voor zes Gulden in plaats van zestien Gulden, van niet meer dan 30 Exemplaaren, van *de voortreffelijke Verklaring over de Profetie van Ezechiel*, in 't Engelsch beſchreeven door W. GREENHILL, in 't Nederduitsch overgezet, en door ingevlogte Opheldering &c. verrijkt door G. CLERMONT, 4 zwaare Boekdeelen in 4to, te ſamen groot 3982 Bladzijden, in *'s Hage*, bij de Erve J. Thierrij en C. Menſing, *Leijden* van Thoir, *Amſt.* van der Burgh, van Vliet en D. Tol, *Rotterdam* Cornel, *Dord.* Blusſé, *Utr.* Yzerworſt en *Delft* de Groot, het klein getal belet uitgebreider verzending.

Daar men thans meer dan ooit zich toelegt om door het uitdeelen en verſpreiden van kleine ſtichtelijke geſchriften *Godvrucht* en *Deugd* ook onder de behoeftige Claſſe onzer natie aantekweken, blijkens de reeds door gecommitteerden van het *Nederlandsch Zendeling Genootſchap* uitgegevene kleine ſtukjes, als: I *Euangeliſche Errinnering aan Kranken.* II. *Over het Kerkgaan.* III. *Over het doen van Belijdenis.* IV. *Over het niet Kerk gaan.* V. *Ons Christendom beſchaamd door Heidenen.* VI *Euangeliſche Erinneringen aan bedroefde.* Alle gedrukt bij de Boekverkoopers Cornel en van Baalen, te *Rotterdam;* hebben gemelde Boekverkoopers heden voor het Genootſchap gedrukt en alôm verzonden. het VIIde Nummer dier Werkjes, zijnde *Euangeliſche Erinnering aan Vaders en Moeders*, à 4 St. als ook *een woord aan Vaders en Moeders, welke hunne kinderen ten doop brengen*, à eene Stuiver. Beide deze Werkjes zijn weder uitnemend geſchikt om door elk Christen Leeraar met nut aan hunne gemeente uitgedeeld te worden, vooral aan ouderen die hunne kinderen doorden H. Doop der Christelijke Kerk laten inwijden, waarom ook deze Stukjes, gelijk de vorigen, op dezen zeer geringen prijs geſteld zijn.

W. van Vliet, Boekverkooper te *Amſterdam*, is onlangs door Aankoop eigenaar geworden, van de nog overig zijnde Exemplaaren der *zesden* en *laatſten Druk* van de *gemakkelijke Handleiding*, om, over de *Catechismus Predikatien* te catechizeren, door Wijlen Do. E. SCHRADER, 2 deelen, in 8vo. De prijs van hetzelve is *f* 1:12:— Ook zijn bij bovengemelden thans de laatſte Exemplaren te bekomen van *de Christen beſchouwd in zijne grootheid*, door den Godvruchtigen OEMLER, 2 deelen, in gr. 8vo. waar van de Prijs is *f* 3:4:— In dit uitmuntend Werk wordt door den Eerw: OEMLER, de grootheid van eenen Christen in verſcheidene betrekkingen beſchouwd en voorgedragen, als groot *in zijne onſchuld*, groot *van wegens Gode liefde tot de menſchen*, groot *door Jezus verloſſing*, *door Jezus Opſtanding en Hemelvaart*, *door den Heiligen Doop*, *door het Geloof*, *door zijne vereeniging met God*, *door de Heiligmaking*, en eindelijk groot *door Gods bijzondere Voorzorg en Regeering.*

Mijne Leerreden op hoog bevel, ter aanbeveling der Behoedpokken gehouden, is in 't Hoogduitsch douzijnsgewijs bij mij te bekomen, 't douzijn *f* 1:10:- mits de brieven en gelden Franco. LAMBRECHTS, Pred. te *Weſel.*

Y.

Y. MARTINUS, *Geestelijke Hartſterking*, beſtaande in *vijftien uitgeleze Leerredeñen*, over differente onderwerpen, uitgegeven door P. BROUWER BZ, in leven Doctor en Profeſſor in de Theologie en Predikant te *Dordrecht*, 2 deelen, in 8vo. Het klein getal der nog overig zijnde Exempl. van dit voor elken Chriſten zoo belangvol Boek, waarin der geloovige zwakheden in hunnen geeſtelijken ſtrijd, zeer kort en bondig worden opgelost, en hun allerlei heilzame en toepaſſelijke leeringen in deze tot hunnen beſtiering worden aan de hand gegeven, ten einde in dezen hunnen ſtrijd, regt te worden geſterkt en getroost, om eenmaal als overwinnaars te worden gekroond, wordt aan de eerſtkomenden, gedurende de maanden November en December (indien dezelve zoo lang zullen ſtrekken) afgeleverd voor den zeer goedkopen prijs van 44 St. de 2 deelen, te *Dordrecht*, bij E. Bonte, zijnde mede te bekomen te *Amſterdam*, bij W. van Vliet, J. van der Burgh en Zoon en alom. Bij den eerſtgemelden E. Bonte, is ook nog voorhanden, een klein getal van J. BARUETH, *Regtzinnige en Zaakrijke Verklaring van den Heidelbergſchen Catechismus*, twee zwaare Boekdeelen, in gr. Quarto, het welk mede aan de eerſtkomenden voor den extra lagen prijs van *f* 2:- in plaats van *f* 8:- (zoo als het bij de uitgave heeft gekost) zal worden afgeleverd, houdende dit voordeelig aanbod met het einde van dit jaar op.

Opwekking om alles te doen wat mogelijk is, tot bevordering en uitbreiding van het echte Chriſtendom, voorgedragen den 8 Augustus 1805. bij gelegenheid van de algemeene vergadering van het Nederlands Zendelings Genootſchap des tijds gehouden te *Rotterdam*, door P. VAN GOGH, Predikant te *Schiedam*, word uitgegeeven bij G. W. van Hemsdaal, te *Schiedam*, en is verder alom voor den prijs van 8 ſtuivers te bekomen.

Nog maar *dertig Exemplaaren* zijn van de volgende Werken te bekomen, als: I. J. VOLLENHOVEN, *Geſchiedenisſen van het O. en N. Testament en de Apocryfen Boeken*, verrijkt met Bijſchriften, Vaarſen en 336 kopere plaaten, 2 deelen, gr. 8vo. *f* 3:- II. *Geſchiedenis, het Leven en de Bekeering van den vermaarden Heere* SCHUBART, door hem zelve in zijne Gevangenis opgeſteld, 2 ſtukjes, in 8vo, met twee fraaije Titelvignetten, a *f* 1:8:- III. *De loslevende Man van Fatſoen, en de Deugdzame Land Edelman*, in 8vo, met 4 fraaije kopere plaaten verciert, a *f* - 12:- Deeze Werken

zijn onlangs uitvoerig geannonceerd en worden nog dit jaar voor de prijzen aan de eerstkomende afgeleverd, te *Utrecht* bij P. Quint, en kunnen bij de voornaamste Boekverkoopers in deeze Republiek beſteld worden, zijn niet meer in Commiſſie te bekomen.

In de Boekwinkel van S. ALTER te *Utrecht*, zal gedurende dit jaar voor den zeer geringen prijs aan de eerstkomenden worden afgeleverd, I. HENNERT, *Verh. over de Wijsbegeerte en fraaije Letteren*, getrokken uit de Werken der Koningl. Akademie der Weetenſchappen te *Berlijn*, in gr. 8vo. 6 deelen compleet, a *f* 7:16:- II. BEATTIE, *Grondb. der zedenlijke Weetenſchappen*, met Bijvoegſels vermeerderd, door J. F. HENNERT, gr. 8vo. 3 deelen, 4 ſtukken compl. a *f* 4:18:- III. KOPPEN, *de Bijbel, een Werk der Goddelijke Wijsheid*, uit het Hoogd. vertaald, door J. VAN DER ROEST, Pred. te *Haarlem*, gr. 8vo. 2 deelen compleet, a *f* 3:10:- IV. *Korte inhoud van den gunſtigen Bijbel*, zeer dienſtig om met een opſlag der oogen te kunnen zien, wat zaken dat in ieder boek en capittel begreepen zijn, door een liefhebber der waarheid, a 6 St. Het zoude overtollig zijn tot aanprijzing dezer Werken iets te zeggen, daar dezelve algemeen genoeg bekend zijn, en het klein getal dat nog voorhanden is duidelijk aantoont dat dezelve bij het lezend publiek met genoegen ontvangen zijn. Bovengemelde Werken zijn niet in commiſſie verzonden, maar moeten voor Rek. ontboden worden.

Over de Opſtanding, door J. G. HERDER, uit het Hoogduitsch. Onder dezen eenvoudigen tijtel ziet een werkje het licht, dat overwaardig is gelezen te worden; al wie de leere der opſtanding, op eene korte, klare en allezins overtuigende wijze, geſchiedkundig, en tevens uit den aart der zaken zelfs, (en dus niet op eene Theologiſche of Leerſtellige wijſe) ten klaarſte wenscht betoogd te vinden, die leze dit overſchoone werkje, van HERDER, gelijk het ook de wensch van veele deugdzamen is, dat het veel zal worden gelezen, daar 't den Christen tevens veel in zal vinden, dat dienen kan tot opheldering van zijn verſtand niet alleen, maar ook tot voedſel en verſterking van zijn geloof aan deze allerbelangrijkſte zaak, hem (voorat in deze dagen) zoo noodig. De weinige nog voorhanden zijnde Exempl. hier van worden voor den goedkoopen prijs van 16 St. uitgegeven, te *Dordrecht* bij B. Bonte, gedurende de maanden November en December, indien dezelve zoo lang zullen ſtrekken. Zijn mede te bekomen te *Amſterdam*, bij W. van Vliet, J. van der Burgh en Zoon en a om.

Met

Moet en kan de Godsdienst van Jezus algemeen zijn? Een onpartijdige vergelijking tusschen het Christendom en de Wereld, door J. L. EWALD, schrijver van het voortreflijk Boek van *Jezus Menschenkennis*, en andere gerenomeerde Werken; gedrukt in gr. 8vo. te *Amsterdam*, bij G. Roos, in de Hartestraat, en bij dezelve voor twee Zesthalven te bekomen als ook bij meest alle Boekverkoopers.

Ten dienste van alle Staats-Bureaux en Lands of Stads Comptoiren, om met een opslag van het oog, den Staat der Regeering deezer Landen te konnen zien, heeft de Boekverkoper G. Roos, te *Amsterdam*, laten vervaardigen op een geheel vel Roijaal Papier, *de Naamlijst der Leden, uitmakende de Hoogst Geconstitueerde Magten des Bataafsche Gemeenebest*, bestaande behalven die van de Opperste Magten, in de Naamen der *Departementale Besturen*, *Raden van Finantien*, *Gerichtshoven*, *enz.* in alle de Departementen, verrijkt ter wederzijde met de Staats-Regeling der Wetgevende en Uitvoerende Magt, extra netjes gedrukt, de prijs is maar één Zesthalf, en op Bordpapier geplakt twee Zesthalven, het is ook in meest alle Boekwinkels der Republiek te bekomen.

In de Boekwinkel van L. Groenewoud, te *Amsterdam*, in de Haringpakkerij, worden de volgende Werken uitgegeven: *Reukwerk des Heiligen*, in morgen en avond Gebeeden en meer dan honderd zoo Dank- als Aanroepgebeden, door den Hooggeleerden Heer J. ZOLLIKOFFER, a 15 St. — *De eenzame Christen, of verzameling van Godvruchtige Overdenkingen*, door K. W. OEMLER, met een Voorreden van L. MEIJER, Professor te *Francker*, vier stukken, a *f* 2: 10: - in plaats van *f* 4: 10: — DE LEEUW en NAHUIJS, *over Judas*, a 36 St. — B. SMIJTEGELT, *een woord op zijn tijd*, in 89 voortreffelijke Predicatien, a *f* 4 in plaats van *f* 5: 12: — Nieuwe Gereformeerde Psalmen geheel op Noten, op de bas en tenorstemmen, door J. DE PASSIUS, 36 St. in plaats van *f* 5: — A. BOOTH, *verlochening van eigen geregtigheid*, waar agter gevoegd is *des Christen Zegepraal over dood en graf*, a *f* 1: — A. BOOTH, *Proeven over het Koningrijk van Christus*, a 11 St. — *Lofzangen Israëls*, door J. GROENEWEGEN, a 6 St. — *De verloren Zondaar gezogt en gezaligt*, door N. S. VAN LEEUWAARDEN, a 5 St.

Bij H. C. A. Thieme te *Zutphen*, is van de Pers gekomen en alom verzonden: J. NIEUWENHUIS, Leeraar der Lutherſche Gemeente te *Utrecht*. *Wiskundig Leerboek*, tweede

deel, bevattende de alg. meene Rekenkunde of Algebra en Analiſis enz. Dezelve debiteert met zeer veel ſucces, I. RUTHERFORD, *Tafereel der oude Geſchiedenis*, bevattende de vorderingen der Kunsten en fraaije Wetenſchappen, 1ſte deel, *f* 3:4:- II. GORDE, *Katechismus der natuurlijke Geſchiedenis*, 1ſte deel, met 8 gecouleurde platen, *f* 2:10:- III. STRUCHTMEYER, *Rudimenta Linguæ Græcæ*, *f* 1:16:- IV. DÖRING, *Vertalings proeven, voor meer gevorderde Leerlingen in de Latijnſche taal*, met eene Voorreden van Profeſor BOSSCHA, te *Groningen*, *f* 1:5:- V. HELMUTH, *Natuurleere voor Minkundigen ter beſtrijding van het Bijgeloof*, *f* 2:16:- VI. *Gallerij der Menſchen*, een Leesboek voor de jeugd en meerbejaarden, 2 deelen, met 18 gecouleurde pl. *f* 4:16:- VII. GROSSE, *Technologiſche wandelingen*, of geſprekken van een vader met zijne kinderen, over eenige der belangrijkſte uitvindingen, 2 deelen, *f* 1:16:- VIII. *Maurits en Augusta*, of de kinderen zoo als zij behooren te zijn, *f* 1:16:- IX. *Henriëtte*, of de vrouw zoo als zij zijn kan, *f* 2:16:- X. FUNKE, *Handboek voor jongen Dochters uit den Burgerſtand*, *f* 1:10:- XI. FUNKE, *Handboek van welgemanierdheid en zedelijkheid*, in karakterſchetſen, vooral ten dienſte der jongelingſchap, *f* 1:16:- XII. KNIGGE, *over de verkeering met menſchen*, voor jonge lieden uit den beſchaafde ſtand, twee deelen, *f* 2:12:: XIII. REHM, *regelen van voorzichtigheid voor Ouders en Leesmeesters*, die hunne kinderen of kweekelingen eenig onderrigt omtrent de voorteeling willen mededeelen, en hun waarſchouwen voor wellust en onkuiſchheid, *f* 1:12:- XIV. *Samelung, auſerlaſener Geſchichten zum Nutzen und Vergnügen deyer welche die Deutſche Sprache erlernen wolleu*, 14 St. XV. *Nieuw Prentenboek*, behelzende onderwerpen, uit het rijk der Natuur, der Wetenſchappen, Kunsten en Ambachten, nauwkeurig afgebeeld in vijf talen, bevattelijk beſchreven, No. 1—8, met 40 fraaije gecouleurde platen, in gr. Quarto, benevens eene breedvoerige Nederduitſche Verklaring van elke plaat, door A. FOKKE SZ. XVI. MEIDINGER, *Franſche Leesoefeningen*, tot nut en vermaak, om in 't nederd. te vertalen, *f* 1:2:- XVII. Verzameling van Franſche Opſtellen, 18 St. dito in 't Nederduitsch om in 't Fransch te vertalen, 18 St. XVIII. VEILODTER, *Overdenkingen bij het gebruik van 't Heilige Avondmaal*, tweede druk, *f* 1:8:- XIX. LAVATERS *laatſte levensdagen*, *f* 1:- XX. *Belangrijke Verhalen uit de algemeene Geſchiedenis*, 15 St. XXI. EBERT, *Merkwaardigheden van Natuur en Kunst*, *f* 1:6:- XXII. *Neues Deutsch, Holl. Handwörterbuch*, *f* 4:- XXIII. MILTON, *het verlooren Paradijs*, 3 deeltjes, *f* 3:- XXIV. *De*

klei-

kleine Frederik in 't groote Rijk der Natuur, met 23 plaatjes, *f* 1:10:- XXV. JUNGST, *zedelijk Onderwijs voor Kinderen*, derde Druk, 4 St. XXVI. JUNGST, *Inſtruction morale pour les enfants traduite, par* J. VAN BEMMELEN, 4 St. XXVII. JUNGST, *korte aanleiding tot de kennis der Hemelſche Ligchamen en het Wereldſtelſel*, 4 St. XXVIII. JUNGST, *korte aanleiding tot Zelfskennis of beſchouwing van den mensch naar ligchaam en ziel*, 3 St. XXIX KNIGGE, *Levensregelen of Voorſchriften om vroom en verſtandig te leven*, 12 St. XXX. *Verkorte Geſchiedenis van Robinſon Crueſoe, door* M. VAN OORT, 5½ St. dito in 't Fransch 7 St. XXXI *Geſchiedenis van den kleinen Jan*, met 9 plaatjes, 18 St. XXXII FREVILLE, *Beſchrijving van Beroemde Honden, of merkwaardige Voorbeelden van derzelver uitmuntende hoedanigheden*, *f* 1:6:-

---

Joh. van der Hey, te *Amſterdam*, geeft uit en heeft alom verzonden: I. *de Goddelijkheid des Christendoms; in zo verre zij begreepen kan worden*, door L. G. BEKENN, Leeraar bij de Hervormden te *Varell*, in 't Hertogdom *Oldenburg*, en Schrijver der *Brieven van Emma over de Kantiſche Philoſophie*, uit het Hoogduitsch. Een Werk, waarin de Goddelijkheid des Christendoms en deszelfs Hoofdleeringen, op eene geheel nieuwe wijze, volgens de grondſtellingen der *Kritiſche Philoſophie*, beſchouwd, opgehelderd en onwederlegbaar geſtaafd en verdedigd worden. De Prijs is 36 Stuivers.

II. *Berigt wegens de Uitgave van de Heilige Jaarboeken, of Zamenſtemming der Euangelisten in de Levensbeſchrijving van Jezus Christus*, naar de Tijdorde; en over de Handelingen en Geſchriften der *Apostelen*, benevens hunne Reizen en Brieven, tot *Jeruzalems* Verwoesting; met nieuwe ophelderingen en aanmerkingen, beſchreven en bearbeid, door den geleerden en beroemden RUTGER SCHUTTE, in leven Predikant te *Amſterdam* en Lid van verſcheiden Genootſchappen, drie Deelen, gr. 8vo. met zeer uitvoerige Kaarten van het *Land Kanaan*, *Jeruzalem*, het *Romeinſche Rijk*, enz. benevens eenige fraaije *Gezichten*; hetwelk tot het einde van dit Jaar 1805. voor den verminderden prijs van *f* 3-12:- in plaats van *f* 10-10: zoo als dit Werk bij de eerſte uitgave gekost heeft, word aangeboden.

III *Proſpectus*, wegens de uitgave van een geheel nieuw *Letterkundig, Oordeelkundig en Antikritiſch Tijdſchrift*, onder den Titel van: *de Recenſent ook der Recenſenten.*

Bij P. H. Trap, Boekverkoper te *Leiden*; is gedrukt en alom verzonden: *Natuurlijke Hiſtorie van het Rundvee in*

Holland, door J. LE FRANCQ VAN BERKHEIJ, eerſte Stuk in gr 8vo. met vijf uitſlaande Platen en drie uitſlaande Tafels. De prijs is, bij intekening *f* 10:- Hetzelve is ook te bekomen onder den tijtel: *Natuurlijke Hiſtorie van Holland*, door J. LE FRANCQ VAN BERKHEIJ, 4den Deel, 2den Stuk en ſtrekt dus ook ter verdere completering van dit Werk.

Vertrouwde Briefwisſeling van Lodewijk den XVI. met zijne Broeders en met verſcheiden andere vermaarde Perſonen, gedurende de laatſte Jaaren zijner Regering en tot aan zijnen dood, met Aanmerkingen, door HELENA MARIA WILLIAMS.

Een Werk eigenaardig geſchikt om de goedaardigheid van het Karakter van Lodewijk den XVIden te leeren kennen; van wien Vrouwe H. M. WILLIAMS, in het Voorberigt voor dit Werk, met aandoening zegt: „ Wanneer men eene vergelijking maakt tusſchen zijne geboorte, zijnen rang, zijne opvoeding, zijne deugden, zijn toeſtand en zijn noodlot; wanneer men eindelijk zijne misſlagen opweegt tegen de verſchrikkelijke boeting derzelve, dan kan men zich niet onthouden van dat natuurlijk en grievend gevoel van medelijden, het welk groote rampen inboezemt: de menſchlievendheid pleit alsdan in zijn voordeel, en men beklaagt oprechtelijk zijnen geweldigen en te vroegen dood." — Dit belangrijk Werk verdient eene plaats bij de keurige *Tafereelen der Omwenteling in Frankrijk.*

Geſchiedenis van de opkomst en de lotgevallen der drie Helvetiſche Kantons, Schweitz, Uri *en* Unterwalden; *en derzelver geledene rampen in het manmoedig verdedigen hunner vrijheden en voorregten, inzonderheid op het einde der XVIIde Eeuw.* Uit het Hoogduitsch van HEINRICH ZSCHOKKE, Regering Stadhouder van het Kanton *Bazel*; en de Franſche vertaling van J. B. BRIATTI, Gezantſchaps Secretaris van de *Helvetiſche Republiek* te *Parijs*, vrij gevolgd door A. BRUGGEMANS.

„ De kleine Kantons van *Zwitſerland* (zegt de Franſche Vertaler) reeds belangrijk door de eenvoudigheid hunner zeden en door het geluk, dat eertijds derzelver vreedzame inwoners genoten, zijn, ſedert hunne rampen, de voorwerpen geworden van eene veel meer algemeene belangneming; en een boek, beſtemd om hunne ſtandvastigheid, hunnen moed en hunne eindelijke bezwijking openbaar te maken, ſcheen ons niet nadeelig te kunnen zijn, aan de gevoelens, die men zich ten hunnen opzigte gevormd had." En de Nederduitſche Vertaaler A. BRUGGEMANS, Schrijver der Tafereelen uit het Menſchelijk Leven zegt in zijn Berigt.

„ Be-

„ Belangrijk zijn, inzonderheid, de oorſprong, de veſtiging, de opkomſt, de huishoudelijke levenswijze, de maatſchappelijke verordeningen, de vastgeſtelde wetten, de onderlinge verknochtheid, en de alles braverende vrijheidsliefde dezer eenvoudige en opregte Bergbewoners; en de beſchrijving van dit alles maakt een aanzienlijk gedeelte van dit Werk uit."

„ Niet minder bewonderenswaardig ook is hunne onwrikbaare verkleefdheid aan hunne eenmaal gevestigde Staatsregeling en de daar bij bepaalde voorregten, benevens hun moed, hunne onverſchrokkenheid, en hunne ſtandvastigheid in het verdedigen derzelve. Meestentijds moesten zij met eene geringe magt tegen eene ongelijk veel ſterkere kampen: meestentijds echter waren zij overwinnaars; tot dat hen eindelijk het lot trof van zo vele andere volken van Europa, die bezweeken zijn voor de wapens eener Natie, welke genoegzaam den halven aardbol voor hare overmagt heeft weten te doen bukken."

Wij moeten onze begeerte terug houden, om uit de gunſtige en aanprijzende beoordeelingen onzer Vaderlandſche Recenſenten iets over te nemen, wij mogten verveelen; het bovenſtaande vertrouwen wij, zal elk menſchenvrind begeerig maken, om de rampen dezes levens, die een Koning, zoo wel als een braaf en moedig volk getroffen hebben, te lezen en van deeze gunſtige gelegenheid gebruik maken om dit werk aan te koopen. Beide deze werken in het voorleden Jaar 1804 uitgegeven, worden hun thans aangeboden, het eerſte voor *f* 2-12-:- in plaats van *f* 4-:- en het andere voor *f* 1-4-:- in plaats van *f* 1-16. De uitgave geſchiedt te *Dordrecht*, bij H. de Haas en te *Gorinchem* bij J. van der Wal en alomme bij hunne Korrespondenten.

Uilenbroek, te *Amſterdam*, geeft uit het zoo ſterk verlangde Dichtſtuk *de Bataviëren*, *ten tijde van Cajus Julius Cezar*, door CORNELIS LOOTS, uitgeſproken in *Concordia et Libertate*, *Felix Meritis*, enz. à 11 St. Voorts: *Het Geluk*, in zes Zangen, naar HELVETIUS, en *Het Geluk*, Dichtſtuk, naar LEONARD, beiden door L. STOPPENDAAL, P. Z. à 36 St. *Zielenleer*, naar de Critiſche Wijsgeerte, van Doctor KIRSTEN, door H. H. KLIJN, à 36 St. *Bedenkingen over het einde*, *waartoe*, *vermoedelijk de Inſecten geſchapen zijn*, door C. F. KLEYNHOFF, Med. Doctor, à 50 St. Verwacht eerstdaags: *Geſchiedkundige Brieven*, naar het Engelsch van BIGLAND; *Handſchriften*, 17de Schakering, enz.

NUT-

NUTTIGE BOEKEN EN TOT UITSPANNING.

Caracters en Lotgevallen van Adelson, Heloise en Elius, een origineel Werk, waarvan de Perſonen, Lotgevallen en Caracters alleen niet in de herſens van den Schrijver beſtaan, maar werklijk aanwezig zijn, doch hier en daar een weinig meer ſchaduw en elders meer licht geplaatst is, kortelijk, een Werk dat bijna ieder Lezer behagen moet, alzoo het bij afwiſſeling dan eens in een Vrolijke, Satijrique of Luchtige wijzen, en dan eens op een Ernſtige manier behandeld is; hetzelve is thans compleet, met fraaije platen, in 2 deelen, in gr. 8vo., te bekomen, voor *f* 4:8:- te *Amſterdam*, bij den Boekverkooper G. Roos en alom in de Buitenſted. n. — De bezitters van het eerſte deel kunnen nog eenige van het tweede deel apart bekomen, à *f* 2;4:-

---

Daar het aangaan van Huwelijken, onder de Menſchen veelal hun tijdelijk welzijn, door bevorderd, doch helaas ook veel treurige gevolgen kan na zich ſleepen, zoo kan men in de keuze niet dan te voorzigtig te werk gaan, wijl veele meer belang, dan Liefde, beoogen; welke ſchroomlijke gevolgen, eene onberaade Minnedrift agtervolgd, leere men uit de *Geſchiedenis van Wilhelmina of de onberedeneerde Huwlijkskeuſe*, waarin men veele trekken zal vinden van Huislijke Tafereelen, en daar het niet alleen onder Lieden van de groote Wereld, maar zelf onder een groot gedeelte der Burgerſtand niet ongemeen is, dat het Huwlijk dikwijls van wederzijden aangegaan word, zonder dat men de vereischtens van het Huwlijk in het oog houde, waar bij nog komt de verleidingen, aan welken een ruime en onbezorgde Levensſtand, ongelijk meer aan bloot ſtaat, dan de nederige en arbeidzame kring van Menſchen, waarvan men hier in deze *Wilhelmina* een voorbeeld van zal aantreffen, in haar Lotgevallen, als ook in haar door den ſtroom der Groote Wereld weggerukte Gemaal, waar door den Lezer eene gelegenheid zal bekomen tot waarſchouwing tegen een Losbandige en Zedenlooze Levenswijze. Is gedrukt in twee Boekdeelen, in gr 8vo., waar mede het compleet is, en verſierd met twee Plaaten, word met zeer veel ſucces uitgegeven voor den matige prijs van *f* 2:16:- te *Amſterdam*, bij G. Roos, en verder alöm.

AAN DE BEOEFENAARS EN BEMINNAARS DER POEZY.

ARISTOTELES, deze beroemde Wijsgeer en Leermeester van ALEXANDER DE GROOTEN, heeft behalven verſcheidene andere Werken, ook *eene uitvoerige Verhandeling over de Dichtkunst* geſchreven, welke alle Natiën der Wereld, de

Ara-

Arabieren niet uitgezonderd, uit het oorſpronglijke Grieksch, in hunne moedertaal overgezet hebben, en na twee-en-twintig eeuwen, wordt dit voortreffelijk Werk nog bij alle beſchaafde natien op hoogen prijs geſchat, als vervattende den grondſlag van eene der uitmuntendſte onder de fraaije kunſten, zuivere denkbeelden van het edele, verhevene en ſchoone, en vaste grondregelen van een' goeden ſmaak en gezonde oordeelkunde; den Nederlander die dit Werk langen tijd niet dan in het oorſpronglijk Grieksch, Latijn, Engelsch, Fransch, Italiaansch of Hoogduitsch lezen kon, wordt thands eene voortreffelijke vertaling van hetzelve aangeboden door eene bekende bekwame hand vervaardigd en door den Hoogleeraar D. WYTTENBAGH, tegen den grond tekst vergeleken, bij het zelve is nog gevoegd eene *Verhandeling over het Wezen der Dichtkunst, over het Heldendicht, over het Treurſpel, over het Blijſpel en over het Tooneel der Ouden*, alle door den Hoogleeraar M. C. CURTIUS, in gr. 8vo., voor den geringe prijs van één Gulden. De aflevering geſchied te *Amſterdam*, bij P. G. en N. Geijsbeek. Boekverkopers, op de Lelijgragt, bij de Keiſersgragt.

PROGRAMMA.

Voor het Jaar 1805.

Het Genootſchap tot verdediging van den Chriſtelijken Godsdienst, opgericht in 's Gravenhage, heeft deszelfs Algemeene Vergadering gehouden op Donderdag den 22ſten Augustus 1805. De Aanſpraak aan de Toehoorders is gedaan door ADRIANUS VAN ASSENDELFT, Predikant te *Leijden*, Secretaris des Genootſchaps, over de *Ligtzinnigheid onzer eeuwe in het behandelen der wezenlijke Waarheden van de Godlijke Openbaring, derzelver voornaame oorzaaken en nadeelige uitwerkſels.*

Na dat deeze Redenvoering was afgelopen, deedt de Secretaris verſlag van de beoordeeling der Andwoorden op de Prijsvraagen, en der andere Verhandelingen, welke na de laatſte Bijeenkomst waren ingezonden. Dit verſlag kwam hier op neder:

I. Dat op het Voorſtel, vorderende een Betoog

van

van de Waarheid en Godlijkheid der Euangelieleer uit de lotgevallen der Joodſche Natie, na den dood en verheerlijking van onzen Heere JEZUS CHRISTUS, geene voldoende Antwoorden waren ingekomen, waarom dit Voorſtel op nieuw, met deeze verandering, wordt opgegeeven: Een Betoog van de Waarheid en Godlijkheid der Euangelieleer uit de behoorlijk geſtaafde lotgevallen der Joodſche Natie, na den dood en verheerlijking van onzen Heere JEZUS: waar op het Genootſchap de Andwoorden verwacht voor den eerſten Januarij 1807.

II. Dat op de Vraagen over de geloofwaardigheid van MOZES als Geſchiedſchrijver; en over de Aanwijzing van den weg, langs welken wij, volgens het Euangelie, deel krijgen aan de verzoening, door CHRISTUS aangebragt; als mede over de kindſchheid des menſchdoms in de eerſte tijden der wereld, wel eenige Andwoorden zijn ingezonden, maar welker geenen, naar het oordeel der Dirigeerende Leden, de uitgeloofde Prijs kon worden toegewezen: waarom deze drie Vraagen wederom worden uitgeſchreven.

A. De Eerſte met die verandering; dat geëiſcht wordt een Betoog en verdediging van de geloofwaardigheid van MOZES, in het verhaalen van de Geſchiedenisſen der Hebreeuwſche Natie, die geduurende zijn leeven zijn voorgevallen.

B. De Tweede met deeze bepaaling: Eene duidelijke opgaave van den waaren aart des geloofs, waar door wij, volgens het Euangelie, deel krijgen aan de verzoening door JEZUS aangebragt; en eene aanwijzing; dat die weg juist geſchikt is ter verheerlijking van God en ter bevordering van onze heiligmaaking en gelukzaligheid.

C. De Derde, inhoudende een Vraag, in hoe verre de kindsheid des menſchdoms in de eerſte tijden der wereld, volgens de berichten der Heilige Schrijveren kan aangenomen, of moet verworpen wor-

worden? Op welke een Andwoord, geteekend:

Qui rerum novit cauſas, ac tempora ſervat,
Temperat affectus, ordinat acta, ſapit.

noch niet lang geleden, is ingezonden, 't welk dus niet kon beoordeeld worden, welks Schrijver dus mede na den Prijs kan dingen, met andere, die hunne Verhandelingen aan 't Genootſchap doen toekomen voor den eerſten Januarij 1807, zijnde de tijd voor de twee vorige Voorſtellen voor den eerſten September 1806 bepaald.

III. Dat op de Vraage nopens de Bijbelleer aangaande de Algemeene Opſtanding der Dooden verſcheidene Verhandelingen aan 't Genootſchap zijn toegekomen, van welke aan eene, geteekend: *Wij wandelen door geloof en niet door aanſchouwen*, PAULUS; de Gouden Eereprijs is toegewezen, in welker geopend briefje de naam gevonden werdt van WIBRANDUS GERARDUS REDDINGIUS, Predikant te *Dronrijp*.

Ook zijn noch twee Verhandelingen ontvangen, de eene geteekend:

Jeſus lebt, mit ihm auch ich:
Tot, wo ſind nun deine ſchrecken?
Er, er lebt, und wird auch mich
Von den Todden auferwecken.
Wer ihm liebt, des ſterbet nicht;
Das iſt mijne zuverſicht!

en de andere ten ſpreuke voerende:

Fiducia Chriſtianorum Reſurrectio mortuorum.

aan welker Schrijveren een Zilveren Prijs beſtemd is, indien zij verkiezen, hunne naamen bekend te maaken voor den eerſten October 1805, en van wier werk het Genootſchap zal trachten zulk een gebruik te maaken, zoo als het best zal keuren.

IV. Dat onder de Verhandelingen voor mij geoefenden een Andwoord is op de Vraag, waar in mag een Christen zich naar de zeden en gewoonten van zijnen tijd voegen, en in hoe verre moet

hij

bij zich daar van onderscheiden? met het Sijmbolum!

De Heer toch staat der menschen wegen gaé,
En wendt alom een oog van zijn genaé
Op zulken, die, oprecht en rein van zeden,
Met vasten gang, het pad der deugd betreden.

RIJMPSALMEN.

de bekrooning waardig is gekeurd, aan wiens Schrijver de Zilveren Prijs is toegewezen, die uit het briefje bleek te zijn CAREL STEFANUS HURAU, *Ouderling van de Nederduitsche Hervormde Gemeente in 's Gravenhage*

V. Dat het Genootschap het genoegen niet heeft kunnen hebben, om van de ingezonden Stukken over onderscheidene Mengelstoffen eenigen te kunnen kroonen.

Het Genootschap biedt op nieuw, aan elken kundigen en verstandigen Voorstander van Waarheid en Godvrucht den Gouden Eerprijs aan, die het best voldoende Andwoord zal gezonden hebben op eene der volgende Vraagen of Voorstellen:

I. Een Betoog, dat de berichten des N. T. aangaande JEZUS Hemelvaart en daarop gevolgden verhoogden Staat geenfins als kunstig opgefierde fabelen (Μυθοι) aangemerkt, maar eigenlijk verstaan moeten worden, en volkomen waaragtig zijn.

II. Daar zeer veele menschen den Christelijken Godsdienst of geheel niet kennen, of denzelven verwerpen, vraagt het Genootschap eene Verhandeling, waarin getoond wordt, dat nog uit het een nog uit het ander een gegrond vermoeden tegen deszelfs Waarheid en Noodzakelijkheid kan ontleend worden.

III. Eene Verhandeling over den waaren oorsprong en echtheid van de Historische Boeken des N. T.

Het Genootschap verwagt de Andwoorden op het eerstën en laatsten deezer drie Voorstellen voor den eersten Januarij 1807, en op de middelste Vraag voor den eersten September 1806.

Ook

Ook belooft de Maatſchappij eene Zilveren Medaille voor Verhandelingen, die naar de vatbaarheid van min geoefenden geſchikt zijn, waar toe elk zijne keuze wordt vrijgelaaten, of waar toe men ſtoffen kan neemen in vorige Programmata opgegeven, en noch niet beandwoord: of waar toe nu worden voorgedraagen Verhandelingen.

1. Over de Chriſtelijke Ootmoedigheid, waardoor de een den anderen uitneemender acht dan zich zelven. Of

2. Over de wijsheid en aangelegenheid van Agurs Bede *Spr.* XXX: 8*b*. *Armoede noch rijkdom geeft mij niet, voed mij met het brood mijns beſcheiden deels.*

Voorts biedt het genootſchap, als voorheen, een Zilveren Medaille aan elken Schrijver, die voor den eerſten September 1806 aan hetzelve zal gezonden hebben.

1. Eene wel bewerkte Verhandeling over eenig voornaam Leerſtuk, welk in onze dagen door de zoo genoemde nieuwe Hervormers beſtreden wordt.

2. Eene bondige wederlegging van eene der dwaalingen, welke door die zelfde lieden thans verbreid worden.

3. Eene oordeelkundige opheldering en handhaving van eene of meer voornaame bewijsplaatzen uit het O. of N. T., bekend onder den naam van loca Claſſica, *tegen de nieuwer aanvallen of verdraaijingen der hedendaagſche Beſtrijderen.*

4. Eene beſcheidene en duchtig wederleggende Recenſie van eenig nieuwlings uitgekomen waarheid ondermijnend of Godsdienst hoonend Geſchrift.

5. Of een wel gepast Vertoog over een gewichtig ſtuk van de beoefenende Godgeleerdheid.

De Schrijvers, die, door het beandwoorden van alle de gemelde Voorſtellen, na den prijs dingen, worden verzogt, zich der kortheid en klaarheid te

Holland, door J. LE FRANCQ VAN BERKHEIJ, eerſte Stuk in gr 8vo. met vijf uitſlaande Platen en drie uitſlaande Tafels. De prijs is, bij intekening *f* 10:- Hetzelve is ook te bekomen onder den tijtel: *Natuurlijke Hiſtorie van Holland*, door J. LE FRANCQ VAN BERKHEIJ, 4den Deel, 2den Stuk en ſtrekt dus ook ter verdere completering van dit Werk.

Vertrouwde Briefwisſeling van Lodewijk den XVI. met zijne Broeders en met verſcheiden andere vermaarde Perſonen, gedurende de laatſte Jaaren zijner Regering en tot aan zijnen dood, met Aanmerkingen, door HELENA MARIA WILLIAMS.

Een Werk eigenaardig geſchikt om de goedaardigheid van het Karakter van Lodewijk den XVIden te leeren kennen; van wien Vrouwe H. M. WILLIAMS, in het Voorberigt voor dit Werk, met aandoening zegt: „ Wanneer men eene vergelijking maakt tuſſchen zijne geboorte, zijnen rang, zijne opvoeding, zijne deugden, zijn toeſtand en zijn noodlot; wanneer men eindelijk zijne misſlagen opweegt tegen de verſchrikkelijke boeting derzelve, dan kan men zich niet onthouden van dat natuurlijk en grievend gevoel van medelijden, het welk groote rampen inboezemt: de menschlievendheid pleit alsdan in zijn voordeel, en men beklaagt oprechtelijk zijnen geweldigen en te vroegen dood." — Dit belangrijk Werk verdient eene plaats bij de keurige *Tafereelen der Omwenteling in Frankrijk.*

Geſchiedenis van de opkomst en de lotgevallen der drie Helvetiſche Kantons, Schweitz, Uri *en* Unterwalden; *en derzelver geledene rampen in het manmoedig verdedigen hunner vrijheden en voorregten, inzonderheid op het einde der XVIIde Eeuw.* Uit het Hoogduitsch van HEINRICH ZSCHOKKE, Regering Stadhouder van het Kanton *Bazel*; en de Franſche vertaling van J. B. BRIATTI, Gezantſchaps Secretaris van de *Helvetiſche Republiek* te *Parijs*, vrij gevolgd door A. BRUGGEMANS.

„ De kleine Kantons van *Zwitſerland* (zegt de Franſche Vertaler) reeds belangrijk door de eenvoudigheid hunner zeden en door het geluk, dat eertijds derzelver vreedzame inwoners genoten, zijn, ſedert hunne rampen, de voorwerpen geworden van eene veel meer algemeene belangneming, en een boek, beſtemd om hunne ſtandvastigheid, hunnen moed en hunne eindelijke bezwijking openbaar te maken, ſcheen ons niet nadeelig te kunnen zijn, aan de gevoelens, die men zich ten hunnen opzigte gevormd had." En de Nederduitſche Vertaaler A. BRUGGEMANS, Schrijver der Tafereelen uit het Menſchelijk Leven zegt in zijn Berigt.

„ Be-

„ Belangrijk zijn, inzonderheid, de oorſprong, de veſtiging, de opkomſt, de huishoudelijke levenswijze, de maatſchappelijke verordeningen, de vastgeſtelde wetten, de onderlinge verknochtheid, en de alles braverende vrijheidsliefde dezer eenvoudige en opregte Bergbewoners; en de beſchrijving van dit alles maakt een aanzienlijk gedeelte van dit Werk uit."

„ Niet minder bewonderenswaardig ook is hunne onwrikbaare verkleefdheid aan hunne eenmaal gevestigde Staatsregeling en de daar bij bepaalde voorregten, benevens hun moed, hunne onverſchrokkenheid, en hunne ſtandvastigheid in het verdedigen derzelve. Meestentijds moesten zij met eene geringe magt tegen eene ongelijk veel ſterkere kampen: meestentijds echter waren zij overwinnaars; tot dat hen eindelijk het lot trof van zo vele andere volken van Europa, die bezweeken zijn voór de wapens eener Natie, welke genoegzaam den halven aardbol voor hare overmagt heeft weten te doen bukken."

Wij moeten onze begeerte terug houden, om uit de gunſtige en aanprijzende beoordeelingen onzer Vaderlandſche Recenſenten iets over te nemen, wij mogten verveelen; het bovenſtaande vertrouwen wij, zal elk menſchenvrind begeerig maken, om de rampen dezes levens, die een Koning, zoo wel als een braaf en moedig volk getroffen hebben, te lezen en van deeze gunſtige gelegenheid gebruik maken om dit werk aan te koopen. Beide deze werken in het voorleden Jaar 1804 uitgegeven, worden hun thans aangeboden, het eerſte voor *f* 2-12-:- in plaats van *f* 4-:- en het andere voor *f* 1-4-:- in plaats van *f* 1-16. De uitgave geſchiedt te *Dordrecht*, bij H. de Haas en te *Gorinchem* bij J. van der Wal en alomme bij hunne Korrespondenten.

Uilenbroek, te *Amſterdam*, geeft uit het zoo ſterk verlangde Dichtſtuk *de Batavieren, ten tijde van Cajus Julius Cezar*, door CORNELIS LOOTS, uitgeſproken in *Concordia et Libertate*, *Felix Meritis*, enz. à 11 St. Voorts: *Het Geluk*, in zes Zangen, naar HELVETIUS, en *Het Geluk*, Dichtſtuk, naar LEONARD, beiden door L. STOPPENDAAL, P. Z. à 36 St. *Zielenleer*, naar de Critiſche Wijsgeerte, van Doctor KIRSTEN, door H. H. KLIJN, à 36 St. *Bedenkingen over het einde, waartoe, vermoedelijk de Inſecten geſchapen zijn*, door C. F. KLEYNHOFF, Med. Doctor, à 50 St. Verwacht eerstdaags: *Geſchiedkundige Brieven*, naar het Engelsch van ENGELAND; *Handſchriften*, 17de Schakering, enz.

NUT-

VAN DER LELIJ VAN OUDEWATER, te voren Raad, Diac.

Den Briel. J. FRUIJT VAN HERTOG, Diac.

Veere. J. D. RIVOIRE, Pred.

Vianen. J. LEMKER, Pred.

Leeuwarden. S. J. RENAUD, Pred.

Dordrecht. A. CARP, Pred.

Tot Beſtuurders der H. Eerw. Synode zijn benoemd de Eerw. Heeren BEVIER als Præſes, LAFONT als Scriba, benevens H. A. CERTON, thans Actuarius.

Verders zijn gecommitteerd:

Tot het begroeten van de Achtb. Magiſtraat, de Eerw. en Ed. Heeren HARTMAN, DU PON DE FREIJTAG, HUBERT en VAN DER LELIJ VAN OUDEWATER.

Tot het vergelijken der gedrukte artikelen van de voorgaande Synode met het origineel, de Eerw. en Ed. Heeren GRIOT, VAN DORTH en CREMERS.

Tot het reguleeren der Synodale contributien, de Eerw. en Ed. Heeren WINTER DE VOORBURGH en VAN HOOGENDORP, benevens de Ouderling van de Actuariale Kerk.

Tot het waarnemen der Predikbeurten, de Eerw. Heeren DE CHAUFEPIÉ en GILLIARD.

Tot het nazien der Weduwenbeurs de Eerw. en Ed. Heeren SOUCHAY en KUYPER.

Tot het examen van de Studentenbeurs, de Eerw. en Ed. Heeren VAN CASTEEL en FRUIJT VAN HERTOG.

De tijd tot het waarnemen van deszelfs Actuariaat verlopen zijnde, heeft de Eerw. Heer H. A. CERTON zijn ontſlag als Actuarius op de honorabelſte wijze bekomen, en is door de Kerken in deszelfs plaats benoemd zijn Eerw. Zoon, de Eerw. Heer J. G. P. CERTON, Pred. in *den Haag.*

De aanſtaande Synode ſtaat gehouden te worden te *Leeuwarden*: Tot het openen derzelve is benoemd

noemd de Eerw. Heer GILLIARD, Pred. te *Zutphen*, en de voorgeschreven tekst is 1 *Tim.* III: 1. bij onverhoopte verhindering zal de commissie vervuld worden door den Eerw. Heer GRANDLIÉNARD, Pred. te *Harderwijk*.

Den 11den Sept. is de Hoog Eerw. Kerkvergadering gescheiden, na vuurige dankzegging en hartelijk gebed.

AKADEMIE-NIEUWS.

GRONINGEN.

Den 19den Sept. hield de nieuwaangestelde Hoogleeraar aan deze Universiteit C. DE WAAL, *A. L. M. Ph. et J. U. Dr. Phil. Lag. Metaph. et Discipl. Mor. Prof. Ord.* zijne Inwijdings-redevoering: *De sentiendi dicendique cum libertate, tum modestia, atque huius utriusque virtutis Philosopho inprimis necessaria coniunctione.*

Den 28sten dito is, na openbare verdediging van eene *Disputatio Chemico-Phijfica, de Atmosphaera, eiusque in Colores actione*, tot Doktor in de Wijsgeerte bevorderd de Heer T. VAN SWINDEREN, *Groninganus*.

Den 10den Octob. heeft de Heer S. GRATAMA, als afgaande Rector aan deze Universiteit, die waardigheid overgedragen aan den Heer P. DRIESSEN, na gehoudene Redevoering: *de cauſis maiorum, quae Jurisprudentia Naturalis, eiusque Doctores propterea ſunt perpeſſi.*

SCHOOL-NIEUWS.

YSSELSTEIN.

Den 17den Sept. is volgens gewoonte de half-jarige Promotie onzer Schooljeugd gehouden, en

deze plegtigheid met eene zeer gepaste Redevoering, *de Laudibus Plutarchi* door den Heer Rector A. L. KALDENBACH geopend.

Hierop wierden die Leerlingen, die in het jongst gehouden Examen de beste en voldoende bewijzen hunner gemaakte vorderingen in de Griekſche en Latijnſche Talen gegeven hadden, met alle eer tot hoogere Clasſen bevorderd, en met prijzen van naarſtigheid begiftigd; als: P. A. C. HUGENHOLTZ, (van hier.) Van de derde naar de bovenſte Clasſe P. H. G. NANUIS, (van *de Vaart.*) met de eerſte prijs tegen J. P. RESLER, (van *Maasſluis.*) Van de onderſte tot de bovenſte orde der tweede Clasſe G. J. VAN SON, (van *Vianen*) en H. KRAIJENSTEIN, (van hier.) Van de onderſte naar de tweede Clasſe J. HISSINK, (van *Amſterdam.*) Van de benedenſte tot de eerſte orde der eerſte Clasſe, terwijl zij H. H. Curatoren voor de ontvangene prijzen zoo in dichtmaat als onrijm op eene bevallige en vrijmoedige wijze bedankten. Eindigende deze Actus tot groot genoegen van alle aanwezig zijnde Toehoorders, en onder een fraai Orgelmuzijk, het welk zich bij den aanvang en tusſchen beiden had laaten hooren.

ZIERIKZEE.

De zoo geleerde Heer J. POSTHUMA, van *Thiel* herwaards beroepen tot Lector en Rector aan onze Latijnſche School, heeft den 9den Sept. l. l. zijn werk onder ons aanvaard met eene plegtige Redevoering *de uſu optimo rerum magiſtro*, die met een algemeen genoegen van alle aanwezenden is aangehoord; Curatoren en alle deskundigen, meenen zig gegrond te mogen vleijen, dat 's mans kunde, ijver en braafheid wel ras ons School weder tot vorigen bloei zullen opvoeren.

DOETICHEM.

Den 1ſten Augustus werd alhier in de groote Kerk in tegenwoordigheid van eene aanzienelijke ſchare

Toe-

Toehoorders, het gewoon jaarlijksch Examen van ons steeds bloeijend Latijnsch School gehouden, nadat de Rector N. OTTEMA, deze plegtigheid met eene aanspraak geopend had, beklom de veelbeloovende Jongeling J. L. DE HAES, van *Gendringen* den Kansel en hield op eene zeer innemende wijze eene redevoering *de Historiarum cognitione tam in vita privata bene instituenda, quam in quocunque disciplinæ genere utilissima.*

Hierna ging de Rector tot het gewoon Examen's werk over, waarbij de meeste Leerlingen de uitstekendste blijken van hunne in dit Jaar gemaakte vorderingen gaven, dit na genoegen van den Magistraat en alle deskundige Toehoorders afgelopen zijnde, bedankte een der Leerlingen A. A. HUMMELINCK, op eene bevallige wijze den Magistraat, voor de gelegenheid welke hier aan de Jeugd gegeven wordt om in alles onderwijs te ontvangen, gelijk deze plegtigheid door een fraai orgelmuzijk door onzen kundigen Organist W. OVINK gegeven, was voorafgegaan en voortgezet, zo werd dezelve daarmede ook besloten.

Den 24sten Septemb. geschiedde in dezelfde Kerk de promotie en uitdeling der prijzen, na eene vooraffpraak van den Rector, waarin hij den nieuw verkoren Burgemeester den Wel Edelen Heer Mr. W. B. LAMBRECHTS met zijnen post geluk wenschte, en werden door den Præses van den Magistraat de Præmien aan de volgende veelbeloovende Jongelingen in onderscheide Classen uitgedeeld; H. J. EERLIGH, J. T. VAN COEVERDEN, A. A HUMMELINCK, G. C. TERMAAT, J. G. BECKING, M. A. VAN IDSINGA, S. T. MESSINK, G. H. HUENDER, N. G. GRIMMELIUS, die allen op eene zeer bevallige wijze hier voor hunnen dank betuigden, hierna reciteerde de vlugge Jongeling H. J. EERLIGH ten slot een Nederduitsch vers, *over de eer een prikkel tot edele*

daden. Ook deze plegtigheid werd voor en na door een keurig Orgelmuzijk verlevendigd. —

BEKENDMAKING

Een Proponent of Predikant buiten vasten *dienst* zich genegen vindende om op voordeelige *voorwaarden*, eenigen tijd ter hulpe te zijn *van een ongefteld* Predikant in eene voorname Stads *Gemeente*, gelieve ten ſpoedigſten zich aantemelden *bij* den Heer DU SAAR, Boekhandelaar te *Leiden*.

KERK-NIEUWS.

GELDER-LAND.

NIJMEGEN.

NYMEGEN Vakant. Zie Febr. 1803.

NYMEGEN Vakant. Zie Aug. 1805.

ELST. Zie de vorige Boekzaal. Onze beroepen Pred. D. W. OVERDUIN, Pred. te *Wilsveen* heeft de beroeping voor de tweede reize éénparig op hem uitgebragt, tot onze blijdſchap aangenomen, zijn Wel Eerw. zal D. V. in zijnen dienst alhier, op den 24ſten November door den viſitator Claſſis van den ring bevestigd worden.

DRUTEN, AFFERDEN EN DEEST. Deze gecombineerde Gemeentens van haren gewonen Herder en Leeraar ontbloot zijnde, door het vertrek van den Wel Eerw. Heer NIJHOFF, naar *Oosterbeek*, onder de Eerw. Claſſis van *Arnhem*, is er hier den 6den Sept. ten overſtaan van Viſitator en Deput. DD. W. MEENDERINK EN A. CARLIER, Predikk. te *Batenburg* en *Winsſen*, het volgend zes en drietal gemaakt:

Zes-

Zestal:

DD. VAN DER LAAN, Predikk. te *Zunderdorp*. CANTER ALTA, te *Uitdam*. SPORON, te *Ravenswaay*. T. M. VAN GULPEN, Propp. onder de Eerw. Clasſis van *Nijmegen*. ZENO MEILING, onder de Eerw. Glasſis van *Bentheim*. H. BLOEMERS, onder de Eerw. Clasſis van *Nymegen*.

De drie laatſten op het drietal, waaruit met eenparige ſtemmen der mansleden dezer Gemeentens beroépen is de Wel Eerw. Heer T. M. VAN GULPEN, Proponent onder de Eerw. Clasſis van *Nijmegen*.

BURGHAREN EN HERNEN. Den 22ſten Sept. is onze nieuwe Leeraar D. J. F. GOBIUS DU SART, plegtig tot den dienst van het Euangelie in deze Gemeente bevestigd, door den Wel Eerw. Heer A. B. BOONEN, Pred. te *Nijmegen*, bij vrijwilligen afſtand van den Viſitator D. W. MEENDERINK, Pred te *Batenburg*; predikende bij die gelegenheid over *Joh.* XXI: 15, 16. 17. *Doe zij dan het middagmaal gehouden hadden, zeide Jeſus tot Simon Petrus, Simon Jona* [*zoon,*] *hebt gij mij liever dan deze? Hij zeide tot hem, ja, Heere, gij weet dat ik u lief hebbe. Hij zeide tot hem, weid mijne lammeren. Hij zeide wederom tot hem ten tweede maal, Simon Jona* [*zoon,*] *hebt gij mij lief? Hij zeide tot hem, ja, Heere, gij weet dat ik u lief hebbe. Hij zeide tot hem, hoed mijne ſchapen. Hij zeide tot hem ten derdemaal, Simon Jona* [*zoon,*] *hebt gij mij lief? Petrus wierd bedroefd, om dat hij ten derdemaal tot hem zeide, hebt gij mij lief? ende zeide tot hem, Heere, gij weet alle dingen, gij weet dat ik u lief hebbe. Jeſus zeide tot hem, weid mijne ſchapen.*

De oplegging der handen geſchiedde behalven door den Heer Bevestiger, ook door de Wel Eerw. Heeren S. A. HESHUSIUS, W. MEENDERINK en VAN RULSTEIN, Predikk. te *Wychen en Leur*, te *Ba-*

tenburg en te *Wamel en Dreumel.* — De Bevestigde aanvaardde nademiddag zijn werk onder ons met eene Leerreden over *Eph.* VI: 19. *Ende voor mij, opdat mij het woord gegeeven worde in de openinge mijnes monds met vrijmoedigheid, om de verborgenheid des Euangeliums bekend te maken*

PUFLIJK EN LEEUWEN den 29sten Sept. Heden werd onze beroepene Leeraar D. DOEDES in den Euangeliedienst bij deze Gemeenten plegtig ingezeegend door den Wel Eerw. Heer C. VAN DER LEEUW, Pred. te *Utrecht*, bij vrijwilligen afstand van den Visitator in den Ring van *Maas en Waal*, D. W. MEENDERINK, Pred. te *Batenburg*; zijn Wel Eerw. predikte bij die gelegenheid over *Epheſ.* I: 22*b.* 23. *Ende heeft hem der Gemeente gegeeven tot een hoofd boven alle dingen. Welke zijn lichaam is, ende de vervullinge des genen die alles in allen vervuld.*

De oplegging der handen geschiedde behalven door den Heer Bevestiger door DD. W. MEENDERINK, VAN HULSTEIJN, VAN DER MEER, LAMBRECHTS, VAN DOESBURG en REPELIUS, Predikk. te *Batenburg*, *Wamel en Dreumel*, *Altfort en Appeltern*, te *Resſen*, *Wijk bij Duurſtede* en te *Echtelt.*

Waarop de Bevestigde 's namiddags zijn intrede deed met deze woorden uit 2 *Cor.* III. 5*b.* *Maar onze bekwaamheid is uit God.*

THIEL.

ECK EN WIEL Vakant. Zie April 1805.

ZALT-BOMMEL.

BRAKEL den 29sten Sept. Heden is onze beroepen Leeraar D. W. L. VAN OOSTERZEE, A. L. M. et Phil. Doct. Prop. onder de Eerw. Clasſis van *Utrecht*, in den H. Dienst bevestigd, door D. J. G. KIST. Pred. te *Zalt Bommel*, met de woorden van Paulus, *Rom.* VIII. 34. het laatſte gedeelte.

Die

Die ook voor ons bidt. De bevestigde maakte eenen aanvang van zijnen Euangeliedienst onder ons, met de betuiging van denzelven Apostel, 1 *Cor.* IX: 23*a*. *Ende dit doe ik om des Euangeliums wille.* De oplegging der handen is, behalven door den Bevestiger, ook geschied door de Wel Eerw. Heeren: REIJSTER, VAN DER KLOES, VORSTMAN en DONKER CURTIUS, Predikk. te *Gameren*, *Vuuren en Dalem*, *Nederhemert* en *Arnhem*. Het werk van den geheelen dag is tot genoegen verrigt en wij bidden daar over den besten zegen.

ZALT-BOMMEL den 6den October. Heden werden wij zeer verblijd, daar onze geliefde Leeraar D. B. ZWEIGHOLT ons berigtte, dat hij op onze liefdedrang voor de beroeping naar *Zierikzee* had bedankt, en zich op nieuw aan ons verbond. Wij verheugen ons zeer, dat hier door de band van vriendschap, broederliefde en gemeenschappelijken Euangelieärbeid, tusschen onze Leeraren zoo wel als tusschen dezelve en deze aangenaam bloeiende en Leeraarlievende Gemeente ongeschonden wordt bewaard, terwijl wij hartelijk bidden, dat de Heere de keuze van zijnen Knecht met zijne hooge goedkeuring vereere en tot eenen uitgebreiden zegen stelle!

POEDEROIJEN staat Vakant te worden. Zie Sept. 1805.

OPHEMERT. Zie Sept. 1805.

WELL EN AMMERZODEN Vakant. Zie Sept. 1805.

RUMPD Vakant. Zie Aug. 1805.

ZUILICHEM EN NIEUWAAL Vakant. Zie Aug. 1805.

ST. ANDRIES Vakant. Zie Sept. 1796.

ZUTPHEN.

ZUTPHEN Walsche Kerk den 14den October. Voorleden Woensdag werden wij in groote droefheid gedompeld door den ontvangst van een' brief uit

uit *Utrecht*, houdende dat onze waarde en hartelijk geliefde Leeraar, de Wel Eerw. en zeergel. Heer A. A. GILLIARD, op deszelfs retour van het Walsche Synodus, onlangs in *Zeeland* gehouden, na eene koortsziekte van 13 dagen, in den ouderdom van 28 jaren en 9 maanden, op den 6den dezer aldaar overleden was. Wij betreuren in zijn Wel Eerw. eenen ijverigen en getrouwen Voorganger, die zijne bediening door eenen opregten wandel verfierde. en zich door zijn minzaam verkeer eene algemeene liefde, zoo bij zijne Gemeente, als buiten dezelve had verworven. Wij mogten ons nog geen twee jaren in zijn licht verblijden, en 't geen ons eenigen troost verschaft, is 't berigt, dat zijn Wel Eerw. met een volkomen vertrouwen opdien JEZUS, dien hij aan ons en anderen gepredikt heeft, in de vreugde zijnes Heeren in heerlijkheid is ingegaan.

Zijne Nederduitsche Ambtgenooten hebben ook gisteren in hunne Leerredenen zijner liefderijk gedagt, hunne Toehoorders uit zijn voorbeeld op nieuws opwekkende om zich voor eene vroegtijdige dood voor te bereiden.

God stelle ons in staat om deze zwaren slag met onderwerping te dragen, en voorzie onze dierbare Gemeente wederom spoedig van eenen getrouwen Herder en Leeraar. Zoo dat

ZUTPHEN Walsche Kerk Vakant is.

GROENLO. Zie Sept. 1805.

REKKEN. Zie Sept. 1805.

GORSEL staat Vakant te worden. Zie Sept. 1805.

OVERVEEL UWE.

ELKUM. Den 16den Octob. werd alhier op vertooning van de acte van Collatie, Kerkelijk beroepen tot Herder en Leeraar, de Wel Eerw. Heer C. J. L. SCHULLER, Proponent onder de Classis van *Schieland*. — Het peremptoir examen is vastgesteld op den 13den Nov. te *Arnhem*.

In

In deze Classicale Vergadering kregen de bevestigde Predikanten J. L. NIJHOFF, te *Oosterbeek* en H. J. WUNDER, te *Renkum en Heelsum*, stem en zitting.

NEDER-VELUWE.

GARDEREN. Den 7den Julij maakte onze zeer geliefde Leeraar, de Wel Eerw. Heer J. DE WAAL, ons bekend, dat zijn Wel Eerw. eene volledige beroeping van de Gemeente van *Oostzaandam* ontvangen had: groot was onze vrees, dat wij nu van onzen waardigen en beminden Leeraar, aan wien wij, wegens zijne minzame verkeering en getrouwen Euangeliedienst op het naauwst verbonden zijn, zouden beroofd worden.

De tijd welken zijn Wel Eerw. tot beraad voor zich genomen had, maakten wij ons ten nutte, om, was het mogelijk, zijn Wel Eerw. te bewegen om ons ook thans niet te verlaten; in welke pogingen wij ook gelukkig geslaagd zijn; daar wij tot onze innige blijdschap, den 14den Julij, van zijn Wel Eerw. mogten hooren: dat zijn Wel Eerw. op onzen eenparigen liefdedrang besloten had, weder bij ons te blijven.

De groote Koning der Kerk zette het zegel zijner goedkeuring op deze keuze van onzen waardigen Leeraar, en stelle hem nog lange onder ons tot eenen uitgebreiden zegen!

NIJKERK. Zie Sept. 1805.

EPE Vakant. Zie April 1805.

'S HERTOGENBOSCH.

RAVESTEIN den 20sten Sept. Onze waardige Leeraar, D. L. PELS, (die nog maar weinige weken geleden, behoudens eer en voordeelen, de begeerde rust van zijnen arbeid verkregen had,) is aan de gevolgen van eene beroerte, gisteren avond, in den ouderdom van ruim 64 jaren overleden. Deze is een gevoelige slag voor zijne treurende Weduwe en voor onze Gemeente, welke hij ruim

ruim 34 jaren met woord en wandel zocht te ſtichten, en bij welke zijne gedachtenis in zegening blijven zal.

'S HERTOGENBOSCH den 8ſten Octob. In onze Vergadering is uit eene nominatie, waarop ſtonden:

DD. LOTICHIUS, Predikk. te *Wou en Heerl.* VAN LEEUWEN, te *Stavenisſe.* MOLTZER, te *Leijden.* DE GIDS, te *Heerenwaarde.* VAN NOUHUIS, te *Eſt.* BUIN, te *Rijswijk.* LANDSKNEGT, te *Sleeuwijk* en KONING, te *Hurwene.*

Gemaakt dit drietal:

DD. LOTICHIUS, MOLTZER en VAN LEEUWEN.

En daaruit tot Herder en Leeraar in de Gemeente van den *Dungen* beroepen D. LOTICHIUS, Pred. te *Wou en Heerl.*

MOERGESTEL Vak. Zie Nov. 1804.

BERCHEM en NESTELRODE, Vakant. Zie Sept. 1803.

KESSEL Vakant. Zie Aug. 1802.

PEEL- en KEMPELAND.

EINDHOVEN den 24ſten Sept. Op deze gewone Vergadering zijn de Studenten J. MANGEL en T. VAN BERKUM, præparat. geëxamineerd door DD. J. H. KÜHNEN en A. KREMER, Predd. te *Veſſem en Hoogloon* en te *Zomeren en Lierop.* Na dat zij ieder een bevallig voorſtel gedaan hadden, de eerſte over 1 *Petr* III: 18. de tweede over 1 *Theſſ.* I: 10. zijn zij onderzocht in de grondtalen des Bijbels en wel over *Pſalm* II. en de Tekstkapittels, en vervolgens ondervraagd over de voornaamſte ſtukken der Godgeleerdheid, in welk alles zij aan de Vergadering dit genoegen gegeven hebben, dat dezelve hen met volle ruimte onder het getal der Proponenten heeft aangenomen, en tot den openbaren predikdienst toegelaten. Zijnde Examinatoren voor hun welingericht onderzoek bedankt.

Verder is de Vergadering overgegaan tot het doen van

van een beroep in de herderloze Gemeente te *Lommel*, en heeft vooraf deze nominatie gemaakt:

DD. J. H. THEMMEN, Pred. te *Jacobie Parochie*, onder de Eerw. Classis van *Franeker*. J. L. T. COX, J. MANGEL en T. VAN BEEKUM, Proponenten. Uit welke met meerderheid van ſtemmen beroepen is D. J. L. T. COX, die deze beroeping in de vreeze des Heeren heeft aangenomen.

D. A. SLINGSBIE leverde een beroep in, door den Kerkenraad van *Oirſchot*, *Beerſen en Best* uitgebragt op D. D. WUIJSTER, Pred. te *Noordwijk aan Zee*, verzoekende namens de voorn. Kerkenraad de approbatie der Classe op hetzelve, welke, daar alles in orde bevonden werd, geredelijk verleend is.

OIRSCHOT, BEERSEN EN BEST. Ter vervulling der Vacature, veroorzaakt door het overlijden van D. A. L. DURSELEN, heeft de Kerkenraad, ten overſtaan van DD. RAUCAMP en SLINGSBIE, Deput. Classis en van DD. WALKART en KÜHNEN, Vicini, op den 28den Aug. het navolgende zestal van Predikanten gemaakt:

DD. PFANNEBEKKER, Predikk. te *Spijk*. WALKART, te *Eindhoven*. CUMSIUS, te *Ouwerkerk* in *Zeeland*. WUIJSTER, te *Noordwijk aan Zee*. GRENDEL, te *Dirksland* en DE VOOGD, te *Nieuwland*.

Waaruit het volgende drietal gemaakt is:

DD. WUIJSTER, GRENDEL en CUMSIUS.

Uit welk drietal ten zelfden dage met meerderheid van ſtemmen beroepen is D. WUIJSTER, Pred. te *Noordwijk aan Zee*, die deze beroeping heeft aangenomen.

SCHIJNDEL Vak. Zie Febr. 1804.

LEENDE Vakant. Zie Jan. 1796.

GELDROP EN RIEL Vakant. Zie Dec. 1795 't Naberigt.

GEMERT Vakant. Zie Octob. 1795.

MAASTRICHT.

GEUL Vakant. Zie Jan. 1804.

KLIM-

KLIMMEN Vak. Zie Aug. 1800.

MEERSSEM EN SCHIMMERT Vakant. Zie Junij 1799.

VAALS Walſche Kerk Vakant. Zie Aug. 1797.

WILRE' IN DEN VROENHOVEN Vakant. Zie April 1798.

MAASTRICHT drie Predikantsplaatſen Vakant. Zie April 1797.

BEEK Vakant. Zie Maart 1797.

MAASTRICHT WalſcheKerk Vak. Zie Jan. 1796.

EYSDEN Vakant. Zie Nov. 1795.

VALKENBURG Vakant. Zie Aug. 1795.

ZUID-HOLLAND.

DORDRECHT.

DORDRECHT. Onze zeer geliefde Leeraar de Wel Eerw. Heer G. J. SCHACHT, die niet zeer lang geleden voor de beroeping te *Utrecht* en voor 't Profeſſoraat te *Harderwijk* tot onze zeer groote blijdſchap bedankte, werd onverwagt op den 18den Sept. tot Herder en Leeraar in de Gemeente van *Haarlem* beroepen, dan, op ſterken aandrang dezer Leeraarlievende Gemeente, heeft zijn Wel Eerw. na rijpe deliberatie van eenige dagen, tot ons algemeen en zeer groot genoegen voor die beroeping bedankt, en op den 29ſten Sept. daar aan volgenden, in eene toen invallende Belijdenis-Predikatie, ons daarvan een liefderijk en alleraangenaamſt berigt gegeeven.

HEINENOORD den 28ſten Julij 1805. Onze Kerk alhier, die lang een onaanzienlijk en voor den openbaren Godsdienſt ongeſchikt gebouw was, werd ſedert eenige jaren, na dat men het oog daarover, met het daaraanbehoorende, aan eenigen uit de Gemeente had opgedragen, van tijd tot tijd merkelijk verbeterd, het geen oud en te zeer vervallen was, van rondsom geheel vernieuwd, en zoo veel noodig, kunſtig geſchilderd en daar velen hun verlangen naar een Orgel, in deze zoo zeer verbe-

beterde Kerk, hadden te kennen gegeven, daar hebben Kerk en Opperkerkmeesteren, zo door middel, uit de Kerkenkas, als door de vrijwillige bijdrage van ſommige Ingezetenen, ook aan dat verlangen voldaan en de Gemeente een Orgel bezorgd, het welk welgeplaatst zijnde, eene ſchoone vertooning maakt, en een zeer aangenaam geluid geeft — hetzelve is gedeeltelijk door eene bekwame hand voor eige rekening vervaardigd, doch daarna aanmerkelijk vergroot en verbeterd, door den kundigen Orgelmaker ISAAC REIGNER, wonende in *'s Hage*. — De Heer ROBBERS, voornaam Organist bij de Walſche Gemeente te *Rotterdam*, heeft dit Orgel naauwkeurig geëxamineerd, en in allen deele aan de Conditien volkomen voldoende bevonden, gevende voorts daarvan zulk een loflijk getuigenis, dat hetzelve den voornoemden maker tot veel eer verſtrekt.

Heden des namiddags wierden beiden deze, de vernieuwde Kerk en Orgel door onzen Predikant D. LA VERGE plegtig ingewijd, nemende bij die gelegenheid tot zijnen Text *Joh.* X: 22*d*. Alleen de woorden: *Ende het was het feest der vernieuwinge des tempels.*

De menigte van menſchen, van vele omliggende plaatſen zamengevloeid, onder welken zich verſcheidene naburige Predikanten uit den *Strijenſchen* Ring bevonden, was zoó groot, dat ons Kerkgebouw de toegevloeide ſchaar niet kon bevatten.

De Godsdienst begon ten twee uren, doch vooraf is een geruimen tijd door den Heer ROBBERS, als daar toe vriendelijk verzocht, zeer fraaij en kunſtig geſpeeld en zoo voor, als na de predikatie, gelijk ook nu en dan tusſchen beiden, heeft men eenige verzen uit den XXXIII:, den LXVI:, den XCV: CXXXVIII: en CLſten Pſalmen gezongen, terwijl zich dan eens onze bekwame Organist N. JUNGERIUS, dan eens de bovengemelde Examinator,

die na het eindigen van den Godsdienst, de plegtigheid met een fraaij muzijkſtuk beſloot, heeft laten hooren.

Daar dit Orgel het eenigſte in onzen *Hoekſchen Waard* is, en veelen die het zelve gehoord hebben, hun genoegen daarover betuigden, daar heeft het een en ander, op meer dan eene der naburige plaatſen, zulk eene uitwerking gehad, dat men rede heeft te vermoeden, dat dit voorbeeld bij anderen wel haast zal worden nagevolgd, in welk geval bij dezen, het werk van den *gemelden* REIGNER, een ieder wordt aangeprezen.

BLESKENSGRAVE EN HOFWEGEN Vakant. Zie Sept 1805.

DELFT EN DELFTSLAND.

WILSVEEN. D. OVERDUIJN voor de tweede maal te *Elst* beroepen zijnde, heeft deze beroeping aangenomen. Zo dat

WILSVEEN ſtaat Vakant te worden.

'T WOUD Vakant. Zie Meij 1805.

LEIDEN EN NEDER-RHYNLAND.

NOORDWIJK AAN ZEE. Onze geliefde Leeraar, de Wel Eerw. Heer D. WUIJSTER gaf ons onlangs het treffend berigt, dat zijn Wel Eerw. eenparig in de Gemeente van *Oirſchot, enz.* beroepen was en onze welgegronde vreeze werd na eenige dagen bevestigd, toen zijn Wel Eerw. ons mededeelde dat hij die beroepinge had aangenomen. Wij berusten, hoe zeer wij ons aanſtaande verlies betreuren, in Gods beſtelling, en bidden, dat God met zijn Wel Eerw. optrekke, en zijnen dienst aldaar voor velen gezegend doe zijn, en dat hij voor onze Gemeente genadig zorge!

GOUDA EN SCHOONHOVEN.

GROOT AMMERS den 20ſten Sept. Heden hadden wij het genoegen onze bréuke, veroorzaakt door het vertrek van onzen waardigen Leeraar P. LITAART, met de Gemeente van *Gouderak*, wederom ge-

geheeld te zien, door de overkomst van onzen nieuwen Leeraar J. P. VAN DER WOLK, van *Ijsendijke*, welke met blijdschap door ons werd te gemoet gezien, zijn Eerw. werd in het heilig dienstwerk ingezegend door den Wel Eerw. en zeer geleerde Heer D. RATTINCK, veel geacht Euangeliedienaar te *Ammerstol*, wiens toerbeurt het was dit werk te verrichten; dog op vriendelijk verzoek van D. JUTTINK, veel geacht Euangeliedienaar aan de *Hoofdplaat*, deze beurt aan zijn Eerw. reeds gewillig hadde afgestaan, doch door een onverwacht tusschenkomend sterfgeval verhinderd werd deze op zich genomen post te volbrengen, en daar door zich genoodzaakt zag, (hoe ongaarne ook) deeze beurt op nieuw overtegeven aan D. D. RATTINCK, die ook dezelve gewillig op zig nam en volbragt met eene weldoorwrochte Leerrede over 2 *Tim.* IV: 5. in 't midden, *Doet het werk van een Euangelist.*

Terwijl de Bevestigde des namiddags zijn dienstwerk onder ons aanvaardde met eene wel uitgewerkte Leerrede uit *Hand* XVI: 30*b.*, 31. 32. *Lieve Heeren! wat moet ik doen, opdat ik zalig worden? En zij zeiden, gelooft in den Heere Jezus Christus, ende gij zult zalig worden, gij en uw huis. Ende zij spraken tot hem het woord des Heeren, en tot allen die in zijn huis waaren.*

Beide deze Leerredenen voor een zeer talrijke schare van Hoorders van elders toegevloeid, zijn met genoegen gehoord en het werk van dezen dag is gelukkig afgeloopen.

LEKKERKERK EN ZUIJDBROEK den 3den Octob. Onze geliefde Leeraar D. J. L. SCHELKES ontving den 28sten Julij l. l eene eenparig op hem uitgebragte beroeping naar de Gemeente van *Oost Zaandam*, benevens de goedkeuring van dezelve door het Gemeente Bestuur aldaar, zijn Eerw. maakte hetzelve eerst aan den Eerw. Kerkenraad en vervol-

gens der Gemeente bekend, wij beijverden ons gedurende den tijd van beraad zijn Eerw. te verzoeken ook ditmaal bij ons te blijven, en voor deze beroeping te bedanken; dan den 8ſten Aug. hoorden wij tot onze algemeene droefenis, dat zijn Wel Eerw. niettegenſtaande onzen liefdedrang, en zijne liefde jegens ons, zich verpligt vond die beroeping aantenemen om wigtige redenen, welke hij den volgende Zondag in eene Leerrede over 2 *Cor.* XI: 11. *Waaromme? Is't om dat ik u niet lief en hebbe? God weet het.* ons mededeelde, weshalven *wij dan* ook moeten berusten in dezen wil en weg des Heeren. — Heden werd zijn Wel Eerw. op verzoek van den Wel Eerw. Heer D. RATTINCK, geliefden Pred. te *Ammerstol* als daartoe door den Eerw. Kerkenraad van *Oostzaandam* behoorlijk gevolmagtigd, losgemaakt van den Kerkenraad en Gemeente, en dus moeten wij tot onzeſmart melden, dat LEKKERKERK EN ZUIJDBROEK eerlang ſtaan Vakant te worden.

GOUDA den 8ſten Octob. In de Clasſicale Vergadering heden alhier gehouden, verzocht D. P. VAN DER WOLCK, bevestigd Pred. te *Groot-Ammers*, (zie hier voren) zitting en ſtem in dezelve, het geene aan zijn Wel Eerw. geredelijk is toegeſtaan.

Vervolgens ſtelde zich voor de Vergadering, de Wel Eerw. Heer D. RATTINCK, Pred. te *Ammerstol*, behoorlijk gevolmagtigd door den Eerw. Kerkenraad van *Oostzaandam*, verzoekende uit naam deezer zijner Committenten, dat het deze Vergadering mogte gelieven den waardigen medebroeder D. J. L. SCHELTES, als nog geliefd Leeraar in de Gemeente van *Lekkerkerk en Zuijdbroek*, dog in die Gemeente beroepen zijnde en deze beroeping aangenomen hebbende (zie hier voren) te ontſlaan van de banden, waarmede zijn Wel Eerw. aan deze Clasſis verbonden was: alle de ſtukken daartoe betrekkelijk overgegeven, gelezen en in debita forma bevonden zijnde, werd aan dit verzoek

zoek hoe ongaarne ook voldaan, met last aan den Scriba om aan zijn Wel Eerw. een loflijk Testimonium Demissionis naar de Eerw. Classis van *Haarlem* te geven. — Waar na dan ook D. J. L. SCHELKES een regt broederlijk en zegenend afscheid nam het geen door D. Præses uit naam van alle de te samen vergaderde Leden vriendbroederlijk beantwoord werd.

Daar na verscheen in de Vergadering de hoog Eerw. Heer Deputatus Sijnodi D. P. BUIJT, geliefd Pred. te *Woerden*, ter bijwoning van het peremptoir Examen van den Proponent D. A. R. BRUININK, beroepen te *Krimpen aan de Lecq*: welke zijne predikgaven hebbende doen hooren over den opgegeven Proefteksts 1 *Joh.* IV: 9. onderzocht werd eerst in de Talen in 't Hebr. over *Ps.* XV: en in 't Grieksch over het Tekstcapittel en vervolgens over de voornaamste Leerstukken van onzen Godsdienst, bijzonder over de Kerk en derzelver Bestuur, over de Sacramenten, als mede over de vijf Artikelen tegen de Remonstranten; met dat gevolg, dat hij na het afleggen van den Eed van purgie tegen de Simonie, en het detesteren der gevoelens van ROELL en BEKKER is toegelaten en aan de roepende Gemeente is toegewezen; zijnde de Heer Examinator D. M. BENEDICTUS, Pred. te *Jaarsveld*, voor zijn welingerigt onderzoek Nomine Classis door D. Præses bedankt. De bevestiging zal Deo Volente geschieden den 3den November.

BERKENWOUDE EN DEN AGTERBROEK Vakant. Zie Sept. 1805.

SCHIELAND.

ROTTERDAM. In de Classis post Synodaal, alhier gehouden den 24sten Sept. zijn door D. T. HOOG, Pred. te *Rotterdam*, (bij vriendelijken afstand van D. C. VAN HERWERDEN, Pred. te *Schiedam*,) præparat. geëxamineerd de Studenten HENDRIK WILLEM LE SAGE TEN BROEK en CHRISTIAAN JAN LODEWIJK SCHULLER, met dat gevolg, dat zij

beiden met volle eenparigheid en hartelijke zegenbede, tot den openbaren predikdienst zijn toegelaten. En is den Heer Examinator voor zijn zoo wel ingerigt Examen vriendelijk bedankt.

POORTUGAAL. Zie Sept. 1805.

GORINCHEM.

ALMKERK EN EMMIKHOVEN. Den 22sten Sept. is alhier onze beroepen Leeraar D. L. A. MEIJER, in zijnen dienst bevestigd door D. D. BOOT, Pred. te *Werkendam en de Werken*, met de woorden van Paulus, 1 *Cor.* I: 23*a*. *Doch wij prediken Christus den gekruicigden*. Waarop de Bevestigde des namiddags zijne Intrede heeft gedaan met *Hebr.* II: 3*a*. *Hoe zullen wij ontvlieden, indien wij op zoo groote zaligheid geen acht en nemen?*

GORINCHEM. Den 24sten Sept. is door D. J. P. VERHEIJ, Pred. te *Wijk*, præparat. geëxamineerd de Student BASTIAAN VAN VEEN, en vervolgens door de Eerw. Clasfis met algemeen genoegen tot Proponent aangenomen, en tot den openbaren Predikdienst toegelaten.

VEEN Vakant. Zie Sept. 1805.

HEUKELOM. Zie Sept. 1805.

VOORN EN PUTTEN.

NIEUWHELVOET den 1sten Sept. Heden ontving onze Gemeente uit den mond van onzen waardigen Leeraar, den Wel Eerw. Heer D. VAN LEEUWEN, de verontrustende tijding, dat hij eene wettige en eenparige beroeping had ontvangen in de Gemeente van den *Koornlijk*, en dezelve eenige dagen had in beraad gehouden. Het belang, het welk wij er in ſtelden, om zijn Eerw. langer onder ons te behouden, heeft ons daartoe vereende pogingen doen aanwenden, in welke wij tot onze blijdſchap 700 gelukkig geſlaagd zijn, dat zijn Eerw. zich op den 15den Sept. weder plegtig aan ons verbond, met eene Leerrede over *Phil.* I: 25—27*a*. *Ende dit vertrouwende weet ik, dat*

ik

ik zal blijven, ende met u allen zal verblijven tot uwer bevorderinge, ende blijdſchap des geloofs: Opdat uw roem in Christo Jezu overvloedig zij aan mij, door mijne tegenwoordigheid wederom bij u. Alleenlijk wandelt weerdiglijk den Euangelio Christi. God zegene deze keuze, en zorge in gunſte voor de Gemeente van *Koorndijk*.

KOORNDIJK. Zie Sept. 1805.

OUDENHOORN Vakant. Zie Aug. 1805.

ABBENBROEK. Zie Nov. 1804.

'S GRAVENHAGE.

TER HEIDE Vakant. Zie Aug. 1804.

WOERDEN EN OVER-RHIJNLAND.

RHIJNSATERWOUDE den 15den Octob. Opheden is het beroep, uitgebragt door Kerkenraad en mans Ledematen, op D. C. N. LAMPING, Pred. te *Heemſe*, in tegenwoordigheid van Heeren Conſulenten, DD. W. WARDI en H. BUIJSER, reſp. Predikk. te *Leimuiden* en *Langeraar*, Kerkelijk goedgekeurd door Heeren Deput. nomine Claſſis. Zijn Eerw. wordt met blijdſchap te gemoet gezien, terwijl de dag zijner bevestiging en intrede nog niet bepaald kan worden.

KALSLAGEN. Op den 8ſten Sept. l. l. beſloot onze geliefde Leeraar D. W. A. VAN HENGEL, beroepen naar *Driehuizen en Zuidſchermeer*, zijn heilig dienstwerk onder ons, met de woorden van Paulus, 1 *Theſſ.* IV: 1. *Voorts dan, broeders, wij bidden en vermanen u in den Heere Jezu, gelijk gij van ons ontvangen hebt, hoe gij moet wandelen ende Gode behagen, dat gij [daar in] meer overvloedig wordt.* — Deze Gemeente is Vakant, en worden Heeren Proponenten aanbevolen, om onder haar hunne gaven te laten hooren.

AARLANDERVEEN den 23ſten Octob. Ook hier werd het beroep (in de vorige Boekzaal gemeld) en uitgebragt op D. R. NIEKERK, Pred. te

Kortenhoef, onder 't Eerw. Clasſis van *Amersfoort*, in tegenwoordigheid van Heeren Conſulenten DD. SILVERGIETER HOOGSTAD en STORM A EDUARD, reſp. Predikk. te *Zwammerdam* en *Nieuwkoop*, door de Heeren Deputaten nomine Clasſis goedgekeurd, daar de ſtukken tot het beroep behoorende zoo Politiek als Kerkelijk in behoorelijke forma waren, even als te *Rhijnzaterwoude*. — Zijn Wel Eerw. zal D. V. op den 17den Nov. aanſtaande bevestigd worden in zijn Heilig dienstwerk aan deze plaatſe, en zijne intrerede doen.

B R E D A.

NISPEN Vakant. Zie Nov. 1803.

CHAAM EN SNYDERS CHAAM Vakant. Zie Mey 1805.

N O O R D-H O L L A N D.

A L K M A A R.

BARSINGERHORN. Onze geliefde Leeraar, D. H. OUDENHOFF, den 16den Aug. l. l. beroepen zijnde te *Ransdorp*, onder de Eerw. Clasſis van *Edam*, heeft op onzen liefdedrang, na een beraad van 14 dagen, voor die beroeping bedankt, en zich op den 8ſten Sept. tot onze blijdſchap weder op nieuw aan ons verbonden met eene Leerrede over *Jac.* I: 21*b*. 22. *Ontvangt met zachtmoedigheid het woord dat in* [*u*] *geplant wordt, het welk uwe zielen kan zalig maken. Ende zijt daders des woords, ende niet alleen hoorders, uzelven met valſche overleggingen bedriegende.* Eenige vrienden van onzen ſchoonen Godsdienst, die bijzonder prijs ſtellen op zijnen nuttigen Euangeliedienst, hebben hier op goedgevonden, hunne erkentenis jegens onzen bij ons blijvenden Leeraar door daden te betonen. Intuſſchen bidden wij, dat de Heere gunſtig zorge voor het vakante *Ransdorp*.

OOSTERLAND EN STROE OP WIERINGEN.

Ter

Ter vervulling van de Vakature, veroorzaakt door het vertrek van den Wel Eerw. Heer P. WESTERHOFF, naar *Eppenhuizen*, heeft de Eerw. Kerkenraad den 8sten Sept. l. l. eene nominatie geformeerd, op welke gesteld werden:

DD. J. CANNEGIETER en A. GOEDKOOP, Predikk. te *Witmaarsum* en *Baarland* en A. MARNSTRA, Cand. onder de Eerw. Clasis van *Bolsward en Workum*.

De laatstgenoemde werd den 22sten Sept. met meerderheid van stemmen beroepen, en nam dit beroep wolvaardig in de vreeze des Heeren aan.

ALKMAAR. In de Clasicale Vergadering, den 1sten Octob. alhier gehouden, werd onder zegenbede stem en zitting verleend aan DD. W. ZIMMERMAN en W. A. VAN HENGEL, als bevestigde Predikk. te *Ouddorp en Oterleek* en te *Driehuizen en Zuidschermeer*.

Ook werd het bovenstaande beroep van den Cand. A. MARNSTRA, te *Oosterland enz.* Kerkelijk goedgekeurd, en om bij de eerstkomende gelegenheid peremptr. geëxamineerd te worden, zijn E. als Examinator toegewezen D. W. A. VAN HENGEL.

WAAL OP TEXEL. Zie Sept. 1805.

SCHOORL, GROET EN KAMP Vakant. Zie Junij 1805.

ST. MAARTEN Vakant. Zie Maart 1800.

VALKOOG Vakant. Zie April 1800.

HAARLEM.

HAARLEM. In onze Clasicale Vergadering den 1sten Octob. verzocht en verkreeg de te *Bennebroek* bevestigde Predikant, D. D. P. FARRET, met zegenbede stem en sessie. De beroeping te

OOSTZAANDAM, uitgebragt op D. J. L. SCHELTES, Pred. te *Lekkerkerk*, werd Clasicaal goedgekeurd

Ook had het præparatoir examen van D. J. N. VAN DER ZANDT, ten zelven dage voortgang. Na

een aangenaam voorstel over *Rom.* V: 1. werd zijn Eerw. door D. J. VAN BORK, Pred. te *Wormerveer*, eerst in linguis, vervolgens in de hoofdstukken der H. Godgeleerdheid ondervraagd, en nam de geheele Vergadering in zijne juiste en vaardige antwoorden zoo veel genoegen, dat zijn Eerw. met hartelijke dankzegging over de gaven in hem gelegd en met blijdschap onder 't getal der Proponenten werd aangenomen:

HAARLEM. De Wel Eerw. Heer G. J. SCHACHT, Pred. te *Dordrecht*, voor de beroeping bedankt hebbende, is den 4den dezer weder uitgebragt dit twaalftal:

DD. A. DE VRIES, Predikk. te *Enkhuizen*. J. BRUGMAN, te *Westzaandam*. O. J. VAN GRIETHUIZEN, te *Woudenberg*. H. OORT, te *Zwol*. W. J. WICHERS ABRESCH, in de *Meden*. A. DE KONING, op de *Helder*. R. J. V. D. MEULEN, te *Hoorn*. H. J. SCHREGARDUS, te *Nieuw Loosdrecht*. C. V. D. BROEK, te *Oud Beijerland*. J. E. VOET VAN CAMPEN, te *Muiderberg*. J. D. DIBBETS, te *Maarssen* en A. S. ALTING, te *Campen*.

Den 9den is daar uit gemaakt dit zestal:

DD. J. BRUGMAN, A. DE VRIES, R. J. VAN DER MEULEN, O. J. VAN GRIETHUIZEN, W. J. WICHERS ABRESCH en H. OORT.

Den 11den dezer dit drietal:

DD. R. J. VAN DER MEULEN, A. DE VRIES en H. OORT, de laatste met het lot tegen J. BRUGMAN en W. J. WICHERS ABRESCH.

En is hier uit den 13den met groote meerderheid beroepen D. R. J. VAN DER MEULEN, Pred. te *Hoorn*, op welke beroeping, die, na dat zij Politiek was goedgekeurd, zijn Eerw. toegezonden is, wij met veel verlangen naar eene gunstige aanneming uitzien.

SANDVOORT den 17den Sept. Na verzochte en bekomen handopening van den Wel Ed. Gestr. Heer

Heer P. C. HARTSINCK, als Heer van *Sandvoort*, is ten overſtaan van den Conſulent, door de Eerw. Kerkenraad gemaakt dit zestal:

DD. J. LOHSE, Predikk. te *Vorgten*. J. G. VORSTMAN, te *Nederhemert*. N. VAN DORTH, te *Melis en Marienkerke*. L. MUNNEKEBULT, te *Uitgeest*. W. OVERDUIN, te *Wilsveen* en G. VAN DUGTEREN, te *Oostvoorne*.

De drie eerſten zijn op het drietal geſteld.

En daar uit met algemeene ſtemmen beroepen D. J. LOHSE, Pred. te *Vorgten*.

Deze beroeping is dadelijk door den Heer goedgekeurd en aan den Beroepenen toegezonden, welke na eenige dagen van beraad voor die beroeping bedankt heeft.

Den 7den Octob. na op nieuw van den Heer handopening bekomen te hebben, is door den Eerw. Kerkenraad gemaakt dit zestal:

DD. J. G. VORSTMAN, Predikk. te *Nederhemert*. N. VAN DORTH, te *Melis en Marienkerk*. D. VAN DER SCHAAF, te *Limmen*. J. HESS, te *Akerſloot* G. VAN DUGTEREN, te *Oostvoorn* en J. N. VAN DER ZANDT, Prop. onder de Eerw. Cl. van *Haarlem*.

En daar uit dit drietal:

DD. J. G. VORSTMAN, N. VAN DORTH en J. N. VAN DER ZANDT, Prop.

Waar uit met algemeene ſtemmen beroepen is D. J. N. VAN DER ZANDT, Prop. onder de Eerw. Clasſis van *Haarlem*.

Deze beroeping is onmiddelijk door den Heer goedgekeurd en door den Beroepenen in 's Heeren vreeze aangenomen. Zullende in eene Clasſis Deo Volente te houden op Dingsdag den 12den Nov. h. l. q. ſolitis, ter goedkeuring ingeleverd en de Beroepene ook als dan geëxamineerd worden door D. D. P. FARRET, Pred. te *Bennebroek*.

HAARLEM Walſche Kerk. Zie Sept. 1805.

WOR-

WORMER ſtaat Vakant te worden. Zie Maart 1805.

HAARLEM Vakant. Zie Sept. 1796.

WORMER Vakant. Zie Sept. 1798.

AMSTERDAM.

AMSTERDAM den 7den Octob. D. SCHREGARDUS, Pred. in de *Nieuwe Loosdrecht*, heeft uit naam, van de Gemeente van *Veenendaal*, en van de E: Cl: van *Rheenen en Wijk*, de Claſſicale Dimisſie verzogt, van Ds: H: VAN DEN BIJLLAARD, derwaards beroepen, en reeds van zijne Gemeente te *Oud Loosdrecht* losgemaakt: Waar op zijn Wel E: een broederlijk en zegenend afſcheid genomen heeft.

In deze Cl: is de S: S: Th: Stud: G: VAN DEN BIJLLAARD, voorzien van loflijke Akademiſche en Kerkelijke getuigſchriften, præparatoir geëxamineerd, door D. SCHREGARDUS, Pred. in de *Nieuwe Loosdrecht*, en is zijn Eerw. onder het getal der Proponenten aangenomen.

OUD LOOSDRECHT den 13den Octob. Heden nam onze geliefde Leeraar D. H. VAN DEN BIJLLAARDT, van deze Gemeente een aandoenelijk en hartelijk afſcheid, en eindigde zijn H. dienstwerk onder ons met de opwekking van Apostel Joannes, in zijn 2de Brief het 8ſte vers: *Ziet toe voor u zelven, dat wij niet en verliezen het gene wij gearbeid hebben, maar eenen vollen loon mogen ontvangen.* Ons herinnerende wat zijn Eerw. ons geleerd had, en welke verpligtingen daar uit tot ons voortvloeijen.

De Heere trekke met zijnen getrouwen dienaar op, en zorge in gunſte voor deze nu herderloze Gemeente, door ons wederom eenen man te ſchenken, die de Gemeente het zalig Euangelie zuiver predikt en dezelve als Herder weidt met voorzigtigheid en verſtand, en beſture daartoe in zijne Voorzienigheid de keuze van onze Welgebore

Vrou-

Vrouwe S. M. VAN DE POLL, Douariere van wijlen den Wel Ed. Geſtr. Heer Z. H. ALEWIJN, in leven Schepen der Stad *Amſterdam*, ten beſte, opdat haar Ed. en wij verblijd mogen worden door zijne daden! — Zoodat

OUD LOOSDRECHT nu Vakant is.

HOORN.

WOGNUM EN WADWAIJ den 27ſten Aug. 1805. Onder directie van D. G. HOMMA SCHARDAM, Pred. te *Benningbroek en Nibbixwoud*, als Conſulent, heeft de Kerkenraad heden het navolgend twaalf-zes- en drietal van Predikanten geformeerd:

Twaalftal:

DD. W. VAN VLOTEN, Predikk. te *Schermerhorn*. M. J. RÖMER, te *Vuurſche*. J. D. RUIJS, te *Nederhorst den Berg*. J. H. WEIJERS, te *Winkel*. J. VAN OTTERLOO, te *Obdam*. J. SCHARDAM, te *Spanbroek en Opmeer*. N. PRIJSHOFF, te *Oudkarſpel*. G. J. VAN NOUHUIS, te *Blarikum en Laren*. R. VAN DER KLOES, te *Vuuren en Dalem*. D. HUPKENS, te *Oost- en Weſterblokker*. E. BEGEMAN, te *Eemnes Binnendijks* en J. ROLLEBUS, te *Crommeniedijk*.

Zestal:

DD. W. VAN VLOTEN. M. J RÖMER, J. D. RUIJS, J. H. WEIJERS, J. VAN OTTERLOO en J. SCHARDAM.

Drietal:

DD. W. VAN VLOTEN, M. J. RÖMER en J. D. RUIJS.

Op den 17den Sept. is uit dit drietal met meerderheid van ſtemmen beroepen, de Wel Eerw. en zeer gel. Heer M. J. RÖMER, Pred. te *Vuurſche*, onder de Eerw. Clasſis van *Amersfoort*, die dit beroep na eenigen tijd van beraad, tot onze blijdſchap en onder inwagting van Gods goedkeuring en zegen, beſloten heeft op te volgen, met een reikhalzend verlangen, zien wij zijn Eerwaardens overkomst te gemoet!

SIJ-

SIJBEKARSPEL. Tot vervulling van de vakture, vetoorzaakt door het vertrek van den Wel Eerw. Heer P. C. ALTA, naar *Uitdam*, heeft de Kerkenraad, onder voorzitting van D. G. HOMMA SCHARDAM, V. D. M. te *Benninghoek en Nibbixwoudé*, den 14den Aug. dit zestal van Predikanten uitgebragt:

DD. J. J. VRIJMOED PLOENIS, Predikk. te *Scharwoude*. P. W. PRINS, te *Urzem*. J. VAN OTTERLOO, te *Obdam*. S. A. ARNTZEN, te *Eerswoud*. D. HUPKENS, te *Ooster en Westerblokker* en P. J. SCHARDAM, Prediker te *Hobrede*.

Uit dit zestal werden de drie eerſten op het drietal gebragt, en daar uit op den 4den Sept. met eene meerderheid van mans ſtemhebbende ledenberoepen D. P. W. PRINS, die, na eenige dagen van beraad, voor deze beroeping beleefdelijk bedankt heeft.

Op den 2den Octob heeft de Kerkenraad weder een zestal van Predikanten gemaakt:

DD. P. A. VAN DER LAAN, Predikk. te *Zunderdorp* P. J. CONRADI, te *Haringhuizen*. B. LOOZE, te *Oostgrafdijk*. T. VERWEEL, te *Colhorn*. H. IDEMA, te *Opperdoes* en S. A. ARNTZEN, te *Eerswoud*.

Uit dit zestal is geformeerd dit drietal:

DD. VAN DER LAAN, ARNTZEN en VERWEEL.

En daar uit op den 15den Octob. beroepen D. P. A. VAN DER LAAN, Pred. te *Zunderdorp*, die wij hoopen, dat deze beroeping, tot onze algemeene blijdſchap zal aannemen.

HENSBROEK Vakant. Zie Sept. 1805.

ENKHUIZEN.

ENKHUIZEN. Den 3den Octob. zijn de Heeren D. IJPEIJ en A. FONHOF, beroepen tot Predikanten te *Oosterleek* en te *Westwoud en Binnewijzend*, in tegenwoordigheid van den Hoog Eerw. Heer J. H. MOLENGRAAF, Gedeputeerde der Noordhol-

hollandsche Synode, en Pred. te *Wijdenes*, perempt. geëxamineerd door den Wel Eerw. Heer G. E. D. DUITSCH, Pred. te *Hem*.

Na een aangenaam voorstel over *Joh.* VI: 67—69. en *Joh.* III: 36. geschiedde het onderzoek in de Talen, van den eerstgemelden in het Hebreeuwsch over *Psalm* CXXXIV. in het Grieksch over 1 *Tim.* I. van den laatstgemelden in 't Hebr. *Psalm* VIII. en in 't Gr. *Joh.* III. daar na over eenige stukken der Godgeleerdheid, met dat gevolg, dat hun Eerw. aan de roepende Gemeenten zijn toegewezen, zijnde de Examinator voor deszelfs genomene moeite bedankt.

WERVERSHOOF Vakant. Zie Dec. 1804.

E D A M.

RANSDORP. De te voren gemelde beroeping is vruchteloos afgelopen, alzoo D. J. JEREMIUS WILREE, Pred. te *Grosthuizen en Avenhorn*, voor dezelve vriendelijk bedankt heeft — waarom nu door den Kerkenraad de HH. Proponenten en Predikanten buiten vaste bediening uitgenoodigd worden om hunne gaven te laten hooren.

ILPENDAM Onze hartelijk geliefde Leeraar D. S. C. VAN DER HAMMEN, heeft heden den 20sten Octob. van ons een zeer liefderijk, vermanend, vertroostend en zegenend afscheid genomen, met de woorden van Apostel Joannes, in zijnen eersten Brief, cap. II: 28. *Ende nu, kinderkens, blijft in hem: op dat wanneer hij zal geopenbaard zijn, wij vrijmoedigheid hebben, ende wij van hem niet beschaamd gemaakt en worden in zijne toekomste.*

ZUNDERDORP den 20sten October. Heden morgen maakte onzen geachten Leeraar D. P. A. VAN DER LAAN, in zijne voorafspraak ons bekend, dat hij eene eenparige beroeping den 16den deezer ontfangen had in de Gemeente te *Zijbecarspel*, onder het Eerw. Classis van *Hoorn*. Wij wenschen dat

dat God zijn hart neige om onder ons te blijven, en voor *Zijbekarſpel* te bedanken.

ZUIDERWOUDE Vakant. Zie Julij 1805.
MUNNIKENDAM Vakant. Zie Junij 1805.
PURMERLAND Vakant. Zie Nov. 1803.
SCHELLINGWOUDE Vakant. Zie Julij 1805.

ZEELAND.

WALCHEREN.

AARDENBURG. Zie Sept. 1805.
ZUIDZANDE. Zie Sept. 1805. onder *Viſſingen.*
MIDDELBURG. Zie Sept. 1805. onder *Viſſingen.*
VLISSINGEN ſtaat Vak. te worden. Zie Sept. 1805.
NIEUWLAND Vakant. Zie Aug. 1805.
CLEVERSKERKE ſtaat Vakant te worden. Zie Aug. 1805.
ST. ANNA TER MUIDEN Vak. Zie April 1805.
NIEUVLIET. Zie Nov. 1804.
VLISSINGEN Walſche Kerk Vak. Zie Dec. 1803.
MIDDELBURG Vakant. Zie Aug. 1803.
AARDENBURG Vakant. Zie Junij 1803.
MIDDELBURG Vakant. Zie Jan. 1800.
RETRANCHEMENT Vakant. Zie Sept. 1797.
MIDDELBURG Eng. Kerk. Zie Aug. 1797.
WATERLAND Vakant. Zie Junij 1797.
PHILIPPINE Vakant. Zie Nov. 1796.
AARDENBURG Walſche Kerk Vakant. Zie Nov. 1796.
OOSTBURG Walſche Kerk Vak. Zie Jan. 1796.
SAS VAN GENT Walſche Kerk Vakant. Zie Meij 1793.
SAS VAN GENT Vakant. Zie Nov. 1793.
EEDE Vakant Zie Maart 1798.
CADZAND Walſche Kerk Vak. (Zie Maart 1798.

SCHOUWEN EN DUIVELAND.

ZIERIKZEE. Van hier moest reeds gemeld zijn, dat voorheen door den grooten Kerkenraad der Nederduitſche Hervormde Gemeente alhier.

uit

uit een geformeerd drietal van Predikanten, waarop geplaatst waaren de Wel Eerw. zeer gel. Heeren:

DD. P. VAN RADEN, Predikk. te *Nieuwerkerk* in *Duiveland*. D. A. BUIT, te *Nisse* en J. SCHOONDERBEEK, te *Nijkerk op de Veluwe*.

Beroepen is de Wel Eerw. zeer gel. Heer P. VAN RADEN, doch die naar eenige tijd van beraad op den liefdedrang zijner *Nieuwerkerksche* Gemeente voor deeze beroeping bedankt heeft.

NIEUWERKERK IN DUIVELAND den 2den Sept. 1805. Onze hartelijk geliefde en ons liefhebbende Leeraar de Wel Eerw. Heer P. VAN RADEN, in wiens nuttigen dienst wij ons nog geen Jaar hadden mogen verblijden, maakte ons voor eenigen tijd bekend dat hij tot vijfden Predikant in de aanzienlijke Gemeente van het naburig *Zierikzee* beroepen was, en dit beroep in ernstig beraad had genomen.

Treffend was ons dit berigt, daar wij niet zonder reden zeer bevreesd waren onzen Leeraar en vriend te zullen moeten misſen, vooral bij de blijken van verlangen, die de Gemeente van *Zierikzee* van tijd tot tijd gaf naar zijne Euangeliepredikinge; intusſchen maakten wij ons van dit zelfde ogenblik af aan dezen tijd van beraad ten nutte; de geheele Gemeente, en in 't bijzonder de Regering, de Kerkenraad en Kerkmeesters wenden alles aan, om zijn Wel Eerw. in ons midden te behouden.

En hoe zeer wierd de angſtige onzekerheid waarin wij verkeerden met hartelijke blijdſchap afgewisſeld, toen zijn Wel Eerw. ons den 11den Aug. bekend maakte in eene Vooraſſpraak uit *Philipp.* I: 8, 9. dat hij getroffen door onzen liefdendrang, beſlooten had in ons midden te blijven.

Zijn Wel Eerw. heeft zich op den 1ſten Sept. juist den dag, dat hij een Jaar onder ons gearbeid had, bij vernieuwing plegtig aan deze Gemeen-

te verbonden met een Leerrede over 1 *Thess.* II: 8. *Alzoo wij tot u zeer genegen zijnde, hebben u gaarne willen mededeelen niet alleen het Euangelium Gods maar ook onze eigene zielen, daarom dat gij ons lief geworden waart.* Ons hart dankt God voor de keuze van onzen Leeraar en de blijdschap die hetzelve hier over gevoelt, hebben wij niet alleen met woorden maar ook met daden, zoo in de verhooging van zijn traktement als andere liefdeblijken willen aan den dag leggen.

God zelve drukke het zegel zijner hooge goedkeuringe op dit alles, en zorge in gunst voor de Gemeente van *Zierikzee.*

ZIERIKZEE. De Wel Eerw. zeer gel. Heer J. J. GROENEWOUD, die zedert bijna zestien jaren met ijver, goedkeuring en lof en niet zonder vrucht en zegen in deze Gemeente gearbeid heeft, door ligchaams ongesteldheid gedrongen, om van het Departementaal Bestuur van *Zeeland* te verzoeken, om, salvo honore et stipendio, als fungerend Predikant van deze Gemeente ontslagen te worden, onder voorwaarde, dat hij, volkomen hersteld zijnde, bij eene eventuele vacature vrijheid hadde weder in zijnen vorigen rang als werkend Predikant zijn dienstwerk in de Gemeente te hervatten, heeft op het Request van de Classis van *Schouwen en Duiveland*, strekkende, om op die voorwaarde zijn Emeritusschap te verkrijgen, gesterkt met brieven van voorschrijving van den Stads Raad, gunstig appointement bekomen; en is dien ten gevolge ook, op praeadvis en verzoek der Eerw. Classis, door den grooten Kerkenraad dezer Gemeente, op heden den 5den Sept. 1805. met alle de regten en praerogativen aan zijn verkregen Emeritusschap verbonden, van zijnen actuelen dienst ontslagen, met den wensch om de herstelling van zijne ligchaamszwakheid, en den besten zegen over de rust, die zijn Eerw. verkre-

gen

gen heeft, terwijl zijn Wel Eerw. wederkeerig een zegenend affcheid van deze Vergadering en Gemeente nam. Zo dat nu twee Predikantsplaatſen alhier Vakant zijn.

ZIERIKZEE. Heden den 17den Sept. 1805. zijn door den grooten Kerkenraad dezer Gemeente ter vervulling der beide Vakaturen, veroorzaakt door het overlijden van den Wel Eerw. zeer gel. en nu zaligen Heer N. A. BLAAUW, en door het Emeritaat van den Wel Eerw. zeer gel. Heer J. J. GROENEWOUD, gemaakt de volgende zestallen.

DD. F. PLEIJTE, reſp. Predikk. te *Dreiſchor*. G. H. SCHUTTER, te *Oosterland*. P. KOUMANS BROUWER, te *Haamſtede* H. UDEN MASMAN, te *Herkingen*. M. A. DE JONGH, te *Sneek* en M. J. ADRIANI, te *Aengwirden*.

En

DD. R. SWEIGHOLT, reſp. Predikk. te *Zalt-Bommel*. M. JONGENEEL, te *Voorburg*. C. KUMSIUS, te *Ouwerkerk in Duiveland*. J. G. VELTMAN, te *Waardenburg en Neder-Ynen*, J. A. PLUIJGERS, te *Driebergen* en W. G. REDDINGIUS, te *Drohrijp*.

Den volgenden dag zijn uit de voorſtaande zestallen in een Collegium qualificatum gemaakt de volgende drietallen:

Eerſte drietal:

DD. F. PLEIJTE, G. H. SCHUTTER en P. KOUMANS BROUWER.

Tweede drietal:

DD. R. SWEIGHOLT, M. JONGENEEL en C. KUMSIUS.

En zijn ten zelven dage daaruit met volle eenparigheid van ſtemmen beroepen

De Wel Eerw. zeergel. Heer F. PLEIJTE, Pred. te *Dreiſchor* en de Wel Eerw. zeer gel. Heer R. SWEIGHOLT, Pred. te *Zalt-Bommel*.

Vurig wenſchen wij, dat ook het hart van den tweeden beroepenen mag overgebogen worden,

om deze roepſtemme op te volgen, gelijk wij van den eerstberoepenen reeds het aangenaam bericht ontvangen hebben, wanneer onze dubbelde breuke tot algemeen genoegen der Gemeente ſpoedig konde geheeld zijn.

BROUWERSHAVEN. Op den 11den Sept. *ll.* werd onze hartelijk geliefde oudſte Leeraar D. W. VAN IRHOVE COTIUS, eenparig beroepen in de Gemeente van het *Nieuwland*, onder de Eerw. Claſſis van *Walcheren*, waar van ons zijn Eerw. den 15den dito van den predikſtoel kennis *gaf.*

Ontroerend was ons dit berigt, dan wij beijverden ons dit, zoo zeer dreigend gevaar te ontworſtelen, den tijd van beraad verſchafte ons gelegenheid, om zijn Wel Eerw. te verzoeken om bij ons te blijven, het geen geſchiedde door een Commiſſie uit de wel Ed. Achtbare Magiſtraat, den Eerw. Kerkenraad en de ganſche Gemeente; een ieder beijverde zich om ſtrijd, offchoon zijn Wel Eerw. ons de ſterkſte blijken gaf van zijne verkleefdheid aan deze Gemeente, wien hij benevens zijn waarde Ambtgenoot lief en dierbaar was; leefden wij egter, zo lang wij den uitſlag der zaak niet wisten tuſſchen hoop en vrees, dan God hoorde de Gebeden van zijn volk, boog het hart van zijnen knegt ten onzen voordeele, zo dat zijn Wel Eerw. voor de aan hem opgedragene beroeping vriendelijk bedankte en op den 6den dezer maand zich op nieuw aan ons verbond met eene gepaste Leerrede uit *Philipp.* I: 25, 26. *Ende dit vertrouwe ende weet ik, dat ik zal blijven en met uw allen zal verblijven tot uwe bevorderinge en de blijdſchap des Geloofs: opdat uw roem in Chriſtus Jeſus overvloedig zij aan mij, door mijne tegenwoordigheid wederom bij u.*

Ons is nu overig God te danken, die het hart van zijnen knegt bewoog, en dit zij dan onze hartgrondige bede dat onze beide Leeraars DD. co-

TIUS

TIUS en UITENHOVE genieten aan deze plaats de kennelijkſte blijken van Gods zegenende goedheid op hunne ijverige en welmeenende pogingen, zij zijn lang de voorwerpen onzer ongeveinsde liefde, hunne verkeering zij gelijk tot hier toe, gul, broederlijk als die van DAVID en JONATHAN, en de Heere zorge mede voor de Leeraarlievende Gemeente van het *Nieuwland*.

DREIJSCHOR den 22ſten Sept. Voor eenige dagen ontving onze geliefde Leeraar, de Wel Eerw. Heer P. PLEIJTE, eene wettige beroeping, door het Collegium Qualificatum der ſtad *Zierikzee*, ter vervulling der aldaar vacaerende Leeraarsplaats, op zijn Eerw. uitgebragt; de ſterke aandrang der Leden van den ſtads Raad, van de Predikanten, van den grooten Kerkenraad, en het kundig en Godsdienſtig gedeelte van die Gemeente bij de beroeping, deed ons ontwijfelbaar vaſtſtellen, dat zijn Eerw. deze roepſtem zou opvolgen, gelijk dan ook al ſpoedig geſchiedde; heden dezen namiddag toch hoorden wij zijn Eerw. met de woorden van den Heiland, *Joh.* XIV: 30*a*. *Ik zal niet meer veel met u ſpreeken*, zijn voornemen verklaren, om ons binnen kort te verlaten. De Gemeente betreurt zeer het aanſtaand verlies van eenen Leeraar, die haar zeer dierbaar was. Zij bidt den Koning der Kerke, dat deze breuke ſpoedig moge geheeld worden, en een andere Leeraar zijne plaats vervange, die deze kudde weide met wetenſchap en met gezond menſchenverſtand.

ZIERIKZEE Walſche Kerk. Het was op den 12den Sept. l. l. dat wij op 't gevoeligst getroffen werden, door het ſchielijk overlijden van onzen geliefden Leeraar, den Wel Eerw. Heer P. L. ROIJERE, in den ouderdom van ruim vijfenzeventig jaren.

Zijn Eerw. heeft, na het Euangelie van J. C. zes jaren te *Paramaribo*, en zes te *Bleignij* ver-

kondigd te hebben, onze Gemeente meer dan dertig jaren met leer en wandel geſticht.

Allen, die het voortreffelijk carakter van den Overledenen gekend hebben, zullen deszelfs dood met ons, benevens de bedroefde Weduwe en Kinderen betreuren; terwijl 's Mans gedachteniſſe nog lang bij ons in zegening zal zijn. Dus

ZIERIKZEE Walſche Kerk Vakant.

ZONNEMAIR Vakant. Zie Sept. 1805.

ELKERZEE Vakant. Zie Sept. 1805.

ZUID-BEVELAND.

'S GRAVENPOLDER den 18den Aug. Heden voormiddag hoorden wij uit den mond van onzen waardigen en hartelijk geliefden Leeraar, de Wel Eerw. Heer A. J. SNOUCK HURGRONJE, dat zijn Wel Eerw. in 't begin der vorige week, tot Herder en Leeraar in de aanzienelijke Gemeente van *Middelburg* beroepen was. Deze, bij ons reeds langgevreesde tijding, werd van ons met ſmarte vernomen. 's Mans aangenaam verkeer, uitmuntende Ambtsbediening en liefderijk karakter ſtelden hem bij ons op den hoogſten prijs. Dan, de beroeping was te aanzienelijk, en de betrekking van onzen Leeraar tot de ſtad zijner geboorte te groot, dan dat wij ons konden vleijen met eenen voor ons gunſtige uitſlag. Wy hebben dan ook, op den 8ſten September het beſluit vernomen, daar onze Leeraar, onder algemeene aandoeninge, ons berigt gaf, dat de beroepinge door hem, in de vreeze des Heeren was aangenomen. Wij trāgten in Gods wil te berusten, onder ernſtige biddinge, dat hij genadig in onze aanſtaande breuke wil voorzien, door ons eenen Leeraar toetevoegen, wiens verkeer en werk ons 't gemis van onzen SNOUCK HURGRONJE eenigzins mag vergoeden.

GOES. In de Claſſicale Vergadering den 1ſten Octob. alhier gehouden, verkreeg met wederzijdſche heilbede zitting en ſtem de Wel Eerw. Heer

D.

D. VAN BASSELAAR, bevestigd Pred. te *Heinkenszande*.

Ook verscheen in dezelve de Wel Eerw. Heer P. H. VAN EIS, Pred. te *Middelburg*, gequalificeerd door het Collegium Qualificatum aldaar, na zegenwensch berigtende, dat in die Gemeente tot Herder en Leeraar beroepen is de Wel Eerw. Heer A. J. SNOUCK HURGRONJE, als nog Pred. te *'s Gravenpolder*, verzoekende teffens dat de Beroepene van zijne verbintenis aan de Classis van *Zuid-Beveland* ontslagen, en door dezelve gecommitteerden mogten afgevaardigd worden, om de losmaking te *'s Gravenpolder* te bevorderen. De overgelegde stukken in debita forma bevonden zijnde, heeft de Vergadering het gemelde verzoek ingewilligd; waarop de Wel Eerw: Heer A. J. SNOUCK HURGRONJE een zegenend afscheid van de Vergadering genomen heeft, het welk door den Praeses met wederzijdsche heilbede is beantwoord.

HOEDEKENSKERKE Vakant. Zie May 1805.

THOLEN EN BERGEN OP DEN ZOOM.

SCHERPENISSE. Zie Sept. 1805.

STEENBERGEN Vakant. Zie Juny 1804.

UTRECHT.

UTRECHT.

VINKEVEEN. Zie Sept. 1805.

LANGERAK OVER DE LEK staat Vakant te worden. Zie Julij 1805.

MONTFOORT Vakant. Zie Junij 1805.

UTRECHT. Zie Junij 1805.

AMERSFOORT.

MAARTENSDIJK den 22sten Sept.. Heden is onze beroepen Leeraar, de Wel Eerw. Heer J. J. VAN BEUNINGEN, onder ons bevestigd, door zijnen waardigen Vader, D. S. VAN BEUNINGEN, Pred. te *Utrecht*, bij vrijwilligen afstand van D. P. H. NAHUIS, Pred. te *Zeist*, die daar toe door de Eerw.

Classis gecommitteerd was. De Heer **Bevestiger** predikte bij die gelegenheid over *Spreuk.* XXIII: 15, 16. *Mijn zoone, zoo uwe harte wijs is; mijn harte zal blijde zijn, ja ik. En mijne nieren zullen van vreugde opspringen, als uwe lippen billijkheid spreken zullen.* De Bevestigde aanvaardde des namiddags zijnen Evangeliedienst met eene Leerrede over *Col.* IV: 3*a. Biddende met eenen ook voor ons, dat God ons de deure des woords opene, om te spreken de verborgenheid Christi.* Zijnde de oplegging der handen geschied behalven door den Heer Bevestiger, en D. RAHUIS, als daartoe door de Eerw. Classis gecommitteerd, door de Hooggel. Heer D. HUISMAN, A. L. M. et Phil. Dr. Prof. en Pred. te *Utrecht*, en de Wel Eerw. Heeren J. WILDSCHUT, J. M. PETERSEN NOBBE, M. J. RÖMER, D. J. ONINK, W. BREIJL, H. I. SCHUTTE REPELIUS en H. PAUW, resp. Predikanten te *Amersfoort*, *Baren en Eembrugge*, *Vuursche*, *Zoest*, *Westbroek en Achttienhoven*, *Cockengen en de Haar* en *Breda.*

NEDERHORST (DEN BERG). Onze geliefde Leeraar D. J. D. RUIJS, met eenparigheid van stemmen tot tweeden Herder en Leeraar te *Blokzijl* beroepen zijnde, gaf ons daar van den aaften Sept. kennisse, met bijvoeging dat zijn Eerw. dit beroep eenigen tijd in beraad genomen had. Wy zogten dien tijd van beraad ons ten nutte te maken, met dat voor ons aangenaam gevolg, dat wij den volgenden Zondag in de Vooraffpraak van zijn Eerw. tot onze blijdschap vernemen mogten, dat zijn Wel Eerw. besloten had, voor die beroeping te bedanken, en overeenkomstig ons verlangen, bij ons te blijven; wij wenschen, dat deze ons verblijdende keuze van onzen geliefden Leeraar tot eenen bestendigen zegen, zoo voor zijn Wel Eerw. als voor deze Gemeente strekken mag ter inwinninge van vele zielen voor het Koningrijk van JEZUS.

KOR.

KORTENHOEF. Onze geliefde Leeraar, D. E. NIEKERK, heeft in eene opzettelijke Leerrede aan het overlijden van zijnen Voorganger, wijlen den Wel Eerw. Heer J. BOSMAN, gedagt, van wiens overlijden in de vorige Boekzaal berigt gegeven is, in eene opzettelijke Leerrede over *Pf.* XXXIX: 5—7. *HEERE, maak mij bekend mijn einde, en welke de mate mijner dagen zij; dat ik wete, hoe verganglijk ik zij. Ziet gij hebt mijne dagen een hand breed geſteld, ende mijn leeftijd is als niets voor u; immers is een ieder menſche, [hoe] vast hij ſtaat, enkel ijdelheid, Sela! Immers wandelt de menſche [als] in een beeld, immers woelenze ijdelijk: men brengt bij een, ende men weet niet wie het na zich nemen zal.* en bij die gelegenheid de Gemeente nadrukkelijk opgewekt om zich voor de eeuwigheid voorteberei-den. De Vooraſſpraak was ontleend uit *Pſalm* LXXXIX: 49.

Nog heeft de Kerkenraad van *Kortenhoef* verzogt het volgende berigt in de Boekzaal te plaatzen.

KORTENHOEF den 15den Sept. Onze geliefde en ons liefhebbende Leeraar D. E. NIEKERK, gaf ons heden in eene Vooraſſpraak kennis, dat hij eene wettige en eenparige beroeping naar de Gemeente te *Aarlanderveen* ontvangen had, en die beroeping eenigen tijd in ernſtige overweging zoude nemen. — Algemeen was hier over onze verſlagenheid, ieder beijverde zich om den geliefden Leeraar, in wiens aangename en voor ons zo nuttigen Euangeliedienst wij ons ſlechts *een* Jaar en drie maanden mogten verblijden, te bewegen, om ook voor deze beroeping te bedanken; gelijk zijn Wel Eerw. op onzen algemeenen liefdedrang voor de beroeping naar de Gemeente te *Bunſchoten* bedankte. — Dan dit mogt ons nu niet gelukken, des Heeren wille was anders, want op den

zaſten Sept. gaf hij ons aan het ſlot zijner Leerrede, onder de ſterkſte aandoeningen zo van Leeraar als Gemeente, het treurig berigt, dat hij zich in gemoede verpligt gevonden had, de beroeping naar de Gemeente te *Aarlanderveen* aantenemen en derhalve ons zoude verlaaten.

Hoe zeer deeze keus ons ſmartelijk valt, en wij daardoor van zijnen nuttigen dienst ſtaan beroofd te worden, wenſchen wij ons eerbiedig te onderwerpen, en den wille des Heeren te volgen. —

God bekrone intuſſchen het laatſte werk van onzen geliefden Leeraar onder ons met den ruimſten zegen; de verhoogde Heiland trekke met dezen zijnen dienaar op, ſtelle hem daar tot eenen uitgebreiden zegen, doe hem daar geene mindere achting en liefde ondervinden, en heele genadig onze breuke, door eenen anderen Godvruchtigen en bekwamen Leeraar.

De aandoenelijke dag, op welken zijn Wel Eerw. ons vaarwel zal zeggen, zal D. V. zijn den 10den November. Zo dat.

KORTENHOEF eerlang Vakant zal worden.

VUURSCHE. Onze veelgeliefde Leeraar D. M. J. RÖMER in de Gemeente van *Wognum en Wadwaij* beroepen zijnde, heeft na eenigen tijd van beraad die beroepinge in 's Heeren vreeze aangenomen en ſtaat ons in kort te verlaten, zoo dat dan

VUURSCHE zal Vakant worden.

RHEENEN EN WYK.

VEENENDAAL. Zie Sept. 1805. onder *Rheenen.*

NEDERLANGBROEK Vakant. Zie Meij 1805.

FRIESLAND.

LEEUWARDEN.

LEEUWARDEN Vakant. Zie Oct. 1796.

STIENS Vakant. Zie Nov. 1804.

BERGUM Vakant. Zie Junij 1805.

DOK-

DOKKUM.

DOKKUM den 7den October. Op onze gewone Classicale bijeenkomst, is de Heer E. H. MECIMA, na over den opgegevenen proefstekst gepredikt te hebben, door DD. ADRIANI en SNETHLAGE geëxamineerd, en heeft door zijne bondige en veerdige antwoorden, beide in talen en Godgeleerdheid, zoo veel genoegen gegeven, dat hij, na de gewone ondertekening, eenparig en met volle ruimte, onder het getal der Friesche Candidaten is aangenomen.

Hierop stonden binnen de Kerkenraad en Kerkvoogden van *Gerkesklooster*, vertoonende Stembesoinjes en een instrument van beroeping, uitgebragt op D. E. H. MECIMA, verzoekende de Classicale approbatie; gemelde Heer binnen geroepen zijnde, verklaarde dit beroep te hebben aangenomen en wettig bekomen; de Classis approbeerde dus hetzelve als conform de Kerkelijke wet, met zegenwensch over de beroepers en beroepene.

GERKESKLOOSTER. Zie hier boven onder *Dokkum*. Onze beroepene Leeraar zal binnen weinig weken, door de Vicini de Heeren ANDREA en RIEDEL, die ook bij de Actus der beroeping, als Consulenten geassisteerd hebben, in zijnen dienst worden ingezegend, wordende zijn Eerw. van ons met verlangen te gemoet gezien.

AUGUSTINUSGA EN SURHUIZEN Vakant. Zie Junij 1805.

FRANEKER.

TZUMMARUM Vakant. Zie July 1804.

MINNERTSGA Vakant. Zie Maart 1804.

FRANEKER Walsche Kerk Vak. Zie Dec. 1796.

SNEEK.

DEERSUM EN POPPINGAWIER Vakant. Zie Nov. 1804.

BOLSWARD EN WORKUM.

IJTENS den 23sten Sept. Deeze was voor ons een,

een blijde dag, waarop ons nieuw Kerkgebouw ten openbaren gebruike plegtig wierd ingewijd door onzen waardige en geliefde Leeraar D. S. TELLER, met eene zeer oordeelkundige en uitgewerkte Leerrede over *Pſalm* XXVI: 8. *ô HEERE! ik hebbe lief de wooninge uwes huizes en de plaatze des Tabernakels uwer eere.* Naar aanleiding van welke zijn Eerw. ons opwekte; om, overeenkomſtig onze vernieuwde verpligting een naarſtig en Godsdienſtig gebruik van hetzelve te maken: zijnde bij den aanvang van den Godsdienst *voorgezongen Pſ.* C: na het Gebed, het 6, 7den en 8ſten vers van den XXVIſten *Pſalm* en bij het eindigen den geheelen CLſten *Pſalm.*

Gelijk de Leerrede met de grootſte ſtichting en goedkeuring werd aangehoord, zoo is ook de ganſche plegtigheid tot groot genoegen van de talrijke zaamgevloeide ſchaar afgeloopen.

De Heere zelve doe onzen Leeraar en ons veelvuldig maal die belofte ondervinden: *Overal waar ik mijns naams gedachtenis geſticht heb, zal ik tot hen komen en hen zegenen.*

BOLSWARD EN WORKUM den 7den Octob. In onze Clasſicale bijeenkomst, op heden gehouden, verzocht de Wel Eerw. zeer gel. Heer H. CANNEGIETER, V. D. M. te *Parrega*, als daar toe behoorlijk gevolmagtigd, dat zijn broeder de Wel Eerw. zeer gel. Heer J. CANNEGIETER, V. D. M. te *Witmaarſum* ontſlagen mogt worden, zoo van zijne verbintenis aan die Gemeente als van zijne betrekking op onze Vergadering, tevens overleggende een zeer loflijk getuigenis van den Eerw. Kerkenraad van *Witmaarſum* wegens deszelfs leer en wandel.

Daar alle deze ſtukken in behoorlijke orde bevonden werden, zag de Vergadering zich genoodzaakt, dit zoo billijk verzoek toeteſtaan; hoe gaarne zij nog langer zijn Eerw. onder zich gehou-

houden hadt; als die haar door zijne bondige adviezen en vriendbroederlijk verkeer lief en waardig geworden was. Na dat van dit besluit, onder uitboezeming van de hartelijkste zegenbeden, door den Praeses dezer Vergadering den Wel Eerw. zeer gel. Heer B. VERWEIJ, V. D. M. te *Bolsward*, aan het eerwaardig broederpaar kennis gegeven was, verliet de beroepene met een zegenend afscheid de Vergaderplaats.

WITMAARSUM den 13den October. Op heden heeft de Wel Eerw. zeer gel. Heer I. CANNEGIETER tot hier toe onze geliefde en geachte Leeraar ons plegtig vaarwel gezegd en zijn laatste Werk onder ons verrigt met eene doorwrochte Leerrede over *Pred.* XII: 13, 14. *Van alles, dat gehoord is, is het einde van de zaak: Vreest God ende houdt zijne geboden, want dit* [*betaamt*] *alle menschen. Want God zal ieder werk in 't gerigte brengen; met al 'dat verborgen is, 't zij goed, 't zij kwaad*

Het aangezicht van zijnen grooten Zender trekke met zijn Eerw. op, en bekrone zijnen Euangeliedienst in zijne nieuwe Gemeente met den rijksten zegen! De groote Koning zijner Kerk heele ook te zijner tijd genadig onze breuke! Dus

WITMAARSUM Vakant.

GAAST EN FERWOUDE Vakant. Zie Julij 1805.

MAKKUM EN KORNWERD Vakant. Zie Octob. 1804.

STAVOREN Vak. Zie Octob. 1797.

HINDELOPEN Vak. Zie Sept. 1794.

ZEVENWOUDEN.

TERKAPLE EN AKMARYP Vakant. Zie Nov. en Dec. 1804.

NYEHORNE, OLDEHORNE, JUBBEGA, SCHUREGA EN HORNSTERZWAAG Vakant. Zie Mey 1805.

TJERK-

TJERKGAAST, ST. NIKLAASGA, DONIKGA, IDSKENHUIZEN EN LEGEMEER Vakant. Zie Junij 1805.

DONKERBROEK EN DE HAULE Vakant, aangezien de Wel Eerw. Heer N. W. BOLT, van hier, verroepen naar *Waal op Texel*, onder de Eerw. Clasſis van *Alkmaar*, (zie Boekz: Aug. 1805.) reeds van zijne betrekking op deze Gemeente, en op de Wel Eerw. Clasſis van *Zevenwouden*, den 4den Sept. l. l. in eene toen gehoudene gewone Clasſicale Vergadering, is losgemaakt (zie hier onder het art. *Heereveen*.) Ook heeft de Correspondens, hoewel niet lijnregt, noguns van ter zijden, vernomen, dat de verroepene Leeraar D. N. W. BOLT, reeds met eene gepaste Leerrede, van de Gemeente van *Donkerbroek* enz. afſcheid heeft genomen en naar zijne nieuwe Gemeente is vertrokken.

GOINGARYP EN BROEK. Met betrekking op deze Gemeente, welke door de verroeping van den Wel Eerw. Heer J. CARSTEN, naar de Gemeente van *Roswinkel*, onder de Eerw. Clasſis van *Emman*, in het Landſchap *Drenthe*, (zie Boekzaal Meij 1805) vaceerde, heeft de Correspondens het navolgende berigt, de dato den 25ſten Sept. l. l. ontvangen: Ter vervulling der in deze Gemeente plaats hebbende Vakature, is door den Eerw. Kerkenraad eene nominatie gemaakt. Op dezelve waren geplaatst:

DD. B. BREDEE, Prop. onder de Eerw. Clasſis van het *Westerkwartier* in 't Departement *Stad en Lande*, als mede de S. S. Min. Candidaten T. SPANNENBURG, onder de Eerw. Clasſis van *Franeker* en D. MARNSTRA, onder de Eerw. Clasſis van *Bolsward*.

Den 31ſten Julij l. l. vergaderde in de Hoofdkerk te *Goingaryp*, de mans Ledematen dezer Gemeente, na behoorelijke oproeping, om uit de ge-

gemelde nominatie eene verkiezing te doen, en, in tegenwoordigheid van de Wel Eerw. Leden der Clasſis DD. B. L. VAN LOENEN en P. C. KOENTZ, als Conſulenten, werd met eenparigheid van ſtemmen, tot Leeraar dezer Gemeente, uit de genomineerden, verkoren en beroepen de Wel Eerw. Heer T. SPANNENBURG, die ook, na eenig beraad, deze beroeping volvaardig heeft aangenomen. — Ingevolge hier van vervoegden zich Gecommitteerden uit deze Gemeente, den 4den Sept. l. l. op welken dag de Clasſis van *Zevenwouden*, hare gewone Septembervergadering hield, bij de genoemde Clasſis, en verzochten van dezelve hare goedkeuring op deze beroeping. Alles, waar op de Clasſis in dezen te letten had, wel bevonden zijnde, verleende zij gereedelijk de verzochte goedkeuring, en benoemde gelijktijdig, tot Bevestigers van den Wel Eerw. Heer T. SPANNENBURG, de beide genoemde Conſulenten DD. VAN LOENEN en KOENTZ, Predikk. op de *Joure* en te *Haskerhorne enz.* (zie het art. *Heerenveen* hier onder.)

Den 22ſten Sept. l. l. werd ook onze nieuwe Leeraar door gemelde Bevestigers, tot den dienst dezer Gemeente ingezegend. Bij deze gelegenheid deed de Wel Eerw. Heer P. C. KOENTZ, eene gepaste Redevoering over *Marc.* XVI: 15. *Gaat henen in de geheele wereld enz.* De oplegging der handen geſchiedde door de beide Bevestigers; en nademiddag hield onze nieuwe Leeraar eene aangename Intreé-Leerrede over *Hebr.* II: 3*a*. *Hoe zullen wij ontvlieden, indien wij enz.* — Het werk van dezen plegtigen dag is, tot blijdſchap en volkomen genoegen der Gemeente, en van de verderé zamengevloeide Toehoorders afgelopen

ST. JANSGA EN DELSTRAHUIZEN den 3den Octob. Ook in deze Gemeente, welke Vakant was, (zie Boekz. Julij 1805.) is, in tegenwoordig-

digheid van de verzochte Conſulenten, DD. J. RODENBURG, V. D. M. in de *Nijehaske enz.* en D. F. VAN GIFFEN, V. D. M. op het *Heerenveen*, een nieuwe Leeraar beroepen. De keuze viel op den Wel Eerw. Heer J. C. FISCHER, V. D. M. te *Nieuwleuzen*, onder de Eerw. Clasſis van *Zwol*, die ook deze beroeping, tot onze blijdſchap, na eenig beraad, heeft aangenomen.

Wanneer de Wel Eerw. Clasſis van *Zevenwouden* hare laatſte gewone Vergadering, voor dit jaar, gisteren den 2den Octob., hield, *vervoegden* zich Gecommitteerden uit deze Gemeente voor die Vergadering. Zij verzochten van dezelve hare goedkeuring op de gemelde Beroeping, en, na dat de Wel Eerw. Cl. alles onderzocht en in orde bevonden had, verkregen zij ook de verzochte goedkeuring; en nu zien wij reikhalzende de overkomst van onzen nieuwen Leeraar tot ons te gemoet.

HEERENVEEN den 2den Octob. Wanneer de Wel Eerw. Clasſis van *Zevenwouden*, den 4den Sept. l. l. alhier hare gewone September-Vergadering hield, vertoonde de Wel Eerw. Heer N. W. BOLT, tot dien tijd toe, nog Predikant te *Donkerbroek en Haule*, onder deze Clasſis, eene door de Gemeente van *Waal op Texel*, onder de Eerw. Cl. van *Alkmaar*, op zijn Wel Eerw. uitgebragte beroeping tot Leeraar aldaar, welke beroeping ook door zijn Wel Eerw. was aangenomen, en door genoemde Clasſis geapprobeerd; en nu verzocht zijn Wel Eerw. van zijne betrekking op de Gemeente van *Donkerbroek en Haule*, en op de Clasſis van *Zevenwouden*, losgemaakt te worden. Na dat de Vergadering alles, het gene in ſoortgelijke gevallen dient in acht genomen te worden, gade geſlagen en wel bevonden had, verleende zij, onder toewenſching van den besten zegen over den perſoon en den dienst van het uit haar mid-

midden vertrekkend. Lid harer Vergadering, het verzocht ontslag; waar op ook de Wel Eerw. Heer N. W. BOLT, een zegenwenschend afscheid van de Vergadering nam.

In deze zelfde Vergadering verscheenen Gecommitteerden uit de vaceerende Gemeenten van *Goingarijp en Broek*, en gaven aan de Classis, ter goedkeuring over, eene in die Gemeente uitgebragte beroeping op den Wel Eerw. Heer T. SPANNENBURG, S. S. Min. Cand. onder de Eerw. Classis van *Franeker*, tot Predikant aldaar. Alles in de vereischte orde bevonden zijnde, verleende de Classis hare goedkeuring op die beroeping en benoemde hare Medeleden DD. B. L. VAN LOENEN, V. D. M. op de *Joure* en P. C. KOENTZ, V. D. M. te *Haskerhorne enz.* tot Bevestigers van den nieuwen Leeraar van de Gemeente van *Goingarijp en Broek*.

Den 2den Octob. Toen de Classis van *Zevenwouden*, heden vergaderd was, verzocht en verkreeg ook, de te *Goingarijp en Broek* bevestigde nieuwe Leeraar van die Gemeente D. T. SPANNENBURG, stem en zitting in die Vergadering.— Ook verschenen in deze zelfde Vergadering, Gecommitteerden uit de vaceerende Gemeente van *St. Jansga en Delfstrahuizen*, en verzochten de Classicale goedkeuring op eene, in die Gemeente op den Wel Eerw. Heer J. C. FISCHER uitgebragte beroeping, (zie hier boven het art. *St. Jansga en Delfstrahuizen*). Na dat de Classis alles in debita forma had bevonden, verleende zij de verzochte goedkeuring onder hartelijke zegenwenschen over de Beroepers en den beroepenen Leeraar.

OVERYSSEL.

DEVENTER.

DEVENTER Walsche Kerk Vakant. Zie July 1803.

CAMPEN.

GENEMUIDEN. Zie Sept. 1805.

ZWOLLE.

HARDENBERG. Zie Sept. 1805.

AVEREEST Vakant. Zie Aug. 1805.

VOLLENHOVEN EN STEENWYK.

CUINRE. Den 29sten Sept wierdt alhier door D. M. CREMER, Pred. te *Campen*, bij vrij willigen afstand van D. B. MARTINIUS, Pred. in den *Blauwkenham*, in den heiligen dienst bevestigd onze beroepene Leeraar D. W. G. VAN DOORNE, met eene Leerrede over *Hebr.* XIII: 17. *Zijt uwen voorgangeren gehoorzaam, ende zijtse onderdanig. Want zij waken voor uwe zielen, als die rekenschap geven zullen: op dat zij dat doen mogen met vreugde, ende niet al zuchtende. Want dat en is u niet nuttig.* De Bevestigde begon zijn openbaar werk onder ons met de woorden van den Zaligmaker *Joan.* XV: 1—8. *Ik ben de ware wijnstok en mijn vader is de Landman.* —— *Hierin is mijn Vader verheerlijkt, dat gij veel vruchten draagt, en gij zult mijne discipelen zijn.*

STEENWYK Vakant. Zie Mey 1805.

BLOKZIJL. Zie Sept. 1805.

STAD en LANDE.

GRONINGEN EN 't GORECHT.

GRONINGEN den 6den Octob. 1805. Gelijk onze geachte Leeraar D. W. L. VOORDUIN, zich verpligt geoordeeld had, eene roepstem naar *Utrecht* optevolgen; zoo moest hij, middelerwijl door het afsterven zijner geliefde Echtgenoot in de ontroerendste omstandigheden gebragt zijnde, ook ons verlaten. Bij Kerkenraad en Classis dan, na eenen nuttigen en aangenamen dienst van naauwelijks twee jaaren, daar van vooraf behoorlijk ontslagen zijnde, nam hij heden van de Gemeente een treffend affcheid naar 2 *Kor.* VI: 1. *Ende wij* [*als*] *me-*

mede-arbeidende bidden [u] ook dat gij de genade Gods niet te vergeefs en moogt ontfangen hebben. Wij volgen hem met onze medelijdende harten en onze vurige wenschen. Hij worde steeds door God gesterkt op zijnen weg! Hij geniete bij zijne nieuwe Gemeente geene mindere liefde dan bij ons! Ook daar zij zijn werk en wandel ten wezenlijken zegen voor Jezus Kerk! En Sions Koning heele op zijnen tijd ook onze breuke in zijne gunste!

A P P I N G E D A M.

COLHAM Vakant Zie Maart 1805.

L O P P E R S U M.

THEZINGE. Zie Aug. 1805.

M I D D E L S T U M.

OLDENZYL Vakant. Zie April 1805.

D E M A R N E.

LEENS Vakant. Zie Junij 1805.

'T W E S T E R - K W A R T I E R.

FEERWERD Vakant. Zie Dec. 1804.

OLDAMBT EN WESTERWOLDINGERLAND.

LANGAKKERSCHANS. Zie Sept. 1805.

TERMUNTEN EN BORGSWEER Vak. Zie Meij 1805.

ZUIDBROEK EN MUNTENDAM Vak. Zie Febr. 1805.

D R E N T H E.

E M M E N.

SLEEN. Zie Sept. 1805.

M E P P E L.

HOOGEVEEN staat Vakant te worden. Zie Sept. 1805.

R O L D E.

ZUIDLAAREN. D. G RADEMAKER, jongste Pred. op 't *Hoogeveen*, heeft na 14 dagen beraad het beroep alhier aangenomen; kunnende egter de tijd van deszelfs overkomste nog niet bepaalt worden, om dat het Annus Gratiæ, ten voordeele

van de Wed. van, niet voor in Febr. van het volgende jaar eindigt.

ANLO Vakant. Zie Ang. 1805.

PEIZE Onze veeleliefde Leeraar D. P. J. KALKOEN heeft, niettegenſtaande de ſterke liefdedrang van velen uit deze zijne Gemeente, de beroeping naar *Genemuiden* aangenomen en ſtaat op Zondag den 20ſten October, juist diezelfde dag, wanneer hij voor 12 jaar 1793. te *Peize* bevestigd werd, D. V. zijn affcheids-rede te houden.

OOST-FRIESLAND

De Correſpondent is verzogt, het hiervolgende in de Boekzaal te doen plaatſen.

LARRELT den 14den October 1805. Werd ons onze geliefde Leeraar de Wel Eerw. Heer G. A. MEIJER, op den 4den April l. l. door den dood ontrukt, wij zochten al ſpoedig met het eindigen van het eerſte vierendeel Jaars, deeze breuke wederom geheel te krijgen, dan onze eerſte pogingen zijn niet gelukt. Den 25ſten Meij maakte men alhier eene Nominatie van twee Predikanten, te weeten de Wel Eerw Heeren

DD. HESSE, Hoogduitsch Pred te *Emden* en J. VOGET, Pred. te *Eilſum*, om, zonder voorafgaande Proefpredikatie daaruit eene beroeping te doen, met bepaling, dat, ingevalle de eerstverkozene bedankte, den anderen als dan de bediening ipsgelijks zoude worden aangeboden. — Uit deze Nominatie werd op den 27ſten Meij, onder directie van den Heer Conſiſtorial Raad ESSENBRUGGE, met eenparigheid van ſtemmen beroepen de Wel Eerw. Heer HESSE, Pred. te *Emden*; dan de ſterke liefdedrang der *Emder* Gemeente bewoog zijn Wel Eerw. om, na acht dagen beraad, voor onze beroeping beleefdelijk te bedanken.

Hierop werd den 6den Junij de Wel Eerw. Heer J. VOGET, Pred. te *Eilſum*, door eene Depu-

putatie der Gemeente, eene eenparige teekening van alle de Stemgerechtigden ter hand gesteld, waarin zijn Wel Eerw. de Leeraarsbediening ter dezer Plaatse gulhartig werd aangeboden; dan ook deze onze poging liep vruchteloos af, wijl zijn Wel Eerw. vriendelijkst verzocht om deze aangaande geene verdere moeite te doen, daar hij toch geheel geene redenen vond om van zijne tegenwoordige Gemeente te vertrekken.

Nu ging men den 15den Julij over tot het formeren eener nieuwe Nominatie, waartoe acht Predikanten en twee Candidaaten werden in voorslag gebragt, te weten de Wel Eerw. Heeren DD. KNOTTNERUS, Predikk. te *Burgerhoer*. BRECHTESENDE, te *Eskelum*. ENGELS, te *Engelbert*. THOLEN, te *Wiehelsum*. WIJCHGRAM, te *Laegener-Voorwerk*. AIZONIUS, te *Olderſum*. GERSEMA, te *Opleeuwert*. CORSTIUS te *Stedum*, benevens de Candidaaten SPARRINGA, te *Petkum* en TER HAAR, te *Pilſum*. Waaruit den 19den Ejusdem, bij stemming, de vier eerstgenoemden op het viertal werden gebragt, met voorafgemaakte bepaaling, dat, bijaldien iemand der Genomineerden mogte bedanken, deszelfs plaats alsdan door eenen anderen wederóm zouden worden aangevuld.

Uit dit viertal werd den 30sten Julij, in tegenwoordigheid van den Heer Inspector SLEUTEL, als daartoe van den Heer Consistoriaal-Raad ASSENBRUGGE geauthoriseerd, met eenparigheid van stemmen beroepen de Wel Eerw. Heer R. ENGELS, Pred. te *Engelbert*; dan, na drie weken bedenktijd, vond ook zijn Wel Eerw. een overwigt van redenen, om bij zijne Gemeente te blijven en voor onze beroeping bescheidenlijk te bedanken. Hierop volgde nog een schriftelijk verzoek van den Heer BRECHTESENDE, om bij eene volgende beroeping op zijnen Persoon niet te reflecteeren, waar na men den 7den Sept. tot de aanvulling van

het viertal overging, en werden uit een voorgeslagen gros, bij meerderheid van ſtemmen verkoren, de Wel Eerw. Heeren AIZONIUS, jongſte Pred. te *Oldersum* en E. PENNING, Pred. te *Weenigermoer*.

Uit welk aangevuld viertal den 1ſten Octob. onder opzicht van den meergenoemden Heer Conſiſtoriaal-Raad wederom eenpariglijk werd beroepen de Wel Eerw. Heer E. PENNING, Pred. te *Weenigermoer*, die deze beroeping na eenige dagen van beraad tot onze blijdſchap in de *vreeze* des Heeren volvaardig heeft aangenomen.

EMDEN Vakant. Zie July 1804.

VEENHUIZEN Vakant. Zie Dec. 1801.

K L E E V E.

HUISSEN Vakant. Zig Aug. 1805.

KRANENBURG. Zie Dec. 1804.

W E Z E L.

BRUNEN EN HALTEREN zijn reeds vervuld. — De eerſte plaats door D. WILDENFELD, de tweede door den Candidaat DENNINKHOF. — De berigten van Bevestiging en Intrede zijn bij de verzending na hier verloren gegaan.

DUISBURG AAN DEN RHYN.

DUISBURG Vakant. Zie Octob. 1800.

B R E M E N.

ANSGARIE KERK Vakant. Zie Juny 1804.

MARIENKERK tweede en derde Leeraarsplaats Vakant. Zie Dec. 1804.

NA-BERIGT.

AKADEMIE-NIEUWS.

L E I D E N.

De verdienſtelijke Hoogleeraar F. W. PESTEL, ſedert den jare 1763 Profeſſor Juris Publici et Pri-

Privati Ordinarius aan deze Univerſiteit, overleed alhier den 16den Octob. l. l. in den ouderdom van bijna 82 jaren. Een zagte dood, zijnde het gevolg van een langzaam verval van krachten, maakte een einde aan zijn nuttig en roemvol leven. Zijne nagedachtenis zal bij allen, die deugd en kunde waardeeren, in zegening blijven.

De Heer FRANS GODARD *Baron van Lijnden*, uit *Leeuwarden*, is alhier den 18den Octob. l. l. *more majorum*, met de gewone en in de Statuten van 's Lands Univerſiteit bepaalde plegtigheden, in de groote gehoorzaal, tot Doctor in de beide Regten bevorderd. Daags te voren had de Candidaat met bijzonderen lof in 't openbaar zijn *Specimen Juridicum inaugurale, exhibens interpretationem Jurisprudentiæ Tullianæ in topicis expoſitæ*. Op den dag der promotie deed dezelve van de onderſte catheder eene Redevoering over de woorden van MURETUS, in Orat. de laude literarum: *Civibus jura describere; quantum cuique tribuendum ſit intelligere; civium inter ſe diſſidia componere; legationes cum laude genere; præterita tenere, futura prospicere; quid in omnibus rebus factu optimum ſit, videre, et ex aliis alia colligere; verbo, in reipublicae puppi ſedentes clavum tenere vix alios viros poſſe, niſi qui tantorum munerum partes ex literarum disciplinarumque liberalium fontibus hauſerit ac didi cerit.* De Heer Promotor, zijnde de Hoogleeraar NICOLAUS SMALLENBURG, thans tevens Rector Magnificus, deed hier op eene Redevoering: *De voluptate animi ex curſu Studiorum Academico bene peracto capienda*, op het einde van welke hij zijne Excellentie den Heer SCHIMMELPENNINCK, Raadpenſionaris der Bataafſche Republiek, welke dit Akademiſche Feest met zijne tegenwoordigheid verëerde, op eene zeer gepaste wijze begroette, en voorts de promotie verrigtte,

ra

na dewelke de nieuwe Doctor, op de bovenſte catheder ſtaande, deze plegtige handeling met dankzegging, zoo aan GOD, als aan de Toehoorders beſloot; zijnde deze dag, tot genoegen van eene talrijke ſchare, waaronder, vele aanzienlyke Beminnaars der wetenſchappen, ook van elders hier toe naar *Leijden* gekomen, allergelukkigst en in de beste orde ten einde gelopèn.

I N H O U D.

J. STEENMEIJER, Leerredenen over de Geſchiedenis van 's Heilands lijden en dood. Bladz. 381
J. C. LAVATER, Pontius Pilatus, of de Bijbel in 't klein, en de mensch in 't groot, eerſte Deel. 388
M. STUART, de Brief van Jakobus in Leerredenen, derde Deel. 395
G. B. REDDINGIUS, over den Heidelbergſchen Catechismus, derde Deel. 402
LA PÉROUSE, Reizen, derde Deel, met platen en Kaarten. 410
Dichtvruchten van den Vriendenkring, onder de zinſpreuk: *Kunst door Vriendſchap volmaakter*, derde Inzameling. 414
Edelina, eene Nederlandſche Geſchiedenis. 421
Letter-Nieuws. 429
Programma van 't Genootſchap tot verdediging van den Chriſtelijken Godsdienst, voor 't Jaar 1805 in 's *Gravenhage*. 439
Walſche Synode. 445
Akademie-Nieuws. 447
School-Nieuws. 447
Bekendmaking. 450
Kerk-Nieuws. 450
Naberigt. Akademie-Nieuws. 496

MAANDELIJKSCHE UITTREKSELS OF BOEKZAAL DER GELEERDE WEREL D;

HONDERD

EN

EEN-EN-TACHTIGSTE DEEL.

Voor NOVEMBER 1805.

Te AMSTERDAM, bij

DE ERVEN D. ONDER DE LINDEN EN ZOON.

MDCCCV.

Met Privilegie.

UITTREKSELS.

De BRIEVEN van PAULUS aan de Galaten, Thesſalonicenſen *en* Titus. *Met eene Voorrede, bevattende een betoog van het thans zoo zeer beſtreeden Leerſtuk der Verzoening. Door* W. E. DE PERPONCHER. *Te* Utrecht *bij* J. van Schoonhoven, 1805. *Voor Rekening van den Autheur gedrukt*, 92 *Bladz. Voorwerk* LXXXV. *De prijs is f* 1-5-:

De kundige en werkzame Heer DE PERPONCHER, wiens uitgave van den Brief van PAULUS aan de *Romeinen* wij in den loop van dit jaar hebben aangekondigd, (*) onthaalt ons thans weder op eene uitgave van de Brieven van dien Apostel aan de *Galatiers*, *Theſſalonicenſen*, en aan TITUS; waar bij hij in de Voorrede gevoegd heeft een breeder en opzettelijk Betoog van de *Leere der Verzoening*, die, in onzen tijd, zoo zeer beſtreden wordt, op dit *Leerſtuk* toch, rust zijns inziens de leer van PAULUS, ja de geheele Leer van 't Euangelie; en het is volſtrekt noodzakelijk, tot regt verſtand zijner opvatting en verklaringen der Zendbrieven, dat men zijne gronden en begrippen, rakende dit zoo gewigtig Leerſtuk, regt kenne en bevatte.

De

(*) Zie *Boekzaal Meij* 1805. Bladz. 466.

De reden, waarom onze Schrijver de Brieven aan de *Galatiers* enz. volgen laat op die aan de *Romeinen*, is gelegen in de tijd-orde, volgens welke dezelve, naar de opgave van MICHAELIS, door PAULUS geschreven zijn. Den Brief aan de *Romeinen*, schoon geenszins de eerste van allen geschreven, heeft de Heer DE PERPONCHER vooraf gezonden, als den geschiktsten, om den geheelen Bundel der Brieven van PAULUS te openen; alzoo dezelve een volledig stelsel van Euangelische Theologie in zich bevat, en dus eenen algemeenen grondslag, tot verstand en verklaring van alle de overigen, behelst.

De behandeling der Brieven is in dit Stukje, even als die van den Brief aan de *Romeinen*. Vooraf gaat derzelver Inhoud, vervolgens heeft men de Brieven zelven, naar de vertaling van de Heer DE PERPONCHER, met deszelfs aanteekeningen en opheldernde aanmerkingen. Tot eene proeve van de uitvoering, die zich door bescheidenheid bijzonder aanprijst, strekke de bekende, maar tevens zoo bewiste plaats 1 *Thessal.* II: 1—12. alwaar PAULUS van den *mensch der zonde*, *den zone des verderfs*, wiens openbaring de laatste komst van den Heere JEZUS CHRISTUS moet voorafgaan, dus schrijft, volgens des Heeren DE PERPONCHER's vertaling, en met deszelfs aanmerkingen.

„ II. 1. Doch nu bidden wij u ook, Broeders! even bij deze toekomste van onzen Heere JEZUS CHRISTUS, en uwe gezamentlijke toebrenging
2. tot hem, dat gij u niet ligtelijk laat afleiden, in uwe gedachten, of u laat ontroeren, door Geest, (*f*) of Woord, (*g*) of Zendbrief, (*h*)

(*f*) Tew. door voorgewende ingevingen des Geestes, Profetie, of Openbaring, iets anders ten dezen voorgevende, dan 't geen PAULUS hun uitdruklijk had geleerd; daar hy, door den Heiligen Geest, die hem bestierde, wist, dat er gene

3. (*h*) als van ons geſchreven, (beweerende) dat de dag van CHRISTUS thans reeds nabij zijn zou, en dat gij u, door niemand, op welk eene wijze ook, ter aanneming daar van, laat misleiden; overmits die dag niet zal komen, voor dat de afval gekomen zij (*i*) en geopenbaard zij

gene echte ingeving, Profetie of Openbaring zijn kon, afwijkende, van 't geen hij, rakende de toekomſte van CHRISTUS, geleerd had. verg. *Gal.* I: 8.

(*g*) Door redencringen, uitrekeningen, of andere ſoortgelijke bewijzen, toen gebruikt, om dit gevoelen waarſchijnelijk te maken. Zie MICH. en HAMELSV. t. d. p.

(*h*) Daar men meent, dat er toen wel eens verdichte brieven van PAULUS, ter ſtaving van dit gevoelen, werden bygebragt.

(*i*) Hoe zeer PAULUS, 1 *Theſſ.* V: 1. reeds, van de onzekerheid des tijdſtips der komſte van CHRISTUS, ten oordeele, geſproken had, was de dwaling van deszelfs groote nabijheid, zoo 't ſchijnt, ook nog na dien eerſten Brief, (in denwelken eigenlyk niets rakende den tijd dier komſte was bepaald, maar een ieder vermaand, zoo te wandelen, dat die dag hem in allen gevalle niet verraſen mogt; zie 1 *Theſſ.* V: 4.) geenszins opgehouden, maar had misſchien by verkeerde uitleg van dit laatſte, veel eer nog meer veld gewonnen. Waarom dan PAULUS, ter volkomene weerlegging daar van, nu hier aanvoert iets, het welk hem reeds te voren (zie vs. 5.) was kenbaar gemaakt, van eene gebeurtenis, welke dien grooten dag nog moest voorafgaan, en dus deszelfs groote nabijheid onmogelijk maakte. Hoe zeer er, ook bij deze gelegenheid wederom, geene de minſte bepaling van tijd wordt geſteld, noch zelfs eenig zeker kenteeken, ter bepaling daar van voor 't vervolg, opgegeven; maar dienaangaande met voordagt zoo duiſter geſproken, dat men er alleen, voor dien tijd, op deze wijze uit redeneren kon; „ eer die dag komc, moeten er nu nog verſcheidene dingen voorvallen; de perſoonen, of zaak, welke de verſchijning van den mensch der zonde nu nog tegenhoudt, moet eerst uit den weg worden geruimd; dan moet de mensch der zonde zelf optreden; zich verheffen als eenen God; zijne misleidingen uitoefenen; derhalven kan deze dag nog zoo naby niet zyn als men voorgeeft," en dit was, voor de behoefte van dit oogenblik, genoeg. Verg: voorts, 1 *Theſſ.* IV: 13. (*q*) — Wie onder-

zij de mensch der zonde, (*k*) de zoon des verderfs, (*l*) die zich aankant tegen, en zich verheft boven alles wat God of Godheid genaamd wordt zoodat hij zich, in Gods Tempel, als een God zal zetelen, ja voorgeven, dat hij zelf God is."

5. En nu herinnert gij u immers wel, dat ik
6. u dit alles reeds gezegd heb, toen ik nog bij
u was? Ook weet gij, wat hem nu nog weer-
houdt, opdat hij zich niet openbare, dan op
7. zijnen eigenen tijd. (*m*) Want de geheimzoe-
leg der ongeregtigheid is reeds, in werking,
maar, dat 't geen dezelve tot nog toe weer-
8. houdt, moet eerst uit den weg geruimd wor-
den; (*n*) en dan zal zich openbaren die ong-

tusschen deze mensch der zonde zijn moge, willen wij liefst niet bepalen, daar de opgegevene kenmerken zeer weinigen en zeer algemeen uitgedrukt zijn; juist waarschijnelijk, om ook voor 't vervolg niet te veel licht, ter bepaling des bedoelden tijdstips van 's Heeren toekomste, te geven. Men kan dit stuk, voor en tegen, behandeld zien, bij HAMELSV. in zijne Aant. op dit Hoofdst. p. 332. en bij MICH. op vs. 3—12. p. 39 enz.

(*k*) D. i. der afwijking.

(*l*) In 't Gr. απωλειας, afstammende van den zelfden wortel als de woorden in de aant. *d*) op Cap. I. vs. 9. vermeld.

(*m*) Wanneer namelijk de omstandigheden des tijds zijne onderneming begunstigen zouden; daar er te dier tijd nog omstandigheden, zaken, of personen waren, welken zijne onderneming tegenhielden; doch die ons, bij gebrek van genoegzaam berigt, met geene zekerheid bekend zijn; daar PAULUS zelf niet verkoos, zich, dien aangaande, in eenen brief, duidelijker te uiten; hoe zeer, uit het geheele beloop zijner gezegden, blijke, dat hij er, met de Thessalonicensen, gedurende zijn verblijf onder hen, in vertrouwen uitvoeriger over gesproken had. Gelijk er meermaals, en vooral in tijden van vervolging. vele dingen zijn, waar over men vrijer spreken, dan schrijven kan.

(*n*) Men vergelijke ook op dit en de volgende verzen MICH. en HAMELSV. tegen elkanderen.

geregtige, dien de Heere eens dooden zal, door den Geest zijnes monds, ja geheel te niete doen, bij zijne verschijning, in zijne toekomst!
9. Daar de opkomst van dien mensch integendeel
zijn zal, naar de werking des Satans, in alder-
10. lei krachten, teekenen en wonderen der leugen, (o) ja in alle de listen der ongeregtigheid, ter verleiding der genen, die daarom verloren gaan, (p) dat zij niet die liefde tot de waarheid betoond hebben, die ter hunner eigene
11. zaligheid geleidde. Waarom God dan ook aan de dwaling toelaten zal, zoo veel kracht van te nemen, dat zij aan de leugen geloof geven
12. zullen; opdat alle die genen, die de waarheid niet hebben willen gelooven, maar hun welbehagen, in de ongeregtigheid, gesteld hebben, eens komen onder het oordeel." (q)

Het

(o) Deze ongeregtige zou dus zijne leer, door velerlei valsche en voorgewende wonderwerken, bekrachtigen, om, daar door zijne gewaande Godheid te bewijzen.

(p) Wijl zij de waarheid niet lief hebben, maar hun heil, buiten dezelve, zoeken wilden, zou God ze ook, aan de eigene neigingen van hun hart, aan de misleiding van hun verkeerd vernuft, en aan de bedriegerijen des ongeregtigen overlaten, opdat, bij de uitkomst, overtuigelijk blijken moge, hoe verderfelijk het zij, deze verkeerde gidsen te volgen.

(q) Wijl zij zich niet anders, dan door oordeel en straf, wilden laten gezeggen. PAULUS had te voren, Cap. I. vs. 5, 6. (a) den Thessalonicensen gezegd, dat God, naar zijne regtvaardigheid, hun, die de waarheid opregtelijk aangenomen en bemind hadden, ook daarop, ter genadige belooning, de gave der volharding had geschonken, opdat zij, bij de toekomste van CHRISTUS, de zaligheid mogten kunnen beërven; nu zegt hij hun, in den zelfden zin, dat God die genen, die niet de waarheid, maar de ongeregtigheid beminden, ter straffe, aan hunnen eigenen zin, en aan de verleidingen der genen, die even verkeerd gezind waren, overlaten zou, opdat zij er eens de bittere vruchten van mogten smaken, en daardoor beter geleerd worden.

Het betoog van het Leerſtuk der *Verzoening*, in de *Voorrede* begrepen, verdient ernſtig nagedacht te worden, als zijnde het zelve, met veel ernſt en gemoedelijkheid, gelijdelijk en duidelijk behandeld. Ons beſtek te bepaald zijnde, om er wijdloopiger van te ſpreken, vergenoegen wij ons de aanmerking mede te deelen, hoe dit Leerſtuk tot Heiligmaking en deugd opleidt, waarmede de Schrijver dit Betoog ſluit:

„ Maar nog meer dan tot het verſtand, ſpreekt de ware Godsleer tot het hart, wijl, gelijk wij reeds zeiden, Zedelijke verbetering haar groot doelwit is. En hoe ſterk ſpreekt de Leere, de Verborgenheid der Verzoening, in onzen zin, opgevat, niet tot het hart? Wat toch gevoelt niet een hart, niet het edelſt, met het zedelijk ſchoon ingenomen, een hart, voor de hoogſte, voor de Zedelijke volmaaktheid vatbaar, op 't gezigt der zelf-opoffering van Gods Zoon, die zich, voor ellendig gewordene ſtervelingen, wegſchenkt, op 't gezigt der Barmhartige Liefde van den Vader, die deze zelf-opoffering van zijnen eenigstgeborenen toeſtemt, om, door derzelver uitwerking, zoo vele ellendigen te redden, uit den afgrond des verderfs, en hen op te voeren, tot de eeuwige gelukzaligheid! O hier is 't, dat de zuiverſte, de onuitputbaarſte bronnen van zedelijk ſchoon geopend ſtaan! Hier is 't dat deszelfs beminnelijkſte ſtralengloed ſchittert! Hier is het, dat men, op dit verhevenst toonbeeld der Opperſte Volmaaktheid, ſtarende, zich, door deszelfs reinigenden, verheffenden, veredelenden invloed, tot deszelfs evenbeeld, vervormen voelt!"

„ Laten wij ons dan dezen vasten grond onzes vertrouwens voor de eeuwigheid, door eenige ſpitsvinnige bedenkingen en redeneringen, niet ontſtrijden! laten wij dit troostrijk, dit edel, dit grootsch leerſtuk niet wegredeneren, uit onzen

ſchoo-

ſchoonen Godsdienst, daar het, ten onderſcheidend kenmerk, aan verſtrekt, ja dien het, boven alle andere Gods-leeren, verheft, door den voordragt der Godheid, als zelve het grootst voorbeeld gevende van zelf-opoffering, voor anderer heil; daar de Opperſte Liefde den eigenlijken aard haares Wezens nooit beter, dan door die Wonderwerk, aan den dag leggen kon! Alles toch wat wij edelst en volmaaktst in de liefde kennen offert zich zelven, voor anderen, op; de ware Minnaar voor zijne Beminde, de Moeder voor haar Kroost, de Held des Vaderlands voor zijn Volk, — de Godheid voor hare Schepſelen!"—

„ Al bleven er dus ook nog onopgeloste bedenkingen over, in deze zaak, waar in God en zijn woord toch alleen beſliſſen kunnen, ook dan zouden wij, dezen aangaande, onze gedagten nog moeten gevangen geven, onder de gehoorzaamheid van CHRISTUS. En hoe ligt moet het ons vallen, ons gevangen te geven, onder een zoo weldadig, veredelend en niets dan heil aanbrengend juk, het welk ons, door eene zoo liefderijke hand, alleen wordt opgelegd, om ons de volle uitgeſtrektheid te doen kennen van de liefde Gods, die, in de nimmer eindigende eeuwigheid, de bron onzer hoogſte Zaligheid zijn moet en worden wil!"

Het VRUCHTELOOS NABEKLAG, of Leerrede over Spreuken V: 12—14 *door* A. BRINK, *Predikant te* Leeuwarden. *Te* Leeuwarden *bij* P. Wiarda, 1805. 32 *Bladz gr. Octavo. De prijs is f* —6-:

Wij hebben deze Leerrede, zoo ten aanzien van de zaken en het onderwerp, daar in behandeld, als ten aanzien van de wijze der behandeling, goede ſchikking, deftigen en voor den predikſtoel geſchikten ſtijl, en eene vrij zuivere taal, zoodanig gevonden, dat zij niet alleen door de Chriſtenen in het gemeen, met vrucht en ſtichting, neen maar ook door de Ambtsbroeders van den Eerw. BRINK, met voordeel, kan en verdient gelezen te worden.

Nadat de Redenaar zijnen Tekst *Spreuk.* V: 12—14. zakelijk en beknopt had opgehelderd, in welken de wijste van Israëls Vorſten iemand teekent, die bij het inzien van zijne gruwelijke wanbedrijven, de hevigſte benauwdheid ondervindt, en tot de uiterſte wanhoop gebragt wordt; welk afmalen van het rampzalig einde van eenen onkuiſchen, (trouwens van deze zonde handelt hier de Spreukſchrijver eigenlijk in het verband,) zeer geſchikt was, om zijnen Leerling van dit kwaad af te ſchrikken, en hem voor zijnen ondergang te bewaren; gaat de Heer BRINK, met de aanmerking, dat het gene SALOMO hier in de bijzondere betrekking tot de zonde van onkuischheid ſchrijft, ook op andere ondeugden, waar aan de mensch zich overgeeft, kan toegepast worden, over tot de wijdloopiger behandeling van de volgende hoofddeelen van zijne Leerrede.

» In

„ In de nadere behandeling hier van zullen wij op dien voet te werk gaan, dat

„ I. Wij de treurige geſteldheid van hem, die zulk een knagend naberouw ondervindt, openleggen."

„ II. Nader bepalen, hoe hier van *te laat* of *vruchteloos berouw* geſproken wordt."

„ III. De oorzaken van zulk een onbezonnen gedrag onderzoeken."

„ IV. Het nut overwegen, dat wij elk voor ons zelven uit deze beſchouwing trekken kunnen."

Ten aanzien van het eerſte toont hij, in drie onderdeelen aan: 1. Hoe gelukkig zoodanig mensch had kunnen zijn. 2. Hoe ongelukkig hij nu is. En 3. Hoe hij in zulken ongelukkigen toeſtand gekomen is.

II. Hier wordt geſproken van een te laat of vruchteloos nabeklag; en dus niet van dat waar berouw, het welk door eene oprechte bekeering achtervolgd wordt. De Leeraar, hoe zeer huiverende, om zijnen Hoorderen den toeſtand van zulken rampzaligen af te malen, die onder het gevoel van de treurige gevolgen zijner zonden, met een gepijnigd geweten deze aarde verlaat, teekent denzelven nogtans ernſtig en gemoedelijk, met deze woorden *Bladz.* 15.

„ Tot hier toe door de bedwelmende kracht dezer wereld verdoofd, en als in eenen diepen ſlaap gebragt, begint hij op eens te ontwaken. Aan de weelde zich geheel toegewijd hebbende, geraakt zijn leven aan het kwijnen. Zijn wel eer bloozend aangezicht is nu als met eene doodſchaduw overdekt. Zijne krachten zijn uitgemergeld, zijn voeten wankelen. Hij krijgt een walg aan de dingen, welke hem omringen, daar hij voor de genoegens van dit leven onvatbaar is, en ſoms door ijſelijke pijnen gefolterd wordt. Zulk een ellendigen toeſtand vervoert hem tot de diepſte moedeloosheid, en

en brengt hem in die beklagenswaardige omſtandigheid, waarin wij u hem zoo even hebben voorgeſteld. Dit bemerkt hij eerst op het einde, gelijk SALOMO hem hier doet voorkomen. Hoe zeer hij ook te voren de ſtraffe zijner ongeregtigheid moest boeten, wist hij zich boven dit alles te verheffen. Hij liet zich van zijne ſchandelijke begeerlijkheid niet aftrekken, en naauwelijks werden zijne krachten eenigzins herſteld, of hij gaf zich op nieuws aan de zonde over. Dit werd *hem niet* zelden eene ſtof tot roem, daar hij anden *in zijne* oogen de grootſte laaghartige zijn zoude. Dan nu vermeerderen de onheilen, en alles kondigt hem een rampzalig uiteinde aan. Nu wordt de grootſchijnende held op eens ontwapend, en het kwaad geſmoord geweten verſtrekt hem tot eene gevoelige geeſelroede. In zijne hevige benaauwdheid vlieden zijne vrienden van hem, daar hun bij zijn hem tot de ondragelijkſte laſt zoude verſtrekken. Vol hevigen angſt ziet hij op de afgeloopene levensbaan neder, vervloekt den dag zijner geboorte, daar nooit aanwezig geweest te zijn, voor hem de grootſte weldaad zijn zoude. Met eene ontroerde en ruſteloozе ziel, hoort men hem bij herhaling deze woorden voortbrengen: *Hoe heb ik de tucht gehaat! en mijn hart de beſtraffing verſmaad! En ik heb niet gehoord naar de ſtem mijner onderwijzers, noch mijn oor geneigd tot mijne leeraars. Ik ben bijna in alle kwaad geweest in het midden der gemeente, en der vergadering;* en met deze woorden in den mond treedt hij eene rampzalige eeuwigheid in."

Eindelijk geeft zijn Eerw. de oorzaken op van zulk een diep verval, het verwaarloozen der tucht, door *zinnelijkheid*, door verkeerde denkbeelden omtrent den aard der deugd, door hooggevoeligheid omtrent zich zelven en het vormen van verkeerde gedachten omtrent anderen.

Ein-

Eindelijk bepaalt zich de Leeraar, ten flotte, nader tot zijne toehoorders, in eene krachtige Toepassing, in welke uitmuntende opwekkingen en vermaningen, teregtwijzingen en vertroostingen, en bemoedigende aansporingen voorkomen. Dus onder anderen wijst hij den zondaar, die zijn dierf verderf met berouw inziet, eer het te laat zijn zal, op JEZUS den Zaligmaker *Bladz.* 27.

„ Ach mij ongelukkige! denkt misschien iemand bij zich zelven, ik verkeer in zulk eenen treurigen toestand, en welk een akelig lot staat mij dan te wachten! Dan bedenk veel, dat gij nog in geenen hoopelozen staat verkeert, en dat u de weg om gelukkig te zijn nog niet is afgesneden. Erken uw voorregt, dat gij een Christen zijt, en een Euangelie belijdt, waar in vergeving wordt toegezegd aan den grootsten Zondaar, waar in God zijne heiligende genade belooft, waar door het hart gereinigd wordt. Het inzien in uwe verkeerdheid moet den eersten grondslag leggen ter uwer behoudenis. Zonder dit zult gij u nimmer naar eenen Verlosser wenden, om door Hem behouden te worden. Houd nogtans wel onder het oog van dat gevoel, 't welk gij heden in u ontwaar wordt, niet te onderdrukken: daar door zoudt gij ligt tot vorige dwaasheid wederkeeren, en hier door uwen toestand merkelijk verergeren. Hier moet een treuren zonder wanhopen plaats hebben, en deze droefheid werkt eene onberouwelijke bekeering tot zaligheid. In JEZUS opregt te gelooven, zal u met waren ootmoed vervullen, en den innigsten afkeer tegen alle zonden in u verwekken. In JEZUS te gelooven zal eene vurige liefde voor den Verlosser in u ontsteken, en u tot ware heiligheid aansporen. In eigene kracht dit te willen verrigten, zoude wel dra allen moed doen verliezen; dan hier is de belofte van JEZUS zelven, dat God zijnen Geest wil schenken aan allen die denzelven van Hem

Hem begeeren. Vergeet nimmer, dat wakker bidden door den besten Leeraar zijn bij elkander gevoegd, en zijt verzekerd, dat het gestadig volbrengen van dezen pligt nooit vruchteloos zijn zal.

En na eene aangename schilderij opgehangen te hebben, van zulken, die aan de tucht gehoor geven, sluit hij eindelijk *Blad* 31 en 32 met deze vertroostingen:

„Vele dingen, hoe begeerlijk zij ons anders toeschijnen, verliezen niet weinig van hare aangenaamheid, wanneer zij op den duur genoten worden, maar zoo is het met de ware Godvrucht niet gelegen. Hoe meer iemand hier van beöefent, des te meer neemt zijn waar genoegen toe. Dit kunt gij vooral bevestigen, die grijs geworden zijt op den weg der Godzaligheid. Zijn het niet de waarheden van den Godsdienst, welke u opbeuren en vreugd verschaffen in den anders zoo dikwerf vervelenden ouderdom? Hoe gemakkelijk valt het nu, om met de leer van JEZUS, waar mede gij als doortrokken zijt, ter uwer vertroosting *werkzaam* te zijn! Schaamte, van naar den tijd, welken gij geleefd hebt, te weinig gevorderd te zijn, zal er altijd overblijven; maar met dit al zal de bewustheid dat gij u wel eer aan den Godsdienst hebt toegewijd, altijd eene blijde herinnering zijn. Geeft de herdenking van vele misstappen bewaard te zijn, en uit liefde tot JEZUS u op de betrachting zijner beveleu te hebben toegelegd, niet een nieuw leven aan uwen geest? Tracht, naar de vermogens, welke gij nog bezit, meer tot verheerlijking van GOD en JEZUS uwen Verlosser werkzaam te zijn. Gij zijt wel in dit tijdstip minder geschikt om aan te leeren, maar niet om minder nuttig te zijn. In ondervinding grijs geworden, kunt gij best getuigen van de zaligheid, welke in den dienst van God ligt opgesloten. Door uw voorbeeld kunt gij *de* wereld overtuigen, dat de Godzaligheid tot alle din-

dingen nut is, en ook de belofte heeft van het tegenwoordig leven. Door uw voorbeeld kunt gij twijfelmoedigen opbeuren door die verzekering, dat God liefde is, en zijne genade aan Zondaren wil verheerlijken. Door uw voorbeeld kunt gij best toonen, hoe het geloof in CHRISTUS de verschrikkingen des doods overwint. Door zoo uwe nog overige dagen ten einde te brengen zult gij JEZUS in leven en sterven verheerlijken en uw einde zal vrede zijn. Amen."

Deze uitmuntende proeve wekt ons verlangen op naar meer soortgelijke weluitgewerkte, nuttige en stichtelijke Leerredenen, om welke wij den Eerw. BRINK ten krachtigsten verzoeken.

Het STILSTAAN der ZONNE ten tijde van JOSUA, opgehelderd uit het beloop der Geschiedenisse, door JOHANNES VAN EIJK, *voorheen Predikant te* Muiden. *Te* Amsterdam *bij* L. van Hulst, 1805. 41 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f* —8-:

De plaats *Joz.* X: 12—14. is, in der daad, eene zeer moeijelijke plaats, en de zwarigheden zijn menigvuldig, welke bij den Lezer van dezelve oprijzen, wanneer men *het stilstaan der zonne* op het gebed van JOZUA, in eenen eigenlijken en letterlijken zin, opvat. Meer dan één der latere Uitleggers heeft echter reeds opgemerkt, dat het gene op dezen merkwaardigen dag gebeurd is, hier in een Dichterlijk kleed wordt voorgedragen, gelijk ook uit de aanhaling van *het Boek der oorlogen des Heeren* vrij klaar schijnt te blijken; waaruit dan volgt, dat er aan geen eigenlijk en letterlijk stil-

ſtilſtaan van zon of maan te denken is. Met deze Uitleggers vereenigt zich de Heer VAN EIJK, in dit Stukje, het welk, ſchoon als een XVde Overdenking kunnende gevoegd worden, bij zijne vorige uitgegevenen onder den tijtel: *Ledige uren beſteed tot nuttige Overdenkingen*, om redenen, afzonderlijk gedrukt is. Alleen beproeft de Heer VAN EIJK eene bijzondere wijze van verklaring der woorden van het verhaal, door welke de bovengemelde zwarigheden, met welke de beſtrijders der Openbaring zoo veel ophefs maken, van zelve zouden vervallen.

Vooraf legt hij eenige aanmerkingen ten grondſlag, te weten 1. *Dat wij met reden mogen twijfelen, of de woorden, die wij hier vinden, wel de eigen woorden zijn, die* JOZUA *geſproken heeft.* 2. *Altans, het zij dat* JOZUA *zelve zijne begeerte met deze woorden heeft uitgedrukt, of dat een ander hem dus doet ſpreken, wij zullen moeten toeſtemmen, dat ze nooit volkomen letterlijk kunnen worden opgevat, maar dat er iets van den verhevenen ſtijl der Oosterlingen in gevonden wordt.* 3. *Dat in het beloop van het verhaal verſchillende woorden gebezigd worden, om de bedoelde zaak uit te drukken.* 4. *Ondertusſchen kunnen wij uit de beteekenis van geen van beide de woorden, waar door de bedoelde zaak wordt uitgedrukt, iet met zekerheid beſluiten.* 5. *Schoon het woord* boe, *van de zon gebruikt, altijd ondergaan beteekent, het wordt nogtans niet altijd in den eigenlijken zin gebezigd, voor het dagelijksch ondergaan der zon.* De 6de Aanmerking heeft betrekking *op de gelegenheid, by welke* JOZUA *dit gebed deed:* Te weten, bij gelegenheid van eenen veldſlag tegen de *Ameriten*, in welken deze door hem op de vlugt gebragt zijnde, door een geducht onweder overvallen werden, terwijl JOZUA met de Israëliten nog door de heldere zon be-

beſchenen werden, zoodat JOZUA's wensch was, dat de hui niet verder ook tot hem komen, maar over hem en zijn volk de zon helder mogt blijven ſchijnen, ten welken einde de Schrijver verder aanmerkt, dat het woord, door *ſtilſtaan* verduitscht, hier zijne meergewone beteekenis moet behouden van *zwijgen*, *zich ſtil houden*, en het andere door *blijvenſtaan* uitgedrukt, den zin heeft van *in den zelfden ſtand te blijven*; zoodat het gebed van JOZUA alleen den wensch behelsde, dat hij van het onweder bevrijd mogt blijven, het welk zijne vijanden trof, volgens deze onſchrijving, welke *Bladz.* 24 daar van gegeven wordt:

„ *Gij zonne, die mij thans van den kant van Gibeon zoo lieflijk beſchijnt, daar eene akelige duiſternisſe het leger mijner vijanden overdekt, zwijg, houd u ſtille! zie niet op mij, gelijk gij op mijne vijanden doet, met een gefronst gelaat neder; laat uwe heldere woning, in welke gij tot hier toe geplaatst zijt, niet ontroerd, en uwe vriendelijke ſtralen achter geene donkere wolken verborgen worden, maar blijf gij o Zon in den zelfden ſtand! Laat, naar welken kant zich mijn leger, bij het vervolgen mijner vijanden bewegen mag, of in welken hemelſtreek gij volgens uwen loop u bevindt, hun de duiſternisſe, maar mij en mijn leger uw licht omringen! Ga o Nefelijke zonne niet voor mij, gelijk voor hun, op den middag onder! verberg niet voor ons, gelijk voor hun, uwe verlichtende ſtralen achter opeengepakte donkere wolken, maar blijf mij en mijn leger, zoo lange het dag is, beſchijnen! En wanneer de avond valt, en gij u achter de wester kimmen verbergt, blijf gij, o maan! als dan naar den kant van Ajalon ook in denzelfden ſtand! beſchijn gij als dan ons ook uit denzelven helderen hemel, in welken ik thans de zonne aanſchouwe!*"

„ Hoe volkomen beantwoort JOZUA's Gebed, dus opgevat, aan de gelegenheid, bij welke hij het uitſprak — hoe juist ſtrookt deze opvatting met de inlichting, die ons zijn Geſchiedſchrijver aan de hand geeft. — Hoe duidelijk ligt ook in het zelve dat gene opgeſloten, dat alleen, volgens het beloop der geſchiedenisſe, door JOZUA kon gewenscht en begeerd worden. — Immers vatten wij zijn Gebed dus op, dan is het even, als of hij met andere woorden gebeden had." —

„ HEERE! *Gij die met eenen enkelen wenk alles gebiedt! Laat het onweêr, dat mijne vijanden treft, voor mij en mijn leger afgewend blijven, gebied de wolken, dat ze niet hooger klimmen, maar met het vluchtende leger der Amoriten weder westwaards afzakken, en laat een heldere hemel, uit welken de zon van den kant van Gibeon met onbenevelde ſtralen ſchijnt, ons beſtendig overdekken, en onze ondernemingen blijven begunſtigen!*"

De verhooring van dit gebed wordt door *den* gewijden Schrijver vervolgens opgegeven met woorden, welke de Heer VAN EIJK *Bladz.* 27. met eene kleine verandering in de vertaling, dus opgeeft:

„ *En de Zonne* zweeg, *of* hield zich ſtille, *en de Mane* bleef in denzelfden ſtand, *tot dat zich het volk aan zijne vijanden gewroken hadde: is dit niet geſchreven in het boek der oprechten? de Zonne nu* bleef in den zelfden ſtand *in het midden des hemels, en haaſte niet onder te gaan omtrent eenen volkomenen dag.*"

Eindelijk beſluit de Schrijver dit Stukje met het oplosſen van eenige Bedenkingen, welke tegen zijne opvatting mogten worden ingebragt.

Het goed oogmerk van den Heer VAN EIJK en de oordeelkundige behandeling van het onderwerp verdient allen lof, al ware het ook, dat men met zijne opvatting niet in allen deele mogte overeenſtemmen.

Proeve

PROEVE over den Geest en Invloed der KERKELIJKE HERVORMING van LUTHER. Verhandeling, welke den prijs heeft weggedragen door het Nationaal Inſtituut van Frankrijk op de beantwoording der volgende Vraag: Hoedanig en invloed had de Hervorming van LUTHER op den Staatkundigen toeſtand der onderſcheidene Staten van Europa, en op den voortgang der Verlichting? *door* CHARLES VILLERS. *Vermeerderd met eene Korte Schets der Kerkelijke Geſchiedenis. Te* Haarlem *bij* Fr. Bohn, 1805. 446 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f* 3-5-:

In het jaar 1802, den 5 April, werd in de openbare Zitting van het *Nationaal Inſtituut* van *Frankrijk*, door de klaſſe van Zede- en Staat-kunde de volgende geſchiedkundige Vraag voorgeſteld, om te beantwoorden voor den 5 *April* 1803:

„ *Hoedanigen invloed had de Hervorming van* LUTHER *op den Staatkundigen toeſtand der onderſcheidene Staten van Europa, en op den voortgang der Verlichting?*"

De beantwoording dezer vraag door den Heer CHARLES VILLERS werd, ingevolge de nieuwe inrigting van het *Nationaal Inſtituut*, die in het begin des jaars 1803 plaats had, waarbij de klaſſe van Zede- en Staatkunde vervallen was, beoordeeld door de Klaſſe van Hiſtorie en oude Letterkun-

de, en den eereprijs boven alle andere waardig gekeurd; en het is deze bekroonde Verhandeling, welke ons in het Nederduitsch vertaald in dit Boek wordt aangeboden.

Te regt zegt de kundige Vertaler, de Heer REWIJK, „ Zoo wel het voorstellen dezer vraag, als het bekroonen der Verhandeling van den Heer VILLERS, is, in de geschiedenis dezer dagen, eene zeer opmerkelijke gebeurtenis." De zaak van het *Protestantendom*, en der *Hervorming* van de Kerk door LUTHER en andere groote Mannen, behaalt in hetzelve, door de kracht der waarheid, eene zoo gewigtige zegepraal, dat het ons niet behoeft te verwonderen, dat ijverige Roomschgezinde Schrijvers zich niet hebben kunnen onthouden, van deze Verhandeling, op de bitterste wijze, door te strijken, waarvan de Voorrede van den Vertaler en die van den Schrijver beiden voorbeelden opleveren.

Zoodanig een Werk, zoo wel uitgevoerd, behoeft onze aanprijzing niet. Elke vriend van waarheid en verlichting zal het met genoegen en voordeel lezen, en zich verblijden, dat, te midden van zoo vele verwarringen, welke eene nieuwe verduistering dreigen, een Werk verschijnt, het welk aan den beminnaar van den verlichten Godsdienst der Christenen zoo vele middelen aan de hand geeft, om het *Ongeloof* en *Bijgeloof* beide te beschamen. Hoe zeer er dan ook aanmerkingen bij hem mogten oprijzen, omtrent deze en gene bijzonderheden. De vriend der waarheid beproeft alle dingen, en behoudt het goede.

De behandeling van het Werk is dusdanig ingerigt, dat in het *Eerste Deel* eenige algemeene Aanmerkingen worden voorafgezonden *over den aard der voorgestelde vraag; over den aard en het wezen der Hervormingen in het algemeen; over*

de

de Hervorming van LUTHER *in het bijzonder*, waar bij in aanmerking genomen worden *de gebeurtenisſen, die dezelve zijn voorafgegaan; en de oorzaken, die haar hebben te weeg gebragt*; benevens *eene ſchets van den Staatkundigen, Godsdienſtigen, en Letterkundigen toeſtand van Europa, in het begin der XVI. eeuw. Overweging van het gene er zou gebeurd zijn, zoo de Hervorming niet ware tusſchen beide gekomen.*

Het tweede Deel nader tot de beantwoording der vraag overgaande, vertoont in het *Eerſte Hoofdſtuk den Invloed der Hervorming met betrekking tot de Staatkundige geſteldheid, en in het Tweede Hoofdſtuk den invloed der Hervorming op de verlichting van Europa.*

Daar elk dezer Hoofdſtukken eindigt met eene *Hoofdzakelijke Herziening* van het gene in dezelve verhandeld wordt, willen wij die hier plaatſen, en eerst wel ten aanzien der Hervorming, met betrekking tot het Staatkundige *Blad*z. 216.

„ *Europa*, ſedert verſcheidene eeuwen, gedompeld in eene ongevoeligheid en verdooving, die alleen werd afgebroken door den oorlog, of liever door invallen en ſtroperijen, welke voor het menschdom van geen wezenlijk belang waren, ontving op eenmaal nieuw leven en nieuwe werkzaamheid. Een algemeen en gewigtig belang bragt de volken in beweging, derzelver krachten ontwikkelden zich, terwijl zij vatbaar werden voor nieuwe ſtaatkundige begrippen. De omwentelingen, die voorheen hadden plaats gehad, bragten alleen de armen der menſchen in beweging; doch deze deed ook hunne ziel geheel ontwaken. De volken, die tot hiertoe alleen werden aangemerkt als kudden, welke lijdelijk onderworpen waren aan de grilligheden harer opperhoofden, begonnen zelf

werkzaam te worden, hunne waarde te gevoelen en te begrijpen dat men hen noodig had. *Zij*, die de hervorming aannamen, maakten, ter verkrijging der vrijheid, eene gemeene zaak met hunne opperhoofden, en daaruit werd eene naauwere vereeniging, eene gemeenschap in belang en werkzaamheid, tusschen den Vorst en zijne onderdanen geboren. Zoo wel de een als anderen werden *voor* altoos bevrijd van de buitensporige en kostbare magt der Geestelijkheid, gelijk ook van *de worsteling* om het oppergezag tusschen de *Pausen en* Keizers, die voor geheel *Europa* zoo lastig *was* en reeds zoo lang geduurd had. De maatschappelijke orde werd geregeld en tot grootere volkomenheid gebragt. De Oostenrijksche magt werd binnen juist aangewezene grenzen bepaald; die van *Frankrijk* verhief zich en bood de andere het hoofd; men begon de noodzakelijkheid van duurzame verbindtenissen te gevoelen; de staatkundige maatschappijen van *Europa* begonnen een aaneengeschakeld stelsel van evenwigt, een regelmatig geheel te vormen, waarvan men te voren zelfs geen denkbeeld had. Mogendheden, zoo als *Zweden* en de *Turken*, die, tot hiertoe, naauwelijks van eenig belang voor de anderen waren, verkregen in dit stelsel zekeren rang en aanzien. Sommige, zoo als *Holland*, kwamen in het midden aller dier schokken uit het niet te voorschijn, en verkregen, reeds van hunne geboorte af, eene beslissende aangelegenheid. De eerste grondslagen der Pruisische monarchie en der Amerikasche Republiek werden gelegd. Er vormde zich in de Staatkunde eenen algemeenen geest, die geheel *Europa* omvatte. De kunst van onderhandelen werd volkomener, ongeveinsder en zekerder; de loop der zaken eenvoudiger en duidelijker. In dezen staat van vereeniging en onderlinge aanraking werden de staatkundige

dige beroerten, de oorlogen meer algemeen, maar ook ſpoediger geëindigd, terwijl derzelver rampen verzacht werden door een meer menſchelijk regt der volken."

„ Zoo *Frankrijk* de hervorming had aangenomen, zou het ongeveinsder voor de zaak van het *Protestantismus* geſtreden hebben, en de worsteling ware welligt van korter duur geweest, maar daar zulks zoo niet was, volgde hieruit welligt een even groot voordeel voor het menschdom: men gewende zich, namelijk, allengs aan de verdraagzaamheid en de broederſchap der verſchillende gezindten onder elkanderen; vooral toen men eenen alles vermogenden Staatsdienaar, met het Romeinſche purper bekleed, toen men den Kardinaal RICHELIEU eene gemeene zaak zag maken en eene nauwe verbindtenis aangaan met het Protestantſche *Zweden* en met het bondgenootſchap der ketterſche Vorsten van *Duitschland*."

„ De kerk hield, in een gedeelte van *Europa*, op, een ſtaat in den ſtaat uittemaken; waaruit gemakkelijk te voorzien was, dat deze verandering eenmaal overal zou plaats grijpen en dat derzelver opperhoofd tot een enkel geeſtelijk gezag zou bepaald worden. De Catholijke geeſtelijkheid, eindelijk, regelde haar gedrag naar het voorbeeld der Protestanten en won in goede zeden, kunde en nuttigheid het gene zij in magt en rijkdom verloren had."

„ Bijna alle ſtaten van *Europa* vermeerderden intusſchen hunne magt en inwendig vermogen. De Protestantſche, wijl zij zich met de geheele maſſa des volks vereenigd, en zich de goederen, voorregten en het wereldlijk gezag der kerk toegeëigend hadden; de Catholijke, wijl zij zich op eenen geduchten voet van oorlog geſteld, de Protestanten verdreven en alzoo het eene gedeelte hunner

ingezetenen door het andere, de burgers door de soldaten onderworpen hadden.

Sedert de ontdekking van *Amerika* en van de *Kaap de goede Hoop*, hadden *Spanjën* en *Portugal* den koophandel der beide wereldën aan zich getrokken. Doch in beide deze landen, gelijk in alle anderen, was, voor de zestiende eeuw, het volk niets, de troon alles; terwijl alle nationale werkzaamheid van het Bewind afdaalde. De onkunde der Vorsten bestuurde den handel even kwalijk als hebzuchtig, daar ook deszelfs voordeelen, door weelde en onervarenheid, weldra verdwenen. Hoe lang zou niet de ware geest des koophandels en de zeevaard nog gekwijnd hebben, zoo niet twee staten, wier werkzaamheid door de hervorming was opgewekt (staten, waar de geheele natie hare krachten ontwikkelde, alle hulpmiddelen te baat nam en het Bewind ondersteunde,) zich niet als gedwongen hadden gezien, om zich van den drietand van *Neptunus* meester te maken! Zonder de godsdienstige omwenteling, door LUTHER bewerkt, was deze orde van zaken niet tot stand gekomen. *Holland*, een klein stukskën des Oostenrijkschen staten, zou zonder zeemagt en zonder handel gebleven zijn; *Engeland* zou dat groot vermögen niet verworven, noch zich tegen *Spanje* aangekant hebben. Doch als nu hebben zeevaard en handel, door deze twee mogendheden, eene ontwikkeling en eene vlugt verkregen, die evenredig zijn aan de inwendige kracht, welke haar bezielde. Hare vloten, hare bekwame zeelieden hebben alle zeeën doorkruist en den geheelen aardbol aan alle zijden bevaren; terwijl dit voorbeeld gevolgd is door *Frankrijk*, hetwelk bestendig alles wat groot en nuttig is in acht neemt. Aldus heeft eene, door godsdienstige gevoelens verwekte, gisting in *Europa*, eene geheel nieuwe orde van zaken, die voor het menschdom veel geluk-

lukkiger was, doen geboren worden, en haren invloed tot in beide werelden uitgestrekt."

De Hoofdzakelijke Herziening van de Uitwerkselen der Hervorming, met betrekking tot den voortgang der Verlichting luidt *Blaad.* 343 dus:

" 's Menschen geest werd ontslagen van den uitwendigen dwang, hem door het kerkelijke despotismus opgelegd, en van den inwendigen dwang en opgevoeligheid, waarin hij door het blinde bijgeloof gehouden werd; geheel werd hij van zijne onmondigheid ontheven en begon een vrijer en bij gevolg een beter en voegzamer gebruik van zijne vermogens te maken. De bewijzen van den godsdienst, de regten der kerkelijke magt, werden aan een ſtreng en grondig onderzoek onderworpen; en daar de beoefening der gewijde ſchriften, van die der kerkvaderen, de beſluiten der Concilien en der Pauſelijke bevelſchriften verbonden is met die der oudheid, der geſchiedenis, der talen en der Grieksche en Romeinſche meesterſtukken, verkregen alle deze voorwerpen der klasſiſche geleerdheid eene geheel nieuwe gedaante en werden door een geheel nieuw licht beſtraald. De ſchoolſche wijsgeerte, waarop het oude ſtelſel gegrond was, vond in de nieuwe hervormers geduchte beſtrijders, welke hare gebreken blootleiden en haar aan hare zwakke zijde aantasteden. De fakkel der Rede, welke zoo lang verborgen was gehouden, begon haar licht te verſpreiden. De verwaande wetenſchap der Caſuisten verdween voor de zedekunde van het Euangelie, hetwelk aan alle Christenen werd wedergeſchonken. Het menſchelijk verſtand, dat geenen tegenſtand meer ontmoette van die hinderpalen, waardoor het, gedurende de middel-eeuwen, in zijnen loop werd opgehouden, ontwikkelde alle zijne werkzaamheid, peilde de grondſlagen der geſchokte maatſchappijen, en onderzogt de regten der Volken, der Regeringen,

van den Staat en van de kerk. Deze werkzaamheden deelden haren gelukkigen invloed mede aan alle takken van menschelijke wetenschap; terwijl de zucht tot onderzoek, door de hervorming dangesteld, hoogere theorien in de wetenschappen en kunsten, op eene wijsgeerige wijze, deed uitvinden. D'ALEMBERT heeft dit tafereel met eene meesterlijke hand en in weinige trekken geschetst. „In het midden der zestiende eeuw," zegt hij, „zag men den godsdienst en het staatkundig stelsel van een groot gedeelte van *Europa* eenslags van gedaante veranderen; de nieuwe leer der Hervormers, aan de eene zijde verdedigd en aan de andere zijde bestreden met dien ijver, welken de mensch, door alle godsdienstig belang, het zij dan wel of wellijk begrepen, verkrijgt, heeft zoo wel derzelver aanhangers als tegenstanders gedrongen om zich kundig te maken; de naijver, door dit sterke middel aangevuurd, heeft allerlei soort van kundigheden vermenigvuldigd, en het licht, voortgekomen uit den boezem der dwaling en der onlusten, verspreidde zich, zelfs over die voorwerpen, welke het meest schenen verwijderd te zijn van dit soort van geschillen." (*)

„De langdurige, menigvuldige en verwoestende oorlogen, welke deze beroering deed geboren worden, vertraagden eenigen der uitwerkselen, die zij noodwendig moest voortbrengen. De zedelijke beschaving der volken, welke eene nieuwe vlugt genomen had, deed, voor eenige oogenblikken, eene schrede achterwaards; doch weldra herkregen de door het ongeluk geharde zielen hare kracht, en de onvergankelijke geest, die opgewekt was geworden, lei alle zijne werkzaamheden aan den dag. 't Is waar, hij verdoolde weldra op den verkeerden weg der godgeleerde twisten; doch kwam spoe-

(*) *Elemens de Philosophie* I.

spoedig weder te regt, en wis redelijker en geschikter tot overdenking geworden. De noodzakelijkheid, intusschen, welke de onderscheidene partijen gevoelden, om het gros der natien aan hare zijde te krijgen, was voor haar eene beweegrede om de nieuwere talen te beoefenen, terwijl daar door de goede geschriften menigvuldiger werden. Het Fransche, Engelsche en Duitsche proza verkreeg eene groote volkomenheid, en werd onder alle de twisten der verschillende sekten en de boosing der godsdienstige gevoelens aanmerkelijk verrijkt."

„ Er werden bijzondere broederschappen opgerigt, of de reeds bestaande verkregen nieuwe kracht, het zij om hunne tegenstanders aantevallen, of om zich zelve staande te houden. Sommigen hunner waren geheimzinnig en werden vervolgd; anderen kwamen openlijk te voorschijn en werden beschermd. De orde der Jesuiten, die de belangrijkste van allen was, verklaarde zich tot de tegenpartij der hervorming, en zij verkreeg een overwigt, evenredig aan het groote doel harer bestemming. Medegesleept door den stroom en den geest der tijden, was deze orde, zoo uit zich zelve als door middel harer geduchte tegenstanders, de Jansenisten, dienstbaar aan den voortgang der verlichting, hoewel eigenlijk bestemd om de hiërarchie en schoolsche geleerdheid te verdedigen en staande te houden. Zij viel toen de tijd gekomen was, waarin zij plaats moest maken voor inrigtingen, die meer overeenkwamen met de behoeften der nieuwe eeuw. — De godsdienstige omwenteling, door LUTHER bewerkt, deed dus door hare werking en wederwerking de *Europische* natien voortspoeden in de loopbane der kennis en verstandelijke beschaving."

Achter de *Verhandeling* is gevoegd: *Eene korte Schets der Kerkelijke Geschiedenis, sedert de geboorte van* JEZUS CHRISTUS *tot de Hervorming in*

in de XVI. Eeuw; verdeeld in vier *Tijdperken*, het *eerſte* ſedert JEZUS CHRISTUS, tot aan *den tijd van* KONSTANTIJN van het jaar 1—325. DEMOCRATIE. *Tweede Tijdperk* van KONSTANTIJN tot aan MAHOMÉTH, van 325—604. OLIGARCHIE. *Derde Tijdperk* van den tijd van MAHOMETH tot dien van HILDEBRAND, van 604—1073. MONARCHIE. *Vierde Tijdperk* van den tijd van HILDEBRAND *tot* LUTHER, van 1073—1507. DESPOTISMUS. Deze korte Schets eindigt met dit beſluit: *Bladz.* 445.

„ Zie daar alles in *Europa* in een *ſtaat van* ſpanning en op het punt van beſlechting! *Alles* kondigde aan, dat het menſchdom eene *omwenteling* voor de deur ſtond, welke een der tijdſtippen van deszelfs ontwikkeling weſen zou: de nieuwe wereld was ontdekt; de denkbeelden ſchenen zich te hebben uitgebreid even als de Oceaan, wiens grenzen buiten het oude halfrond waren uitgezet; en de drukkunst, waar door elke terugtred naar de barbaarsheid onmogelijk werd gemaakt en die de verſpreiding der verlichting zoo krachtdadig bevorderde, was uitgevonden, toen er eindelijk een man opſtond, die den moed had van te zeggen: „ dat men de kerk van CHRISTUS moest hervormen, haar zuiveren van alle ingeſloopene misbruiken en tot haren oorſpronkelijken geest terug brengen, en dat, zoo de Bisſchop van *Rome* tot deze hervorming niet wilde medewerken, men dezelve zonder hem moest bewerkſtelligen." Deze man *was* MARTEN LUTHER; en de hervorming kwam, onder zijn beſtuur, in een aanzienlijk gedeelte der kerk tot ſtand."

REI-

REIZE in OPPER- en NEDER-EGYPTE, gedurende den Veldtocht van BONAPARTE, door VIVANT DENON. *Uit het Fransch door* HERM. BOSSCHA. *Met de voornaamſte Platen. Tweede Deel. Te* Amſterdam *bij* J. Allart, 1804. 321 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f* 10-10-:

In dit tweede Deel van dit kostbaar Werk verzelt onze Reiziger den generaal DESAIX, op zijnen togt naar *Opper-Egypte*, tot aan de kataracten of watervallen van den *Nijl*, en verders tot *Sijene* en het Eiland *Phile*, de uiterſte grenzen van *Egypte*; en het zelve bevat de volgende Hoofdſtukken:

Het Elfde Hoofddeel. *Siüth ter plaatſe van het oude Lijcopolis — Libijſche bergketen — Grafplaatſen — Kluizenaars — Optogt uit Siüth — Doem-palmboom — Vliegenvanger — Zwaluwen — Gamerisſiem — Koptiſche Kloosters — Slagveld — Beſchrijving van Girgeh — Geſprek met eenen Nubiſchen Prins — Wegblijven der ſchepen — Arabiſche vertellingen — Baden — Donder in Egypte — Aankomst der ſchepen — Slag tegen de Mamelukken — Vervolging van* MURAT-BEIJ — *Nadering aan Tentijra — Egyptiſche bouwkunst.* Twaalfde Hoofdſtuk. *Krokodillen — Verbazing bij het gezicht van Theben — Ligging der ſtad en doodenveld — Tempels — Kolosſus-beelden en namen daarop van beroemde perſonaadjen — Paleis van Medinet-Habu — Zonderlinge Tamariskboom — Vernaauwing des Nijls — Fraaije Gallerij te Esneh of Latopolis — Hieracompolis — Etfu — Eerſte gezigt van Ap-*

Appollinopolis Magna — Vermoeijende togt door de Woestijn — Het dorp Binban en aandoenlijk voorval aldaar. Dertiende Hoofdſtuk. *Woestijnen en Gazellen in dezelve — Nadering tot Syene — Fraai gezigt van het eiland Elephantine — Syene en de grenzen van Opper-Egypte — Huisvesting van het leger — Tempel van Knepk en andere gedenkſtukken van Elephantine — Handel van Syene — Ontmoeting der Franſche ruiterij met* HASSAN-BEIJ *— Bewerkte blokken Graniet — De Katarakten van den Nijl — Het eiland Philé — Ethiopiſch dorp, en deszelfs inwoners.* Veertiende Hoofdſtuk. *Hartlukkigheid der inwoneren van Philé — Aanval op het eiland, en verdrijving der inwoners — Gedenkſtukken op het eiland — Onderſcheidene tijdperken der Egyptiſche bouwkunst — Franck Fort gebouwd te Syene — Oud klooster boven de Katarakten — Reis over de rivier boven Syene — Gedenkſtukken der Ombos — Beroemde ſteengroeven van Gebel Silſilis, en graffteden — Krokodillen — Vervolging der Mamelukken.* Vijftiende Hoofdſtuk. *Aankomst te Hermontis — Beſchouwing der voormalige ſtaatsgeſteldheid — Grond van Theben — Necropolis — Vijandelijkheden der Mekkanen — Aankomst te Kous — Puinhopen van Koptos — Slag bij Benhuth — Hagchelijke toeſtand van het Franſche leger — Aankomst te Keneh — Poging om den vijand te overvallen — De Mamelukken trekken af in de woestijn — Nieuwe ſtelling van het leger.* Zestiende Hoofdſtuk *Bouwvallen te Kous en daar omſtreeks — Aankomst te Nagadi — Ongelukkige toeſtand der inwoners van die ſtreken — De Mekkanen, zich verdeelende om te ſtroopen, worden grootendeels omgebragt — Schermutſeling met de Mamelukken — Terugkeer der Beijs naar de woestijn — Komst van het leger te Theben*

n — Tempel te Karnak — Tempel te Luxor — oortogt door Salamieh en Esneh — Oude tempel te Contra-Latopolis — Aankomst te Chenuis — Bouwvallen aldaar — Tempel te Appollinopolis. Zeventiende Hoofdſtuk. *Vertrek van Edfu, en komst te Esneh — Terugkeer naar de woestijn, en nieuwe doortogt door Theben. — Hiſtoriſche Basrelief te Karnak, en onderſcheidene bouwvallen — Geweldige hitte — Togt voorbij Gueddime — Aankomst te Kous — Algemeene onderwerping der inwoners — Overblijfſels van bouwkunst te Kous — Aankomst te Keneh — Narigt aangaande den weg naar Tombuctoo — Kijandelijke verzameling te Beneadi — Slachting aldaar, en plondering van de Karavane — Mislukte oogmerken van* MURAT-BEIJ *— Krokodillen — Bouwvallen van Dendera — Oude Zodiak.* Achttiende Hoofdſtuk. *Tegenwoordige ſtaat van Kopthos — Kamſin-Wind of Orkaan in Egypte — Zwerm van ſprinkhanen — Neerlaag van* SELIM-BEIJ *— Optogt door de woestijn naar Kosſeir. — Biralbar — Fonteinen van Kittah en El-More — Beſchrijving van Kosſeir — Arabiſche kokerij — Terugkeer naar den Mokattam — Feest te Abumanah — Egyptiſche bedienden.*

Onder zulk eene menigte van onderſcheidene onderwerpen is het moeijelijk eene keuze te doen, om den Lezer iet aanmerkelijks mede te deelen, te meer, omdat onze Reiziger, door de omſtandigheden gedrongen, zich overal te kort ophouden kon, om van alles naauwkeurige beſchrijving te geven; en zich meestal moest vergenoegen, zoo hij vlugtig eene afteekening kon maken van de prachtige bouwvallen en oudheden, welke in deze ſtreken gevonden worden. Ten einde dit aan onze Lezers te doen zien, valt onze verkiezing op de beſchrijving van de *Kataracten* van den *Nijl*. „Het is niets anders", zegt de Schrijver Bladz.

123, „ dan eene brandlug der rivier, welke tusschen de rotsen doorloopt, en op eenige plaatsen watervallen vormt van eenige duimen hoogte; de zelve zijn zoo onbeduidend, dat ze naauwelijks in teekening vertoond kunnen worden. Ik maakte slechts twee teekeningen van de scheidinge, waar de vaart ophoudt, ten einde het denkbeeld weg te nemen, 't welk men zich van die beruchte Katarracten gemaakt heeft. Nogtans zouden dezelven eene fraaije schilderij opleveren, wanneer ze met hare eigene kleuren werden afgemaald. Die bergen, overal met zwarte en scherpe punten uitsteekende, worden op eene sonderbare wijze teruggekaatst in den spiegel van de wateren der rivier, welke geprangd en verhaauwd wordt door eene menigte punten van graniet, die hare oppervlakte verdeelen en breken, en haar tot lange witte stroken vormen. Bij deze stroeve beelden en kleuren steken fraai af het zachte groen van de groepen van palmboomen, die hier en daar tusschen de rotsen verspreid zijn, en het azuren gewelf van den schoonsten hemel. Zodanig tafereel, wel uitgevoerd zijnde, zou het zeldzaam voordeel hebben van de beeldtenis eener ware en geheelenal nieuwe Natuur op te leveren."

Laat ons hier bijvoegen het overige van dit *Hoofddeel* des Schrijvers, en daar mede ons Uittrekſel besluiten: „ Wanneer men de Katarakten voorbij is, verheffen zich de rotsen, en op dezelver kruinen stapelen zich klompen van graniet op een, welke zich schijnen te spitsen en in evenwigt te stellen, om eene schilderachtige werking te doen. Tusschen deze ruwe en stroeve voorwerpen ontdekt men eensslags de prachtige gedenkstukken van het eiland *Philé*, welke daarbij op het heerlijkste afsteken en de verbazendste verrassing geven, die een reiziger ergens zou kunnen ondervinden. De *Nyl* maakt eene bogt, als wilde hij

dat

dat betooverde eiland gaan opzoeken, en eene toer om hetzelve maken. De gedenkſtukken zijn daar alleen geſcheiden door eenige boschjes van palmboomen, of door rotſen, die alleen ſchijnen overgebleven te zijn om den rijkdom der Natuur te paren aan de prachtige voortbrengſels der kunst, en om alles, wat deze beiden meest ſchilderachtig en meest verrukkend kunnen opleveren, als tot eenen bundel te verzamelen. De verrukking, welke de reiziger ieder oogenblik ondervindt bij het gezigt der gedenkteekenen van *Opper-Egypte*, mag den lezer toeſchijnen een eeuwigdurend uitroepen, en eentoonig vergrooten te zijn, het is echter niet meer dan de natuurlijke uitdrukking van het gevoel, door het verhevene van derzelver karakter ingeboezemd; en het is uit mistrouwen op het vermogen mijner teekeningen, om van het groote, 't welk daarin is, een genoegzaam denkbeeld te geven, dat ik door woorden trachte uittedrukken de verbaasdheid, welke die gebouwen moeten inboezemen, en de hooge verwondering, die men aan dezelve ſchuldig is."

„ Er waren geene inwoonders aan den wal; zij hadden het eiland *Philé* verlaten, en de vlugt genomen op een grooter eiland, waar zij een woest geſchreeuw aanhieven, 't welk men ons verzekerde een gegil van ſchrik te zijn. Wij deden alles, wat wij maar konden, om hun te overreden, dat zij ons een ſchuit zouden zenden, die aan hunnen kant lag; maar te vergeefs."

„ Wij kwamen terug, zeer in onzen ſchik over 't gene wij dien dag ontdekt hadden: dan deze bloote ontdekking was voor mij niet genoeg, ten aanzien van zulke gewigtige voorwerpen van oudheid, zulke aanzienelijke gedenkſtukken, die zoo wel bewaard waren gebleven, en waarvan eene ſtukswijze beſchouwing zoo belangrijk moest zijn."

„ Eenige dagen daarna vernamen wij, dat de

Mamelukken van den rechter oever kwamen stroopen tot op twee mijlen van ons af. Wij vertrokken met vier honderd man, en zetteden het te land aan op *Philé*, dwars door de woestijn. Hetgene deze weg bijzonder heeft, is dat men ziet, dat dezelve gemaakt, opgehoogd als een straatweg, en voorheen zeer veel gebruikt is. Dit was het eenigste gedeelte in *Egypte*, waar een groote weg volstrekt noodzakelijk was: want daar de *Nijl* ophoudt bevaarbaar te zijn, ter oorzake van de Katarakten, moesten alle de koopwaren van den handel op *Ethiopie*, welke te *Philé* aankwamen, te lande naar *Syëne* vervoerd worden, waar zij van nieuws werden ingescheept. Alle de steenklompen, die men op dezen weg aantreft, zijn bedekt met hieroglijphen, en schenen te dienen om de aandacht der reizigers bezig te houden. Een derzelven was zeer zonderling, gelijkende naar eenen armstoel, die men gemaakt heeft met eenen trap, in de vaste rots uitgehouwen, en tot aan den voetbank afloopende."

„ Eene andere bijzonderheid op dezen weg waren de overblijfsels van verschansingen, gemaakt van klinkers, die in de zon gebakken waren, welker fundament van vijftien tot twintig voeten dik was. Dezelven liepen door de vlakte, ter wederzijden van den weg, dien wij langs trokken, en kwamen uit aan rotsen en sterkten, ongeveer drie mijlen van *Syëne*. Schoon nu dit muurwerk van min kostbare steenen gemaakt is, heeft echter het aanleggen van hetzelve zulke zware kosten moeten veroorzaken, dat men daaruit moet besluiten, dat men zeer veel belang gesteld heeft in het verdedigen van dezen post. Zouden het ook de overblijfsels zijn van dien beruchten muur, die door eene Koningin van *Egypte*, ZULEICHA genaamd, zijnde eene dochter van ZIBA, eene der PHARAO's, gesticht is, en die zich uitstrekte van het oude *Syëne* tot

tot aan het hedendaagsche *El-Arych*, en welks overgeblevene stukken door de Arabieren *haïf-el-adjouz*, of de muur van de oude vrouw, worden genaamd."

„ Wij vonden de inwoners van *Philé* tot hunne woningen terug gekeerd, maar met het vaste besluit om ons niet te ontvangen; wij schreven deze kwalijkgezindheid wederom toe aan de vrees, die wij hun veroorzaakten, en vervolgden onzen weg. Aan gene zijde van *Philé* is de rivier volkomen vrij en bevaarbaar. Nadat men een Arabisch kasteel, 't welk tevens eene Moské is, voorbij is getrokken, wordt de Nijloever langzamerhand onbruikbaar voor den reiziger. In plaats van dien overdaad van gedenkstukken en opschriften, zagen wij thans niets anders dan eene arme Natuur, geheel aan haar zelve overgelaten, en op de rotsen eenige woningen, die naar hutten van Wilden geleken. Wij gingen eene woestijn in, snijdende eenen hoek des Nijls af om den weg te bekorten, en na eenige uren op- en afgeklauterd te hebben door valeijen, zoodanig uitgehold, als of wij ons in eenen oord bevonden, die aan stormen en overstromingen was blootgesteld, kwamen wij uit aan den *Nijl*, door eenen waterkuil, die ons bragt te *Taudi*, zijnde een slecht dorp op den oever der rivier. Op onze aannadering hadden de Mamelukken dat dorp ontruimd, met achterlating van hunne schotels, ketels, en zelfs van de soep, die zij klaar gemaakt hadden om dezelve te eten, zoodra de zon ondergegaan zoude zijn: want het was de maand *Ramadan*, die eene soort van Vasten is, gedurende welken de Muselmannen, en zelfs de soldaten niets eten, zoolang de zon boven den gezigteinder is."

„ In den nacht zonden wij eenen verspieder uit, door wien wij in den vroegen morgen berigt ontvingen, dat de Mamelukken zich te *Demtet*, zijnde vier

mijlen hooger dan *Taudi*, nog te nabij ons oog deelende, nadat zij hunne paarden gevoederd hadden, te middernacht van daar weder vertrokken waren. Ons oogmerk omtrent te verwijderen dus bereikt zijnde, keerden wij naar *Syène* terug. Ik had al genoeg van *Ethiopie*, van de *Gublis* en derzelver wijven, wier allesovertreffende lelijkheid alleen met de afschuwelijke jaloezij van derzelver mannen in vergelijking kan komen. Ik kreeg eenigen van dezelve te zien, en daar ik aan hare mannen minder ijverzucht inboezemde, dan de soldaten, stelden zij een zeker getal dier vrouwen onder mijne bewaring in eene hut, voor de deur van welke ik mijn verblijf had genomen om daar den nacht door te brengen. Daar zij door de schielijke verandering van onzen togt in den laten avond verrast waren geworden, hadden zij geenen tijd gehad om de vlugt te nemen en zich in de rotsen te verbergen, of de rivier over te zwemmen; zij hadden volkomen de woeste domheid van volslagene Wilden. Eene brandende zon, sterke vermoeijenis, en gebrek aan genoegzaam voedzel wischen ongetwijfeld alle de bekoorlijkheden der Natuur bij haar uit, en geven haar, reeds in de jeugd, het voorkomen van den uitgeleefden ouderdom. De mannen schijnen van een ander ras te zijn; want derzelver trekken zijn keurig, de huid fijn, het uitzigt levendig en geestig, en de oogen en tanden verwonderlijk fraai. Vlug en verstandig zijnde, brengen zij in hunne taal zoo vele klaarheid en beknoptheid, dat eene enkele korte uitdrukking ; toos een volkomen antwoord behelst op de vraag, die men hun gedaan heeft. Hun karakter van levendigheid is meer overeenkomstig met het onze, dan dat der overige Oosterlingen: zij begrijpen en dienen u knaphandig; nog vaardiger weten zij u te berooven, en zij hebben eene gretigheid naar geld, die niet te verdedigen is dan door hunne ver-

verregaande armoede, en met niets gelijk staat dan met hunne zuinigheid. Aan alle deze oorzaken moet men toeſchrijven hunne magerheid, die geen gevolg is van ongezondheid, want hunne kleur, ſchoon zwart, is vol van leven en bloei, maar hunne ſpieren zijn niet dan pezen; ik heb er niet eenen enkelen gevonden, die vet, zelfs niet die vleeschig was."

De Platen en Kaarten, die in dit Deel voorkomen, geven hier zeer veel opheldering, en zijn zeer fraai uitgevoerd.

De VELDELING, of de FRANSCHE LANDGEDICHTEN, van den Abt JAQUES DELILLE, *in Nederduitſche Vaerzen gevolgd, door* N. C. BRINKMAN, *Wed:* C. VAN STREEK. *Te* Amſterdam *bij* G. Roos, 1803: 139 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f* 2:47:

Het is eenigen tijd geleden (*), dat wij aan onze Boekzaallezers verſlag deden van Mr. W. VAN BILDERDIJK's *Buitenleven* in *vier Zangen*, (*gevolgd naar l'homme des Champs, ou les Georgiques Françoiſes van den Abbé* DELILLE.) Dit Werk is uit het oorſpronkelijk Fransch in Nederduitſche Verzen vertaald, door Mejufvrouw N. C. BRINKMAN, Wed: C. VAN STREEK, en ſchoon deze Vertaling reeds vóór den arbeid van den Heer BILDERDIJK het licht heeft gezien, hebben wij echter thans eerst gelegenheid, om er van te ſpreken. De Dichteres is in haare onderneming niet ongelukkig geſlaagd; BIL-

(*) Zie *Boekzaal Septemb.* 1803. Bladz. 323.

BILDERDIJK zelf geeft aan haren arbeid den lof, dat dezelve, behalven eene zeer voldoende *Verſifica-tie*, doorgaans de verdienſten heeft van eene genoegzaam woordelijke getrouwheid.

De vier Zangen, in welke de *Franſche* Dichter zijn Werk verdeeld heeft, behelzen: De *eerſte Zang* de *uitſpanningen op het land*. De *tweede: De Bebouwing en Kweekerij*, met het gene daartoe behoort. De *derde: De Natuurkunde*. En *de vierde: Dichtleſſen*, voor die het *Land* of den *Landbouw* bezingen wil.

De *Franſche* Dichter heeft verſcheidene fraaije beſchrijvingen; ook *Karakters*, die niet kwalijk getroffen zijn. Zie hier, tot eene proeve tevens van de Vertaling, het Karakter van eenen *Predikant* en eenen *Schoolmeester*, op het platteland, Bladz. 26.

„Hier, in dit zedig dorp, heerscht godsdienst en verlichting;
Hier leeft de dienaar Gods, wiens heilige ampts-verrichting
Den wensch van 't volk, verëend, ten hemel op doet gaan;
Hij hiedt het gantſche dorp des hemels ſchatten aan,
Verzaagt het ongeluk, en heiligt de echte banden;
Hij zegent d'oogst, het graan, de vruchtbaare akkerlanden;
Hij leert den mensch de deugd van zijne wieg reeds af,
Leidt hem door 't leven heen, en volgt hem tot aan 't graf.
Tot dit eerwaardig ampt word' nooit een man verkoren,
In wien zich eigenbaat en list alleen doen horen,
Die uit een vuig belang eene arme kerk verliet,

Zich

Zich zelf verſchoont, en ſtreng op andren neder-
ziet,
Zijn herdersampt verzaakt, zich hooger wil verheffen:
Hoe kan zijn koude toon ons op den kanſel treffen,
Daar hij, onterende zijn achtbaar ampt en pligt,
Steeds naar den geest des dags zijn zedelesſen richt?
De waare herder blijft ſteeds voor zijn kudde waken,
Vervult zijn' pligt, weet zich bij elk bemind te maken;
Hij is den olm gelijk, die, ſedert honderd jaar,
Getuige was, wanneer der dorpelingen ſchaar',
Vernoegd en ſchuldloos, na volbragten arbeid,
ſpeelde,
Daar hij zijn ſchaduw haar ſteeds erflijk mededeelde,
Terwijl zijn hooge kruin, troſterend' jaar en dag,
De kindren worden, en hun vaders ſterven zag;
Hij komt in elk verblijf waar dikwerf de onſpoed nadert,
Die armoed', ramp en dood daar bij elkaar vergadert;
Hij ſtrekt, door zijnen raad, door liefde en wijs beleid,
Het dorp ten zinnebeeld van Gods voorzienigheid;
Waar is verborgen nood, dien hij niet weet te raden?
God weet alleen't getal van zijne braave daaden:
De nood verliest zijn' angſt, zoodra hij daar verſchijnt,
Terwijl de honger vlucht, de vreeſ des doods verdwijnt:
Wie drukkende armoed' weert kan dikwerf't misdrijf weren,
En de armen zeegnen hem, daar hem de rijken eeren;

En vindt hij aan zijn' disch een wrokkend vijandspaar,
Ze omhelzen zich, en gaan als vrinden weê van daar.
Vereer zijn werkzaamheid; dat ook zijne oude woning
Door u verbeterd zij, doch zonder prachtvertoning:
Daar ze in haar binnenst' vaak een deugdenschat beſluit,
Zie ze ook van buiten rein, offchoon eenvoudig, uit;
Want ſchamelheid verlaagt, de pracht kan weêgunst telen.
Wil tuſſchen u en hem uw' rijken oogst verdeelen;
Verſier zijn heiligdom, verſier zijn dienstaltaar,
Verëënt u plegtig ſaam' tot welzijn van elkaêr.
ô God! wat ſchauwſpel moet voor dat van 't dorp niet zwichten,
Waar hij als wijze troost, als leeraar nut kan ſtichten!
Neen, Rome, brengende heël 't aardrijk onder 't juk,
Haalt niet bij zulk een dorp, alwaar men 't ſtil geluk,
Gewaarborgd door de deugd, de ſtrohut ziet bewonen,
Waar 's leeraars weldaên zich op 't heerlijkst zien belonen,
Waar zijn opregt gebed, zijn troost in droeffenis,
De ſchat der armen en de hoop der ſtulpen is.
Nog wordt er in het dorp eene andre magt vernomen,
Het is de ſchoolvorst, die de boerſche jeugd doet ſchromen,
ô Zangſter! daal een' toon, voeg hier de heeldenis bij
Des Mentors van het dorp, doch zonder ſpotternij.

Ik

zeg u ſtraks hoe gij met hem moet medewerken,
n in zijn deftig ampt zijn' ijver kunt verſterken.
Maar zie, daar komt hij aan; zijn houding van belang
oont zijn vertrouwen op zijn kunde, in oog en gang.
Hij kan, dit ſpreekt van zelf, goed lezen, cijfren, ſchrijven;
Hij onderwijst in 't ſchool; wij zien hem meer bedrijven:
Voorzanger in de kerk, heft hij de pſalmen aan,
Voorſpelt mooi weêr of ſtorm; hij kent den loop der maan;
Zelfs weet hij van 't Latijn een weinig meê te praten,
Houdt vol in twist, en zal zich niet verbluffen laten;
Zelfs na zijn nederlaag biedt hij d'overwinnaar 't hoofd,
Verweert zijn ſtelſels, daar zijn ijver niet verdooft,
Zoekt langzaam en geleerd de woorden uit te rekken,
Of mooglijk tijdwinst hem nog kan tot voordeel ſtrekken.
Heel 't dorp bewondert hem, en men gelooft naauw' dat
Een hoofd zoo veele kunde en wetenſchap bevat.
Het minſt verzuim heeft ſtraks zijn' toorn op 't felst te ſchromen,
Zoo heeft hij 't vorderen der kunst ter hart' genomen.
Verſchijnt hij, op zijn gram of opgeruimd gelaat
Is 't dat der kinderen lot op 't klaarst te lezen ſtaat.
Zij komen en zij gaan, zien zij een' wenk hem geven;

Hij is vernoegd, zij ook; ziet donker, en zij beven;
Hij liefkoost, en bedreigt; hij ſtraft, en hij verſchoont,
Daar hij afwezig zelfs zijn' invloed nog betoont,
Terwijl hij alles ziet; en 't geen hij niet kan horen,
Bijt hem een luistervink al fluistrende in zijn ooren.
Hij weet wie babbelt, lagcht, wie ſlaapt, zijn les niet leert,
Zijn taak verwaarloost als hij zich heeft omgekeerd,
Zijn ſchrift bemorst, deſom die hem was opgegeven,
Een' ander' blindling heeft uit luiheid nageſchreven,
En welke ſchelmſche hand het propje heeft gemaakt,
Dat zeer behendig hem zijn' kin heeft aangeraakt.
De berk groeit daar omſtreeks, wiens ſaamgebonden teenen
Gevoelloos zijn voor hun vergifnisſmekend wenen,
Die, als een zagte wind zijn takken trillen doet,
Alreê den ſchrik verſpreidt in 't kinderlijk gemoed.
Bekoorlijk Chanonat! zoo zag ik aan uw ſtranden,
Ja zo herkende ik, en omvatte met mijn handen
Dien boom, het wapentuig mijns meesters, hoog gevreesd,
Dat mij tot ſchrik, misſchien ook is tot nut geweest.
Dus zien wij in het dorp der kindren meester leven;
Gij moet hem door uw zorg nog grooter invloed geven.
De zot ſlechts wordt veracht, is laag in ieders oog,
Daar, ſchoon de hoogmoed dit t'onrecht betwisten moog',

De

De zedigheid ſteeds voegt aan groote en kleine ſtanden.
6! Moedig hem dan aan; bedenk dat ge in zijn handen
't Lot uwer kinderen gerust hebt toevertrouwd.
Verlangt hij dat zijn post als roemrijk word' beſchouwd,
Dat hij zich zelv' waardere, en ieder zal hem achten,
En gij kunt van zijn zorg de beste vrucht verwachten.

Nog eene aanmerking! Onze Dichteres heeft *l'homme des Champs* vertaald: *Veldeling*. Dit voldoet niet aan den Heer BILDERDIJK, hoewel men toch ter verdediging van Mejufvr. VAN STREEK misſchien zou kunnen aanmerken, of niet, gelijk *Stedeling*, voor een Stadbewoner, dus ook *Veldeling* voor iemand, die op het veld verkeert, of zich onthoudt, kan genomen worden. Nogtans zal de benaming *Het Buitenleven* misſchien aan het doel des werks beter voldoen. Vergelijkingen tuſſchen den arbeid van den Heer BILDERDIJK en van onze Dichteresſe te maken, zou ongepast zijn. Beider doel is niet hetzelfde. De laatſte heeft alleen eene vertaling willen geven, en heeft dat met lof verrigt.

UITGEZOCHTE ZEDELIJKE VERHALEN voor de Beſchaafde Jeugd. Met teekening Plaatjes. Te Amſterdam *bij* W. van Vliet, 1805. 133 *Bladz. Octavo. De prijs is* f 1-4-:

Een Boekje, het welk regt geſchikt *is*, om aan de lieve kleinen, voor welken thans zoo veel geſchreven wordt, eene nuttige en tevens aangename bezigheid te bezorgen. De Inhoud van hetzelve behelst *zeventien* Zedelijke Verhalen, onder deze Opſchriften: 1. *Het fraaije Strand.* 2. *De Bekeering.* 3. *De edele Strijd.* 4. *Het aangename Eiland.* 5. *De beste koop.* 6. *De Belangeloosheid.* 7. *De Kluizenaar.* 8. *De Ondankbaarheid.* 9. *Moed in tegenſpoed.* 10. *De opvoeding.* 11. *De ſchielijk rijkgeworden.* 12. *De ijdelheid geſtraft.* 13. *Het ſlecht opgevoedde kind.* 14. *De verbeterde Speler.* 15 *De billijke en gevoelige Regter.* 16. *De Spelonk.* 17. *De Herſtelling.*

Zie hier één dezer Verhalen, door ons overgenomen, zoo als het Boekje openvalt:

DE BESTE KOOP.

„ De brave pachter THOMAS was eens een bezoek aan zijne zuster gaan geven, die, ſedert eenige jaren, drie uren van zijn dorp af getrouwd was. Op eenen avond, na het eten, zat hij met haar en haren echtgenoot voor de deur, en zij ſpraken met elkander over hunne zaken, wanneer een meisje, omtrent vijf jaren oud en naauwelijks met geſcheurde kleeren bedekt, daar voorbij kwam.

THO-

THOMAS bemerkte den ellendigen toeſtand, die over het geheele ligchaam verſpreid lag, en zeide tot zijne zuster: „ dat is een zeer beklagenswaardig meisje. Geen van hare lappen houdt aan haar ligchaam. Dat doet uw dorp ſchande aan. Haar vader moet wel zeer lui, en hare moeder zeer ongevoelig wezen."

„ Helaas!" antwoordde zij hem, „ zij heeft vader noch moeder meer, en er zijn nog twee kinderen in denzelfden toeſtand. Sedert drie maanden, doen zij anders niet dan in het land dwalen, zonder iemand te vinden, die zich over hen wil ontfermen. Zij ſlapen des nachts in de ſchuren, of onder de boomen. Wanneer de honger hen kwelt, zetten zij zich voor de boeren woningen neer. Zij nemen gretig het ſtuk broods, dat de een of ander hun geeft; maar vragen het nimmer. Hun vader, die een braaf man was, maar door ziekten ongelukkig is geworden, heeft hen, ſtervende, verboden te bedelen."

„ Door dit verhaal werd het hart van den braven THOMAS diep getroffen. „ Het is afſchuwelijk," riep hij uit, „ dat arme ſchepſels zoo hulpeloos gelaten worden! Ik moet hen mede nemen, om hen te verzorgen, dewijl hier niemand dit doen wil."

„ Zijne zuster en haar man meenden hem de ſterkſte vertogen te moeten doen, om hem van dit voornemen terug te houden. Zij zeiden hem, dat hij zelf kinderen had; dat hij dezen niet kende; dat zij ſedert drie maanden, aan een nietig en rondzwervend leven gewoon waren, en dat het te vrezen ware, dat zij zich nimmer zouden kunnen verbeteren. „ Bedenk dus, mijn Broeder!" voegden zij daarbij, „ welk eene overlaſt dit voor uwe vrouw en uw huisgezin wezen zal."

„ THOMAS was geen van die zwakke menſchen, die zich uit hoofde van eenige moeilijkheden, van een

een edelmoedig ontwerp laten afrekken. Hij nam niet eens de moeite, om al hare tegenbedenkingen aan te hooren, veel minder daarop te antwoorden."

„ Hij ſtond op en ging te bed. De verteedering, waarin hem zijn weldadig oogmerk bragt, veroorloofde hem niet lang te ſlapen, en zijne oogen waren nog vol tranen, toen die zich eindelijk voor een zachten ſlaap toeſloten."

„ Des anderendaags vroeg, liet hij het oudſte meisje, van twaalf jaren, bij zich komen. „ Men heeft mij gezegd," zeide hij haar, „ dat gij geen vader noch moeder meer hebt, en ik kan wel aan uwe kleeren bemerken, dat zij u niet veel nagelaten hebben." — „ Helaas! ja; wij zijn zeer ellendig!" — „ Hebt gij geen vrienden, die u bij zich nemen?" — „ Wij hebben er wel; maar zij zijn te arm en wij ook." — „ Wel nu, zoudt gij met mij willen gaan en mijne dogter wezen?" — „ Ach, indien Gij zoo goed wildet zijn!" — „ Nu dan, dat is beſloten; maar ik keer te paard terug, en ik zal u niet alle drie te gelijk kunnen medenemen. Uw kleinſte zusje heb ik het eerst gezien, met haar wil ik ook beginnen, laat dit kind bij mij komen, op dat ik kennis met hetzelve make."

„ Het kleine meisje bleef niet lang achter. Zij had zulk een zacht gelaat, en zij bewees THOMAS zoo veel vriendelijkheid, dat hij zich reeds haar vader verbeeldde te wezen. Hij nam haar met zich te paard, en zij kwamen op de landhoeve aan."

„ Zijne vrouw vroeg hem, wiens kind dit was. — „ Het uwe, MAGDALENA!" antwoordde hij. Toen begon hij haar te verhalen, hoe hij, des avonds te voren, het kleine meisje gezien had, hoe hij de ellende en de hulpeloosheid, waarin het verkeerde, vernomen, en hoe hij het met zich genomen had, om het onder zijne kinderen te vermengen."

„ Ge-

„ Gedurende dit verhaal, hing het meisje aan zijne kleederen, en deed niet dan huilen. MAGDALENA, die even zulk een goed hart had als THOMAS, naderde zachtjes, terwijl zij het de oogen afveegde; nam het kind op haren ſchoot, en trachtte het met deze woorden te vertroosten: „ dewijl mijn man u beloofd heeft uw vader te wezen, zoo wil ik ook uwe moeder zijn, kom aan mijn kind! huil dan niet meer."

„ Maar, vrouw! daar zijn er nog twee anderen. De broeder en zuster van dit meisje, zijn ons medelijden even waardig." — „ Ach, mijn waarde THOMAS! ik begrijp wat gij denkt. Wel nu, gij moet die gaan halen."

„ Des anderen daags zette THOMAS het paard voor zijn wagentje, en ging de weeskinderen halen. „ Ga," zeide hem zijne vrouw, hem omhelzende, toen hij vertrok, „ ga, mijn vriend! „ De goede God, die ons deze kinderen toeſchikt, zal ons ook wel brood ſchenken, om hen te voeden."

„ De Graaf ***, Heer der plaats, waar deze ongelukkige kleinen geboren waren, had ondertuſſchen hun toeval vernomen. Dit ſlechte mensch zond terſtond zijnen Secretaris naar het dorp. Deze THOMAS gevonden hebbende, op het oogenblik, dat hij het meisje en jongetje in zijnen wagen liet ſtappen, greep het paard bij den toom, THOMAS toeroepende: „ Gij zult deze kinderen niet mede nemen. Hun vader is geſtorven, terwijl hij vijftig kroonen aan Mijnheer ſchuldig was. Zij moeten hier blijven, om voor de ſchuld borg te zijn."

„ Houd hen dan," zeide THOMAS verontwaardigd, „ maar alleen tot morgen. Indien ik hen voor ſlechts vijftig kroonen bekomen kan, zal ik naar huis keeren, en u het geld brengen. Die arme kleinen! Ik zal hen te meer beminnen, voor het

geen

geen zij mij kosten." Hij ging, kwam weder, bragt de vijftig kroonen, betaalde de schuld, en thans liet men hem de kinderen medenemen, nu waren zij zeker de zijnen."

„ Gij zijt voorzeker nieuwsgierig, waarde lezers! om te weten wat er in het vervolg van hen geworden is. Gelukkig kan ik u daarvan berigt geven, door een gesprek te verhalen, dat een reiziger met THOMAS, eenige jaren naderhand, gehouden heeft."

„ De geheele kleine familie danste, *op zekeren* avond, voor de deur van de landhoeve, *terwijl* MAGDALENA haren maaltijd gereed maakte. THOMAS was in het midden van den kring. De reiziger kwam daar voorbij, en hield stil, om getuige van het feest te zijn. — „ Behooren al deze kinderen U?" vroeg hij den pachter. — „ Ja, Mijnheer!" antwoordde deze hem. „ Ik heb er tien in leven: zeven, die de Hemel mij, om niet, geschonken heeft, en drie, die ik gekocht heb." — „ Gekocht?" hernam de reiziger met verwondering. — „ Ja waarlijk, Mijnheer! en wel voor goede klinkende munt."

„ Hij verhaalde hem de geheele geschiedenis, en toen hij die geëindigd had, voegde hij daarbij: „ De Hemel zij gedankt! mijne vrouw noch ik hebben daar immer berouw over gehad. Dit is de beste koop, die ik in mijnen leeftijd gedaan heb." — „ Maar hoe kunt gij die allen onderhouden?" — „ Dit schijnt in den eersten oplag moeijelijk, omdat men wel alles, het geen men wint, voor zich zelven schijnt benodigd te hebben. Voor men zulks beproefd hebbe, zou men nooit gelooven, daaraan te kunnen voldoen. Ik ben misschien mijn goed gedrag aan dezen last verschuldigd. Doch door matig en werkzaam te leven, blijft er altijd wat over, om aan de ongelukkigen mede te deelen." — „ En uwe kinderen zijn niet jaloers op

deze

deze vreemden?" — „ Vreemden? Die zijn hier niet. Zij behooren allen tot het huisgezin. Zij beminnen elkander teeder. Ik geef u te raden, wie de mijnen zijn. Ik bedrieg er mij zelf dikwijls in." — „ Maar ik zie het jonge meisje niet onder den hoop." — „ Ik geloof het wel. Zij heeft thans wel andere zaken in het hoofd: moet zij niet op haar huishouden passen?" — „ Zij is dan getrouwd?" — „ Buiten twijfel. Zij is getrouwd met eenen visscher, die in staat is zijne netten te winnen, dat verzeker ik u. Zij leeft zeer wel. Het is waar, dat ik haar daartoe rijkelijk genoeg voorzien heb." — „ Hoe zoo? hebt gij haar dan eene bruidschat mede gegeven?" — „ Men moet wel, als men zijne dochter uithuwelijkt. Ga maar zien, of haar wel iets ontbreekt." — „ Maar het was echter uw eigen niet?" — „ Wat zegt gij? Ik ben haar eene vreugd verschuldigd, waartoe de overigen nog te jong zijn, om mij te schenken. Zij heeft reeds een klein meisje, dat mij haren grootvader noemt. Dat komt mij zoo wonderlijk voor!"

„ THOMAS betuigde vervolgens den reiziger het genoegen, dat hij had van de andere weezen."

„ Het kleine meisje," zeide hij, „ is reeds groot genoeg geworden, om MAGDALENA de zorgen van het huishouden te helpen dragen. De kleine jongen heeft zijns gelijken niet, om eene kudde te hoeden. Indien gij wist, hoe zij aan mij verknocht zijn, en hoe ik hen bemin!"

„ Hij was door dit verhaal zeer aangedaan, en zachte tranen rolden uit zijne oogen. Eensklaps veegde hij die af, en riep glimlachende uit: „ Mijn Heer de Graaf! dit genoegen kondt gij gemaakt hebben, en hebt het mij voor vijftig kroonen afgestaan! Nu hebt gij veel uitgehaald!"

De Plaatjes komen als gewaschen teekeningetjes voor, met welke de Jeugd zich vermaken

kan, om dezelve naar te teekenen, en zich dus eene aangename en tevens nuttige uitſpanning te bezorgen.

ADOLF VAN *KNIGGE over de VERKEERING met MENSCHEN, bij wijze van Uittrekſel bewerkt voor Jonge Lieden uit den Beſchaafden Stand, opgehelderd en verrijkt met een aantal Voorbeelden en Karakterſchetſen uit de Beſte Schrijvers, door* J. G. GRUBER. *Tweede Deel. Als mede Kort Begrip der Menschkunde, voor de Jongelingſchap en allen, die den Mensch waarlijk willen leeren kennen, door* J. G. GRUBER. *Uit het Hoogduitsch. Te Zutphen bij* H. C. A. Thieme, 1805. 346 *Bladz. Octavo. De prijs is f* 1-10-:

Het goede, het welk wij van het I. Deel van dit nuttig Werkje getuigd hebben (*) verdient door ons ook op dit *Tweede Deel* te worden toegepast, dat naamlijk dit Boekje waardig is, den Jongeling in de hand gegeven te worden, die nu de wereld staat in te treden, ten einde hem een gids te zijn, om de menſchen te leeren kennen, onder en met welken hij voortaan verkeeren *zal* moeten.

Menſchenkennis is het voornaamſte onderwerp van dit *Tweede Deel*. „ *Menſchenkennis* onderſcheiden, (zegt de Schrijver Bladz. 22.) — O hoe veel

(*) Zie *Boekzaal Julij* 1803, Bladz. 52.

veel is er in dit woord opgesloten! Welke zwarigheden staan er niet in den weg, om tot haar te geraken! Ons inzien in ons eigen binnenste is dikwijls bepaald, kunnen wij ons dan vermeten, om in het binnenste van een ander duidelijk in te zien, en daarvan kennis te willen verkrijgen?"

„ Om een mensch te kennen, moet ik van hem weten, wat en hoe hij zij, en hoe hij dat gene geworden zij, dat hij is. Ik moet zijne eigendommelijkheden kennen, zijne manier van denken en gewaarworden, zijne vatbaarheden en krachten, zijne meeningen, zijne drijfveeren, neigingen en driften. Ik moet weten, welke indrukken hem het meeste bepalen, welke dingen hem voornamelijk in beweging brengen. Ik moet onderrigt zijn van zijne vorming, van de manier en wijze, waarop hij ze bekomen heeft. — Kortom, ik moet alles weten, wat hij is en werd, en hoe, onder welke omstandigheden en betrekkingen, hij het werd. Uit dit alles trek ik besluiten, hoe hij waarschijnelijk in het vervolg zijn en worden zal; uit dit alles maak ik voor mij op, hoe ik mij wel het gevoegelijkste jegens hem en bij hem te gedragen hebben zal; bij dit alles behoor ik steeds te letten op het geslacht en de geboorte van zulk een mensch, uit welke ouderen hij gesproten zij, welke indrukken het vroegste op hem mogen hebben gewerkt, welke opvoeding hij bekomen heeft, onder welke luchtstreek hij geboren werd en leve, hoe sterk of zwak zijne gezondheid zij, in welke verbindtenissen hij met menschen sta, en met welke menschen, als echtgenoot, vader, burger, vriend, enz. Welk zijn beroep, zijn stand, is, welke lotgevallen hem getroffen hebben, welke ondervindingen hij gemaakt heeft. — Wie nu dit alles van een mensch weet, dit alles naauwkeurig berekend en tegen elkander afgewogen heeft, steeds het blijvende en aanklevende in hem van het voorbijgaande weet

te onderſcheiden; die alleen kan zeggen, *dat hij hem kent*; en nu ziet gij hier, EDUARD! *wat eigenlijk menſchenkennis* zij en genoemd *worde.*"

En nu volgt, om de moeijelijkheid *der menſchenkennis* voor den Jongeling ligter te maken: Eene beknopte en volledige Verhandeling of *Kort Begrip der Menschkunde voor de Jongelingſchap.* Van welke de *Inleiding, de namen, omvang, en deelen der Menschkunde*, de *onderſcheidene waarde, nuttigheid en gebruik van deze deelen* aanwijst; de *Pragmatiſche* Menschkunde maakt ons *bekend*: 1. Met het Karakteristieke der menſchelijke natuur over het algemeen. 2. Met het Karakteristieke der menſchelijke natuur, naar hare bijzondere rigtingen in enkele menſchen. Van het eerſte handelt het *Eerſte*, van het laatſte het *Tweede* Boek dezes *Korten Begrips.*

Het eerſte Boek over het Karakteristieke der menſchelijke Natuur over het algemeen heeft deze *Afdeelingen.* Iſte Afdeeling: *Grondwetten der menſchelijke natuur over het geheel.* II. Afdeeling: *Beſchouwing van den mensch, als zinnelijk wezen naar zijne ligchamelijk bewerktuigde natuur.* (Het *Anatomiſch-Phyſiologiſche* Deel der *Menschkunde.*) III. Afdeeling: *Beſchouwing van den mensch, naar zijne innerlijk Geestelijke natuur, of van de geſchapenheid, door welke zijn geest met behulp der bewerktuiging met de zinnelijke wereld in verband ſtaat.* (Het *Phyſiologiſch-Pſychologiſche* Deel der *menschkunde.*) IV. Afdeeling: *Beſchouwing van den mensch naar zijne Geestelijke Natuur.* (Het *Pſychologiſche* Deel der *Menschkunde*, en daarin A. het *Kennisvermogen.* B. *Gevoelvermogen.* C. *Begeervermogen.*) V. Afdeeling: *Bepaling van het verband, waarin alle bijzondere in de menſchelijke natuur voorkomende vermogens tot eene wederkeerige werking met elkanderen ſtaan.*

Het

Het *Tweede Boek: Het Karakteristieke der menschelijke natuur, naar hare bijzondere rigtingen in enkele menschen.* Iste Afdeeling: *Over de verscheidenheden onder de menschen en derzelver foorten.* II. Afdeeling: *Verscheidenheden onder de menschen naar hunne ligchamelijk bewerktuigde natuur.* III. Afdeeling: *Over de betrekking van het werktuigelijke gestel tot het zielsvermogen, en over de verscheidenheden, welke hier in aanmerking komen,* in welke Afdeeling de leer der *Temperamenten* behandeld wordt. IV. Afdeeling: *Verscheidenheden onder de menschen ten opzigte van hunnen geest.* V. Afdeeling: *Verscheidenheden onder de menschen, ten opzigte van het gevoelsvermogen.* VI. Afdeeling: *Verscheidenheden onder de menschen met opzigt tot het begeervermogen; of verschillende gemoedsgestellen.* A. *Gemeene gemoedsgestellen met opzigt tot levensgenot.* B. *Fijne, edele Gemoedsgestellen.* C *Gemoedsgestellen in betrekking tot gezelligheid.* D. *Gemoedsgestellen in betrekking tot eigendom.* E. *Gemoedsgestellen in betrekking tot aanzien.* VII. Afdeeling: *Verscheidenheden onder de menschen in betrekking tot gezindheid of denkwijze.* VIII Afdeeling: *Verschil onder de menschen ten aanzien van Karakter.*

Tusschen beiden heeft men op de *Afdeelingen Aanhangsels* over bijzondere Onderwerpen. Zie hier een zoodanig *Aanhangsel over de hoogste waarde der menschelijke natuur, Bladz.* 121 tot eene proeve:

„ Of gij, ô mensch! een genot bevredigt, dan niet, of gij rijk, dan arm, koning, dan bedelaar, gelukkig, dan ellendig, zijt, dat alles is zeer onverschillig. Het is wel mogelijk, dat een afkeer van niet bevrediging van uwe zucht naar genot zich verheffe, en u overrede, dat het tegendeel

beter zij; maar wanneer gij alsdan nog beſloot, om dit betere voor u op te offeren, zoudt gij dan als mensch niet even zoo veel waardig blijven, als voorheen? Zoudt gij u zelven dan met minder wel te vredenheid beſchouwen, dan voorheen? Nu beproef het intusſchen, en verloochen uwe rede, handel, als of zij geen einddoel ware, haar eigenlijk doel niet te bevorderen had; en terſtond zult gij haar u luid hooren toeroepen: *Gij zult mij niet verloochenen!* Zelfsverachting velt u neder, wanneer gij het nogtans doet. Gij hebt niet als mensch gehandeld, uwe waarde prijs gegeven; en daar, daar gevoeldet gij diep, dat gij het niet mogt doen. De rede dringt eeuwig op haar heilig regt, om niet terug gezet te worden, alles in uw wezen moet aan haar opgeofferd worden; niets in uw wezen kan verlangen, dat zij aan hetzelve opgeofferd worde. Zoo haast gij haar opoffert, zijt gij geen mensch meer; hare handhaving is het eenige noodige in uwe ganſche natuur; hier klinkt me: eene magtige door niets te verdoovene, ſtem: *Gij moet!*"

„Zie daar, ô mensch! uwen pligt! herken denzelven in het onvoorwaardelijke, noodwendige, onſchendbare gebod van uwe rede: om nooit hare waarde te vergeten, en ſteeds met volle bewustheid van die waarde in u te handelen. Het gebod der rede voor u kan niet anders luiden, dan: *handel redelijk!* zoo wanneer gij intusſchen dit uitſpreekt, verheft gij u boven deze geheele wereld, en al hare genietingen, en begint een nieuw hooger leven voor eene andere wereld, welker poorten zich voor u onmiddelijk door het gebod van den pligt in u openen. Als burger van twee werelden ſtaat gij daar, met de zinnelijke om u heenen, en de bovenzinnelijke in u; en wat gij ook moogt en kunt, zoo is er ſteeds ſlechts een ding, dat gij *moet*, namelijk: de waarde van uwe bovenzinnelijke

lijke natuur in alle aanvechtingen van uwe zinnelijke handhaven, en door uwe rede grooter te zijn, dan' deze wereld en uw lot."

Ik geniet hier, en ik verheug mij in dat genot; dat is waar; want ik ben een dier. Maar langs den grond kruipen zal ik niet eeuwig; ik zal geen dier blijven; en dan verheft de rede mij op vleugelen van een geest in eene andere wereld, en toont mij hare wet. Zij toont ze mij en verpligt maar dwingt mij niet tot hare vervulling; want al, wat ik heb en ben, moet mijn verdienste zijn. Maar ik gevoel de verhevenheid en waarde van mijn wezen. De hooge verwachting van het gene ik zijn kan, doorblikfemt mij, en zoo verbrijzel ik banden, die mij hier kluisteren konden, zeg moedig de hulde op aan al, waardoor ik niets, dan het schranderste dier, was, en voel, in zalige bewustheid van mijne geestelijke waarde, om hoog boven de wereld, en de kakelbonte rommelzoo van hare nietigheden."

GRUBERS *Bestemming des menschen.*

Luister, menschenkind! naar de inspraak van
de rede!
't Ijvrig volgen van die wet zij steeds uw leus!
Tusschen zinnelijk geluk en zielenvrede
Blijft er voor den sterfling slechts een bange
keus.
Als gij, naakte zoon van ADAM! *voor de groot-*
heid
Van gewetenswetten staat in uwe blootheid;
Als de Heiligheid zich zelfs met schuld bekwet;
Dan verbleeke voor den hellen glans der waar-
heid
Uwe deugd! Ja, beef! Wanneer gij, bij de klaar-
heid
Van uw pligtbezef, op al uw daden let!

Geen geſchapen mensch is de ondeugd ooit ontvlogen.
Over 't ijslijk meer van jammervolle zond
Voert geen bootje ons heen, en kromt geen brug haar bogen.
In dat peilloos diep vindt nooit een anker grond.
Maar ontvlied het zinnenrijk met al uw kragten
Opwaart ſtrevend naar de vrijheid der gedachten;
Dan is het ſpookgezigt verdwenen uit uw oog;
De eeuwige afgrond fluit zijne opgeſparde koken.
Tracht u ſlechts den wil van God gelijk te maken;
Dan ontmoet Hij zelf u gunſtig van omhoog!

SCHILLER.

VERHAAL van den Kapitein DAVID WOODARD en vier ZEELIEDEN, welke hun Schip verloren, terwijl zij in de Boot op Zee waren, en zich zelven overgaven aan de Maleijers in het Eiland Celebes; *inhoudende een belangrijk verſlag van derzelver lijden, door den honger en andere omſtandigheden, gelijk ook van derzelver ontvlugting, na dat zij twee en een half jaren bij de Maleijers waren geweest. Alsmede een Bijvoegſel, bevattende verſcheiden ontkomingen van Schipbreukelingen, onder groote gevaren, bekommeringen en gebrek. Uit het Engelsch vertaald. Te* Haarlem *bij* Fr. Bohn, 1805 142 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f* 1-2-:

Hoe vreemd en onnatuurlijk het ook ſchijne, evenwel is het eene algemeene waarneming, dat wij,

wij, met een zeker gemengd medegevoel, de rampen van ongelukkigen lezen, die zij hebben ondergaan, voornamelijk, wanneer zij die eindelijk hebben doorgeworsteld, en te boven zijn gekomen. Hiertoe behooren de verhalen van Schipbreukelingen, wier geledene ellenden ons doen sidderen, tot dat hunne verlossing ons met hen verblijdt. Het kleine Boekje, behelzende, behalven het verhaal van den Kapitein DAVID WOODARD, nog een Bijvoegsel van verscheidene wonderbare ontkomingen van Schipbreukelingen na het doorstaan van groote gevaren, kommer en gebrek, zal daarom ook wel, met graagte, ontvangen en gelezen worden; te meer, omdat de lezing aanleiding geeft tot verscheidene menschkundige en andere opmerkingen en waarnemingen.

De Titel geeft ons reeds een genoegzaam berigt van het hoofdzakelijke, het gene het verhaal van den Kapitein DAVID WOODARD in zich bevat, en waarvan de geloofwaardigheid, over het geheel, gestaafd wordt, door 's mans Brieven van dankzegging, voor het goed onthaal hem, door de *Hollanders*, bewezen, als een' aan de Vergadering der Bewindhebberen van de Hollandsche Oostindische Compagnie te *Amsterdam*, gedagtekend *Londen* 23 *Augustus* 1796, een' aan den Gouverneur van *Makasser*, en een' aan den Heer ASTROMER, Kapitein in dienst van de Oostind. Comp. te *Makasser*, beide van dezelfde dagtekening.

De Brief aan de Vergadering van Bewindhebberen der Oostind. Maatschappij te *Amsterdam* luidt dus:

ACHTBARE HEEREN!

„Ik kan *Londen* niet verlaten zonder alvorens aan deze Achtbare Vergadering te kennen te geven mijne openbare en allerdankbaarste erkentenis voor de menschlievende en edelmoedige behandeling, die ik te *Makasser* met vier onzer zeelieden onder-

vonden heb, na onze ontkoming en verlossing uit de Maleijers in het Eiland *Celebes*."

„ Vijf Matroozen en ik verloren, in de boot zijnde, ons schip, in de straat van *Makasser*, en na verscheidene dagen zonder water of ander voedsel geweest te zijn, gaven wij ons aan de inboorlingen over, na dat zij reeds een' man van *ons* vermoord hadden. Zij hielden mij en mijne *reisgezellen* twee en een half jaren gevangen, *gedurende* welken tijd wij met vele *weder waardigheden* moesten worstelen, zijnde zonder *kleederen en* misende de gemeene noodwendigheden van *dit* leven. De Voorzienigheid deed ons onthouden en toen ik met mijn vier medegezellen te *Makasser* aankwam, waren wij zonder kleederen en als terneêr geslagen door droefheid, vermoeijenis en gebrek van voedsel, doch wij ondervonden daar de edelmoedigste en vriendelijkste behandeling van den lofwaardigen Heer WILLIAM PITTS JACOBSZ., Gouverneur van *Makasser* en van Mijnheer ASTROMER, de Kapitein van de Compagnie, die ons niet *alleen* klederen en voedsel, maar ook geld gaven, en ons daar en boven nog met vaartuig naar *Batavia* zonden, vrij van alle onkosten zoo voor mij als voor mijne ongelukkige reisgenooten. Ik zal altoos in eene dankbare erkentenis houden hunne goedheid en weldadigheid jegens ons onder zoo veel ongelukken."

„ Ik verzoek, dat dezo brieven van dankzegging naar *Makasser* mogen verzonden worden en dat UWelEd. dit blijk van dankbaarheid gelieve openbaar te maken op zulk eene wijze, als Uwe Achtbare het zal geraden vinden. Zoo voor mij zelf als voor mijne reisgenooten teeken ik mij.

ACHTBARE HEEREN!

Uw gehoorzame, verpligte en
Onderdanige Dienaar
DAVID WOODARD."

Het

Het gene wij zeiden van menschkundige en andere waarnemingen, kunnen wij staven met het volgende. Onder de Bijvoegsels komt voor het verongelukken van de Paketboot *de Lady Hobart*, Kapitein FELLOWES, op den 28 Junij 1803. De Kapitein met 28 Passagiers, hadden even tijd, om zich zelven in de Kotter en Jol te begeven, voor dat het Schip te grond ging. Aan boord der eerste waren onder anderen drie *Juffrouwen*, omtrent welke deze bijzonderheid voorkomt, Bladz. 130, 131.

„Den *vierden dag* (na het verlies van het Schip,) was het stormachtig en dampig weêr met eene hooge zee, en zoo koud, dat al het water, het welk over de boot heen sloeg terstond bevroos, het welk veel neerslagtigheid veroorzaakte. In het begin van den storm, was de Kotter, door de zware zee, genoodzaakt geworden, het touw van de Jol te laten slippen, waar door zij wel haast in de mist buiten het gezigt geraakte, het welk niet weinig droefheid veroorzaakte, voornamelijk, omdat de meeste behoeften, gelijk ook de quadrant en de verrekijker, aan boord van de Jol waren. De mans werden moedeloos, maar werden door den nood gedrongen om in beweging te blijven, doch de vrouwen toonden een heldenmoed en gaven een voorbeeld van geduld en standvastigheid. Allen vereenigden zich met haar in den gebede, en dit deed hunne gemoederen bedaren, en gaf hun de beste hoop op eene gelukkige uitkomst."

Eene waarneming van eene andere natuur is die welke wij Bladz. 140 lezen in een *Verhaal* van Kapitein KENNEDY, over het verlies van zijn schip;

„Ik kan," zegt hij, „dit verhaal niet besluiten zonder gewag te maken van het groot voordeel, dat ik genoot uit de gewoonte om mijne kleêren tweemaal daags in zout water te steken en

en dezelve weder aan te doen **zonder ze uit te wringen.**"

„ Het leed lang, eer mijn volk **kon besluiten,** om dit na te volgen, doch ziende de **goede uitwerking,** die het mij deed, volgden zij **het niet alleen** na, maar deden het zelfs tweemaal **daags.** *Het is* aan de ontdekking van dit middel, dat ik *de behoudenis* van mijn leven en dat van **zes andere menschen** met regt mag toeschrijven."

„ Ik had de kennis van dit middel *verkregen* door het lezen in een boek van Doktor LIND, het welk aan alle zeevarenden behoorde bekend gemaakt en door hen gelezen te worden."

„ Er had ook nog eene aanmerkelijke omstandigheid plaats, die wel verdient aangeteekend te worden, te weten, dat wij dagelijks, zoo lang wij van dit middel gebruik maakten, even zoo veel water loosden, als wij zouden gedaan hebben, indien wij de gelegenheid hadden gehad om naar ons genoegen te kunnen drinken, waar uit bleek, dat de vogt van onze kleederen door de *zweergaten* van onze huid werd opgeslorpt Het is waar, de zoutdeelen, die in onze klederen bleven hangen, maakten door de warmte van onze ligchamen en de hitte van de zon, een korst, die verscheidene deelen van onze ligchamen kwetste en vooral het zitten onaangenaam maakte, maar door er gestadig die zoutdeelen uit te wasschen en tweemaal daags nat te maken, werd dit wel haast beter: en zoo groot was het nut, het welk ons dit middel aanbragt, dat onze geweldige dorst er door verminderde, zoo zelfs dat onze verdroogde tongen, binnen weinig minuten, weder vogtig en wij over het geheel zoodanig verfrischt werden, als of wij eenig verkwikkend voedsel genoten hadden."

„ Het is de vraag of het baden in zout water geen uitstekend middel is in heete en brandende koortsen en de te groote aankleving van het bloed,

die

die toch de oorzaak is van ontſtekende koortſen! Men moet hier bij nog opmerken, dat de vier perſonen, die in de boot ſtierven, zeer veel zout water gedronken hadden, en dat zij alle ijlende ſtierven, doch dat zulks bij hen, die er zich van onthielden, geen plaats had."

LETTER-NIEUWS.

De Boekverkooper J. ten Brink te *Amſterdam*, thans Eigenaar der overige Exemplaren van C. G SALTZMAN, *over de Verloſſing der Menſchen van de Ellende, door Jezus*, 2 deelen, geeft het zelve heden uit, vermeerderd met een Voorberigt van F. VAN TEUTEM, Christen Leeraar te *Utrecht*. De prijs is *f* 2: — De algemeene goedkeuring waarmede de Werken van den Leerzamen SALTZMAN ontvangen zijn, maken alle aanprijzing overbodig Iets echter uit de Voorrede, de Schrijver zegt: „ JEZUS is een Heiland van alle Menſchen. Met alle gevoel van deze waardigheid, trad hij eertijds onder hun op, en riep: Komt herwaards tot mij, allen gij die vermoeid en beladen zijt, ik zal u verkwikken! In deze waardigheid zal hij ook in dit Boek verſchijnen. Allen die bekommering in hunne ziel gewaar worden, kunnen hetzelve lezen, zonder bezorgdheid van iets daar in te zullen vinden, dat hun bij de bijzondere begrippen die zij van JEZUS vormen, aanſtotelijk zou kunnen wezen. Ik heb mij in hetzelve bevlijtigd, om naar mijn best geweten, den waren zin der grondſtellingen van JEZUS voor te dragen, enz. enz. Het zelve is alom verzonden.

Kerkelijke Geſchiedenis der Achttiende Eeuw, 6de Deel, behelzende de *Geſchiedenis* van het Kerkgenootſchap der *Hervormden*; door A. IJPEIJ, Profeſſor te *Harderwijk*. Dit Deel behelst: Hiſtoriſch verſlag van den ſtaat des Kerkgenootſchaps der Hervormden in het algemeen. — Deszelfs Godsdienſtplegtigheden. — Beſtuur. — Voorſtellen ter vereeniging met andere Christen gezindheden. — Verſlag van de Aanvallen en Vervolgingen die het Hervormd Kerkgenootſchap in *Duitſchland*, *Frankrijk*, *Zwitſerland*, enz. geleden heeft. — De menigvuldige merkwaardige bijzonderheden hiertoe betrekkelijk. Aanmerkingen over de Geſchiedenis der Vervolgingen die de

de Hervormden geleden hebben van de Roomschgezinden. Historisch verslag van de Leer des Hervormden Genootschaps. Dit alles en meer andere bijzonderheden is de gewigtige inhoud van dit Deel. Voor hun die de vorige Deelen van dit Werk niet bezitten, is hetzelve met een bijzondere Tijtel, als een compleet Werk, op zichzelfs beſtaande, te bekomen bij G. T. v. Paddenburg en Zoon te *Utrecht*, en alom door de geheele Republiek bij ieder Boekverkooper.

Gedichten van ADAM SIMONS, verſierd met *Vignetten* en deszelfs zeer gelijkend *Pourtrait*, gegraveerd door W. VAN SENUS, zeer zindelijk op Postpapier gedrukt, wordt heden uitgegeven bij den Boekverkooper J. ten Brink Gz. en is alom verzonden. De prijs is *f* 2:4:— Deszelfs voornaamſte inhoud is: *Gij zijt ſtof en tot ſtof zult gij wederkeren. Aan* J. KANTELAAR. *De Gierigaard. Aan* DELIA. *Israels Triumfzang. Aan* J. SCHONK. *De Nacht. Het Offer. De groote Man. De Liefde is blind. Aan* J. T. SERRURIER. *Aan* W. IJ. VAN HAMELSVELD. *Goede nacht aan mijne Ouders. De Vrede. Aan* S. DASSEVAEL. *De Verlichting. Bij een Scheolonderzoek. Aan* H. A. DE MELANDER. *Bij* MARIANNE's *Geboorte. Mijne Kindsheid*, enz. Voorts eenige Vertalingen, als: *De Boer aan zijn Heer. De arme Man.* AMORS *Pijl. De Zomer Avond. De verdeeling der Aarde. De verloste Slaaf. Opwekking tot Vreugd. Aan een Zedenmeester. De Slaper. Aan* ROOSJE, enz. enz.

Uijlenbroek, te *Amſterdam*, geeft uit: *Proeve eener nieuwe Overzetting van den* ENEAS, naar het Latijn, door P. VAN WINTER N. S. Z. *Tweede Boek*, in 4to. en 8vo. Van het *Eerſte Boek*, als mede van 's Dichters HORATIUS *Lierzangen*, en *Proeve* over den *Mensch*, naar POPE, zijn insgelijks nog eenige Exemplaren, in beide formaten, te bekomen; ook van het *tweede deel Tooneelpoëzij*, *De ware Gelukshedeeling*, enz. door N. S. VAN WINTER en L. W. VAN MERKEN, met Platen en Pourtraiten, door VINKELES.

Bij W. Brave, Boekverkooper te *Amſterdam*, wordt uitgegeven: *Bibliotheek van Theologiſche Letterkunde*, 3de Deel No. 5. Inhoudende: Eene Verhandeling van REINHARD over de Voorzeggingen van JEZUS aangaande zijne Opſtanding. — Beoordeeling van SCHEIDIUS en STRONCK's Bijbelsch Huisboek. — BOUCQUEAU over *Daniel* VII. — KIST, Beoefeningsleer, 2de Stuk — MAREZOLL, over de Beſtemming van den Kerkelijken Redenaar. — HAACK's Leven van PAULUS, 3de deel. Eenl-

Eenige bijzonderheden uit het leven van zekeren Oefeninghouder. — ANDRINGA, Heilraad op den weg naar den Hemel. — GITTERMAN, over de Gelijkenissen van JEZUS 1ste Stuk. — De twee rijke Landlieden. — HAMELSVELD's Kerkelijke Geschiedenis. — *Einleitung in das Alte Testament von* EICHHORN, *dritte vermerhte und verbesserte ausgabe.* — *Der älteste Theodicée oder erklärung der drey ersten Capitel im ersten Buch der Vor-Mosaïsche geschichte, von* TELLER. — *System der Christliche Moral, von* F. V. REINHARD, benevens eenige Algemene Berigten. — Door het bijdrukken zijn thans weder compleete Exemplaren te bekomen. — Bij het Jaar kost dezelve *f* 5:10:—

Bij J. Allart, Boekverkooper te *Amsterdam*, is van de Pers gekomen en alomme verzonden: *Kort Begrip der Verhandeling over de Nederduitsche Spelling*, uitgegeven in naam en op last van het *Staatsbewind* der *Bataafsche Republiek*; mitsgaders eene *Woordenlijst*; met de geslachten, ten dienste der Scholen, vervaardigd door MATTHIJS SIEGENBEEK, Hoogleeraar in de Nederduitsche Letterkunde te *Leijden*. De prijs is 15 stuivers. Binnen kort zal bij bovengemelden worden uitgegeven: uitvoerig *Woordenboek* volgens de spelling van den Hoogleeraar SIEGENBEEK, van dien Hoogleeraar zelven vervaardigd; als mede *Nederduitsche Spraakkunst*, door P. WEILAND, uitgegeven in naam en op last van het *Staatsbestuur* der *Bataafsche Republiek*; als mede een zeer beknopt *Kort Begrip* van hetzelve, geschikt voor de *Eerstbeginnenden* in de Scholen, 't welk nog zal gevolgd worden van een meer uitgebreid *Kort Begrip* voor *meergevorderden*, beiden vervaardigd door den Autheur der *Spraakkunst*, den Heer WEILAND zelven. Nog is bij den Uitgever dezes van de Pers gekomen en verzonden: *Jesaias*, vertaald en opgehelderd door J. H. VAN DER PALM, 2de Deel; benevens *Proeve van eenige Gezangen voor den Openbaren Godsdienst*, door R. FEITH, 2de en laatste Stuk.

Bij W. van Vliet, Boekverkoper te *Amsterdam*, is van de Pers gekomen en alom verzonden:

I. *Verhandeling over de Spelling der Nederduitsche Taal*, ter bevordering van regelmatigheid en éénparigheid in dezelve; door ERNST ZEIJDELAAR. Met *beschеidene Aanmerkingen* op de *Verhandeling* van MATTHIJS SIEGENBEEK, Hoogleeraar in de Nederduitsche Letterkunde te *Leijden*. Uitgegeven in naam en op last van het *Staatsbewind* der *Bataafsche Republiek*. In gr. 8vo. à *f* 1:5:—

H.

II. SANDER en JULIANA. *Een huiſelijk Tafereel.* Uit het Hoogduitsch van E. MULLER. Met een Plaat. In 8vo. à 15 St. — Onder de menigte van dagelijks uitkomende vertaalde Romans verdient dit wezenlijk *Huiſelijk Tafereel* door ieder deugdzaam Jongeling en Meisje opgemerkt te worden. Reine liefde, kiesch gevoel, edele grondbeginſelen en ware deugd zijn de karaktertrekken der geſchetſte Perſonaadjen; en van den kant der Zedelijkheid is deze kleine Roman eene van die weinigen, die men veilig jonge lieden van beiderlei geſlacht in handen durft geven

III. *Uitgezochte Zedelijke Verhalen voor de beſchaafde Jeugd.* Met Teekening Plaatjes. In 8vo, à *f* 1:4—

IV. *Avond Onderhoudingen voor de Jeugd*, ter vorming van Verſtand en Hart. Naar de vierde Engelſche Uitgave. met pl. In 8vo. à *f* 1:16—

No. III. en IV. zijn bijzonder tot *St. Nicolaas Preſentjes* geſchikt, en dat wel te meer, omdat dezelve *Leerzame Verhalen* en *onderhoudende Vertellingen* bevatten, dan de Kinderen meeſtal zoo bijzonder op geſteld zijn. Ook zijn bij bovengemelden eene menigte andere diverſe *Werkjes voor Kinderen* te bekomen.

De Boekverkooper J. R. Poster te *Amſterdam* en J. W. Heneman te *Cleef*, geven uit en hebben alom verzonden:

Een geheel Nieuw Werk, getijteld: *Schoolboek der Aardbeſchrijving.* Volgens eenen geheel nieuwen Leertrant zamengeſteld. Met 5 Kaarten, bepaaldelijk ingerigt overeenkomſtig den inhoud van dit Werk, welke ook afzonderlijk verkogt worden; benevens eene *Aankondiging* van derzelver Uitgave en Gebruik, door C. P. VAN MÜHLEN, 8vo.

Het is voornamelijk de keuze der verhandelde ſtoffe, kortheid van ſtijl en een volſtrekt Sijſtematiſche Voordragt, waar door men gepoogd heeft het onderwijs in de Geographie korter en gemakkelijker te maken, zoo dat deze onontbeerlijke Wetenſchap een voorwerp kunne worden niet alleen der Memorie, maar ook van het Verſtand.

Te *Amſterdam* bij J. R. Poſter en te *Leipzig* bij H. Gräff, wordt uitgegeven:

1. *Hoog-Nederduitsch en Nederduitsch-Hoogduitsch Dictionaire* of *Zak-Woordenboek*, 2 deelen compleet, à *f* 4-16—
2. *Hoogduitſche en Nederduitſche Samenſpraken*, à 12 St.
3. *Verzameling van Hoogduitſche Voorſchriften*, om die taal te leeren ſchrijven, à 16 St.

Joh.

Joh. van der Heij te *Amſterdam*, geeft uit en heeft aloin verzonden: *De Recenſent ook der Recenſenten*, *No.* 1. waar in beoordeeld worden: G. F. SEIJLER, *Bijbelſche Uitlegkunde*. W. A. VAN VLOTEN, *Verhandeling*. *Verhandelingen*, *uitgegeven door* TEYLERS *tweede Genootſchap*, 12*de ſtuk*. M. E. BLOCH, *In- en Uitlandſche Viſchen*. A. IJPEIJ, *Handboek der Scheikunde*, 2 *deelen*. A. KLUIT, *Hiſtorie der Hollandſche Staatsregering*, 5 *deelen*. C. VAN DER AA, *Geſchiedenis van den Oorlog*, 3—5 *deel*, en P. VAN WINTER N. S. Z. HORATIUS, *Lierzangen*. Het Mengelwerk behelst: *Proeve eener Opheldering over Matth.* XXI. *vs.* 42—44. *Kort verſlag der pogingen, van onderſcheidene Staaten en Vorſten in Europa, tot verbetering van hunne Burgerlijke en Lijfſtraffelijke Weetgeving*. *Iets over 't Nationaal Karakter, vooral der Engelſchen en Franſchen*. *Naauwkeurig verſlag wegens het Berlijnsch Inſtitut tot Onderwijs van Doofſtommen*. *Over het Wenſchen*. *De Overheerſching eener vurige Verbeeldingskracht, het middel tegen al te groote gevoeligheid* (volgens DIDEROT.) *Eene oorzaak der geleerde Herſenſchimmen*. *Naſchrift*. Dit Werk zal om de twee Maanden met een Nommer worden vervolgt, de prijs van ieder Nommer is 12 St. Het *Proſpectus* van dit Tijdſchrift is als nog *Gratis* te bekomen.

HERINNERING.

Voor *f* 3-12- in plaats van *f* 10-10- is tot 31 December dezes Jaars nog te bekomen: *Heilige Jaarboeken*, of Samenſtemming der Euangelisten in de Levensbeſchrijving van JESUS CHRISTUS, naar de Tijdorde; en over de Handelingen en Geſchriften der *Apostelen*, benevens hunne Reizen en Brieven, tot *Jeruſalems Verwoesting*; met nieuwe Opheldering en Aanmerkingen, beſchreven en bearbeid, door den Geleerden en Beroemden RUTGER SCHUTTE, in Leven Predikant te *Amſterdam*, en Lid van verſcheiden Genootſchappen, 3 Deelen, gr. 8vo. met zeer uitvoerige *Kaarten*, van het Land *Kanaän*, *Jeruſalem*, het *Romeinſche Rijk* enz. benevens eenige fraaije *Gezichten*. De Uitgave geſchiedt te *Amſterdam* bij Joh. van der Heij; door wien beden aan de Intekenaren wordt afgeleverd: De *Tweede Druk* van het *Weekblad voor Kinderen*, 3 Deelen, met Platen, voor *f* 8:- in plaats van *f* 16:— zoo als dit Werk bij de eerſte uitgave gekost heeft. — De Boekhandelaren, welke hunne Intekenaren op dit Werk nog niet mogten hebben opgegeven, worden verzocht zulks ten ſpoedigſten aan bovengemelden Uit-

gever te doen; bij wien *gratis* te bekomen is: *Naamlijst van Boeken, geſchikt tot Geſchenken voor de Jeugd.*

Te *Amſterdam* bij W. van Vliet en J. van der Heij, is van de Pers gekomen en alom verzonden: het *Eerſte Stukje* van een Werk, geheel nieuw in zijne ſoort van bewerking, van eene allerheilzaamſte ſtrekking en door eenen man vervaardigd, die zich onder anderen, door zijnen, ook bij onze Landgenoten allerſterkst getrokken CUMAL en LINA, als zeer bekwaam in zulk ſoort van Godsdienſtige Schriften heeft doen kennen. Het is getijteld: *Zedekundige Prentebijbel; is zijnen oorſprong verſchuldigd aan den Hoogduitſchen Leeraar* K. F. LOSSIUS, heeft ten doel, om, als een Huisboek in Christelijke Huisgezinnen, maar ook in Scholen en Inſtituten, bij het onderwijs der Jeugd gebruikt, op eenen zoo onderhoudenden als leerzamen trant, met de voornaamſte gebeurtenisſen der wereld bekend te maken en zedelijke voorvallen uit de gewijde en ongewijde geſchiedenis te ſchetſen, is vertaald door den Overzetter van CUMAL en LINA, en verſierd met vijf uitmuntende Platen, gegraveerd door J. L. MARCUS. De prijs van dit Stukje is *f* 2-8— en het tweede zal, met de overigen, zoo ſpoedig, als eene ſchoone uitvoering maar eenigzins toelaat, volgen.

VOOR OUDERS en KINDERVRIENDEN *zijn*
ST. NICOLAAS-GESCHENKJES

Te bekomen, bij W. Brave, op den Nieuwendijk, ſchuins over de Ramskooij, te *Amſterdam*, als:

I. *Lettergeſchenk voor de Leergrage Jeugd*, met 96 in het Koper geſneden en gecouleurde Figuren, à 15 Stuiv. — Dit Boekje is zeer bevallig voor jonge Kinderen, en geſchikt om ze op eene gemakkelijke wijze te leren ſpellen en lezen.

II. *Almanak* of *Lettergeſchenk voor* 1806, met 60 in het Koper geſneden en gecouleurde Figuren, à 15 Stuiv. Een alleraangenaamst en nuttig Boekje voor Kinderen van 5 tot 10 Jaren.

III. *Nieuwe Leerrijke Verhalen*, vooral beſtemd voor de Jeugd, door W. C. REDDINGIUS, Predikant te *Dronrijp*. Met Plaatjes, à 22 Stuiv. Ook zonder plaatjes te bekomen.

IV. *Korte Verhalen* voor Kinderen van 6 tot 10 Jaren, die gaarne iets lezen wat hun verſtaanbaar, nuttig en aangenaam is, door P. BEETS, 2 Deeltjes met Plaatjes, à *f* 2-10— en gecouleurd *f* 3:— Ieder Deeltje is ook afzonderlijk te bekomen.

V. *Geſprekjes en Vertellingjes* voor jonge Kinderen, tot Ver-

Verbetering van Verſtand en Hart, à 12 Stuiv. met gecouleurde Plaatjes 16 Stuiv. — Zend ook deze en andere ſoorten tot bezigtiging aan een ieders Huis.

BELANGRIJK ONDERRIGT VOOR DE LIEFHEBBERS VAN PAARDEN.

Dienſtig voor *Voerlieden*, *Koetziers*, *Postillons*, *Stalmeesters*, *Sleepers*, *Ruiters*, *Pikeurs*, *Paardendoctors*, enz. wegens de zorg die zij voor de Paarden dienen te dragen, op reis en in de ſtal, zoo wel om derzelver gezondheid te bewaren, als om toevallen voor te komen, waar aan zij onderhevig zijn, en derzelver Ziekten te genezen, door den Heer HUZARD, beroemd Paardendoctor te *Parijs*, in gr. 8vo. à 10 St. wordt uitgegeven te *Amſterdam* bij P. G. en N. Geijsbeek, Boekverkoopers op de Lelijgragt, bij de Keizersgragt.

AKADEMIE-NIEUWS.

FRANEKER.

Alhier zijn tot Doktoren in de Geneeskunde bevorderd:

Den 9den Sept. l. l. de Heer JACOBUS EERDMANS, *Bolswardia-Friſius*.

Den 8ſten Nov. de Heer HENRICUS VAN STRALEN, *ex Boekel Ravenſtenienſis*.

Beiden na gegeven en verdedigd te hebben *Theſes Medicas inaugurales*.

Den 18den Nov. werd tot Doktor in beide de Rechten gepromoveerd ANDREAS STINSTRA, *Franequeranus*; welke gegeven en verdeedigd heeft *Theſes Juridicas inaugurales*.

SCHOOL-NIEUWS.

ZALT-BOMMEL.

Den 11den Sept. Heden hadden wij het groot genoegen, dat de zeer gel. Heer Mr. E. C. D'EN-

GELBRONNER, J. U. D. zijn post als Rector der Latijnſche Scholen in onze Stad, met eene plegtige Inwijings-Redevoering aanvaardde: *de Stoicorum doctrinae in primis moralis præ Epicuraeorum ratione præstantia*; dat is: *over de voortreffelijkheid der Stoicijnſche Wijsgeerte, boven die der Epicureers, voornamelijk in de Zedekunde.*

De plegtigheid is in onze groote Kerk voor een aanzienlijk gehoor, met algemeene toejuiching verrigt, terwijl dezelve voor en na, door een Orgelmuzijk is veraangenaamd.

BEKENDMAKING

Een Proponent of Predikant buiten vasten dienst zich genegen vindende om op voordeelige voorwaarden, eenigen tijd ter hulpe te zijn van een ongeſteld Predikant in eene voorname Stads Gemeente, gelieve ten ſpoedigſten zich aantemelden *bij* den Heer DU SAAR, Boekhandelaar te *Leiden*.

KERK-NIEUWS.

GELDERLAND.

NIJMEGEN.

NYMEGEN Vakant. Zie Aug. 1805.

NYMEGEN den 3den Nov. Na dat de Kerkenraad der Nederduitſche gereformeerde Gemeente alhier, bij de Magiſtraat dezer Stad, gunſtige handopening verzogt en verkregen had ter vervulling van één der beide openſtaande Predikantsplaatſen; zoo is heden door dezelve uit een talrijk gros het navolgend twaalftal uitgebragt:

DD.

DD. JONGENEEL, Predikk. te *Voorburg*. DIBBETS, te *Maarſen*. GRIETHUIZEN, te *Woudenberg*. VAN LEEUWEN VAN DUIVENBODE, te *Wageningen*. METELERCAMP, te *Waſſenaar*. HULSTEIN, te *Wamel*. JONCKERS, te *Heteren*. WEIJLAND, te *Enkhuizen*. SLUITER, te *Zalk*. OORDT, te *Zwolle*. VAN DEN HAM, te *IJſſelſtein* en ZWEIGHOLT, te *Bommel*. De laatſte met het lot tegen DD. VAN STAVEREN en HOFMAN, Predikk. in *den Briel* en te *Jiſp*.

Waaruit den 6den dezer het volgend zestal benoemd werd:

DD. JONGENEEL, VAN LEEUWEN VAN DUIVENBODE, GRIETHUIZEN, JONCKERS, DIBBETS en HULSTEIN. De laatſte met het lot tegen D. VAN DEN HAM.

Vervolgens is den 10den dezer dit drietal uitgebragt:

DD. JONGENEEL, DIBBETS en GRIETHUIZEN.

Zijnde daaruit eindelijk op den 17den dito door gezegde Kerkenraad beroepen D. JONGENEEL, Pred. te *Voorburg*; welke beroeping na gunſtige goedkeuring van de Magiſtraat dezer Stad, gelijk te voren ook van het drietal geſchied was, zijn Wel Eerw. is toegezonden, met verlangen, dat dezelve in des Heeren vreeze zal worden aangenomen.

DRUTEN, AFFERDEN EN DEEST. In de Nominatie alhier, in de vorige Boekzaal vermeld, is in de opgave door den Viſitator Cl. bij den ring van *Maas en Waal*, bij toeval een abuis ingeſloopen; zijnde het drietal, volgens de beroepingsbrief, door de Eerw. Claſſis reeds geapprobeerd geweest: DD. CANTER ALTA, VAN GULPEN en VAN DER LAAN, Pred. te *Uitdam*, Prop. te *Utrecht* en Pred. te *Zunderdorp*. Zullende onze beroepen Pred. van GULPEN op zijn verzoek perempt. worden geëxamineerd in December dezes jaars, waar toe hem een Examinator zal aangewezen worden.

ELST. Zie Octob. 1805.

VALBURG EN HOMOET. Den 22ſten Octob. 1805 is onze waardige en zeer geliefde Leeraar, de Wel Eerw. Heer F. D. COCHIUS overleden, in den hoogen ouderdom van 92 jaren, 7 maanden en 7 dagen.

Zijn Wel Eerw. heeft in vier onderſcheidene Gemeenten eenen tijd van 69 jaren en 6 maanden het Euangelie van JEZUS CHRISTUS verkondigd, te *Huit in Cleefsland* 7 jaren en 6 maanden, te *Gend in Overbetuwe* 3 jaren en in deze gecombineerde Gemeentens eenen tijd van 59 jaren. Zijn Wel Eerw. was, zoo lang zijne krachten zulks wilden, getrouw in alle deelen van zijn dienstwerk; zelfs op het laatst van zijn leven, afgemat door een overmaat van kwalen, maakten zijne ligchaamsgebreken hem niet moedeloos, niet lusteloos. — Hoe krachteloos deze blinde Grijsaart zich bevond, op elken Zondag verbeeldde hij zich een ſterk man te zijn; den Predikſtoel heeft de grijze vader laarſtelijk te *Valburg*, om zijne Gemeentens te ſtichten, beklommen op Zondag den 6den Octob. van dit jaar. — De Eerw. man heeft ons geſticht met zijn leer en leven.

Op Zondag den 3den November heeft D. C. BUSCHMAN, Pred. te *Elden en Driel*, Viſit. Cl. in liefde aan den Overledenen gedacht, in eene Leerrede over *Pred* VII: 1*b*. *Beter is de dag des doods dan de dag, dat iemand geboren wordt*.

Dewijl de Overledene wars was van alle loftuitingen, moeten wij het hier bij laten. Alzoo is

VALBURG EN HOMOET Vakant.

WAMEL EN DREUMEL. Onze geliefde Leeraar T. M. VAN HULSTEIN, maakte ons op den 3den Nov. l. l. in eene gepaste Vooraſſpraak uit *Pſalm* CXIX: 33. openlijk bekend, dat zijn Wel Eerw. tot gewoone Herder en Leeraar te *Dreijſchor* in *Zeeland* beroepen zijnde, die beroeping 14 dagen in beraad nam, welken tijd zich onze Gemeente hoopt ten nutte te maken.

THIEL.

THIEL.

AVEZATHEN den 23sten Octob. 1805. Onze geliefde Leeraar, D. D. VAN DER LOO, van hier na de Gemeente van *Dreijschor* in *Zeeland* beroepen zijnde, heeft, na rijpen rade, tot onze blijdschap, daar voor bedankt, en gaf daar van j. l. Zondag aan de Gemeente alhier kennis. De Heere zegene verder zijn werk onder ons, en geve, dat wij ons nog lange in zijnen dienst mogen verblijden.

ECK EN WIEL Vakant. Zie April 1805.

ZALTBOMMEL.

POEDEROIJEN den 27sten Octob. Heden nam onze Leeraar, de Wel Eerw. Heer C. J. POLS, van ons een liefderijk en zegenend Affcheid met de woorden van Paulus, *Rom.* XVI: 25, 26. *Hem nu die magtig is u te bevestigen naar mijn Euangelium, ende de predikinge Jesu Christi, na de openbaringe der verborgendheid, die [van] de tijden der eeuwen verzwegen is geweest: Maar nu geopenbaard is, en door de Prophetische schriften, naar het bevel des eeuwigen Gods, tot gehoorzaamheid des geloofs, onder alle de Heidenen bekend is gemaakt*

De Heere trekke op met dezen zijnen Knecht, zegene zijnen dienst in de Gemeente van *Scherpenisse*, en zorge ook in zijne liefde voor deze nu herderlooze Gemeente!

De Proponenten worden verzocht hoe eer hoe liever hunne gaven te laten hooren, daar men voornemens is, spoedig tot een beroep over te gaan.

OPHEMERT. Van hier is verzuimd te melden, dat onze beroepen Predikant, de Wel Eerw. Heer J. J. SCHOLTEN, den 14den Julij in den Heiligen Dienst onder ons bevestigd is door den Wel Eerw. Heer S. D. DE KEIZER, Pred. te *Zegveld*, onder de Eerw. Classis van *Utrecht*, bij vrijwilligen affstand van den Wel Eerw. Heer W. V. EEDEN,

Pred. te *Opijnen en Hezelt*, met de woorden van den Heere JEZUS tot PILATUS, *Joh.* XVIII: 37*b*. *Hier toe ben ik geboren, ende hier toe ben ik in de wereld gekomen, opdat ik der waarheid getuigenisse geven zoude.* De oplegging der handen is geſchied, behalven door den Bevestiger, door de Wel Eerw. Heeren VAN EEDEN. HASSELO, PRILLEVITS, NOUHUIS en SPEELMAN, Predikk. te *Opijnen en Heesſelt*, *Wadenoijen*, *Drumpt*, *Est en Varick*. Het onderwerp der Intrede was *Joh. VIII*: 12*b*. *Ik ben het licht der wereld.*

Wij bidden over het werk van den geheelen dag, het welk voor een talrijke ſchare tot genoegen is verrigt, den besten zegen!

WELL EN AMMERZODEN Vakant. Zie Sept. 1805.

RUMPD Vakant. Zie Aug. 1805.

ZUILICHEM EN NIEUWAAL Vakant. Zie Aug. 1805.

ST. ANDRIES Vakant. Zie Sept. 1796.

Z U T P H E N.

GORSSEL den 10den November. Onze geachte Leeraar de Wel Eerw. Heer C. W. IMMINK, van hier na *Rekken* beroepen, nam op heden na een bijna vijfjarig verblijf aan deze plaats van ons een hartelijk vermaanend en zegenend afſcheid, predikende over *Phil.* I: 27. *Alleenlyk wandelt weerdiglyk den Euangelio Chriſti, op dat het zy ik kome ende u zie, het zy ik afwezig ben, ik van uwe zaken mag hooren, dat gy ſtaat in eenen geest, met een gemoed gezamentlijk ſtrijdende door het geloove des Euangeliums.* De Heere vergezelle dezen zijnen knegt op de reis naar zijne nieuwe ſtandplaats en ſtelle hem daar tot een uitgebreiden zegen. — Dus is

GORSSEL Vakant.

REKKEN den 17den Nov. Op heden werd onze van *Gorſel* alhier beroepene en algemeen be-

begeerde Leeraar de Wel Eerw Heer G. W. IMMINK onder ons in het heilig dienstwerk ingezegend door deszelfs Oom den Wel Eerw. Heer P. SCHEIJ, Pred. te *Haaksbergen*, aan wien zulks door den Wel Eerw. Heer W. DULL, daartoe verzogt zijnde gereedelijk was afgeſtaan. — De Bevestiger predikte bij die gelegenheid over 2 *Cor.* V: 20. *Zoo zijn wij dan gezanten van Chriſti wegen als of God door ons bade: wij bidden van Chriſti wege, laat u met God verzoenen.* Waarop de Bevestigde des namiddags zich aan ons en tot het Heilig dienstwerk aan deze plaats verbond met de woorden van Paulus *Rom.* I: 16. *Want ik en ſchame mij des Evangeliums Chriſti niet: Want het is een kracht Gods tot zaligheid een iegelijk die gelooft, eerst den Jode, ende [ook] den Griek.*

Het werk van dezen dag liep tot genoegen van een groote ſchare van Toehoorders, uit de omliggende plaatſen opgekomen, af. — God make het werk van onzen nieuwen Leeraar voorts voorſpoedig en tot eenen wezentlijken zegen voor onze zielen.

ZUTPHEN Walſche Kerk Vakant. Zie Octob. 1805.

GROENLO. Zie Sept. 1805.

OVERVEL UWE.

ARNHEM. Den 13den Nov. is hier in eene Clasſis Contracta, door den Wel Eerw. Heer WUNDER, Pred. te *Renkum en Helſum*, perempr. geëxamineerd de Wel Eerw. Heer SCHULLER, Proponent onder de Clasſis van *Schieland*, en beroepen tot Predikant te *Elkum*. — Dit Examen geſchiedde in tegenwoordigheid van de Gedeputeerden der Gelderſche Sijnode D. VAN WIJCK, Predikk. te *Nijmegen*, VAN HERWERDEN, te *Zutphen*. VAN DEN BERG, te *Arnhem* en DE ROOIJ, te *Maurik*. De Vergadering heeft den geëxamineerden eenſtemmig, met zegenbede aan de Gemeente van

Elkum toegewezen, waar hij op den 8ſten Dec. D. V. zal bevestigd worden door zijnen Vriend en Voorganger D. COOLHAAS, thans Pred. te *Amerongen*, waar aan de Dep: Clasſis J. C. BOOT, Pred. te *Arnhem*, deze beurt heeft overgegeven.

NEDER-VELUWE.

VAASSEN den 21ſten Octob. Onze *geliefde* Leeraar B. E. C. VAN NIEL, ontving op den 13den Sept. l. l. eene eenparige beroeping naar de Gemeente te *Hardenberg*, onder het reſſort der Clasſis van *Zwolle*, doch heeft na acht dagen beraad, tot onze blijdſchap vriendelijk daarvoor bedankt.

VORGTEN. Op Zondag den 22ſten Sept. maakte onze geliefde Leeraar D. J. LOHSE, ons bekend, dat hij in de week te voren, eene eenparige beroeping van den Kerkenraad der Gemeente te *Zandvoort*, onder de Clasſis van *Haarlem*, ontvangen had, dog op Zondag daaraan volgende, hadden wij het genoegen te vernemen, dat hij, om voor hem voldoenende redenen, voor die beroeping vriendelijk bedankt had.

NIJKERK. Op den 27ſten dezer maand werd ons verlangen vervuld: — onze hartelijk geliefde Leeraar J. SCHOONDERBEEK, bevestigde des Voormiddags zijnen Ambtgenoot onzen nieuwberoepenen Leeraar D. S. C. VAN DER HAMMEN in zijnen dienst met de nadrukkelijke vermaning van Paulus 1 *Theſſ.* V: 12, 13. *Ende wij bidden u, broeders, erkent de gene die onder u arbeiden, ende uwe voorſtanders zijn in den Heere, ende u vermanen: Ende achtze zeer veel in liefde, om haares werks wille. Zijt vreedzaam onder malkanderen.* De Bevestigde aanvaarde des namiddags zijne gewigtige Euangeliebediening in deze Gemeente met de moedinboezemende belofte van Jezus *Matth.* XXVIII: 20. *Ende ziet, ik ben met u lieden alle de dagen tot de voleindinge der wereld. Amen.*

Ons

Onze blijdschap is algemeen, onze dankbaarheid groot, en onze hartelijke wensch, dat de groote Koning van zijne Kerk, den dienst onzer beide Leeraren tot opbouw en bloei van deze Gemeente met eenen ruimen zegen bekroone!

EPE Vakant. Zie April 1805.

'S HERTOGENBOSCH.

DUNGEN. D. LOTICHIUS, Pred. te *Wouw*, heeft voor de beroeping alhier vriendelijk bedankt.

RAVESTEIN den 29sten Sept. De eerste gelegenheid van den openbaren Godsdienst, na het overlijden van onzen Leeraar, naam D. MULLER, Pred. te *Lith*, waar, om in eene Voorafspraak over *Jes.* LVII: 3. aan den overledenen te gedenken. Eene opzettelijke Lijkrede te doen, liet de tijd niet toe, wijl het toen het uur van voorbereiding was; men communiceert dit ten gevalle van D. MULLER, die in een brief aan onzen Ouderling F. VAN DER GOES getoond had, het van belang te rekenen, om zijn gedaan werk ter kennis van de Nederlandsche Kerk te brengen. Zoo dat

RAVESTEIN Vakant is.

MOERGESTEL Vak. Zie Nov. 1804.

BERCHEM EN NESTELRODE Vakant. Zie Sept. 1803.

KESSEL Vakant. Zie Aug. 1802.

PEEL- EN KEMPELAND.

LOMMEL. Zie Octob. 1805. onder *Eindhoven*.

OIRSCHOT, BEERSEN EN BEST. Zie Octob. 1805.

SCHIJNDEL Vak. Zie Febr. 1804.

LEENDE Vakant. Zie Jan. 1796.

GELDROP EN RIEL Vakant. Zie Dec. 1795 't Naberigt.

GEMERT Vakant. Zie Octob. 1795.

MAASTRICHT.

MAASTRICHT Walsche Kerk. Bij gebrek van legaal berigt kan alleenlijk gemeld worden, dat den 29sten

29ſten Octob. l. l. zeer ſubiet overleden is, de Hoog Eerw: Hoog gel. Heer J. M. ROUX, Philos. Prof. en reeds zedert 1774. Pred. alhier, verdienende in alle opzigten zeer betreurd te worden. Zo dat

MAASTRICHT Walſche Kerk Vakant is.

GEUL Vakant. Zie Jan. 1804.

KLIMMEN Vak. Zie Aug. 1800.

MEERSSEM EN SCHIMMERT Vakant. Zie Junij 1799.

VAALS Walſche Kerk Vakant. Zie Aug. 1797.

WILRE' IN DEN VROENHOVEN Vakant. Zie April 1798.

MAASTRICHT drie Predikantsplaatſen Vakant. Zie April 1797.

BEEK Vakant. Zie Maart 1797.

MAASTRICHT WalſcheKerk Vak. Zie Jan. 1796.

EYSDEN Vakant. Zie Nov. 1795.

VALKENBURG Vakant. Zie Aug. 1795.

ZUID-HOLLAND.

DORDRECHT.

GEERTRUIDENBERG den 3den Nov. 1805. Op heden gedacht onze oudſte en zeer geliefde Leeraar D. P. KEUCHENIUS, aan zijnen 25 jarigen predikdienst, waar van hij de 11 eerſte jaren te *Hilvarenbeek*, en de laatſte 14 jaren alhier vervulde, hij nam tot zijn onderwerp Paulus vrolijke danktaal, 1 *Theſſ.* II: 13. *Daarom danken wij ook God zonder ophouden, dat als gij het woord der prédikinge Gods van ons ontvangen hebt, gij dat aangenomen hebt, niet* [*als*] *der menſchen woord, maar* (*gelijk het waarlijk is*) [*als*] *Gods woord, dat ook werkt in u die geloovet.* Na zijn Text kort te hebben toegelicht, bepaalde hij ons, *naar* denzelven, bij de volgende gewigtige waarheden, dat het woord der Euangelieprediking, ſchoon door menſchen verkondigd, toch geen menſchen, maar Gods woord is. — Dat het de pligt van elke Christengemeente in het gemeen en van elk

en

en een iegelijk lid derzelve in het bijzonder, is, de prediking hunner Leeraren als zodanig te beſchouwen. — Dat zij zulks doende, dezelve hen dan ook van vrucht en zegen moet zijn, en in hen werken die alzoo gelooven. — En, dat elk rechtſchapen Leeraar, die dat ziet, zig daarover verblijdt en er God voor dankt. — Naar welk viertal van gewigtige waarheden, die zijn Tekst opleverde, hij ook met een viertal Leeringen zijne toepaſſing, naar gelegenheid des tijds, tot ons inrigtte, en alles met gepaste aanſpraken, zo aan den Raad der Gemeente dezer Stad, als aan zijn waardigen Amptgenoot en ganſche Gemeente beſloot.

'S GRAVENMOER ſtaat Vakant te worden. Alzoo onze zeer geliefde Leeraar, de Wel Eerw. Heer P. DURSELEN, wegens Ligchaamsongeſteldheid zig genoodzaakt heeft gezien om, bij 't Departement van *Holland*, zijn Emeritaat, Salvo Stipendio te verzoeken, gelijk 't zijn Eerw. alreeds bekomen heeft.

BLESKENSGRAVE EN HOFWEGEN. Vakant. Zie Sept 1805.

DELFT EN DELFTSLAND.

WILSVEEN. Den 3den Novemb. heeft de Wel Eerw. Heer W. OVERDUIN, naar *Elst* beroepen, een liefderijk afſcheid van zijne Gemeente genomen met de woorden 1 *Joh.* II: 28. *Ende nu, kinderkens, blijft in hem: op dat wanneer hij zal geopenbaard zijn, wij vrijmoedigheid hebben, en wij van hém niet beſchaamd gemaakt en worden in zijne toekomſte.*

Den 17den dezer heeft de Eerw. Kerkenraad ter vervulling der vakature, ten overſtaan van HH. Conſulenten DD. J. SPOORS en D. VAN DER LEEUW, reſpective Predikk. te *Leidſendam* en *Soetermeer* dit drietal geformeerd:

DD. T. VERWEEL, Predikk. te *Colhorn*. H. W. LE

LE SAGE TEN BROEK, Propp. onder *Schielan* & J. VAN DER EIJK, onder *Amersfoort*.

En is daaruit ten zelven dage met meerderheid van ſtemmen der mans Ledematen tot Predikant beroepen D. J. VAN DER EIJK, welk beroep der Coetus den 12den Decemb. ter approbatie zal worden aangeboden.

'T WOUD Vakant. Zie Meij 1805

LEIDEN EN NEDER-RHYNLAND.

NOORDWIJK AAN ZEE Vakant, *vermits* de Wel Eerw. Heer D. D. WUIJSTER, eerst bij *zijnen* Kerkenraad en vervolgens den 4den dezer bij de Claſſis, op verzoek van den Wel Eerw. Heer J. L. OVERDORP, Pred. te *Noordwijk binnen*, van zijne betrekkingen ontſlagen, op den 10den dezer zijne Affcheidsrede gehouden heeft over 1 *Joh.* II: 28. *Ende nu, kinderkens, blijft in hem: opdat wanneer hij zal geopenbaard zijn, wij vrijmoedigheid hebben, ende wij van hem niet beſchaamd gemaakt en worden in zijne toekomſte.*

GOUDA EN SCHOONHOVEN.

LEKKERKERK den 20ſten October. Heden nam, met gevoelige aandoening van Spreker en Hoorders, van ons een hartelijk affcheid, onze zeer geliefde Leeraar J. L. SCHELKES, met de Apoſtoliſche zegenwensch van Paulus uit 2 *Cor.* XIII: 13. *De genade des Heeren Jezu Christi, ende de liefde Gods, ende de gemeenſchap des Heiligen Geests, zij met u allen Amen.*

CRIMPEN AAN DE LECQ den 3den November. Op vriendelijken afſtand van de B. B. in de *Crimpenſche* Ring, werd heden onze nieuw beroepene Leeraar D. A. ROLANDUS BRUINING in den dienst bevestigd door deszelfs Vader, de Wel Eerw. *zeer* gel. Heer A. BRUINING, geliefd Predikant te *Schoonhoven*, met de woorden van Apostel Paulus uit 2 *Tim.* IV: 1, 2. *Ik betuige dan voor God ende den Heere Jeſu Chriſto, die de levenden ende de doo-*

oode oor deelen zal in zijne verſchijninge ende [*in*] *zijn Koningrijke. Predikt het woord: houdt aan tijdelijk, ontijdelijk: wederlegt: beſtraft, vermaant in alle langmoedigheid ende leere.* De handoplegging geſchiedde behalven door den Heer Bevestiger, door de Wel Eerw. Heeren H. DONKER, Predikt. te *Ouderkerk en Crimpen aan den IJſſel.* J. MARTIJN, te *Berg-Ambacht.* J. J. DE JONGE, te *Oud-Alblas* en J. VAN SCHAGEN, te *Nieuwlekkerland*, waarop de bevestigde namiddag zijne intre-Leerrede hield met *Gal.* VI: 14. *Maar het zij verre van mij dat ik zoude roemen anders dan in het kruiſe onzes Heere Jeſu Chriſti, door welken de wereld mij gekruiſigd is, ende ik der wereld.*

BERKENWOUDE EN DEN AGTERBROEK Vakant. Zie Sept. 1805.

SCHIELAND.

POORTUGAAL den 3den Nov. Heden werd onze van *Vlisſingen* beroepen en tot ons overgekomene Leeraar D. J. HORTHEMELS HANSSEN, in zijnen dienst ingezegend door D. E. BURT ANDRIESSEN, Pred. te *Charlois*, (aan wien op vriendelijk verzoek D. L. VOGELENZANK, Pred. te *Rhoon* deze beurt had afgeſtaan) met *Joh.* XXI: 15, 16, 17. *Doe zij dan het middagmaal gehouden hadden, zeide Jeſus tot Simon Petrus, Simon Jona* [*zoon,*] *hebt gij mij liever dan deze? Hij zeide tot hem, ja, Heere, gij weet dat ik u lief hebbe. Hij zeide tot hem, weidt mijne lammeren. Hij zeide wederom tot hem ten tweedemaal, Simon Jona* [*zoon,*] *hebt gij mij lief? Hij zeide tot hem, ja, Heere, gij weet dat ik u lief hebbe. Hij zeide tot hem, hoedt mijne ſchapen. Hij zeide tot hem ten derdenmaal, Simon Jona* [*zoon,*] *hebt gij mij lief? Petrus wierd bedroefd, om dat hij ten derdenmaal tot hem zeide, hebt gij mij lief? ende zeide tot hem, Heere, gij weet alle dingen, gij weet dat ik u lief hebbe. Jeſus zei-*

zeide tot hem, weidt mijne ſchapen. Na den middag ving de bevestigde zijn werk bij ons aan met eene Leerrede uit 1 *Cor.* I: 23. 24. *Doch wij prediken Chriſtum den gekruicigden, den Joden wel een ergerniſe, en den Grieken eene dwaasheid. Maar haar die geroepen zijn, beide Joden ende Grieken, [prediken wij] Chriſtum de kracht Gods, ende de wijsheid Gods.*

GORINCHEM.

VEEN Vakant. Zie Sept. 1805.

HEUKELOM. Zie Sept. 1805.

VOORN EN PUTTEN.

KOORNDIJK. Zie Sept. 1805.

OUDENHOORN Vakant. Zie Aug. 1805.

ABBENBROEK. Zie Nov. 1804.

'S GRAVENHAGE.

TER HEIDE Vakant. Zie Aug. 1804.

WOERDEN EN OVER-RHIJNLAND.

AARLANDERVEEN. Heden den 17den Nov. is albier in den heiligen dienst bevestigd D. E. NIEKERK, beroepen van *Kortenhoef*, onder de Eerw. Claſis van *Amersfoort*, door D. H. HUIJSER, Pred. te *Langeraar*, als Quaestor Deputt. De Bevestigingsrede nam D. HUIJZER, uit de woorden van *Luk* X: 16. *Wie u hoort, die hoort mij, en wie u verwerpt, die verwerpt mij, en wie mij verwerpt, die verwerpt den genen, die mij gezonden heeft.* Waarop de bevestigde 's namiddags zijne intrerede heeft gedaan met de woorden van *Jeſ.* LII: 7. *Hoe lieflijk zijn op de bergen de voeten des genen, die het goede boodſchapt, die den vrede doet hooren, des geenen, die goede boodſchap brengt van het goede, die heil doet hooren, des geenen die tot Sion zegt, uw God is Koning.*

Deeze plegtigheid, die hier in geen vijftig jaren had plaats gehad, vervulde gewis het harte der Gemeente en hare Hoorders met blijdſchap; zij

zag,

zag, dat God nog zorgde voor zijne Kerk en deze Gemeente.

RHIJNZATERWOUDE. Zie Oct. 1805.

KALSLAGEN Vakant. Zie Octob. 1805.

BREDA.

NISPEN Vakant. Zie Nov. 1803.

CHAAM EN SNYDERS CHAAM Vakant. Zie Mey 1805.

NOORD-HOLLAND.

ALKMAAR.

SCHOORL, GROET EN KAMP. Den 18den Aug. 1805 werd het beroepingswerk hier weder, in tegenwoordigheid van D. J. WESSELIUS, Pred. te *Warmenhuizen*, hervat. De Eerw. Kerkenraad formeerde dit drietal:

DD. J. LA LAU, Predikk. te *Heiloo*. A. B. HAGEN, te *Haringkarspel en Dirkshorn* en A. FONHOF, Prop. onder de Eerw. Clasſis van *Hoorn*. Waaruit den 25ſten Aug. door de Mans ledematen tot Herder en Leeraar, met eenparige ſtemmen, werd beroepen A. FONHOF. Doch ook zijn Eerw. heeft zich verpligt gevonden, om voor deze hem opgedragene beroeping te bedanken, en eene andere van *Westwoud en Binnewijzend*, welke zijn Eerw. gelijktijdig moet geoffereerd zijn, aan te nemen.

Daarop is den 13den Octob. (dewijl onze gewoone Conſulent van huis was) ten overſtaan van D. A. NUMAN, A. L. M. Phil. Doct en Pred. te *Oude Niedorp*, (welke hier toen juist den Predikdienst moest waarnemen) door den Eerw. Kerkenraad eene Nominatie geſteld, beſtaande uit

DD. J. DE LEEUW, Predikk. te *St. Pancras*. W. VAN VLOTEN, te *Schermerhorn* en T. VAN BERKUM, Prop. onder de Eerw. Clasſis van *Peel en Kempenland*.

Uit welk drietal ten zelven dage door Mans le-

demaren tot Pred. beroepen is D. T. VAN BERKUM, welke dit beroep ook terſtond heeft aangenomen.

Deze beroeping is den 12den Nov. in een Coetus Moderatorum, te *Alkmaar* gehouden, met de Kerkelijke goedkeuring bekrachtigd, zullende de Beroepene in de Nieuwjaars, Claſſis peremptr. geëxamineerd worden door W. H. VAN HENGEL, Pred. te *Driehuizen en Zuidſchermeer*.

OOSTERLAND EN STROE OP WIERINGEN. Zie Octob. 1805.

WAAL OP TEXEL. Zie Sept. 1805.

ST. MAARTEN Vakant. Zie Maart 1800.

VALKOOG Vakant. Zie April 1806.

HAARLEM.

HAARLEM den 15den Nov. De beroeping hier uitgebragt op D. R. J. VAN DER MEULEN, Pred. te *Hoorn*, is door zijn Wel Eerw. tot onze blijdſchap aangenomen, en heden Claſſicaal goedgekeurd met zegenbede, gelijk ook de beroeping te ZANDVOORT uitgebragt op den Propr. J. N. VAN DER ZANDT, welke hier op ten zelven *dage*, in tegenwoordigheid van den Hoog Eerw. Heer Deputatus Sijnodi P. A. VAN DER LAAN, Pred. te *Zunderdorp*, peremtoir geëxamineerd is door D. D. P. FARRET, Pred. te *Bennebroek*, en zoo wel in zijn voorafgaand kort voorſtel over *Epheſ.* I: 22, 23. als in de onderſcheidene gedeelten van het Examen, zoo veel genoegen aan de geheele Vergadering heeft gegeven, dat zijn Eerw. met blijdſchap en gelukwenſching, ook aan zijnen vader D. J. VAN DER ZANDT, Pred. te *Haarlem*, aan de roepende Gemeente is toegewezen, alwaar zijn Eerw. door den laatstgemelden (aan wien D. S. J. VAN HENGEL, Pred. te *Heemſtede* deze beurt op verzoek wel heeft willen afſtaan) D. V. den 8ſten Dec. aanſtaande in den H. Dienst zal bevestigd worden.

OOSTZAANDAM, den 3den van Slagtmaand He-

Heden had de herderlievende Gemeente hier het aangenaam genoegen, van 's morgens door haren geliefden Leeraar D. J. W. C. TENCKINCK, haren tweeden Predikant, zijnen waarden Ambtgenoot J. L. SCHELKES, van *Lekkerkerk* herwaart geroepen, te hooren bevestigen. De Bevestiger predikte bij die gelegenheid over *Hand* X: 42. *En heeft ons geboden, den volke te prediken, en te betuigen, dat hij is de geen, die van God verordineerd is, tot eenen rigter van levenden en dooden.* En de bevestigde maakte daarop 's namiddags een aanvang met zijn heilig dienstwerk hier, door te spreken over *Matth.* V: 6 *Zalig* [*zijn*] *die hongeren ende dorsten* [*na*] *de geregtigheid: want zij zullen verzadigd worden.* Alles liep, in de tegenwoordigheid van eene zeer aanzienlijke Vergadering, naar wensch af.

HAARLEM den 12den Nov. D. J. L. SCHELKES, heeft op heden in onze Clasis item en zitting verkregen.

WORMER. Van het Emeritusschap van onzen Leeraar D. A. VAN DER VIES en het verrigte tot vervulling der vacature in een volgende.

HAARLEM Vakant. Zie Sept. 1796.

HAARLEM Walsche Kerk. Zie Sept. 1805.

AMSTERDAM.

OUD LOOSDRECHT. Op de Collatie van Mevrouw, de Weduwe van den Heer Z. ALEWIJN, Vrouw van beide de *Loosdrechten*; heeft de EE. Kerkenraad, onder het bestuur van den Consulent, den WelE: Heer SCHREGARDUS, Pred: in de *Nieuwe Loosdrecht*, tot Predikant in deze Gemeente beroepen den E: Heer JAN WILLEM WIEGMINK, Propon: onder de Clasis van *Rhenen en Wijk*; welke beroeping den 19 dezer, in een Clasis Contracta is goedgekeurt; zullende de beroepen Leeraar, in de aanstaande Clasis van Januarij 1806, peremptoir geëxamineerd worden.

HOORN.

HOORN den 25ſten Octob. Onze geliefde Leeraar D. R. J. VAN DER MEULEN, van hier naar *Haarlem* beroepen zijnde, heeft zich, ſchoon wij gaarn zijn Eerw. langer verblijf onder ons verlangden, verpligt gerekend die beroeping aan te nemen, en daar van heden avond aan de Gemeente kennis gegeven. — De Eerw. groote Kerkenraad de vakature, welke hier door zal veroorzaakt worden, ſpoedig willende vervullen, heeft daar toe aan Heeren Wethouderen en Raden dezer Stad hunne opening gevraagd, en dezelve bekomen hebbende, den 20ſten Nov. dit twaalftal van Predikanten ingebragt:

DD. R. ZWIJGHOLT, Predikk. te *Zaltbommel*. C. A. VAN DEN BROEK, te *Oud Beijerland*. I. SLUITER, te *Zalk*. M. CREMER, te *Campen*. J. W. VAN IRHOVEN LEEMAN, te *Bergen op Zoom*. A. DE VRIES, te *Enkhuizen*. J. BRUGMAN, te *Westzaandam*. M. JONGENEEL, te *Voorburg*. J. P. SPRENGER VAN EIJK, te *Vlaardingen*. J. D. DIBBETS, te *Maarſen*. J. S. VAN STAVEREN, in *den Briel* en O. J. VAN GRIETHUIZEN, te *Woudenberg*.

Waaruit den 22ſten dito geformeerd is dit zestal:

DD. C. A. VAN-DEN BROEK, R. ZWIJGHOLT, O. J. VAN GRIETHUIZEN, A. DE VRIES, M. JONGENEEL en J. D. DIBBETS.

HENSBROEK. Na dat onze geliefde Leeraar, de Wel Eerw. Heer C. KOOLHAAS, op den 28ſten Julij liefderijk en zegenend afſcheid bij ons gepredikt had, over de woorden van Paulus, 1 *Cor.* XV: 58. *Zoo dan, mijne geliefde broeders, zijt ſtandvastig, onbeweeglijk, altijd overvloedig zijnde in het werk des Heeren, als die wetet dat uwen arbeid niet ijdel is in den Heere.* werd door de Kerkenraad, onder voorzitting van den Conſulent, D. J. VAN OTTERLOO, Pred. te *Obdam*, op

den

den 9den Sept. eene Nominatie gemaakt van de zes volgende Predikanten:

DD. A. CONRADI, Predikk. te *Oostwoud.* S. A. ARNTSEN, te *Eerswoud.* J. J. VRIJMOET PLOENIS, te *Scharwoude.* J. VAN OTTERLOO, te *Obdam.* J. J. R. WILREE, te *Grosthuizen en Avenhorn.* alle onder de Eerw. Clasfis van *Hoorn.* en J. H. MOLENGRAAF, te *Wijdenesse*, onder de Eerw. Cl. van *Enkhuizen.*

Met meerderheid van ſtemmen werden op het drietal geplaatst:

DD. S. A. ARNTZEN, J. VAN OTTERLOO en J. J. VRIJMOET PLOENIS.

Uit welk drietal den 18den Sept. werd beroepen de Wel Eerw. Heer J. J. VRIJMOET PLOENIS. Doch zijn Wel Eerw. had reeds een brief afgezonden, in welke zijn Eerw. verzogt geene verdere aanmerking op zijn perſoon te maken, welke echter te laat in handen der Kerkenraad gekomen is. Zijn Eerw. zich zelven willende gelijk blijven, bedankte te terſtond voor de op hem uitgebragte beroeping.

Den 6den October maakte de Kerkenraad, onder voorzitting van bovengemelde Conſulent, wederom eene Nominatie van de zes volgende Predikanten:

DD. H. W. C. A. VISSER, Predikk. te *Warns en Scharl*, onder de Eerw. Clasfis van *Bolsward en Workum.* P. W. PRINS, te *Urcem*, onder de Eerw. Clasfis van *Hoorn.* R. VAN DER KLOES, te *Vuuren en Dalem.* H. J. VAN NOUHUIS, te *Est*, beide onder de Eerw. Clasfis van *Zalt-Bommel.* J. HESS, te *Akerſloot*, onder de Eerw. Clasfis van *Haarlem* en P. M. KESLER, te *Bergen*, onder de Eerw. Clasfis van *Alkmaar.*

Van welke op het drietal geplaatst werden:

DD. H. W. C. A. VISSER, P. W. PRINS en R. VAN DER KLOES.

Uit welk drietal terſtond werd beroepen de Wel

Eerw. Heer H. W C. A. VISSER, Pred. te *Warns en Scharl.* Doch zijn Eerw. heeft insgelijks na eenigen tijd van beraad, voor deze beroeping om redenen bedankt. Zoo dat

HENSBROEK als nog Vakant is.

WOGNUM EN WADWAY. Zie October. 1805.

SIJBEKARSPEL. Zie October. 1805.

ENKHUIZEN.

OOSTERLEEK den 3den Nov. Deze *dag* was voor ons een tijd van blijdschap. De *Wel* Eerw. Heer D. IJPEIJ is in den H. Dienst bevestigd door zijnen vriend, den Wel Eerw. Heer J. A. VAN WAENEN, Pred. te *Woerden*, (bij middelijken afstand van den Wel Eerw. Heer G. L. DUITSCH, Pred. te *Hem*) met de vermaning van Paulus, 1 *Thess.* V: 12. *Ende wij bidden u, broeders, erkent de genen die onder u arbeiden, ende uwe voorstanders zijn in den Heere ende u vermanen.* De Bevestigde aanvaardde zijne bediening met de betuiging van David, *Psalm* XXVII: 4. *Een ding heb ik van den HEERE begeert, dat zal ik zoeken: dat ik alle de dagen mijns levens mogte woonen in 't Huis des HEEREN, om de lieflijkheden des HEEREN te aanschouwen, ende te onderzoeken in zijnen Tempel.* De oplegging der handen is geschied door de Wel Eerw. Heeren J. J. VAN SITTERT, Pred. te *Venhuizen*, uit naam der Classis. J. A. VAN WAENEN, Pred. te *Woerden*, als Bevestiger. J H. MOLENGRAAF, G. L. D. DUITSCH en J. B. VAN DEN BERG, Predikk. te *Wijdenes*, *Hem* en *Andijk*.

God zegene den arbeid van zijnen Knecht in deze Gemeente, tot opwekking en versterking van geloof, hoop en liefde.

WESTWOUT EN BINNEWIJZENT den 17den Nov. Heden is onze beroepen Leeraar, D. A. TONHOF, plegtig in zijnen dienst ingezegend. De Wel Eerw. Heer VAN DEN BERG, Pred. te *Andijk*, pre-

predikte bij die gelegenheid op eene treffende wijze, over de vermaning van Paulus aan Titus, cap. II: 7. *Betoon u zelven in alles een voorbeeld van goede werken, in de leere [betoont] onvervalschtheid, deftigheid, oprechtigheid.* De ſtatelijke inzegening geſchiedde uit naam der Eerw. Clasſis van *Enkhuizen*, met oplegging der handen, door D. J. DOZY, Pred. te *Hoogkarſpel*, als mede door den Heer Bevestiger, en door de Wel Eerw. Heeren DUITSCH, ADRIANI VISCH, JENTINK, VAN SITTERT, IJPEIJ, DE LEEUW en TEN NAPEL, Predikk. te *Hem*, *Bovenkarſpel*, *Grootebroek*, *Venhuizen*, *Oosterleek*, *Pancras* en *Hauwerd*. De Bevestigde aanvaardde zijne bediening met de betuiging van Paulus, I *Cor.* I: 23, 24. *Doch wij prediken Christum den gekruicigden, den Joden wel een ergernisſe, ende den Grieken een dwaasheid: Maar haar die geroepen zijn, beide Joden ende Grieken, [prediken wij] Christum de kracht Gods ende de wijsheid Gods* God geve, dat wij in onzen nieuwen Leeraar hetgemis van onzen onvergetelijken FARRET eenigzints mogen vergoed vinden!

WERVERSHOOF Vakant Zie Dec. 1804.

E D A M.

MUNNIKENDAM. Door den Eerw. Kerkenraad alhier, is ter vervulling der vakature, veroorzaakt door den dood van den oudſten Leeraar, den waardigen D. H. MECIMA, gemaakt het volgende twaalf- en ſestal van Predikanten:

DD. LETTE, Predikk. te *Vlisſingen*. HAVERKAMP, te *Broek* in *Waterland*. DE KONING, aan *de Helder*. VAN DER LAAN, te *Zunderdorp*. VAN DER VEN, te *Ouwerkerk* aan *den Amſtel*. MOILIVES, te *Hermelen*. BONTE, in *de Beemſter*. LA LAU, aan *den Oudendijk* VIS, te *Bovenkarſpel*. VAN ROSSUM, te *Muiden* METTENGA G, te *Huizen*. en VAN HELSDINGEN, te *Zwartſluis*, met het lot

tegen VAN DER SCHAAF, te *Limmen*, DONKER, te *Ouwerkerk* aan *den Ijssel* en MOS, te *Nieuwendam*.

Op het zestal zijn gesteld:

DD. HAVERKAMP, LETTE, MOILIVES, VAN DER VEN, DE KONING en VAN DER LAAN.

Zullende eerlang een drietal gemaakt en een beroep gedaan worden.

ZUNDERDORP den 27sten October. *Heden* morgen maakte onze geachte Leeraar D. P. A. VAN DER LAAN, ons het verblijdend besluit bekend, *dat* zijn Eerw. in weerwil aller aangewende pogingen en aanbod van meerder tractement, door de bepende Gemeente, vrijheid had om dezelve te bedanken; en ten bewijze dat wij zijn Eerw. in ons midden gaarne wilden behouden, blijkt uit ons bewijzen van achting; bij een voorgaande beroeping in het voorgaande jaar, en nu heeft Kerkeraad en Magistraat goedgevonden naar ons vermogen het Tractement met eene aanzienelijke toelage jaarlijks te vermeerderen. Onze vriend en Leeraar verbond zich nader op dien dag, met eene Leerrede over de vraag van Paulus, *Hebr.* II: 3a. *Hoe zullen wij ontvlieden, indien wij op zoo groot eene zaligheid geen acht en nemen.*

God bevestige zijn verblijven onder ons met de kennelijkste bewijzen van zegeningen op zijn dienstwerk, en zorge voor de Gemeente van *Sijbesarspel*.

RANSDORP Vakant. Zie Octob. 1805.

ILPENDAM Vakant. Zie Octob. 1805.

ZUIDERWOUDE Vakant. Zie Julij 1805.

PURMERLAND Vakant. Zie Nov. 1803.

SCHELLINGWOUDE Vakant. Zie Julij 1805.

ZEELAND.

WALCHEREN.

IJZENDIJKE den 8sten Sept. Onze waardige en

en zeer geliefde Leeraar D. P. VAN DER WOLK, in wiens aangenaam Euangelielicht wij ons den tijd van drie jaaren en drie maanden hadden mogen verheugen, had ons op den 28ſten Julij laatſtleden van den Leerſtoel berigt, dat hij op zijne reis, om zijne vrinden te bezoeken eene wettige beroeping naar de Gemeente te *Groot Ammers*, onder de Claſſis van *Gouda en Schoonhoven* ontvangen had; en dat hij deze beroeping in des Heeren vreeze had aangenomen. Wij hadden wel gewenscht dezen onzen Leeraar en Vriend langer onder ons te mogen houden, dan wij berusten in 's Heeren weg, zijn Eerw. nam van ons op dezen dag een liefderijk en treffend affcheid met Paulus taal, *Philipp.* III: 20, 21 en *Capitt.* IV, 1. *Maar onze wandel is in de hemelen, waaruit wij ook den Zaligmaker verwachten, [namelijk] den Heere Jeſum Chriſtum. Die ons vernederd lichaam veranderen zal, op dat het zelve gelijkvormig worde zijnen heerlijken ligchaame, naar de werkingen waar door hij ook alle dingen hemzelven kan onderwerpen. Zoo dan, mijne geliefde en zeer gewenschte broeders, mijne blijdſchap ende kroone, ſtaat alzoo in den Heere, geliefde:* — De Heere trekke met dezen zijnen knecht op; ſtelle hem in de Gemeente van *Groot Ammers* tot een zegen, doe hem aldaar ook diezelfde liefde en achting ondervinden, die hij hier genoten heeft; denke ook in gunst aan deeze Gemeente en voorzie dezelve op zijnen tijd van eenen bekwamen Herder en Leeraar, in ſtaat om dezelve door eene zuivere Euangelieleer en eenen Godzaligen wandel voortelichten en te ſtichten. Zo dat

IJZENDIJKE Vakant is. Intuſſchen worden de Heeren Proponenten vriendelijk uitgenoodigd, om hunne gaven alhier te laten hooren, dewijl men zoo ſpoedig mogelijk tot de verkiezing van eenen anderen Herder en Leeraar zal overgaan. Terwijl

de Heeren Proponenten verzogt worden, bij hun aankomst zich te vervoegen bij den Director D. C. SCHIETTEKATTE, Pred. te *Schoondijke* om aan denzelven hunne getuigschriften te vertoonen. — Tot nader onderrigt diend, dat *IJzendijke* een vrij aanzienelijke plaats is, alwaar een talrijke Gemeente van Hervormden gevestigd is, die een Tractement van *f* 800:- 's jaars geeft, benevens eene schoone vrije woning.

CLEVERSKERKE den 23sten Sept. *1805*. Onze hartelijk geliefde Leeraar D. D. VAN BASSELAAR, van hier beroepen naar de Gemeente van *Heinkenszande*, van de Wel Eerw. Classis van *Walcheren*, en van deze Gemeente losgemaakt zijnde; is, na bekomene handopening van de Wel Eerw. Classis, de Kerkenraad, onder directie van onzen geliefden Leeraar, overgegaan tot het doen van een beroep eenes anderen Herder en Leeraar in zijn Wel Eerw. plaats, op den 9den Julij l. l. en zijn daartoe op het zestal gebragt de navolgende Predikanten

D. S. M. DE BRUIN, Predikk. op het *Eiland Marken*. A. DIEPERINCK, te *Hoornaar*. P. G. JONGBLOED te *Noorden*. P. W PRINS, te *Urſem*. P. H. GELHUIS, te *Schoonrewoerd* en J. F. HENRY, Prop onder de Wel Eerw. Classis van *Rheenen en Wijk*. — De drie eerste Heeren werden op het drietal gesteld; en daaruit met volle eenparigheid tot Herder en Leeraar alhier beroepen de Wel Eerw. zeer gel Heer S. M. DE BRUIN, waardig Pred. op het Eiland *Marken*. Dan helaas! zijn Wel Eerw. heeft, na eenigen tijd van beraad, vóór deze beroeping per missive vriendelijk bedankt.

Den 21sten Julij was voor ons eene bitter bedroevende dag: onze hartelijk geliefde Leeraar D. D. VAN BASSELAAR, predikte toen onder veel aandoening van Spreker en Hoorders, zijne afscheids-

re-

rede, de Tekst was genomen uit 1 *Cor.* XVI: 23, 24. *De genade des Heeren Jesu Christi zij met u. Mijn liefde zij met u allen in Christo Jesu. Amen.* Lang zullen wij in liefde aan hem en zijnen Euangeliedienst gedenken. De Heere zegene ook zijnen dienst in de Gemeente te *Heinkenszande*, in eene ruime mate; en zij ons tot leiding, heil, heul en troost!

Op den 24sten Aug. is de Kerkenraad weder overgegaan tot het doen van eene beroeping, onder directie van D. A. D. DE LIGNIJ, Pred. te *Veere*; het zestal was

DD. G. H. GEERSMEIJER, Predikk. te *Kruiningen*. A. DIEPERINK, te *Heornaar*. G. J. LETTE, te *Zoutelande*. J. DE ROCHEFORT, te *Cadzand*. N. VAN DORTH, te *Melis- en Marienkerke* en J. L. DE ROCHEFORT, te *Gapinge*.

De drie eerste Heeren werden op het drietal gebragt; en daaruit met aandrang en volle eenpaarigheid beroepen de Wel Eerw. zeer geleerde Heer G. H. GEERSMEIJER, waardig Pred. te *Kruiningen*. Doch ook deze heeft, na eenigen tijd beraad, mede voor onze beroeping bedankt. Dus blijft

CLEVERSKERKE nog Vakant.

De Heeren Proponenten en Predikanten buiten vasten dienst worden verzocht alhier hoe eerder hoe liever hunne gaven te laten hooren; en kunnen zich daartoe addresseeren bij den Director D. A. D. DE LIGNIJ, Pred. te *Veere*. Terwijl de Kerkenraad voornemens is om zoodra mogelijk weder tot eene andere beroeping overtegaan.

Bovenstaande Berigten zijn in Octob. te laat ingekomen, om geplaatst te worden.

MIDDELBURG den 3den Octob. h. a. In onze Classicale Vergadering is op heden de Stud. J. P. HOFMAN, na een kort Voorstel over *Jac.* IV: 12*a*. tot genoegen gedaan te hebben, door den Wel Eerw. Heer WARMELO, Pred. te *Vlissingen*, præ-

pa-

paratoir geëxamineerd, in de talen over *Ps.* XII en het Tekstcapp. en over de voornaamste Leerstukken van onzen gezegenden Godsdienst, na dat gevolg, dat de Examinandus eenstemmig onder zegenbede, tot Proponent is aangenomen den Scriba gelast zijn Eerw. deswegen een loffijk getuigschrift te geven, en de Heer Examinator voor zijn Examen bedankt.

NIEUVLIET den 13den Octob. *De Wel Eerw.* Heer D. M. HAACK, V. D. M. te *Langerack over de Lecq*, door de Eerw. Consistoriale Kerkvergaderinge van *Sluis* beroepen zijnde, en *deze* beroepinge aangenomen hebbende, is, na de goedkeuringe van zijne K. en K. Majesteit NAPOLEON, daarover verzocht en verkregen te hebben, heden in den H. dienst onder ons bevestigd door den Wel Eerw. zeer gel. Heer G. O. POST, V. D. M. te *Breskens*, predikende bij die gelegenheid 1 Cor. I: 23*a*. *Doch wij prediken Christum den gekruisigden.* De hand van broederschap werd aan zijn Wel Eerw. toegereikt door den Wel Eerw. zeer gel. Heer J. H. CLINGE, V. D. M. in *Groede*, en zijn Wel Eerw. aanvaardde 's namiddags zijnen Euangeliedienst onder ons met eene redevoering over *Hand.* XIII: 38, 39. *Zoo zij u dan bekend, mannen broeders, dat door dezen u vergeving der zonde verkondigd word. Ende* [*dat*] *van allen, daar van gij niet en kondet gerechtvaerdigd worden door de wet Mosis, door dezen een iegelijk die gelooft, geregtvaerdigd wordt.* Het werk van den geheelen dag is zeer gelukkig, ten aanhooren van eene zeer groote menigte verrigt, en wij wenschen hartelijk, dat de Heer zijnen dienstknecht tot eenen uitgebreiden zegen stelle!

AARDENBURG den 27sten Octob. Heden werd onze beroepen Leeraar, de Wel Eerw. zeer gel. Heer H. DRESSELHUIS, goedgekeurd zijnde door zijne K. en K. Majesteit NAPOLEON, bevestigd door

door D. G. BLAAUBEEN, V. D. M. te *Sluis*, met de vermaning van Paulus *Philipp.* II: 29. *Ontfangt hem, dan in den Heere, met alle blijdſchap, ende houdt de zulke in waarde.* De opleggingе der handen geſchiedde door den Bevestiger, en de Wel Eerw zeer gel. Heeren J. H. CLINGE en F. VAN RUIVEN, Predikk. in *Groede* en te *St. Kruis*; de laatſte gaf aan zijn Wel Eerw. de hand van broederſchap, en zijn Wel Eerw. begon 's namiddags zijnen dienst onder ons met de betuiginge van Paulus *Rom.* I: 15. *Alzoo het gene in mij is, dat is volveerdig om u ook die te Romen zijt, het Euangelium te verkondigen.* Den Koning zijner Kerke zij de eer, die het zijne dienaars, voor een aanzienelijk getal hoorders, wel deed gelukken, en hij bevestige ook bijzonder het werk van onzen nieuwen Leeraar!

VLISSINGEN. Onze waardige en geachte Leeraar, de Wel Eerw. Heer J. HORTHEMELS HANSSEN, van hier beroepen zijnde naar de Gemeente te *Portugal* onder de Clasſis van *Schieland*, heeft zich verpligt gevonden deze beroeping aantenemen. En na dat zijn Wel Eerw. zo bij de Clasſis van *Walcheren*, als Kerk van *Vliſſingen*, hoewel zeer ongaarne, ontſlagen was van zijne verbindtenisſen aan dezelve, heeft zijn Wel Eerw. op den 30ſten der vorige maand een zegenend affcheid van deze Gemeente genomen met eene Leerrede over *Pred.* XII: 13, 14. *Van alles dat gehoort is, is het einde van de zaak: Vreest God. ende houdt zijne geboden; want dit [betaamt] alle menſchen. Want God zal ieder werk in 't gerichte brengen, met al dat verborgen is, 't zij goed, of 't zij kwaad.* Dus is

VLISSINGEN Vakant.

CADZAND. Heden den 3den Nov. waren wij verblijd dat wij onzen vriend en Leeraar D. J. DE ROCHEFORT, na eene kleine afwezigheid mogten

ten wederzien, dan bijna op het zelfde oogen
werden wij bedroefd, daar hij ons in eene
merking op 't einde zijner Leerrede over 1 C
IV: 20c. waarbij ons herinnerd werd, hoe
menſch, en ook de dienaars des Euang. als ſo
kelijke zich in alle hunne ontmoetingen behoor
te gedragen; kennis gaf van eene onverwagte b
roeping naar de Gemeente van *Cleverskerke* i
Walcheren, wij wendden den tijd van acht dagen
alles aan, om hem tot verblijf te nooden, met dat
gelukkig gevolg dat hij zich geneigd gevonden, om
ook voor deze beroeping vriendelijk te bedanken,
en zich op nieuw aan ons te verbinden met Philipp.
II: 14, 15, 16. *Doet alle dingen zonder mur-
mureeren ende tegenſpreken: Op dat gij mogt
onberispelijk ende oprecht zijn, kinderen Gods
zijnde onſtraffelijk in het midden van een kro
ende verdraaid geſlachte: onder welke gij ſchijnt
als lichte in de wereld. Voorhoudende het woord
des levens, mij tot eenen roem tegen den dag
Chriſti, dat ik niet te vergeefs en hebbe gelo
pen, noch te vergeefs gearbeid.* Onze Gemeen
te die met anderen in deezen oord, als nog den
geheelen eerdienst onderhouden moet, heeft tot
een bewijs van erkentenis het jaarlijkſche inkomen
van onzen Leeraar met eene toelage vermeerderd,
en zal eene aanmerkelijke verbetering aan zijne
woning daarſtellen; de goede God maake zijne
dienst voor ons vrugtbaar, en verzorge de Gemeen
te van *Cleverskerke* van eenen geſchikten Leeraar.

ZUIDZANDE. Zie Sept. 1805. onder *Vlisſingen.*

MIDDELBURG. Zie Sept. 1805. onder *Vlis-
ſingen.*

NIEUWLAND Vakant. Zie Aug. 1805.

ST. ANNA TER MUIDEN Vak. Zie April 1805.

VLISSINGEN Waalſche Kerk Vak. Zie Dec. 1803.

MIDDELBURG Vakant. Zie Aug. 1803.

MID-

MIDDELBURG Vakant. Zie Jan. 1800.
RETRANCHEMENT Vakant. Zie Sept. 1797.
MIDDELBURG Eng. Kerk. Zie Aug. 1797.
WATERLAND Vakant. Zie Junij 1797.
PHILIPPINE Vakant. Zie Nov. 1796.
AARDENBURG Walſche Kerk Vakant. Zie Nov. 1796.
OOSTBURG Walſche Kerk Vak. Zie Jan. 1796.
SAS VAN GENT Walſche Kerk Vakant. Zie Meij 1793.
SAS VAN GENT Vakant. Zie Nov. 1793.
EEDE Vakant Zie Maart 1798.
CADZAND Walſche Kerk Vak. Zie Maart 1798.

SCHOUWEN EN DUIVELAND.

ZIERIKZEE. Zie Octob. 1805.
DREIJSCHOR ſtaat Vak. te worden. Zie Octob. 1805.
ZIERIKZEE Walſche Kerk Vakant. Zie Octob. 1805.
ZONNEMAIR Vakant. Zie Sept. 1805.
ELKERZEE Vakant. Zie Sept. 1805.

ZUID-BEVELAND.

'S GRAVENPOLDER. Onze hartelijk geliefde Leeraar, de Wel Eerw. Heer A. J. SNOUCK HURGRONJE, den 2den Octob, op het verzoek van den Wel Eerw. Heer P. H. VAN LIS, Pred. te *Middelburg*, gequalificeerd door het Collegium Qualificatum aldaar, door den Eerw. Kerkenraad ontſlagen zijnde van zijne verbintenis aan de Gemeente alhier, heeft de Eerw. Kerkenraad den 7den October het volgende zestal gemaakt:

DD. L. F. WESTERBEEK VA EERTEN, Predikk. te *Cats*. D. A. BUIT, te *Niſſe* D. KEER, te *Oudelande*. J. M. VOIJER, te *'s Heeren Abts en Sinoutskerke*. A. GOEKOOP, te *Baarland* en W DE RAPPER, te *Ellewoutsdijk*.

De drie eerſten op het drietal geplaatst zijnde, is

is daarnit met eenparige ſtem men beroepen de Eerw. Heer L. F. WESTERBEEK VAN EERTEN, te *Cats*; welke na een beraad van drie weken voor deze beroeping bedankt heeft, zoodat de Gemeente Vakant blijft, van welke de Wel Eerw. Heer A. J. SNOUCK HURGRONJE den 10den Nov. eenen doenelijk afſcheid heeft genomen, met eene Leerrede over *Phil.* IV: 19 en 20. *Doch mijn God zal naar zijnen rijkdom vervullen, enz.*

BORSSELEN. De Wel Eerw. Heer J. A. NOSI, Pred. alhier, heeft den 10den Nov. gedachtenis gehouden van zijnen 25 jarigen Predikdienst in deze en zijne vorige Gemeente van Ouwerkerk, met eene Leerrede over *Deut.* VIII: 2a. *Gij zult gedenken alle des wegs enz.*

HOEDEKENSKERKE Vakant. Zie Meyt.

THOLEN EN BERGEN OP DEN ZOOM.

SCHERPENISSE den 10den Nov. Heeden is onze beroepen Leeraar, de Wel Eerw. zeer gel. Heer C. J. BOLS, honorabel van de Eerw. Claſſis van *Zalt-Bommel* en den Kerkenraad van *Poederoijen* ontſlagen, onder ons in den H. dienst bevestigd, door den Wel Eerw. zeer gel. Heer C. GUTTELING, Euangeliedienaar te *Ooltgensplaat*, aan wien onze Director, de Wel Eerw. en zeer gel. Heer J. HOGENDORP, Pred. te *St. Maartensdijk*, dit werk, op verzoek had afgeſtaan, met *Matth.* X: 32. *En iegelijk dan die mij belijden zal voor de menſchen, enz.* De Bevestigde maakte eenen aanvang van zijn H. dienstwerk onder ons, met 2 *Cor.* IV: 7. *Maar wij hebben dezen ſchat in aarden vaten, opdat de uitnemendheid, enz.*

STEENBERGEN Vakant. Zie Juny 1804.

UTRECHT.

UTRECHT.

UTRECHT. In onze laatstgehoudene Claſſicale Vergadering, den 29ſten Octob. verzocht en ver-

verkreeg zitting en ſtem in dezelve de Wel Eerw. Heer D. J. VAN MARIENHOFF, als Bevestigd Predikant te *Utrecht*.

D. M. HAAK, nog onlangs geliefd Pred. te *Langerak over de Lek*, heeft den 24ſten Sept. l. l. in eene Ringsvergadering zijn ontslag ontvangen onder wederzijdſche zegenbede, als zijnde wettig beroepen naar *Nieuwvliet* in het Land van *Cadzant*; ook heeft zijn Wel Eerw. afſcheid genomen van zijne vorige Gemeente, kunnende de tijd noch de tekst toen behandeld worden opgegeven, daar den Correspondens tot nog toe, daar van geen berigt is toegezonden.

Ook zijn de beroepingen te *Langerak over de Lek* en *Vinkeveen*, geapprobeerd, het eerſte uitgebragt op den Proponent ALEXANDER DE KONING; het tweede op den Proponent IZAAK VAN HARDERWIJK. — Zijnde voornoemde Heeren in deze onze Vergadering perempt. geëxamineerd, in tegenwoordigheid van de Hoog Eerw. Heeren Deput. Sijnodi, DD. J. VAN CAMPEN, Pred. te *Rheenen*, D. HUISMAN, Prof en Pred. te *Utrecht*, A. G. WAKKER, Pred. te *Eemnes buiten*, en A. VAN RAALTE, Pred. te *Renswoude*; na ieder dezer Heeren een Voorſtel gedaan had tot genoegen der Vergadering, over een' opgegeven tekst, zijn ze onderzocht in de Talen, en de voornaamſte ſtukken der Goddelyke waarheden, zoo als die in onze Hervormde Gemeenten beleden worden; met dat genoegen, dat hun Wel Eerw. aan de hen roepende Gemeenten, met heilbede toegewezen zijn, en de Examinator, de Wel Eerw. Heer S. D. DE KEIZER, Pred. te *Zegveld*, voor zijne moeite en welingerichte vragen bedankt is.

VINKEVEEN den 17den Nov. Heden is onze beroepen Leeraar, de Wel Eerw. Heer J. VAN HARDERWIJK, onder ons bevestigd, door den Wel Eerw. Heer T. HOOG Joh. Nep., Pred. te *Rotterdam*,

dam, bij vrijwilligen afstand van D. C. VAN E VEN, Pred. te *Mijdrecht*. De Bevestiger pred te bij die gelegenheid over *Rom.* XIV: 10*b*. *A zullen allen voor den Regterstoel Christi gesta worden*. De oplegging der handen geschiedde behalven door den Wel Eerw. Heer Bevestiger door de Wel Eerw. Heeren C. VAN DER VEL L. DE BRUIJN, J. G. VAN TRICHT, J. W. BRAVE en C. VAN ENGELEN, resp. Predikk. te *Mijdrecht*, *Wilnis*, *Ter Aa*, *Gouda* en *Waverveen*. De Bevestigde aanvaardde nademiddag zijn werk onder ons, met eene Leerrede over *Rom.* I: 16. *Want ik en schaame mij des Euangeliums niet, want het is een kracht Gods tot zalig den iegelijk die gelooft, eerst den Jode en den Griek*.

UTRECHT den 17den Nov. Heden werd voo desmiddag onze beroepen Leeraar, de Wel Eer Heer W. L. VOORDUIN, van *Groningen* tot ons over gekomen, onder ons bevestigd, door den Hoog Eerw. Hooggel. Heer G. VAN OORDT, S. S. Theol. Prof. en Pred. alhier, met de woorden van Paulus, *Ephes.* IV: 7, 11 en 12. *Maar elk een van ons is de genade gegeven na de mate der gave Christi. Ende dezelve heeft gegeven sommige tot Apostelen ende sommige tot Propheten, ende sommige tot Euangelisten, ende sommige tot Herders en Leeraars. Tot volmakinge der heiligen, tot het werk der bedieninge, tot opbouwinge des lichaams Christi.* De Bevestigde aanvaarde 's avonds zijn werk onder ons met eene Leerrede over *Joh.* I: 18. *Niemand en heeft ooit God gezien, de eeniggeboren Zoon, die in den schoot des Vaders is, die heeft* [*hem ons*] *verklaard*.

Zijnde deze Leerredenen met veel genoegen en stichting aangehoord.

MONTFOORT Vakant. Zie Junij 1805.

AMERS-

AMERSFOORT.

AMERSFOORT den 6den Nov. In onze gewoone Vergadering, heden gehouden, verſcheen de Wel Eerw. Heer H. RAPPARDUS, Emer. Pred. te *Nederhorst den Berg*, met eene behoorelijke qualificatie van den Eerw. Kerkenraad van *Aarlanderveen*, om te bevorderen de losmaking van den Wel Eerw. Heer E. NIEKERK, Pred. te *Kortenhoef*, doch die tot den dienst van die Gemeente beroepen was, daar bij overleverende de Acte van beroeping en het geen verder daartoe betrekking heeft, nevens een Inſtrument, waaruit bleek, dat zijn Wel Eerw. reeds bij zijnen Kerkenraad gedimitteerd en losgemaakt was. De Eerw. Vergadering deze ſtukken in behoorelijke order vindende, en tevens vernemende de bereidwilligheid van den Beroepenen, om deze roepſtem eerbiedig op te volgen, heeft zich gedrongen gezien dit verzoek in te willigen en zijn Wel Eerw. van zijne betrekking op deze Claſſis met zegenbede te ontſlaan; waarop zijn Wel Eerw. een zegenend afſcheid van deze Vergadering genomen heeft.

KORTENHOEF. Den 10den Nov. heeft onze veelgeliefde en ons liefgewordene Leeraar, D. E. NIEKERK, zijn dienstwerk onder ons beſloten met eene welgepaste Leerrede, die onder veel aandoening van Spreker en Hoorderen uitgeſproken is, over *Gal.* VI: 16. *Ende zoo vele als er na dezen regel zullen wandelen, over dezelve* [*zal zijn*] *vrede ende barmhartigheid, ende over het Israël Gods.* God geve dat zijne dienst in deze nieuwe Gemeente gezegend en den heiligen aangenaam mag zijn. Tevens heeft zijn Wel Eerw. in de Voorafſpraak de treurige nagedachtenisſe gevierd van het kort te voren voorgevallen afſterven van de Wel Ed. Geb. Vrouwe S. M. VAN LOON, Huisvr. van den Wel Ed. Geb. Ambagtsheer van deze Plaatſe, Mr. NICOLAAS CALKOEN, op haar Wel Ed. Geb.

Buitenplaats bij *Breukelen* overleden, daartoe grondslag leggende 1 *Petr.* I: 24 en 25.

KORTENHOEF den 20sten Nov. Ter vervulling van de vakature, veroorzaakt door het vertrek van D. E. NIEKERK, naar *Aarlanderveen*, heeft de Eerw. Kerkenraad, ten overstaan van de Commissie leden DD. H. RAPPARDUS, Emer. Pred. te *Naarden*, *horst den Berg* en T. H. VAN DEN HONERT, V.D. M. te *Nichtevecht*, geformeert deze Vocatie van zes Predikanten en twee Proponenten, waarop geplaatst zijn:

DD. E. BEGEMAN, Predikk. te *Eemnes* en J. F. RUPPEL, te *Odijk*. D. VAN DER SCHAAF *Limmen*. N. LANGE, te *Bruchem en Kerk* A. DIEPERINK, te *Hoornaar*. W. VAN VLOT te *Schermerhorn*, en de Proponenten ABRAH. NICOLAAS VAN PELLEKOM, te *Schiedam* en JAC. VAN DER EIJK, te *Utrecht*.

Waaruit op het viertal geplaatst zijn:

DD. RUPPEL, VAN DER SCHAAF en de Prop. VAN PELLEKOM en VAN DER EIJK.

En vervolgens op het tweetal de twee Heeren Proponenten.

Waar uit tot Herder en Leeraar in deze Gemeente ten zelven dage met eenparigheid van stemmen beroepen is de Eerw. Heer ABRAHAM NICOLAAS VAN PELLEKOM Jac. Fil., Prop. te *Schiedam*.

WOUDENBERG den 20sten Octob. Deze dag was voor ons eene dag van blijdschap: onze hartelijk geliefde Leeraar D. O. J. VAN GRIETHUIZEN, den 28sten Sept. eene wettige en door het lot op hem uitgebragte beroeping naar de Gemeente van *Steenwijk* ontvangen hebbende, maakten wij ons den onbepaalden tijd van beraad, dien zijn Eerw. genomen had, om strijd ten nutte, en trachtte zijn Eerw. door onzen algemeenen hartelijken en Christelijken liefdedrang te bewegen om bij onze Gemeente te blijven; en Gode zij de dank! onze po-

pogingen waren niet vruchteloos, daar onze Leeraar ons heden bekend maakte, dat hij vrijmoedig beſloten had voor de beroeping naar *Steenwijk* te bedanken, en zich op nieuw als onzen Herder en Leeraar aan ons verbond. — De Goddelijke Verloſſer geve zijn Eerw. de blijken zijner hooge goedkeuring, zegene verder zijn verblijf onder ons in eene ruime mate door zijnen Heiligen Geest, en zorge in liefde voor de Gemeente van *Steenwijk*.

VUURSCHE ſtaat Vakant te worden. Zie Oct. 1805.

RHEENEN EN WYK.

NEDERLANGBROEK. Na dat D. J. RIJLAND, op zijn verzoek, als gewoon Herder en Leeraar van deze Gemeente, door den Eerw. Kerkenraad honorabel ontſlagen, en aan hem door het Departementaal Beſtuur 's Lands van *Utrecht*, een jaarlijks Penſioen gunſtig was geaccordeerd, heeft zijn Wel Eerw. op den 23ſten Junij l. l. onder een grooten toevloed van Hoorderen, van ons een zeer aandoenelijk afſcheid genomen, met de woorden *Hebr.* XIII: 22a. *Doch ik bidde u, broeders, verdraagt het woord dezer vermaninge.* — God doe ons aan zijne vermaning ſteeds gedenken, en zijne ruste verſtrekke zijn Wel Eerw. tot eenen wezenlijken zegen.

Ter vervulling dezer Vacature, heeft de Eerw. Kerkenraad, den 9den Octob. l. l., ten overſtaan van DD. G. VAN GEELKERKEN en W. H. HAJENIUS, reſp. Predikk. te *Overlangbroek* en *Kooten*, als Conſulenten, het volgende drietal gemaakt:

DD. G. VAN GEELKERKEN, Predikk. te *Overlangbroek*. W. H. HAJENIUS, te *Kooten* en G. VAN DEN BIJLLAARDT, Prop. onder de Eerw. Claſſis van *Amſterdam*.

Waar uit ten zelven dage met eenparigheid van ſtemmen beroepen is D. GERARDUS VAN DEN BIJL-

LAARDT, welke deze Beroeping in des Heeren vreeze heeft aangenomen.

Ook is deze Beroeping door DD. Depp. Classis, uit haar naam, Kerkelijk goedgekeurd.

VEENENDAAL den 27sten Octob. Heden is onze beroepen Leeraar, de Wel Eerw. zeer gel. Heer H. VAN DEN BIJLAARDT, van *Oud Loosdrecht* tot ons overgekomen, in den H. dienst onder ons zoo hartelijk als heerlijk bevestigd, door zijnen Neef, D. W. VAN VLOTEN, zeer geliefd Evangeliedienaar te *Barneveld*, bij vriendelijken afstand van D. J. A. PLUIJGERS, Pred. te *Driebergen*, met eene Leerrede over *Col.* I: 28. *Den welken wij verkondigen, vermanende een iegelijk menſche, ende lerende een iegelijk menſche in alle wijsheid, opdat wij zouden een iegelijk menſche volmaakt ſtellen in Chriſto Jeſu.* De Bevestigde begon den nadenkenden dag zijn H. dienstwerk met de betuiging van Paulus, *Rom.* I: 11 en 12. *Want ik verlange om u te zien, opdat ik u eenige geeſtelijke gaven mogte mededeelen, ten einde gij verſterkt zoudet worden: Dat is, om mede vertroost te worden onder u, door het onderlinge geloove, zoo het uwe als het mijne.*

Beide deze Leerredenen zijn voor eene zeer groote ſchare uitgeſproken, en met zeer veel genoegen gehoord.

De groote Zender zijner Knechten ſtelle onzen Leeraar tot eenen uitgebreiden zegen voor deze groote Gemeente, ter toebrenging van velen tot zijn zalig Koningrijk, en bevordering van het heil zijner onderdanen.

HOUTEN den 3den Nov. 1805. Deze dag was voor ons aandoenlijk en treffend, daar onze zeer Eerw. Leeraar, D. J. RENSEN, in een doorwrogte Leerrede, over de woorden van *Pſalm* XC: 12. *Leer* [ons] *alzoo onze dagen tellen dat wij een wijs harte bekomen*, plegtig gedagt aan het afſterven

ven van onzen zeer geëerden en geliefden Ambtsheer, den Hoog Ed. Geb. Heer Jonker GERLACH THEODORUS, Baron van der *Capellen*, Heere van *Schonauwen* en *Mijdrecht*, Heere van *Houten* en *Gooij*, voorheen Lid van de Ridderschap's Lands van *Utrecht*, Ordinaris Gedeputeerde van de Staten, en Hoofdschout der Stad *Amersfoort*, gestorven op den Huize *Schonauwen*, den 12den October l. l. in den ouderdom van ruim 71 jaren.

Treffende waren de Aanspraken van onzen Leeraar aan onze geliefde Ambagtsvrouwe FREDERICA JOHANNA D'IVOIJ, Douairière VAN DER CAPELLEN — aan de verdere Familiejé van den Overledenen — aan den Geregte van de plaats — aan de Kerkenraad — aan de Gemeente en van andere Plaatsen, in menigte zaamgevloeide Hoorderen. De verheerlijkte Koning zijner Kerke zegene de woorden van zijnen Dienstknecht aan onze ontsterfelijke zielen met dat gevolg, dat wij ons tot ons naderend sterfuur behoorlijk mogen bereiden!

WIJK BIJ DUURSTEDE den 12den Nov. In onze Classicale Vergadering, heden alhier gehouden, heeft D. H. VAN DEN BIJLLAARDT, bevestigd Predikant te *Veenendaal*, op zijn verzoek, stem en zitting verkregen, en is door D. Præses vriendelijk verwelkomt.

Vervolgens is in deze Vergadering D. C. VAN DEN BIJLLAARDT, waardige Zoon van bovengenoemden D. H. VAN DEN BIJLLAARDT, perempt. geëxamineerd door D. J. C. COOLHAAS, Pred. te *Amerongen*; ten overstaan van de Hoog Eerw. Heeren Deput. Synodi J. VAN CAMPEN, Pred. te *Rhenen*, D. HUISMAN, A. L. M. Phil. Doct. Prof. en Pred. te *Utrecht* en A. VAN RAALTE, Pred. te *Renswoude*, met dat aangenaam gevolg, dat zijn Wel Eerw. aan de Gemeente van *Nederlangbroek*, die hem beroepen heeft, met volkomen genoegen, en hartelijke blijdschap van geheel de Vergadering is toe-

gewezen. — De Proeftekst was *Euang. Joannes* III: 16, in 't Hebreeuwsch *Pſalm* XVI. en in 't Grieksch het Teksthoofddeel. — De Heer Examinator is voor zijne gepaste vraagen en naauwkeurig onderzoek zeer bedankt.

FRIESLAND.

LEEUWARDEN.

LEEUWARDEN Vakant. Zie Oct. 1796.

STIENS Vakant. Zie Nov. 1804.

BERGUM Vakant. Zie Junij 1805.

DEINUM. Den 13den dag der afgelopene Wijnmaand was voor ons buitengewoon; in den namid. dag gedacht onze waarde Leeraar D. J. GROENEWOUD met eene plegtige Redevoering aan de Godlijke weldaadigheid, die hij ruim de vierde van eene Eeuw, in den Euangeliedienst had mogen ondervinden, eerst 1 jaar en 8 maanden in de Gemeente van *Oosterwalde, enz.* en voorts bij ons.

Na dat de 2 laatſte Zangverſen van *Pſ.* CXIX: waren voorgezongen, nam zijn Eerw. het 176ſten vers van dien *Pſalm* tot eene Vooraffpraak; het Gebed was alleszins naar de omſtandigheid des tijds geſchikt; de tusſchenzang was *Pſ.* CXVIII: 7. De Tekst genoomen uit *Hand.* XXVI: 22, 23. *Dan hulpe van God verkregen hebbende, enz.* wierd zakelijk verklaard en tot het tegenwoordig oogmerk overgebragt en meldde zijn Eerw. in de Toepaſſing verſcheidene bijzonderheden, betrekkelijk tot zijne Ambts-bediening.

Zijn Eerw. ſprak zoo veel hem bekend was, met lof en achting van de 11 Leeraaren, die, zints de Hervorming, voor hem deze Gemeente bediend hadden en onder welke ook geweest is D. J. MARTINUS, die van hier naar *Groningen* vertrok en de beginner was van de zoo nuttige Griekſche en Nederlandſche Concordantien, werken, die met een lijdzamen arbeid, door zijnen ſchoonzoon D. A. TRON-

TROMMIUS, ook Leeraar in diezelve Stad zijn voortgezet, voltooid en uitgegeeven, — Erkende dankbaar Gods bijstand in het doen van Predikatien en Catechizatien, welker getal genoemd werd. — Was ruim een jaar van ons gescheiden geweest door de lastige waarneming van den Legerdienst. — Had, door zijne gekleefdheid aan ons, andere beroepingen van de hand geweezen. — Beleed met treurigheid zijne veelvuldige te kortkomingen en gebreklijkheden, die hem hadden aangekleefd, waaromtrent hij vergeving bij God vurig afsmeekte en hartelijk wenschte, dat de Gemeente die in liefde bedekte. — En besloot eindelijk deze Leerrede met betuigingen van zijn Eerw. voornemen, om, met Gods kragtige hulp, overeenkomstig zijne verpligtingen, op allerlei wijze, voor ons het beste te zoeken en met minzame vermaningen aan ons, om daarvan een behoorlijk en nuttig gebruik te maaken.

De Slotzang was *Ps.* CXVI: 10 en 11. de Vergadering, onder welke zich ook vier nabuurige Leeraars bevonden, was zeer talrijk en scheidde met vol genoegen.

God sterke voorts zijnen knegt en zegene deszelfs arbeid voor hem zelven en voor ons!

DOKKUM.

GERKESKLOOSTER den 17den Nov. Heden is onze nieuw beroepene Leeraar D. E. H. MECIMA in den dienst bevestigd. D. RIEDEL, Pred. te *Collum*, deed des morgens de inzegenings Leerrede over 1 *Petr.* V: 2—5. *Weidet de kudde Gods, enz.* De Heeren DD. ANDREÆ en SNETHLAGE, Predikk. te *Augsbuur* en *Oudwoude*, hebben het plegtig handopleggen verrigt, en 's namidd. maakte zijn Eerw. een aanvang met zijn dienst, predikende over *Rom.* I: 16*a*. *Want ik schame my des Euangeliums Christi niet.*

AUGUSTINUSGA EN SURHUIZEN Vakant. Zie Junij 1805.

FRANEKER.

TZUMMARUM Vakant. Zie July 1804.

MINNERTSGA Vakant. Zie Maart 1804.

FRANEKER Walsche Kerk Vak. Zie Dec. 1798.

SNEEK.

DEERSUM EN POPPINGAWIER Vakant. Zie Nov. 1804.

BOLSWARD EN WORKUM.

WITMAARSUM Vakant. Zie Octob. 1805.

Verders zijn de *Vakante Plaatsen* als in onze vorige.

ZEVENWOUDEN.

DONKERBROEK EN DE HAULE Vakant. Zie Octob. 1805.

ST. JANSGA EN DELSTRAHUIZEN. Zie Octob. 1805.

Voorts de *Vakante Plaatsen*. Zie onze vorige.

OVER-YSSEL.

DEVENTER.

DEVENTER Walsche Kerk Vakant. Zie July 1803.

CAMPEN.

GENEMUIDEN den 3den Nov. De dag van heden was voor ons een blijde dag: onze oogen mogten weder onzen eigen Leeraar aanschouwen, den Wel Eerw. Heer F. J. CALKOEN, van *Peize* tot ons overgekomen, aanvaardde in het namiddag uur zijn dienstwerk onder ons, met de bemerking van Paulus *Hand.* XVII: 30, 31. *God dan de tijden der onwetenheid overgezien hebbende, verkondigt nu allen menschen alomme dat zij haar bekeeren. Daarom dat hij eenen dag gesteld heeft; op welken hij den aardbodem regtvaardiglijk zal oordeelen, door eenen man, dien hij [daar toe] geordineert heeft, verzekekinge [daar van] doende aan allen, dewijle hij hem uit de dooden op-*

ge-

gewekt heeft. Nadat zijn Wel Eerw. des voormiddags bevestigd was, door onzen naastvoorgaanden geliefden Leeraar, den Wel Eerw. Heer J. J. RAUWERTZ TICHLER, Pred. te *Campen*; die zulks, uit betrekking tot deze zijne vorige Gemeente, van zijnen Vader en Amtgenoot, den Wel Eerw. Heer J. TICHLER, Classis h. t. Deput., wel had willen overnemen; en tot eenen grondslag van zijne Leerrede leide de Euangelische Godspraak *Jes.* LII: 7. *Hoe lieflijk zijn op de bergen de voeten des genen die het goede boodschapt, die den vrede doet hooren; des genen, die goede boodschap brengt van het goede, die heil doet hooren; des genen, die tot Sion zegt, uw God is Koning!*

Het werk van den geheelen dag is gelukkig, en tot algemeen genoegen afgelopen. —

ZWOLLE.

ZWOLLE Vakant. Nadat onze oudste Leeraar de Wel Eerw. Heer H. A. AITTON, uit aanmerking van zijne voortdurende zwakheid, op zijn verzoek, door den Magistraat van deeze Stad Emeritus verklaard is, salvo honore et Emolumento, is ook aan zijn Wel Eerw. den 14den Nov. op zijn verzoek, door onzen Kerkenraad, het Emeritaat toegestaan salvo honore; met hartelijke dankzegging voor den getrouwen dienst, door zijn Wel Eerw. een aantal jaren aan deze Gemeente gedaan, met aanbeveling van dezelve aan zijne bestendige voorbede, en gelukwenschinge met zijne verkregene rust.

De Heere sterke zijne krachten, verdangenaame zijne rust, en geve aan de Gemeente van *Zwolle* eenen waardigen opvolger.

Dit besluit van den Kerkenraad, is in eene Classis Contracta gehouden binnen *Zwolle* den 21sten Nov. met zegenbede goedgekeurd.

HARDENBERG den 29sten October. Nadat D. VAN NIEL, Pred. te *Vlissen*, voor de op hem uit-

ge-

gebragte beroeping bedankt had, — wierd heden hier ten overſtaan van Depp. Cl. DD. AITTON en NIEVEEN, Predikk. te *Zwol* en *Rouveen* de volgende Nominatie geformeert:

DD. VISCH, Predikk. te *Wilſum*. VAN TRICHT, te *Ter Aa* bij *Utrecht*. SCHULTZ, aan *de Sluis*. SCHOEMAKER, te *Hellendoorn*. DIJK, te *Gramsbergen* en HARTMAN, te *Hierde*.

Uit dit 6tal van Predikanten werd ten zelve dage met eenparigheid van ſtemmen beroepen de Wel Eerw. Heer VISCH, V. D. M. te *Wilſum*, in het Graafſchap *Bentheim*, die ook weder voor deze beroeping bedankt heeft. Dus

HARDENBERG Vakant blijft.

HEEMSE den 9den Octob. Reeds voor een geruimen tijd maakte onze Leeraar D. C. N. LAMPING, ons bekend, dat hij beroepen was bij de Gemeente van *Rhijnzaterwoude*, onder de Claſſis van *Woerden en Over-Rhijnland*, en dat hij deze beroeping eenigen tijd had in beraad genomen. Hoorende, dat tuſſchen die roepende Gemeente en de Claſſis eenig verſchil plaats had, wegens het formele der beroeping, vleiden wij ons, onzen Leeraar te zullen behouden, en wendden daartoe alle mogelijke pogingen aan. Dan het verſchil uit den weg geruimd zijnde, maakte zijn Wel Eerw. ons den 19den der verloopene maand September, na het eindigen der Leerreden bekend, dat hij zich verpligt gevonden had, de beroeping van *Rhijnzaterwoude* aanteneemen. En heeft nu reeds den 17den dezer zijne afſcheidsrede voor eene zeer groote ſchare van Toehoorders gehouden over de woorden van Paulus *Phil.* I: 27*a*. *Alleenlijk wandelt waardig het Euangelium Chriſti.*

Ook is hier reeds den 19den daaraanvolgende een begin gemaakt met het beroepingswerk, zijnde ten zelve dage met eenparige ſtemmen beroepen de Eerw. Heer H. WINEKE, Prop. in de Graafſchap, dien wij hoopen eerlang in ons midden te zullen zien.

NIEUW

NIEUWLEUSEN den 19den Aug. Heden werden wij ontrust wegens eene beroeping door de Gemeente van *St. Jansga en Delfstrahuizen* (in *Friesland*) uitgebragt op onzen geliefden Leeraar D. J. C. FISCHER. Wij hoopten zijn Eerw. die ons lief geworden was te behouden, dan Gods weg was in dezen anders en wij wenschen nu ook daar in te berusten. Na dat zijn Wel Eerw. van zijn Gemeente en vervolgens den 12den Nov. van de Classis was losgemaakt, hoorden wij hem ons het laatst vaarwel zeggen, met veel aandoening van Spreker en Hoorders over de woorden uit 't Euangelium van Lucas *Cap.* IV: 42, 43. *Ende als het dag wierd, ging hij uit ende trok na een woeste plaatse: ende de scharen zochten hem, ende kwamen tot bij hem, ende hielden hem op, dat hij van haar niet en zoude weggaan. Maar hij zeide tot haar, ik moet ook andere steden't Euangelium des Koningrijks Gods verkondigen: want daar toe ben ik uitgezonden.* Gelijk wij wenschen dat des Heeren aangezigt met zijn Eerw. optrekke zo hopen wij ook eerlang de breuke dezer Gemeente geneezen te zien.

NIEUWLEUSEN den 14den Nov. 1805. Alhier wierd heden de volgende Nominatie geformeerd ten overstaan van Depp. Cl. DD. AITTON en NIEVEEN, Predd. te *Zwol* en *Rouveen*.

DD. L. BAKKER, Predikk. te *Hattem*. N. NIEVEEN, te *Rouveen*. HARTMAN, te *Hierde*. VAN NIEL, te *Vaasen*. C. WINKEL, Prop. onder de Classis van *Sweelo* en WEESENHAGEN, Prop. onder de Cl. van *Meppel*. Uit dit bovenstaande 6tal wierd op dien zelven dag met eenparige stemmen beroepen tot gewoon Herder en Leeraar in deeze Gemeente de Wel Eerw. en zeer gel. Heer L. BAKKER, Pred. te *Hattem*, waarvan zijn Eerw. schriftelijk kennis wierd gegeven.

AVEREEST Vakant. Zie Aug. 1805.

De

De Heeren Proponenten en Predikk. buiten vaste bediening worden uitgenoodigd om alhier hunne gaven te laten hooren.

VOLLENHOVEN EN STEENWYK.

STEENWYK Vakant. Zie Mey 1805.

BLOKZIJL. Zie Sept. 1805.

STAD en LANDE.

GRONINGEN EN 'T GORECHT.

GRONINGEN den 3den Nov. 1805. Onze waardige oude Leeraar D. T. BRUNSVELT DE BLAU, die naar zijne jaaren nog zoo jeugdig is in *zielsvermogens* en lichaamskrachten, dat hij naar *zijnen* bijblijvende lust tot den Euangeliedienst, ons dikwijls het genoegen geeft, om hem met opgewektheid te mogen hooren prediken en openbaar katechizeren, schoon hij sedert 1795. honorair Predikant deezer Gemeente zij, vermeldde ons heden, predikende over *Hand.* VIII: 5. *En Philippus kwam af in de stad Samaria, enz.* met dankzeggingen aan God, die hem tot hier toe gebragt, en zoo zeer geholpen had, dat het nu een halve eeuw verleden was, dat hij eerstmaal in den heiligen dienst bevestigd werd, gelijk het omtrent 47 jaar verleden is, dat hij bij deze Gemeente is ingezegend. — Wij verblijdden ons en vereénigen ons met zijne dankzegging; maar bidden tevens, dat hij nog lang zoo veel kracht als lust behoude tot ons nut; dat hij steeds sterkte, en allerlei begeerlijk heil geniete op zijnen weg; dat hij meer en meer de vruchten zie van zijnen arbeid; en spade het loon ontvange van Gods getrouwe knechten.

GRONINGEN Vakant. Zie Octob. 1805.

APPINGEDAM.

COLHAM Vakant Zie Maart 1805.

LOPPERSUM.

THEZINGE. Uit de voorheen opgegevene Nominatie is op den 10den Octob. door de hoofden der

der Huisgezinnen bij meerderheid van ſtemmen tot Leeraar in deeze Gemeente beroepen de Wel Eerw. Heer G. HAIJKENS, Pred. te *Koudekerke* in *Zeeland*, onder de Claſſis van *Walcheren*, welke deze beroeping, zo als dit den Correſpondens uit de geruchten blijkt, zou hebben aangenomen.

MIDDELSTUM.

OLDENZYL Vakant. Zie April 1805.

DE MARNE.

LEENS Vakant. Zie Junij 1805.

'T WESTER-KWARTIER.

FEERWERD Vakant. Zie Dec. 1804.

OLDAMBT EN WESTERWOLDINGERLAND.

LANGAKKERSCHANS. Onze beroepene Leeraar de Wel Eerw. zeer gel. Heer J. CANNEGIETER, werd op den 27ſten Octob. l. l. hier in zijnen dienst bevestigd door de Wel Eerw. en zeer gel. Heer D. SPANDAW, Pred. te *Bellingwolde* en D. OOMKENS, Pred. in de *Bellingwoldſter-Schans*. De Wel Eerw. Heer OOMKENS, predikte bij die gelegenheid zeer verſtandig en doeltreffend over *Matth.* XXVIII: 20. *Ende ziet, ik ben met u lieden, enz.* en de hand van broederſchap werd door den Eerw Heer SPANDAW, onder toebidden van de hartelijkſte zegenwenſchingen, onzen nieuwen Leeraar toegereikt. — 's Namiddags aanvaarde onze bevestigde Leeraar zijne gewigtige bediening met eene zeer gepaste en voortreffelijk uitgevoerde Leerrede over *Hand.* XVII: 11. *Ende deze ware edeler, enz.*

VLAGTWEDDE. Onze zeer geliefde Leeraar de Wel Eerw. zeer gel. Heer N. SMITH, is beroepen naar *Leens*, onder de Claſſis van *de Marne*. Welke pogingen wij ook aanwendden om zijn Eerw. bij ons te houden, zijn Eerw. vond zich echter verpligt die beroeping aantenemen, en dies zullen wij eerlang onzen Leeraar, dien wij hartelijk lief hebben, moeten miſſen.

Voorts de *Vakante Plaatſen*. Zie onze vorige.

DREN-

DRENTHE.

EMMEN.

SLEEN. Zie Sept. 1805.

MEPPEL.

HOOGEVEEN ſtaat Vakant te worden. Zie Sept. 1805.

ROLDE.

ZUIDLAREN. Zie Octob. 1805.

ANLO Vakant. Zie Aug. 1805.

PEIZE. Onze veelgeachte Leeraar D. P. J. CALKOEN, beroepen naar *Genemuiden*, heeft den 20ſten Oct. j. l. na dat hij ons twaalf jaren lang het Euangelie der zaligheid, zoo ijverig als getrouw en niet ongezegend, verkondigd had, ten aanhoren eener van alle kanten zamengevloeide menige, met veel aandoening van Spreker en Hoorders, zijne afſcheids-rede gehouden over *Hebr.* II: 3. *Hoe zullen wij ontvlieden, enz.* Dus is

PEIZE Vakant.

OOST-FRIESLAND

LARRELT. Zie Octob. 1805.

Verders zijn de Vakante Plaatſen in deze en de overige Cl. als in onze vorige.

INHOUD.

W. E. DE PERPONCHER, de Brieven van Paulus aan de *Galaten*, *Theſſalonicenſen* en *Titus*. Bl. 501
A. BRINK, Het Vruchteloos Nabeklag. 508
J. VAN EIJK, Het ſtilſtaan der Zonne, enz. 513
G. VILLERS, Proeve over den Geest en Invloed der Kerkelijke Hervorming van Luther. 517
V. DENON, Reize in *Op-* en *Neder-Egypte*, 2e. Deel 527
J. DELILLE. De Veldeling, of de Fr. Langged. 535
Uitgezochte Zedelijke Verhaalen. 542
A. VAN KNIGGE, over de Verk. met Menſch. II. D. 548
Verhaal van Kapitein DAVID WOODARD. 554
Letter-Nieuws. 559
Akademie Nieuws. School-Nieuws. 565
Bekendmaking. 566
Kerk Nieuws. 566

MAANDELIJKSCHE UITTREKSELS OF BOEKZAAL DER GELEERDE WERELD;

HONDERD

EN

EEN-EN-TACHTIGSTE DEEL.

Voor DECEMBER 1805.

Te AMSTERDAM, bij

DE ERVEN D. ONDER DE LINDEN EN ZOON.

MDCCCV.

Met Privilegie.

UITTREKSELS.

VERKLARING van PAULUS BRIEF aan de ROMEINEN, door PAULUS BOSVELD, *rustend Predikant te* Dordrecht. *Eerſte en Tweede Stuk. Te* Dordrecht *bij* P. van Braam, 1805. 438 *Bladz. gr. Octavo De prijs is f* 3-:-:

Hoe zeer de ongelukkige ligchaams toeſtand van den Eerw. *Dordrechtſchen* Leeraar P. BOSVELD, bij aanhoudendheid dezelfde blijft, evenwel mag men zich verblijden, ſtukken van doorwrochte en oordeelkundige Bijbelverklaring van 's mans geest te ontvangen, welke ten bewijze verſtrekken, met welke arbeidzaamheid en met welke vrucht, hij, in de dagen zijner gezondheid, werkzaam geweest is, om den zin des Bijbels te onderzoeken en op te delven, daarin, onafhankelijk van eenig gezag van anderen, alles met eigen oogen nagaande, met eigen oordeel wikkende, waardoor hij, aan alle beminnaars vanhet Goddelijk woord overvloedige ſtoffe, om na te denken, hunne kennis te vermeerderen, en zelve voor zich met nut den Bijbel te kunnen gebruiken, gegeven heeft, hoe zeer hij dan ook, hier en daar, bijzonderheden heeft, welke niet aan allen zullen behagen, doch welke met dit alles, ten voordeeligſte, zijnen lof, als van eenen bekwamen Uitlegger der Schriften, bevestigen.

Ons wordt nu op nieuw eene Verklaring bezorgd, over den gewigtigſten der Brieven van den Apos-

tel PAULUS, dien namelijk, aan de Christenen te *Rome*, een' Brief, die wegens deszelfs inhoud zoo belangrijk is, dat geen Christen, die van de echte Euangelieleer een waar denkbeeld wenscht te hebben, of te verkrijgen, behoort na te laten, denzelven, naar vermogen, te *beſtudeeren*, en te verlangen, in het regt verſtand daarvan, voor zoo veel hij zich zelven niet helpen kan, door een' ander, op eene redelijke wijze, te regt geholpen te worden.

Deze Voortreffelijkheid des Briefs wordt in *de Inleiding* door BOSVELD aangewezen, ook van *den* tijd en de *perſonen*, wanneer en aan welken *hij* geſchreven is, geſproken; de aanleiding tot het ſchrijven van denzelven, wordt gevonden in de omſtandigheden der Gemeente te *Rome*, zoo veel men dezelven uit dezen Brief kan naarſporen; bijzonder meent de Eerw. BOSVELD, dat dezelve gelegen was, in zekere vragen, welke te *Rome* betwist werden, en over welke de Apostel aan deze gemeente zijne meening wilde doen verſtaan. *Men* vroeg bij voorbeeld:

„ Welke de egte Leer van 't Euangelie ware?"

„ Of men, buiten hetzelve, geene vergeving van zonden konden hopen?"

„ Of de onderhouding van MOSES Wet niet vereiſcht werde tot zaligheid, en of het geloof in CHRISTUS dezelve uitſlote?"

„ Of men dan in J. C. alles vond, wat ter zaligheid nodig was?"

„ Of deze leer geen deur opende voor een zedeloos gedrag?"

„ Of de Joden Gode niet aangenamer waren dan de Heidenen?"

„ Of dan de Joden geen voorregt boven de Heidenen meer over hadden?"

„ Of derhalven de Joden ganſchelijk van God verworpen waren?"

„ Voorts

„ Voorts: Hoe men zich in de Gemeente te gedragen hadde?"

„ Hoe omtrent zulke dwaze, godlooze, wreede Overheden en Gezagvoerders, als diestijds te *Rome* alle boosheden pleegden, met name, CLAUDIUS, AGRIPPINE, NARCISSUS, en dergelijken?"

„ Eindelijk: Hoe te handelen, omtrent onreine, of met afgoderij bezoedelde spijzen? omtrent Sabbathen, Feesten; en andere Ceremoniën?"

Welk een en ander PAULUS aanleiding zal hebben gegeven tot het schrijven van dezen Brief, die niet alleen een zegen voor de Gemeente te *Rome* was, maar waardoor hij ook de dankbaarste nagedachtenis van de Christenen, in alle de eeuwen, verdiend heeft.

De Heer BOSVELD merkt in het bijzonder, omtrent dezen Brief op, dat de Apostel, in denzelven, niet alleen het algemeen Euangelisch Leerstelsel geschakeld heeft, maar, dat hij, tusschen beide, ook geheele stukken invlegt, welke zoo veel zijn, als afzonderlijke *Dissertatien*, of Twistredenen, over zekere bijzondere vragen en omstandigheden, welke, destijds meer in aanmerking kwamen dan tegenwoordig, hoewel wij er, met verstand en oordeel, een nuttig gebruik van kunnen en moeten maken.

Deze beiden onderscheidt BOSVELD zorgvuldig, en „ om dezen", zegt hij *Inleid. Bladz.* 18. „ deel ik, dit mijn werk, in twee deelen."

„ In het eerste Deel zal ik PAULUS Leerstelsel met zijne eigene woorden verhalen, en hetzelve, naar mijn vermogen, zoo toelichten, dat een bevoegd Lezer des Apostels meening gemakkelijk genoeg zal kunnen verstaan. De Schakel der gedagten van den Man Gods in dit Leerstelsel, zoo als die den geheelen Brief door loopt, zal ik onafgebroken volgen, tusschen beide voorbijgaande de bijzondere Verhandelingen, die hij, naar zijne wijsheid,

voor de behoefte van zijnen tijd, nodig oordeelde hier en daar in te vlegten."

„ Daarna zal ik, zoo God wil, in het *Tweede Deel* van dit werk, die afzonderlijke verhandelingen, welke ik vooreerst had laten liggen, één voor één opnemen, en, in den zin van PAULUS, zóo als zijne Tijdgenoten die hebben moeten verſtaan, ook voor ons verſtaanbaar tragten te maken, opdat de Bijbellievende onderzoeker, wiens vatbaarheid en geoefendheid in het H. Woord daar toe toereikend is, ook daar mede zijn nut en voordeel moge doen."

In dit Deel dan verklaart BOSVELD, het gene, zijns eragtens, de aaneengeſchakelde Voordragt der Euangelieleer in dezen Brief van PAULUS uitmaakt, aanvankelijk, dus Hoofdſt. I: 1—17. vervolgens Hoofdſt. III: 21—30. *Hoofdſtuk* V: 1—11. VI: 1—23. VIII: 1—39. Zullende deze verklaring in een volgend Stuk worden voortgezet.

Dewijl Hoofdſt. I: 16 en 17. het voorſtel behelst, van den hoofd-inhoud van het Euangelisch Leerſtelſel, het groote onderwerp van dezen Brief, zal het voor onze Lezers niet onaangenaam zijn 's mans verklaring van het 17 vers, hier te lezen. Hij vertaalt dit Vers: „ *Want Gods regtvaardiging wordt in het zelve geopenbaard uit geloof tot geloof enz.*" en verklaart hier dus:

„ Dat het woord δικαιοσύνη, 't welk ik *regtvaardiging* vertaald heb, oorſprongelijk beteekene *regtvaardigheid*, dat is die loffelijke hoedanigheid, welke wij aan een *Perſoon*, of aan een *Regter* toeſchrijven, die *regt doet*, erken ik volkomen! doch daar uit volgt nog niet, dat PAULUS ook hier ter plaatſe dat woord in die beteekenis gebruikt hebbe Het is bekend, dat deze ſchrijver zich juist niet altijd aan de oorſprongelijke beteekenis der woorden bindt; waarom iemand, die zijne ſchriften met verſtand wil lezen, altoos op den draad zijner redenering agt moet geven, om daar uit te ont-

ontdekken, welk denkbeeld hij, in de redenering, aan zijne woorden hegtte. Verlaat men dezen regel, men opent eene ongelukkige bron van misverstand en dwaling, in de verklaring zijner gezegden. Ik weet wel, dat men bij de echte beteekenis der woorden blijven moet, zoo lang dit mogelijk is; en ook aan dezen regel houde ik mij, zoo lange, als ik kan; Maar wanneer dit nu, uit kracht der redenering, onmogelijk is, zullen we dan, om kwanswijs bij de oorsprongelijke beteekenis der woorden te blijven, de redenering van een verstandig man, tot eene kwalijk zamenhangende wartaal gaan maken? Ik wil niemands oordeel klein achten, maar ben, voor mij zelven van begrip, dat men liever vragen moet, of zulk een Schrijver, aan de woorden, die hij gebruikt, niet misschien een ander denkbeeld gehegt hadde, dan wel eigenlijk de oorsprongelijke beteekenis zijner woorden medebrengt? En juist deze vraag doe ik hier, met opzicht tot het woord δικαιοσύνη, (*dikaiosunè.*) Want ik acht het onmogelijk, aan P. redenering een aannemelijken zin te geven, zoo lang men dit verstaan of verklaren wil van die regterlijke Deugd, die we, menschelijker wijze, aan God toeschrijven, onder den naam van *Regtvaardigheid*, of *Geregtigheid*, waar door hij den schuldigen niet voor onschuldig houdt."

„ PAULUS, namelijk, heeft verklaard, dat het Euangelie eene *goddelijke kracht tot zaligheid* is voor elk die gelooft. En om dit te bewijzen zal hij zeggen: want de *regtvaardigheid Gods* wordt in hetzelve geopenbaard! Hoe vele onderstellingen moet men hier niet inschuiven, om deze kwalijk zamenhangende redenering goed te maken? Maar zoo de *goddelijke regtvaardiging*, waardoor hij de zonden genadig vergeeft, en den schuldigen regtvaardigt, of vrijspreekt, in het Euangelium geopenbaard wordt: wie ziet dan niet onmiddelijk,

dat de redenering hegt en boven alle bedenking is? Hoe die Euangeliſche regtvaardiging of vrijſpraak toega, zegt de Apoſtel in dit kort begrip van zijn ſijstema niet, dit zal hij naderhand zeggen, waarom ik dit niet vervroegen moet: doch het is genoeg, zoo men voor 't tegenwoordige maar begrijpt, dat PAULUS hier Gods genadige regtvaardiging, of vergeving der zonden, en niet zijne regterlijke of ſtraffende regtvaardigheid, op het oog had."

„ Behalven dit, beroep ik mij op P. eigene verklaring, ter plaatſe, daar hij dit kort begrip van zijn Leerſtelſel uitbreidt, en zijne Euangelieleer volledig voorſtelt. Want *H.* III: 20. met bedekking tot de Joden beſloten hebbende, dat geen mensch, uit de werken der Wet, voor God zou *geregtvaardigd*, dat is, vrijgeſproken worden, vervolgt hij, om nu tot zijn Euangelisch Leerſtelſel over te gaan, aldus: *maar nu is de dikaioſunée Gods geopenbaard.* Hoe kan men hier anders denken, dan aan die *regtvaardiging*, of vrijſpraak, welke uit de werken der Wet niet te hopen, maar nu in het Euangelie geopenbaard was? Namelijk, vervolgt de Apoſtel, *de regtvaardiging Gods door het geloof van J. C. Want men wordt om niet geregtvaardigd*, vrijgeſproken *uit Gods genade, door de verloſſing, die in J. C. is, welken God voorgeſteld heeft — tot eene betooning zijner regtvaardiging*, NB. *door de vergeving der zonden.* Hoe kan men, dit lezende, in twijfel trekken, of P. met dit woord wel van Gods *regtvaardiging*, dat is, van zijne vrijſprekende en vergevende genade, hebbe willen redeneren? Ten overvloede kan men hier mede nog vergelijken 's mans redenering, *Hoofdſtuk* IX: 30—32. en X: 3—10. maar ik ſchroom te langwijlig te worden."

„ Wil men zeggen, dat P. evenwel zuiverder grieksch zou geſchreven hebben, indien hij, om dit

dit denkbeeld van *regtvaardiging* uittedrukken, het woord δικαίωσις gebruikt had, gelijk hij tweemalen doet; *Hoofdſt.* IV: 25. en V: 18. 't welk onze Overzetting te regt door *regtvaardigmaking* vertaalt, en welk woord hetzelfde beteekent als *regtvaardiging?* Ik zal dit erkennen; maar P. ſchreef geen zuiver grieksch; hij ſchreef zijne hellenistiſche taal, 't welk bij alle kundigen toegeſtaan wordt. En dit zoo zijnde, hoe kan deze aanmerking opwegen tegen een *factum*, eene *daadzaak*, welke zoo klaar voor onze oogen ligt, als ik nu getoond heb?"

„ Ik houde dit dan voor afgedaan; PAULUS hegt, in deze redenering, aan het meermalen genoemde woord, het denkbeeld van *regtvaardiging*."

„ Thans kan ik voortgaan, om te zien, wat PAULUS van deze *regtvaardiging Gods*, dat is, van de vrijſpraak der menſchen door God, getuige. Welke de reden zij, dat God den mensch vrijſpreke, zonder iets ten zijnen laste over te houden, waarvoor de mensch nog aanſprakelijk zou blijven? En of God dit doe, uit zuivere genade en barmhartigheid, gelijk een Vader zijnen gedwaald hebbenden Zoon zoo vrijſpreekt en vergeeft; (*Luk.* XV: 20.) dan of God die regtvaardiging en vergeving ontleent op grond eener zekere, bij hem voor rekening van den mensch, ontvangene voldoening? Daar over verklaart zich de Apostel in dezen korten inhoud van zijn Leerſtelſel niet. 't Geen hij daar van zegt, zullen we te zijner plaatſe vinden: Want hier verzekert hij alleen, dat deze *goddelijke regtvaardiging in het Euangelium*, geopenbaard en bekend gemaakt *wordt*, [als te zijn, te geſchieden; uitgevoerd, volbragt, daar geſteld te worden;] *uit geloof, tot geloof.*"

„ Deze goddelijke regtvaardiging, vrijſpraak,

en vergeving was dan, *voor eerst*, volgens de Euangeliſche Openbaring, *uit geloof*."

„ Om van deze verkorte uitdrukking het ware denkbeeld te vatten, moet men zich herinneren, dat er, in PAULUS dagen, aangaande der menſchen regtvaardiging bij God, of 't geen hetzelfde is, de vergeving hunner zonden, voornamelijk drie gevoelens beweerd werden, of zoo men wil, drieerlei Leerſtelſels plaats hadden."

„ Het *Joodſche* Leerſtelſel hield in, *dat de* mensch de goddelijke vrijſpraak of regtvaardiging kon, en moest verwerven, door de naauwkeurige onderhouding van de werken van MOSES Wet; waar bij de *Phariſeeuwſche Sekte* ook nog voorde de ſtipte in agtneming van alle de inzettingen en verklaringen of uitbreidingen, waar mede MOSES geboden, uit de overleyering der Vaderen, vermeerderd en verbeterd waren."

„ Het ander Leerſtelſel van PAULUS tijd, was dat der *Joodſche Christenen*; die, of geboren Joden waren, of zulke geboren Heidenen, welke den eerbied voor MOSES Wet, bij hen door de kennis, die zij daaraan vooraf gekregen hadden, verwekt, niet hadden kunnen afleggen. Deze Joodschgezinde Christenen beweerden, dat men, om bij God geregtvaardigd te worden, wel het Euangelium moest aannemen, en in C. gelooven; doch dat men te gelijk de Wet van MOSES moest op zich nemen, en blijven onderhouden."

„ Hier van verſchilde het derde, of het *Euangelisch Leerſtelſel*, leerende, dat de Moſaiſche Wet, met alle derzelver gevolgen, waarop de Joden tot nog toe zoo trots geweest waren, met den dood en verheerlijking van CHRISTUS, ganſchelijk was afgeſchaft, waar door alle onderſcheid van Volken, in betrekking tot God, was weggenomen, zoodat voortaan een iegelijk, van welke natie hij ook ware, indien hij maar in CHRISTUS,

en

en in zijne Euangelische boodschap, geloofde, uit en door dat geloof de goddelijke regtvaardiging en vergevende vrijspraak erlangen zoude. Deze leer heeft de Heer J. C. beginnen te prediken, en zijne Apostelen, Propheten en Euangelisten hebben die, als de leer der waarheid, die naar de godzaligheid is, bestendig verkondigd. Ook is dit het Leerstelsel, dat PAULUS ernstig voorstaat, en met alle magt aanprijst en verdedigt; waartoe ik den Lezer tot zijnen Brief aan de *Galatiers* wijzen kan, die geheel tot dat einde geschreven is; en men zal in 't vervolg zien, dat hij deze zelfde Leer in dezen Brief, de *Romeinen* voordraagt, als de ware leer van het Euangelie."

„ Uit dit berigt zal men, zoo ik meen, nu gemakkelijk genoeg verstaan, dat het Euangelie eene *regtvaardiging Gods* openbaart, en aankondigt, *uit het geloof*, dat is, als te zijn, als te geschieden, als plaats te grijpen, *uit het geloof:* Hij drukt zich hier mede wel zeer bekort uit, doch zijne meening is, uit vergelijking van het gezegde, klaarlijk deze: Dat de goddelijke regtvaardiging, en genadige vrijspraak, volgens het Euangelie van Gods Zoon, *niet* te wagten is uit de werken der Wet; *noch* uit de Wet en het Geloof te zamen; *maar alleen* uit het Geloof."

„ Maar wat zal nu het laatste bijvoegsel, *tot geloof* beteekenen?"

„ Deze bewoording is waarlijk zonderling, en, zoo veel ik heb kunnen nagaan, zonder voorbeeld. Men kan zich daarom niet eens verwonderen, indien dit op verscheidenerlei wijze wordt uitgelegd, en men voor elke opvatting eene reden weet te geven. De stof die PAULUS in 't hoofd had, blijft mijn leiddraad, en dit doet mij denken, dat *tot geloof* hier zoo veel zegge, als *opdat*, of *ten einde men geloove*. Zoo lees ik van JOHANNES *Joh.* I: 17. dat hij kwam *tot een getuigenis*, 't welk

in

in dezen zin verklaard wordt; *opdat*, of *ten einde hij getuige.*"

„ PAULUS verzekert, in *vs.* 16. dat het Evangelium was eene *kracht Gods tot zaligheid, voor iegelijk die geloofde.* De waarheid hier van toont hij *vs.* 17. aldus: *Want* in hetzelve wordt de regtvaardiging Gods geopenbaard, en aangekondigd, als te zijn. en plaats te hebben, uit geloof in geloof. Neemt men nu deze laatste woorden in dezen zin: *opdat een iegelijk geloove*, en drukken het Euangelie deze *goddelijke regtvaardigheid het geloof* bekend make, *tot verwekking* van het geloof, en om de menschen tot het geloof te bewegen, dan is dit een gepast bewijs voor de stelling van *vs.* 16. dat het Euangelie een *kracht Gods* tot zaligheid is, *voor een iegelijk die gelooft.* Men vergelijke dit denkbeeld met P. eigene verklaring, *H* III: 21, 22. daar hij deze, door het Euangelie geopenbaarde regtvaardiging Gods, aldus beschrijft, als door het geloof van *J. C.* te bekomen, *tot allen, en over allen die geloven.*"

Wij hopen, dat het ons gebeuren zal, deze verklaring geheel voltooid in het licht te zien, en wenschen den waardigen BOSVELD, in zijne omstandigheden, den zoo hoogstnoodigen Goddelijken invloed en gunst, om zijne ziel in lijdzaamheid en onderwerping aan Gods wil te besturen!

ZEDEKUNDIGE PRENTEBIJBEL,

van KASPER FRIEDRICH LOSSIUS, *Schrijver van* GUMAL *en* LINA. *Uit het Hoogduitsch vertaald. Met Platen. Eerſte Deels, Eerſte Stuk. Te* Amſterdam *bij* W. van Vliet *en* J. van der Heij, 1805. 99 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f* 2-8-:

Zoo de naam van een' Schrijver iet vermag, om een Werk aan te prijzen, zal de naam van K. FR. LOSSIUS, Schrijver van het zoo algemeen gunſtig ontvangen werkje: GUMAL en LINA, gewis zeer veel tot den goeden aftrek van dezen *Zedekundigen Prentebijbel* toebrengen.

Men behoeft hier echter op den naam alleen niet af te gaan, alzoo ook dit Werk den meester zal prijzen.

Het is eene bevestigde waarheid, dat een *Bijbelsch Prenteboek*, wel uitgevoerd, in Christelijke Huisgezinnen, in welken de Ouders zelven zich gelegen laten zijn, aan de goede opvoeding van hunne Kinderen, met regt, algemeen voor een nuttig en noodig Leesboek geacht, en bij de ondervinding zoodanig bevonden is geworden; dit tegenwoordige, in eenen geheel nieuwen ſmaak ingerigt, zal dan ook wel gunſtig onthaal vinden, en met nut gebruikt kunnen worden.

Wat de bedoeling des Schrijvers met dit Werk, en de inrigting van hetzelve betreft, hetzelve zal zich niet alleen tot de geſchiedenisſen en voorbeelden, van edele en goede menſchen ter navolging, en van ſlechte tot afſchrik bepalen, die in den Bijbel voorkomen, maar ook zulken bijbrengen, welke an-

andere geſchiedenisſen opleveren. In het *geſprek*, tusſchen een Vader en zijne Kinderen, het welk als eene *Inleiding* voorafgaat, en *over de beſtemming en het gebruik van dit Boek* handelt, wordt dus door den Vader *Bladz.* 11 gezegd: „ Ziet nu, Kinderen! zulk eene verzameling van uitſtekend goede handelingen zult gij in dit boek vinden, het welk den Tijtel van eenen *Zedekundigen Prentebijbel* voert, dewijl het, zoo wel als de Bijbel, u het zedelijk gedrag der menſchen, en wel in prenten of platen, voor oogen ſtelt. Gij zult daar in, behalven de voorbeelden uit den Bijbel, ook nog vele andere afbeeldingen van het zedelijk gedrag der menſchen uit alle tijden en van alle volken vinden, die u misſchien ten deele reeds bekend zijn, doch u allen tot leering ſtrekken en er toe dienen kunnen, om u tot zedelijk goede menſchen te vormen."

Voorts behelst dit Stukje *de eerſte afdeeling*, met vier platen: bevattende het Tijdperk van de Schepping der menſchen tot op NOACH.

De wijze der bewerking zal aan onze Lezers best kunnen blijken, uit eene Proeve, waartoe wij verkiezen het *rubriek*: *Gelukkige toeſtand der eerſte menſchen in het Paradijs*, waartoe de *tweede* Plaat behoort.

„ Nu eerst, aan de zijde eener Gade, voelde ADAM zich volkomen gelukkig. De ganſche Schepping lachte hem nu vriendelijker aan. Hij bevond zich thans niet meer alleen, maar had eene gezellin, die de vreugde zijns levens met hem deelen kon, en die het genot van hetzelve, door deze deelneming, ongemeen verhoogde."

„ In den boezem dezer beide elkander zoo gelijkende wezens vormden zich nu die edele neigingen van liefde en toegenegenheid, tot die genen, welke met hem van dezelfde natuur zijn; deze banden, die den mensch met den mensch verbin-

inden, en den grond van hunnen gezelligen omgang leggen, waardoor zij het geluk huns levens, is het ware, vermenigvuldigen, en hetzelve in eene rijke mate genieten kunnen."

„ Eert, Kinderen! deze heilige banden der menschheid, want God heeft ze geheiligd, en door liefde de menschen onder elkander vereenigd, opdat zij één zijn, een gezelschap onder elkander uitmaken, en als van eenen geest, den geest der liefde, zouden bezield worden. Wie geene liefde of genegenheid gevoelt voor hun, die tot hun geslacht behooren, verlochent en onteert de menschheid, verdient het groote voorregt niet, van een mensch te zijn; en hij, die deze oorspronkelijk edele gemoedsneigingen bij zichzelven onderdrukt, deze maatschappelijke banden met voordacht losrukt, en onder het geslacht, waartoe hij behoort, vijandschap en scheuring verwekt, is een verrader der menschheid, een vijand van 't menschdom — hy is niet van God; want God is de liefde."

„ Met deze bevallige gezellin, die God hem had toegevoegd, doorleefde ADAM de gelukkigste dagen. Zij, die bestemd was, om moeder van al de nakomelingen te worden, en daarom den naam EVA ontving, voelde zich ook alleen in den omgang met haren man gelukkig, en beiden wedijverden, om zich onderling het leven zoo aangenaam als mogelijk te maken."

„ Daartoe bragt ook het oord, dat zij bewoonden, ongemeen veel aan. Hun goedertieren Schepper had hun tot verblijfplaats een der vruchtbaarste en bekoorlijkste landstreken in *Azia*, onder eene gunstige luchtstreek gelegen, aangewezen, alwaar de natuur nog in hare jongste kracht hare menigvuldige goederen hun, zelfs ongezocht, in grooten overvloed aanbood, en hun in alle hunne behoeften rijkelijk te gemoet kwam. Een zacht waaijend koeltje matigde de warmte der zon, die hier bo-

boven hun aan den onbewolkten hemel op- en onder ging. Bekoorlijke wouden, die zich langs langzaam rijzende heuvelen verhieven en hunne schaduwen in de groene van beken doorslingerde dalen wierpen, aan wier vlakke oevers de lieffelijkste bloemen en gewassen uitspruiten, boden hun de aangenaamste verblijfplaatsen aan, alwaar zij, onder het verrukkelijk gezang der vogelen, en het gemurmel van het nabijzijnde beekje, in het kalm gevoel van het reinste genoegen verzonken, zich op het groene tapijt der natuur legerden."

„ Zoo ver hunne oogen reikten, of hunne voeten hen droegen, bemerkten zij overal bevallige voorwerpen, en niets dat hun vrees of ontzetting inboezemde; onschadelijk gedierte was hier en daar in groepen verdeeld, en toonde zich gereed om hun genoegen te verschaffen; terwijl het wild en gevaarlijk gedierte, door eenige groote rivieren, die op eenen verren afstand dit uitgebreid oord omslingerden, van deze veilige woonplaats van dit eerste gelukkige paar menschen was afgesloten."

„ In dezen Hof Gods, of het *Paradijs*, zoo als de Bijbel deze eerste woonplaats der menschen noemt, alwaar de natuur hun, als het ware, steeds nieuwe genoegens deed toestroomen, alwaar gedurig nieuwe ontdekkingen van schoone en nuttige voorwerpen door hen gedaan werden, die aan hun verstand en hart het aangenaamste onderhoud verschaften; hoe hadden zij de daaruit ontstane gewaarwordingen en gedachten bij zichzelven kunnen versmoren, zonder ze aan elkanderen mede te deelen? Hoe dringend werd bij hun daardoor de aandrift, om zich onderling hierover te verklaren; dit drong hen tot de eerste ligchamelijke teekenen en uitdrukkingen van het geen zij ontwaarden: ontlokte vervolgens klanken aan hunnen mond, en daarop enkele woorden, waarmede zij hunne gedachten en hun gevoel uitdrukten. Welk eene nieu-

we

we bron van vreugd ontſprong voor hun, uit de ontdekking, dat de Schepper hun zulk eene bekwaamheid hunner tong verleend had, waardoor zij zoo vele en geregelde klanken konden voortbrengen; ſpoedig maakten zij hiervan het gebruik, om hunne gedachten daardoor uittedrukken, en de voorwerpen, die zich telkens op nieuw aan hun vertoonden, met zekere namen aanteduiden; en zoo ontſtond, langzamerhand, en met elken dag, bij geſtadige oefening, al meer en meer, het den mensch tot den gezelligen omgang zoo onontbeerlijke talent — *de menſchelijke ſpraak.*"

„ Deze oefening zelfs, en de daardoor toenemende vaardigheid in 't ſpreken, was niet alleen voor de eerſte menſchen eene zeer aangename bezigheid, maar het leidde hen tevens tot meerdere vorming van hun verſtand en tot verrijking hunner kennis op; zij werden daardoor aangeſpoord, om de wezenlijke geſteldheid en de eigenſchappen der dingen die zij door hunne zinnen beſpeurden, beter nategaan; dat, waarin zij elkander gelijk of ongelijk waren, of waardoor zij zich van elkander onderſcheidden, duidelijk op te merken, en verligtte ongemeen die werkzaamheid der ziel, om de voorſtelling der met zekere woorden benoemde voorwerpen te bewaren, en zich dezelven weder te herinneren. Ook dit verheven vermogen der ziel, het verſtand, verkreeg door de ſpraak nog meerder ſterkte, dewijl zij nu hunne oordeelvellingen, de ſlotſom hunner gedane opmerkingen, bepaaldelijk konden uitdrukken."

„ Wat hun, onbetwistbaar, zoodra zij eenige vaardigheid in hunne uitdrukkingen bekomen hadden, de aangenaamſte onderhouding en bezigheid verſchafte, was de gedachte aan God, de opmerking zijner goedertierenheid, waartoe hun de ſchoone natuur zulke rijke ſtof aanbood, en die thans door de mededeeling hunner gewaarwordingen aan

elkander, nog belangrijker voor beiden werd. Het reeds in hunne zielen voorhanden zijnde denkbeeld van een hooger wezen, waaraan zij zelven en al de beſtaande dingen hun aanzijn te danken hadden, het tedere gevoel hunner afhankelijkheid van dit magtig, overal werkzaam, weldadig, doch voor hunne oogen onzigtbaar wezen, dat nog zoo nieuw en levendig in hunnen boezem lag, werd doordagelijks nieuwe verſchijnſelen en indrukken beſtendig meer aangevuurd en onderhouden. Overal was Hij, de weldadige Schepper, hun nabij, *in het waaijen des winds*, in het ruiſchen der beek, *in* den zonneſchijn, die zich over den gezegenden aardbodem verbreidde, in den zacht-verlichten nacht, waarin het talrijke ſterrenheir, aan het hoog gewelfſel des Hemels, hun oog tot zich trok, overal beſpeurden zij de tegenwoordigheid van den Algoeden, zagen en voelden zich door Hem gelukkig, en ontwaarden weldra, uit de vergelijking van zichzelven met andere voor handen zijnde wezens, dat zij bovenal door Hem geacht werden, *dat Hij* hun de grootſte voortreffelijkheden en voorregten verleend, en het regt geſchonken had, om van deze aarde en hare menigvuldige goederen gebruik te maken, zelfs over alle levende ſchepſelen heerſchappij te voeren, en zich van dezelven tot hun nut te bedienen."

„ Zij zelven, door liefde met elkander zoo naauw vereend, gevoelden zich beiden volmaakt gelukkig, en hunne blijdſchap leidde zich aan den dag, in vrolijke dankbaarheid aan Hem, die hen in deze gelukkige vereeniging geſteld, en hun zoo vele genoegens bereid had. Zoo ſleten zij hunne levensdagen in onſchuldig vermaak, en als het ware in beſtendigen omgang met God, den ſchenker van al deze vreugde."

De uitvoering ten aanzien van den Druk en de Platen verdient goedkeuring, en is keurig en fraai,

de

de Platen verbeelden, behalven de *Titelplaat*, de *eerste: den Morgen der Schepping.* De *tweede: Het Paradijs.* De *derde: De eerste familie van het allereerste paar der menschen*, en de *vierde: de vergroote familie van het eerste paar menschen.*

Wij twijfelen niet, of onze Nederlandsche Jeugd zal de voortzetting van dit Werk, met verlangen, wenschen en te gemoet zien.

De GOEDE JONGELING, ECHTGENOOT, en VADER, of Middel om zulks te worden. — Eene wedergaê van de Kunst om een goed Meisje te worden Door J. L. EWALD. *Eerste Deel. Te* Haarlem *bij* Fr. Bohn, 1805. *gr. Octavo.* 306 *Bladz. De prijs is f* 2-4-:

Jongeling! gij, die nu de wereld staat in te treden, en zoo menig glibberig pad zult ontmoeten, waar op de jeugd zoo vaak uitglijdt, zoo deerelijk dikwijls valt, lees dit Boek van EWALD, lees het niet alleen, maar betracht de raadgevingen en lessen, welke hetzelve behelst, dadelijk, en met al uw vermogen, en gij zult een *goed Jongeling*, en met den tijd, onder den Goddelijken zegen, *een goed Echtgenoot* en *Vader* wezen. Voor u behoort bijzonder dit *Eerste* Deel des Werks, het Tweede zal den Echtgenoot en Vader bepaalder schilderen.

EWALD is door zijne Schriften onder ons zoo bekend, dat zijn naam reeds aanprijzing is voor een Boek, maar hij heeft ook veel goeds geschreven. Zijn Boek: *de Konst om een goed Meisje te worden*, is, met regt, toegejuicht, dit, een wedergaê

van hetzelve, verdient ook lof. Hij is een ervaren gids voor de onervarene jeugd, die van zichzelven ſchrijft *Bladz.* 10. „ Ik zelf was jongeling, een vurig, moedig jongeling. Ik werd van uitſpattingen afgehouden, zonder mijn toedoen, door de groote keten mijner lotgevallen, die mij door dezen dikwijls zoo gevoelig voortſleepte; deels ook door ſchaamachtigheid en walg, deze werktuigelijke, maar magtige ſteunſels van vrouwelijke en mannelijke deugd. Maar ik begin*g on*voorzigtigheden genoeg, liep dikwijls *met het* hoofd tegen den muur, en bevond dat een voorhoofd eer dan een muur breekt. Ik ondervond ook aan mij zelven het nadeel der fijne, op zichzelven onſchuldige vermaken, wanneer men zich aan dezelve te zeer overgeeft, en ondervond ook hoe de inwendige mensch weder geneest door ſtil natuurleven, door bezigheid in zijn beroep en door vertrouwden omgang met goede menſchen. Ik liet mij wegſlepen in de dwaasheden der zucht tot opſchik, ingebeelden ſmaak, ijdelheid op geest, fijne levenswijze, kennis der fraaije letteren, op een oor voor de muziek, een fijn oog voor de ſchilderkunst, en ik werd overtuigd dat het dwaasheid was. Ik ben van natuurdweperij, kunstdweperij; kracht- gevoel- reden- en godsdienstdweperij meer of min beſmet geweest, maar ik ben nuchteren geworden, en heb mij zelven moeten bekennen, dat het dweperijen waren. Ik heb met menſchen uit allerleije ſtanden omgegaan, van den vorst tot den boer, van de prinſes tot de dienstmaagd; mijne omſtandigheden en mijn beroep vorderden in de fijnstbeſchaafde cirkels en in den kring van ruwe natuurmenſchen te verkeren — als jongeling en als man. Ik heb als jongeling met de braafſte, voortreffelijkſte jongelingen verkeerd, en heb de diepſtgezonken van nabij gezien; ik heb helaas! naauwkeurig genoeg kunnen waarnemen hoe en waardoor

zij

zij trapsgewijze zoo diep zonken. Als predikant en als mensch heb ik het vertrouwen van menig' jongeling, menig' echtgenoot en menig' vader bezeten; en door het vertrouwen van menige brave maagd, echtgenote en moeder heb ik, nog meer dan door het eerste, blikken in het hart en op de dikwijls digtomsluijerde levenswijze van menig' zoon, echtgenoot en bruidegom geworpen. Gij, mijn H*** en M*** en H—I! en gij inzonderheid P***, met wien ik als jongeling, als man, als echtgenoot en vader zoo menige vreugd genoot en zoo menige smart deelde! Gij hebt mij de schoone zijde der jongelingschap getoond; gij, mijn P**SCH, mijn zalige P**CH, mijn H**G, mijn W** en gij allen, om wie aan te duiden ik schier het ganssche alfabeth nodig zou hebben! gij hebt mij verbied voor mannenrust, mannensterkte en mannendeugd ingeboezemd; en gij, helaas! ook velen, die ik niet noemen mag, en niet noemen zou, al mogt ik ook! gij, die goed waart, en verdorven zijt door eene vergiftende hartstocht, eene vergiftende listige vrouw, door de listen van een hof, eene kabaal, of bijzondere personen, — door speelzucht, roemzucht, hebzucht, of eene andere van die zuchten, die reeds zoo lang de pest des menschelijken geslachts zijn! Gij hebt mij geleerd wat men te doen heeft om goed te worden en goed te blijven; welke afwegen, welke bekorelijke, met roozen beplante dwaalwegen er zijn, die digt langs het pad der deugd schijnen te loopen, en toch zoo verschrikkelijk afleiden! Door u en door mij zelven, door eigen vallen en opstaan, verdwalen en moeijelijk te recht vinden, heb ik ondervinding vergaderd. Ik moest met ziende oogen niet gezien, met hoorende ooren niet gehoord hebben; ik moest de stompzinnigste aller stompzinnigen zijn, wanneer ik u niet in menige netelige om-

ſtandigheid raden, u niet op menig glibberig pad geleiden kon."

In zijnen gewonen krachtigen en indringenden ſtijl deelt EWALD, in dit *Deel*, in *Twaalf Voorlezingen* menige belangrijke aanmerkingen, gewigtige leſſen en nuttige Raadgevingen voor, geſtaafd en opgehelderd door merkwaardige voorbeelden, zoo ter waarſchuwing als tot afſchrik; welk een en ander het werk zoo aangenaam maakt om te lezen, als waardig voor den jongeling te overpeinzen en te betrachten.

De *Eerſte Voorlezing* bepaalt het voorwerp, voor het welk dit Boek geſchreven is, en het doel, benevens de wijze van behandeling: onder het opſchrift: *Voor wien ik ſchrijf, wat ik beloof en wensch.*

De *tweede Voorlezing* beſchouwt den *overgang van de jeugd tot de jongelingſchap.*

De *derde Voorlezing* prijst *de vroomheid jegens anderen* aan.

De *vierde Voorlezing* waarſchuwt tegen *Wellust als eene ontheiliging der natuur.*

De *vijfde Voorlezing* gaat *over de verkeering met vrouwen.*

De *zesde* behelst aanmerkingen *over de keus van een beroepsſtand.*

De *zevende Voorlezing* is eene *Waarſchuwing tegen ſpeelzucht.*

De *achtſte Voorlezing* eene *Waarſchuwing voor eenige modedwaasheden.*

De *negende Voorlezing* ſchetst *de Vriendſchap van den Jongeling en van den Man.*

De *tiende Voorlezing*: *Godsdienst van den Jongeling en van den Man.* De breedere inhoud van deze bijzonder treffende *Voorlezing* is: „De mensch heeft iets verhevens nodig, daar alles hem nederhoudt, nedertrekt, eene poëzij, die geen verdichting, maar heilige waarheid is; dit is godsdienst.

dienst. Niet slechts religiekennis, maar dat gevoel jegens den Vader, dat kinderen jegens hunne ouders hebben. Filosofie kan den godsdienst niet vervangen, dewijl zij zich enkel tot de reden bepaalt, en de mensch niet enkel door de reden bestierd wordt. Plaats uit RICHTER. Waarschuwing voor onverschilligheid in den godsdienst. Haare bronnen. Regtvaardiging van deze onverschilligheid. De filosofie verdraagt zich zeer wel met den godsdienst, ook met stelligen godsdienst. Dit begrepen onze eerste denkers, en getuigen zulks ten deele. BACO, NEWTON, LEIBNITZ, FICHTE, JACOBI. Plaats uit REIMARUS. Een woord over dweperij. Waarschuwing voor twijfelzucht. Wat zij is, waar uit zij ontstaat. Het is ware of voorgewende zwakheid. Waar begrip en waarde der tegenwerpingen. SEXTUS EMPIJRICUS, HARDOUIN. Godsdienst moet op gronden steunen. Plaats uit D'AGUESSEAU. Hoedanig men verstand daarbij gebruiken moet, en wanneer verstand onverstand wordt. De godsdienst moet niet enkel de zaak der reden zijn, maar den geheelen mensch vervullen. Over de waarde der zedenleerredenen. Zij moeten even zoo weinig de zaak des gevoels zijn. Christendom. De Christen acht alles wat den mensch tot zedelijkheid verheft. Het Christendom is de éénige voor menschenbehoefte berekende godsdienst op een' zekeren trap van beschaving. Bewijs daarvan voor filosofen, uit JACOBI. Bewijs uit andere behoeften en onze beperktheid. Plaatsen uit SCHILLER, SODEN en SONNERAT. Mijthologien. JUPITER en SEMELE. De zon een beeld der Godheid. Plaats uit JOUNG. De mensch een beter beeld. Innerlijk verband tusschen zedelijkheid en Christendom. Plaats uit JOHANNES. Uit PESTALOZZIS *Lienhardt en Geertruid.* Plaatsen uit JACOBI."

In plaats der *elfde Voorlezing. Over de onaf-*

hanglijkheid onzer handelwijze van alle theorie; fragment eener Redevoering.

Eindelijk behelst de *twaalfde Voorlezing eenige wenken voor Officieren.*

Uit zoo vele belangrijke lesſen en aanmerkingen, als in dit *Boekdeel* voorkomen, is de keuze moeijelijk, om er iet voor onze Lezers uit te kippen.

„ Hoed u in den ſchouwburg", zoo waarſchuwt de Schrijver onder anderen Bladz. 68 vooral voor de balletten, waarin het naakt bij de dansſerenſen door *tricots* dikwijls zoo begoogchelend nagebootst is, en alwaar de wellustige, niet zelden ook begeerten verradende posturen niet anderen begeerten opwekken kunnen. Al woont gij eene plaats, alwaar gij den ſchouwburg niet vermijden kunt, of u dit vermaak niet geheel benemen wilt, gij kunt toch veel doen om de gevaarlijke indrukken des tooneelſpels te vermijden of te verzwakken. De jongeling, dien het volkomen ernst is rein te blijven, kan veel; en wie het doel wil, moet ook het middel willen."

„ Doch", vervolgt hij *Bladz.* 71. den jongeling waarſchuwende, „ in weêrwil van alle uwe pogingen, is het nauwelijks te hopen dat uwe verbeelding geheel rein zal blijven, wanneer gij onder omgevingen leeft, die onophoudelijk dartele beelden moeten opwekken. Onze gewone bals, bij voorbeeld, waaraan gij u niet altoos onttrekken kunt, wanneer gij wilt, en u niet onttrekken wilt, wanneer gij kunt, zijn door het heerſchend gebruik, zonder opzet, toch berekend, om de zinnelijkheid des jongelings te ontvlammen. Deze halfnaaktheid, deze als nat gewaad om het ligchaam ſluitende kleding, die deszelfs vormen bedekt en niet bedekt, de ſnelle dans, die het bloed door de aderen jaagt, de verhittende dranken, waardoor hetzelve ontvlamd wordt, het omvatten, het aandrukken der bekoorlijk gekleede vrouwelijke gedaan-

dante, het hevig vuur, dat uit hare oogen vonkelt, op hare wangen gloeit, de treffende, de bezielende muziek — dit alles moet immers op den jongeling werken. Hij moest geen jongeling, geen mensch zijn, wanneer het niet op hem werkte, of zulk een ontzenuwde jongeling en mensch, gelijk er helaas! velen zijn, dien de dans zeer spoedig vermoeit, die zich aan de gemakkelijke speeltafel bij de ouden zetten, en daardoor duidelijk genoeg verraden, tot welk een' ouderdom zij zich verligtmist hebben. Wat is hier den jongeling te raden, die dit op zichzelven zoo natuurlijk vermaak der jeugd, den dans, mede genieten en toch rein blijven wil? Hij zal zeker geheel anders dan de wellusteling, dan de ligtmis dansen; hij zal de prijsgegeven vrouwelijke bekoorelijkheid niet met de oogen verslinden; hij zal dansen om te dansen, geheel in den dans leven; jeugdige blijgeestigheid zal zijn doel en middel zijn. ô Wanneer gij dansen kunt met deze kinderlijke ergeloosheid, met dit inwendig hemelsch genoegen, welks natuurlijkste uitdrukking dans is, heil u, gij komt dan voorzeker het reinst van een bal terug."

Geestig beschrijft hij de wellevende onwellevendheid van zulke jonge lieden, die zich als *incroijables* voordoen Bladz. 89. „ Met hunne Karikatuurkleeding, die hen eigenlijk tot incroijables stempelt, die men ook indedaad zien moet om dezelve te geloven; met een' halsdoek als of hij de krop van een' Walliser bedekken moest, waarin het halve hoofd steekt, niet *sans-culottes* voor het uiterlijk zeker, maar *tout-culottes*, met wild achterover gestreken hairen, en een' bakbaard, die de tusschenruimte tusschen den halsdoek en den hals vult, zwart als de nacht, van het hoofd tot de voeten, behalven het fragment van het aangezigt, het welk uit den zwarten chaos steekt, en de goudkleurige handbreede streep, die zich, meest zeer sjim-

bolisch, om het hart des incroijablen ſlingert, dat hij, of liever — hoe kan een incroijable behoorelijk ſtaan? — leunt hij, met de hand diep in den oorzaglijken broek geſtoken, op den ſtoel van een half maakt meisje, niet om haar te onderhouden, of haar aanmerkingen over iets ſchoons of goeds mede te delen, maar om op zijn gemak hare naaktheden te beſchouwen. Of hij heeft zich naast haar op een' ſtoel geworpen, met over elkander geſlagen beenen, ook wel met de bril op den neus, en verwaardigt haar ſomwijlen eene boosaartige *aanmerking* of eene dubbelzinnige aardigheid in het oor te fluisteren. Ondere of lelijke dames keert hij, zonder omſtandigheden den rug toe, ziet haar ten minſten niet aan, verwaardigt haar geen woord. Hij kan op haren waaijer, handſchoen of ſabel trommelen, en ziet niet voor zijne voeten. *Zij* kunnen in een gedrang half verſtikt worden, hij ziet het niet, vermeerdert ſomwijlen zelfs nog het gedrang, door zijne onſtuimige drift naar een glas punch, een meisje of naar een anderen incroijablen, die hem gewenkt heeft. Een hond, of een hondachtig mensch kan haar op de wandeling aanvallen; hij doet alsof hij het niet ziet; zij kunnen zich heesch om een rijtuig roepen; hij doet als of hij het niet hoort; zij beſtaan niet voor hem; hij geeft geen acht op haar beſtaan."

In de XII. *Afdeeling* onder de wenken aan Officieren lezen wij van het *duel* of *tweegevecht*, Bladz. 277. „Oefent uwen moed, waar gij gelegenheid daartoe hebt, en waar gij dien oefenen moogt: dus niet door twistzoeken, elkander uit te dagen en te duëlleren, gelijk jonge losbollen zoo gaarne doen. Niets is onteerender voor een' officier, die niet als een wild dier alles aanvallen en verſcheuren, maar enkel den vijand moedig wederſtand bieden moet. Zelfs de tweegevechten, wat men ook zeggen, en hoe algemeen ook in den mi-

militairen stand het vooroordeel wegens derzelver onontbeerlijkheid zijn moge, zijn overblijfselen van de eeuw der bekfenproeven en veemgerichten, en ſchande voor eene verlichte eeuw. LALANDE heeft onlangs in openbare papieren een *Projet civique* tot afſchaffing der duëllen bekend gemaakt, waar in hij de tweegevechten het afſchuwelijkst ſlotgevolg der menſchelijke meningen noemt, en met recht. Hij vind het hoogst ongerijmd dat men eene zaak van behendigheid (*adresse*) ooit tot eene zaak van eer had kunnen maken. Hij ſlaat de militairen voor, dat eenige officieren, die genoegzame bewijzen van hunnen moed gegeven en hunnen goeden naam van dezen kant vast gegrond hebben, zich verëenigen moesten, om voſtrekt geen uitdaging aan te nemen. De beroemde generaals der Franſche legers moesten zich aan het hoofd ſtellen, en de regering verzoeken, dat zij voortaan ieder uitdager, die in het tweegevecht overwonnen had, zonder genade liet ophangen."

„ Stuift niet op, mijne heeren! ik zeg het niet; ik verhaal ſlechts, wat LALANDE voorgeſlagen heeft."

„ Deze ſtrengheid," voegt hij er bij, „ zal vele nuttige onderdanen redden; zij zal de officieren, Frankrijk en de negentiende eeuw, tot eer verſtrekken. Ik ben geen militair, doch ik heb nimmer gevaar of dood geſchroomd; ondertuſſchen zal men mij zeggen, dat ik een bloodaard ben; maar ik weet het vooroordeel te trotſeren, wanneer hetzelve zoo noodlottig, zoo uitſporig en zoo afgrijſelijk is." (*)

Doch, wij worden door het veelvuldig ſchoon van dit Werk te ver medegeſleept. Nog een ſtaal uit hetzelve, over den Godsdienſt voor de Militairen

(*) Men leze over dit onderwerp meer in de Prijsverhandelingen van de Heeren DE VOS en BRILLUS, die onlangs in het licht gekomen zijn.

tairen, en daar mede de hand van de tafel, en onze Lezers tot het Werk zelf verzonden."

„ Waar vast levendig geloof aan de waarheden van Rede en Godsdienst in het hart woont, wordt de mensch, geruster bij alle lotgevallen, kloekmoediger in ieder gevaar, ijveriger in het vervullen van zijne pligten, zonder rugzigt op beloning; hij wordt dapperer en menschelijker tevens. En zoo wordt hij ook een beter officier, en blijft het, al mogt hij ook voorbijgezien, miskend, achteruit gezet worden. Hij kent immers iets beters dan een lint of een' hooger' rang. Ook in de *minbo*pigste omstandigheden zal hij zich het leven niet benemen, gelijk zoo vele dapperen bij de Romeinsche legers deden; hij zal met grooter moed ie houden, tot zijn groote verzorger hem tot een' hooger' post bekwaam acht. Maar wie behoeft minder den dood te vrezen, wanneer hij hem op den weg van zijn beroep ontmoet? Eigenlijke dood kent hij niet, hem is de dood slechts een Borcheta (*), door eene verbonden magt bezet, *die* hem tot een paradijs van overvloed en schoonheid voert. Slechts de vervulling zijner pligten kan hem ter harte gaan, en gaat hem ter harte, al het andere is zijne zaak niet, maar de zaak des grooten Albesturers, die nimmer zijn doel mist. „ Met genoegen," zegt een medeärbeider aan het *Offizier-Lesebuch* (†), „ hoorde ik dat in den morgen van den slag bij *Lissa*, in 1757, de soldaten het lied aanhieven: „ *O Gott! du frommer Gott!*" en de gansche kolonne hetzelve herhaalde. Het leger behaalde eene groote overwinning, en naauwelijks was de laatste kanonschoot gedaan, of er werd van den linkervleugel gezongen: „ *Nun danket alle Gott!*"

(*) Eene enge doortogt in het gebergte van dezen naam; de sleutel van Italië.

(†) 5 Th. S. 183.

Gott!" Zulk eene algemeene ſtemming van een dapper leger in het aangezigt van den ſlaggeeft ieder krijgsknecht een zielverheffing, die hem tot de edelſte daden der menschheid en des heldenmoeds aanſpoort." En de generaal graaf VON DER HOLZ zegt in een zijner brieven over het nut van den godsdienst. „Zeker is de ware Godsdienst de éénige ſteun der zoo noodwendige krijgstucht. Eene afſchuwelijke dwaasheid is het, een leger, in plaats van hetzelve het alleen ſterkend vertrouwen op de Voorzienigheid en geloof aan God in te boezemen, tot ſpotternijen met den godsdienst en ongodsdienſtige ſpitsvondigheden te verleiden; want bij naderende gevaren zijn dezen van geen kracht."

FRUITKUNDIG WOORDENBOEK, behelzende al het geen betrekking heeft tot de kennis en het huishoudelijk gebruik der verſchillende ſoorten van Fruiten; tot het aankweeken, veredelen, ſnoeijen en behandelen van vruchtboomen; tot het aanleggen van Broeibakken, Trekkaſſen en Oranjehuizen enz. Gevolgd naar het Hoogduitsch van J. C. CHRIST, *en verrijkt met het wetenswaardigſte uit het op last van het Engelsch Gouvernement uitgegeven Werk van* W. FORSIJTH, *over eene nieuwe wijze van boomſnoeijen, en de door hem uitgevondene middelen, om oude, kwijnende, of verwaarloosde boomen te genezen en op nieuws te doen herleven enz. door* J. F. SERRURIER. *In twee*

twee Deelen, met Platen. Eerſte Deel. Te Amſterdam *bij* J. Allart, 1805. 482 *bladz. gr. Octavo. De prijs is f* 3-15-:

Een Engelsch Werk, handelende over vruchten en vruchtboomen, door W. FORSIJTH, op bevel der regeering in het licht gebragt, gaf de eerſte aanleiding tot dit *Fruitkundig Woordenboek*. Men was bedacht om hetzelve in het *Nederduitsch* te vertalen, maar zag daar ſpoedig van af, omdat er eene menigte bijzonderheden in voorkwamen, welke, buiten *Engeland*, van weinig belang konden zijn. Evenwel vond de Heer J. F. SERRURE, zoo veel nuttigs in het *Engelsch* Werk, inzonderheid met betrekking tot eene geheel nieuwe wijze van behandeling der vruchtboomen, en een zeer eenvoudig en onkostbaar middel, om zieke, waarloosde, ja bijkans afgeſtorven boomen te genezen, en als uit hunne asch te doen herleven, dat hij beſloot, om het Hoogduitsch *Fruitkundig* Woordenboek van J. C. CHRIST te vertalen, al het wetenswaardige uit FORSIJTH daarin te laſſchen, ter plaatſe, daar zulks behoorde, ook niet nalatende, om van de Schriften van KNOOP zeer veelvuldig gebruik te maken.

Op deze wijze is dit *Fruitkundig Woordenboek* in dezen vorm in onze moedertaal ontſtaan, waarin men eene beſchrijving zal ontmoeten, in eene Alphabetiſche orde, van alles wat over *Fruiten* en *Vruchtboomen* te zeggen valt, derzelver kweeking, behandeling, uitvoerige beſchrijving en gebruik enz. Het Werk zal in twee Deelen beſtaan en met het Tweede of laatſte Deel zal tevens een Aanhangſel worden uitgegeven, bevattende een 6tal Platen met derzelver uitleggingen.

Tot eene proeve verſtrekke het Artijkel

„ AARD-

AARDBESSEN, AARDBEZIEN. *Fragaria. Erdbeeren. des Fraises. Strawberry.* — Een bekende kostelijke vrucht, van een zeer eigenaartigen geur, die bijkans alle liefhebbers van Vruchten voldoet, hoe zeer anders de ſmaken, ook ten dien opzigte verſchillen. De plant is klein en laag, niet hooger dan een halven voet: zij is in alle vijf zoogenaamde werelddelen t'huis, en daarom ook verſchillend van grootte en ſmaak, ſchoon de geur die haar eigen is doorgaans bij alle ſoorten wordt gevonden. Zij groeit in de bosſchen in 't wild, en men houdt de wilde Aardbesſen voor de besten. Die genen, welke men in de tuinen aankweekt, kunnen echter even goed worden, wanneer ze een goede, niet al te hete, ſtandplaats en een fijnen grond hebben."

„ Men kan ze gemakkelijk voortplanten, voornal door verdéling der planten of afgeſcheurde afleggers; ook wel door hare uitlopers en ranken, die echter minder goed zijn dan de afleggers, en later vruchten dragen. Zij worden het gevoegelijkst in 't laatst van Augustus verplant, als wanneer ze nog vóór den winter wortels maken. Men kan ze echter des noods in den herfst of in 't voorjaar verzetten. Wanneer het op dat tijdſtip niet regent, moeten ze rijkelijk begoten worden. — Die zich de moeite getroost van ze door zaad voort te telen, kan de plantjes het best in bloempotten aankweken. Het fijne aardbesſenzaad ligt op het vlies van de vrucht, en zoude van ſchoone, groote, rijpe aardbesſen wel met een veêr kunnen afgeveegd worden; men gaat nogtans zekerder, wanneer men overrijpe aardbesſen op een vel papier buiten de zon droogt, of wanneer men zoodanigen opzoekt, die volkomen rijp geweest en reeds aan de plant verdroogd zijn."

„ Met ze te wrijven gaan er de rijpſte korrels gemakkelijk af, en men kan de goede van de dove kor-

korreltjes afzonderen, wanneer men ze in een glas met water doet, waarin het onrijpe zaad bovendrijft. Zij worden gezaaid van April tot in 't laatst van Julij, en in 't begin vogtig gehouden. Wil men ze op een bed in den tuin zaaijen, men neme daartoe een ligten losſen grond, ſpitte het plekje wel om, make het dan gelijk, en giete het door en door. Dan zaait men het fijne zaad, en last er tot ſtof gewrevene aarde door een zeef op vallen, ter hoogte van den rug van een mes. Vervolgens bedekt men hetzelve met zuiver mos, om er zoo wel de groote hitte als dikke regendroppels van af te houden: is het weêr doorgaans droog, dan dient men den grond zoo vogtig te houden, dat het zaad behoorlijk kan kiemen. Binnen 2 of 3 weken gaat het op, en in de bakken binnen weinige dagen. Zoodra de plantjes uitgekomen zijn, moet een ſchermpje van riet of ſtroo voor het bed geplaatst, om de tedere planten voor de ſtralen der zon, die dezelve verſchroeijen zouden, te beveiligen. Voorts worden ze gewied, tusſchen beide met water beſproeid, en wanneer ze vijf of zes bladen hebben, 5 of 6 duimen van elkander verplant; of wanneer men drie, vier planten bij elkander verkiest te nemen, zet men ze 8 of 9 duim van een."

„ De aardbeſſen beminnen een goede, verſche, ligte en losſe aarde, die niet al te droog is. Een zwarte vaste grond is voor plant en vrucht nadeelig, vooral voor de *Amerikaanſche*. Zoo er de grond van een tuin niet geſchikt toe is, kan men er denzelven gemakkelijk toe bereiden. Men maakt zoo veele geutjes of greppeltjes van 6 duim diep en breed, als men er rijen in planten wil, en vult dezelve met goede aarde, waaronder men vermolmd hout mengt. Voor maandbloeijers en andere kleine ſoorten laat men ſlechts 8 duimen ruimte tusſchen de rijën, maar voor ſpekkers en dergelijken ten minſten 15 duim."

„ Daar

„ Daar zij niet tegen ſterke hette kunnen, is die ſtandplaats de beste, waar zij ſlegts den morgenzon hebben. Zij moeten dikwijls gewied, en de planten met dove bloeſems, die men daaraan kent, dat er midden in de bloem een zwarte ſtip is, in Meij uitgeroeid worden: om de veertien dagen neemt men er de draden of ranken van weg, waar van men geen planten kweken wil, om dat die de plant te veel uitputten. — Is het weêr in Julij, na dat ze gebloeid hebben, zeer droog, dan moet het gieten niet verzuimd worden. Wanneer ze haast rijp zijn, belegt men de bedden om de planten heen met mos, op dat de onderſte aardbeſſen niet zandig worden. Nog beter is het, om de bedden terſtond in 't voorjaar met mos te beleggen. Hier door wordt niet ſlechts de vogtigheid bewaard, en de grond tegen uitdrogen beveiligd, maar de kracht van zware regenbuiën wordt er ook door gebroken en het onkruid wordt verſtikt. In October of November brengt men korten mest of kif om de planten heen, om daardoor de wortels tegen vorst of glad ijs te beſchermen, dienende hetzelve tevens ook tot verſterking en bemesting tegen het volgende jaar. Zij moeten echter niet al te rijkelijk gemest worden, om dat vooral de tamme aardbeſſen dikwijls doof bloeijen, indien ze te weelderig ſtaan."

„ Verkiest men aardbeſſen laat in 't jaar te hebben, dan plukt men van het bed, 't welk men daar toe houdt, de eerſtkomende bloeiſems af, vóór dat dezelve nog geopend zijn: in dat geval moet zich de plant weêr van nieuws tot bloeijen zetten, en de vruchten worden laat in den herfst rijp. Bij de maandbloeijers is zulks echter onnodig, daar deze tot kort voor den winter goede vruchten voortbrengen. Om zeer vroeg in 't voorjaar aardbeſſen te hebben, kan men eenige bedden van een houten rand voorzien en in een zuidelijke r gting

ſchuins leggen, bedekkende men dezelve 's winters met lange Paardemest."

Hier op volgt eene onderſcheidene beſchrijving der verſcheidene ſoorten van *Aardvlooijen*, doch te lang voor ons beſtek.

GEDICHTEN van ADAM SIMONS. *Te* Amſterdam *bij* J. ten Brink Gerritsz., 1805. *Octavo.* 126 *Bladz. De prijs is* f 2-4-:

Van dezen bundel zoetvloeijende Gedichten meldt de Dichter ons, in zijne *Voorrede*, ten aanzien der *aanleiding*, die hij tot het vervaardigen derzelve kreeg; deze was, gelijk dat veelal gebeurt, zeer toevallig, en ſommigen zijner Verzen zijn hunne geboorte alleen verſchuldigd aan de kennis van zoo vele edele menſchen, die het pad zijns levens met rozen beſtrooiden.

Bij de onderwerpen, welke hij behandelt, was het altijd zijn *doel*, om in dezelven het ſchoone, bevallige en roerende, naar de mate zijner krachten, te vereenigen, maar nooit heeft hij het kunnen verdragen, dat men de kunst ontheiligde, door de losbandigheid onzer eeuw te begunſtigen, of in het onſchuldig hart de kiem des verderfs te ontwikkelen.

De meesten dezer Gedichten zijn eigener Vinding, doch er zijn ook Vertalingen bijgevoegd van ſtukken van beroemde Duitſche Dichters, met name HÖLTIJ, BURGER, MATTHISON, en uit het voortreffelijk Journaal, *Die Horen*.

De Onderwerpen der Dichtſtukken van dezen Bundel zijn: *Gij zijt ſtof. Aan* J. KANTELAAR. *De Grafgaard. Aan* DELIA. *Israëls Triumfzang. Aan*

Aan J. A. STRESO. *Aan* DELIA. *Aan* J. SCHONK. *De Nacht. Het Offar. De Groote Man. Aan* J. TEN BRINK. *De Liefde is blind. Aan* J. F. SERRURIER. *Aan* MARGRIET VAN SCHAFFELAAR. *Aan* DELIA. *Aan* C. S. SANDER. *Aan* W. J. VAN HAMELSVELD. *Gaeden Nacht. Herinnering. De Vrede. Aan* S. DASTEVAEL. *Bij het Graf van* V. D. WOORDT. *De Verlichting. Aan* A. H. DE MELANDER. *Bij* MARIANNE'S *Geboorte. De Fransche. Mijne Kindsheid. Aan mijn' Vriend. Aan* J. KANTELAAR. *Aan* CAROLINE. — Vertalingen. *De Boer aan zijnen Heer. Lied. Amor's Pijl. De arme Man. De Zomer-avond. De Verdeeling der Aarde. De variante Sloaf. Opwekking tot Vreugde. Troost. De Onsterfelijke* HOMERUS. *Aan eenen Zedemeester. De Slaper.* MITLER'S *Graffchrift. Aan een Roosje. Aanteekeningen.*

Onze Lezers verlangen zeker naar eene of andere proeve van deze bevallige Dichtstukjes; wij zijn bereid aan dit verlangen te voldoen, en verkiezen daar toe *Israëls Triumfzang*, Bladz. 13. Een stukje, het welk bij het *Rotterdamsche* Dichtgenootschap waardig gekeurd is, onder deszelfs Prijsverzen III. *Deel* 2. *Stuk* eene plaats te bekleeden.

SOLO.

Jehova! boven de aard' verheven,
Gebieder van den Dood en 't leven!
Het dankbaar Israël knielt, en zingt uw' naam ter eer:
„Uw arm werpt in de zee en paard en ruiter neêr!

KOOR.

Ons lied klimme als een roek, verr' boven lucht en wolken!
Uw magtige arm beslist het regt van alle volken.

ARIOSO.

Wij zaten in Egypte neder,
Een goeda koning liet ons vrijs.

Er kwam een and're koning weder,
Hij ſprak: „dat elk een lastdier zij."
ó JOSEF! *hadt gij ons zien zweeten,*
Gij waart verrezen uit uw graf!
Egypte heeft uw dienst vergeten,
Dat ons geen teugje water gaf!

DUETTO.

A.

Met ſtriemen is mijn borst, als met een kleed, bedekt!
Men liet mij van den dag tot aan den avondſtond!

B.

Wie heeft den vorst tot toorn verwekt!
En in den diepen Nijl mijn eenig kind begraven!

A.

De landen zijn gemest met dooden,
De velden dronken menſchenbloed.

B.

De lijken zijn 't geweld ontvloden,
D'ellendling is het ſterven zoet!

A. en B.

Geen worm knage aan den boom, bij uw verblijf, ó dooden!
Daar zing' de nachtegaal, als hij zijn gade ontmoet!

RECITATIF.

Vervloekt zij, die aan de aarde
Een beul voor' Israel gaf!
Toen zij dien koning baarde,
Stak ze ons de hartaar af.

Wij lagen voor hem neder,
Als voor een' God geknield;
Geen krokodil is wreeder,
Als hij zijn' prooi vernielt.

Vervloekt zij, die aan de aarde
Een beul voor Israel gaf!

Toen

Toen zij dat monſter baarde,
Stak ze ons de hartaar af.

Hij zag het, die omhoog zit over dood en leven,
En heeft toen Faro's naam in 't boek des doods geſchreven,

KOOR.

Triumf! Triumf! van dankbre zangen,
Gefolterd Israël! uw treurig lied vervangen!
Want hij, die van zijn troon der menſchen daden ziet,
Draagt lang der boozen trots, maar draagt het eeuwig niet.

SOLO.

Mijn God! wie is voor U beſtand,
Wanneer 't verderf loeit in uw hand,
En gij verwoesting blaast, die over de aarde brult:
„ Bereidt u, 't is gewis, dat gij nu ſterven zult!"
De held was niet vervaard!
Gij daalt in ſtormen neêr:
Van wagen, ruiter, paard,
Van 't groote heer is zweem noch ſchaduw meêr!
Gij zondt ze, om hun bedrog,
Waar hen 't verderf moet knagen,
Daar hunne kindren vragen:
„ Waar is mijn vader toch?" —

KOOR.

Triumf! hij moet in jubelzangen
Van U, ô Israël! eene eeuwige eer ontfangen!
Loof hem, die water, vuur, en lucht, en aard' gebiedt,
Hij duldt de boozen lang, maar duldt hen eeuwig niet.

ARIA.

D'afgrond heeft hij buit gegeven;
Palestina's wouden beven;
Edom's bergen zijn bevreesd!
Maar de lang vergeten dooden

Zijn hun ſtil verblijf ontvloden,
Om Egypte's Vorst te hoonen:
„Broeder! gij zult bij ons wonen,
„Onlangs zijt gij vorst geweest!"

RECITATIF.

Hij is Jehova God!
Kniel, aarde! voor hem neder,
Die met de magt der vorſten ſpot,
Hij die't Heelal beweegt, gelijk een veder.
Zijn naam is ſterke God, zijn trouw is, als een muur,
Zijn' liefde zendt den dauw, zijn wraak is gloeijend vuur.

KOOR.

Triumf! Triumf! den Legerheer!
Zijn arm ſtort paard en ruiter neêr,
Opdat de vorſten zouden weten,
Dat zij, hoe hoog hunn' luister ſchijn',
Met al hunn' magt maar menſchen zijn.
God! ſtraf ons, zoo we U ooit vergeten.
Dit moet uwe eeuwige almagt ſtaven:
Daar Israel werd bevrijd, ligt Farao begraven.

De Dichter heeft op hetzelve eenige Aanteekeningen tot opheldering achter zijne *Gedichten* geplaatst, doch welke wij hier niet kunnen overnemen.

Het ſtukje: *De Vrede aan* IJ. VAN HAMELSVELD, *Bladz.* 65. heeft ons bijzonder voldaan, wij willen het daarom ook den Lezer niet onthouden:

Ik waag het, HAMELSVELD! *mijn zachte harp te toonen,*
Terwijl de menschheid zucht, het heer der heldendaden
Met woedend krijgsgeſchreeuw't gevaar des doods belacht,
Europa moedeloos verdwaalt in bangen nacht.

Zoo

Zoo waagt men, van het ſtrand, den zeman tot te ſpreken.
Wanneer de noodſtorm loeit uit al de hemelſtreken.
Wie toomt der volk'ren wraak, der vorſten razernij,
Indien hij niet een God, zijn ſtem de donder zij!
Maar zeu mijn vaderland den blijden zang niet hooren,
Die zaal'gen vreê voorſpelt, als de aarde wordt herboren;
Het oorlog, afgemat, zijn roede nederlegt,
En aan d'olijfkrans zelf het eerſte blaadje vlecht;
Als aanzien naar geen goud, noch afkomst wordt gerekend,
En de overwinnaar eens 't natuurregt ondertekent?
Eerlang gloort de eerſte ſtraal van lieven zonneſchijn,
En elk zal onderdaan, maar niemand heerſcher zijn.
Of zeu Hij, wien we alleen als onzen koning eeren,
Omdat zijn wenk 't heelal tot ſtof doet wederkeeren,
De hoop verijdelen, den vorſten ten geval,
En zalig zijn, bij 't zien van zulk een tranendal?
Neen! 't bloedig ſlagzwaard moog' den wreeden last volbrengen,
Zoo lang het aardrijk drinkt, ook menſchenbloed te plengen,
De ſtem der Almagt roept; de volk'ren knielen neêr,
De laauwe dolk verroest, en 't aardrijk drinkt niet meer!
De jonge held betreedt zijn vaderlijke woning,
Voelt zich bij 't arm gezin veel rijker dan een koning.
De landman ſtuurt den ploeg, door 's aardrijks vruchtb'ren ſchoot,

Maar rilt, zoo vaak zijn voet op bekkeneelen ſtoot.
't Geboomt' verjongt op nieuw, zijn dankb're top-
pen rijzen
Met lagchend groen omhoog, de veldſchalmeijen
prijzen
De liefelijke rust — het dal weêrgalmt dien lof,
En waant zich reeds hervormd in 't zalig hemelhof.
Geen koor der vog'len, vlugt voor woeste barden-
zangen,
Terwijl in 't harnas, aan den grijzen eik gehangen,
Dat, als een kop'ren muur, des vijands ſtaal
verſtompt,
Behaaglijk het gegons van nijv're bijen bromt.
Geen roofzucht ſlaat dan meer den ſchuwen
man neder,
Zijn blijde wimpelwaait en ziet zijn zeeën weder;
De ontvolkte ſtad herleeft, de dichter zingt een
lied,
Het puin wordt een paleis; de kunst naar bedelt
niet.
De leer des christendoms, verdraaid door prie-
sterlogen,
Wordt weêr 't geſchenk van God, om menſchen
te verhoogen;
Zij acht geen kerkgebaar van LUTHER *of* CALVIJN,
Zoo wij geen vrienden Gods, geen menſchenbroe-
ders zijn!
De waarheid brandt haar' toorts, om de aarde
te verlichten,
De wet wordt billijkheid, en vordert heil'ge
pligten;
't Bedrog verliest zijn hoop, 't vooroordeel zijne
kracht,
Vergeefs wenscht bijgeloof der middeleeuwen
nacht,
En 't ongeloof, alleen uit vorig leed geſproten,
Erkent, hoe 't eigen leed Gods goedheid kan ver-
grooten; —

Zoo

Zoo daalt de, lieve vrede eens van den hemel neêr!
De blijde morgen komt! de morgen! ach! wanneer?

Uit de *Vertalingen* nemen wij over het ſtukje: BUTTLERS *Graffchrift:*

Zie Dichter! BUTTLER's *beeld, en ween!*
Want zijn ellendig leven
Vond nergens een' Meceen,
Om brood aan hem te geven.
Men waant, hem, na zijn dood,
Met prachtig marmer te eeren:
ô Dichter! BUTTLER's *nood*
Zal harde waarheid leeren:
Zijn honger had om brood, vergeefs was zijn geween,
Men gaf hem ſteen! (*)

(*) Men verhaalt van den Engelſchen Dichter BUTTLER, dat hij in zeer bekrompene omſtandigheden ſtierf, terwijl zijne nagelatene Gedichten den Boekhandelaar zoo veel voordeel gaven, dat deze, uit erkentelijkheid, een marmer gedenkteeken ter eere van den ongelukkigen Dichter liet oprigten.

De uitvoering ten aanzien van den Druk is keurig net, en het afbeeldſel van den Dichter, benevens eenige *vignetten*, ſtrekken tot een bijkomend ſieraad.

Wij hopen, dat de Dichter, wiens goede aanleg in deze ſtukken zoo uitmunrend doorſtraalt, ons, na deze zoo ſmakelijke Proeve, op meer vruchten van zijn vernuft en geest eens vergaste! —

LETTER-NIEUWS.

BERIGT van J. Tiel, Boekverkoper op den Zeedijk, te *Amſterdam*.

Aan alle Vereerers en Beminnaars van den GEREFORMEERDEN GODSDIENST.

Op Zaturdag den 4den Januarij 1806, zal bij alle Boekverkopers in de Republiek te bekomen zijn: N°. I. van een nieuw Godsdienstig *Weekblad*, genaamt: *De Hervormde Godsdienstvriend*, en 't welk onder Gods zegen elken Zaturdag met een No. zal vervolgd worden, voor 1½ Stuiv.

Gemerkt er tans gene *Godsdienſtige Weekbladen* (uitgezonderd het *Weekblad over den Bijbel*) voorhanden zijn, — de neiging van veele, bijzonder van eenvoudige Chriſtenen, om ook 's Wekelijks bij vervolg, iets tot nut en ware ſtichting te lezen ('t geen uit den afſtrek van bevorens uitgegeven *Godsdienſtige Weekbladen* allerduidelijkſt blijkt) — de ſtelling, welke de ongenoemde Schrijvers van dit hier aangekondigde *Weekblad* bij het Godsdienſtig publiek wegens andere door hun uitgegevene zeer gezogte Godsdienſtige Geſchriften werkelijk bezitten, en 2. gevoegd bij de overtuiging, dat Godsdienſtige ſtichtelijke Geſchriften in ons Vaderland nog al het ſterkſte gezogt en algemeen gelezen worden; doen aan een goed onthaal van dit praktikaal Godsdienſtig Weekblad niet twijfelen. — No. I. bevat het Plan en de bedoeling van de Schrijvers.

J. L. Augustini, Boekverkoper te *Haarlem*, geeft tans uit:

I. De Hoofdſtukken van het *Kort Begrip der Chriſtelijke Religie*, in andere en meerdere *Vragen* en *Antwoorden* begrepen; met eene *Inleiding* over de H. Schrift, en bijvoeging van de voornaamſte Vragen over de *Chriſtelijke Zedekunde*. Opgeſteld en uitgegeven door D. BROEDELET, Evangeliedienaar te *Velſen*, à 3 ſtuiv.

II. *Liederen voor den Huislijken Godsdienst, op Coraalmelodien, bij de Protestantſche Gemeente in Duitſchland in gebruik*, onder de zinſpreuk PSALLITE CHRISTO. Tweede Stukje, à 15 ſtuiv. Bevattende dit Stukje wederom 24 Liederen, onder de volgende opſchriften: XXV. Opwekking tot Gezang. XXVI. Tegen vadzigheid. XXVII. Zijt t'allen dage in de vreeze des Heeren. XXVIII. JEZUS voorbeeld. XXIX. Voor den openbaren Godsdienst. XXX. Na den oper-

enbaren Godsdienst. XXXI. Ouderen zucht bij de Georte van een Kind. XXXII. Bij den Doop van een Kind. XXIII. Voor het Avondmaal. XXXIV. Na het Avondmaal. XXV. Rust in Gods trouw. XXXVI. In Krankheid. XXVII. Danklied bij herstelling uit Krankheid. XXXVIII. erszang. XXXIX. JEZUS Menschwording. XL. Engelenang. XLI. Kruiszang. XLII. JEZUS Sterven. XLIII. Het volbragt. XLIV. Bij JEZUS verrijzenis. XLV. JEZUS emelvaart. XLVI. Op Pinksterdag. XLVII. Verwachting an JEZUS wederkomst. XLVIII. Amen.

De tweede Druk van het eerste Stukje dezer Liederen is ederom te bekomen, à 11 stuiv.

III. *Duitsche Coraal-melodien tot de Liederen voor den Huisjken Godsdienst*, vóór drie Stemmen en tevens voor het rgel of Pianoforte, onder de zinspreuk: PSALLITE CHRISTO, weede Stukje, à 18 stuiv.

IV. *De twee Schoenmakers en de Schaapherder uit de Vlakte van Salisburij.* Twee leerrijke Geschiedverhalen. Eene Bijdrage tot de Volkslecture. Uit het Engelsch vertaald en uitgegeven onder de spreuk: VOOR CHRISTENDOM EN ZEDEN, à 18 stuiv. Zijnde dit Stukje in denzelfden smaak, en uit dezelfde uitmuntende pen gevloeid, met de *twee rijke Landlieden, of de Geschiedenis van* THOMAS ROEMLUST.

V. *Leerredenen over de genoegens van den Godsdienst.* In twee Stukken, door J. VAN DER ROEST, Euangeliedienaar te *Haarlem*, 1ste Stuk, à 30 st. Zijnde deze bundel van volgenden Inhoud: Eerste Leerrede, *over de genoegens van den Godsdienst, in het algemeen*, Tekst *Psalm* IV: 8. — Tweede Leerrede, *over de genoegens in* CHRISTUS, 1 *Petr.* I: 8. — Derde Leerrede, *over de genoegens in God. Tot nabetrachting van het gevierde Avondmaal*, *Rom.* V: 1. — Vierde Leerrede, *over de genoegens in de Natuur*, *Psalm* CIV: 24. — Vijfde Leerrede, *over de vergenoegens in de Heilige Schrift*, *Ps.* CXIX: 97. — Zesde Leerrede, *over de genoegens in den dagelijkschen omgang met God*, *Luc.* VI: 12. Zevende Leerrede, *over de genoegens van den Christelijken Rustdag*, *Hand.* XX: 7a. — Achtste Leerrede, *over de genoegens van een gerust en goed geweten*, *Speuk.* XXVIII: 1.

VI. G. DE HAAS, *over de Openbaring van Johannes; als een Boek voor het Verstand en Hart*, in drie Deelen. Tweede Deel, à *f* 2-12 —

VII. *De Geschiedenis der Kerk van* CHRISTUS. Een Leesboek voor Christelijke Huisgezinnen, door JOSEPH MILNER, A. M. Bestuurder en eerste Leeraar aan het Stads Gijmnasium, benevens Opper-Prediker aan de Drieëenheids Kerk te *Hull* in het

het Graafſchap *Tork*. Uit het Engelsch vertaald door M. VAN WERKHOVEN. Eerſte Deels, eerſte Stuk, à *f* 2-15 — De bekwaame en waardige Schrijver van dit Boek, beſchouwd de Kerkelijke Geſchiedenis uit een tot hiertoe ongewoon en geheel nieuw oogpunt. — Zoo dat zijn werk zich aanprijst, en zich zal kunnen ſtaande houden zonder anderen te benadeelen.

VIII. *Tom White, de Postrijder, de Kok voor arme Lieden en de Zondagsſchool.* Drie leerrijke Geſchiedverhalen, eene Bijdrage tot de Volksleſture. Uit het Engelsch vertaald en uitgegeven onder de ſpreuk: VOOR CHRISTENDOM EN ZEDEN. à 18 ſtuiv. Een vervolg op de *Twee rijke Landlieden en de twee Schoenmakers*; en wederom van dezelfde hand.

Bij A. F. Blanche, Boekverkoper te *Utrecht*, en verders in de voornaamſte Steden dezer Republiek is te bekomen:

Eenige Korte Vragen voor de jonge Kinderen, gewijd naar de voorheen ſaamgeſtelde door JACOBUS BORSTIUS, in leven Pred. te *Rotterdam*. Nu uitgegeven door eenige Godsdienst- en Kindervrienden. Tevens geſchikt tot een Leerboekje voor onkundige Bejaarden, 3de Druk In dit allernutdigst en door achte Mannen zeer geprezen beknopt Vraagboekje, worden *H. Geſchiedenis*, de *Chr. Leer* en *Betrachting enz.* in Vragen Antwoorden duidelijk voorgedragen; met bijvoeging van *eenige Gebeden*, en *onderricht over de Bijbelboeken*; terwijl men in deze derde Druk, nog meer dan in de vorige, getracht heeft, de Antwoorden *Volledige genoegen te doen bevatten*, zoo dat men maar zeldzaam een Werkje zal vinden, dat zóó veel bevat, voor de geringe prijs van 2 ſtuiv. en voor Onderwijzers bij getallen tot minder prijs.

BEKENDMAKING AAN HET LEZEND PUBLIEK.

Geſchiedenis van het Kerkgenootſchap der Hervormden in de Achttiende Eeuw, door A. IJPEIJ, Prof. te *Harderwijk*. Buiten twijfel zal dit Boek als een aangenaam geſchenk ontvangen worden, door ieder *Belijder der Hervormde Leer*, maar ook is het onmisbaar voor den Leeraar, die belang ſtelt in het *Hervormd Kerkgenootſchap*. Allergewigtigst is de inhoud van dit Werk, welke wij hier hoofdzakelijk zullen opgeven: *Geſchiedenis van den ſtaat van 't Kerkgenootſchap der Hervormden in het Algemeen*; — *Deszelfs Godsdienstplegtigheden*; — *Beſtuur*; — *Voorſtagen ter vereeniging met anders Denkenden*; — *De Aanvallen die hetzelve geleden heeft van de Roomſchen en Anderen*; — *Derzelver Leer*. Dit Werk word uitgegeven bij Paddenburg en Zoon te *Utrecht*, en alom bij ieder Boekverkoper door de geheele Republiek.

H.

H. K. POOTS *Gedichten*, 3 Deelen in 8vo. op postpapier gedrukt: POOT, dien Landman, wiens Verzen dat natuurlijk ſchoon hebben, het welk niet aan de kunſt, maar aan de natuur ontleend wordt: dien Dichter, wiens Werken bloos door onze Landgenoten gezogt zijn, en hunne oorpronkelijke waarde nimmer zullen verliezen; zyn thans om zelve meer algemeen te doen worden, te *Groningen* bij R. J. Schierbeek en alom bij de voornaamſte Boekverkopers in de Republiek te bekomen voor den geringen prijs van f 2-8—

Geheime Anecdotes, of nieuwe Gedenkſchriften der Gedeporteerden naar *Guiana*, door hen zelven beſchreven; zijnde het vervolg van het Dagverhaal van RAMEL; inhoudende nieuwe omſtandigheden, raakende hunne deportatie, en hun verblijf in de Colonie *Guiana*; *over het vertrek uit Parijs, en overvoering naar Guiana; de aankomst van het Fregat la Decade, aan Boord hebbende honderddrie en negenzig Gedeporteerden; verſcheidene Brieven, die zij aan hunne ouders, vrouwen en vrienden geſchreven hebben; Staat en dood van verſcheide Gedeporteerden; Tafreel der Gevangenhuizen; Gebeurtenisſen die in Guiana, na de ontvluchting van agt Gevangenen zijn voorgevallen*; mitsgaders een nog onbekend verhaal der ontvluchting van PICHEGRU, BARTHELEMIJ, RAMEL, enz. hunne aankomst te *Londen*, en hoe zij ontfangen zijn; hunne zamenkomst met SIDNEIJ SMITH; en Historie der ontvlugting dezes Engelſche Generaals, door hem zelve verhaald; &c. &c. Uit het Fransch vertaald in gr. 8vo. word uitgegeven te *Amſterdam*, bij P. G. en N. Geijsbeek, Boekverkopers op de Lelijgragt, bij de Keijzersgragt, voor 15 Stuivers, in plaats van 28 Stuivers.

PROGRAMMA.

Het *Zeeuwſche Genootſchap der Wetenſchappen te Vliſſingen* hield, den 30ſten van Wijnmaand 1805. in het Muſeum te *Middelburg*, zijne Jarelijkſche Algemeene Vergadering.

Zij werd geopend door den Præſident Directeur Mr. N. C. LAMBRECHTSEN, met eene toepaſſelijke Aanſpraak, waarin hij verſlag deed van het voorge-

gevallene in deze Maatſchappij, ſedert de laatſte Algemeene Vergadering des vorigen Jaars.

De Vergadering ging vervolgens over tot beoordeeling der twee ingekomene Antwoorden, op de in den jare 1803 uitgeſchrevene Prijs-Vraag:

Welke zijn de natuurlijke oorzaken, dat de bodem van de Middelburgſche haven en van het kanaal Welzinge, ſedert eene reeks van jaren, zoo aanmerkelijk door opſlikkinge is verhoogd geworden? Welke zijn de eenvoudigſte, meest vermogende, en minst kostbare middelen, om het voorſchreven ongemak voortekomen, en, is het mogelijk, gemelde haven en kanaal op eene behoorelijke diepte te brengen en te houden?

De eerſte, onder de Zinſpreuk: *Natuur wijst mij het ſpoor*; de andere: *Waar Natuur niet ſchiet, herſtelt haar kunst en vlijt.*

Het Genootſchap, gehoord hebbende het Advis van deszelfs Gecommitteerden in deze zaak, betuigt aan de eene zijde aan de Schrijveren dier beide handelingen, dat het met genoegen de vruchten van hunne naſporingen over dit onderwerp heeft ontvangen, gelezen, en bevonden, dat de Schrijver der eerſte alleszins blijken geeft van zijne kennis en ervarenheid in de gronden der Rivier en Waterloopkunde, en van de oorzaken der opſlikking van de haven van *Middelburg* en het Kanaal *Welzinge*, en dat hij dit, op de bij hem aangenomene gronden, bondig betoogt; dat daar en tegen de Schrijver der tweede Verhandeling, onder de Zinſpreuk: *Waar Natuur te kort ſchiet &c.* blijken geeft, dat hij met de *plaatſelijke* omſtandigheden zeer wel bekend is, en de oorzaken der verzanding en opſlikking, uit de van tijd tot tijd plaats gehad hebbende verzandingen en veranderingen der aanliggende ſtromen, met zeer vele waarſchijnelijkheid afleidt.

Echter kan het Genootſchap aan de andere zijde niet

niet ontveinzen, dat, wat de door beide Schrijveren opgegevene middelen van herſtel betreft, er aan het zelve zulke gewigtige zwarigheden zijn voorgekomen, dat het aan geen van beide de Verhandelingen, *voor als nog*, de Gouden Eeremunt kan toewijzen.

Edoch daar de Maatſchappij genegen is, om van de kundigheden der Schrijveren, zoo veel mogelijk, voordeel te trekken, heeft zij, uit hoofde van het gewigt der zaak, ook thans ter bereiking van het voorgeſtelde doel, beſloten, een middel te beproeven, het welk zij voormaals wel eens met goed gevolg heeft aangewend: te weten, de Schrijvers door dit *Programma* uittenoodigen, zoo als het Genootſchap doet bij dezen, om binnen den tijd van zes weken na dezen dag, een weg aan te wijzen, om ieder onder zijne Zinſpreuk, zonder dat zijn naam bekend worde, met het Genootſchap in ſchriftelijke onderhandeling te treden, van het zelve de opgave der bedoelde bedenkingen en zwarigheden te ontvangen en daardoor gelegenheid te krijgen, hunne Verhandelingen verder uit te werken: mits binnen vier maanden, na de ontvangst van die aanmerkingen, dezelve aan het Genootſchap weder in te zenden: opdat over de bekroning van deze Verhandelingen, op de eerſtvolgende Algemeene Vergadering, finale uitſpraak zou kunnen geſchieden; terwijl inmiddels de Schrijvers voor hunnen ijver en werkzaamheden ten plegtigſten worden bedankt.

Op de andere Prijsvraag, ten Jare 1803 voorgeſteld, namelijk:

Geſchied de inval der Zeeuwſche Stroomen volgens een beſtendigen regel en in eene bepaalde ſtreeklijn? Zoo ja: welke zijn die? Is die loopſtreek der gezegde Stroomen ook ſchadelijk voor onze Dijken, Stranden of Schorren? Zoo ja: waar en in hoe verre? En welke zijn in dit laatſte

ſte geval de uitvoerlijke middelen, om dien nadeeligen loopſtreek eene andere rigting te geven, en op andere raakpunten afteleiden, zoodanig dat het nadeelige worde weggenomen, en, zo mogelijk, het voordeelige worde in plaats geſteld? geene antwoorden zijnde ingekomen, heeft het Genootſchap beſloten, dezelve nog één Jaar te continueeren, en dus tot den eerſten van Louwmaand 1807.

Gelijk mede, doch vóór eenen onbepaalden tijd, wordt gecontinueerd de Prijsvraag, reeds in Jare 1788 uitgeſchreven, en waarop de Maatſchappij met verlangen een voldoend Antwoord te gemoet ziet.

Hoedanig is de aardrijkskundige geſteldheid van Zeeland (*voornamelijk ook met betrekking tot de rivieren en ſtroomen*) *geweest, van de oudſte tijden dat hetzelve bekend is geraakt: tot aan het begin der Graaflijke regeering? Welke veranderingen zijn in dezelve voorgevallen, ſedert dat laatſte tijdperk, tot aan het einde der veertiende eeuw? Is naderhand die geſteldheid dezelfde gebleven; of heeft zij ook merkelijke veranderingen ondergaan? Zoo ja: welke waren deze?*

Terwijl de vraag van den Jare 1797:

Daar de nuttigheid van het ſtorten van olie, traan, en dergelijke vetſtoffen, in zeegevaren, door genoegzame proeven is bevestigd: offchoon het oude gevoelen, dat dit hulpmiddel nadeelig zoude zijn voor een achterkomend Schip, nog niet ten volle is weggenomen: zoo wordt gevraagd: Welke is de natuurkundige reden van het bedaren der overſtortende zeegolven, door middel der vetſtoffen? En kan, door de verklaring hiervan ook de ongegrondheid van het evengenoemd gevoelen, ten vollen en overtuigend voor den Zeeman,

man, worden aangetoond? voor het vervolg worde ingetrokken.

Aangenaam zal het de Maatschappij zijn, voor den eersten van Louwmaand 1806, voldoende antwoorden te ontvangen op de Prijsvragen van den Jare 1802.

A. *Wat is de reden van het gestadig afnemen der Zeestranden en Duinen in Zeeland? Zijn er middelen aan te wenden, om dit onheil en de nadeelige gevolgen daar van voortekomen, of te verminderen? En welke zijn die, behalven de reeds bekende en beproefde?*

B. *Welke beletzelen ontmoet het opregten en voortzetten van Fabrieken en Trafiken in het Gewest van Zeeland meer, dan elders in de Bataafsche Republiek, alwaar de middelen van bestaan even kostbaar zijn? En zoo het die in geene meerdere mate ontmoet: welke is dan de reden, dat de Fabrieken en Trafiken in 't gemelde Gewest van tijd tot tijd al meer verloopen en te niete gaan, en door geene andere vervangen worden?*

Gelijk mede op de twee Prijsvragen van het laatstvoorgaande jaar;

C. *Daar de Pythagorische Wijsgeer*, APOLLONIUS VAN TYANA, *door sommige Heidensche en andere Schrijveren, in gelijken rang met onzen gezegenden Zaligmaker* JEZUS CHRISTUS, *geplaatst is: vraagt het Genootschap:* in de eerste plaats, *wat men naar waarheid of waarschijnlijkheid, van dien zonderlingen Man denken moet?* en vervolgens: *of ook, en in hoe verre, eene vergelijking der berigten, ons door* PHILOSTRATUS *en anderen, wegens* APOLLONIUS, *en door de Euangelisten nopens* JEZUS CHRISTUS *nagelaten, met en gevoegd bij eene vergelijking van de uiterlijke omstandigheden dier Schrijveren, een bewijs kan*

opleveren voor de echtheid der Euangelij Schriften?

D. *Daar de bloedige oneenigheden, bek onder den naam van* Hoeksch *en* Kabeljaauws *zulk een aanmerkelijk gedeelte onzer vroege Landsgeſchiedenis beſtaan; en men, omtre eenige bijzonderheden dezelve betreffende, vo ſcheidenlijk gedacht heeft: wenschte men nade en voldoende bewezen te zien, uit welke eerſt beginſelen beide die partijſchappen zijn ontſtaan? Of die beginſelen geenen vroegeren oorſprong hebben, dan de Landverdervende geſchillen tuſſchen* MARGARETHA *van Henegouwen en haren Zoon* WILLEM *den Vijfden? Wat aanleiding tot de benaming van* Hoeksch *en* Kabeljaauwsch *gegeven hebbe? Of de ware afleiding dier benaamdingen uitgemaakt zij? En welk het hoofd-oogmerk dezer Partijen geweest zij, ſedert derzelver oorſprong tot het uiteinde toe?*

Het Genootſchap had, in deszelfs Algemeene Vergadering, ten voorleden Jare 1804. gehouden, beſloten eenige Prijsvragen uit te ſchrijven aangaande eene *Algemeene Letterkundige Geſchiedenis der Wetenſchappen en fraaije Letteren in ons Vaderland*: doch begrijpende, dat, ter voorkoming van wanorde en onnodige uitvoerigheid, vooraf een behoorlijk Plan behoorde te worden aangenomen, naar het welk men den geheelen omvang van dit vak verdeelen zoude; vond tevens goed vooraf ook andere geleerde Mannen gelegenheid te geven, om hunne gevoelens, nopens het daarſtellen van een zoodanig Plan aan het Genootſchap mede te deelen, en alzoo een voegzaam ontwerp te bekomen, volgens het welk het zich in de uitſchrijving der Prijsvragen deswegen rigten zoude. — Het ſchreef daarom bij het Programma van den tweeden van Slagtmaand 1804 de volgende

de Prijsvraag uit, te beantwoorden vóór den eersten van Oogstmaand dezes Jaars:

Is er eenig verband tusschen de Wetenschappen en Fraaije Letteren? Zoo ja: is het dan echter mogelijk dezelve van elkanderen te onderscheiden; en beiden volgens eene wel te zamenhangende en beredeneerde orde, te rangschikken, verdeelen en onderdeelen? Zoo ja: welke is dan de beste orde, daarin, op beredeneerde gronden te houden: zoodanig, dat die tevens de geschiktste zij, om volgens dezelve de Letterkundige Geschiedenis der onderscheidene Takken van Wetenschappen en Fraaije Letteren in ons Vaderland, jaarlijks tot het onderwerp van eene Prijsvrage te doen dienen, overeenkomstig het hier boven opgegeven plan der Maatschappij?

Dan, daar het Genootschap het genoegen niet heeft gehad van op deze Vraag eenig antwoord te ontvangen, heeft het aan de eene zijde wel besloten, de voorgestelde Vraag in te trekken; doch tevens geenszins het beraamde Plan te laten varen; maar voort te gaan met bouwstoffen op te zamelen voor eene Algemeene Letterkundige Geschiedenis in ons Vaderland, en daar mede thans een aanvang te maken.

Het Genootschap zal zich dan nu niet angstvallig binden aan eene of andere systematische orde, verband, of rangschikking, wijl toch de gevoelens der Geleerden tot nog toe over dit stuk niet eenstemmig zijn: en veelligt, uit den aart van het onderwerp zelve, nimmer eenstemmig zijn zullen, maar de Prijsvragen zoodanig inrigten, dat, bij vervolg, geene der Hoofd-Wetenschappen, waarvan de overige als onderdeelen te beschouwen zijn, worden overgeslagen; en dat tevens *Jaarlijks*, aan de Geleerden in verschillende vakken gelegenheid gegeven worde, om het Genootschap en het Pu-

blick met de vruchten en reſultaten hunner naſporingen te dienen.

Het Genootſchap belooft dan nu de Goudene Medaille, op den Stempel des Genootſchaps geſlagen, ter innerlijke waarde van 30 Ducaten, aan den genen, die vóór den eerſten van Louwmaand 1807 aan hetzelve zal hebben ingezonden eene voldoende Verhandeling, bevattende *eene beknopte Letterkundige Geſchiedenis der Wiskunde in ons Vaderland, ſedert derzelver eerſte beoefening aldaar tot heden toe: behelzende de ontdekkingen, vorderingen en ſchriften der Vaderlandſche Mannen (Vreemdelingen in dit Land gevestigd niet uitgezonderd) welken in die Weetenſchappen hebben uitgemunt; gevolglijk ook de ſucceſſive omſtandigheden dier Weetenſchap zelve, met alles wat dienen kan, om de Letterkundige Geſchiedenis der Wiskunde in ons Vaderland op eene beknopte en duidelijke wijs, en dus ook met aanhaling der bronnen of auctoriteiten, te ſchetſen.*

Onder het woord *Wiskunde* verſtaat het Genootſchap, zoo de *zuivere* als de *gemengde*: de *zuivere*, zoo *ſtellig* als *werkdadig*: tot de *gemengde* brengt het Genootſchap alle die onderwerpen der Natuurkunde, die meer regtſtreeks vallen onder de toepaſſing der wiskunde, als: *Mechanica*, *Statica*, *Dynamica*, *Hydrodynamica*: (ten aanzien der *Mechanica*, en *Hydrodynamica*, begeert het Genootſchap geene opgave van 't gebruik, 't welk men van dezelve in ons Land gemaakt heeft, en dus ook niet van de talrijke daaruit ontſtane geſchriften.) Voorts *Balistica*, *Cosmographie*, *Astronomie*, *Uranographie*, *Hydrographie*, *Geographie*, *Gnomonica*, en *Chronologie*. Verder de *Optica*, in hare onderdeelen.— De *Pyrotechnie*, *Aerometrie* en de *Acouſtica*. Eindelijk de *Architectuur* en hare onderdeelen.

Desgelijks belooft het Genootſchap de Goudene Me-

Medaille aan den genen, die vóór den eerſten van Louwmaand 1808 zal hebben ingezonden eene *dergelijke Letterkundige Geſchiedenis der Natuurkunde in ons Vaderland.*

Het Genootſchap begrijpt onder de *Natuurkunde* geenzins de Natuurlijke Historie, maar verſtaat door dezelve alleenlijk de eigenlijk gezegde *Natuurkunde*, afgeſcheiden van de Wiskunde, en zoo ver zij onder de laatſte niet kan gerekend worden te behooren, gelijk uit vergelijking der vorige Vraag, nopens de Letterkundige Geſchiedenis *der Wiskunde*, duidelijk blijkt.

Eindelijk heeft het Genootſchap, op dezelfde voorwaarde, de navolgende Prijsvraag uitgeſchreven, om beantwoord te worden vóór den eerſten van Louwmaand 1807.

Daar de Scharlaken-Koorts of het Roodvonk (Febris Scarlatina ſeu Rubeolæ) *volgens* SIJDENHAM *naauwlijks den naam eener* ziekte *verdient; en ook door* BOERHAVE *en andere voorname Geneesheeren voor eene ziekte van zeer weinig belang gehouden is: welke is de reden dat deze thans hier en elders ſomwijlen niet zoo zacht, ja zelfs, niet zelden zoo kwaadaartig heerſchende is, dat er zeer velen door omkomen; of aan de gevolgen van Waterzucht of verharde Oorklieren langdurig kwijnende blijven? Hangt dit alleen af van een tusſchenkomst of vermenging* (*Complicatie*) *met eene bijzondere* Epidemiſche *geſteldheid, of met eenige andere ziekte? Is het niet veel eer te denken, dat deze ziekte niet dezelfde, maar van een boozeren aard zij, en dus een anderen naam verdiene? Zal men ze dan met* TISSOT, *die ze in hare verſchijnſelen en gevolgen vrij nauwkeurig beſchrijft, Keel-ontſteking* Συνάγχη *noemen? Doch noemt men dan niet maar alleen het toeval* (*Symptoma*), *waar mede zij gewoonlijk aanvalt en vergezeld gaat, en niet*

e ziekte zelve? Zal men haar dan liever met SCHULTZ *eene kwaadaartige purperkoorts* (febris purpurea maligna) *noemen? of welke benaming zal men haar liefst geven? — Door welke kenmerken en verſchijnzelen wordt zij duidelijk onderſcheiden van andere Koortſen met uitſlag? Hoedanig eene geneeswijze behoort men tegen haar in het werk te ſtellen? En welke is de beſte wijze om hare ſchromelijke gevolgen voor te komen, en, zoo ze daar zijn, te herſtellen?*

De antwoorden op alle de bovengemelde vragen en voorſtellen moeten leesbaar geſchreven; — in de *Nederduitſche*, *Latijnſche*, of *Franſche* taal opgeſteld; — *met een Dubbel of Affchrift voorzien*; — vóór den bepaalden tijd, toegezonden worden aan A. DRIJFHOUT *te Middelburg*, Secretaris des Genootſchaps.

De Schrijvers moeten hunne namen niet bij de Verhandelingen voegen: doch dezelve met eene zinſpreuk voorzien; en verzeld laten gaan met een verzegeld briefjen, dezelfde zinſpreuk tot opſchrift hebbende, waarin de naam en woonplaats der Schrijveren gemeld ſtaan.

Het zal aan een' ieder, zonder eenige uitzondering, vrijſtaan, om naar den prijs op alle de voorgeſtelde vragen te dingen; zelfs aan de *Directeuren* en *Leden* van dit Genootſchap: doch ten aanzien der beide laatstgemelden, onder deze voorwaarden: *dat* zij niets op hunne Verhandelingen en Billetten zullen plaatſen, waaruit blijken kan, dat zij (in de eene of andere betrekking) tot dit Genootſchap behooren; en *dat* zij, om des te onbekender te kunnen blijven, hunne Verhandelingen door eene andere hand moeten laten afſchrijven.

Niemand wiens Verhandeling bekroond wordt, zal vrijheid hebben, om dezelve, 't zij geheel, 't zij ten deele, in 't Nederduitsch, afzonderlijk te

doen

loen drukken, of in eenig ander werk uit te geven zonder voorafgaande kennis en medebewilliging dezer Maatſchappij.

Het Genootſchap behoudt aan zich het regt, om, naar goedvinden, tot nut van het algemeen, gebruik te maken van alle de toegezonden antwoorden; en dezelve, ſchoon daaraan de prijs niet toegewezen wordt, geheel of ten deele onder deszelfs Verhandelingen te doen drukken: 't zij met bijvoeging der zinſpreuken, door de Schrijveren gebruikt; 't zij met uitdrukking van hunne namen, indien zij, daartoe verzocht wordende, dezelven gelieven te openbaren.

Het Genootſchap bevindt zich nogmaals in de onaangename verpligting, deszelfs *buiten Leden* bij herhaling te moeten herinneren de grondwet der Maatſchappij: namelijk dat zij verpligt zijn, en, bij de aanvaarding van deze betrekking, geoordeeld worden zich vrijwillig te hebben verbonden, om alle *zes* jaren telkens eene Verhandeling, over eene ſtof, naar eigene verkiezing, aan het Genootſchap in te zenden.

Zijnde, onverminderd deze bepaling, bij een later beſluit van *Directeuren*, ieder *Direkteur* en *Lid* des Genootſchaps verzocht, om, ter zijner nagedachtenis, 't zij in zijn leven, 't zij bij zijnen dood, eenig Boek aan de Bibliotheek, eenige Medaille, Rariteit, of ander nuttig of aanmerkelijk Voorwerp, ter aanvulling en verſiering van het Kabinet, ten geſchenke te geven, waarvan ook bijzondere aanteekening wordt gehouden. De bekendmaking hier van, bij het *Programma* des vorigen jaars, heeft verſcheiden Direkteuren en Leden opgewekt, om aanzienlijke Geſchenken bij te dragen, zoo ter vermeerdering van des Genootſchaps boekerij, als in het bijzonder van deszelfs medaillen Kabinet: 't geen de Vergadering met dankbaarheid aan die edelmoedige Donateuren ter

aanmoediging van anderen, bij deze gelegenheid openlijk betuigd

Tot Direkteuren des Genootſchaps zijn aangeſteld

Zijne Excellentie Mr. RUTGER JAN SCHIMMELPENNINCK, Raadpenſionaris der *Bataafſche Republiek*, in *'s Hage*.

Mitsgaders de Heeren

Mr. HENDRIK VAN STRALEN, Secretaris van *Staat* voor de Binnenlandſche Zaken der *Bataafſche Republiek*, in *'s Hage*.

PAULUS 't GRAEUWEN, Medicinæ Doktor en *Stads* Vroedmeester te *Middelburg*.

GERRIT VALERIUS MEIJNERS, Raad der Stad *Middelburg*.

Mr. AARNOUT MATHIAS VAN CITTERS, Advocaat te *Middelburg*.

Mr. JOHAN STEENGRACHT D'OOSTCAPELLE, in *'s Hage*.

JOHAN HENDRIK HOLLE, Ordinaris Raad van Neêrlands Indie, te *Batavia*.

En tot Leden: de Heeren

CHRISTIAAN VAN DER PALM, Medicinæ Doktor, te *Middelburg*.

CONRET DE VILLENEUVE, Hoogleeraar in de Vreemde Talen, te *Gend*.

F. W. CONRAT, 's Lands Inſpecteur, te *Sprendam*.

BEKENDMAKINGEN.

Depp. van *Zuid-Holland* geven door dezen kennis, dat bij hun ontvangen is een gunſtig beſluit van 't Departementaal Beſtuur van *Holland*, genomen op Donderdag den 14den Nov. 1805. waar bij wel gemelde Beſtuur bepaald heeft: „ dat voortaan, immers zo lange daar omtrent niet anders zal zijn gedisponeerd, de doucceuren bij Reſolutie der Sta-

Staten van *Holland* en *West-Friesland*, in dato 15den Junij 1792, aan Proponenten en nieuw beroepene Leeraars toegelegd, wederom aan dezelve zullen worden uitbetaald, op den voet bij gemelde Resolutie voorgeschreven.

P. REVEHENIUS, Depp. *Zuidh.* h. t. Præses en Pred. te *Geertruidenberg.*

DD. Deputati ad Causas Sijnodi Frisiæ Snecanæ, achten het noodig ter kennis van alle de genen, die er belang bij konden hebben, te brengen, dat zij in hunne Vergadering, gehouden te *Leeuwaarden*, den 19den Nov. l. l. uit de Vota der respective Classen het volgend besluit hebben opgemaakt.

„ Een Predikant, door eenige Classis, Sijnode, of andere bevoegde Kerkelijke Vergadering gecensureerd, en, het zij bij wege van Dimissie of Deportement van zijnen Dienst afgezet, zal na korter of langer tijd onder het Ressort der Vriesche Sijnode niet beroepbaar zijn; ten zij het bleek, dat hij, voor de beroeping geschied, door dieselfde Kerkvergadering, welke hem gecensureerd heeft, van die censure op eene wettige wyze, en volledig ontheven, en in alle de regten van een Evangeliedienaar der Hervormde Kerk hersteld is. — En zal geene geclausuleerde of gelimiteerde Dimissie of herstelling in aanmerking genomen worden, noch de Klassen vermogen zodanige beroepingen te approbeeren." W. D. GROMMÉ,

Coet. Deput. h. t. Scriba.

Een Proponent of Predikant buiten vasten dienst zich genegen vindende om op voordeelige voorwaarden, eenigen tijd ter hulpe te zijn van een ongesteld Predikant in eene voorname Stads Gemeente, gelieve ten spoedigsten zich aantemelden bij den Heer DU SAAR, Boekhandelaar te *Leiden*.

KERK-NIEUWS.

GELDERLAND.

NIJMEGEN.

NIJMEGEN den 18den Dec. l. l. Heden kunnen wij van hier melden, dat de Wel Eerw. zeergel. Heer M. JONGENEEL, als nog waardig Euangeliedienaar te *Voorburg* onze éénparige beroeping volveerdig en in de vreeze des Heeren heeft aangenomen. Zijn Wel Eerw. wordt met veel blijdschap en verlangen te gemoet gezien.

NIJMEGEN Vakant. Zie Aug. 1805.

NIJMEGEN den 11den Dec. In tegenwoordigheid van den Gedeputeerden der *Gelderſche* Synode D. VAN WIJCK, Pred. te *Nijmegen*, werd peremptoir geëxamineerd de Eerw. Heer VAN GULPEN, beroepen Pred. te *Druthen*, *Afferden en Deest*, zijn Eerw. heeft zoo in het prediken en in Linguis, als bij het naauwkeurig onderzoek over de Kerk, Sacramenten en de vijf Artijkelen tegen de Remonſtranten, in alles aan de Clasſis een volkomen genoegen gegeven, en is met alle ruimte, blijdschap en dankzegging aan zijne Gemeente toegewezen, zullende aldaar D. V. in zijnen dienst bevestigd worden, bij vrijwilligen afſtand van den Viſitator Cl. in den ring van *Maas en Waal*, door zijnen Voorganger den Wel Eerw. Heer NIJHOFF, thands geliefd Pred. te *Oosterbeek*, op den 19den Januarij des volgenden Jaars.

Het bovengemelde Examen is geſchied door den Wel Eerw. zeer gel. Heer J. A. POTKE, waardig Euangeliedienaar in het *Schependom* van *Nijmegen*, die ook namens de Clasſis door den mond van derzelfs Præſes D. VAN WIJCK, wegens zijn wel-

lingerigt en naauwkeurig onderzoek, zeer vriendelijk is bedankt geworden.

DRUTEN, AFFERDEN EN DEEST. Zie hier ven onder *Nijmegen*.

VALBURG EN HOMOET Vakant. Zie Nov. 05.

ELST. Den 24ſten Nov. is alhier door D. C. SCHMAN, Pred te *Elden en Driel*, Viſit. Cl. het heilig Dienſtwerk bevestigd D. W. OVERIJN met eene Leerrede over *Coll.* IV: 17. *En zegt Archippo, ziet op de bedieninge, die gij angenomen hebt in den Heere, dat gij die vervullet:*. de Bevestigde begon 's namiddags zijne edieninge onder ons met eene Leerrede over *Gal.* I: 14*a*. *Maar het zij verre van mij, dat ik oude roemen anders dan in het kruiſe onzes Heeen Jeſu Chriſti.*

HERVELT. Onze waardige en zeer geliefde Leeraar D. G. DE BRUIN, op den 30ſten Nov. laasteden zijn predikampt den tijd van vijftig jaaren hebbende mogen waarnemen in drie Gemeentens, 1. In de gecombineerde Gemeente van *Benningbroek en Wibbixwoud*. 2. Te *Hemmen* en 3. Te *Hervelt*, en op die laatſte plaats ruim vier en dertig jaren, heeft op den 1ſten Dec. des namiddags hier van eene plegtige gedachtenis gevierd, de Tekst was *Pſ.* LXXI: 17, 18. *6 God, gij hebt mij geleerd van mijner jeugd aan: ende tot nog toe verkondige ik uwe wonderen. Daarom ook terwijl de ouderdom en de grijzigheid daar is en verlaat mij niet, 6 God; tot dat ik dezen geſlachte verkondige uwen arm; alle nakomelingen uwe macht.* De Vergadering was talrijk en ſcheidde zeer voldaan en verheugd, dat zijn Wel Eerw. door Gods genadige ondersteuning zich nog in zulken welſtand bevond, dat er gegronde hoop is, dat zijn Wel Eerw. nog langer door leer en voorbeeld de Gemeente tot nut zal ſtrekken.

WA-

WAMEL EN DREUMEL den 17den Nov. 18
Maakte onze geliefde Vriend en Leeraar de W
Eerw. zeer gel. Heer J. M. VAN HULSTEIN; d
ons door zijn vriendelijk verkeer, ſtigtelijken wand
en nuttigen Euangeliedienst gedurende den tijd v
zes jaren lief en waard geworden, en wiens dien
voor velen gezegend is, ons op den 3den d
zer niet zonder aandoening bekend; dat zijn Eerw
eene allezints wettige en geheel ongezogte beroe
ping na de aanzienlijke en Leeraarlievende *Gemeen*-
te van *Dreijſchor* onder de Claſſis van *Schou-*
wen en Duiveland ontvangen had; en zijn *Eerw.*
dieberoeping 14 dagen had in beraad genomen.

Dadelijk na 't eindigen van den Godsdienst en
gedurende den tijd van beraad wendde de Gemeen-
te alle mogelijke pogingen aan, om zijn Eerw.
door vriendelijke verzoeken, als gulhartige a-
biedingen tot 't bedanken van dit beroep over-
halen, en Gode zij dank, deze onze liefdedra
had voor ons de gewenschte uitwerking, daar zijn
Eerw. ons op heden bekend maakte dat hij door
den ſterken liefdedrang dezer Gemeenten, be-
wogen, met volle ruimte en onder inwaging van
Gods bekwaammakende genade, (niettegenſtaande
vele opofferingen) tot 't beſluit gekomen was,
om deze vereerende beroeping van de hand te
wijzen, en bij ons te blijven. — Terwijl zijn Eerw.
zich te gelijk op nieuw aan deeze Gemeente
verbond predikende uit *Luk* XXIV: 29*a*. *En ſij*
dwongen hem, zeggende blijft met ons.

God zelve drukke het ſtempel zijner hooge goed-
keuring op de keuze van dezen zijnen knegt, hij
doe dien waardigen Godsgezant nog lange tot
uitbreiding van Jezus rijk onder ons arbeiden, en
geve aan de Gemeente van *Dreijſchor* eenen an-
deren Leeraar, den onzen gelijk.

THIEL.

ECK EN WIEL Vakant. Zie April 1805.

ZALT-

ZALT-BOMMEL.

ZALT-BOMMEL den 24ſten Nov. Verheugden ij ons voor eenigen tijd dat onze geliefde Leeraar D. R. SWELGHOLT, voor de beroeping naar *Zierikzee* had bedankt, heden maakte hij ons bekend, dat hij eene tweede beroeping naar die zelve Gemeente, na eenige dagen beraad, zich had verligt gevonden aan te nemen. Gaarn hadden wij ijn Wel Eerw. langer onder ons gehouden en wenschen van harten, dat de Heere de keuze van zijen knegt met deszelfs hooge goedkeuring achterolge en hem in de Gemeente van *Zierikzee* tot emen uitgebreiden zegen ſtelle! Dus word

ZALT-BOMMEL eerlang Vakant.

POEDEROIJEN en te ZUILICHEM EN NIEUWAAL worden de Proponenten verzogt, hoe eer hoe liever hunne gaven te laten hooren, wijl men voornemens is in beide die Gemeenten weldra tot beroepingen over te gaan.

WELL EN AMMERZODEN Vakant. Zie Sept. 1805.

RUMPD Vakant. Zie Aug. 1805.

ST. ANDRIES Vakant. Zie Sept. 1796.

ZUTPHEN.

ZUTPHEN den 15den Dec. Onze algemeen geliefde Leeraar D. W. J. KOPPIUS, ſints zijne komst in deze Gemeente ſteeds geklaagd hebbende over ongeſteldheid beide van ligchaam en van geest, heeft het voor zich en voor de Kerk van zijnen Heer noodig geoordeeld, niettegenſtaande onze pogingen, om zijn Wel Eerw. bij ons te behouden, de beroeping naar de Dorpsgemeente van *Peize* in het Landſchap *Drenthe* aantenemen en na eenen aangenamen en ſtichtelijken dienst van 20 weken onder ons, op heden een liefderijk afſcheid van ons genomen, met de woorden van Paulus, *Col.* III: 15*a*. *De vrede Gods heerſche in uwe harten tot welken gij ook geroepen zijt in een ligchaam.*

langrijke als merkwaardige Theſis te vinden *Heb.* XIII: 8. *Jeſus Chriſtus is gisteren ende heden dezelve ende in der eeuwigheid.*

De Bevestiger ſprak ter dier gelegenheid de taal van een oordeelkundig Bijbelverklaarder, van een denkend Kristen en van een regt geaard vader terwijl de Bevestigde op eenen treffenden toon zijne gevoelens aan den dag leide, over het *werk*, waar toe hij geroepen was, en over de *wijs*, langs welke hij 't zedelijk geluk zijner Gemeente in den loop zijner bediening zoude tragten te helpen bevorderen.

Dit een en ander werd verrigt tot een onbeschrijpelijk genoegen, zoo der Gemeente, als die van elders hier gekomen waren, en wij verheugden reeds in 't bij vooruitzigt, op het nut, dat, door dezen onzen nieuwen Leeraar zal aangebragt worden, waar toe de goede God zijn zegen gebiede!

EINDHOVEN den 3den December. In een daar toe belegde buitengewone Vergadering is D. J. T. L. COX, beroepen Predikant te *Lommel*, ten overſtaan van den Deputatus Sijnodi D. A. H. ROSS, Pred. te *Deurne*, peremtoir geëxamineerd door DD. J. H. KUHNEN en A. KEMER, Predikk. te *Vesſem en Hoogloon* en *Zomeren*. — Zijn Eerw. Eerw. heeft na een kort voorſtel over *Hand* I: 38. en onderzoek in de grondtalen des Bijbels, over *Pſ.* I: en het Tekst-capittel, door zijne waardige antwoorden op de voorgeſtelde vragen en gemaakte tegenwerpingen aan de Eerw. Vergadering zo veel genoegen gegeven, dat dezelve hem met blijdſchap aan de Gemeente te *Lommel* heeft toegewezen. Zijnde D. V. de bevestiging bepaald op den eerſten dag van het aanſtaande Jaar.

SCHIJNDEL Vak. Zie Febr. 1804.

LEENDE Vakant. Zie Jan. 1795.

GEL.

GELDROP EN RIEL Vakant. Zie Dec. 1795 't Naberigt.

GEMERT Vakant. Zie Octob. 1795.

MAASTRICHT.

MAASTRICHT Walſche Kerk Vakant. Zie Nov. 1805.

GEUL Vakant. Zie Jan. 1804.

KLIMMEN Vak. Zie Aug. 1800.

MEERSSEM EN SCHIMMERT Vakant. Zie Junij 1799.

VAALS Walſche Kerk Vakant. Zie Aug. 1797.

WILRE' IN DEN VROENHOVEN Vakant. Zie April 1798.

MAASTRICHT drie Predikantsplaatſen Vakant. Zie April 1797.

BEEK Vakant. Zie Maart 1797.

MAASTRICHT Walſche Kerk Vak. Zie Jan. 1796.

EYSDEN Vakant. Zie Nov. 1795.

VALKENBURG Vakant. Zie Aug. 1795.

ZUID-HOLLAND.

DORDRECHT.

CILLERSHOEK. Met geen geringe aandoening vernamen wij op den 17den Nov. deezes Jaars uit den mond van onzen geliefden en ons liefhebbende Leeraar, den Wel Eerw. Heer W. R. VAN IJSSELSTEIN, dat hij eene wettige beroeping naar de grootere Gemeente van *Steenwijk* bekomen, en eenigen tijd in beraad genomen had; dan en de Regering en de Kerkenraad en de ganſche Gemeente, drongen zo ernſtig en aandoenelijk op zijn liefdehart aan, dat zijn Wel Eerw. dien ſterken en algemeenen liefdedrang niet kunnende wederſtaan, voor die beroeping naar die grootere Gemeente bedankte, en zich, onder wederzijdſche aandoeningen, aan ons op nieuw verbond met Paulus woorden 2 *Cor.* VII: 4. *Ik hebbe veel vrijmoedigheid in 't ſpreken tegen u, ik hebbe veel*

roems over u, ik ben vervuld met vertroostinge, ik ben zeer overvloedig van blijdschap. Algemeen was onze blijdschap, en wij vergaten ook niet onze dankerkentenis met daden te betoonen, zijn Wel Eerw. verblijf zij tot zegen!

'S GRAVEMOER staat Vakant te worden. Zie Nov. 1805.

BLESKENSGRAVE EN HOFWEGEN Vakant. Zie Sept. 1805.

DELFT EN DELFTSLAND.

WILSVEEN. Zie Nov. 1805.

'T WOUD Vakant. Zie Meij 1805.

LEIDEN EN NEDER-RHYNLAND.

ZOETERWOUDE Vakant. Vermits G. L. DUIJTSCH, tot hier toe Predikant in deeze Gemeente, door den Kerkenraad, wegens verregaande ergernissen, gecensureerd en gesuspendeerd, door de Classis van *Leiden en Neder-Rhijnland*, op den 11den Nov. tot behandeling dier zake opzettelijk bijeen gekomen, als Predikant van *Zoeterwoude* is gedimitteerd, met last, om geene deelen der H. Bedieninge ergens te verrigten, voor en aleer hij daar toe vrijheid zal hebben verzogt en verkregen van deeze Vergadering.

Predikanten buiten vaste bediening en Proponenten worden verzogt hunne gaven alhier te laten hooren, alzoo de Kerkenraad voornemens is, binnen kort tot eene beroepinge over te gaan.

NOORDWIJK AAN ZEE Vakant. Zie Nov. 1805.

GOUDA EN SCHOONHOVEN.

BERKENWOUDE EN DEN ACHTERBROEK den 2den Dec. Ter vervulling der vakature veroorzaakt door het vertrek van D. W. G. VAN DOORNE, naar *Kuinre*, heeft de volle Kerkenraad dezer Gemeente, na verzochte en verkregen handopening bij de Hoog Ed. Hooggeb. Ambagtsvrouwe Douariere P. C. VAN DE CAPELLE, geb. TAETS

VAN

AN AMERONGEN, ten overſtaan van DD J. GROEN AN PRINSTERER en H. DONKER, Predikk. te *Stolſjk* en *Ouderkerk en Krimpen aan den Ijſſel*, s Conſulenten daartoe verzogt, heden dit drietal m Predikanten geformeerd:

DD. P. LIETAERT, Predikk. te *Gouderak*, W. UTTINCK, te *Heumen*, *Malden en Groesbeek* en STOLK, te *Nistrik*, *Balgooij en Keent*.

En vervolgens daaruit eenparig beroepen D P. IETAERT, Pred. te *Gouderak*. Waar van aan zijn Wel Eerw. aanſtonds werd kennis gegeven: doch oor welke beroeping zijn Wel Eerw. per misſive erklaarde vriendelijk te bedanken.

De Eerw. Kerkenraad zich hierdoor verbonden indende, om het werk der beroeping te hervatten, heeft, onder het beſtuur van dezelve Conſuenten, eerst genomineerd dit drietal van Propoenten:

DD. C. L. VAN DEN BROEK, Propp. onder de Eerw Claſſis van *Zuid-Holland*. A. N. VAN PELEKOM, onder *Schieland* en J. VAN DER EIJK, te *Utrecht*.

Waaruit vervolgens door de Eerw. Broederen, oo oude als regeerende Leden des Kerkenraads, net volle eenſtemmigheid, tot gewoon Herder en Leeraar in deze Gemeente verkoren werd D. C. L. AN DEN BROEK. Welke beroeping door de Hoog Ed. Hooggeb. Ambagtsvrouwe ſpoedig en gunſtig net hare goedkeuring is bekragtigd, en daarna ook van het een en ander aan het Gemeentebeſtuur s kennis gegeven. Ook is dezelve door den beroepenen, (die omtrent gelijktijdig eene beroeping in *t Woud* ontvangen had) na eenige dagen van beraad, tot algemeene blijdſchap der Gemeente, in des Heeren vreeze aangenomen.

LEKKERKERK Vakant. Zie Nov. 1805.

GORINCHEM.

GORINCHEM. Onze oudſte Leeraar D.

MANDT heeft op den 1sten dezer, op welken de veertigste Verjaring van zijnen aangevangen Evangeliedienst luviel, naar aanleiding van *Hand.* XX: 24. *Maar ik en achte op geen ding, noch en houde mijn leven niet dierbaar voor mij zelven, op dat ik mijnen loop met blijdschap mag volbrengen, ende den dienst, welken ik van den Heere Jesu ontfangen hebbe, om te betuigen het Evangelium der genade Gods*, die gedachtenis dankbaar gevierd. Wij namen, op 't hartlijkst, deel in zijne dankstoffe, en wenschen, met liefderollen ernst, dat hij zijnen loop en dienst, in het getuigen van het Euangelie der Goddelijke genade, onder ons, met blijdschap volbrenge.

VEEN den 29sten Octob. Heden is alhier, in plaats van D. L. A. MEIJER, vertrokken naar *Alkerk en Emmikhoven* uit een geformeerd drietal van Proponenten:

DD. J. W. CHATIN, J. VAN DER EIJCK en E. VAN VEEN, Proponn. onder de Classis van *Lingen*, *Utrecht* en *Corinchem*, met eenparigheid beroepen de eerstgemelde D. J. W. CHATIN, Prop. onder de Classis van *Lingen*, die deze beroeping heeft aangenomen.

HEUKELOM. Zie Sept. 1805.

VOORN EN PUTTEN.

ABBENBROEK den 3den Octob. 1805. Na dat den 3den Nov. des vorigen Jaars in plaats van D. J. VAN ALLEN, van hier vertrokken naar *Veersen*, beroepen was D. J. VAN HARDERWIJK, Prop. onder de Eerw. Classis van *Schieland*, en dit beroep door de Eerw. Classis van *Voorne en Putten*, van wegen het gebrek van jaren in den beroepenen onder het ressort der *Zuidhollandsche* Sijnodus bepaald, niet is geapprobeerd; maar ad Sijnodum gerenvoijeerd, door welke hooge Kerk Vergadering, het dan ook, om die reden, is geannulleerd, heeft de Kerkenraad alhier ten overstaan der gewo-

wone Gedeputeerden van de Clasſis van *Voorne en Putten* gemaakt de volgende Nominatie:

DD. J. A. DU BOIS, Predikk. te *Zuidland*. J. VAN LOKHORST, te *Geervliet*. J. VAN DER WILLIGEN, te *Heer Simonshaven en Biert* en H. J. LA VERGE, Prop. onder de Eerw. Clasſis van *Zuid-Holland*.

En daaruit met eenparige ſtemmen beroepen D. H. J. LA VERGE, Prop. onder de Eerw. Clasſis van *Zuid-Holland*, welke deze beroeping, tot onze blijdſchap, volvaardig heeft aangenomen.

KOORNDIJK den 10den Nov. Heden hadden wij het genoegen, onzen nieuw beroepenen Leeraar D. H. U. MASMAN, van *Herkingen* tot ons overgekomen, onder ons te zien inzegenen door deszelfs Eerw. Vader D. G. MASMAN, geachten Euangeliedienaar te *Utrecht*. — De Wel Eerw. Heer Bevestiger predikte uit den Brief van Paulus aan *Tit.* I: 3*b.* en 4. *Tito* [*mijnen*] *oprechten zone na het gemeen gelove. Genade, barmhertigheid, vrede, zij* [*u*] *van God den Vader, ende den Heere Jeſu Chriſto, onzen Zaligmaker.* De Bevestigde deed eene Leerrede over 1 *Petr.* I: 12*b.* *In welke dingen de Engelen begeerig zijn in te zien.* Wij vonden reden om den Koning zijner Kerke voor zijne liefderijke zorge te onswaards te danken.

BRIELLE den 3den Dec. In eene buitengewone Clasſicale Vergadering alhier gehouden, is ten overſtaan van den Hoog Eerw. Heer D. H. VAN ROSSUM, Pred. te *Delft*, als Deputatus Sijnodi *Zuidhollandiae* peremtoir geëxamineerd D. J. H. LA VERGE, Joh. fil. beroepen Pred. te *Abbenbroek*, met dat gelukkig gevolg, dat de Wel Eerw. Heer Examinator D. J. VAN DER WILLIGEN, Pred. te *Heer Simonshaven en Biert*, voor zijn wel ingericht onderzoek bedankt, en de geëxamineerde aan de hem roepende Gemeente is toegewezen.

De bevestiging zal D. V. geschieden op den 13den Jan. aanstaanden door den Wel Eerw. Heer J. LA VERGE, Pred. te *Heinenoort*, Vader van den beroepenen.

OUDENHOORN Vakant. Zie Aug. 1805.

'S GRAVENHAGE.

VOORBURG. Onze geliefde Leeraar D. H. JONGENEEL ons op den 24sten Nov. bij het slot zijner Leerrede over *Ps.* XXV: 12. kennis gegeven hebbende van eene wettige en eenparige beroeping te *Nijmegen* op hem uitgebragt, hebben wij niet nagelaten hem wederom onze welmeenende begeerte te beruigen om ook ditmaal bij ons te blijven; dan hij heeft zich, na ernstige en bedaarde overweging van deze beroeping, verpligt geagt deze te in 's Heeren vreeze aantenemen, en ons z zijn besluit bij gelegenheid eener Leerrede over *Ps.* LXII: *6a Doch gij, ô mijne ziele*, zwijg *Gode*, bekend gemaakt.

Hoe zeer wij hier over bedroefd zijn, wenschen wij echter volgens zijne vermaning, *Gode* te zwijgen, en bidden den Heer der Kerke, dat hij ons den laatsten dienst van zijnen knecht ten nutte make, ter zijner tijd met hem optrekke, en in onze aanstaande behoefte gunstig voorzie!

TER HEIDE Vakant. Zie Aug. 1804.

WOERDEN EN OVER RHIJNLAND.

WOERDEN. Het was den 24sten Nov. dat wij onzen hooggeschatten en zeer geliefden oudsten Herder en Leeraar, den Wel Eerw. en zeer gel. Heer P. BUIJT, voor eene buitengewone talrijke schare van hier en elders zamengevloeid, plegtige gedagtenis hoorden houden van zijnen vijf-en-twintigjarigen Euangeliedienst in drie Gemeenten. In die van *Nieuwenhoorn*, onder het Eerw. Classis van *Voorne en Putten*, (alwaar zijn Wel Eerw. bevestigd is den 19den Nov. 1780) in die van *Krimpen* en in deze Stad.

Zijn

Zijn Wel Eerw. bediende zich, ten grondslage zijner Voorafspraak van het geen er is 1 *Sam.* VII: 12. Predikte uit 1 *Cor.* XV: 10*a*. *Door de genade Gods ben ik dat ik ben*, en gebruikte tot eene korte Inleiding *Hand.* XXVI: 22. Het 7 en 8ste vs. uit den CXVIII. *Psalm* werd voorgezongen. Na het nadrukkelijk Gebed zong men *Ps.* LXXI: 4 en 5. en laatstelijk wederom uit *Psalm* CXVIII: 14.

Een ieder der Toehoorders keerde gesticht en ten uitersten voldaan weder naar zijne woning.

Gaat het naar onzen wensch, wij zullen van 's Mans getrouwen en godvruchtigen dienst nog een reeks van jaren mogen gebruik maken; die ligchaamskrachten en zielsvermogens, waarmede zijn Wel Eerw. tot hiertoe zoo zonderling is bevoorregt geweest, zullen hem bij voortduring gemadigiijk verleend worden, en hij zal tot in den grijzen ouderdom een gezegend werktuig zijn in 's Heeren hand om vele zielen voor Sions Koning te gewinnen en die reeds toegebragt zijn te doen opwassen en vorderen in de genade!

RHIJNSATERWOUDE. Van de Bevestigings- en Intre-rede alhier op den 8sten dezer maand December geschied, is nog geen berigt ingekomen.

KALSLAGEN Vakant. Zie Octob. 1805.

B R E D A.

NISPEN Vakant. Zie Nov. 1803.

CHAAM EN SNYDERS CHAAM Vakant. Zie Mey 1805.

N O O R D-H O L L A N D.

A L K M A A R.

SCHOORL, GROET EN KAMP. Zie Nov. 1805.

OOSTERLAND EN STROE OP WIERINGEN. Zie Octob. 1805.

WAAL OP TEXEL. Zie Sept 1805.

ST. MAARTEN Vakant. Zie Maart 1800.

VALKOOG Vakant. Zie April 1800.

HAARLEM.

HAARLEM. Zie Nov. 1805.
ZANDVOORT. Zie Nov. 1805.
WORMER. Zie Nov. 1805.
HAARLEM Vakant. Zie Sept. 1796.
HAARLEM Walsche Kerk. Zie Sept. 1805.

AMSTERDAM.

OUDERKERK AAN DEN AMSTEL. Niet weinig werden wij ontrust, toen wij uit den mond van onze zeer geachten en hartelijk geliefde Leeraar D. P. VAN DER VEN, in den gewonen avondbeurt op Woensdag den 4den Dec. vernamen, dat zijn Wel Eerw. eene eenparige beroeping des grooten Kerkenraads in de Gemeente der Stad *Munnikendam*, volledig door den Raad der Stad goedgekeurd, ontfangen had, welken zijn Wel Eerw. acht à tien dagen had in beraad genomen. Kerkenraad, Regeering, en andere leden dezer Gemeente vereenigden hunne pogingen, om zijn Wel Eerw. te verzoeken voor als nog bij ons te blijven, doch wij wierden innig bedroefd, toen zijn Wel Eerw. op Woensdag avond den 11den Dec. in eene Voorafspraak uit *Hand.* XXI: 14. ons bekend maakte, dat zijn Wel Eerw. na ernstige en veelvuldige overweeging, zich had verpligt gevonden, deze roepinge in des Heeren vreeze aantenemen; een gevoelige slag voor deze Gemeente, daar zijn Wel Eerw. door zijne beminnelijke hoedanigheden, opregt karacter, vriendelijk verkeer, verstandigen en nuttigen Euangeliedienst ons zeer lief en aangenaam geworden was, en wij nog maar ruim vier jaren ons in zijn licht mogten verheugen, dan wij wenschen door Goddelijke genade hoe smertelijk dit gemis ons ook vallen moge in dezen weg te berusten, de groote Koning zijner Kerke, drukke het stempel zijner hooge goedkeuring op zijn Wel Eerw. keuze, trekke met hem op naar zijne nieuwe

Stand-

tandplaats, ſtelle zijnen dienst aldaar tot een uitebreiden zegen, en voorzie deze Gemeente erlang weder met een waardigen Euangeliedienaar, ie de kudde weide met wetenſchap en verſtand.

Zo dat

OUDERKERK AAN DEN AMSTEL ſtaat Vakant worden.

OUD LOOSDRECHT. Zie Nov. 1805.

HOORN.

HOORN den 18den Dec. Het alhier op den 2ſten Nov. gemaakt 6tal van Predikanten, beaande uit:

DD. VAN DEN BROEK, SWEIJGHOLT, VAN GRIETHUISEN, DE VRIES, JONGENEEL en DIBBETS, (zie vorige Boekzaal) door de beroepingen van DD. SWEIJGHOLT, naar *Zierikzee*; JONGENEEL, naar *Vijmegen* en DIBBETS, naar *Zwolle*, onvolledig geworden zijnde; is op heden door den grooten Kerkenraad uit het te voren gemelde twaalftal aangevuld met DD. BRUGMAN, Predikk. te *Westzaandam*. SPRENGER VAN EIJK, te *Vlaardingen* en VAN STAVEREN, in *den Briel*.

Zijnde vervolgens dit drietal uitgebragt:

DD. O. J. VAN GRIETHUISEN, Predikk. te *Woudenberg*. C. A. VAN DEN BROEK, te *Oud Beijerland* en J. P. SPRENGER VAN EIJK, te *Vlaardingen*.

Waaruit D. V. den 26ſten dezer eene beroeping zal geſchieden.

ZIJBEKARSPEL. De Wel Eerw. Heer P. A. VAN DER LAAN, V. D. M. te *Zunderdorp* voor de beroeping op hem uitgebragt per misſive beleefdelijk bedankt hebbende, heeft de Kerkenraad op den 3den Nov. weder dit volgende drietal geformeerd:

DD. J. MANGEL, Proponent onder de Claſſis van *Peel en Kempeland*, J. D. VAN GENDEREN, Predikk. te *Hoogwoud* en G. HOMMA SCHAKDAM, te *Benningbroek en Nibbixwoude*; waaruit op den 18den

Nov. met bijna eenparige ſtemmen beroepen is J. MANGEL, die deze beroeping, tot onze blijdſchap in de vreeze des Heeren heeft aangenomen.

LENSBROEK Vakant. Zie Nov. 1805.

WOGNUM EN WADWAY. Zie Octob. 18

ENKHUIZEN.

URK den 17den Nov. Onze geliefde Leera D. J. H. SCHMIDT, gedachte heden aan zijne vervulden 25 jarigen Euangeliedienst *alhier*, en dankte met de Gemeente den God zijns *heils* en zijner goedertierenheid, voor de verleende *hulpe* en bijſtand gedurende dien tijd. Zijn Weleerw. had de Vooraſſpraak genomen uit *Hand.* XVI: 20. en las vervolgens ten Tekste af, *Jeſ.* LI: 16. *Ende ik legge mijne woorden in uwen mond, en bedekke u onder de ſchaduwe mijner hand: om den hemel te planten, en om de aarde te gronden, ende om te zeggen tot Sion: Gij zijt mijn volk.* En wees na verklaaring van den Tekst aan, Gods getrouwe liefdezorge voor zijne Kerke en derzelver Leeraren, zijnde eenen vasten grond van bemoediging voor dezelve, om met vrijmoedigheid den Euangelieloop te beginnen, voorttezetten en te voleindigen.

Jehova zij nog lange zijne ſterkte, en de God van zijn heil, en doe ons nog lange verblijd zijn in zijnen nuttigen en ijverigen Euangeliedienst.

WERVERSHOOF Vakant. Zie Dec. 1804.

EDAM.

ILPENDAM den 24ſten Nov. Heden is door den Eerw. grooten Kerkenraad, ter vervulling der vacature door het vertrek van D. S. C. VAN DER HAMMEN veroorzaakt, na voorafverzochte en gunſtig verkregene handopening van den Wel Edel Geboren Heer G. DE GRAEFF, Vrijheer van *Zuid Polsbroek, Purmerland en Ilpendam*, &c. &c. ten overſtaan van D. W. BOOMKAMP, Pred. te *Edam* als Conſulent, eene Nominatie van Predikan-

kanten gemaakt en een beroep gedaan. Op het twaalftal werden geplaatst:

DD. J. D. RUIJS, Predikk. te *Nederhorst (den Berg.)* E. REGEMAN, te *Eemnes Binnendijk.* S. LA LAU, Jac. Fr. te *Oudendijk.* J. VAN JUCHEM, te *Beets.* G. ELIAS, S. S. Th. Doct. te *Scherpenzeel.* J. J. VAN SITTERT, te *Venhuizen.* J. H. THEMMEN, Joh. Guilm. Fil. Phoeb. Nep. te *Jacobi Parochie.* D. HUPKENS, te *Oosterend Westerblokker.* I. TENKINK, te *Graft.* S TIMMERMAN HUBERT, te *Watergang*, J. H. WEIJERS, te *Winkel* en J. ROLLERUS, te *Cremmeniedijk.*

Van welke de zes eerſten op 't zestal, en de drie eerſten op 't drietal gebragt zijnde, is daaruit ten tweeden dage beroepen D. J. D. RUIJS, Pred. te *Nederhorst (den Berg.)* Welk beroep zoo door den Wel Edel Geboren Heer DE GRAEFF, als door het Gemeente Beſtuur zijnde goedgekeurd, en den beroepenen toegezonden, door zijn Eerw. in de vreeze des Heeren volvaardig is aangenomen, weshalven zijne overkomſte tot ons met blijdſchap en verlangen wordt te gemoete gezien.

MUNNIKENDAM Den 27ſten Nov. 1805. is alhier uit ons vorig zestal gemaakt dit 3tal:

DD P. VAN DER VEN, Predikk. te *Ouderkerk aan den Amſtel.* B. HAVERKAMP, te *Broek in Waterland* en S. LETTE, te *Vliſſingen.*

Na gunſtige approbatie van den Raad, is hier uit op den 1ſten Dec. 1805. met een groote meerderheid beroepen D. P. VAN DER VEN, Pred. te *Ouderkerk aan den Amſtel.* Na approbatie van de Raad, is hem de beroepsbrief toegezonden, zijn Eerw. heeft na eenige dagen beraad, deze onze roepſtem gehoor gegeven.

SCHELLINGWOUDE Vakant. De Heeren Proponenten en Predikanten buiten vasten dienst, die genegen zijn zich aan de Gemeente aantebieden, worden vriendelijk uitgenoodigd om hunne ge-

gaven aldaar te laten hooren, dewijl de Kerkeraad voornemens is, om zoo spoedig mogelijk tot de beroeping van eenen anderen Leeraar overtegaan.

RANSDORP Vakant. Zie Octob. 1805.

ZUIDERWOUDE Vakant. Zie Julij 1805.

PURMERLAND Vakant. Zie Nov. 1803.

ZEELAND.

WALCHEREN

IJZENDIJKE den 8sten Sept. Nadat onze geliefde Leeraar D. P. VAN DER WOLK, op den 25sten Julij l. l. met veel aandoening van zijn hart ons had bekend gemaakt; dat hij op zijne reis naar *Holland*, eene wettige en eenparige beroeping van de Gemeente van *Groot Ammers* had ontfangen en aangenomen had; en van zijne bedieninge, zoo van de Eerw. Consistoriale Vergadering van *Ijzendijke*, als van den plaatselijke Kerkeraad van deze Gemeente ontslagen was, namen wij op heden een teeder en liefderijk afscheid van onzen, met Paulus taal *Philipp.* III: 20, 21. *Maar onze wandel is in de Hemelen, waar uit wij ook den Zaligmaker verwachten, [namelijk] den Heere Jesum Christum. Die ons vernederd lichaam veranderen zal, op dat het zelve gelijkvormig worde zijnen heerlijken lichame, na de werkinge waar door hij ook alle dingen hemzelven kan onderwerpen.* En het 1sten vers van het 4den Hoofd. *Zoo dan mijne geliefde en zeer gewenschte broeders, mijne blijdschap ende kroone, staat alzo in den Heere, geliefden.* — Wij verliezen aan zijn Wel Eerw. een allerkundigst Leeraar, zeer bekwaam om ons naar onze behoeften te leeren en als Herder te besturen. En daar zijn afscheid van ons met tranen vergezeld was, weenen wij ook over het gemis van zulk eenen waardigen Herder en Leeraar. — God stelle hem (dien wij dus niet langer konden behouden) tot eenen uitgebrei-

ziden zegen in zijne nieuwe Gemeente, en denke ik in gunst en liefde aan ons. — Zoo dat

IJZENDIJKE Vakant is.

ZUIDZANDE den 10den Nov. Heden hadden wij het genoegen, dat de Wel Eerw. zeergel. Heer F. HENRIJ, door de Eerw. Conſiſtoriale Kerkergaderinge van *Sluis*, tot onzen Leeraar beroepen, en door zijne K. en K. Majesteit geapproeerd zijnde, onder ons werd bevestigd door deselfs waardigen Vader, den Wel Eerw. zeer gel. Heer J. HENRIJ, geliefd Euangeliedienaar te *Middelburg*, aan welken de Wel Eerw. zeergel. Heer G. O. POST dit werk vriendelijk had afgeſtaan: zijn Wel Eerw. leide tot een grondslag zijner Leerrede 2 *Tim.* II: 15. *Benaarſtigt u om u zelven Gode, beproefd voor te ſtellen, eenen arbeider die niet beſchaamd en wordt, die het woord der waarheid recht ſnijt.* De oplegginge der handen geſchiedde, behalven door den Wel Eerw. Heer Bevestiger, ook door de Wel Eerw. Heeren J. H. CLINGE, J. DE ROCHEFORT, J. P. P. CLINGE, G. O. POST en P. HAAK, reſp. Predikk. te *Groede*, *Cadſand*, *Oostburg*, *Breskens* en *Nieuvliet*, en de hand van broederſchap werd zijn Wel Eerw. in naam der Conſiſt. Vergaderinge, door D. J. DE ROCHEFORT toegereikt. 's Namiddags begon zijn Wel Eerw. den Euangeliedienst onder ons met de woorden van Paulus *Rom.* I: 16. *Want ik ſchame mij des Euangeliums Chriſti niet: Want het is een kracht Gods tot zaligheid een iegelijk die gelooft, eerst den Jode, ende* [*ook*] *den Griek.* Het werk van den geheelen dag is, tot zeer veel genoegen van een groot getal Hoorders, gelukkig volbragt: De Heere geblede ook nu verder zijnen zegen over den dienst van onzen Leeraar.

MIDDELBURG den 24ſten Nov. Heden werd onze waardige beroepene Leeraar, de Wel Eerw. Heer J. J. SNOUCK HURGRONJE, S. S. Th. Doctor, in

in de H. Bediening onder ons bevestigd, door zijnen Ambtgenoot, den Wel Eerw. Heer P. H. VAS LIS, met eene Leerrede over *Joh.* XXI: 16 *Hij zeide wederom tot hem ten tweedemaal, Simon Jona* [zoon.] *hebt gij mij lief? Hij zeide tot hem, ja, Heere, gij weet dat ik u lief hebbe. Hij zeide tot hem, hoed mijne schapen.* Terwijl de Bevestigde des avonds zijn dienstwerk onder ons aanvaardde met Paulus woorden *2 Cor.* V: 19*b. Ende heeft het woord der verzoeninge in ons gelegd.* Daar nu, door het Departementaal Bestuur van dit Gewest, het twaalftal van predikanten alhier tot tien is verminderd, hebben wij thans weder het voorregt het getal onzer Leeren voltallig te zien.

CLEVERSKERKE Vakant. Zie Nov. 1805.
VLISSINGEN Vakant. Zie Nov. 1805.
NIEUWLAND Vakant. Zie Aug. 1805.
ST. ANNA TER MUIDEN Vak. Zie April 1805.
VLISSINGEN Walsche Kerk Vak. Zie Dec. 1803.
RETRANCHEMENT Vakant. Zie Sept. 1797.
MIDDELBURG Eng. Kerk. Zie Aug. 1797.
WATERLAND Vakant. Zie Junij 1797.
PHILIPPINE Vakant. Zie Nov. 1796.
AARDENBURG Walsche Kerk Vakant. Zie Nov. 1796.
OOSTBURG Walsche Kerk Vak. Zie Jan. 1796.
SAS VAN GENT Walsche Kerk Vakant. Zie Meij 1793.
SAS VAN GENT Vakant. Zie Nov. 1793.
EEDE Vakant Zie Maart 1798.
CADZAND Walsche Kerk Vak. Zie Maart 1798.

SCHOUWEN EN DUIVELAND.

ZIERIKZEE. Zie Octob. 1805.
DREIJSCHOR staat Vak. te worden. Zie Octob. 1805.
ZIERIKZEE Walsche Kerk Vakant. Zie Octob. 1805.
ZONNEMAIR Vakant. Zie Sept. 1805

EL-

LKERZEE Vakant. Zie Sept. 1805.

ZUID-BEVELAND.

GRAVENPOLDER Vakant. Zie Nov. 1805.

IOEDEKENSKERKE Vakant. Zie Meij 1805.

THOLEN EN BERGEN OP DEN ZOOM.

VOUW EN HEERL. Onze geliefde Leeraar LOTICHIUS, werd voor eenigen tijd beroepen r de Gemeente van *Dungen*, onder de Classis *'s Hertogenbosch*, doch heeft, na eenige da- van beraad, voor die beroeping, tot onze blijd- ap, vriendelijk bedankt.

TEENBERGEN Vakant. Zie Juny 1804.

UTRECHT.

UTRECHT.

LANGERAK OVER DE LECQ den 29sten Sept. l. Onze hartelijk geliefde Leeraar D. M. HAAK, a hier verroepen naar *Nieuwvliet*, in het Land n *Cadzant*, nam heden namiddag een hartelijk rmanend en zegenend afscheid van ons met Pau- s woorden, 2 *Thesf.* II: 15, 16, 17. *Zoo dan, oeders, ſtaat [vast,] ende houdt de inzettin- n die u geleert zijn, het zij door [ons] woord, t zij door onzen Zendbrief. Ende onze Heere zus Chriſtus zelve, ende onze God ende Vader e ons heeft lief gehad, ende gegeven heeft een uwige vertroostinge, ende goede hoope in ge- de. Vertroofte uwe herten, ende verſterke u alle goede woorde ende werke.*

De Heere ſtelle hem voor *Nieuwvliets* Gemeen- , tot een uitgebreiden zegen! —

LANGERAK OVER DE LECQ den 24sten Nov. leden werd onze beroepen Leeraar A. DE KONING, a den dienst van het Euangelie plegtig ingeze- end, door den Wel Eerw. Heer S. D. DE KEIJZER, red. te *Zegveld*, bij vriendelijken afstand van D. , LANDMAN, Pred. te *Thienhoven*, Cl. Dep. De levestiger predikte bij die gelegenheid uit *Joh.* V: 7. *Indien gij in mij blijvet, ende mijne woor-*

woorden in u blijven, zo wat gij wilt, zult geeren, *ende het zal u geſchieden.* De ople der handen geſchiedde, behalven door den Bevestiger, door de Wel Eerw. H. H. F.C. RAARS, J. P. FABRICIUS, J. C. DE VRIES, M.L. HEIJNSBERGEN, J. M. PETIT en M. BENEDICT Predikk. te *Lopik en Cabauw*, te *Willige La rak*, te *Lopiker Capel*, te *Ameide en Thienh* te *Nieuwpoort* en te *Jaarsveld*. De Bevesti maakte 's middags eenen aanvang zijner bedien met *Matth.* VI: 8*b*. *Want uw vader weet, wa gij van noden hebt, eer gij hem bidde.* - He Werk van den geheelen dag, is tot algem genoegen en ſtichting der Gemeente afgeloop

MONTFOORT Vakant. Zie Junij 180

AMERSFOORT.

NEDERHORST (DEN BERG) den 15ſten De Wel Ed en Wel Eerw. Heer H. RAPPARL die na een zeven-en-veertig jarigen Evangdienst in deze Gemeente in den Jare 1801. m ruste Salvo Honore verzogt en verkregen heeft, e vervolgens door Koop, Heer van deeze Heerlijkheid geworden is, heeft zich opgewekt gevonden om in die beide betrekkingen een Gedenkzuil m altoos durende en gezegende nagedagtenisse te ſtigten, en ten dien einde dit Godshuis, waarin zijn Wel Eerw. gedurende al dien tijd het Evangelium der zaligheid verkondigd heeft met een fra Orgel, geſchikt naar de geſteldheid dezer Kerke verſieren. Dit Orgel alhier in order geſteld zijn heeft onze veel geliefde Leeraar D. J. ROIJS he zelve heden voor een groote ſchaar van Hoorde van rontomme zaamgevloeid, waaronder zich v ſcheidene Leeraars van nabij gelegene plaatſen b vonden Gode en zijnen dienſte opgedragen met eer plegtige en naar tijds gelegenheid zeer geſchik Leerrede over *Pſ.* XXXIII: 1—5. *Gij regtve digen, zinget vrolijk den HEERE; Lofbetam*

den oprechten. ——— *Hij heeft gerechtigheid ende gerichte lief; de aarde is vol van de goedertierenheid des HEEREN.* Bij den aanvang van den Godsdienst liet na eene korte Vooraſſpraak eerst het Orgel zich afzonderlijk hooren, dat door den kundigen Heer J. BRACHTHUIZER, Organist te *Vianen* beſpeeld werd, vervolgens werd door de Gemeente met Orgel Muſiek de CL: *Pſ.* aangeheft, na de Vooraſſpraak en het Voorgebed werd *Pſ.* CVIII: 1, 2. gezongen, en vervolgens als tusſchenzangen, eerst *Pſ.* XXXIII: 1, 3. en daar na *Pſ.* LXXXI: 1—3. En het Nagezang was *Pſ.* LXXXX: 2, 3. In het einde van deeze Leerrede heeft zijn Wel Eerw. den Wel Ed. en Wel Eerw. Heer RAPPARDUS, zoo voor zich als in den naam van deze Gemeente voor dit aanzienlijk geſchenk op eene treffende en aandoeneſijke wijze bedankt, en met welmeenende zegenwenſchen over zijn Wel Ed. en Wel Eerw. in zijne reeds hoog geklommen Jaren, zoo ten aanzien van zijn perſoon als zijne betrekkingen op deze plaats, deze aanſpraak beſlooten. Voorts wierd de Gemeente nadrukkelijk opgewekt tot eene dankbare erkentenisſe voor dit edelmoedig geſchenk en aan dezelve haar pligt behoorlijk voorgeſteld; om van dit Orgel een nuttig en Godverheerlijkend gebruik te maaken; op dat die God die onder de Lofzangen van zijn Geeſtelijk Israël wonen wil, in dit Heiligdom niet door een woest en oneerbiedig geſchreeuw onteerd, maar onder diepe indrukken van zijne hooge tegenwoordigheid, door een voortreflijk Maatgezang en lieflijk Orgelſpel moge verheerlijkt en groot gemaakt worden. Na het eindigen van den Godsdienst werd de avond van dien dag vervolgens met Muziek op het Orgel doorgebragt! doch voor dat de Leeraar deze zijne Leerreede beſloot, werd de vreugde over deze plegtige gebeurtenisſe niet weinig gematigd en afgebrooken door een voor

ons treurig bericht van onzen Leeraar, waar mede zijn Wel Eerw. ons onder hevige gemoedsaandoeningen zoo van den Spreeker als de Hoorderen bekend maakte, dat zijn Wel Eerw. acht dagen geleden tot Herder en Leeraar te *Ilpendam* beroepen zijnde, zich in gemoede verpligt gevonden heeft deze roepstem te eerbiedigen, en ons in het aanstaande voorjaar zal moeten verlaten: hartelijk wenschen wij dat de overige tijd van zijnen dienst onder ons tot zegen nog voor velen verstrekken mag, en dat hij in zijne nieuwe Gemeente met vernieuwden lust arbeidende, zijn dienst den heiligen mag aangenaam zijn en door denzelven veel zielen den Heere mogen gewonnen worden, en dat hij zich zelve behouden mag en die hem horen. Zoo dat eerlang

NEDERHORST (DEN BERG) staat Vakant te worden.

BAERN EN EEMBRUGGE. Door de liefdegaven van de meesten uit deze Gemeente, als vooral door die der aanzienelijken, welke in deezen aangenaamen oord hun buiten verblijf houden, genieten wij het zoo lang gewenscht genoegen, ons Kerkgebouw ook versierd te zien met een nieuw Orgel. — Het welk op Zondag den 8sten Dec. 1805. door onzen Leeraar D. J. M. PETERSEN NOBBE plegtig is ingewijd, predikende bij die gelegenheid 's voordemiddags *Ps.* XCII. 1—5. *Een Psalm, een Lied, op den Sabbathdag.* —— *Want gij hebt mij verblijd, HEERE; met uwe daden, ik zal juichen over de werken uwer handen.* Vooraf werd gezongen *Ps.* XCV: 1, 2, 3. Waarvan het eerste vers door het Orgel alleen gespeeld is, vervolgens zijn deze 3 verzen door de Gemeente met het Orgel gezongen. Hierop is na het Gebed gezongen *Ps.* XCII: 1, 2. Na de verdeeling der Predikatie is gezongen *Ps.* CXVIII: 12. Na de verklaring der Tekstwoorden, bij den overgang

gang tot het tweede deel der Redevoering *Pſ.* LXVIII: 9, 10. Na het voorſtel der twee eerstgenoemde pligten *Pſ.* CXXXVIII: 1. bij de overgang tot het derde deel der Redenvoering *Pſ.* LXXXI: 1, 2. Voor de Toepaſſing *Pſ.* LXXXIV: 1, 2. Op het einde der Toepaſſing het 10de of laatſte vs. uit het *Gebed des Heeren*, en voor 't uitſpreken van den zegen *Pſ.* LXXII: 8, 9, 10, 11. 's Avonds is gepredikt *Pſ.* CXXXVIII: geheel, vooraf is gezongen *Pſ.* XXXIII: 1, 2. Na het Gebed *Pſ.* LXXXVII: geheel. Voor de Toepaſſing *Pſ.* CXVI: 10, 11. Op het einde van dezelve *Pſ.* CXXII: En eindelijk ten beſluite *Pſ.* CL: geheel.

Zijnde deze plegtigheid van dien geheelen dag onder een groot aantal Toehoorders, die ook uit andere Gemeenten waren te zamen gekomen tot algemeen genoegen afgeloopen.

Het Orgel is na behoorlijk onderzoek goedgekeurd, en het eerst beſpeeld door den Heer G. VAN BEEN, Stads Organist te *Amersfoort*, die een loffelijk getuigenis gegeven heeft aan den Orgelmaker DAMES BORDIJK, woonende te *Hilverſum*.

Het Orgel beſtaat uit de volgende Registers, welke meest alle doorloopen, als

Holpijp	8 voet.	Octaaf	4 voet.
Praestant	8 voet.	Octaaf	2 voet.
Praestant	4 voet.	Gemshoorn	4 voet.
Fluit	4 voet.	dito Gemshoorn	4 voet.
Fluittravers	4 voet.	Quint	3 voet.
Mixtuur	2 a 3 ſterk.	Afſluiting.	
Quint Fluit	4 voet.	Ventiel.	
		Tremblant.	

KORTENHOEF. Zie Nov. 1805.

VUURSCHE ſtaat Vakant te worden. Zie Oct. 1805.

RHEENEN EN WYK.

NEDERLANGBROEK den 1ſten Dec. Heden is onze beroepen Leeraar D. G. VAN DEN BIJLAARDT,

LAARDT, in den H. dienst bevestigd door zijnen Vader, den Wel Eerw. Heere H. VAN DEN BIJLAARDT, waardigen Euangeliedienaar te *Veenendaal*, aan wien D. J. G. COOLHAAS, geliefd Predikant te *Amerongen*, op verzoek, deze beurt had afgestaan; de Bevestiger predikte over 2 *Tim.* II: 1 en 15. *Gij dan, mijn zone, word gesterkt in de genade, die in Christo Jesu is.* —— *Beneerstigt u om u zelven Gode beproeft voor te stellen, eenen arbeider die niet beschaamd en wordt, die het woord der waarheid rechts snijdt.*

De oplegging der handen is geschied, behalven door den Heer Bevestiger, door DD. VAN DEN BURGH, Predikk. te *Wijk bij Duurstede*. RIJPLAN. Emer. te *Nederlangbroek*. VAN GEELKERKEN, te *Overlangbroek*. HAJENIUS, te *Kooten*, RENSEN, te *Houten*. RUPPEL, te *Odijk*. BISSCHOP, te *Doorn*. INDEWEIJ, te *Werkhoven*, WIJS, te *Leersum*. COOLHAAS, te *Amerongen*, VAN GRIETHUIJSEN, te *Woudenberg* ELIAS, S. S. Theol. Doct. te *Scherpenzeel*. NAHUIJS, te *Zeist* en VAN BEUNINGEN, te *Maartensdijk*.

Onze bevestigde Leeraar maakte des namiddags eenen aanvang van zijnen Euangeliedienst onder ons, met de woorden van denzelven Apostel 1 *Tim.* I: 15. *Dit is een getrouw woord en aller aanneminge waardig, dat Christus Jesus in de wereld gekomen is om zondaars zalig te maken.*

Geheel het werk van dezen dag is voor eene groote menigte van Hoorderen zeer gelukkig verrigt. — God doe 't onzen gewenschten Leeraar wel gelukken, en zegene zijnen Euangeliearbeid tot heil dezer Gemeente.

FRIESLAND.

LEEUWARDEN.

LEEUWARDEN Vakant Zie Oct. 1796.

STIENS Vakant. Zie Nov. 1804.

BER-

BERGUM Vakant. Zie Junij 1805.

DOKKUM.

AUGUSTINUSGA en SURHUIZEN Vakant. Zie Junij 1805.

FRANEKER.

TZUMMARUM Vakant. Zie July 1804.

MINNERTSGA Vakant. Zie Maart 1804.

FRANEKER Walsche Kerk Vak. Zie Dec. 1796.

SNEEK.

DEERSUM en POPPINGAWIER Vakant. Zie Nov. 1804.

BOLSWARD en WORKUM.

WARNS en SCHARL den 11den Nov. Onze geachte Leeraar D. H. W. C. A. VISSER ons in eene Vooraffpraak kennis gegeven hebbende, dat zijn Eerw. tot Herder en Leeraar was beroepen in de Gemeente van *Hensbroek*, onder de Eerw Clasfis van *Hoorn*, zoo hebben wij onze hartelijke en vereenigde pogingen aangewendt, om zijn Eerw. onder ons te mogen behouden; met dien gelukkigen uitflag, dat zijn Eerw. voor die beroeping bedankt, en zich op gisteren wederom aan deze Gemeente verbonden heeft met eene Leerrede uit *Hand.* XVIII: 4, 5. *Ende hij handelde op elken Sabbath in de Sijnagoge, en beweegde [tot den gelove] Joden ende Grieken. Ende als Silas en Timotheus van Macedonien afgekomen waren, wierd Paulus door den Geest gedrongen, betuigende den Joden dat Jesus is de Christus.*

Zoo zeer deze keuze ons tot ons groot genoegen ftrekt, even zoo zeer wenfchen wij, dat zijn Eerw. verblijf en dienst onder ons ten wezentlijken vrucht en zegen moge zijn.

ARUM den 3den Dec. Onze waardige en geliefde Leeraar D. P. ENS, door ligchaams ongeftelheid zich buiten ftaat bevindende, om zijn Dienst- en werk langer naar behooren te kunnen waarnemen, voorzag zich van een getuigfchrift

van onzen Kerkenraad wegens zijn Eerw. loffelijken en getrouwen Euangeliedienst en voorbeeldigen wandel, en wendde zich daar op ſchriftelijk tot de Eerw. Claſſis van *Bolsward en Workum*, in de laatstgemelde plaats gehouden den 2den Sept. l. l. met verzoek dat dezelve zijn Eerw. de behulpzame hand geliefde te bieden ter bewerking bij het Departementaal Beſtuur van *Friesland*, dat zijn Eerw. *Emeritus* mocht verklaard worden, *ſalvo honore et Stipendio*.

De Claſſis dit verzoek overwogen hebbende, vond geen reden, om hetzelve te weigeren, te zeer haar den toeſtand van haren achtenswaarden medebroeder tot leedwezen ſtrekte; en benoemde ter voldoening aan hetzelve, de Wel Eerw. zeergel. Heeren O. C. KETSCH en R. NICOLAI, reſp. Predikk. te *Peingjum* en *Lollum*. — Deze zich ten dien einde met een Request bij het Departementaal Beſtuur vervoegd hebbende, is zijn Eerw. dan ook door hetzelve gunſtig voor Emeritus verklaard, ſalvo honore et Stipendio.

Onze plaats zal echter niet lang herderloos blijven, nadien op heden door de Stemgerechtigde Floreenpligtige ingezetenen van deze plaats, in tegenwoordigheid van de welgemelde Heeren Predikanten, eene eenparige beroeping is uitgebracht op den Wel Eerw. zeer gel. Heer S. VERWEIJ, Proponent onder de Eerw: Claſſis van *Leijden* en *Neder Rhijnland*.

WITMAARSUM Vakant. Zie Octob. 1805.

GAAST EN FERWOUDE Vakant. Zie Julij 1805.

MAKKUM EN KORNWERD Vakant. Zie Octob. 1804.

STAVOREN Vak. Zie Octob. 1797.

HINDELOPEN Vak. Zie Sept. 1794.

ZEVENWOUDEN.

TERKAPLE EN AKMARIJP Vakant. Zie Nov. en Dec. 1804.

NYE-

NYEHORNE, OLDEHORNE, JUBBEGA, SCHUREGA EN HORNSTERZWAAG Vakant. Zie Mey 1805.

TJERKGAAST, ST. NIKLAASGA, DONJEGA, IDSKENHUIZEN EN LEGEMEER Vakant. Zie Junij 1805.

DONKERBROEK EN DE HAULE Vakant. Zie Octob. 1805.

ST. JANSGA EN DELSTRAHUIZEN. Zie Octob. 1805. Van ter zijden, zonder legaal berigt, heeft de Correspondens vernomen, dat de hier beroepen Leeraar, de Wel Eerw. J. C. FISCHER, reeds tot deze Gemeente is overgekomen, ja den openbaren Euangeliedienst aldaar bereids plegtig heeft aangevangen.

Ingevolge Clasicale Resolutie, genomen in de buitengewone Vergadering der Eerw. Clasis van *Zevenwouden*, gehouden den 4den Dec. 1805, is door den toenmaligen Scriba der Clasis, aan den Correspondens toegezonden, ten fine van insertie in de Boekzaal, het navolgend berigt aan de geeerde Boekzaal-Lezer:

„ HEERENVEEN den 4den Dec. 1805. Om genoegzame redenen wordt eerst thans van hier gemeld, dat de vacerende Gemeente van *Terkaple en Akmarijp*, op den 24sten April l. l. aan de Clasis van *Zevenwouden*, ter goedkeuring heeft aangeboden eene Beroeping, in de Gemeente uitgebragt op den Persoon van H. BREIJL, voorheen Predikant te *Urzem*, onder de Wel Eerw. Clasis van *Hoorn*, doch vervolgens door die Clasis, gedeporteerd, en als Lidmaat der Hervormde Kerke gesuspendeerd. Na verloop nogthans van een jaar, werd de Heer BREIJL, door diezelfde Clasis, om, bij haar genoegzaam geoordeelde, redenen gerehabiliteerd, en met eene dimisie in zoo verre begunstigd, dat aan hem wel vrijheid vergund werd, allerwegen het Predikambt met deszelfs aankleve

waar te nemen, *uitgezonderd* echter NB. *onder het resſort der Clasſis van Hoorn.* De Clasſis van *Zevenwouden*, zoo veel haar mogelijk was, inſchikkelijk en toegevend willende handelen, hield de Approbatie van de haar aangebodene beroeping in deliberatie tot eene volgende Vergadering, en verzocht inmiddels, bij eenen vriendelijken brief, de Wel Eerw. Clasſis van *Hoorn* om eenige elucidatie te mogen hebben nopens de gemelde *geclauſuleerde Dimiſſie.* Zij bekwam dezelve ook eenen geruimen tijd daarna in een zeer vriendelijk woord van de Wel Eerw. Clasſis van *Hoorn*, dit antwoord ter harer Tafel kwam op den 4den Sept. l. l. Deze elucidatie was intusſchen van dien aard dat de Clasſis de Approbatie van de Beroeping van den Heer BREIJL, met alle ruimte, om die geclauſuleerde Dimiſſie, van de hand wees niet ſlechts, maar, daar de Clasſis van *Hoorn* dien Heer het Predikambt onder haar reſſort niet wilde laten waarnemen, in navolging daar van ook den Eerw. Kerkenraden onder haar reſſort verbood, dien perſoon eenig werk, het Leeraarambt betreffende, te laten verrigten in hunne Gemeenten. — Niettegenſtaande dezen voorzigtigen maatregel der Clasſis, veroorloofde de Gemeente van *Terkaple enz.* zich echter, om op heden, in eene op haar verzoek zamengeroepene buitengewone Vergadering, ter Clasſicale Tafel te brengen haar verzoek om Approbatie te verleenen op eene beroeping nieuwelings in die Gemeente, door de Gereformeerde Floreenpligtige Ingezetenen aldaar, op dien zelfden H. BREIJL uitgebragt. — De Wel Eerw. Vergadering heeft wel het onbedachtzaam gedrag der Gemeente van *Terkaple enz.* in dezen liefderijk overgezien: maar zij vond evenwel gene reedenen om de haar aangebodene beroeping goed te keuren, aangezien de Wel Eerw. Clasſis van *Hoorn*, geene verandering in de geclauſuleerde Dimiſſie van

den

en Heer BREIJL had gemaakt; maar bij dezelve leef perſiſteeren. De Claſſis van *Zevenwouden* erſiſteerde over zulks ook bij hare vorige Reſolutie in Sept. l. l. genomen, en *wees* derhalven ook *deze Beroeping van de hand.*— De Heer BREIJL amiddels vond goed om aan de Vergadering te verklaren, dat hij hier van appelleerde tot de Hoog Eerw. Heeren Deputaten Synodi, en verzocht, en einde dat appel bij welgemelde Deputaten te kunnen inſtitueren en vervolgen, daartoe zoogenoemde Apostelen te mogen hebben. Dit verzoek ingewilligd zijnde, is de Wel Eerw. Scriba gequalificeerd, om die Apostelen aan den Heer BREIJL te behandigen, die ook dezelve ten ſpoedigſten aan hem zal bezorgen. — Of intuſſchen de Heer BREIJL dit geinterjecteerd Appel zal vervolgen, en, zoo ja! met welke vrucht, zal de tijd moeten leeren."

OVERYSSEL.

DEVENTER.

DEVENTER Walſche Kerk Vakant. Zie July 1803.

ZWOLLE.

ZWOL den 28ſten Nov. Alhier is op heden in plaats van onzen thans Emeritus geworden Leeraar D. AITTON, uit eene groote Nominatie vooraf gemaakt dit twaalftal van Predikanten geformeerd:

DD. WILBRINK, Predikk. te *Windesheim.* DIBBETS, te *Maarſen.* ZWIJGHOLT, te *Zult Bommel.* HESSELINK, te *Appeldoorn.* KUIJPER, te *Emmelenkamp.* VAN STAVEREN, te *Briel.* JONGENEEL, te *Voorburg.* SCHOONDERBEEK, te *Nijkerk op de Veluwe.* LORGION, in de *Lemmer.* BOERMAN, te *Meethuizen.* ABINGA, te *Oudega* en VAN DER HAMMEN, te *Nijkerk op de Veluwe.*

Waaruit Dingsdag daaraan volgende met eenparige ſtemmen beroepen is de Wel Eerw. zeer gel.

Heer DIBBETS, geliefd Evangeliedienaar te *Haarlem*, welke beroeping ook heden door onze Magistraat is goedgekeurd, terwijl de beroepene dezelve eenigen tijd in beraad genomen heeft, van wien wij eerlang den gunstigen uitslag hopen te ontfangen.

HARDENBERG Vakant. Zie Nov. 1805.

AVEREEST Vakant. Zie Aug. 1805. Wordende de Proponenten en Predikanten buiten vaste Bediening uitgenoodigd, om alhier hunne gaven te laten hooren.

HEEMSE Onze beroepene Leeraar de Eerw. H. WIENEKE, Prop. zal in 't begin van Januarij aanstaande, perempt. geëxamineerd worden, tot wij zijn Eerw. met verlangen te gemoet zien.

NIEUWLEUSEN. De beroeping alhier uitgebragt op den Wel Eerw. Heer L. BAKKER, Pred. te *Hattem*, heeft de gewenschte uitwerking niet gehad, alzoo zijn Wel Eerw. na eenigen tijd van beraad, voor dezelve vriendelijk bedankt heeft. Dus blijft

NIEUWLEUSEN nog Vakant.

WINDESHEIM. Schoon de Correspondent geen legale kennis ontvangen heeft van deze Gemeente, kan hij echter voorlopig melden, dat de Wel Eerw. Heer J. WILBRINK, geliefd Leeraar aldaar, een beroeping ontvangen heeft in de Gemeente van *Steenwijk*, welke zijn Eerw. eenigen tijd in beraad heeft genomen. Zie hier verder agter in 't Naberigt.

VOLLENHOVEN EN STEENWYK.

STEENWYK Vakant. Zie Mey 1805.

BLOKZIJL. Zie Sept. 1805.

STAD en LANDE.

GRONINGEN EN 'T GORECHT.

GRONINGEN Vakant. Zie Octob. 1805.

AR-

PPINGEDAM.

HAM Vakant Zie Maart 1805.

LOPPERSUM.

ZINGE. Zie Nov. 1805.

IDDELSTUM.

ENZYL Vakant. Zie April 1805.

DE MARNE.

NS den 24ſten Octob. is uit eene te voren te Nominatie, waarop geplaatst waren: H. BROUWER, Predikk. te *Wener* in *Oostzand.* N. SMITH, te *Vlagtwedde* L. FOCKENS, *izel en Kooten* en J. P. DORENBOSCH, op het *een*, door de Gemeente hier tot Predikant oen D. N. SMITH, die ook deze beroeping heeft tomen, en den 5den Januarij aanſtaande (D. al bevestigd worden, zijnde de beroeping e Claſſis Contracta den 20ſten Nov. Kerkeapprobeerd.

WESTER-KWARTIER.

ERWERD Vakant. Zie Dec. 1804.

AMBT EN WESTERWOLDINGERLAND.

AGTWEDDE ſtaat Vakant te worden. Zie 1805.

ERMUNTEN EN BORGSWEER Vak. Zie 1805.

IDBROEK EN MUNTENDAM Vak. Zie 1805.

DRENTHE.

EMMEN.

WEELO. Den 20ſten Nov. l. l. werd alhier ene buitengewone bijeenkomst, door de drie gſte. Leden der Claſſis geëxamineerd de Stud. l. HEERSPING, na alvorens gepredikt te hebben r 1 *Cor.* XIII: 13. Het onderzoek in het Hebr. gens *Pſ.* LXXII: in het Grieksch, volgens het tsthoofddeel beſloot het geheele werk.

n het een en ander gaf de genoemde Stud. zoo veel

veel genoegen, dat hij **eenparig**, Licentia cionandi verkreeg.

Na gedane Examen **brugten** Kerkvoog Gemeente van *Steen* **een beroep** ter C Tafel, op den persoon **van D.** J. H. uitgebragt, en door denzelven aangenom aanmerking hiervan, werd het verrigte hem als een Examen Plenarium toege daarom was het, dat de *Deputati Sijnodi* tegenwoordig waren, en zoo wel als de C het verrigte werk hun genoegen te *kennen*

De beroepene de formulieren van eenig derteekend en den eed van zuivering hebbende, werd de dag van *bevestiging* op den 15den Dec. eerstkomende.

MEPPEL.

HOOGEVEEN. Van hier is vergeten te den, dat op den 21sten April 1805. bij gelege dat ons Kerkgebouw, reeds *voor den deel* vergroot zijnde, tot behoorlijke uitoefening den Godsdienst voltooid, en nu met eenen wen predikstoel versierd was, door onzen ou Leeraar de Wel Eerw. zeer gel. Heere J. P. Do bosch eene plegtige inwijdingsrede *in hetzel* gehouden. Zijn Eerw. trachtte, door eene matige en uitgewerkte Leerrede, naar aanleid van 2 *Kron.* VI: 40, 41. *Nu mijn God, l doch uwe oogen open, enz.* ons optewekken dankbare erkentenis aan God, wegens dit *voor* en andere menigvuldige weldaden, hier mede verband staande, door deze plaats en Gemeen genoten; als ook aan hun, die in de *bezorging* zer vergrooting der Kerk, en daarstelling van nieuwen leerstoel waren werkzaam geweest. Vo al echter zocht zijn Eerw. ons aantesporen een Gode verheerlijkend en ons nuttig gebruik alle die zegeningen des Heeren en bijzonder dit voorregt. Met het opwekkend Gezang

LXVIII: 16, 17. werd deze plegtigheid aanvangen, door het zingen van *Pſ.* LXXXIV: 1. vervolgd en met het 9de vers uit *Pſ.* XC: beſloten, de talrijke, ook van elders zaamgevloeide ſchaar, verliet dankbaar, bij uitſtek voldaan, den Tempel des Heeren.

HOOGEVEEN ſtaat Vakant te worden. Zie Oct. 1805.

ROLDE.

APEIZE Vakant. Zie Nov. 1805.

ZUIDLAREN. Zie Octob. 1805.

ANLO Vakant. Zie Aug. 1805.

OOST-FRIESLAND

GROOTWOLDA. Op den 6den der maand October is onze geliefde Leeraar B. TERGAST, na eenigen tijd zeer geſukkeld te hebben, overleden; latende eene Weduwe en vijf Kinderen, aan welke het annus gratiae door 't Hoogeerwaardig Conſtorium geaccordeerd is. De Overledene heeft eenen hoogeren ouderdom dan van 48 jaren bereikt, waarvan hij 15 jaren alhier het Euangelie verkondigd heeft. Zoo dat nu

GROOTWOLDA Vakant is.

EMDEN Vakant. Zie July 1804.

VEENHUIZEN Vakant. Zie Dec. 1801.

'T GRAAFSCHAP BENTHEIM.

WILSUM. In het laatſte der maand Octob. l. l. werd door den Kerkenraad en Gecommitteerden uit de Gemeente van den *Hardenberg*, in het naburig *Overijſſel*, eene wettige en eenparige beroeping op onzen geliefden Leeraar D. W. F. VISCH, uitgebragt; waarvan zijn Eerw. ons Zondag den 3den Nov. in zijne Vooraffpraak uit *Gen.* XII: 1. kennis gaf. Groot was onze verſlagenheid bij het ontfangen van deze tijding. Wij vreesden met grond, dat onze Leeraar door de eenpaarigh id

der aanzienelijke hem roepende Gemeente, door aangenaame ſituatie der plaats en veele andere ſtérende voordeelen, mogte bewogen worden roepſtemme op te volgen. Wij vereenigden halven onze pogingen om zijn Eerw. die door zuiverſte en hartelijkſte belangſtelling, in ons wig en vrijdelijk welzijn, ons lief geworden ware het mogelijk, over te halen, voor de hem uitgebragte beroeping te bedanken, gelijk eenige dagen te voren, het aanbod derzelver, ons eenparig en dringend verzoek van de geweezen hadde. Wij zogten zijn Eerw. van regtheid onzer begeerte, door ſprekende van liefde en hoogachting te overtuigen, en de uitkomst in ſtilheid over aan hem, die regeert.

Hoe groot was dan onze blijdſchap, toen Leeraar en Vriend, ons, op den gewonen delijkſchen Bededag den 6den Nov. in zijne Voafſpraak uit *Joh.* XVI: 22. het aangenaam mededeelde, dat hij, door onzen eenpaarigen dedrang bewogen, voor de op hem uitgebragte beroeping vriendelijk bedankt hadde.

Den daarop volgenden dag des Heeren verbood zijn Eerw. zich op nieuw aan ons, met eene Lerede uit 1 *Theſſ.* II: 5—8. *Want wij en hebben nooit met pluimſtrijkende woorden omgegaan gelijk gij weet, noch met* [eenig] *bedekſel van gierigheid: God is getuige.* ——— *Alzo wij, u zeer genegen zijnde, hebben u geerne willen mededeelen niet alleen't Euangelium Gods, maar ook onze eigen zielen, daarom dat gij ons lief geworden waart.* De Tranen van vreugde vloden bij deze gelegenheid van veeler wangen.

God bevestige de gedane keuze van onzen waardigen Leeraar met de kennelijkſte blijken zijner hooge goedkeuring, en doe ons nog lange dezelven nuttigen Euangeliedienst, tot bevordering van on-

tenlijk welzijn, genieten. Hij gedenke tevens, zijn gonst aan de Gemeente van den *Hardenberg*.

ULSEN. Op Vrijdag den 11den Octob. ontving ze oudste zeer waardige Leeraar D. J. P. AMS- ORF eene wettige Kerkelijke beroeping uit de emeente te *Groenlo*, en gaf hiervan op den vol- nden Zondag in de Vooraffpraak uit *Pf.* XCIII: r. kennis aan de Gemeente. Wij beijverden ons durende den bedenktijd van veertien dagen m door herhaalde vriendelijke aanzoeken over te len ons doch niet te verlaten, daar hij om zijns erks wille, onder ons zeer bemind en geacht is, voor de uitgebragte beroeping te bedanken. Gode zij dank! onze wensch is vervuld, en y hebben het genoegen van te kunnen berigten, at wij op Zondag den 20ften Octob. in de Voor- ſpraak naar aanleiding van *Pf.* CXXII: 8, 9. uit eszelfs mond mogten hooren dat hij voor de be- peping naar *Groenlo* beleefdelijk bedankt en be- oten had, om ook ditmaal bij ons te blijven, ver- indende zich op nieuw aan de Gemeente met eene eerrede over *Matth.* XXII: 16*b*. in welke naar anleiding van dezen Text gehandeld werd over: *et waarheid lievend Character en gewigtig Leer- arswerk van Jeſus Christus zoo als hij hetzelve ier op aarde, onpartijdig en onbeſchroomd ver- rigtte, zonder naar menſchen te vragen, aange- merkt als voortreffelijk in zich zelven, weldadig voor de Kerk, en voorbeeldig voor graag getrou- we Leeraren in dezelve.*

God drukke het zegel zijner goedkeuring op deze ons verblijdende keuze en ſtelle zijn verblijf onder ons tot eenen uitgebreiden zeegen en blijve in liefde zorgen voor de Gemeente die te *Groenlo* vergaderd word!

KLEEVE.

HUISSEN Vakant. Zie Aug. 1805.

KRANENBURG. Zie Dec. 1804.

DUIS-

DUISBURG AAN DEN RHYN.

DUISBURG Vakant. Zie Octob. 1800.

BREMEN.

ANSGARIE KERK Vakant. Zie Juny 180
MARIENKERK tweede en derde Leera
plaats Vakant. Zie Dec. 1804.

NA-BERICHTEN LETTER-NIEUWS.

VOOR DIACONIEN EN ARMBESTUREN.

S. de Vries te *Monnikkendam*, geeft uit: *Bijdragen tegenwoordigen ſtaat van het Armbeſtuur in dit Gemeente.* Behelzende de verbeteringen daarin te *Monnikendam* geb benevens het verhaal van de Opregting en den Stic Armenfabriek aldaar, met eenige Aanmerkingen. De is 6 ſtuiv.

Uijlenbroek te *Amſterdam*, geeft uit: *Brieven over de oefening en het gebruik der ałoude en hedendaagſche Geſchie aenis*, behelzende Aanmerkingen en Bedenkingen over de oorzaken en gevolgen van die gebeurtenisſen, welken aanmerkelijke veranderingen hebben te wege gebragt in de ſteldheid der wereld en den algemenen zedelijken toeſtand van het menschdom, door JOHAN BIGLAND; uit het Engelsch Eerſte Deel.

Uijlenbroek te *Amſterdam*, geeft uit: *Handſchriften, zeventiende Schakeering.* Met het keurig en frappant gelijkend *Pourtrait* van den Dichter PIJPERS, door PORTMAN, à 30 ſt. TANCREDO, *Treurſpel*, naar VOLTAIRE, à 12 St. — CELESTINA, van FLORIAN, *Tooneelſpel* en *De twee Grenadiers*, *Blijſpel*, beiden door H. KUP, 't ſtuk a 12 Stuiv. — en KLIJN op LOOTS, wegens *Felix Meritis*, a 4 ſtuiv.

VOOR BEMINNAARS DER LETTERKUNDE

Nommer 16 van de *Hedendaagſche Vaderlandſche Bibliotheek van Wetenſchap, Kunst en Smaak*, voor de Maand *December* des Jaars 1805, is heden van de Pers gekomen, te *Amſterdam*, bij M. de Bruijn, in de Warmoesſtraat, en alom verzonden. Met dit Nommer, hetwelk tevens met de noodige *Tijtels* en *Registers* is voorzien, is weder een nieuwe Jaar-

jang, te weten die van 1805, compleet. Dit nuttig en
ht *Tijdſchrift*, hetwelk, gedurende den tijd van *drie-en-*
g **Jaren**, onafgebroken, ter bevordering en uitbreiding
het Rijk der Weetenſchappen, Geleerdheid en Deugd,
t beſtaan, en, als zoodanig, de goedkeuring en achting
de Beminnaars der Letterkunde heeft weggedragen,
dt, onder bovengemelden nieuwen Titel verder voort-
:t; zullende *prima Februarij* N°. 1. voor den Jaargang
6. worden uitgegeven; waardoor, dus, ieder in de gele-
heid geſteld wordt, zich hetzelve, als een geheel nieuw
rk, aan te ſchaffen, of verder aan te houden. Met eene
iwe letter en zeer compendieus is hetzelve gedrukt, en
ielst onzijdige *Beoordeelingen* en zaakrijke *Uittrekſels* van
nieuw uitkomende Boeken, en daarenboven aangename
gewigtige *Mengelſtukken* van allerleijen aard, waartoe door
en onzer Vaderlandſche Geleerden het hunne wordt bij-
ragen. Het tegenwoordige *Nommer* is er een nieuw be-
jis van: waarin worden uitgetrokken en beoordeeld, de
lgende Werken, als van MUNTENDAM; V. TEUTEM; VEEN;
AMBRECHTS; NATTER; V. D. MAESZEN; METELERKAMP;
AREAU; *N. Deutsch- Holl. Hand-wörterbuch;* SIMONS; *Af-*
eeld. van Kleeding, enz. in de Bat. Republ. en *Verhalen*
oor de Jeugd. De belangrijke *Mengelſtukken* zijn: *Aan-*
erk. over Spr. XXVI: 8. *Brief van den Heer* TIELS, *we-*
ens eene genezing van den Kanker. Proeven en Waarnem.
an ROBERTSON *op zijne Aëroſtatiſche Reis.* Quo Ruimus?
Nieuwjaarsbrief aan Philanthrope. Over Dichterlijke Ver-
ukking. De Genius der Quden. De Nomenclator. Geſprek
van den Zendel. WEISZKORFF *met den Koning van Siam Ze-*
gepraal van Deugdzame Liefde; en *Dichterlijke Gedachten*
gedurende de laatſte oogenblikken van het jaar 1805. — De
Boekhandelaars in de Buitenſteden, gelieven, ten ſpoedigſten,
hun benoodigd getal op te geven, want er geene Exemplaren
meerder kunnen gezonden worden, dan zij *zeker* debiteeren.

Bij W. Brave, Boekverkooper op de Nieuwendijk te *Am-*
ſterdam, is van de Pers gekomen N°. 6. Van de *Bibliotheek*
van Theologiſche Letterkunde: De Recenſenten van dit voor-
treffelijk Maandwerk, gaan op hetzelfde voetſpoor voort
vrijmoedig te beoordeelen verſcheiden geleerden Geſchriften
van vermaarde mannen in de Kerk van Nederland: als T.
HOOG, J. A. LOTZE, J. CLARISSE, PERPONCHER, SEILER,
VAN VLOTEN, RIST, RENIER, MEEUWSE, NIEUWMEIJER,
GESSNER, ook nog eenige Recenſien van Hoogd. Werken,
benevens algemeene berigten, van TEIJLERS Genootſchap en

iets naders betrekkelijk het Sijnode te *Groningen*. — De Maandwerk kost bij 't jaar *f* 5-10:— NB. Door het bijdrukken zijn thans weer complecte Exemplaren 3 Deelen te bekomen.

II. *Nieuwe Leerrijke Verhalen vooral beſtemd voor de Jeugd*, door W. G. REDDINGIUS, met Plaatjes à *f* 1,-2:— en met gecouleurde Plaatjes à *f* 1-6— Dit Boekje is tot *Prijsjes* of *Geſchenkjes* op of bij bijzondere gelegenheden zeer geſchikt.

AKADEMIE-NIEUWS.

GRONINGEN.

Tot Doctoren in de Regtsgeleerdheid zijn alhier bevorderd:

Den 11den Dec. de Heer ARNOLDUS HENRICUS KONING, *Groninganus*. na gegeven *Specimen Juridicum, continens Obſervationes ad Legem* VII. *Cod. de Legibus*.

Den 14den dito, de Heer GERARDUS IJSSEL DE SCHEPPER, *Daventria-Traſſalanus*, als mede de Heer WILHELMUS CORNELIUS KETJEN, *Doesburgo-Gelrus*; de eerſte, na gegeven *Specimen Jurid., de culpa a negotiorum geſtore praeſtanda:* de ander, na gegeven *Specimen Jurid., de Pactis quibusdam ad delinquendum invitantibus, iure Romano prohibitis.*

KERK-NIEUWS.

NOORD-HOLLAND.

HAARLEM.

HAARLEM den 19den Dec. De Wel Eerw. Heer H. VAN HERWERDEN, ontſliep dezen avond ten half 6 uren, in den ouderdom van bijkans 74 Jaren, zagt en zalig in den Heere. Sints 1755. mogt hij het Euangelium zijns Verlosſers in de Gemeente van *Thamen aan den Uithoorn*, *Zaltbommel*, *Zutphen* en *Amſterdam*, tot heil van velen verkondigen. Alle zijne Ambtgenoten hebben bij de eer-

eerſte gelegenheid, in hunne Leerredenen, het ſmertelijk overlijden van zijn Wel Eerw. aan de Gemeente bekend gemaakt, bij welke de gedagtenis van dien Regtvaardigen in zegening blijven zal. De Lezer verwagte in onze volgende Boekzaal een meer omſtandig Berigt.

HOORN.

HOORN den 26ſten Dec. Heden is alhier uit het hier voren gemelde drietal, tot Predikant beroepen de Wel Eerw. Heer C. A VAN DEN BROEK, Pred. te *Oud Beijerland*; welke beroeping aan Heeren Wethouderen en Raden deezer Stad ter goedkeuring zal worden aangeboden, en den Beroepenen is toegezonden.

OVER-IJSSEL.

ZWOLLE.

WINDESHEIM den 24ſten Dec. Onze hartelijk geliefde, en ons liefhebbende Leeraar J. WILBRINK, maakte ons den 15den Dec. bekend, dat zijn Eerw. eene eenparige en volledige beroeping in de Gemeente te *Steenwijk* ontfangen had; — dit trof ons allen, daar onze harten zoo eenparig tot één toe, aan onzen lieven, getrouwen en waardigen Herder verbonden zijn; — onze liefde en achting ſtelde alles in het werk, om, ware het mogelijk, zijn Eerw. te bewegen, voor deze beroeping te bedanken, en ons door zijn zoo vriendelijk, en aangenaam verkeer, en door zijne voor ons zoo nuttige en treffende Euangelieprediking te blijven leeren en ſtichten; zelfs met aanbieding van verhoging van tractement — dan hoe diep bedroefd en verſlagen waren wij allen, toen wij van zijn Wel Eerw. den 22ſten Dec. hoorden, dat hij zich, hoe zeer ongaarn, in gemoede verpligt vond, die beroeping aan te nemen.

Wij moeten dan ook in Gods wil en weg berusten; wij bidden: dat de Heere te zijner tijd met

onzen zoo geliefden Leeraar optrekke, en hem geve ook in de Gemeente te *Steenwijk*, die liefde en achting, welke zijn Eerw. van een ieder onzer zoo opregt en hartelijk werd toegedragen. Hij ſtelle zijnen dienst daar, gelijk onder ons tot zegen, en zorge in gunst voor de Gemeente van *Windesheim*.

De Kerkenraad geeft hier tevens te kennen, dat zij voornemens is, eerlang een beroep te doen, zelfs nog, indien zulks mogelijk is, voor het vertrek van onzen nog tegenwoordigen Leeraar; — weshalven de Heeren Proponenten of Predikanten die buiten vaste bediening zijn, verzocht worden hunne gaven alhier te laten hooren.

I N H O U D.

P. BOSVELD, Verklaring van Paulus Brief aan de Romeinen, eerſte en tweede Stuk. Bladz. 615
C. F. HOSSIUS, Zedekundige Prentebijbel, met Platen. Eerſte Deels, eerſte Stuk. 623
J. L. EWALD, De goede Jongeling, Echtgenoot en Vader, eerſte Deel. 629
J. F. SERRURIER, Fruitkundig Woordenboek. In twee Deelen, met Platen. Eerſte Deel. 639
A. SIMONS, Gedichten. 644
Letter-Nieuws. 652
Programma van het *Zeeuwſche Genootſchap der Wetenſchappen*, te *Vliſſingen*. 655
Bekendmakingen. 666
Kerk Nieuws. 668
Na Berigten. Letter-Nieuws. 706
——— Akademie Nieuws. 708
——— Kerk-Nieuws. 708

REGISTER

DER VOORNAAMSTE

ZAAKEN,

Voorkomende in de Boekzaalen der zes laatſte Maanden van het Jaar 1805.

A.

Aardbeſſen, beſchrijving derzelven, 641.
Aboukir (Zeeſlag bij) 166.
Antwoord (ſchoon) van eenen Christelijken Geneesmeester, enz. 18.

B.

BARROW, (J.) Reizen enz. III. deel met Kaarten en Platen, 273.
Baſtille, verhaal van het innemen der Baſtille, 41.
Bataafſche Republiek, beknopte Beſchrijving derzelve, 288.
Bedouinen, hunne Levenswijze, 162.
Bekendmakingen, 63, 191, 308. 666.
Berigt, 71.
Berouw, te laat *berouw*, vruchteloos, 509.
Beſchrijving (volledige) van alle Kunſten, enz. XXI ſtuk, 24.
BILDERDIJK, (Mr. W.) Mengelingen, 294.
BOSVELD, (PAULUS) over de Romeinen I. en II. Stuk, 613.
BRINK, (A.) het vruchteloos nabeklag enz. 508.
BRINKMAN, (N. C.) Wed. C. van STERRE, de Veldslag enz. 535.
BUSSIERE, (CHARLES DE LA) zijn Menschlievend gedrag enz. 33.
BUTTLERS Graffchrift, 651.

Bijdragen (belangrijke) tot de Geſchiedenis van ROBESPIERRE, 32.

C.

Catechismus, (Heidelbergſche) tot welk gebruik hij beſtemd is, 406.

D.

Dagboek. Nuttigheid van het zelve en hoe in te rigten, 53.

Dansen. Aanmerkingen daar over, 634.

DENON, (VIVANT DE) Reize in *Opper- en Neder-Egypte*, met Platen, I. Deel, 152.

——— II. Deel, 527.

Dichtvruchten van den Vriendenkring. III. Inmeling, 414.

Dorpspredikant, Karakter van een Dorpspredikant, 536.

Dorpsſchoolmeester, Karakter van een Dorpsſchoolmeester, 538.

Dorst, middel daar tegen, 558.

Duël. Zie *Tweegevecht*.

E.

EDELINA, eene Nederlandſche Geſchiedenis, 421.

Engelen der Gemeente in de Openbaring, wie zij zijn, 8.

Euangelisten. Aanmerkingen op hun verhaal van JEZUS Lijden, 385.

EWALD, (J. L.) de goede Jongeling enz. I. Deel. 629.

EIJK, (J. van) Het ſtilſtaan der Zonne enz. 513.

F.

FABRI, (J. E.) beknopte Handleiding tot de Aardrijksbeſchrijving, 286.

FOKKE, (JAN) Geſchiedenis van de XVIII eeuw, IV. Deel, 39.

G.

Gibraltar, (verhaal van de Belegering van) 39.
GITTERMAN, (R. C.) de Gelykenisſen van JEZUS, I. Stuk, 257.
Godsdienst noodig voor Militairen, 638.
GROOT, (HUIG DE) 299.

H.

HAACK, (PETRUS) Het Leven van PAULUS den Apostel, 11.
HAAS, (G. de) over de Openbaring van JOHANNES I. Deel, 1.
Hervorming. Derzelver Invloed, 519.
—— —— Derzelver Uitwerkſelen, 523.

J.

JAKOBUS I: 22—25. 137.
—— V: 16—18, 395.
JESAIA XI. XII. 122.
—— II: 1—4. 126.
—— VII: 14. 128.
JEZUS. De kennis van JEZUS Lijden gewigtig, 382.
Increijabelen (Karakter der) 635.
Jos. X: 12—14. 513.
Israels Triumfzang, 645.

K.

Kaap de Goede Hoop. Berigt van de Inwooners aldaar, 276.
—— Ingenomen door de *Engelſchen*, 282.
—— Tegenwoordigen toeſtand, 285
KICHERER, Getuigenis van hem, 275.
KNIGGE, (ADOLF VAN) over de Verkeering met Menſchen, I. Deel, 52.
—— II. Deel, 548.
Koop, (de beste) een Verhaal, 542.

L.

LAVATER, (J. C.) PONTIUS PILATUS, I. Deel, 388.
Lectakoo, Stad in het *Kafferland*. 279.

Letter-Nieuws, 60, 125, 179, 306, 429, 559, 652 701

LOSSIUS, (KAREL FREDR.) Zedekundige Prentebijbel, met Platen, I. Deel, I. Stuk, 623.

M.

Maatſchappij (Werken van de Bataafſche Maatſchappij van Taal- en Dichtkunde, I. Deel, 168.

MARMONTEL, (J. F.) Nieuwe Zedelijke Vertellen, I. Deel, 161.

——— II. Deel, 301.

Meesterachtigheid door den Apostel JAKOBUS afgekeurd, 296.

Menſchelijke Natuur, Hooge waarde derzelve, 55.

Menſchen. Hun gelukkige toeſtand in het Paradijs 624

Menſchenkennis. Moeijelijkheid derzelve, 548.

N.

Naamlijst der DD. Proponenten, 62.

——— die in de zes eerſte Maanden van het jaar 1805 beroepen zijn 66.

——— onder de Walſche Synode, 67.

Nijl, (Katarakten van den) beſchreven, 530.

O.

OLDENBARNEVELD, 298.

Openbaring van JOANNES, Regelen bij derzelver uitlegging waartenemen, 7.

Orgelmaker, (de) III. Deel, 24.

P.

PALM, (J. H. van der) JESAIAS vertaald, enz. I. Deel, 121

PEROUSE, (LA) Reizen, III. Deel, 410.

PERPONCHER (W. E. de) de Brieven van PAULUS aan de *Galaten* enz. 501.

Programma der Maatſchappij tot Nut van 't Algemeen, 183, 370.

Programma van het Gezelschap tot vermeerdering van Kunde, 190. 439.
——— van het Haagsche Genootschap tot verdediging, enz. 439.
——— van het Zeeuwsche Genootschap, 655.

R.

REDDINGIUS, (W. G.) de Geschiedenis van DAVID, voor Kinderen, 143.
——— (G B.) over den Heidelbergschen Catechismus, III Deel, 492.
Romeinen. Eenige opheldering over PAULUS Brief aan de *Romeinen*, 614.
Rom. I: 17. 616.

S.

Samaritaan. De gelijkenis van den *Samaritaan* uitgebreid, 258.
Schouwburg. Aanmerkingen daar over, 634.
SERRURIER, (J. F.) Fruitkundig Woordenboek, 639.
SIMONS, (ADAM) Gedichten, 644.
Spreuk. V: 12—14. 508.
STEENMEIJER, (J.) Leerreden, over 's Heilands Lijden, 381.
STUART, (M.) de Brief van JAKOBUS, I. Deel, 134.
——— II. Deel, 267.
——— III Deel, 395.
Synode van *Zuid Holland*, 67.
——— *Overijssel*, 71.
——— *Stad en Lande*, 74.
——— *Noord-Holland*, 191.
——— *Friesland*, 195.
——— (*Walsche*) 199, 445.
——— *Gelderland*, 311.
——— *Utrecht*, 317.

T.

Thessal. II: 1—12. opgehelderd, 502.

Tot-

TOLLENS, (H.) Proeven van Minnezangen e
III. Stukje, 26.
Tweegevecht of *Duel*. Aanmerkingen daarover, 65

V.

Verhaal van den Kapitein WOODARD enz. 554.
Verhalen (Uitgezochte Zedelijke) met Teken
Plaatjes, 542.
Verzoening. Invloed van de Leere der Verzoen
op de Zeden, 506.
VILLERS, (CHARLES) Proeve over de Kerkherv
ming, 517.
Voorbidding. Aanmerking over de Voorbi
voor anderen, 396.
Voorval. Het zeer merkwaardig Voorval, 21.
Vraag. De looze Vraag, 23.
Vrede, (de) Dichtstukje, 648.
Vrouwen, geduldig in rampen, 557.

W.

Weekblad tot nut van het Algemeen, 14.
Wilden. Derzelver Karakter, 413.
WINTGENS, (J. P. A.) Leerrede enz. 265.
Woord Gods moet gehoord worden, 137.

REGISTER

VAN HET

AKADEMIE-, SCHOOL- EN KERK-NIEUWS,

Voorkomende in de Boekzaalen der zes laatſte Maanden van 't Jaar 1805.

A.

AITTON, (H. A.) Pred. te *Zwolle*, wordt Emeritus, 605.

Akademie-Nieuws van *Franeker*, 77, 565. *Leijden*, 202, 376, 496. *Groningen*, 203, 447, 708.

ALERS, (H.) Pred. te *Theſinge*, wordt Emer. 249.

AMSHOFF, (J. P.) Pred. te *Uiſen*, ber. te *Groenlo*, bedankt, 705.

B.

BAKKER, (L.) Pred. te *Hattem*, ber. te *Nieuwleuzen*, 607. bed. 700.

——— (N.) predikt afſcheid te *St. Jansga enz.* 189. bev. te *Wageningen*, 251.

BASSELAAR, (D. van) Pred. te *Cloverskerke*, ber. te *Heinkenszande*, 238. bevest. 204. predikt afſcheid, 588.

Bekendmakingen 214, 332, 337, 450, 566.

BELL, (J. G. van der) Pred. te *Schellingwoude*, overl. 100.

BERKUM, (T. van) ber. te *Schoorl enz.* 579.

Beroepingsreglement in *Friesland*, 333.

BEUNINGEN, (J. J. van) bev. te *Maartensdijk*, 481.

BLAU, (T. BRUNSVELD DE) Pred. te *Groningen*, viert zijn 50 jarigen dienst, 608.

BOERMAN, (E. A.) pred. afſch. te *Culmz*, 111, bev. te *Meerhuizen*, 112.

BOLT,

BOLT, (N. W.) ber. te *Waal op Texel*, 247.
BOSMAN, (J.) Pred. te *Kortenhoef*, overl. 369.
BOUTER, (J. de) ber. in 't *Waal*, 366.
BRECHTEZENDE, (W.) pred. affch. te *Bolsward* 311.
BREIJL, (H.) ber. te *Heerenveen*. De Classis v gert Approbatie. BREIJL appelleert, 697.
BROEDER, (W. den) Pred. te *Oudenhoorn*, on leden, 227.
BROEK, (C. L. van den) ber. te *Berkenwoud*, 67
——— (C. A. van den) ber. te *Hoorn*, 70
BRUIN, (D. de) ber. te *Winterswijk*, 219. ord. affch. te *Huisen*, 253.
BRUINING, (A. R.) ber. te *Crimpen aan de I* 89. bev. 576.
BRUMMER, ber. te *Ganderfum*, 357.
BRUIJN, (J. VAN TROOSTENBURG DE) bevest. *Ommeren*, 216, 217.
BUIJT, (P.) Pred. te *Woerden*, vierd zijn 25 ja gen dienst, 600.
BIJLLAART, (G. van den) ber. te *Nederlangbrug* 599. bevest. 694.
——— (H. van den) Pred. te *Oud Loosdrecht*, ber. te *Veenendaal*, 234, 243. pred. affch. 47 bevest. 600.

C.

CALKOEN, (P. J.) Pred. te *Peise*, ber. te *Ge muiden*, 369. bevest. 604. pred. affch. 610.
CANNEGIETER, (J.) te *Langakkerschans*, 374. pred affch. 488. bevest. 609.
CHATIN, (J. W.) ber. te *Veen*, 678.
CLINGE, (J. P. P.) ber. te *Oostburg*, 357.
CLEMENT, (B.) Pred. te *Genemuiden*, ber. te *Dr tichem*, 83, 109. bevest. 341. pred. affch. 36
COOLHAAS, (G. J.) bevest. te *Amerongen*, 242.
COCHIUS, (F. D.) Pred. te *Valkenburg*, overl. 56
COX, (.) Pred. te *Venlo*, ber. te *Stevenswaard*, 399. bevest. 340.

DX, (J. T. L.) ber. te *Lommel*, 457.
DOON, (J.) Luthersch Pred. te *Harlingen*, wordt Pred. buiten vasten bediening by de Hervormden, 245.

D.

DIBBETS, Pred. te *Maarsſen*, ber. te *Zwol*, 700.
DIEST, (J. C. VAN) bevest. te *Jutphaas*, 103.
DOEDES, (D.) ber. te *Puſlijk en Leeuwen*, 83. bevest. 452.
DOORNE, (W. G. VAN) Pred. te *Berkenwoude*, ber. te *Cuinre*, 90. 111. 224. pred. aſſch. 347. bevest. 492.
DRESSELHUIS, (H.) ber. te *Aardenburg*, 359. bevest. 590.
DUBSELEN, (P.) Pred. te *'s Gravenmeer*, wordt Emer. 575.
DUIJTSCH, (G. A.) Pred. te *Zoeterwoude*, gedimitteerd, 676.

E.

ENGELS, (B.) ber. te *Bolsmerwold*, 114.
ENS, (P.) Pred. te *Arum*, wordt Emeritus, 695.
ENTINK, (W. L.) Pred. te *Bredevoort*, ber. te *Groenlo*, bed. 343.
Etten, (Te) wordt de Kerk weder aan de Hervormden herſteld, 94.
EVERAARS, (S. J.) bevest. te *Stad aan 't Haringvliet*, 92.
Examen peremptoir van A. H TER HOEVEN, 83. S. J. EVERAARS, 92 W. ZIMMERMAN, 95. H J. WUNDER, 221. van J J. VAN BEUNINGEN, 242. J. F. GORIUS DU SART en D. DOEDES. 338. W. L. VAN OOSTERZEE, 340. H. DRESSELHUIS en J. F. HENRIJ, 359. A. B. BRUINING, 463. van D. IJPEIJ en A. FONHOFF, 472. SCHULLER, 571. J. N. VAN DER ZANDT, 580. ALEX. DE KONING en I. VAN HARDERWIJK, 595.

Exa

Examen peremptoir van G. VAN DEN H
601. VAN GULPEN, 668. J. T. L. CO
H. LA VERGE, 679.
Examen praeparatoir van G. A. VAN DEE
470. E. H. MECIMA, 485. J P. HOV
J. H. HERRSPING, 701. ALEX. DE KO
J. L. T. COX, 114. T. M. VAN GUL
BLOEMERS, 337. J. W. WIEGMINK en
PER, 367. van J MANGEL en T. VAN
456. H. W. LE SAGE TEN BROEK en
SCHULLER, 403. B. VAN VEEN, 464.
DER ZANDT, 467.
EIJK, (J. van der) ber. te *Wilsveen*, 575

F.

FARRET, (D. P.) pred. afsch. te *Westw*
bev. te *Bennebroek*, 117.
FISCHER, (J. C.) ber. te *St. Jansga*
pred. afsch. 607.
FONHOFF, (A.) ber. te *Westwoud*, 355. be

G.

GILIARD, (A. A.) Walsch Pred. te *Z*
overl. 454.
GROENEWOUD, (J.) Pred. te *Deinum*, vie
25 jarigen dienst, 602.
——— ——— (J. J.) Pred. te *Zierikzee*,
Emer. 476.
GULPEN, (J. M. van) ber. te *Druten* en
567.
GUTELING, (C.) Pred. te *Scharpenisse*, be
Oostgensplaat, 103. bev. 227.

H.

HAACK, (D. M.) te *Langerak*, ber *te K*
vliet, 404. bevest. 590. pred. afsch. 68
HAAIJKENS, Pred. te *Koudekerke*, ber. te *Th*
ge, 609.
HAMMEN, (S. C van der) Pred. te *Ilpendam*,
te *Nijkerk*, 345, 356. pred. afsch. 473. *be*
tigd, 572.

DERWIJK, (J.) ber. te *Vinkeveen*, 365. bevestigd, 595.
ERSPING, (J. H.) ber. te *Sleen*, 702.
ienoord, Orgel aldaar ingewijd door D. LA VERGE, 459.
RWERDEN, (H. van) Pred. te *Amsterdam*, overleden, 708.
IJCOP TER HAM, (C.) Vonnis van de Classis van *Peel en Kempeland* tegen hem, 85.
NGEL, (W. A van) Pred. te *Kalslagen*, pred. afsch. 349. 465 bev. te *Driekuizen* enz. 350.
NRIJ, (J. F.) ber. te *Zuidzande*, 687.
)EVEN, (A. H. ter) ber. te *Lunteren*, 220.
)GEWAL, (J.) viert zijn 25 jarigen dienst te *Deventer*, 109.
oogeveen, vergrootte Kerk aldaar ingewijd, 702.
OOGLAND, (J. H. AB) Pred. van *Zuilichem en Nieuwwaal*, op zijn verzoek van zijnen dienst ontslagen, 218.
ORTHEMELS HANSSEN, (J.) Pred. te *Vlissingen*, ber. te *Poortugaal*, 226. bev. 577. pred. afsch. 591.
OUTEN, (J. van) pred. afsch. te *Gerkesklooster*, 105. doet intrede te *Ternaard*, 106.
OLSTEIN, (J. M. van) Pred. te *Wamel* enz. bed. voor de ber. te *Dreischor*, 670.

I.

MMINK, (G. W.) ber. te *Rekken*, 343. pred. afsch. te *Gorssel*, 570. bevest. te *Rekken*, 570.
ONG, (D. de) bev. te *Hertogenbosch*, 85. pred. afsch. te *Almkerk*, 91.
ONGENEEL, (M.) Pred. te *Voorburg*, ber. te *Nijmegen*, 567. neemt het beroep aan, 680.
ONGH, (J. de) Pred. te *Well en Ammerzoden*, overl. 341.
RHOVEN COTIUS, (W. van) Pred. te *Brouwershaven*, bedankt voor het ber. te *Nieuwland*, 478.

K.

Kerk te *Ijstens* ingewijd, 476. KER-

KRUCHENIUS, (P.) Pred. te *Geertruidenberg*, v zijn 25 jarigen Predikdienst, 574.
KOBING, (A de) ber. te *Langerak*, 689.
KOOLHAAS, (C.) bev. te *Hattem*, 344. pred. afl te *Hensbroek*, 582.
KOPPIUS, (J. A.) ber. te *Zutphen*, 219. pred. afl te *Anlo*, 253. pred. aſſch. te *Zutphen*, 671.

L

LAAN, (P. A. van der) Pred. te *Zunderdorp*, be te *Zijbekarſpel*, 472. bedankt, 586.
LAU, (L. la) Pred. te *Oudendijk*, bedankt voo *Wognum en Wadwal*, 98, 101.
LAMPINCK, (C. N.) Pred. te *Heemſe*, beru *te Rhijnzaterwoude*, 350, 456. pred. aſſch. te
LEEUW, (D. van der) ber. te *Zoetermeer*, 223. aſſch. te *Portugaal*, 225.
LEEUWEN, (D. van) Pred. te *Nieuwhelvoet*, ber. a *den Koorndijk*, bedankt, 464.
LOS, (J.) ber. te *Sloten*, 367.
LOTICHIUS, (J.) ber. te *Dungen*, 456.

M

MANDT, (D.) Pred. te *Gorinchem*, viert zijn veertigjarigen dienst, 678.
MANGEL, (J.) ber. te *Zijbekarſpel*, 683.
MARIENHOF, (J. van) pred. affcheid te *Haarlem*, 231. bev. te *Utrecht*, 364.
MARNSTRA, (A.) ber. te *Oosterland* op *Wieringen*, 467
MECIMA, (E. H.) bev. te *Gerkesklooster*, 603.
MEULEN, (R. J. van der) Pred. te *Hoorn*, ber. te *Haarlem*, 468.
MEIJER, (G. A.) Pred. te *Larrelt* overl. 494.
MEIJER, (L. A.) Pred te *Veen*, ber. te *Ameerkerk*, 92. 226. pred. aſſch. 348. bev. 464.
MOL, (E.) Pred. te *Nijmegen* overl. 115. 220.

ONTYN, (J.) Pred. te *Bleskensgraave*, pred. afscheid, 346. bev. te *Sommelsdijk*, 360.
OUNIER, (D.) ber. te *Zutphen*, Waalsche Kerk, 672.
UNTING, (D.) Pred. in den *Briel*, viert zijn vijf en twintigjarigen dienst, 228.

N.

NAPEL, (D. ten) bevest. te *Hauwert*, 98. pred. afsch. te *Zuidlaarderveen*, 100.
NAUTA, (P.) Pred. te *Zonnemaire* overl. 361.
NEDERHOUW, (J.) bedankt voor de ber. te *Nijkerk op de Veluwe*, 93.
NIEKERK, (E.) ber. te *Aarlanderveen*, 350. 465. 483. bevest. 578. pred. afsch. 597.
NIEL, (D. van) ber. te *Hardenberg*, 369.
NIEUWEEN, (N.) Pred. te *Rouveen*, ber. te *Tjerkgaast*, bedankt 370
Nominatie te *Elst*, 81. *Krimpen aan de Lecq*, 90. te *Oostzaandam*, 232. te *Middelburg*, 239. te *Utrecht*, 241. te *Groenlo*, 342. te *Haarlem*, 391. 468 te *Sijbekarspel*, 472. te *Zierikzee*, 477. te *Nijmegen*, 566. te *Hoorn*, 582. te *Hensbroek*, 583. te *Monnikendam*, 585. te *Hoorn*, 683. te *Zwol*, 699.
NYHOFF, (J. L.) pred. afsch. te *Druten enz.* 216. bev. te *Oosterbeek*, 343.

O.

OETEZE, (A.) predikt afscheid te *Nieuwland*, 237.
OOSTERZEE, (W. L. van) ber. te *Brakel*, 218. bevestigt, 412.
Orgel. Zie RAPPARDUS.
—— (Nieuw) ingewijd te *Baarn en Eembrugge*, 692.
OUDENHOFF, (H.) Pred. te *Barsingerhorn*, ber. te *Ransdorp*, 237. bedankt, 353, 466.

OVERDUIN, (W.) bed. voor het ber. te *Elst*, 82. 88. andermaal beroepen, 339. 450. pred. afsch. 575. bevest. 669.

P.

PELLEGOM, (A. N. van) zijn beroep te *Zantvoort* niet geapprobeerd, om reden de vereischte jaren niet te hebben.

——— (A. N. van) ber. te *Kortenhoef*, 598.

PELS, (L.) Pred. te *Ravestein*, Emer. 345. overl. 455.

PENNING, (E.) ber. te *Larrelt*, 496.

PLEIJTE, (F.) Pred. te *Dreisehor*, ber. te *Zierikzee*, 477. 479.

POLS, (C. J.) Pred. te *Poederoijen*, neemt de ber. aan te *Scherpenisse*, 341. 363. pred. afsch. 569. bevest. 594.

POST, (G. O.) ber. te *Breskens*, 358.

PRINS, (P. W.) Pred. te *Urzem*, bed. voor het ber. te *Sijbekarspel*, 353.

R.

RADERMAKER, (G.) ber. te *Zuidlaren*, 252. 374.

RADEN, (P. van) Pred. te *Nieuwerkerk*, bed. voor *Zierikzee*, 475.

RAPPARDUS, (H.) zustend Pred. en Heer van *Nederhorst* (*den Berg*) schenkt een Orgel aan de Kerk aldaar, 690.

RÖMER, (M. J.) Pred. aan de *Vuursche*, ber. te *Wognum*, 471. 484.

ROOS, (A. H.) Pred. te *Deurne*, viert zijn 25 jarigen dienst, 87.

ROUX, (J. M.) Prof. en Walsche Pred. te *Maastricht*, overl. 573.

ROIJERE, (E. P. L.) Walsch Pred. te *Zierikzee*, overl. 479.

RUIJS, (J. D.) Pred. te *Nederhorst* (*den Berg*) ber. *Blokzijl*, 371. 402. te *Ijpendam*, 685. 692.

RIJPLAND, (J. J.) Pred. te *Nederlangbroek*, wordt Emer. 599.

S.

S.

SART, (J. F. GOBIUS DU) ber. te *Burgharen en Hernen*, 82. bevest. 451.
SCHACHT, (G. J.) Pred. te *Dordrecht*, ber. te *Haarlem*, 351. bed. 458.
SCHARDAM, (J.) pred. affch. te *Ransdorp*, 236. bev. te *Spanbroek en Opmeer*, 235.
SCHELKES, (J. L.) Pred. te *Lekkerkerk*, ber. te *Oostzaandam*, 233. 461. pred. affch. 576. bevest. 581.
SCHIFF, (D.) bev. te *Weesp*, 97.
SCHMIDT, (J. H.) Pred. te *Urk*, viert zijn 25 jarigen dienst, 684.
SCHMITH, (N.) ber. te *Leens*, 701.
SCHOLTEN, (J. J.) bevest. te *Ophemert*, 569.
Schoolnieuws van *Gouda*, 77. *Enkhuizen*, 78. *Leeuwarden*, 79. *Franeker* ald. *Zwolle*, 80 *Tiel*, 203. *Zutphen*, 204. *Doesburg aan den Yssel*, ald. *Wageningen*, 205. *Dordrecht*, 206. *Delft*, 206. *Schiedam*, 208. *Breda*, 208. *Haarlem*, 209. *Dokkum*, 210. *Harlingen* ald. *Amersfoort*, 211. *Meppel*, 213. *Ootmarsum*, 214. te *Nijmegen*, 319. *Arnhem*, 320. *'s Hertogenbosch*, 321. *Gorinchem*, 323. *den Haag*, 324. *Culenborg*, 325. *Amsterdam*, 326. *Hoorn*, 327. *Vere*, 328. *Campen*, 329. *Almelo*, 330. *Appingedam*, 331. *Lingen* ald. *Yselstein*, 447. *Zierikzee*, 448. *Doetichem*, ald. *Zaltbommel*, 565.
SCHUILINGHE, (O.) doet intrede te *Drogeham*, 105.
SCHULLER, (C. J. L.) ber. te *Elkum*, 454. bev. 672.
SERRURIER, (L. F.) Pred. te *Hanau*, ber. te *Haarlem*, Walsche Kerk, 352.
SLOT, (T.) Pred. te *Kovg*, bed. voor de ber. te *Steenwijk*, 352.

SLUITER, (J.) Pred. te *Zalk*, ber. te *Steenwijk*, bedankt, 110.
SNOUCK HURGRONJE, (A. J.) ber. te *Middelburg*, 239. 480. pred. afſcheid 534. bevest. 687. 688.
SPANNENBURG, (T.) ber. en bevest. te *Goingarijp*, 488.
STAVERMAN, (N.) Pred. te *Rijssel*, overl. 217.
STEENBERGEN, (N. van) bed. voor de ber. te *Portugeal*, 91.
SWARTTE, (G. H.) doet intrede te *Workum*, 107. *Vrouwe Parochie*, 244.

T.

TASMAN, (J.) viert het Eeuwfeest der Kerk te *Marken Binnen*, 233.
TERGAYT, (S.) Pred. te *Groetwolda*, overl. 703.
TRANS, (J. van der) Pred. te *Groenlo*, wordt Emer. 219.

U.

UDEN MASMAN, (H.) Pred. te *Herkingen*, ber. te *Koemdijk*, 349. bev. 679.

V.

VEERBURG, (J.) predikt afſcheid te *Vinkeveen*, 364.
VEN, (P. van der) Pred. te *Oudekerk*, ber. te *Munnikkendam*, 682. 685.
VERGE, (H. J. la) ber. te *Abbenbroek*, 679.
VERWEIJ, (S.) ber. te *Arum*, 696.
VIES, (A. v. d.) Pred. te *Wormer*, wordt Emeritus, 581.
VISCH, (W. F.) Pred. te *Wilsum*, ber. te *Hardenberg*, bed. 703.
VISSER, (H. W. C. A.) Pred. te *Warns*, ber. te *Hensbroek*, bed. 695.
VOOGD, (J. de) Pred. te *Nieuwland*, ber. te *Heukelom*, 226.
VOORDUIN, (W. L.) ber. te *Utrecht*, 241. 248. 492. bevest. 596.

VRYMOED PLOEMIS, (J. J.) Pred. te *Scharwoude*, bed. voor de ber. te *Hensbroek*, 354.

W.

WAAL, (J. de) Pred. te *Garderen*, ber. te *Oostzaandam*, bed. 455.

WARNEN, (C. van) rustend Pred. van *Delft* overl. 88.

WALLER, (J.) Pred. te *Zijderveld*, ber. te *Heukelom*, 91. bedankt, 229.

WESTERBEEK VAN EERTEN, (L. F.) ber. te *'s Gravenpolder*, 593.

WESTERHOFF, (P.) pred. affch. te *Oosterland*, enz. 95. ber. te *Eppenhuisen*, 249.

WIEOMINK, (JAN WILLEM) ber. te *Oud Loosdrecht*, 581.

WILREE, (J. J. REMISIUS) ber. te *Ransdorp*, 355. bed. 473.

WINEKE, (H.) ber. te *Heemse*, 606.

WOLF, (P. van der) Pred. te *Ijsendijke*, ber. te *Groot Ammers*, 223. bevestigd, 461. pred. affch. 587. 686.

WUNDER, (H. J.) ber. te *Renkum en Heiszum*, 84. bevest. 344.

WUYSTER, (D.) Pred. te *Noordwijk aan Zee*, ber. te *Oirschot*, 457. 460. pred. affcheid, 576. bevestigd, 673.

Y.

YPEY, (D.) ber. te *Oosterleek*, 355. bevestigd, 584.

YSSELSTEIN, (W. R. van) Pred. te *Cillershoek*, ber. te *Steenwijk*, bedankt 675.

Z.

ZANDT, (J. N. v. d.) ber. te *Zandvoort*, 469.

ZIMMERMAN, (W.) ber. te *Ouddorp en Oterleek*, 230.

ZWEIGHOLT, (R.) Pred. te *Zalt-Bommel*, bedankt voor de ber. te *Zierikzee*, 453. 477. andermaal ber. 671.
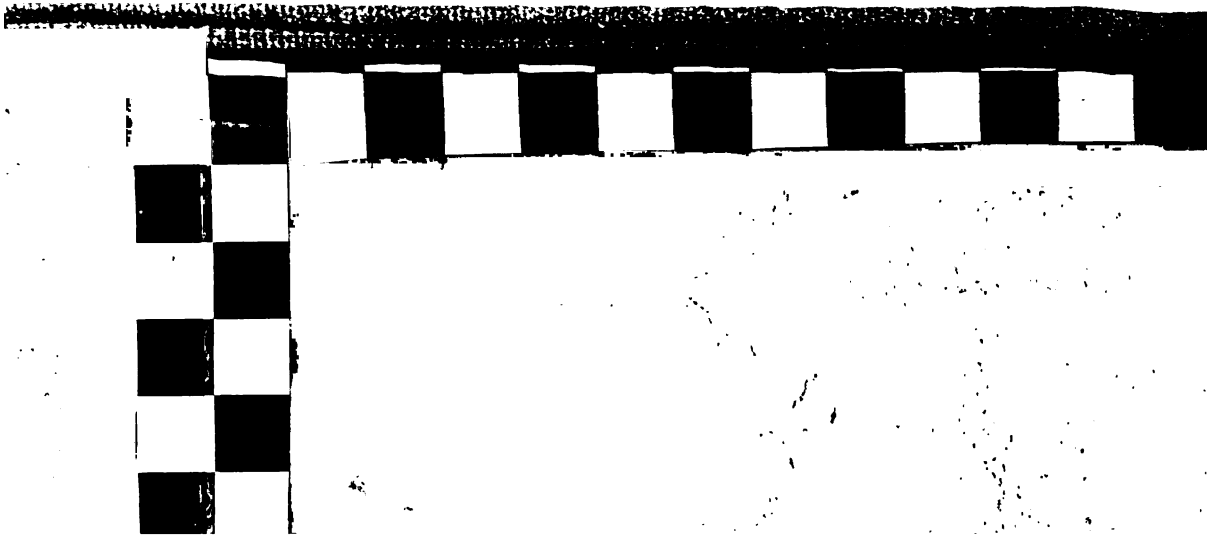
JAN 1 1 1938